

KDE JEST REFORMACE?

Ku předložené otázce na základu studií
historických

všem povážlivým lidem

odpovídá:

Dr. KAREL LEV ŘEHÁK,

člen sboru doktorů v bohosloví na vysokých školách pražských, rytíř Božího
Hrobu v Jerusalémě, farář u sv. Ducha na Starém Městě v Praze.

Motto: „Snad proto jen Bůh dopustil rozdíel mezi námi, abychom nabudouce zkušeností, co zlého pochází z rozbrojů mezi bratry: tím vroucněji a bedlivěji vrátili se k lásce a jednotě.“

Z pozvání sněmu basilejského k Čechům.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V Kotrlba).

1894.

I. V Podlesí.

1. „V Podlesí“ říká se úhledné, nevelké vesnici, rozkládající se v malebném údolí při stříbropěnné řece české. Proti severu jest Podlesí chráněno vysokou stráň, po většině mohutným tmavým lesem porostlou; a od té má asi jméno své. Na ostatních stranách dědiny jsou úrodná role, a při samé řece bujné, vonné palouky. Řeka činí v těch místech časté záhyby, vinouc se jako obrovský, stříbrně se lesknoucí had u prostřed svěží zeleni. Proto, chce-li kdo podle řeky do vsi přijíti, musí si časté zacházky činiti. Chodec má však za to výhodu, že vidí údolí, jímž ku Podlesí kráčí, stále tvářnost svou měniti, a stále novými, luznými obrazy střídajících se hájů, luk, rolí, zahrad, záhybů řeky, nesčíslnými lesknoucími se rybičkami oživované, okouzlovati, až z nenadání přiblíží se vesnici samé.

Před dvaceti asi lety, když jsem v krajině té byl, byla ještě, jak se říká, panenskou. Stavení slušně sdělaná, uprostřed úhledných sadů, vše bez zbytečného přepychu, prosté, ale milé, půvabné. A což ten lid prostinký! Mile jsem se s ním bavíval, kochaje se v prostých způsobech, a bohobojných náhledech jeho. Nyní ovšem mnoho se změnilo. Asi dvě hodiny cesty odtud vystavěna jest železnice; a ta, ač mnoho výhod s sebou přináší, stěhuje bohužel i mnoho nepěkného do krajiny.

Také v Podlesí se od doby železnice mnoho změnilo. Lidé mohou svoje plodiny a výrobky i do hlavního města i do ciziny snadno zasílati; a to jest jim na výhodu. Ale odtamtud přichází k nim zase mimo některé dobré věci, také co ve velkém světě bývá shnilého, myslím v duchovním smyslu shnilého!

Také si někteří Pražané v utěšeném údolí Podlesí vystavěli domky, a upravili si kolem nich úhledné, květinové zahrádky se vkusnými altany, aby zde v letních měsících v zátiší žiti mohli. Jiní najali si pouze jednu neb dvě světničky u některého hospodáře pro letní obývání. Za tou také příčinou zámožnější hospodáři stavení svá přiměřeně rozšířili

i vyzdobili, aby se tu výletníkům z města líbilo, a tudíž aby často sem zavítali, a ovšem také dobře platili!

Na místě dřívějších přízemkových domků, po většině úplně ze dřeva vystavěných, jest nyní v Podlesí více stavení z kamenů i z cihel, i o jednom patru; ba jistý pán z Prahy má tu na mírném návrší, odkud jest pěkná vyhlídka, docela i prostranný jednopatrový letohrádek, ve švýcarském slohu vystavěný, uměle sestaveným plotem, a sličnou zahradou i pěkným parkem obklíčený.

Na místě jedné hospody, v které jindy sousedi z pravidla toliko o pouti, posvícení a jednou v masopustě ku společnému veselí se scházivali, a která jindy toliko nemnohé pocestné a cizí vozky hostívala: jest nyní veliký hostinec po městsku zřízený, a mimo něj ještě asi půl tuctu jiných hostinců a hostinečků.

Avšak, ač takto Podlesí, co do zevnějšku, valně ku svému prospěchu onačí tvářnosti nabylo, nelze rovnou měrou tvrditi, že by obyvatelé jeho i na krásných vlastnostech duchovních byli nabyli! Poznal jsem toho za kratinkou chvíli, když jsem před málo lety za parného dne červencového, zároveň s dvěma společníky do Podlesí zavítal.

2. Chtěli jsme býti v Podlesí na oběd, poněvadž nám bylo řečeno, že v „panském“ hostinci, který nalézá se ve mlýně pantáty, nebo-li dle nového řešení „pana mlynáře“ Drtiny, nějaký slušný oběd najisto dostaneme; a také se nám místo to do plánu cesty naší dobře hodilo. Že bylo však veliké vedro, vykračovali jsme toliko zvolna; a proto přibyli jsme na protější stranu mlýna již po dvanácté hodině. I usedli jsme si na břehu řeky do chládku, až by pro nás někdo ze mlýna s lodicí přijel. Netrvalo dlouho, prášek ze mlýna nás zpozoroval, a v několika okamžicích byl u nás.

„Dostaneme u pana Drtiny oběd?“ tážeme se ho.

„Nemohu najisto povědět“, odpověděl vyhýbavě.

„Ale dobré, chladné pivo snad přece má?“

„Toho má dost.“

Poněvadž tedy ani v „panském“ hostinci oběd nebyl jistým, nemohli jsme se ho nadíti ani v jiném hostinci; a že měli jsme dobrou masitou snídani, rozhodli jsme se jíti tedy aspoň na to dobré pivo, naděje se, že nám snad později nějaké jídlo přece připraví.

Když nás prášek převezl, dával mu společník můj desetník převozného, chtěje se jaksi pánem ukázati, ježto se tu jindy platívalo po krejcaru od osoby za převoz. Prášek přijal desetník, ale řekl: „Prosím, přijde mi ještě pět krejcarů.“

„Ještě pět krejarů? a zač?“ divil se druh Josef. „Vždyť se tu platívalo vždy po krejcaru za osobu, a jen při větší vodě po dvou neb třech“.

„Ryndy, ryndy, to není jako jindy“, usmál se prášek. „Nyní platí cizí po pěti krejcařích převozného za osobu.“

Josef zakroutil hlavou, dal práškovi beze slova ještě pět krejcarů, zahučev jen tak pro sebe něco o pěkném tu pokroku.

Když jsme vešli do nádvoří mlýna, ze všech stran si nás tu okukovali. Šli jsme až ku dveřím, nad nimiž byla tabule s pyšným nápisem: „Restaurace“. Ve dveřích stála dívka asi dvacetiletá, napolo po mětsku, zpola po vesnicku oblečená, mající zlatý řetízek kolem hrdla, a na něm dámské hodinky zavěšeny. Zevlovala po nás.

„Dobré poledne přejeme. Dostaneme zde něco k obědu?“ řekl Josef.

„A to tak!“ odseklo děvče, a pohodilo si hlavou. „Máme tak dost práce, a ještě budeme chystati oběd pro pány, ne?“

Podívali jsme se jeden na druhého, nevědouce, máme-li se pro tak hloupé uvítání smáti anebo se zlobiti. Žízeň ale nutkala nás, abychom neodcházeli.

„Snad nám můžete aspoň nalíti sklenice piva?“

„To udělám.“

Na to pohrávajíc si se zlatým řetízkiem u hodinek, na němž si patrně mnoho zakládala, odešla, a po chvíli postavila před nás tři sklenice piva. Po tom velkém chvatu a namáhání posadila se za jiný stůl, oproti nám, položila bradu do ruky a loket na stůl, a zevlovala po nás znova.

Později jsme se od jednoho souseda, jenž jako my přišel sem sklenicí piva se občerstvit, dozvěděli, že dívka ta je mlynářova dcera, a byla prý po nějaký čas kdesi v Praze na vychování. Kde vychovávána byla, nevěděl s určitostí pověditi. Nu, velké cti svým vychovatelům neudělala, ježto dle všeho v Praze spíše nemoudrým módám, nežli čemus užitečnému se přiučila.

Po nějaké chvíli přišel do hostinské světnice také mlynář. Pošoupl čepičku z ucha na ucho, pozdravil, a posadil se ke stolu našemu, zrovna proti nám.

„Je to dnes vedro“, začal hovor, „že je člověk stále jako u pece. Páni se asi také upotili.“

„Ba, že jsme se pořádně vyhráli.“

„Z daleka?“

„Šli jsme si tak trochu okouknout svět.“

„Snad z Prahy?“

„Ale byli jsme v Praze i ve Vídni, na východu i západu v Čechách, jak se nám právě hodí.“

Velice rád se tím bavím, mohu-li takovéto dotěravé zvědavce přivést na nepravá domnění odkud a kam? a pásti se pak na jich rozpacích, když seznali, že neuhodli. Mlynář tento patrně mlel ve mlýně netoliko obilí, ale i lidi; a proto jsem ho hodně napínal. Potom, abychom ho jaksi uchlácholili a zvědavosti jeho jiný směr dali, otázal se ho Josef, zdali tu na zámku v Jelení posud bydlí pan profesor Kořínek na prázdninách.

„A toho ráčíte znáti?“ divil se mlynář.

„Ba dobře ho znám“, odpověděl k radosti jeho Josef.

„Je tu posud u pana správce, tchána svého, i s celou rodinou.“

„To mi je velmi milo. Chci ho navštívit a něco důležitého s ním promluvit.“

„No, to ho bude zajisté těšit. V Praze má asi mnoho známých a veselých společníků; ale zde v tom zátiší, myslím, že se mu musí stýskati. Však se ale také pan správce nutí, aby mu zde život zpříjemnil.“

„Odjíždá prý si tu ale za to své manželky věno“, škádlil druhý společník náš Václav.

„Jak to?“ tázal se udivený mlynář.

„Inu, v Praze se povídá, že mimo výbavu nedostal pan profesor se svou manželkou ani krejcaru. A tu tedy přichází každoročně ku svému tchánovi na prázdniny, aby aspoň ty měl lacinější.“

„Zde se ale povídá“, omlouval mlynář, „že mladá paní dostala čtyry tisíce věna. No, ať je to jakkoli: divu by právě nebylo, kdyby u správcových jmění nebylo. On je tuze poctivý a hodný i příčinlivý pán. Kupuji od něho často obilí, ježto šestero složení mého mlýnu mnoho do roka spotřebuje. Vždycky jsme spolu dobře vyšli. Však jsem se ho také zastal! Loni přišel sem do mlýna z nenadání hraběcí vrchní řídítel, a ptal se mne, mnoho-li mi pan správce za minulý rok obilí prodal. Ale já jsem mu řekl, že toho nemám poznamenáno, a tedy určitě nevím.“

„Což pak vy nevedete při tak velkém obchodu žádných knih účetních?“ táži se s podivením.

„No, to bych pěkně pochodil kdybych si ničeho nepsal“, smál se mlynář. „Ale nač bych toho řídíteli povídal? Co pak, kdyby se naše udání neshodovala?“

„Ale vždyť jste právě řekl, že je pan správce tuze poctivým; tak by to byla přece pro něho česť, když by se udání vaše shodovala.“

„Víte, má děti. Dva synové jsou na studiích, a to stojí do roka mnoho; vím to.“ A při tom hodil očkem po své dceři. „Každý si pomáhá jak může. Má jen šest set na penězích; k těm ovšem pěkný deputát a byt v zámku.“

„Ale pan Kořínek se chlubil“, prořekl neustupný Václav, „že jemu pan správce za každého syna, kteří u něho jsou na bytu a stravě, platí ročně tři sta zlatých. Prosím, zač pak jsou všichni po celý rok doma živi?“

„Tomu vy mladý pane ještě nerozumíte“, odsekl uražené mlynář. „Nejlépe je ovšem velebným pánům“, dodal, maje patrně v úmyslu, řeč jinam obrátiti.

„A proč tak myslíte?“ táži se.

„Inu mají také hospodářství, a mají se při tom dobře. Kuchařka je jako žena, a když se mu nelíbí, vezme si jinou.“

„Milý pane mlynáři“, pravím na to; „teď jste asi zase vy něco promluvil, čemu nerozumíte, anebo rozuměti nechcete. Předně, všichni velební páni hospodářství nemají; já ku příkladu hned ne. Všichni dále také dobře se nemají: ježto je mnoho lidí Boha spustlých, kteří jim nejen dobrovolně ničeho neudílejí, ale ani povinných dávek nedávají; ba kde jen mohou, jich zkracují a poškozují. A vyčítáte-li komu z kněží, že si dává posluhovati od osob ženských: odpovídám vám, že to činí z té příčiny, proč i vy máte, jak pozoruji, hejno najatých ženských v domě; totiž proto, poněvadž ku mnohým pracím, zejména k vaření, dojení, prádla a uklízení jsou způsobilejší než mužští, a také daleko lacinější. Narážel-li jste ale snad někam jinam, mohl bych vám na odvetu odpověditi příslovím: ‚Kdo v té peci býva, jiného tam hledá. Ale —‘.

„I nech toho“, řekl Josef, „zaplatíme!“

Odešli jsme.

„Je to podivuhodný svatý“, mudroval po cestě Václav. „Šest set zlatých platí ročně na syny, právě tolik, mnoho-li má služného; a z pouhého deputátu vede panský dům, jak se profesor Kratochvíl chlubívá. Je tuze poctivý, ale pan otec ze mlýna na zkoušku jeho poctivosti nedopustí. Kozel aby tomu rozuměl, a ne já!“

„Drzosť mlynářova“, doplňoval Josef, „jest asi odleskem panujících zde náhledů. Poměry zde jsou asi změněné, ne-utěšené.“

Dával jsem Josefovi za pravdu, a také se ihned domyslíl, odkud nové evangelium do Podlesí přichází. Dobře

jsem si byl povšíml, že po celé „restauraci“ páně Drtinově rozházeny byly různé kusy listů, jež tak rády veškeré katolické duchovenstvo blátem pomluv pohazují.

Že jsme Drtinu příliš přísně neposuzovali, o tom jsme se měli záhy až nadbytkem přesvědčiti.

3. Z Podlesí odešli jsme po druhé hodině. Ubírali jsme se dále po koberci vonných luk, a za nedlouho přibyli jsme do vesnice Jelení, kde na vrchu, při pěkně zřízené oboře jest hraběcí zámek, při němž a v němž jsou také obydlí pro četné úředníky i služebníky hraběcí. Nahoru k zámku se nám nechtělo stoupati, ježto bylo ještě veliké vedro, a také žaludek protestoval. Proto přišedše do úhledné a výstavné vsi pod zámekem, vyslali jsme společníka Josefa na výzvedy, jak zřízen tu hraběcí hostinec, k němuž právě jsme dorazili, a zdali by lze bylo, dostati tu nějakého masitého chutného zákusku.

Josef vrátil se brzo, a zval nás vesele dále. „Pojďte jen! Zasedla ku stolu právě celá společnost výletníků, kteří si tu byli umluvili dostaveníčko, a mají jídel nachystanou hojnost, tak že můžeme dostati úplný oběd.“

Tomu byli jsme rádi, a také hned jsme se do hostinské síně odebrali. Byli jsme tu věru dobře obslouženi, tak že jsme byli i rádi tomu, že byli v Podlesí tolik nezdvorní.

Když byli žaludkové vyhladovělých hostů i naše ku svému právu přišli, počala veselá nálada a zábava stávala se čím dále tím živější. Zvláště horlivě počínal si mladý panáček, vysoké, štíhlé postavy, s pečlivě uhlazeným plnovousem a načechranou hlavou. Byl to, jak jsme se dozvěděli, místní učitel Smolík. Právě se přel se svými sousedy, kdo byl větším „reformátorem“, zdali Hus či Lutr nebo Kalvin; vykládal znamenité prý působení „reformace“ na vývoj člověčenstva; ba Husa na výsost vynášeje, neostýchal se způsobem až rouhavým stavěti ho po bok samého Krista Pána!

„Že meleš“, poškádlil ho, a to kolega jeho učitel Berka ze Zásady. „Co ty nazýváš slavnou reformací, nazývají jiní pouhou deformací; a já bych se vsadil, že opravdu ani nevíš, co reformací a deformací se vyrozumívá!“

„To si vyprošuji, abys mne neurážel“, durdil se Smolík.

„Tak nám řekni tedy, co znamená to slovo reformace, a jaký jest rozdíl mezi reformací a deformací“, hájil se Berka.

„Nejsem latinářem“, odsekl Smolík.

„Dobrá, tedy nevíš. I musíme tedy poprositi někoho, kdo tomu lépe rozumí, aby nám ta záhadná slova objasnil, a ti dokázal, že skutečně o něčem mluvíš, čemuž řádně nerozumíš.“

Potom obrátil se Berka k jinému pánu ve společnosti sedícím, muži ušlechtilé tváře, ve květu mužného věku. A prosil téhož za vysvětlení. Pan profesor Slavík, na chvílku se odmlčev, podal pak k položené otázce výklad následující:

„Slovo *reformace* čili *reforma* jest původu latinského, a složeno ze dvou slov; ze slova „forma“, jež znamená nějaký „tvar“; a z předložky „re“, jež kladena bývá před slova, jimiž má naznačeno býti, že někdo neb něco k původnímu stanovisku svému se vrací. Složené tedy slovo „reforma“ znamená tolik jako nějaký tvar, jenž ze svého sestavení vyvyhočiv, pak zase v původní své, dobré sestavení se vrátil. Jinými slovy říci můžeme: *reformace* nebo *reforma* značí asi tolik, jako naše české „obnova“ neboli „náprava“.

Slovo „*deformace*“ nebo také „*deforma*“ složena z latinského slova „forma“, a předložky „de“, jež kladena bývá, před slova, jimiž naznačeno býti má, že některý útvar čili forma z původního stavu svého vystoupil a se zhoršil, čili k horšímu obrátil. Jinými slovy můžeme říci: *deformace* znamená zmrzačení neboli odchylování se jednotlivých částí některého tělesa od celku. Takové deformace stávají se při živočiších i rostlinách buď pro vnitřní choroby, anebo zevnitřní, násilné nucení.“

„Vám nejedná se ale patrně o reformaci nebo deformaci při tělesu kterémkoli vůbec, nýbrž o reformaci či deformaci při tělesu toliko jednom, a sice při *Církvi*, kterou Kristus Pán na světě ku blahu člověčenstva založil. A dle mého uvedeného výkladu znamená tedy *reformace Církve* tolik, jako její *obnova* či *náprava*; *deformace Církve* ale tolik jako *zmrzačení*, anebo *násilné a postupné znetvořování jí!*“ A doložil:

„Mluví se mnoho o „reformaci“ Církve Páně v patnáctém století skrze Husa, a v šestnáctém skrze Lutra, Zwingliho, Kalvína a jich stoupence. Avšak, jak pan učitel Berka správně podotkl: nebývá vše zlatem, co se třpytí, ani vše skutečnou reformací čili nápravou Církve, co se obyčejně reformací Církve nazývá; ale *mnohá, tak zvaná reformace, není leč reformací nepravdivou, lživou čili v pravdě deformací Církve!* Kdyby vám libo bylo, chtěl bych vám těchto výroků svých odůvodniti a ukázati, a sice na základu skutečných dějin, a nikoliv na základě výmyslů, klepů a lží historických, až do jaké míry o reformaci Církve mluví se může, a kdo byli pravými reformatory, a kdo pouhými deformatory Církve.“

Za řeči té ostatní rozhovory umkly, a oči všech obrátily se k vážnému a výmluvnému panu profesorovi Slavíkovi.

„Velice byste se nám zavděčil.“ řekl na to učitel Berka jako jménem všech, „kdybyste s námi své vzácné vědomosti v příčině té sděliti ráčil. Jest věru na čase, aby každý o pravdě ve věcech těchto náležitě poučen byl, poněvadž veřejné listy den co den se slovy takovými se ohánějí; a prostý lid, jenž neměl příležitosti náležitě se vzdělati, pak bere vše za bernou minci, co se jemu předkládá. Ba papouškují po protikatolických i zhola nevěreckých knihách i takoví lidé, kteříž by povinnými býti měli, pravdě svědectví vydávati a neumělých poučovati.“

Při těch slovech pohledl Berka po Smolíkovi, jenž ihned smyslu slov i pohledu jeho se dovtípil; a aby jako poučení nepřístupným se nejevil, nyní i sám ze své strany k panu professorovi se obrátil s prosbou, načež pak i jiní učinili totéž.

Pan professor na to řekl úslužně: „Obírám se dějinami tak zvaných reforemací v Církvi po dlouhá léta, abych mohl posluchačům svým náležitěho poučení o nich podati. Libo-li tedy vám, užijeme následujících dnů, jichž umínili jsme si tu pospolu v překrásné přírodě ku zotavení svému užiti, zároveň i ku vzájemnému poučení. Učiním vám volné přednášky o reformatorech i deformatorech v Církvi, a ponechám každému volnosti, aby mohl námítky proti tvrzením mým přednésti; ano osvěčuji, že jsem ochoten posavadních svých náhledů pozměnit, jestli kdo opáčná tvrzení svá lepšími svědky utvrdí, než jak ze studií svých seznal jsem já. Za to však žádati musím, aby rozhovorů našich nikdo urážkami nekazil; a aby, kdo by z výkladů mých lépe se poučil, toho lepšího poznání také v životě mužně se přidržoval, i také jiným vštípití se snažil.“

S nabídkou tou kde kdo byl spokojen, a ustanoveno, že v budoucích dnech každý své známé ku přednáškám páně professorovým přivede, a kdo toho schopen, že i své námítky ku přednášení si uchystá.

Pozvali také nás, ježto jsme byli prozradili, že hodláme u sousedního pana faráře Pokorného v Zásadě částku prázdnin svých strávit. Pozvání rádi jsme přijali a slíbili, že zároveň i s panem farářem do schůzí budeme přicházeti a rozhovorů čile se účastniti.

4. Na to pan professor Slavík prohlásil: „Těší mne, vzácná společnosti, že má nabídka takového ohlasu nachází. Bude mi to pobídkou, abych se náležitě okoval.“

„Abychom ale později snad časem nemrhali, uznávám za vhodné, ihned nyní prohlásiti, v čem Církev vůbec opravována

čili reformována býti může, a v čem nemůže a nesmí, abychom takto nabyli společného základu.“

a) „Církev založena jest ve svých základech od Samého Syna Božího. Základy těmi jsou: její učení o víře a bohu-
libých mravech; dále svátosti jakožto prostředky a pomoci
ku dosažení spasení; konečně trojí moc v Církvi, a sice
úřad její učitelský, kněžský a královský, za pomoci kterýchž
možným se jí stává, ku spáse člověčenstva působiti. Základy
tyto dány jsou Církvi od Kristu Pána pro všechny časy, pro
všechny lidi a pro všechna místa. Kristus Pán Sám slíbiti
ráčil, že nad nimi bdíti bude až do skonání světa¹⁾; sešle
Ducha svatého, Ducha pravdy, Jenž by při dědicích apoštolů
v Církvi zůstával na věky²⁾, tak aby ani brány čili mocnosti
pekelné proti Církvi ničeho nezmohly.³⁾

Na soustavě Církve, založené na apoštolích Páně a jich
právních dědicích, na učení o víře a mravech, na počtu
a účelu svátosti tedy naprosto ničeho měniti se nesmí, leč by
kdo tolik opovázlivým býti chtěl, že by Samého Zakladatele
Církve, Krista Pána poučovati a opravovati zamýšlel, což by
bylo — rouháním.

Totoť jest Božská stránka Církve.“

b) „Avšak Církev jest založena pro lidi a na lidech, pro
všechny časy a místa. Při rozličných lidech ale, s rozličnými
vlohami a snahami, na rozličných místech a v různých dobách
shledáváme i rozličné potřeby a záměry. A proto také vy-
tvoruje se na nerozborných základech Církve v rozličných
dobách a dle rozličných poměrů s nutností také různý život,
jenž na stromu Církve jeví se buď jako pučící listí, nebo
jako květ, nebo jako ovoce, anebo také jako haluzí opa-
dávající.

Chci říci: Církev jest ve svých základech nezměnitelná
a nemůže od žádného člověka býti opravována; avšak ona
má také svou stránku lidskou, jež oprav připouští, poněvadž
lidé vesměs jsou křehcí, chybám podrobení, a proto také
skutečně často chybují.

Za tou tedy příčinou dal Kristus Pán Církvi své, na
apoštolích sdělané, moc, aby k rozličným potřebám i poměrům
věřících přihlížejíc, co nutného a užitečného ku spasení, usta-
novovala, po případu zase zaměnila, řka: „Kdo vás slyší,
Mne slyší; a kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá; kdo pak po-

¹⁾ Mat. 28, 20.

²⁾ Jan 14, 16.

³⁾ Mat. 16, 18.

hrdá Mnou, pohrdá Tím, Kdo Mne poslal¹⁾);“ a opět: „Jestliže kdo Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikan²⁾.“

Kristus Pán slíbil Církvi pomoc až do skonání světa, aby nemohla poblouditi v učení pravd nebeských, spásonosných: ale byla vždy jako městem, na hoře postaveným, všem viditelným, anebo sloupem a utvrzením pravdy³⁾“ Ale neslíbil, že bude údy Církve také v životě jich tak chrániti, aby pochybiti nemohli u volení vhodných prostředků ku dosažení spasení, a že by nemohli svobodně vůle své zneužívatí a vůli Jeho se zprotiviti, čili zhřešiti!“

„Bůh dal člověku rozum, aby o cestách ku spasení mohl uvažovati; dal mu svobodnou vůli, aby se mohl pro Boha anebo proti Němu rozhodovati: slíbil mu pomoc a milost s hůry, když by mu plnění vůle Boží za těžko přicházelo. Ale děje se, dítí se bude, i stalo se, že biskupové i kněží v rozličných dobách a na rozličných místech vždy správně, dle vůle Boží si nepočínali, a věřící lid slovem a příkladem po vůli Boží nespravovali. Také lid nebyl vždy ochoten, učením duchovních představených svých se řídití. *Stalu-li se kde chyba, jest tedy dle vůle Boží náprava či reformace na svém místě.*“

c) „Avšak dle vůle Zakladatele Církve nepřísluší napravovati komukoli, nýbrž *náprava dítí se musí od řádných představených*, poněvadž toliko oni mají dle příkazu Páně právoplatná nařízení činiti; a lid jest povinen, toliko jich poslouchati, jako Samotného Krista Pána, když by viditelně mezi námi dlel, jak pravil: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá!“

„Také *vždy od představených Církve o napravení objevených se zlořádů usilováno bylo*, úsilím huď samých papežů, a na sněmích církevních celého světa; anebo úsilím biskupů a na sněmích částečných, jak o tom církevní dějiny devatenácti věků jasné svědectví vydávají, ač popříti nelze, že si všichni představení v Církvi vždy se stejnou horlivostí a neohrožeností nepočínali.“

d) „Ale“, přerušil Smolik vřelou řeč professorovu, „vždyť Církev činívala nálezy netoliko o kázni a mravech věřících, ale také *o člancích víry*, k čemuž přece dle vašeho vlastního výroku práva nemá.“

¹⁾ Luk 10, 16.

²⁾ Mat. 18, 17.

³⁾ I. Tim. 3, 15.

„Máte pravdu,“ odvětil klidně pan professor, „že Církev činila nálezy netoliko o mravech, ale i o člancích víry. Avšak v obou nálezech jest velikánský rozdíl. Kázeň v rozličných dobách a na rozličných místech dle poměrů se měnívá, a o změnách těch, právoplatně představení Církvě rozhodují. *Na člancích víry ale nikdo na světě ničeho měniti nesmí.* Jestli ale dědic sv. Petra papež sám, jakožto hlava Církvě a nejvyšší v ní učitel, anebo ve spojení s dědici sv. apoštolů, biskupy celého světa na obecném sněmu nějaké prohlášení o některém článku víry učiní: nesmí učiti něčemu zcela novému, nebo něčemu, čím by některý článek víry pozměněn byl; nýbrž oproti povstávajícím bludům u víře ten neb onen článek víry *přesněji vytkne a vyloží*, co a jak v Církvě vždy za pravdu Boží bylo považováno, a jak tomu neb onomu článku víry bezpečně věreno býti má od těch, kdož bludu u víře uchovati se chtějí. *Kterémužto přesnému vyměření některého článku víry pak dogma se říká.*“

5. Po tomto věcném a místném výkladu prohlásil se pan professor, že nejbližší přednášku svou konati hodlá budoucí neděli, po požehnání v kostele, v sále hraběcího hostince; a sice že bude pojednávat o tak zvané reformaci skrze Husa, o husitech bývalých a nynějších; a bude-li se rozhovor libiti, že v budoucích přednáškách promluví o Lutrovi, Zwinglim, Kalvínovi a jich stoupencích, kteříž reformatory bývají nazýváni, a pak ukáže, jak reformovali představení v Církvě a reformují posaváde.

Celá osobnost, výmluvná přednáška, ohnivě oko, patrná učenost páně professora vábily všech; a proto v neděli dostavila se do hraběcího hostince vybraná společnost, jež při každé další přednášce byla vždy četnější.

Také my jsme se zúčastňovali a si v zábavách těch libovali, divíce se zejména panu professorovi, že ač oko jeho plálo posvátným zápalem, přece nikdy ku přehánkám nebo prudkým slovům svěsti se nedal, i když často jizlivými poznámkami a nepravdivými zprávami odpůrců svých k tomu jako vybízen byl.

V rozpravách těch jsme seznali, že mlynář Drtina jest, jak se říká, tvrdým helvetou; učitel Smolik pilným čtenářem tak zvaných historických románů, jež ale dle historie pravdivými nejsou; professor Kořínek dobrý soad přírodopysce, jenž ale o Stvořiteli věděti nechce; učitel Berka uvědomělý katolík a proto i upřímný přítel svého faráře; správce ze zámku a mnozí jiní, zejména hraběcí úředníci, liberalové od kosti a proto i pilní čtenáři listů, jež ze všeho nadzemského

rády posměchy si činí, pozemskými požitky za to ale nepohrdají. Četné paničky a některé učitelky, jež tu prázdniny trávil, byly více méně jen posluchačkami.

Professor Slavík měl při přednáškách na stole rozličné knihy, do nichž nahlížel a z nichž případné výroky vyčítal. Po většině ale mluvil z paměti, anebo také ze svých zápisků, jež rovněž na stole položeny měl.

Přednášky a rozhovory sledoval jsem pilně, a také sám v ně zasahoval. I uvil jsem si z nich kytici, a tu svými vlastními studii doplněnou nyní na veřejnost dávám. Nevypadají-li osobnosti, ve studii této líčené, snad tak, jak nám je páni professoři na gymnasiu líčivali, anebo jak o nich píší románpisci aneb nadržovatelé odpůrců církevních: mou vinou ovšem není! Já chci toliko pravdě svědectví vydati a na obranu Církve Páně, často tolik nespravedlivě osočované a zneuctívané, hřívnečkou svou přispěti.

Tolik na místě předmluvy ku své práci.

Aby se snad nezdálo, že některá tvrzení má jsou vymyšlená, přehnaná, dovoluji si tuto připojiti všem, kteříž o věcích pojednaných důkladněji poučiti se chtějí, následující:

II. Seznam spisů,

jichž ku sepsání knihy této použito bylo.

Do prvního dílu.

1. *Všeobecný církevní dějepis*. Sepsal dr. Kryštůfek. II. díl. Nákladem Dědictví sv. Prokopa v Praze 1889.
2. *Obrazy z dějin Církve Páně*. Napsal T. Novák. II. díl, Nákladem Dědictví sv. Jana v Praze 1887.
3. *Handbuch der Universalkirchengeschichte* von dr. Alzog. Mainz. Kupferberg. II. Theil. 1867.
4. *Kirchengeschichte* von dr. Rolfuss. Freiburg. 1888.
5. *Kirchengeschichte Böhmens* von dr. Frind. Prag. Tempský. 1872. 4. Bde.
6. *Dějiny národa českého a Documenta M. J. Hus* od Palackého.
7. *Kronika česko-moravská* od Al. Hlavinky. Brno 1890.
8. *Dějiny království českého* od prof. Tomka. Praha. Řivnáč. 1885.
9. *Učení M. Jana Husi a jeho odsouzení v Kostnici* od dra Lenze. 1875. Nákladem Dědictví sv. Prokopa v Praze.

10. *Život a osudy m. Jana Husi* od Štulce a Borového. Nákladem katol. tisk. spolku v Praze 1872.
11. *Sedmero proutků ze spisů M. Jana Husi*. Taktěž. 1870.
12. *Johannes Hus*. Von dr. Schindler. Kathol. Pressverein. Prag. 1872.
13. *Dějiny diecese pražské* od dra Borového. Sv. Janské Dědictví. 1874.
14. *Bischöfe und Erzbischöfe von Prag*. Von dr. Frind. Prag. Kalve. 1873.
15. *Sebrané spisy M. Jana Husa* vydal K. Erben v Praze 1865—1868.
16. *Katechismus heidelberský* vydal J. Veselý. V Praze 1885.
17. *Geschichte des Deutschen Volkes* beim Ausgange des Mittelalters. Von Johannes Janssen. Freiburg in Breisgau. Herder. 7 Bände. 1888.
18. *Martin Luther*. Lebens- u. Charakterbild von ihm selbst gezeichnet in seinen eigenen Schriften. Von Georg Evers, früher lutherischen Pastor. Mainz. Kirchheim. 6. B. 1891.
19. *Martin Luther* von dr. Carl Burk, (luhter.) Oberkonsistorialrath. Stuttgart. Krabbe. 1889.
20. *Kirche oder Protestantismus*. Zum 400jährigen Lutherjubiläum. Mainz. Kirchheim. 1883.
21. *Luther*. Skizze von Joh. Döllinger. Freiburg in Br. 1890.
22. *Zur Beurtheilung u. Würdigung M. Luthers* v. dr. Altenrath. Frankfurt am Main. Foesser. 1890.
23. *Luther's Testament* an die deutsche Nation v. Paul Majunke. Mainz. Kupferberg. 1891.
24. *Grundsätzliche Unduldsamkeit der Reformation* v. Irenicus. Trier. 1890.
25. *Das wallende Blut* von Brodgut. Berlin. Kathol. Flugschrift.
26. *Luther's Lebensende* Historische Untersuchung v. Paul Majunke. Mainz. Kirchheim. 1890,
27. *Der Selbstmord Luther's* geschichtlich erwiesen von dr. Honef. München. Liebfrauendruckerei. 1890.
28. *Časopis kat. duchovenstva* r. 1892. v Praze.
29. *Kirchen-Lexicon* von Wetzer-Welte. Freiburg. 1848.
30. *Conversations-Lexikon* Herder's Freiburg. 1877.; a množství jiných roztroušených zpráv a pojednání v časopisech.

DÍL PRVÝ.

O D E F O R M A C I .

Knihá prvá.

Hus a jeho „reformace“ ?

A) Život Jana Husa až do jeho zjevné vzpoury proti Církví.

§ I. Husovo mládí.

1. Jan Hus spatřil světlo světa léta Pánč 1370. v Husinci, městysi to v bývalém kraji pracheňském v Čechách. Poblíže Husince byl královský hrad Hus, k němuž Husinec z části náležel. A od toho hradu obdržel pověstný mistr Jan po tehdejším způsobu své příjmení Hus.

Husovi rodiče byli prostí venkované, kteří syna svého od maličkosti ku řádnému životu a ku pracím duchovním přidržovali, nejprvé při škole domácí. Jinak není nám o *mládí* často jmenovaného mistra ničeho známo.

Na veřejnost vystoupil Jan teprve, když jakožto mládenec asi dvacetiletý přišel na vysoké učení škol pražských, jež nedávno před tím, a sice roku 1348. otec vlasti Karel IV. byl zřídil.

Z vlastního vyznání jeho jest známo, že měl na studiích v Praze život dosti trudný, ježto musel vedle vlastního se vzdělávání vyhledávati si také živobytí, a sice vyučuje mezi četným žakovstvem při velehrámu, na hradě pražském, anebo obveseluje jiné rozličnými šprýmy.

Ale ač ukazovala se při mladém študentu Janovi mnohdy veselost až lehkomyšlná, láska k rozličným hrám, zejména v šachy, a v obcování se soudruhy svárliвість: tož z druhé strany počaly se při něm jeviti také snahy ušlechtilé. Rád poslouchal kázání slova Božího, zejména z úst proslaveného kněze řádu cisterciáckého Jana Štěkny, a tak se

jimi unésti dal, že o milostivém letě, roku 1394. na Vyšehradu slaveném, vykonal s hlubokou skroušeností veškeré předeepsané pobožnosti, a dal čtyry groše almužny, ač to bylo celé jeho jmění, a ač věděl, že mu bude potom na delší čas strádati, ba i hlad trpěti.

Studentem neobyčejně nadaným Jan Hus nebyl, jak vysvítá ze seřadění studentů v jeho době zkoumaných; avšak čeho se jemu nedostávalo na nadání, toho snažil se doplniti pilí neunavenou a vytrvalostí řídkou.

2. Roku 1393. stal se Jan Hus, když některé přísné zkoušky na vysokých školách s dobrým prospěchem byl podstoupil, „bakalářem“ *ve svobodných uměních*; a roku 1396. *povýšen jest na „mistra“ v těchže uměních*, čili jako bychom za našich dob řekli: „na doktora filosofie a svobodných umění.“ Na učení bohosloveckém a filosofickém říkalo se totiž tehdy povýšeným učencům „mistr“; na fakultách čili školách pro práva a lékařství říkalo se povýšeným učencům „doktor“.

Jan Hus dodělal se tedy v 27. roku věku svého, po rozličných krušných zkušenostech života, nejvyššího vyznamenání na vysokých školách pražských, a zároveň stal se i učitelem, čili jak bychom nyní řekli, také „profesorem“ těchže umění na universitě. A od té doby počíná jeho veřejná činnost, jež byla mnohostranná.

§ 2. Husovo působení jakožto učitele.

1. Hus působil tedy *jakožto učitel či profesor*. V krátké době již získal si jadrným učením svým i velikou přízeň posluchačů svých, i vážnost ostatních mistrů, tak že již roku 1401. zvolen byl za děkana čili představeného učení filosofického na týž rok, a roku následujícího docela za rektora čili řiditele veškerého vysokého učení pražského. Později, roku 1409. ještě jednou k této nejvyšší hodnosti na universitě čili vysokých školách pražských povolán byl.

Jakožto profesor na vysokých školách měl Jan Hus více příležitosti i prostředků k tomu, aby *hájl přirozená práva národa českého*, z něhož vyšel, k němuž vždy veřejně i upřímně se hlásil, o jehož zvelebení všemožným způsobem se přičiňoval. I měl věru tehdy co hájiti každý národovec, kdo hájiti uměl i chtěl!

Čeští panovníci totiž, i jiní velmoži, chtějí, aby v Čechách, kde předkové naši nejvíce vzděláváním rodné půdy se

živili, také řemesla a průmysl se zvedly, povolávali zhusta do země pokročilejších v tom ohledu cizinců, zejména nejbližších našich sousedů, Němců. A aby jim spíše chuti přibývalo, v Čechách se usazovali, udělovali jim všelikých výsad, a sice na úkor samého domácího lidu a přirozených práv jeho.

I počali si Němci v Čechách stavěti hrazená města, a a zřizovali si v nich rozličné živnosti po způsobu v Německu obvyklém. Že ze svých živností do pokladen královských anebo panských značných daní odváděli: za to stále na nové přednosti před domácím lidem nároky si činili, ba v mnohých ohledech, jsouce přece v Čechách pouhými přistěhovalci, jako páni si počínali.

Tak bylo více méně ve všech čelnějších městech v Čechách. V Praze zejména strhli až i veškerou správu obce do svých rukou, rodákům svým všude nadržovali, ba i svou řeč do veškerého úředního jednání zavedli.

A podobně, jako Němci na úkor domácího lidu, počínali si v obci: *zaujali též i prvá a závažnější místa na vysokých školách pražských.*

Tehdejšího času žili mistři vysokých škol pražských ve zvláštních sborech, jako v klášteřích pospolu, kterýmžto sborům latinsky se říkalo *kollegium* a česky *kolej*. Členové některého sboru sluli *kollegiati*, a právo do některého kollegia příslušet nazývalo se *kollegiatura*.

Kolleje takové založil sám zakladatel vysokých škol, Karel IV. roku 1366. dvě, k nimž přidal syn jeho král Václav roku 1380. ještě jednu. V kolejích těch bylo 36 mistrů, kteří ze značných důchodů, jim přikázaných, čestně žili. I uvykli si Němci místa v kolejích čili kollegiatury osazovati jen svými lidmi, tak že čeští mistři museli se spokojovati jen s nepatrnými odměnami za práce své.

Z takového nespravedlivého odstrkování českých mistrů povstaly mezi mistry vysokých škol pražských častěji *tuhé spory*. O sporech na vysokých školách vzniklých měly ale rozhodovati sbory mistrů dle národností, jež na universitě zastoupeny byly. Těmi národnostmi, v Praze na universitě oprávněnými, byly čtyry: Češi, Bavoři, Sasi a Poláci. Avšak k Polákům čítáni bývali i Slezané, téže doby ponejvíce již poněmčení; a proto proti sboru mistrů českých, stáli tři sbory mistrů německých. A tak se stávalo, že když dle řádu Karlem IV. ustanoveného každý národ ve věcech sporných hlas svůj vydal: bývali tři hlasy německé proti jednemu

českému; a dle toho Češi práva svého nikdy domoci se nemohli, když se jim Němci svorně na odpor postavili.

Za tou tedy příčinou, že Němci Čechův do kollejí připustiti nechtěli, ač veškeré důchody z české země brali: podali čeští mistři roku 1384. zprávu o takovémto nespravedlivém jednání arcibiskupovi Janu z Jenštýna, jakožto kancléři či ochranci university pražské; a zároveň podali žádost ku králi Václavovi, aby se českých mistrů zastal, a oni od cizinců ve vlastní vlasti své na dále tolik nespravedlivě odstrkování nebyli. Arcibiskup dal českým mistrům za právo, začož ho Němci žalovali u papeže. Když ale ničeho neporídili, učiněno l. P. 1390. narovnáni v ten rozum, aby od té doby pět míst v kollegiích čili pět kollegiatur osazováno bylo mistry českými.

Tyto spory o kollegiatury týkaly se ovšem v první řadě toliko samých mistrů; avšak *k mistrům přidružili se i studenti*, k českým čeští, k německým němečtí, tak že nastalo rozdělení v celé obci vysokých škol pražských.

Hus nezůstával ve věcech těch pouhým divákem; ale veden jsa čilou myslí a ohnivou povahou svou, měl živé účastenství při sporech těch; a jakožto syn rodičů českých srdečně se z prvního vítězství mistrů českých radoval, a dle sil svých i s jinými na prospěch národa svého s tím větší horlivostí působiti se snažil, čímž vážnost i lásku i u mistrů i u studentů získal tou měrou, že ač ještě mlád, opětně k nejvyšším důstojnostem universitním povýšen byl.

2. Avšak vítězství Čechů na vysokých školách pražských bylo vydobytím pouze části práv, jež jim ve vlastním domovu náležela. Dobytí všeho na odpor stály tři hlasy německé. A proto stalo se snahou vlastenců českých, aby ve spojení s Moravany a Uhry, s kterými posud jeden hlas, „českým“ nazývaný, v řízení vysokých škol měli, *nabyli hlasů tři*, a cizinci němečtí aby na dále měli dohromady hlas toliko jeden. Mistři čeští za vedení Jana Husa, jenž byl v přízni u královského dvora, u krále se za to zasadili; a ten po delším otálení konečně v návrhy a přání jich svolil, a zvláštním dekretem z dne 18. ledna l. P. 1409. vyplnění přání českých mistrů stvrdil, když se jemu totiž Hus se svými přátely byli zavázali, *že odstoupí od poslušenství papeže Řehoře XII.*, s nímž král v nevůli byl, v čemž jemu němečtí mistři povůli býti nechtěli.

Tento převrat na vysokých školách měl ale v zápětí *netušené následky*. Němci vidouce totiž, že s návrhy a radami

svými krále nepředělají, ustanovili se na tom, Prahu opustiti. I vystěhovali se netoliko mistři se studenty: ale i také četní jiní lidé, kteří od nich výživu měli, jako prepisovači a půjčovatele knih, knihaři a knihkupci, počtem několika tisíc hlav. Většina z nich odešla do Lipska, kde založili novou universitu. Jiní obrátili se do Erfurtu, Ingolštadt a jinam, aby tam studie konali anebo učení svá přednášeli.

Odchodem Němců s vysokého učení v Praze moc Němců v Praze i vůbec v Čechách oslaba. Za to ale síla národnosti české patrně počala se povznášeti, z čehož Hus nelíbenou radost na jevo dával; s čím, jakožto dílem svým, veřejně se chlubil; zač Bohu bez ostychu díky vzdával.

§ 3. Husovo působení jakožto spisovatele.

1. Hus nepřestával pro čest a oslavu milého národa českého horovati, i ústně na vysokých školách mezi mistry a studenty, i písemně jakožto *spisovatel* mezi vším lidem.

Až do jeho doby byly učené a vzdělávací knihy psány veskrz jazykem latinským, v němž také na universitě vykládáno bylo, a jenž vůbec jazykem učenců byl. Teprve ve čtrnáctém století počali rozliční národové o věcech učených i ve svých jazycích pojednávat, a učení v národní řeči i s prostým lidem sdílet. U nás v Čechách snažil se hlavně učený *Tomáš ze Štítného*, jenž l. P. 1401. život svůj dokončil, knihami českými lid vzdělávati, a získal si tak čestné zásluby.

Do šlépějí Štítného nastoupil nyní Jan Hus, a první z mistrů university pražské počal sepisovati knihy v jazyku národa svého, aby ho vzdělal a zušlechtil. Máme od něho *na třicet spisů*, z nichž největší jsou: „Postilla“ čili výklady na všechny nedělní evangelia. „Výklady Věřím v Boha“, „o přikázáních“, o „modlitbě“ a jiné.

Velikou zásluhu získal si Hus při sepisování knih českých i tím, že při svém dílu způsobem rozumným znamenitě zjednodušil *český pravopis*, povaze jazyka českého ho přispůsobil i přesně určiv.

2. Jakožto učitel i spisovatel i horlitel pro zvelebení jazyka i národa českého, má Hus *nepopíratelné zásluby*. I roznášela se tedy sláva jména jeho, i při nedostačitelných tehdejších prostředcích dopravních, přece dosti rychle po celé vlasti, poněvadž vysoké školy pražské dodávaly tehdy vzdě-

lané síly kněžské i učitelské do všech čelnějších míst v Čechách. Kdo ale z university pražské na venek ustanoven byl, nepřestal s vysokými školami ve stálém styku zůstat; a ti i venkované do Prahy přicházející, dozvídajíce se o horlivém působení Husovu v Praze, domů zprávy o něm zanášeli a tak oslavu jeho po celé vlasti rozšiřovali.

Bohužel ale, že ty právě chválené vlastnosti Husovy mnohé jeho ctitele tolik až oslnily, že pak i naskrze vše při Husovi chválili, i *co chvály nižádným způsobem nezasluhovalo!* A Bohu budiž žalováno, že přemnozí přemrštění anebo nevědomí chvalořečníci Husovi činí tak až na nynější den, uešťastného muže toho až rouhavě vynášejíce, zrovna jako by nějakým spasitelem lidu svého se byl stal, kdežto ostatní působení jeho přivedlo národ na pokraj záhuby!

§ 4. Husovo působení jakožto kněze.

Výdatnějším totiž i osudnějším, než bylo působení Husovo na stolici učitelské, bylo namáhání jeho jakožto *kněze* na kazatelně i v obcování.

1. Na kněžství vysvěcen byl Hus právě na prahu patnáctého století, byv dříve již *bakalářem i věd bohovědných* na vysokých školách. Brzo na to, a sice l. P. 1402. stal se *duchovním správcem a kazatelem při tak zvané kapli betlémské*. Táž byla vlastně prostranným kostelem na Starém Městě pražském, zasvěceným památce svatých Mladátek; a pro tu příčinu svatyni betlémskou se nazývala. Povinností Husovou tu bylo, toliko každého dne nedělního a svátečního, vždy ráno i odpoledne vykonati krátké kázání v jazyku českém. Mimo to měl spravovati žáky, kteří při kapli té byt i výživu měli; za kteroužto příčinou také sám při kapli řádné bydlení měl.

Že byl Hus při veřejné svatyni ustanoven, naplnilo se vroucí přání jeho, aby vedle celkem malého hloučku posluchačů universitních, mohl také působiti ku celým zástupům zbožného lidu s kazatelnou.

2. *Na kazatelně betlémské* rozvinul tedy Hus horlivou činnost, směřující přede vším ku nápravě života posluchačů. I přicházeli ohnivé řeči jeho poslouchat posluchači všech stavů: prostí dělníci a řemeslníci, ale i urozené panstvo, učení i neučení, kněži i nekněži, ba i sama královna Žofie přicházela i s dvořankami svými. Mívalť Hus tehdy až na 3000 posluchačů.

A čím více přízně a posluchačů mu přibývalo, tím *stával se i smělejším*. Slovy výmluvnými uměl jíti mysl a uchvacovati srdce, dávaje váhu slovům svým skrze vlastní život bezúhonný.

Zprvu dorážel na chyby doby své způsobem sice důtklivým, ale nezávadným. I přinášely řeči jeho mnohého pozhnaného úspěchu v nápravě mravů mezi posluchači.

Avšak opojen neobyčejnou přízní a chválou lidí, zejména že i arcibiskup Zbyněk z Hasenburku učinil ho roku 1403. svým důvěrníkem; sama královna vyvolila si ho za svého zpovědníka; a kaple betlémská stala se nejoblíbenější svatyní v Praze: počal nastupovati čím dále tím směleji, opovážlivěji, ale také — neopatrněji! Náhlé štěstí stalo se i jemu, jako často bývá při lidech, zvláště kteříž dříve mnoho strádali, pramenem *pýchy*; a pýcha pak předcházela, jako zase obyčejně bývá, i jeho pád!

3. Přízni lidu všeho stavu opojen, *chtěl se zajisté ještě více vyznamenati a zvděčiti*. I počal ve svých řečích prudce nastupovati na hříchy panovníků světských i duchovních; nešetřil ni stavů, ni hodností, *jako by on sám ustanoveným soudcem byl všech!*

Pokud pravdu mluvil, když *přede vším lidem* mluvil o hříších duchovních i světských představených, jež i *jmény jmenoval!* dopouštěl se mrzkého *na cti utrhaní*; pokud ale skutečně chyby zveličoval, nadsazoval, přeháněl: dopouštěl se hříšné *pomluvy*. Oběma hříchy ale *popouzel věřící lid, aby vrchnostmi světskými i duchovními pohrdal, a povinné úcty i poslušnosti jim odpiral*. Takto ale lid podněcovati, neznamená již, z lásky k Bohu a pro blaho bližních slovo Boží hlásati a mravů napravovati; ale znamená — *kázati revoluci!*

A že símě takových slov skutečně hrůzyplného ovoce přineslo, toho důkazem jsou tolik ukrutné, v Čechách nikdy neslychané, krvavé války po smrti jeho!

4. *Že Hus také o chybách kněží kázával, nikdo mu za zlé nebral*; co mu bylo za zlé vykládáno, bylo jen to, že o chybách kněží nemluvil snad před arcibiskupem anebo před kněžími samými, kam takové řeči patří: ale že chyby představených duchovních i světských *rozhlášoval před nepovolnými, před podřízenými, že chybující osoby výslovně jmenoval, a tak podřízené jich ku zášti a vzpourě podněcoval*.

Že, pokud v patřičných mezích o *skutečných* hříších mluvil, ani sám arcibiskup za zlé jemu neměl, z toho pa-

trně vysvítá, že když pražští faráři proti Husovi podali žaloby, že jich veřejně zneuctívá a o důvěru lidu bezprávně olupuje: sám arcibiskup se ho ujal, ba ustanovil, aby *byl kasatelem ku kněžstvu*, jež se roku 1407. kolem arcibiskupa ku synodě bylo shromáždilo! A když tam Hus shromážděným spolubratřím mnohé hříchy do očí vyčetl, jak tam ovšem na místě bylo: arcibiskup za jeho horlení nejen že ho nekáral, ale naopak pochválil, ba za užitečné ty promluvy veřejně jemu díky vzdal!

Ač tedy mnohdy zcela stranicky, neskromně, nemístně ano nespravedlivě chyb duchovních svých spolubratří i vrchností světských se dotýkal přece *není na pravdě, že by se jemu bylo za to nějaké přiihoří stalo od lidí*. Ale on upadl v horší trest za pýchu, ctižádost, domýšlivost svou: upadl v osidla anděla zpyšnělého, jež již první rodiče ku *neposlušnosti* svedl, maje v tom zálibu, když sám pro pýchu s nebe vyvržen jest, že za sebou co nejvíce duchů a ctitelů Božích strhne, a od Boha, jež záští neukrotitelnou nenávidí, odláká.

A tak podobně se stalo, že nešťastný Hus, jež jindy tvrdíval, že „pravý Čech kacířem ani býti nemůže,“ *v těžké bludy se zapředl*, je svéhlavě, nepodajně rozšiřoval, a tak sám skutečně zlovolným bludařem čili *kacířem* se stal; ba jako kníže či pohlavár kacířů kletbou církevní stížený, život svůj bídne dokonals!

5. Víím, že mnozí Husa na výsoť vychvalují, a nikterak naň dopustiti nedávají, *že by byl kacířem býval*. Ti ale zajisté ani nevědí, co kacířem býti znamená. *Kdo kacířem jest*: ten

a) učí bludům a,

b) při tom svém bludném učení **tvrdošijně setrvává**.

A obé se při Husovi shledávalo. Hus učil

a) *bludům*.

Kdo ho může z toho usvědčiti?

Ovšem že řádný soudce ve věcech svaté víry.

A kdo jest soudcem takovým?

O tom, co se s učením Církvé katolické srovnává a co ne, *nepřísluší soud ovšem žádnému židovi ani nekatolíkovi, také ne žádnému obyčejnému novináři neb poslanci, kteří snad ani učení Církvé neznají; ale přísluší ovšem soud takový papeži, jakožto dědici svatého Petra, jež Kristus Pán učinil skálou, na které vzdělal Církev¹⁾; a pak ve spojení s pape-*

¹⁾ Mat. 16, 18. 19.

žem biskupům, jež ustanovil Duch svatý, aby spravovali Církev Boží, kteréž dobyl Svou krví.“¹⁾

A papež s biskupy uznali, že Hus učil věcem, jež se s učením katolické Církve nijakž srovnati nedají! A Hus

b) učení své hlásal tvrdošijně. Neboť když po tolika důkazích přízně arcibiskup čím dále tím hlouběji v bludy se zapředajícímu Husovi roku 1409. kázati zapověděl: Hus — neuposlechl.

Když pro neposlušnost tu roku následujícího dán jest do klatby, ano pohnán ku zodpovídání se ku samému papeži do Říma: *Hus ani rozkazů ani záповědí samého nástupce Petrova neuposlechl, ač přece jakožto kněz a mistr znal výrok Páně: „Jestliže kdo Církev neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán.“*²⁾

Také snad zapomněl na svou přísahu, kterouž před vysvěcením na kněze zaslíbil se, jako každý jiný čekatel kněžství, biskupovi svému ku poslušnosti a uctivosti (obedientiam et reverentiam).

Ba nejen že neposlechl ani arcibiskupa ani papeže: *neuposlechl také vrchnosti světské.* Nebo když jej král Václav, aby pokoj v Praze nastal, z města vypověděl: odstěhoval se sice na venkov, a usadil se u příznivce svého na hradě, zvaném Kozí v Tábořsku. Ale tam řečmi plamennými kázal mezi ploty, podle hradu, na cestách, ve městech i dědinách, všude k sobě lid vábě, všude vzpouru proti vrchnostem rozněcuje!

Hus hlásal tedy bludy tvrdošijně; *byl tedy v pravdě kacířem.*

6. Mnozí přemrštění *nazývají Husa přece neustále světcem a mučenicem Páně.* Ale velice nepravdivě. Nebo jako on, tak věru nechovali se svatí, kterýmž v pravdě svatým jest slovo Boží, jak napsal příkladně apoštol národů: „Každá duše mocnostem vyšším poddána buď; neboť není mocnosti leč od Boha, a kteréž jsou, od Boha zřízené jsou. Protož, kdo se mocnosti protiví (pokud ovšem ničeho proti vůli Boží směřujícího nežádají), zřízení Božímu se protiví, a kteříž se protiví, odsouzení sobě dobývají.“³⁾

Také svědčí Písmo svaté i dějiny církevní, že *Bůh světce a jiné poslance své oslavuje skrze veliké zázraky, aby jim lidé snáze uvěřili; ale o zázracích Husových, anebo o ta-*

¹⁾ Skut. apošt. 20, 28. násl.

²⁾ Mat. 18, 17.

³⁾ Řím. 13, 1—7.

kových, jež by se byly na přímluvu Husovu staly — ani *největší jeho oslavovatelé ničeho pověděti nedovedou*, poněvadž — nemohou!

Tedy s *tou svatostí Husovou ve zlém to stojí*; naopak ale pravdou jest, že, ač se o něm nevypravují snad necudné historky, jako o jiných tak zvaných reformátorech, což jemu zajisté za čest slouží: on pro svou pýchu, domýšlivost, pomlouvání, na cti utržení, neposlušnost a vzdorovitost oproti vrchnostem i duchovním i světským veliké stíny na svou mravní povahu uvrhl, jichž nikdo nepředpojatý chváliti jemu nemůže, a jež pravým opakem svatosti jsou!

B) Jana Husa mistrem Jan Viklef.

§ 5. Viklefův život.

Bludy u víře, jimž se oddal a jež hlásal Jan Hus, nezrodily se v hlavě jeho; a proto ovšem nemístným a nepravdivým jesti vychvalování ho se strany ctitelů jeho, jako by on nových učení v Církvi byl původcem, a jako by to kdo ví jaká chvála a zásluha byla, že on je s takovou urputností a troufalostí hlásal! *Učitelem i mistrem Husovým byl Angličan Jan Viklef.*

A poněvadž týž rovněž „reformátorem Církve“ bývá nazýván, třeba, abych i o osobě i učení jeho poněkud větší zmínky učinil.

1. *Jan Viklef* narodil se léta Páně 1324. ve vsi Viklefu v hrabství Yorku, v Anglii. Od rodného místa svého má jméno své. Z mládí již věnoval se s velikým prospěchem studiím filosofie, bohosloví a práv. Stal se mužem učeným, ostrovtipným; knězem v mravích přísným, v obcování neustupným, ve smýšlení pyšným, a jako každý bludař, až chorobně ctižádostivým.

Jsa členem university v Oxfordu, zapletl se v *půtky s řeholníky*, zvláště s mnichy žebravými, kteří tehdy pro svou učenost ve velké vážnosti byli. Podrážděn jejich odporem, v roznícené vášnivosti své opovážil se až tolik tvrditi, že „vstoupiti do řádu žebravých mnichů tolik znamená, jako býti na věky zavrženým.“

Ale z druhé strany přece zase sám nenáviděným mnichům skutkem tolik přisvědčoval, že jak u nich vídal, sám

činil; chodil bos a v dlouhém rouchu kněžském, z nejhrubšího sukna zhotoveném!

O něco později dostal se zase *do sporu s arcibiskupem v Kanterbury, Langhamem*. Předchůdce téhož, arcibiskup Islep, založil totiž roku 1361. v Oxfordu konvikt, čili dům pro společné přebývání jedenácti studentů universitních, zvaný Kanterbury-Hall, v němž měli za vedení zvláštního představeného žítí, a študiím duchovním se věnovati. I ustanovil, aby představený tohoto konviktu a pak tři chovanci byli mniši; a ostatních osm míst aby bylo pro chovance, kteříž by se po dokonalých študiích stali kněžími světskými. Poněvadž ale první představený tohoto konviktu dostal se do půtky s universitou: arcibiskup Islep na něho i na ostatní mnichy přičiněním Viklefovým zanevřel, a místa i představeného i ostatní tři místa pro mnichy původně určená, jim odňal; a dosadiv do konviktu samých duchovníků světských, představeným učinil samého Viklefa!

Když však Islep zemřel, nástupce jeho Langham r. 1365. Viklefa zase sesadil, a ony tři duchovní světské, kteří byli místa dříve propuštěných mnichů zaujali, zase propustil. Pak opět učinil představeným mnicha, a do konviktu zase povolal tři mnichy, jak původně předchůdce jeho byl založení učinil.

Viklef se s tímto rozhodnutím arcibiskupovým nespokojil, ale na něho vznesl žalobu u papeže, tehdy Urbana V., residujícího v Avignonu ve Francii. Avšak s žalobou tou po dlouhém vyšetřování roku 1370. propadl. A za tou příčinou od té doby hluboce *zanevřel i na arcibiskupa i na papeže*, a nepřestal od té doby býti prudkým nepřitelem jich, a ještě více mnichů žebravých, kteříž při nich věrně stáli.

2. *Na příležitostech, aby hlavně Církve Páně, papeži, nepřátelství osvědčovati mohl, nikterak mu nescházelo*. Papež Urban V. žádal tehdy na králi Eduardu III. zaplacení lénných poplatků, k nimž předchůdce jeho se byl zavázal. Avšak stavové se placení protivili, ježto závazky, ku kterým se papež odvolával, nestaly se s jich svolením. A Jan Viklef jal se odpor stavů hájiti, že *prý král vůbec nižádnými, ani umluvenými dávkami papeži povinen není*.

Ba postupem hádek jal se i dokazovati, že *světští panovníci nejen že nejsou povinnými, k církevním potřebám přispívati: nýbrž že mají vůbec právo, statky Církvi náležející, zabaviti, když se jich špatně užívá!*

Takovéto počínání naklonilo Viklefovi mysli krále i panstva, a on učiněn *za to dvorním kaplanem a také kanovníkem kollegiatním*.

Roku 1372. povýšen byl Viklef *za doktora i profesora bohosloví v Oxfordu.*

Roku 1374. vypraven jest do města Brügge v Nizozemsku ještě s jinými posly královskými, kdež vyjednával s papežským vyslancem o uklízení stížností anglického národa oproti Stolicí papežské. Tam opět zájmy královské velice horlivě hájil, a tak si získal i příznivce, ctižádostivého, pleťich milovného a nemravného vévodu z *Lankastru*, bratra krále Eduarda III., jenž jemu pak zjednal bohatou *furú v Lutterworthu*, a ku dalšímu nastupování oproti Stolicí papežské na dále ho posiloval.

Zejména snažil se užiti Viklefa k tomu, aby spory proti duchovenstvu rozdmýchoval a panstvo proti němu poštvál, jež by ho pak o bohaté statky oloupilo a tak i pokořilo.

Citě se Viklef pod tak mocnou ochranou, počal od té doby i se stolice učitelské na vysokých školách, i s kazatelnou jakožto farář, i jakožto spisovatel hromovati proti papeži a požadavkům jeho. Na dále zatracoval časné statky Církve vůbec; sypal hanu na biskupy a preláty, kněze světské i řeholní, zejména ale zatracoval mnichy žebravé způsobem nesmířitelným. Ba zřídil si jakési *družstvo „chudých kněží“*, jimž uložil, aby v dlouhých rouchách z hrubé, načervenalé látky zemí obcházeli, a nauky jeho oproti kněžím bohatým všude mezi lidem městským a venkovským rozšiřovali.

Lid ale, divě se přísnému životu vyslanců Viklefových, hrnul se za těmito novými kazateli, a liboval si ve smělém jich hanobení práv a výsad duchovenstva; v příkrém posuzování skutečných anebo domnělých neřestí v Církvi; a zároveň spráteleval se i s četnými bludnými naukami Viklefovými.

3. Oproti zuření Viklefovu zakročil biskup londýnský opětně; ale vysocí příznivci jeho pokaždé řádné stíhání ho zmařili. Na to vytáhli františkáni, kteří od Viklefa nejvíce napadání byli, ze spisů, přednášek i kázání jeho *19 vět*, jež podali papeži Řehoři XI. do Říma ku posouzení. *Papež věty ty jakožto kacířské odsoudil, a Viklefu samotného pro ně na svůj soud pohnal.*

Avšak Viklef, jako dříve na přízeň velmožů spoléhaje, pohrdal nařízeními biskupskými: pohrdl i obesláním papežovým, a papeži na odvetu vyhlásil, že on jest — *antikristem!*

A k zuření svému nabýval posily tím větší, když po smrti Řehoře XI., jež stala se dne 27. března 1378, zvolen v Římě nový papež Urban VI.; a proti těmuž ve Francii,

kde byli papežové do nedávna sídleli, *povstal protipapež, a tak nešťastná roztržka v Církvi nastala.*

4. Roku 1380. vydal Viklef anglický překlad *Pisma svatého*, jenž byl ale velice nesprávným, poněvadž Viklef ani hebrejského ani řeckého jazyka znalým nebyl, v kterýchžto jazycích Písmo svaté v převážné části sepsáno jest. Viklef toto dílo své, beze všeho prozkoumání se strany duchovních svých představených vydané, jal se s velikou horlivostí rozšiřovati, prohlašuje, že *Písmo svaté jest jediným pramenem víry*; ano že jednomu každému úplně jest srozumitelným, zejména v Novém Zákonu; a že tedy živé učení papeže a biskupů, již se vydávají za dědice apoštolů, úplně jestiž zbytečným!

Sám ale kázati nepřestal, ač tvrdil, že učení biskupů a kněží zbytečným jest!

5. Roku 1381. učinil Viklef další krok na bludné cestě své, tvrdě, že *ve velebné Svátosti i po posvěcení zůstává chléb a víno, jež prý toliko na Tělo a Krev Páně pamatují*; a jen toho s Kristem spojují, kdo jich zbožně přijímá. Učení katolické Církve, že chléb a víno posvěcením při pozdvihování mezi mší svatou v Tělo a Krev Páně opravdově, skutečně a podstatně se proměňují (transsubstantiatio), prohlásil za učení od ďábla vyšlé. Ale proto přece mši svatou, řádem církevním předepsaným sloužiti nepřestával!

Viklef *zavrhl dalším postupem i uctívání svatých*, jak v Církvi posud vždy se dělo, a *pak i učení Církve o dobrých a záslužných skutcích*. Konečně přišel k tomu náhledu, že na místě papeže má býti rozhodčím ve věcech víry — světský král; a proto také, když bludná učení jeho duchovní představení jeho jakožto kacířské zavrhli, *odvolal se z rozsudku toho ke králi!*

6. Téhož roku 1381. vypukly následkem kázání potulných kazatelů Viklefových v mnohých krajinách Anglie *krvavé vzpoury*. Kazatelé tito, jdouce za svým mistrem, proti vrchnostem duchovním bojujícím, počali důsledně hlásati odboj proti vrchnostem všem vůbec, tedy i proti světským. Následkem krvavých vzpour bylo mnoho zámek šlechty i prelátů, kostelů, klášterů i opatství spustošeno.

Dne 13. června zmocnili se vzbouřenci hlavního města Londýna, vše pustošíce. I matka králova byla vícekrát veřejně pohaně a potupě vydána, a arcibiskup kanterburský Sudbury byl zabit. Král sám jen s těžší smrtí ušel. Vévodovi Lancastrovi, jenž Viklefa v odboji jeho podněcoval, vzbou-

řenci nádherný palác v Londýně i překrásné statky jeho v hrabství Leicestru zpustošili; a on sám viděl se nucena, ze země utéci, a prchnouti do Škotska.

Takto Vikleř, učiniv se samozvaným „reformátorem“, stal se Církve i státu v Anglii „deformátorem“. Dílo jeho nebylo blahodárnou nápravou, ale ohromnou zkázou, pustou — revolucí!

7. Když símě, Vikleřem rozšíváné, takovéhoho ovoce přináseti počalo, zalekli se ho i král i jiní světší páni; a co nechtěli dříve podnikati na ochranu Církve a jejích služebníků, viděli se nyní nuceni činiti na ochranu vlastní.

Také nový arcibiskup Vilém počal rázněji proti Vikleřovi a jeho revoluci nastupovati. I svolal církevní sněm do Londýna r. 1382, kdež bylo učení Vikleřovo skoumáno, a 24 články z něho vybrány a zavrženy.

Na to nařídil nový král *Richard II.* ve srozumění s panstvem dne 13. července roku 1382. kancléři university oxfordské, aby Vikleřa i s jinými stejně smýšlejícími se stolic učitelských sesadil, spisy jeho zabavil a arcibiskupovi vydal.

Vikleř, nyní od panstva opuštěný, musel se poddati. I odvolal před shromážděnými biskupy bludná učení svá, ovšem že jen na oko, a pak odebral se bez závady na svou bohatou faru v Lutterworthu.

Poněvadž ale neměl tam ale tolik příležitosti, aby před četným a učeným obecenstvem náhledy své vykládati mohl: sepsal tu o nich spis, pode jménem „*trialogus*“, jako by řekl: „rozprava třech“. Tento spis rozdělil na čtyry knihy. V knihách těch rozmlouvají mezi sebou tři: pravda, lež a moudrost, a pojednávají o učeních, jež Vikleř za pravdu vydával.

8. Poslední leta života svého strávil Vikleř na své faře, brojiti nepřestávaje. O slavnosti Mladátek l. P. 1384. přítomen byl mši svaté. *Tu právě při pozdvihování nejsvětější Svátosti, proti níž v životě tolik rouhavého byl namluvil a napsal, raněn jest mrtvicí. Jazyk jeho ochrnul, tak že více slova nepromluvil.*

Dne 31. prosince na to duši vypustil, a na soud Boží odešel.

9. Smrti Vikleřovou *neučiněn rázem konec i hroznému řádění jeho.* Kazatelé jeho v díle jeho pokračovali a lid proti vrchnostem duchovním i světským vášnivě posuzovali, tak že vydána byla proti nim nejprísnější nařízení. Mnozí z nich, kteří uposlechnouti se zdráhali, byli pak jako nenapravitelní

buřiči a veřejného řádu podvracovatelé popraveni, a kázání podobná nejprísněji zakázána.

Do polovice patnáctého věku byly bludy Viklefovy vykořeněny; nejprvé po zlém, později i po dobrém, a sice skrze horlivé poučování se strauy duchovenstva. Zvláště důrazně na vyplnění bludů Viklefových doleháno, když důsledky učení těch skrze Husa a přátele jeho v Čechách v život uváděné, tak příšerných následků ukazovaly.

Spisy Viklefovy zatratil papež Jan XXIII. a odsoudil ku spálení roku 1413. Sněm kostnický zatratil z učení Viklefových 45 článků dne 4. května 1415., a kázal rovněž, spisy ty spáliti, ano i mrtvolu Viklefovu z posvátné země odstraniti. Papež Martin V. konečně r. 1418, zavržení článků Viklefových způsobem slavnostním potvrdil.

§ 6. Viklefovo učení.

1. A nyní ještě něco o učení Jana Viklefa, jak nalezají se v díle jeho „*trialogus*“ soustavně vyložená. Připojuji jich zvláště proto, poněvadž z nich patrno, jak se v nich učení mistra Jana Husa, později Martina Lutra i Jana Kalvína, a přátel i stoupenců jejich odrážejí.

Učení Viklefovo dostalo se záhy a snadno do Čech, ježto dcera Karla IV., princezna Anna, provdaná byla za anglického krále Richarda II., a tak spojení mezi oběma zeměmi bylo velmi čilé, ač tehdejší prostředky dopravní byly, podle naší míry měřené, toliko nedostačitelné.

Praví se, že mistr *Jeronym Pražský*, přítel Husův, jenž po nějaký čas na učení v Oxfordu prodléval, odtamtud i bludy Viklefovy do Čech zavlekl. Spisy Viklefovy pak v Praze od Husa a přátel jeho s pilností bývaly čteny, studovány i vykládány, a na poměry v Čechách, namnoze oněm v Anglii podobné obráceny. V Čechách měly ale následky o mnoho osudnější a hroznější, nežli ve vlasti své, v Anglii, poněvadž z prvu nenarazily ihned na tak mocný odpor, jako hned v počátcích svých v Anglii.

2. Že Jan Viklef tolik poblouditi mohl, vysvětluje se i z jeho neustupné, domýšlivé povahy, i také z poměrů tehdy panujících, v nichž on žil.

Měl Viklef ale ovšem *příčin dosti*, na četné nešváry v Církví vůbec, a v Anglii zvláště se zahrnivší co žehratí. Nikdo by jemu ale žehráni nebyl za zlé měl, kdyby byl pouze

na převrácené mravy si stěžoval, ale nebyl zároveň brozné hludy, učení Páně odporující rozšiřoval, a tak s Církví docela se nerozešel.

Zuřící totiž mor v Anglicku roku 1348. veliké množství duchovenstva zachvátil; a proto světili biskupové z nouze kde kdo byl, jenž uměl čísti, a knězem státi se chtěl; a tak *vstoupilo v řady kněžstva anglického mnoho mužů nepovolaných*, kteří více dbali o důchody a světské radovánky, nežli o spásu duší, sobě svěřených.

A v Církvi obecné za doby Viklefovy povstala *veliká roztržka*, o které později bude pojednáno, a ta měla v zá-pětí mnoho zlého.

Viklef, čítaje mnoho v knize Zjevení sv. Jana, jal se souditi, že se konec světa blíží, any prý příznaky jeho již se objevily; a tvrdil se vší určitostí, že konec světa nastane ještě před ukončením čtrnáctého století. I předpovídal, jak zlí duchovní potrestáni budou; ba tvrdil, že na trůn papežský zasedl sám antikrist, jak ve Zjevení sv. Jana jest líčen. Hádky jeho s mnichy a prohraný proces u papeže vášnivou jeho povahu tím více zatemnily, a pýcha ostatního dodala tolik, že pak ze zášti oproti mnichům, biskupům i papeži *upadal z bludu do bludů, a z těch do tvrdošijného jich hájení, čili kacířství!*

I jsou bludná učení *Viklefova tato*:

a) **Veškerá příroda jest Bůh**, a každý tvor jest Bůh. Bůh nemůže mysliti a poznávati ničeho více, než co skutečně myslí a poznává; a nemůže více stvořiti, než co stvořil. Vše, cokoli se děje, *dobré i zlé: neděje se z rozhodnutí anebo dopuštění Božího, ale děje se z nutnosti*, že tak býti musí.

b) **O svobodě člověka** nemůže býti ani řeči, když ani sám Bůh není svoboden, an musí poslouchati ďábla. Bůh chce hříchu člověka anebo anděla, aby z něho něco dobrého povstalo. *Někteří lidé jsou od samého Boha k tomu určeni, aby dosáhli věčné oslavy; jiní, aby na věky byli zavrženi.*

c) **Církev sestává toliko z lidí, k oslavě věčné předurčených**; a poněvadž toho nikdo s jistotou věděti nemůže, kdo do nebe nebo do pekla od Boha předurčen jest: proto *jest církev neviditelná*. Církev římská, jest sborem satanášovým!

d) **Papež, jestli není předurčeným, nemá pravomocnosti nad věřícími jiné, leč kterou má od císaře**. Po papeži Urbanovi VI. nemá vůbec nikdo více za papeže považován býti. *Papež jest antikrist.*

e) **Duchovní**, kteří církevní zákony študují, jsou olázní. *Kněží a jáhnové mohou kázat slovo Boží, aniž by potřebovali k tomu svolení biskupa anebo papeže.* Kteříž by za příčinou klatby od hlásání slova Božího anebo od poslouchání ho odstoupili, jsou proklatci. *Žádný prelát nemá nikoho z Církve vyobcovati,* leč by měl od Boha zjevení, že člověk ten i od Boha vyobcován, a ku věčné záhubě předurčen jest. Kdyby ale přece někoho vyobcoval, sám jest kacířem a proklatcem.

f) *Vší moci duchovní i světské pozbývá* člověk, jakmile se hříchu smrtelného dopustil; a tedy, je-li duchovním, neplatně křtí, světi, žehná; je-li světským pánem, bez práva vládne.

g) *Pozemskými statky aby měli vládnouti duchovní, přiči se Písmu* Proto vládne-li jimi papež neb kterýkoli duchovní, stává se kacířem; a rovněž jsou kacíři všichni světští páni, kteří vládu nad pozemskými statky duchovním trpí.

h) *Světští páni* jsou od ďábla k tomu navedeni, aby Církev světskými statky obohacovali. *Světští páni mohou dle libosti Církvě vezdejší statky zase pobrati,* pokud ti, kdož jimi vládnou, trvale hřeší.

i) *Lidé poddani mohou po libosti prostopášné své pány trestati,* třeba i papeže.

k) *Pramenem víry jediným jest Písmo svaté.*

l) *Zpovědi* netřeba člověku, náležitě skroušenému.

m) *Odpustkům* papežským nebo biskupským věřiti, pošetilostí jest.

n) *Mše svaté a nejsvětější Svátosti oltářní* Kristus Pán neustanovil. Učení, že by Kristus Pán ve způsobách chleba a vína skutečně se Svým Tělem a se Svou Krví byl přítomen, a že proměna ta při mši svaté se děje, jest kacířstvím nejhorším.

o) *Všecky řehole* bez rozdílu zavedl ďábel. Kdož do nich vstupují, jsou ďábelníky, k dosažení království nebeského neschopní, leč by zase odpadli. Kdo kláštery zakládá, hřeší. Kdo klášterům almužny dávají, jsou vyobcováni, prokleti. Svatí Augustin, Benedikt, František jsou zatracenci, jestliže před smrtí svou nečinili pokání za to, že řehole založili.

p) *Vysoké studie* a povyšování na mistrovství prospívají Církvě tolik, jako ďábel.

4. Z těchto článků Viklefových patrně vysvítá, že vše to, co se mu během života jeho v cestu postavilo, odsuzoval, proklínal, zatracoval. Jen v tom si zůstal důsledným.

Za to ale život jeho s učením jeho nikterak nesouhlasil. Tak papežům a řádně ustanoveným biskupům za zlé měl, jestli jakožto duchovní vrchnosti koho po právu odsoudili; ale sám, nejsa k tomu nikým povolán, více než papežem se činil, an bez soudu proklínal, zatracoval, kaceřoval.

Duchovním i nejpoctivěji nabyté statky pozemské vytýkal, a surově jich pro držení statků odsuzoval; a sám tučnou faru až do smrti držel, a dobrých časů si na ní popřával.

Mši svatou pohrdal, a přece jako farář ji sloužil a jí přítomen jsa umíral!

Mnichům zejména žebravým pln zášti a pomstychtivosti lál; a přece v životě svém jich následoval, a po způsobu jich své kazatele rozesílal!

Učil, že *university* svým učením a povýšováním pomáhají Církvi jako ďábel; a přece sám se pyšnil, že je doktorem i profesorem na vysokých školách v Oxfordu, a na doktory jiných povýšoval!

Ó jaká to při nešťastném člověku tom nechvalná nedůslednost, ducha převrácenost, odporná svéhlavost, směšná zpupnost, politování hodná ctižádost, domýšlivost — pýchal!

C) Jan Hus jakožto učenník Jana Viklefa.

§ 7. Kterak se Hus s Viklesem v učení srovnával.

1. Že u nás namnoze tolik oslavovaný mistr Jan Hus byl učedníkem Jana Viklefa, o tom netřeba mnoho dokazovati, když Hus sám i ve schůzích na universitě, i v kostele svém na kazatelně k mistru svému častokráte veřejně se znal, an bez obalu vyznal hned roku 1409.: „Co mne se dotýče, vyznávám se před vámi, že jsem knihy mistra Jana Viklefa čel i študoval. Rovněž vyznávám, že jsem se mnohým dobrým věcím z nich naučil. Nadutí knězi a neknězi ovšem že se jimi po-
buřují, ale tomu se nic nedivím!“

2. Když dva kanovníci svatovítští dne 28. května roku 1403. před celou učenou obcí pražskou jménem kapitoly, jež právě uprázdněný stolec arcibiskupský spravovala, se toho domáhali, aby rozšiřování bludů Viklefových na universitě pražské trpěno nebylo: *ujímal se Viklefa nad jiné*

horlivěji Hus, tvrdě, že ze 24 článků Viklefových, jež synoda londýnská již roku 1382. byla zavrhlá, a dalších 21 článků, jež ze spisů Viklefových vybral německý mistr Jan Hübner, celkem tedy později skutečně slavně odsouzených 45 článků, jež byly ve spisech Viklefových závadnými shledány: některé jsou pravé a pravdivé, jiné ale prý neprávem Viklefovi přičítané. I žádal přísného potrestání pro mistra Jana Hübnera, řka: „Není tomu dávno, co upálení jsou dva dobráci, Berchlín a Vlaška za to, že byli falšovali šafrán. Čím spíše měli by upálení býti ti, kdož knihy porušují a falšují!“

A když přes hájení závadných článků těch se strany Husa a přátel jeho, jakými byli: Mikuláš z Litomyšle, Stanislav a Petr ze Znojma, Křišťan z Prachatic, Štěpán z Palče a Jeronym z Prahy — ony přece buď kacířskými anebo bludnými a pohoršlivými byly shledány, a rozšiřování jich přísně bylo zakázáno: *Hus s přátely svými přes to vše se jich neodřekli, ale i na dále je hájili a rozšiřovali*, nedbajice opěťovaných zákazů ani se strany university, ani později se strauy samého arcibiskupa Zbyňka z Hasenburku.

A když později Hus musil si přece na vysokých školách jakousi uzdu dáti: *horlil nápotom tím vydatněji se své kazatelně v kapli betlémské, kdež nerozpakoval se předčítati docela podvržený spis university oxfordské, v němž se stvrzovalo, že Viklef bludařem shledán nebyl, a ukazoval i ten spis a universitní pečeť při něm! Zatím ale na ukazovaném památném listu pergamenovém napsáno bylo původně a pečetí stvrzeno něco zcela jiného. Někdo původní písmo smyl a pergamen písmem novým přepsal. A tu zprávu nulhanou Hus sám předčítal, a studentům rozšiřovati nechal!*

3. Hus nechtěl sice dopustiti, že by kdo z Čechův kacířem býti mohl; ale zároveň *nepřestával velebiti spisy Viklefovy*, i když již od vysokých škol oxfordských i pařížských, od biskupů anglických a jiných učenců proslulých byly jakožto bludné zavrženy!

Ač jemu známo bylo, že Viklef pro své revoluční řádění trestán byl: neostýchal se na kazatelně své veřejně prohlásiti, *kterak si přeje, aby duše jeho jednou po smrti byla tam, kde je Viklefova!* Při tom posluchače své pobádal, *aby spisy Viklefovy „pilně čítali a aby z nich vážili sobě stříbra, zlata a drahého kamení,*“ jež prý se v nich nalézají!

4. Hus, takto si počínaje, *čím dále tím více vžil se v náhledy a rady Viklefovy, a počal šmahem schvalovati všecko, co od něho pocházelo; ba jal se docela ve smyslu jeho a dle knih jeho i spisy své v Čechách vydávati.*

Tak vydal Viklef více spisů *o antikristu*, jimž papeže vyrozumíval; a podobně i Hus vydal dva větší spisy o antikristu, a papeže v nich líčil vždy tak, jak to i Viklef činil.

Viklef *zuřil proti řeholníkům*: a Hus napsal knihu „O hrozné ohavnosti a spuštění kněží a mnichů.“

Viklef *válčil proti bohatství v Církvi*; a podobně i Hus měl stále v ústech slova kárná o přepychu, lakotě, pánovnosti a smilstvu duchovenstva.

Ano do učení svého tolik se vžil, *že se mu až zdálo, jako by ho odpůrci jeho nestíhali pro bludy jeho, jež hlásal a sám za pravé měl: nýbrž proto, že proti neřestem při kněžství kázal!* A v domnění tom, že nebloudí, tím více ho utvrzovalo, že tehdy i mnozí jiní čelní a horliví bohoslovci na rozličné nešváry, jimiž Církev byla hyzděna, právem zehrali.

§ 8. Kterak Hus Viklefa v jednání následoval.

1. Když Hus do učení Viklefova tolik se vžil, počal ovšem také dle něho *i v životě jednati*. V zaslepenosti své pak již *nedbal více rozkazů svého biskupa ani samého papeže*, jež jako Viklef za samého antikrista měl; ale vedl si svou zarputile dále, koukol s pšenicí rozsévaje, a nic nedbaje slov Páně, pronešených ku svatým apoštolům, kteříž ve všem životu svém rovněž bez vad nebyli: „Kdo vás slyší, mne slyší; kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; a kdo pohrdá mnou, pohrdá i tím, kterýž mne poslal!“

Když Viklef donucen byl, s vysokých škol ustoupiti a na svou faru se odebrati: právě tu na místě slíbeného pokoje *vedl bludy své v soustavu* ve svém spise dialogu. A podobně zachoval se i Hus. Průběh děje toho byl následující:

2. Nový arcibiskup pražský Zbyněk, jenž vládl od roku 1403. až do 1411. slyše o horlivosti Husově, s kterou zlořádům v Církvi se opírá, a poznáváje, že má Hus nemálo přátel při samém dvoře královském: počal si ho vážiti a všelikým způsobem přízeň svou na jevo mu dávat, nechtěje nikterak uvěřiti, že by týž i Viklefovy bludy rozšiřoval, jak na něho bylo žalováno. A Hus dovedl se arcibiskupovi náležitě přetvářeti až do roku 1408., kdy se přímo proti němu postavil.

V té totiž době zahořel král Václav IV. hněvem na řádného papeže Řehoře XII., poněvadž týž nechtěl ho za

krále německého uznati. A ve své známé zpupnosti a přehli-
vosti nařídil, *aby arcibiskup Zbyněk se svým duchovenstvem
papeže se odřekli*. Zároveň naléhal na to, aby i vysoké školy
pražské proti Řehoři XII. se prohlásily. Arcibiskup ale jed-
naje spíše dle svého svědomí, nežli dle rozkazu krále, pa-
peže ovšem poslušným zůstal. Taktéž němečtí členové uni-
versity Řehoři XII., jakožto pravému papeži, věrnost zachov-
vati hodlali. Čeští členové university ale, z popudu Jana
Husa, přidali se na stranu královu, a prohlásily, že Řehoře XII.
více poslouchati nebudou.

Z toho seznal arcibiskup, že Jan Hus tím věrným sy-
nem Církve katolické, za něhož se stále vydával, v pravdě
není. I počal dle toho nyní zevrubněji všimati si stížností, jež
duchovenstvo na Husa vznášelo; a prozkoumaj je, ku svému
žalu seznal, že mistr Jan Hus, ježž posud přízni a důvěrou
zahrnoval, přese všechno své dřívější ujišťování o poslušnosti
ku Církvi, zákony a učenímí jejími více se nespravuje; a
proto také jemu jménem Církve na dále v kapli betlemské
kázati zapověděl.

Hus hleděl se způsobem lstivým u arcibiskupa zase
očistiti, a povolení ku kázání znova nabýti. Když ale arci-
biskup, více jemu nedůvěruje, zákaz kázání neodvolal: *Hus
i přes jeho zákaz kázal dále*. Ba jal se od té chvíle nastupo-
vati tím ostřeji a bezohledněji proti samému arcibiskupovi,
posavadnímu příznivci svému, ovšem že ne z povinné po-
slušnosti ku Církvi, ale dle návodu mistra svého Viklefa,
ježž tvrdil, že „kněži a jáhnové kázati mohou i bez do-
volení biskupa neb papeže, poněvadž by jinak prokleti
byli.“

Z tohoto jeho počínání povstaly nové žaloby duchoven-
stva, hledajícího ochranu své cti a svého stavu u arcibiskupa,
a stěžujícího si, kterak Hus bludy Viklefovy bez ostychu lidu
vykládá, a víru svatou hyzdí.

3. Tou ale dobou právě se stalo, že *Čechové přispěním
Husovým zvítězili na universitě*, dostavše tři hlasy oproti jed-
nomu cizinců. Z toho měl Hus velikou chválu i čest, a byl
hned za prvního rektora university třemi českými hlasy
zvolen. Stojе takto *Hus na vrcholu své slávy*, jakéž se posud
žádnému knězi českému nedostalo, a opíraje se o přízeň krále
Václava i četného panstva, kteříž z odporu proti Řehoři XII.
stali se i odpůrci arcibiskupovými a tak spojenci jeho: počal
Hus směle arcibiskupovi odpírati, a tím odvážněji na ducho-
venstvo dorážeti, *jako by veskrz vše zkaženo bylo, a jen on sám
jediný spravedlivým shledán byl*.

I počal souboj s arcibiskupem, v němž arcibiskupa žalostí utrápil; sám ale na bludných cestách pokračuje, čím dále tím více od Církve se vzdaloval, s výše své rychle klesal, až život skončil jakožto — odsouzenec na — hranici!

Arcibiskup totiž, lidu bez ostychu a ochrany stále haněný, od milců králových vydrancovaný, od krále pro svou věrnost k řádnému papeži krutě nenáviděný, musel z Prahy utéci, tak že Hus pole docela tu opanoval. Ba ani na tom dosti nemaje, jal se i arcibiskupa v Římě žalovati, jako by bludy o nejsvětější Svátosti v Čechách rozšiřoval!

I oddával se ovšem předčasné naději, že arcibiskup sám odsouzení neujde, ježto nového, v Píse zvoleného papeže Alexandra V. zprvu uznati nechtěl.

Avšak růžové naděje Husovy dlouho netrvaly!

Alexandr V. celou záležitost náležitě vyšetřiv, nejen že bullou dne 20. prosince r. 1409. vydanou, nespravedlivé nařčení arcibiskupa odsoudil; ale zároveň učinil i první krok rozhodný proti rozšiřování bludů Viklefových v Čechách. Uložil totiž arcibiskupovi, aby o to usiloval, by bludařství se zamezilo, a lidu závadné spisy byly odebrány. Dále, aby kázání v kaplích, zejména i v betlemské v Praze, a na jiných méně vhodných místech zakázal, a toliko ve chrámech biskupských, kollegiatních, farních a klášterních kázati dovolil.

Když začal arcibiskup dle vůle a rozkazu nejvyššího pastýře v Církvi na zemi nastupovati, knihy Viklefovy na sněmu odsoudil a vydání jich nařídil, aby spáleny býti mohly. a duši věřících nadále otravovati nemohly: Hus se svými přátely se vším důrazem naproti tomu se postavili, zejména že po odchodu Němců z Prahy také vážný a vydatný odpor proti Viklefovi v Praze přestal.

Takto ale Hus s přátely svými s Církvi nadobro se rozešli, jí se úplně již odřekli!

4. Hus jal se nyní duchem příbuzných mistrů pražské university popuzovati, aby se pálení spisů Viklefových všemožným způsobem protivili; a mezi tím podal s nimi také ku papeži Janu XXIII., jenž po smrti Alexandra V. na stolec svatého Petra se vetřel, odvolání proti rozsudku předešlého papeže, přičiňuje k němu spoustu lživých udání na arcibiskupa, maluje jej jakožto lháře, podvodníka a bludu podporovatele!

Arcibiskup dozvědév se o těchto věcech, dal dne 16. července r. 1410. u přítomnosti duchovenstva sebrané knihy Viklefovy počtem asi 200 na svém dvoře na Malé Straně

v Praze zapáliti, a na Husa se sedmi jeho předními přátely vynesl klatbu, jež měla býti ve všech kostelích v arcidiecesi pražské prohlášena.

5. Když knihy Viklefovy shořely, nastalo v Praze veliké pozdvižení lidu, zejména přičiněním studentů vysokých škol, horlivých to ctitelů Husových. Studenti vypravili na Malé Straně vůz, obložili ho padělanými bullami papežskými, do prostřed posadili nějakého nezbedu, za lehkomysluou ženštinu přestrojeného, jenž zástupy rozpustilými posuňky k sobě zval. A tak jezdili městem, až na konec stanuli před královským dvorem na Novém Městě, a tam všechny bully na veřejné ulici spálili. Na to nadávkami a hanlivými písničkami lid proti arcibiskupovi tolik podráždili, že týž musel v den svaté Máří Magdaleny i s duchovenstvem přísluhujícím, 40 hlav čítajícím, od oltáře utéci. Přítel Husův Jeronym Pražský při nastalém rocení sám osobně jednoho karmelitána do Vltavy vhodil.

Hus ale ani slůvkem lid podrážděný proti představenému sobě biskupu uchlácholiti se nesnažil, ač při každé jiné příležitosti všeckny věci, jež se mu sběhly anebo ho zajímaly, na kazatelně rozprádati v obyčeji měl, ať se tam již hodily čili nic!

6. Mimo to *podpálili přívrženci Husovi při dvoře královském prchlivého krále Václava IV. proti arcibiskupovi*, tak jako by on sám příčinou všech těch nepořádků byl, že týž pak zabral arcibiskupovi jako na potrestání ho a také prý za odvetu za spálené knihy veškeré důchody; a také svým milcům dovolil, aby arcibiskupa a papeži věrné duchovenstvo olupovali, a všemožným způsobem sužovali a týrali.

Hus sám ale jal se v hlučných rozhovorech v koleji zavržené spisy Viklefovy hájiti. a utrhačů, lhářů a podvodníků spílati všem těm, kteříž Viklefa odsoudili, zejména také arcibiskupovi. Rovněž jednal v kapli betlemské, kdež přes obdržené arcibiskupské zákazy kázati nepřestal, ba nyní obecný lid jen tím více dráždil! Tak stal se ale již hotovým — *revolucionářem*.

7. Když se soudem Husa v Římě prodléváno, a ten čím dále tím bezohledněji proti arcibiskupovi a věrným jeho nastupoval, na přízeň královskou spolehaje: *zapověděl arcibiskup v celé Praze konání služeb Božích a přísluhování svátostmi*, pokud by Hus v Praze se zdržoval, kteréžto záповědi říká se *interdikt*.

Následkem toho interdiktu rozhněval se ale i král ještě prudčeji na arcibiskupa, a dal, jemu samému více pobrati

nemoha, všechny poklady velechrámu svatého Víta zabráti a na Karlův Týn odnésti. I dovolil také, *aby jeden každý směl kněžstvo věrné týrati a odírati dle své libosti, a tak po tři měsíce, což ovšem velmi svědčilo nenasytným kapsám milců královských.*

Hus ale, jenž měl ústa plná odsuzováním kněžstva vůbec, proti takovýmto nátiskům, jimiž stíženi byli i nejnevinnější, ani slova kárného neměl! Ovšem, vždyť mistr jeho Viklef učil, že „panstvo světské povinno jest, duchovenstvu statky zabírat!“

Takovýmto nátiskem zlomena jest moc arcibiskupova. Vida patrně, že sám u převráceného krále Václava, hněvem ještě rozlíceného, ničeho nepořídí: prchl do Uher, chtěje ku králi Sigmundovi, aby týž v ochranu jej vzal, a u krále Václava, bratra svého, za něho a za zuboženou Církev v Čechách se přimluvil.

Avšak dvoru Sigmundovu ani nedostihl. Zemřel na útěku svém v městě uherském Prešburku na den svatého Václava, dědice země české, l. P. 1411. V pozdějších, klidnějších dobách tělo jeho pak do Čech převeženo a s velikou poctivostí pohřbeno ve zvláštní zvané hasenburgské kapli, jež byla mezi kaplí svatého Václava a věží velechrámu na hradě pražském.

8. V tomto krutém zápasu arcibiskupa Zbyňka, jenž povinnosti své pastýřské s takovou vytrvalostí a obětovností konal, s odbojným knězem Janem Husem, stáli při poslednějším dvůr královský, panstvo české i vysoké školy, a společným úsilím arcibiskupa, nikým nechráněného udolali.

Ale proč měl Hus takových a tolik příznivců?
Byla toho příčinou v pravdě jen jeho horlivost pro čest Boží a jeho nastupování proti slořádům v Církvi?

Ó nikoliv!

a) *Přála Husovi královna*, poněvadž si jej byla dříve za zpovědníka vyvolila; pro jeho ohnivou výmluvnost a smělé vystupování si ho oblíbila, a úctou k němu zaujatá pak všem jeho slovům věřiti uvykla, všechno pak učení jeho za pravdu přijímala. A jsouc jemu nakloněná, sama několik listů přimluvných pro něho do Říma k papeži odeslala.

b) *Stranil Husovi král Václav*, rozličnými nechvalnými chtiči ovládaný, ovšem ne proto, že by ho slova Husova dojímal: ale poněvadž Hus způsobem lichotným prisuzoval jemu moc nad duchovenstvem, ba jemu i radil, aby ve sporu s ním i meče užíval; jemu k vůli i papeže Řehoře XII. se

odřekl a i mistry vysokých škol k odstoupení od zákonitého papeže odlákal.

Král tedy v uznání zásluh takových Husa se ujímal; a když Hus dostal předvolání, aby v Římě samém z učení svého se zodpovídal: poslal tam Václav dva schvální posly, aby jménem královým papeže žádali, by Hus do Říma ku zodpovídání dostaviti se nemusel.

Kromě toho král Václav, jsa žádostiv státi se římským císařem, nikterak toho dopustiti nesměl, že by v posavadním jeho království kacířství se zmáhalo; a proto bludy Husovy všelikým způsobem zastříti si přál; ba již roku 1408. arcibiskupa Zbyňka donutil ku prohlášení na synodě, dne 7. července konané, že po bedlivém uvážení v celé zemi nikdo posud kacířstvím usvěčen nebyl!

c) *Šli Husovi všelijak na ruku páni světští a dvořané*, poněvadž si z učení Husových slibovali nemalý prospěch, an Hus dle Viklefa tvrdil, že „páni světští povinni jsou duchovenstvo trestati, a jim i kostelům důchody i obročí odnímati, aby prý jich ku zlému nezneužívali, anebo že jich prý zneužili!“

d) *Podporovali Husa členové university*, poněvadž v něm spatřovali šťastného předáka v boji proti Němcům, z jehož vítězství i jim prospěchy kynuly; a poněvadž jim byla známá láska Husova k českému národu i jazyku.

A takto královnu i král, statků chtivá šlechta, i přízně svět-ské a kollegiatur žádostivi mistři a študenti spojili se s lidem, od Husa stále štváným — ku revoluci!

9. Když arcibiskup Zbyněk zemřel, stal se jeho nástupcem oblíbenec krále Václava mistr *Albík z Uničova*, doktor lékařství, muž věhlasný a v mravech bezúhonný, jenž byl vdovcem. Kapitola svatovítská musela ho zvoliti, nechtěla-li na sebe prchlivý hněv králův uvaliti. Albík dal se tedy posvětit, a ujal se vlády arcibiskupské. Takovýto arcibiskup ovšem Husovi brániti se nedovedl, aby týž dle své vůle, bez překážek působil, a učení bludná po své chuti dále rozhlašovati a zasévati mohl.

Avšak *ani arcibiskup Albík nezůstal dlouho bez trpkých svízeli*. Papežský legat Václav Tiema přibyv do Prahy se stvrzením papežským pro arcibiskupa Albíka, přinesl spolu i bullu papeže Jana XXIII., vyzývající ku křížáckému tažení proti Ladislavu, králi neapolskému, jenž podporoval sesazeného papeže Řehoře XII. V této bulle slibovány byly hojné církevní milosti a odpustky všem těm, kteří by buď sami do boje vytáhli, anebo válku milodary podporovali.

Sotva se zpráva ta po Praze roznesla, *vystoupil proti papeži i bulle jeho Jan Hus v koleji i na kazatelně*; a jal se dokazovati, že naznačené v bulle odpustky jsou neplatné, a papež sám že jest antikristem, poněvadž k válce takové pozvání činí. Tak veřejně prohlásil Hus, a po něm i sdružení jeho. zejména Jeronym Pražský *proti vládě v Církvi — revoluci!*

Potom pak jeden z milců králových Vok čili Voksa z Valdštejna, jenž již dříve při drancování duchovenstva se byl vyznamenal, ustrojil s lehkomyšlným Jeronymem Pražským potupný průvod, v němž nesena byla městem veřejná nevěstka na ozdobeném vozu s bullou papežskou na hrdle. Průvod zastavil posléze pod pranýřem, kde udělána hranice, a na té bulla spálena.

10. Král vida, že bouře proti papeži povážlivých rozměrů nabyla, zakázal všeliké tupení papeže pod pokutou smrti. A proto, když přece tři chasníci dne 10. července r. 1412. odvážili se kazatele v kostelích veřejně tupiti a z podvodu viniti: kázal je stíti. Avšak Hus prohlásil je v kázání za *mučedníky pro pravdu*, a dal je s velikou slávou v kapli betlemské pochovat!

Skutkem tímto, jimž nyní i *vzpoureu proti králi na jevo dal*, odvrátil ale Hus od sebe mnohé z posavadních svých přátel, kteříž s ním sice až posud o nápravu zlořádů v Církvi byli horovali, ale takto veškeré zřízení církevní i úctu k panovníkovým rozkazům podvracetí nevolili. Mezi nimi byli hlavně mistři Štěpán Paleč, pak Stanislav a Petr ze Znojma, přední důvěrníci Husovi, kteří od té doby stali se opravdovými jeho odpůrci.

11. Duchovenstvo Církvi věrné a od přátel Husových tolik týrané, za vedení Michaela Soudného (de Causis), faráře pražského, podalo *na Husa novou žalobu do Říma, jakožto tupitele rozkazů apoštolských*. Na to vyřkl papež Jan XXIII. na Husa beze všech dalších ohledů *ktutbu ještě přísnější*, jež prohlášena byla v letě r. 1410., a zároveň nařídil, aby, jestli se do 20 dnů neobráti, napotom nikdo více jemu neposkytoval pokrmu, nápoje, příbytku; a aby všude, kde by chtěl pobýti, ihned služby Boží a přísluhování svátostmi byly zastaveny. Zároveň nařízeno, aby Hus, kdekoli by byl napaden, byl jat; a kaple betlemská, odkud bludy byly rozšiřovány, aby byla sbořena, a se zemí srovnána.

O vykonání rozkazu tohoto pokoušeli se sice Němci po dvakráte; ale pokaždé jim zabráněno bylo Čechy, kteří se Husa ujímali. Hus sám ale *papežské klatby pranic si nevšímal*

a i na dále na papeže a školu antikristovu hřímal. Samému sobě ani nejmenší chyby nepřičítaje, přemlouval lid, aby klateb rovněž v ničem nedbal: ale stál jako zeď proti antikristu, jenž prý jemu přičiněním špatných kněží odporuje, poněvadž chválu Boží s horlivostí hlásá.

A že lid, takovýmto drážděním rozhořčený, zboření kaple betlémské nedopustil: Hus stával se tím smělejší a napsal i odvolání od soudu papežského ku samému Kristu Ježíši, jakožto nejvyššímu Soudci a pravé Hlavě Církve.

V kázáních svých líčil ale Hus papeže a kardinály tolik šeredně, že jakýsi starý muž rozhořčen zvolal: „Mistře, byl jsem v Římě, a viděl jsem papeže i kardinály často; ale neshledal jsem, že by takovými byli, jak ty je líčíš.“

Hus na to zvolal: „Když se ti papež tolik líbí, vrať se do Říma, a zůstaň tam!“

Na to vece stařec: „Jsem k tomu již příliš starým; ale ty jsa mladším, tam jdi, abys seznal, že se věc tak nemá, jak ty ji nám představuješ!“

12. Král Václav ku vykonání klatby papežské nad Husem sice ničím nepřispěl; ale pro nastalé rŕznice přece Husovi nařídil, by z Prahy odešel, aby tu služby Boží konány býti mohly, poněvadž pražští faráři u přítomnosti jeho ovšem je byli zastavili.

Hus odešel tedy v prosinci roku 1412. z Prahy, a zdržoval se nejprve na Kozim Hrádku v Tábořsku; později na hradu Krakovci v Rakovnicku, u milce králova, Jindřicha z Lažan, a pod brannou ochranou svých šlechtických přívrženců při každé příležitosti slovem plamenným i pérem rozšiřoval bludy Viklefovy i své, a zástupy lidu popuzoval k odboji proti úřadům církevním.

Jako Viklef ve svém zátiší v Lutterworthu sestavil bludy své v knize *trialogus*: tak Hus nyní sepsal tu bludy své v knize, již dal jméno „*O Církvi*“. Přítel jeho ale mistr Jeronym Pražský všude, kam při svém toulavém životu zavítal, učení Husovo doma i za hranicemi rozšiřoval.

Zatím arcibiskup Albík, ustavičnými svízely zkormoucovaný, hodnosti své se zřekl, a přijal za ni místo probošta na Vyšehradě. Na jeho místě ustanoven jest r. 1413. arcibiskupem, pro větší neštěstí v Čechách, nehodný Kunrád z Vechty, doposud biskup olomucký.

D) Jan Hus na soudu v Kostnici.

§ 9. Husovo přeličení.

1. Poněvadž hnutí, Husem působené, stále povážlivějších rozměrů nabývalo, a mimo to také neblahý a Církvi velice škodlivý rozkol na papežské Stolicí uklizení naléhavě vyžadoval: začal císař Sigmund vyjednávat s papežem Janem XXIII. o tom, aby svolán byl obecný sněm církevní, a sice do Kostnice, města to při jezeře bodamském, k říši německé patřícího. Papež skutečně ku žádosti té svolil, a bullou ze dne 9. prosince 1413. církevní sněm obecný do Kostnice slavně svolal.

Ku přání císařovu ukázal se Hus ochotným, do Kostnice osobně se dostavit; a osvědčil, že tam bude učení své beze vši bázně vyznávat, a že ochoten jest, kdyby třeba bylo, za učení své i smrt podstoupiti. Oddával se totiž v zaslepenosti své stále té bludné domněnce, že nic Kristu a Církvi odporého neučí, ano že sněm církevní sám nauky jeho schválí.

2. *Kostnický sněm zahájen byl* teprve dne 5. listopadu roku 1414., a sice s nevídanou slávou. Shromáždili se na něm mimo papeže a císaře: 29 kardinálů, 3 patriarchové, 33 arcibiskupové, 150 biskupů, 100 opatů, 50 proboštů, 300 doktorů. Všeho duchovenstva i se služebnictvem bylo na 18.000 hlav. Ze světských pánů přítomnými byli: 4 kurfiršti, 24 vévodové a knížata, 78 hrabat, 676 pánů a šlechticů ze všech zemí. Počet všech přesporných účastníků páčil se stále nejméně na 50.000 osob, jenž dostoupil ale někdy až 150.000 hlav.

Císař přijel do Kostnice teprve k vánocům roku 1414., a sice provázen jsa nádherným komonstvem asi 1000 jezdců. O půlnoční pak, kterou sloužil papež v chrámě biskupském, císař Sigmund jemu assistoval, oděn jsa jako jáhen, a s korunou na hlavě zpíval připadající evangelium: „Vyšlo vyřčení od císaře Augusta, aby popsán byl všecken svět.“

3. *Hus přibyl do Kostnice* již dne 3. listopadu 1414., provázen a chráněn jsa českými pány. Byli to Jan a Václav z Chlumu (z rodu později proslavených Slavatů); Václav z Dubé; *Petr z Mladenovic*, bakalář a tajemník Jana z Dubé, *jenž pak z převeliké lásky k mistru Janu Husovi, mnohé přehnané zprávy o sněmu kostnickém sestavil, a tak myslí*

rozeštvaného lidu českého tím více pobouřil. S nimi ještě jiní jezdcí, počtem asi třicet, a několik povozů. Hus nejel takto snad jako obžalovaný ku svému soudci, ale směle jako nějaký bojovník ku zápasům!

Když byli průvodčí Husovi příchod jeho papeži oznámili, a za ochranu pro něho žádali: papež netoliko že Husovi všemožnou ochranu přislíbil, ale také klatbu na něho vznešenou zmírnil v pouhou záповěď, aby toliko mši svatou sloužiti a kázati se zdržel, v ostatním obcování úplné volnosti jemu ponechávaje. Avšak Hus po svém již způsobu záповědi papežovy pranic nedbal, mši svatou i na dále sloužil, zvědavým kázal, tak *vůči samému sněmu církevnímu neposlušnost k Církvi hlásal a bludy své rozšiřoval.*

4. Žalobníci Husovi učinili plnomocníky svými na sněmu Jana Železného, biskupa litomyšlského, mistra Štěpána Palče a pak ještě jiné tři doktory bohosloví z Čech. Paleč s mistrem Michaelem Soudným složili žalobu na Husa.

První výslech měl Hus dne 28. listopadu 1414. a sice před papežem a kardinály. Výsledek výslechu toho byl pro Husa nepřiznivý. Zejména bylo mu za zlé vykládáno, že přese všechny záповědi nepřestal mši svatou sloužiti, a bludná učení svá každému vykládati. Aby se tedy takovéto jeho neposlušnosti oproti shromážděné Církvi přítrž učinila, nařídil papež, aby Hus vzat byl do vyšetřovací vazby.

I uvězněn jest Hus nejprve v domě jednoho kanovníka kostnického; od 6. prosince ale až do květné neděle roku 1415. v klášteře dominikánů. Dne 24. března 1415. posléze vsazen jest do vysoké věže ve tvrzi Gottliebenu, asi tři čtvrtě hodiny cesty vzdálené od Kostnice, a náležející biskupu kostnickému, kdež potrval 73 dny.

5. *Vězení Husovo tak příliš krutým býti nemohlo, jak je často přemrštění chválořečníci jeho líčívají, ježto Hus mohl tu složiti rozličné spisy, jako výklad Otčenáše, Desatera, a jiné spisy; a zároveň udržovati rozsáhlé dopisování se svými přátely, s nimiž všecko sděloval, co se s ním dalo.*

Že by byl tedy v jakési „nečisté díře“ uvězněn býval, na pravdě nespočívá. Ba *Hus sám ve svých dopisech chválí, že s ním jako s knězem slušně a úctivě bylo nakládáno.* O tom mimo jiné vydává svědectví i to, že když Hus z velikého duševního namáhání ve svém vězení se roznemohl, *papež sám vlastní lékaře své jemu poslal, aby jemu zase ku zdraví dopomohli.* Do tvrze Gottliebenu jen proto byl převezen, aby lépe strážěn býti mohl.

6. *Ku proskoumání žalob na Husa od protivníků jeho snešených, ustanovil papež zvláštní komisaře; a těmi byli patriarcha cařihradský, a biskupové z Kastelu a Lubeku.*

Poněvadž církevní sněm kostnický nebyl svolán jen k vůli Husovi, ale k tomu hlavně, aby urovnal neblahou roztržku v Církvi, poněvadž se té doby tři muži najednou o trůn papežský přeli, a vyřízení záležitosti té se protahovalo: věc Husova řešena byla teprve v 8. sezení plného sněmu, jež konáno bylo dne 4. května 1415.; *i bylo v sezení tom 45 článků, vyňatých ze spisů Viklefových a Husem dosud směle hájených, jednohlasně jakožto bludařských zavrženo.*

7. V témže měsíci květnu 1415., kdy odsouzeno bylo učení Viklefovo a tím i Husovo, sněmovníci, usilující o to, jednotu v hlavě Církve znova zříditi, neustupně na tom stáli: *aby všichni tři, kteříž papeži býti se pravili, se poděkovali; a aby zvolen byl nový papež, jež by pak všichni jednomyslně za hlavu Církve uznávali.*

Tou příčinou se stalo, že i papež Jan XXIII., proti němuž těžké, po většině ale vymyšlené anebo aspoň přehnané obžaloby byly vznášeny, přinucen byl s trůnu papežského, jež neprávem si osoboval, sestoupiti, a přísahou se zavázati, že nikdy více a ničeho nepodnikne, čímž by si opět na trůn dopomoci chtěl.

Po odstoupení Jana XXIII. teprve pravý, ale od panovníků světských z rozličných ohledů a osobních prospěchů zneuznávaný papež Řehoř XII. sněm kostnický skrze plnomocníky své za *náležitý prohlásil*, ježto by jinak neplatným byl; načež sám se se Stolicí papežské poděkoval, a přijal biskupství jedno, v němž po dvou letech zemřel. Také Jan XXIII. podrobiv se později novému papeži Martinu V., jenž ho učinil kardinalem-biskupem, dokončil život svůj kajicně i nábožně roku 1419. ve Florencii, upřímně vyznav, že za celou dobu papežování svého ani jedinkého radostného dne nezažil.

8. Zatím, co sesazen byl papež Jan XXIII., přimlouvali se čeští šlechticové za to, *aby mistr Jan Hus propuštěn byl na svobodu*, avšak marně. Bylo jim toliko oznámeno, že třeba očekávati výsledku *slyšení, jež bude miti před celým sněmem dne 5. června 1415.*

Tak se také stalo. Hus vyslýchán byl slavnostně o učení svém, jež na odsouzeném již učení Viklefovu se zakládalo, a zejména dotazován jest také o nejsvětější Svátosti oltářní, a sice v dnech 5., 7. a 8. června 1415.

Při vyslychání ukázal se Hus nud očekávání neústupným, tvrdošijným, zatvrzelým, ač dříve stále byl ujišťoval, že bude-li lépe poučen, učení svá poopraví, a se podrobí. Tu nepřijímal ani rad ani poučení, ani se strany samého císaře Sigmunda: nýbrž náhledy své jal se všelijakými lichými vytáčkami, překrucováním i doplňováním hájiti, zastávati, odůvodňovati.

9. *Proč Hus tolik se vytácel, aby poblouzení svého doznati nemusil, pochopíme, uvážíme-li, čeho všeho očekával od rozmluvy s králem Sigmundem, bratrem ochrance svého, krále Václava. Žádal totiž, aby při výslechu měl místo blíže samého císaře, aby ho týž dobře slyšeti a jemu rozuměti mohl.*

Také toho domáhal se opětně, *aby s císařem přímo rozmlouvati*, a jemu sdělení „pro blaho křesťanstva i samého císaře,“ jak pravil, činiti mohl. Co ale s císařem asi sdělení zamýšlel, z toho vysvitá, že ho chtěl přiměti k tomu, aby za své přijal jeho učení, kterak prý „panovníci právo i povinnost mají, kněžím důchody zabaviti, a tak osobivosti jejich potlačiti.“

I žádal proto přítele svého rytíře z Chlumu, aby císaři představil, že kdyby sněm měl toto učení jeho jakožto bludné zavrhnouti, že by tak odsoudil i císaře, i otce jeho Karla IV., i bratra jeho Václava, *kteríž biskupům statky brali*. Doufal, že takto císaře sobě nakloní, a pro bludy své získá, aby jich pak na dále rozšiřovati mohl; a jsa jako nade všemi vítěz, *aby tím větší oslavu měl, a sice již netoliko v Čechách, ale na celém světě!*

Proto také stále o to usiloval, *aby se o učeních svých s celým sněmem hádati mohl*, předstíraje, že se podrobí, ale jen — bude-li o bludu poučen — *z pouhého Písma!*

10. *Co hádání vůbec se dotýká*, na to ovšem obecný sněm církevní nikdy nemohl přistoupiti, aniž by vážnosti své neporušil. Sám protestant, náš proslavený dějepisec dr. Palacký doznává, že obecný sněm církevní, představuje Církev celou, a maje tedy i nejvyšší moc rozsuzovati, co pravým učením Církvě jest, a co není: nemohl přijímati nějakých nových vývodů sobě podřízeného kněze, jehož věci bylo, ne sněmu poučovati, ale ho — poslechnouti!

Také *žádný řádný soudní dvůr na celém světě nepouští se do hádky s obžalovaným*, nýbrž pouze provinění jeho vyšetřuje, a ho posuzuje. Kdyby jinak bylo, tuť by každý ničema jal se soudci dokazovati, že on zákonům proti rouhání, smilstvu, krádeži, pomluvám, na cti utrhaní a t. d. jinak rozumí; a že tedy soudce odsouditi ho nesmí a nemůže!

Za tou samou příčinou nemohl se ani řádný obecný sněm církevní do hádek pouštěti s Husem: ale toliko spisy jeho skoumal; Husa samého na písemné i ústní učení jeho se dotazoval, a pak — soudil.

11. Co se dotýká ale *odvolávání se Husa na Písmo*, aby z něho o bludu usvědčen byl, jest odvolávání se takové *pouhým pokrytstvím* potud, pokud Hus sám shromážděné na obecném sněmu Církvi přiřknouti nechtěl, čehož ve své hříšné domýšlivosti a pýše sobě samému beze vší příčiny prisuzoval, totiž — *neomylnost!*

Že by celý církevní sněm blouditi mohl, toho se domýšlel; ale že by i on sám na bludné cestě býti mohl, toho nikterak připustiti nechtěl!

A *kdo že by byl měl býti rozhodčím*, když by se výklady Písma, jak Hus jich podával, neshodovaly s výklady, jak je shromáždění otcové církevní podávali? Hus nikoho nad sebou nepřipouštěl; on chtěl rozhodčím býti jen sám! Proto kdyby i církevní sněm kostnický byl chtěl s Husem se hádati, nebyl by ho zajisté na základu Písma svatého o bludech jeho přesvědčil poněvadž Hus, jak již domýšlivým byl, když by byl překonán, vždy zase byl by tvrdil, že on uvedeným slovům Písma zcela jinak rozumí, než sněm!

Tak to činili před Husem i po Husovi posud všichni bludaři u víře, že se na Písmo svaté odvolávali, a přece mnohdy v náhledech svých od sebe jako nebe od země vzdáleni byli a jsou! Co jedni tvrdí, druzí zavrhují; co jedni vychvalují, jiní ostouzí!

Poněvadž tedy mrtvé litery Písma svatého bludům u víře zabrániti docela nemohou, proto *Kristus Pán vedle Písma ustanovil živou vykladatelku vůle Otce Svého nebeského*; a tou jest Církev Jeho, na Petrovi a ostatních apoštolích založená, Církev, kterou nazýváme apoštolskou a katolickou. Tě slíbil, že při ní bude až do skonání světa Sám; a že jí také pošle Ducha svatého. Ducha pravdy, aby s ní zůstával na věky. A k této Církvi odkazal nás s poslušností, ve všech věcích víry a spasení se dotýkajících, řka k apoštolům, a ovšem i ku všem jich *právním nástupcům*, s nimiž až do skonání světa býti přislíbil: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá.“ A komu, jako Husovi, slova tato neplatí, tomu najisto platí: „Jestliže kdo Církve neuposlechne, oudiž tobě jako pohan a publikán“, ¹⁾ čili veřejný hříšník!

¹⁾ Mat. 18., 17.

Kdyby měla pravdivou býti věta Husova, že Písmo sv. všechno samo rozhoduje, proč tedy Kristus Pán tak přísně velel poslouchati Církve? Je-li v Písmě svatém všecko učení Páně tolik jasné, jak Hus i ostatní bludaři vždy tvrdí, proč se sami mezi sebou v náhledech svých tolik rozcházejí? Proč Hus ani se svým mistrem Viklesem ve všem učení se nesrovnával?

Ale ovšem, kdo *svévolně* oči zavírá, stále může tvrditi, že ničeho nevidí; a kdo se předsvědčiti dáti nechce, toho také nikdo nepředsvedčí! Víra svatá jest právě netoliko *durem Božím*, ale i *úkonem našeho rozumu*, i naší — *svobodné vůle*; a ta Bohu a světlu s nebes vždy opřítí se může, a také případně se opírá; a jen proto jest tolik hříchů proti svaté víře!

12. Ve slavném slyšení Husa před sněmem předčítáno bylo celkem 39 *bludných vět učení Husova*, z nichž velikou nevoli způsobily zvláště věty, že „žádný bludař nemá vedle trestů církevních podléhati také ještě trestům se strany moci světské“; a pak „že nikdo, kdo se nachází v těžkém hříchu, není v pravdě papežem, nebo biskupem, nebo králem.“

Přítomný císař Sigmund velmi případně jemu sám odpověděl, řka: „Jene Huse, nikdo není bez hříchu!“ Jako by říci chtěl: „Kdyby každý představený, když by se těžce prohřešil, měl ihned býti vsí moci zbaven: musely by všechny vrchnosti i duchovní i světské vůbec přestati, poněvadž jednomu každému představenému mohl by kdo namítnouti, že těžce zhřešil, a že jemu tedy poslušnosti odeprítí může i odpírá! *Bez představených ale musela by se společnost lidská rozpadnouti!*“

Jestli pak asi Hus, uče takovému ve svých důsledcích hroznému učení, rozpomenu se někdy, že biskup, jenž ho na kněze světil, v okamžení, kdy ho světil, snad byl v hříchu těžkém, a tedy dle vlastního učení jeho neplatně ho světil, *a on tedy ani pravým knězem není?* Anebo že snad vlastní svou domýšlivostí, v které způsobem bezohledným a nespravedlivým odsuzoval papeže i biskupy i kněze napořád; dále svou pýchou a neposlušností těžce proti Bohu, Církvi, spolubratřím se provinil, a tak — dle vlastního učení svého — *knězem býti přetsal?! V zaslepenosti své sotva asi učení své na sebe samého vztahoval, sice by byl snad i jináče jednal!*

13. *Hus na nastoupené srážné cestě tvrdošijně setrval, rad ani poučení; od nikoho nepřijímaje, bludy své, všechn řád mezi lidmi podkopávající, šířiti a zastávati nepřestávaje,*

ani dřív ani vůči celému sněmu církevnímu. A proto i sám císař Sigmund, jenž dřívě Husovi přál, od něho se odvrátil, a za odsouzení jeho se konečně přimlouval, těše se nadějí, že s Husem odsouzeným podtat bude i kořen zhoubným učením jeho. Kterážto přimluva Sigmundovi později mnoho zlé krve v Čechách způsobila!

14. Zatím, co se toto dalo v Kostnici, *odřekli se stoupenci Husovi poslušnosti ku Církvi Páně vůbec*, a postoupili o krok dále na odchylné cestě své! Mistr *Jakub ze Stríbra*, pro svou nepatrnou postavu obyčejně jen „mistr Jakoubek“ nazývaný, počal učiti, že velebná Svátost oltářní i laikům čili neknežím podávati se má i pod spůsobou chleba i pod spůsobou vína čili *pod obojí*. Přemnozí přívrženci Husovi v Praze k náhledu tomu se přidali; a na to započato s posluhováním nejsvětější Svátostí pod obojí spůsobou u sv. Martina ve zdi, u sv. Michaela na Starém městě, a sv. Vojtěcha na Novém Městě.

Jiní ale k této novotě přistoupiti se zdráhali; tak že mezi Husovými přívrženci, jak se pravidelně bludným učitelům stává, povstaly *prudké hádky*.

Hus, dozvědév se o tom, zprvu žádal, aby si přátelé pod obojí vyžádali ku přijímání pod obojí zvláštního svolení papežského; později ale docela k náhledu Jakoubkovu se přidál, když byl sněm pro zachování odvěkého spůsobu přijímání toliko pod jednou spůsobou se rozhodl.

§ 10. Husovo odsouzení.

1. Mnozí velebitelové Husovi až na nejvyšší den, přes všecka opáčná dokazování nepřestávají tvrditi, že *prý sněm oproti Husovi s velikou krutostí se zachoval, a plný záští ho odsoudil*.

Toto tvrzení ale naprosto s pravdou se nesrovnává. Nebo do vězení vsazen byl teprve tehdy, když sněm při Husovi poslušnosti jinak domoci se nemohl; a ani tu se jemu dle vlastního doznání jeho zle nevedlo!

A i při soudu a odsouzení samém nepředpojatý pozorovatel neshledá ničeho nespravedlivého. Naopak! Sněmovníci, nespouštějíce se zajisté až do poslední chvíle naděje, že nešťastný mistr konečně přece se zachvěje a zmoudří, k pochybení svému se přizná, bludů odvolá a zachován bude: chovali se k němu s všemožnou šetrností. To vysvítá:

a) i z volby soudců jeho,

b) i z průběhu přelíčení s ním.

a) *Vyšetřujícími soudci Husovými* ale byli, mimo jiné právníky :

aa) *Paleč*, jeden z nejznamenitějších profesorů v Praze, jenž pro své přesvědčení o nepravých cestách Husových, ještě s jinými přátely, byl od krále Václava z úřadu svého propuštěn, a ze země vyhnán.

bb) *Gerson*, kancléř university pařížské, jeden z nejšlechtnějších, nejučenějších, nejzbožnějších mužů své doby. Poněvadž tž vyslovil se na sněmu kostnickém proti vévodovi burgundskému, jenž byl vévodu orleanského zavraždil: nesměl zpět do Francie, žil pak v ústraní, věnuje se rozjímání, studiím a vyučování, a zemřel pln zásluh v úplné chudobě.

cc) *Petr Aliacký*, kardinál a arcibiskup francouzský, učitel Gersonův, a před ním kancléř university pařížské; jenž pro své neobyčejné nadání postoupil z nízkého stavu až k nejvyšším důstojnostem, a patřil mezi nejučenější, nejuduchaplnější a nejpůsobivější muže svého věku; jenž se svým žákem Gersonem co nejsvědomitěji pečoval o opravdovou reformaci v Církvi.

dd) *Zabarella*, kardinál a arcibiskup italský z Florence, jeden z nejznamenitějších církevních právníků 14. i 15. století. Byl mužem výtečných ctností, zejména bezúhonné čistoty; a pro ty své vlastnosti vysoce vážen od přátel i nepřátel. Byl nesmírně činným, tak že denně jen málo hodin spaní poprával; velice šetrným při sobě, za to ale přestědrým pro jiné.

ee) *Viviers*, kardinál a kancléř římské Církve, předseda sněmu, muž úctyhodný, šlechtuý, mírumilovný, a svrchanou měrou pokorný. Byl synem savojského pasáka, a jen pro své výborné vlastnosti tolik povýšen byl.

Takovíto soudcové Husovi nebyli zajisté pyšní, lehkomyslní, nesvědomití a předpojatí, jak jim národní vášní zaslepení chvalořečníci Husovi rádi vyčítají; ale naopak: *dle svých předností a ctností byli před ostatními v pravdě povolányi, souditi Husa*, tolik vášnivého, náruživého, zaslepeného, fanatického! A byli-li Hus i od takovýchto soudců přece odsouzen: nestalo se odsouzení jeho ze zášti, ale na základu akt z dřívějších jeho procesů; na základě výpovědí přčetných svědků, pod přísahu vzatých; a na základu vlastních ústních i písemných výkladů i obhajování Husových!

b) Také celé soudní řízení s Husem dokazuje, že jemu nikdo nespravedlivě ukřivditi nenleďel: ale že jemu sněmovníci i ústup od jeho bludů co nejsnadnějším učiniti chtěli! Tak:

aa) Předkládali jemu rozličné mírné formule, aby je podepsal na důkaz, že se bludů svých odřiká.

bb) Dávali jemu důstatečného času na poučení a chladné rozvážení.

cc) Zamítli přijímání pod obojí doufajíce, že zamítnutím přátel jeho i vlastní jeho srdce změkne.

dd) Vyslali k němu do vězení více hodných duchovních, aby jemu domlouvali; zejména také jeho byvalého důvěrného přítele Petra Palče a české pány, kteří ho byli do Kostnice doprovodili.

ee) Mezi dny 21. a 27. června L. P. 1415. odsoudili jeho bludné spisy, po většině latinsky sepsané, jako ho upozorňující, co se i jemu stane, jestli při své svěhlavosti setrvá.

Sám Dr. Palacký doznává, že „církvní sněm i tenkrát, když již bludové Husovi seznáni byli, ničeho neobmeškál, což by naň slušelo, aby vrchu přísnosti uhnouti se mohl!“

Což měli tedy sněmovníci více ještě učiniti aby Husa před záhubou uchránili? A jedná tak zášť, jak činili oni Husovi?

2. A jak se oproti všem těm přátelským snahám zachoval Hus?

Ku všemu poučování, ku všem přátelským radám zůstal hluchým, a trval tvrdošijně při svém tvrzení; ba napsal dne 1. července 1415. i slavné osvědčení, že odvolati nemůže — a nechce! Ale i pak přece ještě jednou soudcové jeho Aliacký a Zabarella před sebe ho předvolali, a znova jemu domlouvali, aby se v bludech svých poznal a jich se odřekl; ale zase beze všeho výsledku! Nezbylo tedy nic jiného, než soud s ním dokončiti.

3. Tak konáno dne 6. července 1415. osudné ono patnácté sezení sněmu kostnického. Po ukončených službách Božích uveden Hus do biskupského chrámu, a tu postaven na místě vyvýšeném, aby snáze viděn býti mohl. Podle něho byl stůl, a na tom ležela kněžská roucha. Císař seděl na trůnu, a sněmovníci na vykázaných místech, obecný lid naplňoval všechny prostory chrámové. Po přiměřeném kázání přečetl papežský sudí bludné články z učení Viklefova i Husova. Nejprve čteny byly články, jež v knihách Husových, vlastní

jeho rukou psaných, byly shledány; po tom oznámeny byly články, kteréž dosvědčeny byli výpověďmi *svědků*, počtem 200, že je Hus hlásal.

Když přečteny byly všechny náležitě stvrzené obžaloby na Husa, *vyrčen ortel sněmu*, a sice:

- a) *nad učením*; a
- b) *nad osobou Husovou*.

a) **Učení Husovo**, jež spočívá na učení Jana Viklefa, již dříve vícekrát slavně zavrženém, a které on přese všechny záповědi opovažoval se veřejně hlásati, a písmem i slovem, jako by katolické bylo, hájiti i prohlašovati: *od sněmu kostnického bylo slavně prohlášeno jakožto bludné*, s učením Páně se nesrovnávající, na mnoze pohoršlivé neb opovažlivé, k odboji podněcující. *A bludné spisy Husovy odsouzeny jsou ku spálení*.

Učení Husova v podstatě jsou totožná s učením Viklefovými, již vyloženými; od Husa byla jen poněkud pozměněná, dalšími výklady doplněná neb rozvedená. Zejmena *četná jsou poblouzení Husova v učení o Církvi Páně*.

aa) *O Církvi* učil Hus, že ona nemá na světě viditelných představených, kteříž by byli dědici apoštolů, kterým Kristus Pán stádce své ku pastvě čili vedeni svěřil. Že Církev sestává z *předurčených* ku spasení, kteříž na vzájem sobě neznámými jsou; a proto prý pravá Církev Kristova, ježto členové její na vzájem se neznají, jestiž *neviditelná*. A jestli pravá církev jest neviditelnou, pak dle jeho soudu katolická Církev, která má viditelné představené papeže, biskupy a kněží, musí býti Církví nepravou!

Ač Kristus Pán řekl: „Ty jsi Petr (t. j. *skála*) a na té *skále* vzdělám Církev svou, a brány pekelné nepřemohou jí. A tobě dám klíče království nebeského: a cožkoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi; ¹⁾ a Pasiž ovce mé, pasiž beránky mé! ²⁾“ Toto vše prý neznamená, že by byl Kristus Pán sv. Petra nerozbornou skálou Církve učinil: ale dal prý nástupci sv. Petra přednost v Církvi teprve císař Konstantin v čtvrtém století!

Tvrdil tak Hus, převraceje, jako o sto let později Martin Lutr činil, *nápis nad vchodem do velechrámu lateránského v Římě*, jenž svědčí, že císař uznává římskou Církev jakožto

¹⁾ Mat. 16, 18. 19.

²⁾ Jan 21, 15—17.

matku všech církví, a jí na uznání palác svůj, zvaný v Lateranu daruje — ne ale, že teprve biskupu římskému ou přednost před ostatními biskupy popřává, a ho sám papežem dělá!

Poněvadž Hus z odporu proti papeži, jenž ho dříve již do klatby byl dal, pak jemu vůbec práva k řízení Církve popíral: důsledně pak i tvrdil, že *netřeba, aby kdo papeže, a pak i biskupů, jakožto nástupců apoštolů poslouchal.*

Jest-li by ale, jak Hus učil, Církev sestávati měla toliko z předurčených ku spasení. a tito známými nám nejsou: *byl by měl Hus ovšem také pověděti, koho že to poslouchati máme, když velel Pán: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pobrdá, Mnou pohrdá. Jestliže kdo Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán!“* Toho ale Hus nepověděl; *zaslepenost jeho byla již tak veliká, že nedůsledků svého učení více neznamenal!*

Dále učil Hus o společnosti lidské, že po většině své sestává z takových členů, kteří jsou k záhubě věčné určeni, čili od Boha *předzvěděni k záhubě*, jak i v následujícím století po něm Kalvín učil. Pro ty prý Kristus ani neumřel; ti, byť i zevnitřně ku Církvi se hlásili, přece v pravdě k ní nikdy nepatří. Jsou třebaš i papeži, biskupy i kněžimi: a přece k Církvi nepatří!

Hus patrně pozoruje vrozenou nám náklonnost ku zlému, a vida mnoho skutečně hřešících: všecky napořád do pekla odsuzoval! Což ale, jestli dle vlastního jeho učení ani on sám nepatřil mezi předurčené ku spasení? On sám sice stále o sobě tvrdil, že si žádného těžkého hříchu vědom není, a tedy jaksi samému sobě blaženost věčnou přisliboval: což ale, jestli nejsvětější Bůh za velmi těžké provinění přičítal jemu jeho brozné tupení všeho duchovenstva napořád, jako by on jediný světcem byl, a jeho slepou domýšlivostí, ošklivou marnivostí, neskrocenou ctižádostí?

bb) Hus tedy nespokojil se proti skutečným nešvarům v Církvi horovati, a o uklízení jich se přičiňovati: ale naplnil se nadšením pro Církev takovou jež by ani jako z pozemčanů nesestávala, ale z bezvadných světců nebeských byla!

Na místě aby bojoval proti zlořádům, jež se někdy s pokutami církevními anebo odpustky děly: učil vůbec všemi pohrdati, a jal se papeži i biskupům práva k nim popírati!

Na místě aby bojoval proti přehmatům papeže, a dotud neslýchanému rozkolu na Stolci sv. Petra: až i svatému Petru a jeho nástupcům moci, od Kristu Pána ku řízení Církve jim propůjčené popíral!

Na místě, aby jako učený mistr dobře rozeznával, co ku podstatě Církve náleží, a co jest při ní pomijejícího a nahodilého: *vůbec veškeré učení Církve čili ústní podání zavrhl*, a tvrdil, že samotné Písmo svaté, beze všeho živého poučování a Církve vedení, ku dojití spasení dostačuje!

Na místě, aby horlil proti zneužívání bohatství v Církvi: po rozumu svého mistra *hlásal*, že *Církev vůbec žádných pozemských statků míti nemá*, a že světští páni mají právo i povinnost, jí ho odnímati! Takovýmto učením zamlouval se ovšem lakotným neb schudlým pánům, nikoliv ale nekázal dle přikázání Božího: „Nepokradeš!“

cc) Zejmena jestiť hrozným učením Husovo, že **každý hodnostář, když se prohřeší, ihned veškeré moci své ztrácí; a tedy nikdo na dále povinen není, aby ho poslouchal.** Tímto učením podvrácena všechna úcta a poslušnost poddaných k vrchnostem, dítek k rodičům, služebných k pánům, věřících k Církvi. Nebo, kdyby to pravdou býti mělo: *kdo by ještě obstál v důstojnosti své?!* Vždy by se našli žalobníci i na toho nejšlechetnějšího, jako učinili i Samému Kristu Pánu, kteří by řekli: rouhal se; brání dávatí daň císaři; zbujník jest, a podobně — aby ho s místa jeho schodili, a pak na místě jeho se usadili. A pak by přišli zase jiní, kteří by učinili totéž; a nastaly by rozbroje, jež by všechno klidné, pospolité žití lidí vůbec nemožným učinily!

Proto *musela Církev Páně ovšem po právu řádění takového, veškeren církevní i občanský pořádek ohrožujícímu, přítrž učiniti*, a nauky Husovy, jakožto s učením Páně se nesrovnávající, ano všechen řád Bohem zavedený podvracující, slavně a se vsí rozhodností zavrhnouti.

b) **Osobnost Husova odsouzena jakožto kacíře**, čili svévolného víry kaziče, poněvadž bludy tolik nebezpečné po mnohá leta ohnivým slovem i písmem na velikou škodu Církve rozšiřoval.

Poněvadž Církvi, kterou Kristus Pán živou učitelkou a vykladatelkou víry Své byl ustanovil, pohrdal; způsobem pro ni urážlivým, od výroku jejího k Samému Synu Božímu se odvolával, a tak ne pravým kazatelem pravd Kristových, a lidu věřícího věrným vůdcem: ale nešťastným *svůdcem se stal.*

Poněvadž ukázal se Hus ve svých bludech tvrdošijným a *nenapravitelným*, an bludů žádným způsobem se odřici, a do lůna pravé Církve vrátiti se nechtěl.

Sněm tedy ustanovil, aby takto nenapravitelný mistr Jan Hus u přítomnosti jeho, s kněžství, jehož se byl tolik

nehodným učinil, byl sesazen, a pak soudcům světským ku dalšímu řízení odevzdán.

Pro případ, že by byl Hus třeba v posledním teprve okamžení zmoudřel, a bludů svých přísežně odřici se chtěl: měl ovšem i pak s kněžství, jehož tolik zneužil, sesazen býti; ale měl býti od klatby církevní rozřešen, a jakožto člověk, veřejnému pořádku tolik nebezpečný, v doživotní vazbě držán.

4. Jan Hus ale ani v posledním okamžiku se nepoonížil: nýbrž, obrátiv se k lidu, *počal proti vši pravdě tvrditi, že nikdy článkům těm, pro které byl právě odsouzen, neučil, ač vlastní jeho rukou, ve spisech jeho napsány byly, a ač se k nim krátce před tím veřejně na soudu znal, ano jich zastával, jak přečetní svědci přísežně stvrdili!* Patrně, že jemu jen o to šlo, aby ještě i v poslední chvíli lid proti vrchnostem duchovním poštvál. a tak všech zahanbil. aby jen on sám pravdu měl! Jaká to děsná zaslepenost, a nepochopitelná domýšlivost v hodině samé smrti!

Proto i sám Dr. Palacký, nekatolík a Husův přívrženec, vidí se nucena k výroku tomuto: *„Shor, neměl-li Husovi přisvědčiti a dáti se od něho posléze mistrovati, musel konečně přikročiti k odsouzení jeho, jak toho žádali zákonové Církve!“*

5. Po přečtení rozsudku přikročeno k *odsvěcení Jana Husa*; i ustanoveni jsou k dílu tomu arcibiskup milánský s pěti biskupy, aby u přítomnosti celého sněmu smutuý ten obřad vykonali, jestli by snad aspoň to na obrácení Husovo působilo.

I obleknut jest Hus v roucha kněžská, jako by ku mši svaté přistoupiti měl, a opět vyzván, aby se Církvi, jež mu úrad kněžský svěřila, dobrovolně podrobil. Když ale Hus i nyní tak učiniti odepřel: vzali jemu kalich z rukou, a pak jedno roucho kněžské po druhém, za dojemných obřadů. Když ho všech odznaků kněžských zbavili, vsazena jest jemu dle tehdejšího obyčeje vysoká, papírová koruna na hlavu s nápisem: *„Tento jest arcibludař“*, a s namalovanými třemi ďábly, hříšnou duši sápacími. Napotom *odevzdán jest Hus soudu světskému s prosbou, aby nebyl usmrcen, nýbrž v doživotním vězení držán.*

6. Přítomný císař uložil, *aby s Husem naloženo bylo zcela po zákonu, placím pro kacíře, řádným soudem církevním náležitě usvědčeného a odsouzeného.* I odevzdal ho falckrabí Ludvíkovi, a ten zase starostovi města Kostnice. Starosta postoupil odsouzeného mistra katovi a pomocníkům

jeho, aby ho dle předpisů platného zákona trestního upálili, přísně nakázav, aby z věci Husovi náležejících, ničeho neodnámali.

Katané odvedli Husa na popraviště. Tam přivázali ho ku prknu, kolmo stojícímu, a kolem hrdla upoutali ho k němu řetězem. Potom nakupili kolem něho dříví a slámy, až byl po krk zakryt, a svrchu nalili dehtu, aby plamen prudce vzplanul.

Ještě v posledním tom okamžiku vyzvali Husa říšský maršálek Pappenheim a falckrabí Ludvík, aby bludů svých odvolal a život svůj zachoval; Hus ale stále jen opakoval, že si žádné viny vědom není.

Když tedy i tyto poslední pokusy, aby Hus k rozumu byl přiveden, marnými se ukázaly, dáno znamení ku zapálení hranice. Hus začal se modlit; ale povstálý dým hlasu jeho brzo udusil, tak že smrt následovala velmi rychle zalknutím. Pozůstalý pak popel a kosti nespálené uvrženy byly do Rýna, nimo tekoucího, aby Husovi přátelé nemohli si žádných památek odnésti.

6. *Hus umřel s neohrožeností podivuhodnou, jež by jemu byla mnohem lépe slušela, kdyby jí byl za lepší věc osvědčil, než kterou s takovou tvrdošijností proti všemu rozumu hájil.*

I svědomí jeho proti němu svědčilo; nebo sám přátelům svým se svěřil, že od něho trpí, a hrozné sny že ho pronásledují. Tak příkladně viděl jednou hrozné hady, kteříž i na ohonech hlavy měli a ho kousati chtěli. Ale náruživá ctižádost jeho nižádných výstrah nedbala; aby se k chybě přiznati nemusil, tvrdošijným zůstal až do kruté smrti!

Kdyby byl předvídal spousty, znemravnělost a krve prolití, jež pro smrt jeho povstaly a vlast jeho, kterou tolik miloval, do neskonalých, nesčetných béd přivedly: snad by byl přece ze své pýchy se probudil, ze zaslepenosti své prohlédl, neposlušnosti své odložil, a sebe ku vznešenému dílu *pravého apoštola lidu svého a blahoslaveného horlitele pro svatost Církve povznesl!*

§ II. Husova ortele ospravedlnění.

1. **Hus nebyl odsouzen ani upálen od kněží, jak mnozí nesmyslně a přese všechno opácné dokazování přece vždy znova blabolí.**

a) *Sněm církevní toliko prohlásil, že mistr Jan Hus slovem i písmem bludy, víře katolické odporující učil; a poněvadž napraviti se nechtěl, že ho více za člena svého považovati nemůže; a proto úřad kněžský jemu svěřený, a jím tolik zneužívaný jemu opět odnímá.*

A pro rozhodnutí takové přece snad právo měl, když i nejpokoutnějšímu spolku nikdo práva neupírá, aby se vyjádřil, zdali kdo z jeho členů zachoval se dle přijatých stanov, aneb se provinil proti nim!

Či snad sněm celé Církve katolické, při níž jest Kristus Pán „až do skonání světa“, v níž vládne „Duch svatý, Duch pravdy na věky“, měl uznati, že Hus sám učí pravdě, a Církev Páně že po všechna staletí až do Husa bloudila?

Aneb že statky Církve, způsobem nejpoctivějším nabyté, ku cti Boží a ku vzdělání i obživení věřících potřebné, mají loupeny býti od zhýralých anebo lakotných pánů světských?

Anebo že kterýkoliv poddaný smí předstoupiti před svého duchovního neb občanského představeného, synek nezvedený před svého otce, a říci jemu: vím, že jsi se těžce prohřešil, a že ti tedy moc žádná více nepřisluší; a proto od té chvíle poslouchati tě nebudu, a majetkem tvým, kterého ty proti vůli Boží na dále užíváš, já sám se obohátím?!

b) Jestliže tedy *sněm církevní*, když byl zbloudilého mistra Jana Husa přemnohými způsoby přece vždy marně ku poznání bludů a odvolání jich pobízel, na konec jej za tvrdošijného bludaře čili kacíře prohlásil, a že se ho tedy odřiká a ničeho více s ním míti nechce osvědčil: *užil toliko svého práva na obranu svou, a jednal dle svaté své povinnosti jež jemu velela, aby pravověrné křesťany u víře Páně másti nenechával!*

A jestliže pak *soud světský* podle svých zákonů usvědčeného revolucionáře ku smrti na hranici odsoudil: *užil opět jen práva svého na obranu svou, a jednal dle povinnosti své*, jež mu káže aby občany, kteří veškeren společenský řád podkopávají, a všem právním poměrům pudu pod nohami ubírají, způsobem vhodným neškodnými učinil!

c) *Zákony ale*, dle nichž Hus jakožto církevní i občanský revolucionář umřel na hranici, *nebyly snad jen pro něho schválně sdělány*; nýbrž byly tehdy 200 let staré, ale posud v platnosti. Byly to zákony tak zvaného *Schwaben-und Sachsenpiegelu*, od císaře Bedřicha II., nepřitele papežů, L. P. 1231. vydané, dle nichž tvrdošijní kaziči svaté víry: Gnostici, Albigenští a Katarí, socialisté tehdejší doby a tak

i zároveň *rušitele veřejného pokoje a pořádku*, měli upálením ztrestáni býti!

d) Ostatně soudcové Husovi samotnými nebyli, kteříž by byli kacíře k upálení odsoudili. *Sami přátelé Husovi, pro smrt jeho podrůždění, upálili na tisíce kněží, kteříž u víře se s nimi nesrovnávali!* Tak upáleni byli v Roudnici husitští kněží Houska a Prokop r. 1421., z nichž prvější byl dříve zabeđen do sudu. Husité, jak vůbec známo, nikoho na víru svou neobraceli pobádáním a poučováním, jako to byli činili sněmovníci kostniční Husovi, ale cepy, meči a ohněm! Ba dospěli až i tak daleko, že odnože jich, zvaní *Adamité*, měli za článek víry, jak vypravuje Palacký, že „*spravedliví až i povinni jsou, všechny zlé lidi vůbec vyhubiti!*“ Roku 1422 upáleni byli kněz Jan, a kněz Petr Kaniš v Klokotách u Tábora. A Adamité od samého Žižky mečem i ohněm jsou zhubeni.

e) Dle těchže zákonů občanských proti kazičům víry žádal o sto let později *Lutr*, německý deformator v Církvi, aby biskupové byli pobíjeni jako vrazi, když nechtěli jeho moudrosti za svou přijímati. Podobně velel hubiti sedláky, když jím svedeni byvše, se pozdvihli, a pak přemoženi byli. Štval křesťany na židy, aby synagogy jich vypalovali, a je samé jako vzteklé psy pobíjeli! Vybízal, aby dobří lidé upalovali čarodějnice, any prý jsou ve spojení s ďáblem; z kterýchžto pobídek pak hrozná pronásledování v 16. i 17. věku povstala.

Dle těchže zákonů kazal *Kalvín*, zakladatel náboženství helvetského, 27. října 1553. ohněm utratiti španělského lékaře Michaela Serveda v městě Ženevě. a sice ohněm pozvolně hořícím, aby, když jej byl dříve po tři měsíce v ohavném žaláři trýznil, smrt jeho učinil mu co nejobolestnější. A tak učinil jemu jen proto, že se týž opovážil vydati spis, pojednávající o nejsvětější Trojici způsobem, kterýž se s učením Kalvínovým neshodoval! A tuto jeho ukrutnost velebil *Fulip Melanchton*, ježž luterané rádi „mírným“ nazývají, ba Kalvínovi k činu tomu i blahopřál!

Ač velice litovati jest, že Hus, moha přece i jinak a mírnějším způsobem neškodným učiněn býti, za své bludy, kterých by si za našich dob vrchnosti světské snad ani nepovšimly, tak kruté po zákonech tehdejší doby potrestán byl: tož přece *Církev trestem jeho vinnou není*, ana nikdy prostředků ukrutných na upevnění svaté víry neschvalovala.

Ba *sněm církevní kostnický Husa trestu uchrániti ani nemohl*, poněvadž on sám ani nechtěl uchráněn býti, an pou-

čením shromážděné Církve pohrdl, bludů veřejně a slavně dokázaných se zřící zpěchoval, a tak i právu světskému propadl.

2. Často činívá se výčitka králi Sigmundovi, že dal Husovi ochranný list; a pro ten prý měl jej proti všeliké škodě chrániti, kdežto on sám vydal ho rukoum spravedlnosti světské.

a) Sigmund list ochranný čili průvodní (*Reisepass*) Husovi v pravdě dal, a sice proto, aby ho po cestě do Kostnice ode všech nespravedlivých škůdců ochránil, a rychlé cestování jemu usnadnil tak aby mohl o učení svém v patřičnou dobu před sněmem veřejně počít klásti. A proto také velice se nad tím rozhoršil, když uslyšel, že Hus v Kostnici, prvé než byl veřejně slyšen a odsouzen. již do žaláře odveden byl; ba chtěl i z Kostnice proto odejíti a sněmu tak svou ne-libost na jevo dáti. Avšak když uslyšel, že Hus jen proto uvězněn byl, poněvadž přese všechny záповědi církevní všude na cestě do Kostnice, a pak i tam bludy své mezi lidem veřejně roztrušovati, kázati i mši svatou sloužiti nepřestával: udobřil se.

b) Sigmund slibil Husovi ovšem také bezpečný návrat do vlasti. Tomu ale ovšem nemohlo býti rozuměno jinak, než když Hus bude od sněmu za nevinného a pravověřícího kužeze prohlášen.

Nikdo nesmí po zákonu Božím komu něčeho přislíbiti, čímž by způsobem neoprávněným, a tedy nespravedlivým zasahovati chtěl do práv cizích. Sigmund tedy jakožto dobrý katolík nemohl Husovi přislíbiti, že ho bude chrániti, *oproti nejvyšší vrchnosti církevní, tak aby ho pro kacírské učení jeho odsouditi nesměla*, poněvadž by tak způsobem jemu nepřislušným, a tedy nespravedlivým zasáhal do práv Církve, kteréž jakožto křesťan přece i sám poddán byl.

Kdyby byl měl Sigmund Husa proti rozsudku sněmu chrániti, byla by ochrana takováto znamenala asi tolik: „Huse, jdi na soud do Kostnice; ale ať sněm Církve usoudí cokoliv, nic se ti za tvé tvrdošijné rozšiřování nekřesťanských bludů nestane; já tě bezpečně dám zpět dovésti!“ Takto ale císař Sigmund, jenž se se svým katolickým přesvědčením před nikým netajil, a shromážděným otcům církevním vždy úctu na jevo dával, zajisté smýšleti nemohl, a také nesmyšlel! K čemu by byl měl býti pak soud sněmu? Nebyla by to pouhá komedie na potupu Církve?

Sigmund tedy Husovi dáti mohl a dal ochranný list ku cestě do Kostnice, kterýž by ho byl proti nespravedlivým ná-

tiskům se strany jakékoli i na zpáteční cestě rovněž ochraňoval, když by ho sněm z obžaloby byl propustil; ale nikoliv chrániti ho neměl a nemohl proti řádnému výroku sněmu církevního!

Ba císař Sigmund tím méně mohl se Husovi zavázati, že ho i odsouzeného do vlasti bezpečně doprovoditi dá, poněvadž *Hus sám ku sněmu církevnímu se byl odvolával*, a jemu předem veškerou poslušnost sliboval, klamaje se ovšem tou neoprávněnou nadějí, že sněm bludná učení jeho za své přijme. Když ale tak se nestalo, pak i on poslušnosti Církvi odešel. Proto také prohlásil císař *Sigmund Husovi dne 7. června L. P. 1415.* ve slavném slyšení „Propůjčil jsem ti bezpečný průvod, abys ku veřejnému slyšení připuštěn jsa, počet ze své víry klásti mohl... Já jsem otcům shromážděným připověděl, že *bludaře nikdy hájiti nebudu*: nýbrž, chtěl li by kdo tvrdošijně v bludu trvati, já první bych ho uvedl na hranici k upálení.“ A Hus proti těmto slovům Sigmundovým sám ničeho nenamítal!

Také čeští páni snažili se sice Husa z vazby vyprostiti; avšak sami připouštěli, by „když usvědčen byl, že proti Písmu svatému a proti pravdě bludu tvrdošijně se přidržuje, aby povinen byl dle ustanovení sněmu toho napravití“, a tedy ovšem i zákony předepsaným trestům propadnouti, když by napravití nechtěl! Ba ani po samé smrti Husově nebyli čeští pánové a přátelé Husovi ještě toho mínění, že by měl Sigmundův ochranný list přítele jich trestu uchrániti, ač dne 2. září roku 1415. otcům sněmovním list velice vášnivý opovážili se zaslati. Teprve mnohem později vyskytl se výmysl velebitelů Husových ten, že prý císař Sigmund při odsouzení Husa pro svůj klejt čili ochranný list se začervenal; neboť učenník, přívrženec a životopisec Husův Petr z Mladenovic, jenž orteli nad Hasem pronášenému přítomen byl, o ničem takovém neví; což by byl ale zajisté poznamenati neopomenul, když by se to bylo v pravdě stalo!

c) Nikde na světě se to sice neděje, když by byl nejvyšší soud koho po řádném řízení odsoudil, že by pak odsouzeného zase k nižším stolicím soudním k opětnému posouzení posílal! Ale i kdyby byl nejvyšší soud církevní, na sněmu kostnickém shromážděný, po přání českých pánů pro kacířství a hlásání revoluce odsouzeného Husa do Čech na zpět byl poslal, aby tu od nižších soudů znova posuzován byl: nebylo by se přes to vše Husovi doma v Čechách po zákonech platných o nic lépe dařilo, poněvadž i v Čechách za doby oné, jako i ve všech vůkolních zemích, zlovolné bludařství a revolucionářství

na hrdle se trestávaly! A přece by snad v Čechách nikdo z oprávněných soudců nad pravou vírou Kristovou nebyl mohl bludy Husovy za pravověrné učení Syna Božího vyhlásiti, a Husa tak za nevinného prohlásiti: když již nejvyšší soudní dvůr církevní bludy Husovy slavně byl zavrhl a odsoudil!

Ba Hus sám nad sebou ortel svůj vyřkl, když hned při prvním výslechu před kardinály ujišťoval, kterak všelike bludy u víře v ohavnosti má, a že by raděj umřítí, nežli v bludech setrvati chtěl. I tvrdil, že hotov jest, když by z bludů usvědčen byl, dáti se poučiti a pokání učiniti. Tím ale sám doznal, že hoden jest smrti, zákonem na tvrdošijné bludaře ustanovené, když by výroku samého sněmu církevního poslechnouti nechtěl!

d) Také jiná výčitka, jako by otcové sněmovní byli císaři řekli, že *„slibu kacíři daného plniti nesluší“*, jest pouhou smýšlénkou, jež s učením církevním se nesrovnává, a od zástupců Církve tedy pronešena býti nesměla; také ničím není odůvodněna, ale za původce má pozdější, Církvi nepřátelské dějepisce, kteří ji sdělali a pak rozšiřovali. *V současných dějinách ničeho takového o otcích sněmovních dočísti se nelze!*

3. **Mučenníkem za pravdu konečně pravili býti Husa mnozí velebitelé jeho.** A i to jest tvrzení s pravdou se nesnášející, ba rouhavé. Neboť:

a) *svatí mučenníci Páně*, jak nám je Církev svatá k uctívání představuje, *byli vzory pevné víry*, nezlomné na děje a důvěry v Boha, jakož i horoucí lásky k Vykupiteli duší, Kristu Ježíši; a snažili se i spolubližní své k podobným ctnostem nadchnouti. Svatí mučenníci byli buď *mravů naprosto bezúhonných*, anebo aspoň dřívějších poblouzení svých náležitým pokáním usmířili.

Ale *Husovi ctnosti*, při svatých mučenicích nezbytné, *z části neb i docela scházely*. Z posavadního vypravování o něm vysvitá, že nepřeháněl *protestantský dějepisec Dr. Palacký*, když Husovi vyčítá *„neústupnost“*; proti nepřátelům *nešetrnost*; *do oka padající chtivost po lásce k lidu*, po cti a chvále“; že *„nepřestával veřejně kárati (proti vši lásce, úctě a všemu právu) vady i poklesky představených; a tak lehce zapomínal, že také pokora (základ všech ctností) a poslušensství jsou ctnostmi křesťanskými!“* a že *„korunu mučennickou považoval za vrchol života lidského.“*

Jednáním takovým ovšem že ale *víry pravé mezi spolubližními nezdokonalil*, ježto jim dal množství podnětů k náboženským různicím a hádkám.

Naděje a důvěry v Boha u bližních neoživoval, ježto mysli jich rozdráždil, a ku neoprávněné svépomoci podněcoval.

Lásky k Bohu a bohulibému životu u bližních svých nešířil, mravnosti nepovznosl, jak ukazuje divoké řádění jeho stoupců, kteří až i studu tolik se zbavili, a na mnoze jakožto „Adamité“ až i takové věci tropili, že o nich jen podrobněji mluvití mravopověstnost křesťanská nám nedovoluje!

b) Bůh znamenitých mučenníků za pravdy svatého evangelia svého přečasto také velikými zázraky vyznamenal, a takto i pravdy jimi hájené slavně potvrdil. Ale že by byl na počest tolik vychvalovaného mistra Husa jen nejmenšího znamení učinil, o tom i veškerí velebitelé jeho jednomyslně mlčí!

Podivuhodnou jestiť při něm toliko odhodlanost, s kterou smrti své šel vstříc. Avšak proto ještě mučenníkem slouiti nezasluhuje, a tím méně mučenníkem „za pravdu“: poněvadž pravd veskrz nehlásal, a s odhodlaností a s jakousi přepýšnou chloubou zasloužené smrti své šli vstříc také již mnozí velcí zločinci a sebevrazi! —

4. Týž osud, jenž stihl Jana Husa v Kostnici, potkal o rok později, a sice dne 30. května 1416. také přítele jeho *Jeronyma Pražského*, jenž po svých toulkách po světě dobrovolně do Kostnice zašel příteli svému tam pomáhat a ho zastávat, ač dříve rukopisy jeho přehlížeje, bludům jeho se byl divil, a jich při Husovi nikterak nehledal! Později s láskou k Husovi spojil i lásku k učení jeho; a když pak rovněž odřící se jich nechtěl, byl také i on jakožto kacíř od Církve odsouzen, a pak od moci světské jako Hus na hranici upálen.

E) Jan Hus otcem hrozné revoluce.

§ 12. Revoluce za krále Václava.

1. Zatím, co věci tyto v Kostnici se dály, rostly různice v Čechách měrou čím dále tím povážlivější. Zejmena když Hus přáním přátel svých vyhověl, po delším váhání zjevně k učení Jakoubka ze Stříbra se přidal, a svým stoupcům bez dalšího svolení Církve přijímání pod obojí způsobou rozhodně schválil: *učiněn jest kalich, jenž každému věrnému*

učenníku Páně jestiř památkou na smírnou oběť a přesvatou krev Beránka Božího, *odznakem všech těch, kdož proti Církvi katolické odbojně se stavěli*, a v zaslepenosti své, s Husa na ně přešlé, v Čechách boj bratrovraždný podnikli.

2. Jakmile se v Praze rozneslo, že milovaný mistr Jan Hus byl v Kostnici jakožto kacír a revolucionář odsouzen a na hrdle trestán: *počaly tu ihned krvavé výtržnosti*. Rozeřtvaný lid počal hněv svůj vylévati nejprvé na kněžích, kteříž byli v Praze známi jakožto odpůrci Husovi. Těm vedrali se velebitelé Husovi s násilím do příbytků, tam vše vydrancovali, a koho zastihli, toho do Vltavy vhodili. Pak, jestli právem či neprávem, se netázajíce, na místě odpůrců Husových usadili ihned samozvaně kněze jiné, Husovi přející.

A podobně jako lid pražský jednali i mnozí páni, že kněze, při kostelích náležitě ustanovené, proti vši spravedlnosti násilně vyhnali, pokud jim jen vlastní moc k dílu takovému postačovala, a všude zaváděli a nařizovali přijímání pod obojí, na znamení odboje svého proti Církvi. Zejména zle se vymstili Janu Železnému, biskupu litomyšlskému, jenž práva Církvě zmužile hájil, a v Kostnici řízným odpůrcem Husovým byl.

Různice a nepokoje v celé zemi, veřejné loupeže, zabírání kněžských i zádušních statků, vypovídání věrných katolíků ze země ovšem že nesvědčily tomu, *jakoby šlechticové, kteříž si tolik dovolovali, byli „beránci nevinní, ve svých posvátných citech uražení,*“ jak někdy oproti vši pravdě se vypravuje. Ale pak věci ty vydávají jasné svědectví, že *rozmařilé šlechtě šlo o něco zcela jiného, než o nápravu v Církvi a o přesné učení katolické!* Ukázali páni, že se naučili od Husa, vši auktoritou církevní pohrdati, a dle návodu jeho nad duchovenstvem pod rouškou náboženské horlivosti panství si osvojovati!

Proto již po upálení Husa opovážili se mnozí otcům církevním a svým duchovním představeným trpké výčitky činiti, že prý „zbožného, bezúhonného mistra utratili pro kacírství, ježto on *žádným kacířem nebyl (!)*“ právě tak, jakoby oni od Ducha svatého k tomu byli povoláni nad tím bdíti a souditi, co se s učením Páně srovnává a co ne, na místě dědiců apoštolských!

3. Když páni veřejných násilí se dopouštěli, král Václav, jako povinností jeho bylo, v tom nic jim nebránil, jsa zprvu Husovi nakloněn a na papeže a biskupy rozloben; ba, on dal dříve sám dva německé členy pražského magistrátu stíti, že Husovi odpírati se opovážili, a tak učinil i k dalším násilnostem příklad a pobídku. Páni necítili se ale přece dosti bezpečnými

i pro vší budoucnost; a proto sestoupili se počtem 452 v *jednotu nazvanou „na obranu učení mistra Jana Husa“*. I zavázali se mezi sebou, že žádných rozkazů sněmu církevního více přijímati nebudou: ale že se budou na dále spravovati toliko Písmem svatým, domácím duchovenstvem, a poučováním mistrů pražské university. Na písemnou úmluvu všichni se podepsali, a přitiskli své pečeti.

Hlavami jednoty husitské byli *Čeněk z Wartenberku*, *Lacek z Kravař* a *Boček starší z Poděbrad*. Přívrženci její bydleli hlavně v krajinách českých.

4. Když takto husitští páni se sjednotili, a oproti rozkazům Církve i krále se posílili: *počali sami fary ve svém území „visitovati“*; všude s násilím kalich zaváděti; svobodu kázání, jak ji Hus rozuměl, provozovati; statků církevních si přivlastňovati; proti kletbám církevním na vzájem se chrániti i posilovati.

Že byl brzo citelný nedostatek řádných katolických kněží, vysvětil světící biskup Heřman, přívrženec husitů, na hradu Lipnici, patřícímu Čenku z Wartenberku, množství mužů na kněžství, kteří husitsky smýšleli, a tak stranu odbojných pánů rozmnožili.

5. Oproti této husitské jednotě utvořila se *jednota jiná, „na obranu učení Církve katolické“*, počtem skrovnější než husitská, v již čelo postavili se *Jan mladší z Jindřichova Hradce*, *Aleš Škopek z Dubé*, *Petr ze Šternberku*, *Hynek z Dubé*, a celý rod *Zajců z Hasenburku*. Jednota tato katolická obrala si oproti husitské za účel: pěstovati poslušnost k římské Církvi i sněmu církevnímu i k biskupovi, jakož byli činili zbožní předci.

Přívrženců měla hlavně v krajinách německých.

Takto vznikly v zemi české dva tábory proti sobě, jež měly přívržence po městech i dědinách. A za té doby tolik povážlivé, rozechvěné, seděl na stolci královském vášnivý *Václav*, plný záští proti duchovenstvu i proti Němcům, poněvadž byl s trůnu císaře německého sesazen; a na stolci arcibiskupském nehodný i neschopný *Kunrat z Vechty*. Němec! Kterak bylc lze od lidí takových očekávati, že ozývající se již bouří v zem moudrým způsobem zažehnají?!

6. *Leta Páně 1417*. počali nově zvolený papež *Martin V* a s ním i král *Sigmund* na krále *Václava* naléhati, aby husitským rozbrojům v Čechách konce učinil, pohroživše jemu že by v případě neuposlechnutí proti Čechům křížácká válka jakožto proti kacířům zdvižena byla.

Tu teprve vydal Václav rozkaz, aby fary, jež věrným katolickým kněžím proti vši spravedlnosti s násilím byly odňaty, zase jim byly navráceny. Když ale znamenal, že rozkaz ten působil mezi rozeštvaným lidem veliké kvašení, dopustil, aby *husitům tři kostely v Praze* byly k volnému užívání ponechány, a sice za vedení před tím vyhnaných kněží pod obojí.

7. *Toliko tři kostely v Praze míti, zdálo se ale husitům býti příliš malým ústupkem*; a proto začali po Praze konati hlučná procesí po ulicích, aby jako dokázali, že pro ně tři kostely nedostačují; a jali se chrámů, z nichž dle rozkazu královského ustoupiti museli, způsobem lstivým zpět dobývati.

Tak uspořádal dne 30. července roku 1419. kněz *Jan*, sběhlý klášterník *ze Želiva*, hlučné a ozbrojené procesí od kostela Panny Marie Sněžné, kde býval husitským kazatelem, ku kostelu sv. Štěpána na Novém Městě pražském. Když jim ale strana katolíků příchod do kostela bránila, vedrali se do něho s násilím, a kněz Jan jim tam ihned pod obojí přísluhoval.

Od kostela svatoštěpánského vydali se husité *před radnici novoměstskou*, a žádali na purkmistru a konšelích, kteří byli Němci a katolíci, aby jim vydali vězně, kteří byli pro náboženské různice zatčeni. Ale ti jim toho odepřeli. Zatím hodil prý ale někdo s okna radnice kamenem po knězi Janovi, jenž nesl velebnou Svátost. To když se stalo, rozlítli se zástupové, a za vedení jednookého zemana *Jana Žižky z Trocnova*, tehdy dvořenína králova, vypáčili vrata do radnice, a kde koho zastihli, toho zabili. Purkmistra samotného vyhodili s několika konšely oknem na ulici, kde je rozvzteklý zástup na kopi chytal a ubil. Po tom rozběhli se zástupové ještě po městě, některé kláštery vydrancovali, a mnichy a jeptišky v nich stloukli.

Král Václav byl toho právě času na svém hradě v Kundratcích u Prahy. Když se o těchto krvavých událostech dozvěděl, vzplanul mocným hněvem, a pohrozil pomstou krvavou všem kněžím husitským.

Avšak hrozby své nesplnil; neboť ranila ho opětně mrtvice, tak že skončil dne 16. srpna roku 1419. Když nedusil odboje, pokud mohl: nemohl mu více brániti, když by nyní byl již chtěl!

8. Sotva se novina o smrti králově roznášela, tu již *vzpoura teprve náležitě vzplanula*. Rozvzteklý lid vrhl se do *kláštera kartusianů* v Praze; chrám i klášter zapálili a mnichy spoutané zavedli na radnici staroměstskou, odkud později do *kláštera v Sedlci* byli propuštěni. Že právní dědič

koruny české, král Sigmund ihned žádostem odtrženců, aby jich totiž při jejich zvláštnostech ponechal, vyhověti nevolil: vyhlásili ho oni za nepřítel vlasti, a jali se proti němu branou mocí nastupovati.

Nespokojenci *chtěli se nejprvé zmocniti hlavního města Prahy*; když se jim to ale nezdařilo, vystěhovali se i se ženami i s dětmi svými, počtem asi 42.000 hlav, na pusté hradiště, kdež vystavěli si pevné město, které nazvali biblickým jmenem *Tábor*. Místo toto ale bylo jim před ostatními milejším, poněvadž tu Hus, od krále z Prahy vypovězený, po nějaký čas byl žil, a lid zdejší i vůkolní proti Církvi kázáními svými byl mocně rozeštvál a popudil. Na Táboru pak zavedli pospolitý život, jaký prý panoval mezi prvními křesťany, a počali se odtud jmenovati *bratrstvem tábořským*.

Ale i mimo Tábor učinili si husiti četná střediska po venkově. Rádi konali na osvědčení víry své hlučná procesí a putovali na hory, jimž dali jména dle bible, jako Horeb, Hora olivetská a podobně, a tam konali bohoslužby své na místě posavadních katolických.

9. *Jednota u víře mezi husity*, kteříž kalich za odznak svůj si byli zvolili a proto *kališníci* se nazývali, *ovšem dlouho netrvala*, poněvadž živým učením Církve, na skále Petrově vzdělané pohrdli, a toliko mrtvé Písmo za pramen víry vyhlášovali. Písmu ale chtěl každý po příkladu, Husem daném, rozuměti lépe než papež, a tím spíše také lépe než každý jiný člověk.

Kdežto tedy původní kališníci, k nimž stáli hlavně čeští pánové a Pražané, dle učení od Husa stvrzeného, toliko přijímání nejsvětější Svátosti pod obojí způsobou žádali, a v ostatním nevalně od katolíků se lišili: *začali v Táboře učení Husovo dále rozprádati*, a tvrditi, že Církev katolická vůbec více platnosti nemá; a že tedy netřeba více ohlížeti se na učení její, přece od samých apoštolů ústně hlášané a jich učenníky sebrané: ale že třeba přidržovati se jen Písma svatého. A proto všecko to, co slovy zřejmými v Písmě svatém naznačeným neshledávali, napořád zavrhovali.

Tak zavrhlí mši svatou; svátosti až na křest a večeři Páně; modlitby na počtu svatých a za zemřelé; učení o očištcí; dále všeliká církevní svěcení i žehnání, řehole i posty. Rovněž zavrhlí všeliké obřady, a pak ovšem i všeliká roucha obřadní, ač již Starý Zákon oboje velí; a konali bohoslužby, již si sami vymysleli. v rouchu obyčejném, všedním i špinavém, tak že si od mírnějších kališníků pro své výstřednosti zasloužili přezdívky „*ševců*“; kdežto oni

zase spílali kališníkům „*plachetníkům*“, poněvadž jejich duchovníci sloužili mši svatou v rouchách kněžských.

10. *Bratrstvo tábořské ale v pravdě bratrstvem čili sdružením dle vzorů prvotných křesťanů nebylo*, poněvadž první křesťané spolčovali se sice ku vzájemné podpoře ve službě Boží, nikoliv ale jako Táborští ku veřejné vzpouře čili revoluci!

Táborští učinili si *zřízení vojenské*, a hotovili se v sídle svém ku brannému odporu proti protivníkům svým, zejména i proti zákonitému králi. Byli pod svými vlastními, zvolenými hejtmany, z nichž předákem byl Jan Žižka z Trocnova, v dřívějších letech svých loupeživý rytíř v jižních Čechách, jenž si je ve zbrani a bojování vycvičil.

Oproti posavadní zbroji rytířské vyzbrojil Žižka sdružence své, po většině z lidu venkovského sestávající, cepy, železem okovanými a bodáky posazenými; pak mlaty, palcáty a oštěpy. Také zavedl při nich *častější střelbu z děl*, než jak až posud bylo ve vojenském obyčeji, dav si děla a houfnice uliti ze zvonoviny. Ležení svých opevnil ale *válečnými vozy*, jako pohyblivými hradbami. A tak sestavil voje téměř nepřemožitelné.

11. Škoda, že Žižka a přátelé jeho neužili veliké válečné moci své k lepším účelům, než jak učinili, užívajíce jich na záhubu vlastních rodáků a ve vlasti své, jež sluší přece každému opravdovému křesťanu milovati a před ostatními si vážit. Vždyť i sám Spasitel před ostatními miloval národ svůj, z něhož jakožto pozemčan byl vyšel; a přednost dával vlasti své, ač všech národů spasit přišel. Z rodáků svých vyvolil si apoštoly, a s nimi procházel rodnou zemi svou, všude dobře čině. Ano věda, co očekává tvrdošíjný a zpronevěřilý Jerusálém, nad zkázou jeho plakal! Žižkovi stoupenci ale všude ve vlasti své drahé odkazy po předcích hubili, ničili; jinak smýšlející trýznili a upalovali, a tak nesčíslných slz smutnou příčinou se stali! —

Není mým úmyslem, celé dějiny bratrovražedných bouří popisovati, jež Hus učením svým roznítil, Žižka ale se stoupenci a přátely Husovými prováděl. Jsou o těch trudných a neblahých věcech sepsány veliké knihy; a také jsou po celé naší milé vlasti i ve vůkolních zemích o tom *smutné památníky na kopcích i dolinách pro výstrahu všem budoucím věkům!* Nebo málo jest v Čechách asi krajin, v nichžto by nebyly trosky hradů, kostelů, klášterů, sídel duchovních i světských pánů, jež husité i s drahocennými památkami

jejich byli zničili! Chci toliko krátce vypočísti *hlavní škody*, a poukázati na rány, jež válkami husitskými, od mnohých zcela *proti pravdě a spravedlnosti vychvalovanými*, lidu našemu a vlasti naší byly zasazeny!

§ 13. Revoluce za Žižky.

1. Císař Sigmund vida, že za takovýchto okolností v zděděném království svém po smrti bratra svého Václava nebude moci ujeti se vlády cestou mírnou: ustanovil se na tom, že se s velikou mocí válečnou do země české odebere, aby nespokojenců zastrašil. Za tou tedy příčinou požádal papeže Martina V., aby prohlásil *křížáckou výpravu na tvrdošíjně bludaře v Čechách*, a i sám počal s velikým důrazem a sebevědomím nastupovati.

Avšak svedeného a rozvášněného lidu českého takto nezastrašil, nýbrž jenom ještě k tužšímu odporu popudil. Ku vzbouřencům oproti nemilému králi přidal se až i posavadní vladař v zemi *Čeněk z Wartenberku*, vytýkaje jemu, že národ český neprávě bludařstvím nařkl i potupil, a křížáckou výpravou národ český v moc a plen odvěkých nepřátel jeho, totiž Němců vydává.

Později se týž ale s císařem zase smířil, když znamenal ohavnosti, jakých se obranci Husovi v samé Praze dopouštěli. Tak zejména již roku 1419. zničeny byly od husitů kláštery dominikánů v *Plzni, Klatovech a Písku*, a klášter Strážců Božího Hrobu na *Zderaze*, kde toho času na 200 bratří žilo.

2. Co se tyto a podobné ukrutnosti dály, přitáhl císař Sigmund ku Praze s mnohými knížaty německými, a se stem tisíců bojovníků křížáckých, a rozložil se kolem Prahy. Byla to první výprava křížácká do Čech.

Dne 30. června roku 1420 odebral se Sigmund ve slavném průvodu na hrad pražský, jež přívržencům jeho byl dle učiněné úmluvy vydal vladař Čeněk z Wartenberku. Oproti němu stáli Pražané s pomocným vojskem z Tábora, jež pod vedením samého Žižky bylo se rozložilo na hoře *Vítkově*, která od té doby sluje *Žižkov*.

Dne 14. července na to svedena *krutá bitva na Vítkově*, jehož chtěli křížáci dobýti, která ale dopadla ve prospěch husitů. Sigmund tím rozmrzen, brzo na to z Prahy se odebral; a poněvadž nebyl s to, aby *pánům*, pomocníkům svým, slíbené odměny za pomoc jimi poskytovanou vyplatiti mohl:

zapsal jim před odchodem svým v zástavu netoliko statky korunní, ale i církevní, tak že se skoro všechny octly v rukou světských.

Aby mohl ale vyplatiti najatých žoldnéřů, dal uloupiti z kostelů, co kde cenného od zlata anebo stříbra bylo!

Po odchodu Sigmunda dal se Žižka do dobývání měst a hradů, v nichž bydleli odpůrci Husovi a jeho. Dobil pevného hradu *Rabí* v kraji pracheňském, kamž se byli mnozí katolíci utekli, a majetek si uschovali. Žižka dal všecko zboží na hromadu naházeti a pak vše zapáliti. Spolu upáleno tu i sedm mnichů. Dále pleněna a vypalována jsou města *Vodňany*, *Lomnice* u *Třeboně* a jiná.

Zvláště strašně ztrestal Žižka *Prachatice*, že, jak byly slíbily, nechtěly pak husitům volnosti v městě popřávatí. Dvě stě třicet osob bylo tu od něho způsobem ukrutným utraceno. V sakristii městského kostela ukazují posud zprohýbané mříže, které tam sehnání a uzavření katolíci snažili se vypáčiti, aby ušli smrti v plamenech, jež jim tam Žižka uchystal.

3. Téhož roku zpusťošeny jsou od husitů ještě tyto kláštery:

a) Když císař Sigmund přitáhl s vojsky křížáckými ku Praze, rozhodli se *Horebští* čili družstvo husitské od hory *Horebu*, za vedení bývalého faráře hradeckého *Ambrože* a pána *Hynka Krušiny* z *Lichtenburku* táhnouti *Pražanům* na pomoc. I ubírali se krajem mladoboleslavským, a dobyli útokem opevněného kláštera cisterciáků *Mnichova Hradiště* dne 30. dubna 1420., a všecko tu vyloupili a pobořili.

b) Dne 25. dubna 1420. přepaden od jiných oddělení husitských cisterciácký klášter v *Nepomuku*, zpusťošěn a vypálen. Téměř všichni mnichové i s opatem byli za živa upáleni, a klášter pak se zemí srovnán. Podobně stalo se téhož roku klášterům a mnichům cisterciáckým v *Plasích*, ve *Zlaté Koruně*, a v *Sadské*; a konventu maltézských rytířů u *Panny Marie pod Řetězem* v Praze.

c) Dne 8. května 1420. zapálili husité klášter premonstrátů na *Strahově*, dříve ho poplenivše, a mnoho řeholníků v něm usmrtivše. Mimo to jsou vypáleny kláštery premonstrátské v *Milevsku* a *Louňovicích*.

d) Dne 8. května 1420. obrácen v ssutiny také klášter augustianů u *sv. Tomáše* v Praze, a mniši jsou pobiti.

e) Touž dobou, dne 19. května 1420. zapálili táborité za vedení Žižky město *Benešov*, a s ním vyhořel i farní chrám i klášter minoritů. Totéž učinili husité minoritskému klášteru v *Králové Hradci*, klášteru klárisek u *sv. Františka* čili

u sv. *Anežky*, a klášteru karmelitánů u *Panny Marie Sněžné* v Praze.

Kláster minoritů u sv. *Jakuba* v Praze ušel záhubě jen tím, že staroměstští řezníci udatností svou oproti rozvzteklému lidu husitskému ho uhájili.

f) Dne 20. května 1420. dobyli husiti klášter benediktinů v *Postoloprtech*, vypálili ho, a některé mnichy usmrtili.

g) Dne 22. května 1420. vedrali se táborité do nejprvnějšího kláštera českého v *Břevnově*, zpustošili ho, zapálili, některé mnichy uvěznili, dva na hranici upálili.

h) Dne 25. května 1420. přepadly rozvzteklé ženy tábořské panenský klášter u sv. *Kateřiny* v Praze, vše tu rozbily a vypálily.

i) Dne 3. června 1420. náhle přepaden od husitů klášter servitů čili služebníkův mariánských ve *Slupech* v Praze, když právě bratři řeholní byli shromážděni. Všichni byli za živa upáleni. Téhož dne zničeny jsou také klášter sv. *Michaela* pod Vyšehradem, a sídlo řeholních kanovníků na *Karlově*.

k) Dne 2. srpna 1420. spustošili a v ssutiny obrátili husité panenský klášter u sv. *Ducha* v Praze; a téhož roku taktéž učinili klášteru v *Opatovicích*.

l) Dne 6. srpna 1420. přepadli táboři dominikánský klášter u sv. *Klementa* v Praze, rozbořili ho, a kdo ze 150 mnichů, kteříž v něm bratrsky žili, neutekl, byl na místě usmrcen.

m) Téhož roku zničeny jsou kláštery magdalenitek čili bílých paní v *Lounech*, kde se celé město k husitům přidalo; dominikánek v *Králové Hradci*, a u sv. *Anny* na *Oujezdě*; také kláštery augustiánů v *Domažlicích* a v *Sušici*.

n) *Nejhůře snad ale zuřili husité na Zbraslavi*, kde ve výstavném klášteře odpočívali mrtví králové čeští. Za vedení zvrhlého kněze husitského *Václava Koraudy* tam vrazili, a kde koho dopadli, zabili. Mnichů žilo tam tehdy na tři sta. Po tom jali se rozvzteklí zástupové ničit oltáře, obrazy, sochy, knihy a jiné práce vzácné, památné i umělecké! Potom vyzdvihli pakami těžké kameny z hrobek královských, a vedrali se do hrobů. Tam co kde vzácného na mrtvolách našli, uloupili, a kosti králů rozmetali. Pak ve sklepích vínem se opili, a posléze klášter zpustošený vypálili. Mrtvolu krále *Václava*, teprv rok tam pohřbeného, posadili na oltář, slaměný vích místo koruny na hlavu jí vsadili, a do úst pivo jí lili. Bylo to věru ne již lidské, ale zvířecí zuření!

Takto rozzuřili se mezi husity nejvíce táborité, kteříž učení *Husovo* a *Viklefovo* nejvíce zastávali, a v život uvést

chtěli. Není ale divu, když takovým mistrům uvěřili, kteří kláštery za pelechysí nešlechetnosti vyhledovali, a s povrchu zemského vyhlazené míti si přáli: že pak vše, co mniši pro Boha anebo pro blaho svých bližních byli vykonali, napořád pustošili; Bohu zaslíbené mnichy a jeptišky i bez jakékoli příčiny, toliko že roucho řeholní nosili, usmrcovali; ba na odvetu za smrt Husovu na hranici: vše vypalovali, ani věku ani pohlaví při lidech, ani vysoké ceny při věcích nešetřice!

I děly se tyto hrozné věci ve vlasti, aniž by jim kdo byl bránil, poněvadž císař Sigmund, poražen byv na Žižkově, ze země docela byl odešel, sám pomoci si nevěda.

4. Zatím začali Pražané dobývat Vyšehrad, kde byla královská posádka, aby se takto postupem celého majetku královského zmocnili, a Sigmunda ku panování v Čechách více nepřipustili.

Sigmund maje o tom dobré zprávy, chtěl svým ku pomoci přispěti, a přitáhl tedy s válečnou mocí ku Praze. I strhla se při samých hradbách vyšehradských, u kostela svatého Pankrace dne 1. listopadu 1420. opět krvavá řež, v které císař od husitů opět na hlavu jest poražen, tak že odtáhnouti musel. Načež Pražané opanovali Vyšehrad, a tuto kolébkou slávy české zpustošili tak, že se ze své zkázy až do dnešního dne nevzpamatoval.

Ze čtrnácti kostelů, jimiž se před tím Vyšehrad honosil, zbyla jen okrouhlá kaple svatého Martina. Prostranný královský hrad, v němž roku 1130. na tři tisíce účastníků sněmovalo, a jenž dle tehdejších obyčejů z veliké asi části ze dřeva vystavěn byl: zmizel docela z povrchu země, jako i jiné nádherné a památné budovy nejvyšších zemských hodnostářů!

5. Když takto husité vše ničili, počali také přívrženci Sigmundovi, zejména Němci kutnohorští, ze vzteku, že poražení byli, v české zemi rozličné krvavé násilí páchat. Tak ukrutně nakládali s lidem i majetkem v kraji žateckém, jenž byl tehdy českým a k Husovi s velkou horlivostí lnul.

V lednu roku 1421. přepadli Přelouč, a naházeli odtud odvedených 125 lidí do šachet v Kutné Hoře. Na to zmocnili se zradou Chotěboře, a na 300 zajatých odtud vechnali do stolol, jež zapálili za odvetu zapalovaných měst, kostelů, klášterů a obydlí katolických; některé zajaté přivedli ale až do Kutné Hory, a tam je do šachet naházeli.

6. V březnu L. P. 1421. udeřili Pražané a Táborité společně na poněmčené město Chomutov, dne 16. března ho dobyli, a na 2000 lidí tu povraždili.

Pak za vedení Žižky dobyt jest dne 1. dubna také *Beroun*, a učiněno tam hrozné krveprolití. Františkánský klášter vypálen, a 37 kněží a mnichů z něho upáleno.

7. Zatím povstal také *odboj ve vlastním líně bratři tábořských*. Když se již učitelského úřadu Církve Páně nadobro odřekli, domníval se jeden každý míti právo, z Písma svatého vybírat i překrucovati, jak se komu líbilo; a tak povstávala stále nová a nová učení; a přívrženci učení jednoho utkávali se krvavě s přívrženci druhého, z nichž některá učení zrovna již jako od šilenců sestavená vypadala.

Pak někteří i šatu svého se zbavili, úplně nazí po lesích se potulovali, a bezúzdnému smilstvu beze všeho ostýchání se oddávajíce, zhovadilé toto jednání své nazývali „životem rajským“. I tvrdili: když nás dle učení bible Kristus Pán vykoupil: třeba žítí tak, jako žili Adam s Evou v ráji, prvé než zhřešili, a vykoupení potřebu měli. A poněvadž po způsobu Adama žítí chtěli, *Adamité* se nazývali.

Ztřeštenci ti byli z bratrstva tábořského vyloučeni; a když oni ze vzteku proto jali se celé okolí drancovati a vypalovati: vytáhl za nimi sám Žižka, a krvavě jich ztrestal. Kdo se nechtěl bludů adamitských odřici, byl *u vsi Klokot bliže Tábora bez milosti upálen*; mezi nimi i kněz jejich Petr Kaniš.

8. Když takto Žižka po svém způsobu pořádek činil a sám kacíře páčil: dobyli Pražané sami *Českého Brodu*, vypálili ho, a mezi měšťany ukrutně řádili. Na to se jim mnohá jiná města vzdala dobrovolně, ze strachu, aby se jim po přemožení nestalo jako Českému Brodu. Mezi městy těmi byla i *Kutná Hora*, jež musela ale za dřívější křivdy Čechům učiněné, tuhé pokání učiniti.

Potom spojili se Pražané zase se Žižkou u *Chrudimi*, jež se jim vzdala, jakož učinily napotom i *Vysoké Mýto* a *Litomyšl*. Žižka sám pak dobyl *Jaroměře* a *Trutnova*; a když se tak stalo, vzdaly se jemu *Králové Dvůr* a *Litoměřice* dobrovolně.

Brzo na to dobýval Žižka znova opevněného hradu *Rabí* po druhé; a tu stihlo ho neštěstí takové, že přišel i o druhé oko. Vystřelil po něm totiž rytíř Přibík Kočovský šíp, jenž zarazil se do hrušně, pod kterou Žižka k boji přihlížel; tak tříšku s kmenu urazil, a ta Žižkovo jediné zdravé oko vyrazila. Hrad byl ale přece dobyt, a opět krvavě ztrestán.

Žižka na dále v hrozném díle svém pokračoval jako úplný slepec. Dal si pokaždé celou polohu kraje i rozestavení nepřátel svých popsati, a pak teprve dával rozkazy své.

Pražané mezi tím, co Žižka válčil na svou pěst, přinutili císařskou posádku na hradu pražském, aby se jim vzdala. Pak chrám sv. Víta zpustošen a vyloupen, tak že ze 300 duchovních, kteříž tu dříve služby konali, živořili na dále jen nemnozí. Ve velechrámu samotném byly oltáře rozbity, vzácné obrazy spáleny, a chrám pustým zanechán až do roku 1423.

9. V době té roku 1421. *zničeny byly ještě následující kláštery:*

V *Kladrubech* klášter zpustošen; mniši, kteří neutekli, byli cepy husitů ubiti.

Ve *Vilemově* Žižka klášter zpustošil, vypálil, mnichy dopadené usmrtil. Totéž stalo se klášteru na *Sázavě*, památnému pro svatého Prokopa.

V *Podlažicích* proslavený klášter zničen, a opat s dvěma bratry upálen.

U *sv. Jiří* na hradě pražském jeptišky jsou vypuzeny, a příslušná kapitola kanovníků svatojirských zničena.

Zničeny panenské kláštery v *Sezemích*, *Nymburku*, *Doxanech*, *Chotěšově*.

V *Zahražanech* u Mostu jeptišky byly pobity.

Zpustošeny a vypáleny byly kláštery mužských: *Cyriaků* v *Praze*; na *Vorlíku*; v *Nových Benátkách*, kdež řeholníci byli pobiti. V *Sedlci*, kde mniši cisterciáci zároveň s kartusiany, kteříž sem byli roku 1419. prchli, byli ubiti neb oběšeni. Ve *Skalici* mniši i s opatem byli usmrceni. Ve *Stradově* u Chrudimi 8 mnichů upáleno. Na *Šopce* u Mělníka mniši pobiti, klášter vypálen. Vypáleny kláštery augustiánů v *Litomyšli*, *Pivonce*, v *Bělé*, u *sv. Dobrotivé*.

Mniši zabiti byli v *Ročově*, *Oseku*, *Roudnici*, *Landskronu*, v *Rokycanech*, kde probošt upálen a ostatní bratři oběšeni.

V *Jaroměři* upálen probošt, 8 bratří a 14 kněží.

Zničeny jsou dále kláštery v *Kadani*, *Mostu*, ve *Vysokém Mýtě*, *Čáslavi*, a v *Kartusi* u Litomyšle.

10. Co toto bohopusté pálení, vraždění a pustošení se dělo, přitáhlo téhož roku 1421. druhé křížácké vojsko do **Čech**, počtem asi 200.000 hlav, a jalo se obléhati **Žatec**, mohutnou to oporu husitů. Šestkrát po sobě na město útokem hnalo se vší mocí; ale marně.

Tu se roznesla mezi křížáky zpráva, že sám Jan Žižka chvátá s mocí svou **Žateckým** na pomoc. Ku zprávě té zapálili křížáci dne 2. října stány své, a ze strachu před Žižkou a vozy jeho u velikém zmatku dali se na útěk, při kterém od samých **Žateckých** na 2000 jich bylo porubáno.

Avšak Žižka ku Žatci ani nepospíchal, nýbrž mezi tím vítězně válčil proti samému císaři Sigmundovi, který nepřicházel do Čech zároveň s křižáky od západu, nýbrž z opáčné strany, totiž od Moravy. Žižka spojiv se již dne 8. ledna r. 1422. ještě s Pražany, úplně Sigmunda na hlavu porazil u *Nebovic a Německého Brodu*. Z křižáckých bojovníků, kteří Sigmundovi tu pomáhali, zahynulo asi 12.000 mužů. Německý Brod, jenž se byl císaře přidržoval, když ho Žižka dobyl, byl pak tolik zpustošen, že po sedm roků v ssutinách zůstal!

11. Když takto husité byli císaře i voje křižácké přemohli, a na ten čas jiných zevnějších nepřátel proti sobě neznamenal: *začali pro náboženské spory své, navzájem s velikým úsilím se rdousiti.*

Zejména když ničemný, sběhlý klášterník Jan Želivský pro stálé podněcování lidu v Praze, jehož vládu by byl rád na sebe vztáhl, byl zajat a na radnici staroměstské stát: stalo se v Praze za moci rozkácené chatry tolik *škod na životech lidských a vzácném majetku Pražanů*, jakých se nestalo ani tehdy, když v Praze dlel císař Sigmund s prvními křižáky, na 100.000 hlav čítajícími!

V té době *L. P. 1422.* počali husité i na venkovu s obvyklou již ukrutností dále proti ústavům katolíků nastupovati. I zničili klášter na *Ostrově* ve Vltavě, a se zemí ho srovnali. Zpustošili panenský klášter v *Pohledu*. A roku 1423. klášter premonstratský v *Želivu* za vedení samého Žižky spustošili a vypálili.

12. Za takovýchto poměrů mnozí rozváznější páni i také Pražané přáli si míti opět pořádek v zemi, a začali v příčině té *vyjednávatí s císařem Sigmundem*, jak by se trůnu českého ujati a mír zemi vrátiti mohl.

Když se to na ně proneslo, rozzuřili se proti nim neukrotitelní táborité, a krvavě se s nimi srazili u *Hořic* dne 27. dubna 1423. Pak se ale přece zase poněkud usmířili, a v rozličné proudy se rozdělivše, bojovali v *Litoměřicku* i *Boleslavsku*, kdež v *Turnově* vypálili klášter a mnichy upálili, a klášter v *Jabloně* zničili; v kraji *Králové-Hradeckém* i *Čáslavském*; na *Moravě* až i v *Uhrách* u Trnavy za vedení Žižky; pak zase u *Skalice* i *Kostelce nad Labem*.

13. Po tom se Žižka s Pražany zase nepohodl, a srazil se s nimi v krvavé bitvě u *Malešova*, blíže Kutné Hory, dne 7. června 1424. I zvítězil nad nimi, na 1400 lidu rytířského a měšťanského jim pobil, a pak *Kutnou Horu* vypálil.

Ba ve vzteku svém táhl ku Praze, a chtěl i ji rozbořiti tak, aby z ní nezůstal ani kámen na kamenu.

„I zdálo se, jako by Žižka před koncem života svého po tolika ukrutnostech, jež na svých rodácích spáchal, ještě co nejvíce hrůz po sobě zanechati chtěl!“ Tak aspoň hádá učený protestant Dr. Palacký v popisu doby té.

14. Když ale rozvadení bratři čeští uslyšeli, že *císař Sigmund vrací se s mocí brannou skrze Moravu do Čech*: usmířili se opět, a pospolu táhli proti němu.

Avšak v době té měl Žižka, jenž beze všeho posláni a oprávnění tolik ortelů i nad nevinnými vyřkl i krvavě vykonal, dostaviti se i sám k soudu Toho, v Jehož práva s tolik krutým násilím byl zasahoval. Nedaleko totiž moravských hranic, *při hradu Přibyslavi Žižka hlízami se roz-nemohl, a zemřel tu dne 11. října 1424.*, maje 70 roků věku svého.

§ 14. Revoluce po smrti Žižkově.

1. Smrtí Žižkovou války jím vedené se ještě neukončily.

Vojsko, u Přibyslavi spojené, vtrhlo *na Moravu*, a zle tam řádilo, hubíc jako to bylo činilo doma, města i vesnice, hrady i kláštery. Zejmena osadilo pevný klášter *Třebíč* a město *Ivančice*.

Potom vrátili se bojovníci zase *do Čech*, a začali znova mezi sebou *tvoriti strany*, jež se pak navzájem mezi sebou ubíjely.

Když ale zvěděli, že proti nim táhnou od Moravy císař Sigmund se svým zetěm Albrechtem rakouským, všichni se zase smířili, a táhli proti společnému nepříteli, odehnali ho s hanbou, vrazili až *do Rakous*, a dobyli tam města *Retče*.

Zatím doma oblehán *Nymburk*, jenž se musel vzdát; načež farář Jiří Rohovlad a jeho kaplan Klement byli do vysmolených sudů vsazeni a na hranici upáleni.

2. **L. P. 1426.** vpadli husité znova *do Moravy*, zmocnili se tam *Podivínu*, *Mikulova* a *Břeclavi*, a všude zle řádili mečem i ohněm.

Potom odtáhli *do severních Čech* k městu *Oustí nad Labem*, jež byl císař Sigmund pro peněžité úzkosti zastavil markraběti míšeňskému, když se týž v užívání zástavy své uvázati chtěl. Chtěli tomu zabrániti, aby kus země české snad navždy odtrhnout býti měl.

Tu se proti nim postavilo z Míšně a vůkolních krajů nové, **třetí křižácké vojsko**, čítající na 70.000 bojovníků.

Husité stáli tu pod vedením kněze *Prokopa Velikého* čili *Holého*, jenž byl nejlepším odchovancem *Žižkovým*, počtem asi 25.000 bojovníků. Byvše od Němců napadeni, tolik udatně bojovali, že vojsko německé v útěk obrátili, a na 5000 mužů z něho pobili. Řež byla tak krutá, že blízký potok měl vodu veskrz krvavou, a na jedné hromadě mrtvol shledáno bylo přes 300 pobitých jezdců!

3. L. P. 1427. z jara vtrhli husité zase *do Rakous*, a zvítězili v kruté bitvě *u Světlé* dne 12. března nad vojskem rakouským, z něhož ubili na 9000 mužů.

Po té odebrali se zase *na sever Čech, do Lužice a Slezska*, a všude pálili i vraždili kde koho, načež se zase do Čech vrátili, a zničili pevné hrady *Červené Hory* a *Žleby*.

Když uslyšeli, že proti nim vypraveno jest nové, **čtvrté vojsko křižácké** počtem asi 160.000 bojovníků, a *u Stříbra* se shromáždilo: vytáhli proti němu počtem asi 16.000 pěšáků a 1500 jezdců.

Sotva se ale přiblížili *ku Tachovu*: tu Němci, znajíce husity z krvavých válek dřívějších, ani příchodu jich nevyčkali, ale dali se před nimi dne 4. srpna na hanebný útěk. Na útěku tom bylo jim od stíhajících je husitů na tisíce bojovníků porubáno.

4. L. P. 1428. zase z jara táhl Prokop Veliký se svými voji *do Uher* a odtud *do Slezska*, kdež u *Nisy* tamnější vojsko na hlavu porazil.

Potom voje své rozdělil, z nichž jeden vpadl *do Rakous* a krajinu zpustošil až k Vídni; jiný vpadl *do Bavor*, a tam hrozných škod načinil.

V létě na to dobývaly voje Prokopovy hrady *Bechyni*, kdež zničily klášter, a *Lichtenburk*; načež znova vtrhly *do Slezska*, a tam v krvavé bitvě porazily knížete *minsterbergského*.

5. L. P. 1429. bojovali husité pod Prokopem Velikým opět *v Rakousích*, později zpustošili *Lužici*, a v prosinci učinili nájezd na *Míšeň*, jsouce silni na 40.000 pěších, 3500 jezdců a 2500 válečných vozů.

Německé vojsko, *u Lipska* rozložené, uslyševší, že se mu husité blíží, samo před nimi se rozuteklo. Na to se husité rozdělili na šest proudů, jež nedaleko od sebe dále *do Němec* táhly, vše všude napařád ničíce a pustošíce beze všeho slitování. Počátkem roku 1430. pak s ohromnou kořistí zpět do Čech se navrátily.

6. Za nedlouho potom r. 1430. táhli husité zase *do Uher*, a utkali se tam s vojskem královským v krvavé bitvě u *Trnavy*. V té sice zvítězili, a na 6000 bojovníků královských pobili; ale i sami na 2000 mužů ztratili. Jiná jich oddělení zatím zpusťošila *na Moravě* celý kraj kolem *Brna*.

Vida takto císař Sigmund, že mocí a po zlém s roz-
zuřeným národem českým ničeho nepořídí: znova se začal
o to přičiňovati, kterak by Čechů cestou smírnou upokojil.

Avšak husité pro válečné štěstí, jež jim dosud přálo,
a pro strach, jehož nepřátelům svým pouhým objevením svým
naháněli, tak že bez boje zbaběle před nimi utíkali, tolik
zhrdli: že činili podmínky k míru a řízení církevnímu v Čechách
tak přehnané, že by jich žádný sněm církevní nikdy nebyl
mohl přijati. A proto, když ukázaly se *pokusy k upokojení
marnými*, a říše německá stálými nájezdy husitů bez přestání
byla znepokojována a poškozována: ujednáno, aby do Čech
vypraveno bylo ještě jedno tažení křižácké.

7. **L. P. 1431.** vytáhlo tedy **páté vojsko křižácké
do Čech**, čítající 90.000 pěšáků a 40.000 jezdců; i vozy
válečnými, v jakých byla síla husitů, bylo opatřeno.

Husité vyšli vojsku tomuto vstříc majíce 50.000 pěších
a 5000 jezdců. I dostihli křižáků, kteří bez rozdílu všude,
kudy táhli, vraždili a loupili jako to byli husité v Německu
činili, dne 14. srpna u *Domažlic*. K bitvě ale nedošlo; neboť
sotva že křižáci zaslechli hluk a zpěvy blížících se husitů,
ač ještě vzdálených, dali se na hanebný útěk. Husité jich
pronásledovali s takovou silou, že na 20.000 bojovníků po-
bili a zajali; a tolik věcí ukořistili, že Němcům ze 4000 vozů
zbylo sotva 300.

Po odehnání páté a poslední výpravy křižáků válčily
některé voje husitské opět *na Moravě*, jiné zase *v Rakousích*,
které však byly poraženy. Na tisíc mužů bylo tam pobito
a na 700 zajato.

Prokop Velký sám vnikl se svými voji *do Uher*, a až
do vůkolí Nitry všecken kraj zle zpusťošil. Po nějakém pak
čase vtrhl opět *do Němec* a poplenil vše až za *Berlín*.

Ještě jiné voje husitů pronikly až *k severnímu moři*,
všude jen hrůzu a spáleníště po sobě zanechávající.

A jiná oddělení jala se dobývati *Plzně*, která byla víře
katolické věrnou zůstala. I sužovala celý kraj plzeňský hrozně.

8. Zatím ale v samém lůně husitů přemnoží stálými,
hroznými těmi boji unaveni, *zatoužili po míru v zemi*, a jali
se v příčině té vyjednávat s církevním sněmem, jenž roku
1431. svolán byl do *Basileje* ve Švýcarsku. I spojili se po-

spolu v jednotu, zvláště strany pánů a měšťanů Starého Města Prahy oproti vojům bratrským, a spojené vojsko jejich brzo zmocnilo se i Nového Města pražského.

Když se o těchto věcích dozvěděl Prokop Veliký, rozhodl se, proti této *jednotě pánů a pražských měšťanů* bojovati. Poněvadž ale ihned dosti silným býti se necítil, vytrhl zatím ku Kolínu, kdež sbíral pole. Tam k němu přirazily bratrské voje od Plzně i odjinud, tak že kolem sebe shromáždil asi 18.000 bojovníků. S těmi postavil se čelem proti vojům panským a pražským, které čítali asi 25.000 bojovníků, a sice u *Lipan* blíže Českého Brodu.

V neděli dne 30. května 1434. strhl se u Lipan boj, nade všechny posavadní boje husitské zuřivější a vražednější. Panské a pražské vojsko vylákalo lstí válečnou, dávajíc se jako na útěk, voje bratrské z vozové jich obrady, v které byly skoro jako nepřemožitelnými; zaskočilo jim obratně návrat do nich zpět; a napadlo jich ze všech stran mocí tak velikou: že skoro všechny bojovníky bratrské v boji po celý den a celou noc trvajícím pobilo, a nemnohé zajaté pak do stodol zavřelo a upálilo.

V ukrutné té bitvě u Lipan zhynuli také *Prokop Veliký*, a jiný pověstný vojevůdce *Prokop Malý*, jakož i četní jiní neohrožení vojevůdci bratrští, tak že: bitvou tou moc bratrská úplně byla potřena, a *hrozným bojům husitským tak po osmnáctiletém burácení šťastně konec byl učiněn.*

9. Když se tak stalo, že neukrotitelní odpůrcové všeho smíření s Církví byli zničeni: usmířili se s Církví ponenáhlu mírnější živlové po delším vyjednávání na obecném sněmu církevním v Basileji. A ujednaný smír ten nazývá se „*basilejské kompaktaty čili úmluvy.*“

Privrženci přijímání pod obojí čili kališníci byli již dříve na svých poradách v Praze přání svá shrnuli ve čtyry články čili artikule, kteréž proto také *artikulemi pražskými* se nazývaly.

Obecný sněm basilejský ale na tyto artikule přistoupil toliko s některými změnami a dodatky. I ujednaný byly dle toho následující věci, jež „*basilejskými kompaktáty*“ se nazývají:

a) *Ti dospělí, kteříž přijímatí chtějí pod obojí, smějí tak činiti* — ač věřiti slušno, že kdo toliko pod jednou způsobou přijímá, celého Ježíše Krista přijímá, s Tělem i Krví Jeho, jakožto Boha i člověka; jakým byl, když nejsvětější Svátost oltářní při poslední večeři ustanovil.

b) *Slovo Boží svobodně kázati se smí* — ale vždy pod dozorem biskupů, aby v pravá učení Páně někdo bludných naučení přiměsovati nemohl.

c) *Hříchy smrtelné mají spravedlivě trestány býti* — ale ne od kohokoliv, nýbrž od náležitých soudců. A tedy hříchy duchovních osob od soudů duchovních; a hříchy osob světských od náležitých soudců světských.

d) *Kostely, kláštery a osoby duchovní smějí míti pozemských statků, poctivě nabytých* — avšak mají jich užívati a jimi vládnouti dle nařízení svatých Otců. Ti, kdož se zvláštním slibem chudoby Bohu zaslíbili, nemohou býti pravými majiteli statků, ale toliko pouhými správci čili administratory.

Kdo tyto úmluvy basilejské přijali, jež s velikou slávou v Praze byly prohlášeny, nazývali se nadále **utrakvisté** čili přijímající **pod obojí**, nebo také **kališníci**; a čítány jsou na dále mezi pravověřící křesťany, se skalou Petrovou v Římě spojené.

10. Mnozí Češi ale těchto úmluv na basilejském sněmu a tak smíření s Církví katolickou nepřijali; ale jdouce, ne za rozkazem Páně, Jenž apoštolů poslouchati velí, ale za hlavami svými: neustávali i na dále nová učení vymýšleti, a tak od Církve Páně se vzdalovati. I povstalo tak z jedovatého kořene husitského učení množství odnožů, čili *nových sekt* nebo-li *odštěpenců*, lišících se i od katolíků i od kališníků.

Nejčelnější ze sekt byla v *Chelčicích*, v kraji pracheňském, založena od Petra Chelčického, jenž si zejména kolem Vodňan mnoho stejně smýšlejících získati dovedl. Dále sekta zvaná „**českých bratří**“ čili „*sborníků*“ v Kunwaldě u Žamberka, založena od chudého zemana a krejčího Řehoře, synovce Jana Rokycana, náčelníka kališníků.

Tito, když zmohutněli, měli hlavní sídla v Mladé Boleslavi, odkudž i *Boleslavští* sluli; dále v Litomyšli a Brandýse nad Orlicí v Čechách; a v Přerově a Tovačově na Moravě. A tito pak i „**moravští bratří**“ se nazývali.

Jinak jim katolíci říkali také **pikharti**, poněvadž v učení i životu svém bludných, a od Církve dávno před tím již zavržených bludařů pikhartů připomínali ¹⁾

Bludy své čeští bratři rozšiřovali hlavně tím, že, jako i dávno před nimi jiní od Církve odtrženci činivali, vložili je do lahodných písní, jež na základu starokřesťanských skládali, tyto všelijak dle náhledů právě panujících přeměňujíce. Někteří

¹⁾ Srovnej také níže § 59. 3. f. a násled.

až tak daleko se odchýlili nejen od učení Církve, ale i od učení samého Jana Husa, jež přece původcem a mistrem svým nazývali: že se jeho učení vůbec odřekli, a jiné na místě jeho vložili.

Rozšíření byli čeští bratři nejvíce okolo roku 1500, tak že asi 100.000 hlav čítali.

A *nacházeli snadno oblíby proto*, že z Církve katolické podrželi zpověď, posty, podstatnou část mše svaté čili kánon, a také četné obřady a večeri Páně slavně konali. I to jim napomáhalo, že po způsobu katolíků volili si představené, jež biskupy a kněžími nazývali, ač ovšem oni žádnými pravými nebyli, a tito i v bezženství žili.

Takovýmto biskupem nepravým byl i často jmenovaný *Amos Komenský*, jež při mnohých zásluhách o školství, *vynikal slepou a neukojitelnou záští i oproti Církvi katolické* a jejímu vrchnímu představenému papeži, *i oproti císaři německému a králi českému*, jež byl věrným katolíkem a Církve Páně ochráncem.¹⁾

§ 15. Ovoce, jaké z revoluce husitské vyzrálo.

1. Boje husitské, od mnohých neprávem tolik vychvalované, tedy se skončily.

A co bylo jimi dokázáno?

Že není hroznější šelmy nad člověka, když se rozzuří! Krásná naše vlast byla skoro celá zpusťována, blahobyť její zničen, čest její u všech vůkolních národů pokalena!

Není snad dědiny v Čechách, jež by stále bojujícími voji nebyla utrpěla. Vždyť všichni starší z vlastních názorů víme, jak málo se ve vojnách šetří životů lidských, majetku lidského. Máme o tom smutnou zkušenost z krátké jen války roku 1866, kdy přece již nepanovaly ukrutné spůsoby válečníků dávných, kteří, kde se rozložili, vůbec vše napořád drancovali, spalovali, rozbíjeli, ničili!

Ve válkách husitských *na sta tisíců lidských životů* svévolně i beze vší příčiny zahynulo, a *na sta milionů národního jmění* bylo zmrháno. Ba *ztráty na památkách uměleckých* jsou vůbec nenahraditelné.

S povrchu země zmizely tehdy *četná města i dědiny*, tak že nám po nich nezbyla leč jména. Do dnešního dne holé hlavy své k nebesům vztýčují četné zříceniny *hradů*,

¹⁾ Srovn. Závěrek 6, c.

kostelů i klášterů, jež rozvášněnými husity byly zničeny. To-liko v Plzni, Budějovicích. Třeboni, Teplé uchovaly se bohaté kláštery, poněvadž se tam katolíci husitům ubránili. Ostatní skoro všechny byly vypáleny, a obyvatelé jich po většině upáleni, nebo v ssutinách pohřbeni, anebo jinak vyhubeni.

A s kostely a kláštery rozbito, roztrháno, popáleno vše, co se v nich nacházelo po staletí naskládaného, na dílech uměleckých a drahocenných: *obrazy, sochy, knihy, kostelní roucha, vzácné náčiní a tak dále*. Zkrátka zničeny skoro všechny památky staročeského umění, jež skoro výhradně kolem kostelů a klášterů se kupily.

Taktéž i bohaté *statky církevní*, z nichž bylo živo netoliko duchovenstvo, ale z nichž věci umělecké byly pořizovány, obživovaly se zástupy umělců, učenců i nadějného žactva, a podpory docházela chu lina: jsou rozchváceny, uloupeny, rozebrány; anebo od císaře Sigmunda anebo také od jiných nepravých pánů v zástavu dány, a více pak nevyplaceny, tak že zůstaly v rukou, jimž nenáležely!

2. Či *snad že z tolika škod na životech i majetku nabyt lid český nějakého jiného prospěchu, snad duchovního?*

Kdo by se mohl jen něčeho takového nadíti z takového pustošení? Naopak! *Lid dlouhým válčením spustl na duchu i na těle!* Práci odvykl, poněvadž ničím majetek dosti posvátným a jistým nebyl.

A k lidu spustlému domácímu přidali se pak četní *dobrodruzi z Němec i odjinud*, aby s husity společně loupili a prostopášně žítí mobli; a ti se již jako na zakázku o to přičiňovali, aby husitům domácích netoliko neusmířili, ale vždy k novým ohavnostem naváděli.

Což jim bylo po blahu země české a národa jeho? Oni sem přišli jen loupit; skrze falešné peníze, jež lidu vnucovali, odírat; a pak na místě ožebračeného lidu v krásné naší vlasti se *usazovat!* I stalo se skrze nešlechtnosti za doby té páchané i samo jméno Čechů tolik pokáleným a zhanobeným u všech sousedů, až do dnešního dne!

Proto také po ukončeném bohopustém vraždění, a do nebe volajícím plenění a hubení se strany husitů, a později i jimi podrážděných katolíků, císař Sigmund zbylých nebezpečných lidí takových, aby se jich zbavil, *najal do bojů proti Turkům*, kdež ovšem v krvavém řemesle svém s pochvalou pokračovali. Ale dějepisci naši sami, jimž nikdo ani nedostatku učení ani nedostatku lásky k národu českému právem vyčítati nemůže: *Palacký i Tomek*, nazvali pozdější, zvrhlé, zpustlé voje husitů, kteří nebojovali více na uhájení svého

ovšem bludného učení, ale pro loupež a kořist, a sběří ze všech končin přicházející se doplňovali — „pouhými lotry a paliči!“

3. *Ba lid tolik spustlý zbavil se na dlouho i naděje, že by opět povznést se mohl.* Nebo vzdělání doby tehdejší soustřeďovalo se hlavně kolem sídel biskupských, kapitol kollegiatních a klášterů; ale právě sídla taková, od Viklefa a Husa pelechy ďábelskými nazývaná, nejvíce utrpěla.

I *velechrám* sv. Víta zůstal pustým až do roku 1423. *Kapitoly* u sv. Jiří a u sv. Jiljí docela zanikly; u Všech Svátých, u sv. Apolináře a na Vyšehradě ozebračeny; na Mělníku a v Horšovu Týně vyhubeny; v Staré Boleslavi chrám zničen, kapitola rozehnána a kanovníci teprve roku 1434. mohli se z vyhnanství svého, ze Žitavy, navrátiti.

Mimo jiné přčetné kláštery zničena jsou také *sídla rytířských řádů*, kolem nichž družili se zastanci svaté víry a mravopoctnosti křesťanské. I vypuzeni jsou němečtí rytíři z konventů u sv. Benedikta v Praze, z Mladé Boleslavi, Králové Hradce, Německého Brodu, Kolína, Čáslavi; Johanité z Mladé Boleslavi, Kadaně a Českého Dubu; Křižovníci z Lito-
měřic, Kouřimi, Klatov, Ústí nad Labem.

Lid tělesně i duševně zubožený propadl pak ne svobodě, ale *hnusné porobě nových pánů*, kteříž pravého jeho blaha na mysli neměli, ale nevolnictvím naň uvrženým ho týrali, k čemuž i pozdější král *Jiří Poděbrad* sám napomáhal!

4. Doba zmatků a bojů husitských byla pravda *dobou nejvítěznější*; nebo bojovní Češi nikdy více vítězství nedobyli, a jména svého postrachem nepřátel neučinili. Ale vítězství tato, při nichž země česká krví statisíců synů svých se napájela a ssutinami napluila, byla věru draze zaplácena, bezúčelná, a proto i — *nemravná a hříšná!*

Doby husitské svobody větší lidu nepřinesly, ale panující zničily! Proto nikterak tedy nepatří mezi doby vlasti naší nejslavnější, ale mezi — nejsmutnější, nejtrudnější, nejnešťastnější!

Kde by byl u vzdělání národ náš nyní, kdyby byl na základu, otcem vlasti Karlem IV. položeném, vždy dále se vzdělával; a na místě k Viklefovým bludům, ku pravé víře, kterou jen Církev katolická, Karlem ctěná i velebená, hlásá, s celým srdcem lnul!

K čemu bylo tedy všeho toho „rozmachu lidu“ třeba?

Neměl lid z toho prospěchu ani hmotného ani duchovního, ale nesmírných běd a útrap!

A do těch vtáhl ho ctižádostivý, pyšný, neposlušný, nikým neoprávněný opravovatel Církve, v bludech Viklefových tvrdošíjně si libující, nešťastný mistr — Jan Hus!

A to že měla být oprava Církve?

Bůh uchovej každé země opravy takové!

Pokud a jak opravy třeba, povím ve stati následující.

F) Bylo opravdu za Husa všecko nadobro zkažené?

§ 16. Husa nikdo za reformatora nepovolal.

1. Kristus Pán založil Církev jenom *jednu*, nic více; a tu založil na Petrovi, jako na základu, řka: „Ty jsi Petr (t. j. skála), a na té skále vzdělám Církev Svou (tedy ne církve, ale jen jednu „Církev“), a brány pekelné nepřemohou jí!“

A Petrovi odevzdal zprávu té Církve Své, *jediné, celé*, an mu řekl: „Pasiž ovečky Mé; pasíž beránky Mé!“ t. j. stádece Mé celé.

A byť snad byla kdy pochybnost u někoho bývala, *kdo* pravým nástupcem Petrovým jest: o tom nikdy u žádného pravověřícího křesťana pochybnost nebyla, že Kristus Pán právnímu dědici Petrovu každému *právomoc* ku vrchní správě Církve dal; a že tedy povinností jeho jest, vedení dědice Petrova se podrobiti.

Nezvratná jsou i slova Páně, jimiž *apoštolý všechny*, ač jich k vůli zachování jednoty Petrovi jakožto jich představenému podrobil, *správci v Církvi učinil*; a sice *jen jich*, poněvadž toliko jim řekl: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá; a kdo pohrdá Mnou, pohrdá i Tím, Kterýž Mne poslal.“ A „co rozvázete na zemi, rozvázáno (čili prominuto) bude i na nebi; a co svázete (čili ustanovíte) na zemi, svázáno (čili platno) bude i na nebi!“

A aby věřící bez bázně, že by snad apoštolé s Petrem někdy od pravého učení Syna Božího odchýlili se mohli, jich vedení podrobovati se mohli, slíbil apoštolům a zase *jen jim*: „*Aj, Já s vámi jsem až do skonání světa!*“

A poněvadž první apoštolé až do skonání světa žiti neměli: platí přípověď ta zajisté i pro všechny právní zástupce apoštolů až do skonání světa.

A opět slíbil jim a jenom jim: „*Já vám pošlu Utěšitele Ducha svatého, Ducha pravdy, aby s vámi zůstal na věky!*“

Dědic svatého Petra, jenž v Římě po 25 roků biskupoval, biskup římský, jemuž papež říkáme, má tedy pravomoc Petrovu nad Církví celou; a biskupové, jakožto právní dědici apoštolů, mají pod vrchním dozorem papežovým plnou apoštolskou moc ve svých obvodech čili diecesích; a těch tedy, papeže i biskupů, *Duchem svatým v jednotě vedených, máme poslouchati, jako kdyby Syn Boží Sám k nám mluvil.*

2. Když Spasitel sliboval shromážděným apoštolům i Petrovi: „Já s vámi jsem až do skonání světa,“ neřekl každému jednotlivému „Já s tebou jsem;“ ale všem pospolu pravil „Já s vámi jsem.“ Z toho plyne, že jest možno to, aby ten který dědic apoštolský od své hlavy, dědice Petrova, se oddělil; načež pak dále o něm více neplatí „Já s tebou jsem.“

Jest tedy možno, že i ten neb onen biskup od víry odpadnouti může, nikoliv *nemohou od víry odpadnouti ale biskupové s papežem.* A jen takového biskupa, jenž by od papeže se oddělil, odpadl, více na místě Krista Pána poslouchati nelze.

Slíbil-li ale Kristus Pán Petrovi s apoštoly pospolu zvláštní ochranu svou až do skonání světa, a neslíbil-li takové ochrany ani jednotlivému apoštolu, jenž by se od jednoty trhl: slíbil jí tím méně jednotlivému *knězi*, jenž by se od jednoty s papežem a s biskupy oddělil; poněvadž kněžím vůbec místo za biskupy vykázal; a *ti jen ve spojení s pravověrnými biskupy a papežem dílo apoštolské konati moc mají.*

3. Je-li ale tomu tak, jak že k tomu přišel pouhý mistr filosofie a bakalář v bohosloví, pražský *kněz Jan Hus*, aby v Církvi Páně „reformy“ zaváděl, nejša ani biskupem, tím méně papežem, a ani jinak od nikoho z apoštolských dědiců splnomocněným? ba proti výslovným a častěji opakovaným zákazům jich?

Či že snad Bůh Sám bezprostředně ho povolal, a tak ustanovení Ježíše Krista o viditelných zástupcích jeho zrušil?

Čím to prokázal Hus?

Ni čím!

Možíš i jiní proroci činili zázraky, aby ukázali, že jich Bůh k nápravě kleslého pokolení poslal.

Činil Kristus Pán zázraky, aby se ukázal Pánem na nebi i na zemi, a tak od Boha Otce slibovaným i seslaným Mesiášem.

Činili zázraky apoštolové, dědici i pomocníci jich v díle apoštolském, aby bylo zjevným, že v souhlasu jsou s Kristem Pánem; a že tedy povinností lidí jest, aby jich poslouchali, i když by poslušnost nakázaná odpornou se jim býti zdála.

A co vykonal Hus, aby poslání své osvědčil? Může o něm kdo právem tvrditi, že když nebyl od dědiců apoštolských za reformatora povolán, Bůh Sám nějakého svědectví jemu vydal?

Věru že nemůže!

Hus tedy sebe samého povolav, činil, co žádný biskup, ani papež, ba všichni biskupové s papežem dohromady činiti nesmějí: on opovážil se po smělém odsuzování chyb, skutečných neb jen domnělých, jež při osobách duchovních spatřoval, reformovati i celou soustavu Církve, jak ji Sám Zakladatel její byl učinil!

Hus jal se opravovati učení Páně o papeži i biskupech, a papeže docela antikristem nazval; popíral, že by kněží a věřící papeže a biskupů poslouchati měli, a příkladem vlastním zjevnou neposlušnost potvrzoval; upíral vrchnostem, představeným, rodičům moci nad svěřenci, ditkami, když by těžce zhřešili.

Učeními takovými ale, jimiž Hus pravou víru a z ní plynoucí bohublé mravy převracel; celé zřízení Církve Páně na apoštolích jako nohama vzhůru obrátil; a Církev, ač pro lidi na světě byla zřízena, jakýmsi neviditelným tělesem udělal: od biskupů i papeže se odvrátil; údem pravé Církve Páně býti přestal; a pak ovšem právem jakožto svévolný kazič víry čili kacíř odsouzen byl, když Sám nebeský Zakladatel Církve praví: „Jestliže kdo Církve neuposlechne, buďž tobě jako pohan a publikán!“

Ale ač toto vše samozřejmým býti se zdá, tož přece Hus pro vzpouru svou oproti Církvi nepřestává míti svých chvalořečníků až na nynější den! Ovšem, učí zkušenost, že kdo má příčiny, báti se spravedlnosti Boží, hříšníka trestající: rád se ukolébává pošetilou myšlénkou, že snad ani Boha není. A komu protiví se učení Boží, jak je Církev Páně vykládá: ten snadno se přemlouvá, že ustanovení církevní, ač Pán Ježíš Církve poslouchati velel jako Jeho Samého, jsou snad jen jako jiná nařízení lidská, jimiž i pohrdnouti může; proto nenávidí toho, kdo církevní poslušnost hlásá, a snadno přáteli se s takovým, kdo Církvi právo k poslušnosti směle popírá! A tím způsobem, přese všechno dokazování, jak nespravedlivou věcí jest, Husa vychvalovati: Hus chvalořečníků vždy nacházel, a bohužel posud i nachází!

4. Když přátelé odbojníka proti Církvi, jakým byl Hus, poslání jeho od Boha a Církve ničím prokázati nemohou: ukazují k tomu, že *prý za jeho doby duchovenstvo bylo naskrze zkaženo; a tu že prý láska k lidu dávala mu „jakési právo“ k nápravám*

Jest to ale pravda, že by za dob Husových všecko duchovenstvo venkoncem bylo zkaženo bývalo, a jen Hus sám že by byl bezúhonných mravů zůstal, a práva měl, i bez poslání s hůry přes papeže i svého arcibiskupa v Církvi opravovati, ba i základy zřízení jejího podvraceti?

Odpovídám zkrátka: **Není!**

A to hned dokáží ze současných dějin.

§ 17. Arcibiskupové pražští viní Husa z nepravdy.

Otec vlasti *Karel IV.* přičinil se na to, aby biskupství pražské, patřící potud pod německého arcibiskupa v Mohuči, bylo pro snadnější správu věřících v Čechách, odloučeno od vzdálené Mohuče, a samostatným arcibiskupstvím učiněno; a tomu aby byly podřízeny nové stolice biskupské, a sice v Litomyšli v Čechách, a v Olomouci na Moravě zřízené. Papež Klement VI. snahu jeho, k rozkvětu Církve směřující, s ochotou korunoval, an bullou ze dne 30. dubna 1344. posavadní *biskupství v Praze na arcibiskupství povýšil*, a jemu dvě nové biskupské stolice podřídil.

Na oslavu radostné události té začalo se také se stavbou nového, proslaveného *chrámu arcibiskupského u sv. Víta* na hradě pražském, aby se týž ve všem stal důstojným stoličním chrámem v království českém.

I.

Prvním arcibiskupem v Praze stal se posavadní biskup pražský **Arnošt z Pardubic**, jenž církev českou řídil od roku 1343. až do roku 1364.

1. Arnoštovi zjevila se jakožto pacholíku přeblahoslavená Bohorodička ¹⁾, a sice ve farním chrámu Páně v Kladsku, při nešporách; načež on vroucím ctitelem jejím stal se po celý následující život svůj. Jistý příbuzný Arnoštův, rytíř Malovec, jenž měl statky své ve vůkolí města *Příbrami*, byv na vzývání

¹⁾ Vypravuje Balbin: Vita Arnost. Lib. I.

Bohorodičky od přepadnuvších jej loupežníků podivuhodně vysvobozen: vystavěl z vděčnosti na hoře u Příbrami kapli ku poctivosti nebes Královny. A Arnošt přicházející každoročně do svého zámku v Příbrami, aby tam po nějaký čas v tichém ústraní modlitbám a nábožnému rozjímaní věnovati se mohl, kapli mariánskou nad Příbrami rád navštěvoval i zvelebil. Zejména postavil do ní sošku Bohorodičky s Děťátkem, kterou byl svou vlastní rukou z dřeva hruškového vyřezal ku podobnosti sošky, jakou v kladském chrámu z mládí vídal. Bůh oblíbil si napotom při této sošce a v této kapli na vzývání Bohorodičky množství zázraků učiniti, tak že lid v nesmírných zástupech sem putovati počal, o rozšíření a zvelebení svatyně se přičiňoval, ba horu tu, kde tolik divů Božích se stalo — „Svatou Horou“ nazval¹⁾).

Arcibiskup Arnošt z Pardubic ale i jinak pro čest Bohorodičky horoval, a o její oslavě a na její chválu také *zvláštní knihu sepsal, kterou „Mariule“ nazval. Táž vydává krásné svědectví o jeho nábožném smýšlení a horování vůbec, jakož i o uctě k Matce Boží zvláště.*

2. A jako vynikal Arnošt *zbožností*, tak také i obsáhlou *učeností*. Opustiv jako pächolík Kladsko, kde jeho otec županem byl, odebral se na vzdělání do klášterních škol v Broumově, pak na vysoké učení v Praze, v Padui i Římě, kde po čtrnácte let prodléval.

Vynikal tedy arcibiskup Arnošt nad jiné vrstevníky své učeností, urozeností, pravou nábožností a ducha ušlechtilostí, tak že zajisté *byl s to, církev českou bohulibě řídit.*

3. A že tak Arnošt skutečně i činil, o tom svědčí *přízeň samého otce vlasti Karla IV. k němu, jakož i zjevné jeho skutky, jimiž až na naše časy v požehnané památce se uchoval, ba jméno „světce“ si zasloužil!*

a) Tak slavil arcibiskup Arnošt s biskupy a podřízeným duchovenstvem L. P. 1349. slavný *sněm církevního obvodu svého, jehož úchvaly, pode jménem nařízení Arnoštových (statuta Ernesti) stala se církevním zákoníkem pro celé království.*

Nařízení ta týkala se všech zlořádů, jež se kdy v Čechách při svěcení na kněžství anebo při udílení obroči duchovenských stávaly; žádala přísně mravného chování duchovenstva; horovala pro duchovní vzdělání lidu; určovala přesný

¹⁾ Srovnej: Svatá Hora od P. J. Jentsche. Příbram 1868. a od P. Rudolfa Kameníčka. V Praze 1892.

pořádek služeb Božích a udělování svátostí; pravidlovala soudní řízení v záležitostech církevních.

b) Aby nařízení ta tím spíše v duchovenstvo i věřící lid vnikla: *sestavil arcibiskup Arnošt z výtečných kněží zvláštní opravce duchovenstva čili „reformatory“ (correctores cleri), kteříž měli bedlivě nad tím bdíti, aby daná nařízení od všech náležitě byla zachovávána; kárali neposlušných, anebo, když by sami ku káraní nepostačovali, oznamovati jich samému arcibiskupovi.*

Také arcibiskup nařídil, aby jmenovaných stanov čili nařízení jeho řádné *přepisy všude v kostelích na řetízcích byly upevněny, aby kněz i nekněz, kdykoliiv by komu libo bylo, do nich volně mohl nahlédnouti, a aby ku ztrátě nepřišly.*

c) Pro lepší pořádek založil arcibiskup Arnošt zvláštní *památní knihy, z nichž v jedné zaznamenávány byly všechny nadace (libri erectionum) a v druhé všichni kněži, kdož byli pro vinici Páně řádně ustanoveni (libri confirmationum).*

d) *V novém velechrámu zřídil arcibiskup Arnošt vlastním nákladem kapli, a na ostatní stavbu daroval tisíc hřiven stříbra. Založil množství zbožných nadání ku vzdělání lidu i duchovenstva, i k umenšení bídy svých oveček.*

e) *Zvláštní lásku a obětavost ukázal svým věřícím v dobách morové rány, jež v letech 1358. a 1359. v Čechách zuřila, a v době hladu roku 1362., když o jich tělesné i duchovní potřeby všemožně se staral.*

I císaře ku pomoci povzbuzoval, tak že týž, aby lidu výdělků a obživy poskytl: dal stavěti nákladnou hradbu kolem Prahy, jež až posud stojí, a pod jménem „*hladové zdi Karlovy*“ známá jest.

f) *Ano tak činíval arcibiskup v horlivosti své, že když se silami svými více nepostačoval, za pomoc prosíval zbožného panovníka Karla, jehož byl nad jiné věrným přítelem a upřímným rádcem.*

Tak zajisté za spolupůsobení arcibiskupa *Karel IV. založil nový velechrám sv. Víta, a o výstavbu ho všemožně se přičiňoval; nasbíral pokladů na vzácném zboží i posvátných ostatcích přátel Božích ze všech končin světa, a hlavně v Praze jich ukládal; učinil přčetná zbožná nadání; královskou korunou hlavu svatého Václava ozdobil.*

L. P. 1348. s úchvalou papeže *založil universitu čili vysoké učení v Praze, po většině z daní, duchovenstvu uložených.*

Téhož roku počal také *Nové Město pražské stavěti*, a založil v něm fary svatých: Petra, Jindřicha a Štěpána; dále založil kláštery: Emausy, u Panny Marie Sněžné, na Karlově s filiálkami na Bezdězi a v Lysé, u sv. Ambrože v Podskálí, a u sv. Kateřiny; přeložil kollegiatní kapitolu ze Sadské do hlavního města ku sv. Apolináři.

Mimo Prahu založil Karel kláštery v Tachově, Sušici a v Budějovicích v Čechách, mimo četné jiné v říši německé, ba i v Itálii. Dále založil v milém novém hradu svém, jež *Týnem Karlovým* nazval, kollegiatní kapitolu.

Mnohé jiné kláštery, kostely i kollegiatní kapitoly, jež tehdy již byly, *novým zbožím nadal*, aby více zkvétati, a blahodárné působení své rozšířiti mohly.

Taktéž založil roku 1357. nový, důkladný *most kamenný*, aby oba břehy Vltavy uvnitř Prahy spojil.

4. Jestliže ale takto nejvyšší mocnosti v Čechách, *císař i arcibiskup v dobrém jako závodili*, jeden druhého v bohubilých snahách všemožně podporovali; *jest to možno, aby veliké zlořády byly mohly povstati?* A když by přece nějaké nepořádky někde se byly vyskytly, poněvadž nikdy nepřestáváme býti křehkými a ku zlému od přirozenosti nakloněnými lidmi: že by na dlouho se byly mohly udržeti?

Ó dojista že nikoliv! Nebyl by jich strpěl arcibiskup tolik horlivý a rázný; nebyl by jich strpěl císař Karel tolik zbožný a obětavý!

5. Ale naopak se dělo! *Poddaní vidouce tak výborné skutky císaře i arcibiskupa, povzbudili se ke skutkům podobným; a i šlechta urozená i měšťanstvo bohaté počaly činiti zbožných nadání téměř bez počtu ve všech krajích země.*

Tak příkladně z 1914 farních kostelů v arcidiecesi pražské jen něco málo jich bylo o jednom knězi. Převážnou většinou působilo při každém farním chrámu více kněží, kteří pospolu a způsobem slavnostním církevní hodinky se modlili, a služby Boží s všemožnou okázalostí i nádherou konali.

Tak vznešeně. jak zkvétal život církevní za časů Karla IV. a arcibiskupa Arnošta, nezkvétal před tím ani později. Za Arnošta a Karla byla doba země české vůbec, a hlavního města Prahy zvláště, v pravdě dobou zlatou, nejslavnější, nejpožehnanější!

6. Arcibiskup Arnošt roznemohl se na zimnici o svátcích svatodušních po slavných službách Božích, jež vykonal v Budyšíně v Lužici, kde tehdy přítel jeho Karel IV. prodléval. Znamenaje na sobě, že se hodinka odchodu jeho blíží: dal se svátostmi

zaopatřiti, a duši svou poručil Bohu na svém hradu Roudnici dne 30. června 1364., kam se byl převésti kázal. Po přání svém byl pohřben v klášterním kostele v Kladsku, kde jako pacholík měl zjevení Bohorodičky.

II.

Druhým arcibiskupem pražským stal se **Jan Očko z Vlašimi**, a panoval od roku 1364. až do roku 1380.

1. Jan býval přítelem krále Karla IV. od mládí, a zůstal důvěrníkem jeho stále. Jako Arnošt, tak i arcibiskup Jan byl upřímným rádcem a pomocníkem císařovým ve všech jeho snahách, ku duchovnímu i pozemskému blahu jeho poddaných všech, zejména ale ku povznesení milých jemu Čechů sněžujících.

Jako Arnošt tak *horlil i arcibiskup Jan pro čistotu víry i mravů při duchovenstvu i při obecném lidu*. A proto konával se svým duchovenstvem sněmy čili *synody diecesání* někdy až i dvakráte do roka, z jara při svatém Vítu, a na podzim při svatém Lukáši, z nichž byly zvláště znamenými ony z roků 1365., 1366., 1374. a 1377.

Na synodách těch *bývala nařízení Arnoštova znova na paměť uváděna*, a dle potřeb časových, po úradě s duchovními správci, novými ustanoveními *doplňována*.

Tak zapovězen příkladně pověrečný zvyk, v postním čase obraz smrti se zpěvy obnášeti a potom utopiti; přísně zakázáno, obročí duchovních a kostelů způsobem nepravdivým zkracovati. Nařízeno vždy v pátek o třetí hodině odpolední, kdy Kristus Pán za nás dotrpěl, ku modlitbě sezná-
něti, a přebolestnou smrt Spasitele našeho uctívati.

2. Za arcibiskupování Jana Očka *odjel Karel IV. do Avignonu*, kde papežové po 60 roků sídlili; a přičinil se tam na to, aby papež Urban V. do sídelního města sv. Petra a ostatních svých předchůdců, totiž do Říma, se navrátil, a způsobem slavnostním skutečně ho také zpět uvedl r. 1368.

Při té příležitosti založil Karel IV. v Římě poutnický dům čili *hospic pro Čechy*, kteříž tehdy v hojném počtu k hrobům svatých apoštolů Páně do Říma putovati začali, a kterýž po mnohých příhodách dosud v činnosti jest.

3. Za arcibiskupa Jana zřídil císař Karel IV. klášter služebníků přeblahoslavené Panny Marie čili Servitů ve Slupech v Praze. Bratři pánové z Růže čili z Rožemberku založili

kláštery v Třeboni a Staré Píle. Biskup Litomyšlský založil klášter v Lanškrounu. Jiní učinili četná zbožná nadání. Kazatel Jan Milič svým úsilím toho dokázal, že císař Karel IV. proměnil dům hanby v Bartolomějské ulici v Praze, v němž mnozí cizinci, za dvorem císařským do Prahy přicházející, všeliké neřesti páchali, v dům kajicnic, jež obdržel jméno *Jerusalem*.

Z toho patrně, že i za arcibiskupa Jana Očka náboženský život v Čechách vůbec, a v Praze zvláště přetěšeně zkvétal.

Avšak na sklonku života jeho začalo se nebe přece zachmuřovati. Příčina k tomu přišla odjinud.

4. Papež Urban VI., jež nastoupil vládu celé Církve L. P. 1378., počal s důrazem na to naléhati, aby odklizeny byly rozličné *nepořádky ve sboru samých kardinálů římské Církve* se zahrnující, jež podřízenému duchovenstvu i věřícímu lidu ku pohoršení byly. I uprchli někteří z kardinálů, aby papeže uposlechnouti nemuseli, z Říma zpět do Avignonu ve Francii, kde papežové dříve jako v zajetí byli; a jali se tvrditi, že Urban VI. zvolen byl toliko nátlakem římského lidu, a že volba jeho jest tedy neplatnou. I zvolili si tam Urbanovi VI. na vzdor jiného papeže, čili *protipapeže*, jež volbu přijal, a Klementem VII. nazývati se počal.

Z takového jednání znemravnělých kardinálů v Avignonu povstala *žalostná roztržka v Církvi*, jež po 40 roků trvala, a nesmírných škod v Církvi Páně načinila. Neboť i pravý papež v Římě, i protipapež v Avignonu hleděli stranu svou sesílit; a proto počali stoupencům svým propouštěti rozličná práva, a jeden druhého a stoupence jeho stíhal klatbou. I stalo se z tohoto rozdvojení v Církvi jaksi obyčejem neboli módou při kazatelích, že *kázali proti papeži jednomu nebo druhému, až posléze nechtěli poslouchati ani jednoho ani druhého!*

5. Císař Karel IV. pozoruje neštěstí toho, všemožně se na to přičiňoval, aby neblahá roztržka ta byla odstraněna, a nezbytná jednota Církvi vrácena; ale marně! Dne 29. listopadu L. P. 1378. učinila smrt konec požehnanému působení jeho. Byl teprve v 63. roku věku svého.

A císaře následoval na věčnost brzo i přítel jeho, arcibiskup Jan Očko. Týž svátostmi posílněn, zbožný a činný život svůj dokončil dne 14. ledna 1380., maje věku svého 77 let.

III.

Třetím arcibiskupem pražským byl Jan z Jenštýna, synovec předešlého.

1. Týž Jan byl sice až do třicátého roku věku svého dosti lehkomyšlně živ, ač jinak jméno své proslavil jakožto dobrodinec ubohých. Když však L. P. 1380. ustanoven jest arcibiskupem v Čechách, a tu obecný mor zle řádil, ba i jeho samého na pokraj hrobu přivedl: otrásl se svědomí jeho, a on začal žiti život zcela nový, *upřímně kající*, nejraději v klášteře roudnickém.

Na těle nosil drsné roucho kající, spával na holé zemi, maje pod hlavou bibli, nebo jinou knihu anebo kámen. Tělo své kárával za předešlé rozmařilosti častými, tuhými posty, ba často i bičováním až do krve. Z Roudnice vydával se často v noci na pouť na památný vrch Říp, ku kostelíčku sv. Jiří, a tam se dlouho modlival a rozjímání odevzdával. Při stole i mimo posty býval nejvýše skromným; přicházejícím chudším mýval nohy; prázdné chvíle věnoval spiso-
vání knih obsahu i vědeckého i náboženského, z nichž 31 vydal.

Při tom *zastával* ovšem, jak se při takovémto způsobu života již samo sebou rozumí, *úřad svůj vrchnopastýřský s největší svědomitostí, tak že nikterak nelze dopustiti, že by za jeho panování v církvi české obecná zkáza duchovenstva a lidu byla možnou bývala.*

2. Arcibiskup Jan z Jenštýna *přičiňoval se zejména o vykořenění náboženských bludů* tak zvaných Beghardů a Bekyň; na *synodách*, jež konal v letech 1381., 1384., 1389. a 1392., mnohými prospěšnými ustanoveními doplnil stanovy čili nařízení předchůdce svého Arnošta; *napomáhal ku zlepšení mravů duchovenstva i obecného lidu; zmužile hájil a se zastával práv kostelů i duchovních* oproti panským jich uchvatitelům.

A tak horlil netoliko ve svém arcibiskupství, *ale jakožto papežský legat také v diecesích řezenské, bambergské a míšenské!*

3. Blahodárnému takovému působení arcibiskupovu nebylo po prvá čtyry leta činěno valných odporů.

Teprve roku 1384. vzrostla jemu *veliká potíž s králem Václavem IV.*, jenž bohabojnému otci svému Karlu IV. naprosto se nepodobal. Byv od třetího roku věku svého zvláštním dvorem obklíčen, jenž všech jeho choutek ukájeti, a všem jeho dětským rozmarům se podrobovati si uvykl: zůstal Václav

i v dospělém svém věku rozmazleným a svéhlavým. Poněvadž od přirozenosti své byl nakloněn k prchlivosti a násilnictví: stával se při výchování svém a nectnostech svých mnohdy až ukrutným; ba když později oddal se také nemírnému pití, až i zuřivým a jako šíleným.

S takovým králem bylo ovšem každému, kdo povinnosti svých oproti Bohu i bližnímu dbal, takřka nemožno, nadlouho se nesvařiti. Arcibiskup Jan z Jenštýna srazil se s ním v létě roku 1384.

Toho času neshodl se milec králův *Čuch ze Zásady* s arcibiskupskými úředníky v Roudnici o jakési hranice. Král, od Čucha popuzen, vsadil na to arcibiskupa na několik dnů do vězení na Karlovu Týnu, a Čuchovi dovolil, aby zatím statky arcibiskupské hanebně zpusťošil.

Byv z vězení propuštěn, obnovil arcibiskup zákony svého předchůdce, jimiž byly přísné tresty vyřčeny na každého, kdo by ruku vztáhl na svobodu anebo život kněze kterčhokoli, zejména ale samého arcibiskupa.

Král na to přísně zakázal, aby jakékoli tresty církevní prohlášeny byly; ba počal pak netoliko sám samého arcibiskupa i ostatní duchovenstvo krutě pronásledovati: ale i beze všeho potrestání nechával, když kdokoli z rozmařilé šlechty a zbujných měšťanů oproti duchovenstvu, kostelům i klášterům zvůli svou tropil, duchovenstvo veřejně tupil, statky jich hubil neb si osvojil. Takto ale jednaje, *ukázal král Václav ovšem pozdějšímu řádění rozvášněných stoupenců Husových cestu!*

V Praze samé byla i residence arcibiskupova vypálena, a král zapověděl, aby se znova stavěti směla.

4. Toho času chtěl také král Václav, ani papeže ani arcibiskupa se netázaje, z bohatého opatství v *Kladrubech zříditi nové biskupství*, a dáti je svému milci Hynku Pluhovi z Rabštejna. Čekal jen na odúmrtí opata Racka, věkem již sešlého.

Když se arcibiskup o tomto zámyslu krále Václava dozvěděl, nařídil, aby řeholníci kladrubští po úmrtí opata Racka ihned nového opata si zvolili. I zvolen jest za nového opata Olon, a generální vikář arcibiskupův, *Jan Nepomucký*, nově zvoleného opata jménem arcibiskupovým ihned také potvrdil. Když se král Václav o tom dozvěděl, a seznal, že nespravedlivý plán jeho jest zmařen: rozlítil se neukrotitelným hněvem. Arcibiskup obávaje se nejhorsích násilí spasil se útekem. Jan Nepomucký ještě se dvěma kanovníky byli hanebně

ztýráni. Jana Nepomuckého ale, jenž již dříve byl hněvu Václavova popudil, že jemu zpovědi královny Žofie, manželky jeho, zjeviti se zdráhal: jal se král nyní i osobně mučiti, a hořícími pochodněmi hrozně trýzniti; načež svázaného kázal v tiché noci dne 20. března 1393. do Vltavy vhoditi a utopiti.

Jan Nepomucký, když zázraky, jež se na přímluvu jeho staly, od papežské Stolice přísně byly vyšetřeny; a když jeho jazyk, jímž tak dobře vládnouti dovedl, po staletích v hrobě jeho neporušeným byl nalezen: byl v Římě L. P. 1729. způsobem slavným pro zachovávání tajemství zpovědního za svatého mučedníka prohlášen. I požívá úcty netoliko jakožto přední ochrance čili patron země české, u rodáků svých: ale i po celém světě křesťanském.

5. Když se věci takovéto dály, *vydal se arcibiskup do Říma*, aby si tam u papeže Bonifacia IX. na krále stížnost vedl.

Ale *tu se ukázal smutný následek roztržky v Církvi*. Papež totiž, aby tak mocného panovníka, jakým Václav byl, nepohněval, a snad ku straně protipapeže nedohnal: spokoil se s lichými omluvami královými; a arcibiskupa hleděl potěšiti tím, že jemu dovolil, aby se arcibiskupství ve prospěch svého sestřence Olbrama ze Škvorce sřekl. Na to jemu udělil titul „patriarchy alexandrijského“.

Jan z Jenštýna zesnul na to brzo v opuštěnosti a kajicnosti v klášteře sv. Praxedy v Římě, dne 17. června 1400., a od mnohých spisovatelů právem nazýván bývá „blahoslaveným“.

IV.

Také čtvrtý arcibiskup **Olbram ze Škvorce**, jenž Církev v Čechách spravoval od roku 1396. do roku 1402., byl mužem i v bohosloví i ve svobodných uměních vysoce vzdělaným, a *vynikal v těžkých oněch dobách moudrostí i rázností*.

Povinnosti své arcipastýřské konal Olbram s náležitou svědomitostí. Aby spíše vše zastati mohl, vyvolil si k rukou svým *statečné pomocníky za generální vikáře*: Mikuláše Puchníka, Jiřího z Bory, Jana Kbela a jiné; a učinil za pomoci jich celou řadu vhodných opatření.

Tak oproti pánům, kteří, jak jim sám král Václav špatný příklad dal, na síly pěstí svých se spolehajíce, nejrozmanitějších nátisků duchovenstvu činili: *pořídil si na obranu*

statné vojsko, na něž mu dříve sužované a olupované duchovenstvo rádo přispívalo.

Nástupcem Olbramovým zvolen byl *Mikuláš Puchník*, bývalý jeho generální vikář, kterýž ale ještě dříve, než svěcení biskupského dosíci mohl, zemřel L. P. 1402.

V.

Šestým arcibiskupem stal se *Zbyněk Zajíc z Hasemburku*, jenž vládl církvi české od roku 1403., až do roku 1411.

1. Týž *byl si sice na více universitách mnohé vědomosti užitečné osvojil*. Zejmena byl velice zběhlým v umění válečném, tak že jménem královým vedl vítěznou válku oproti Mikuláši Zúlovi z Ostředku, jenž obyvatelstvo země loupežením trýznil; také bojoval udatně proti Bavorům. Avšak *v bohosloví Zbyněk valně nevynikal*; a proto také povstávající za vladaření jeho náboženské zmatky husitské zažehnati anebo aspoň obmeziti neuměl.

Ale ač Zbyněk nebyl valným bohoslovcem, jak by se bylo ovšem na arcibiskupa v království českém slušelo: tož přece *ani jeho nepřátelé nemohou jemu právem upírati života bezúhonného. a opravdové horlivosti na to, aby veškeré duchovenstvo jeho mravným životem vlastním obecný lid sobě podřízený vzdělávalo*.

Za tou příčinou konal arcibiskup Zbyněk po příkladu svých proslavených předchůdců *ročně dvě synody* se svým duchovenstvem, a vybíral k nim za řečníky nejpřísnější *karatery mravů*. Ano opětně k nim pozval také mistra *Jana Husa*, že se týž zvláštní výmluvností vyznamenával; a odňal jemu důvěry své teprve potom, když jej samotného seznal neposlušným, a z pýchy do bludů Viklefových kleslým!

2. *Smutná a přežalostná roztržka v Církvi obecné* ale *všechny uslechtilé snahy arcibiskupa Zbyňka mařila*, ježto i z duchovních i z lidu jedni spíše pro pravého papeže byli, jiní zase ku straně protipapeže drželi, tak jak kdo chuti měl, anebo svůj prospěch v tom zřel.

Těchto bez toho již velikých zmatků ale ještě přibylo. když zákonitý dědic svatého Petra v Římě, *papež Řehoř XII. roku 1406. za císaře neuznal krále Václava*, ale protivníka jeho Ruprechta z Falce.

Václav tolik se tím rozlítíl, že ze msty ve všech svých zemích přísně zakázal, aby kdo Řehoře XII. jakožto papeže

uznával. A když na to někteří kardinálové, kteří po jednotě v Církvi opravdu toužili, oba papeže sesadili, a na sněmu v Píse L. P. 1409. Alexandra V. za jediného papeže zvolili: tu král Václav ihned pro tohoto Alexandra V. jakožto papeže se rozhodl, a neustál nejhoršími násilnostmi oproti osobě i majetku arcibiskupa i ostatního duchovenstva toho se domáhati, aby duchovenstvo od nenáviděného Řehoře XII. odstoupilo, a pro nového papeže Alexandra V. se rozhodlo.

3. Zákonitý papež Řehoř XII. ale trůnu posud se nevzdal; a proto arcibiskup Zbyněk také věrně při jeho straně stál. Mistr *Jan Hus ale v bojích těch nepřidržel se arcibiskupa*, jak by se na kněze bylo slušelo, aby s biskupem svým za jedno šel: *nýbrž přidržel se strany královny*, poněvadž v něm viděl mocnou oporu proti arcibiskupovi, jenž jemu v hlásání bludů Viklefových v cestě stál. I přiměl také ostatní české mistry vysokých škol k tomu, aby s králem oproti Řehoři XII. se postavili.

A když král navzájem naléhání Husovu povolil, an na universitě pražské Čechům tři hlasy oproti jednomu hlasu cizinců přičkl, a Hus takto na vrchol slávy se dostal: v tomto dýmu cti a slávy *podstoupil osudný boj s arcibiskupem*, v němž arcibiskupa utrápil, sebe na hranici přivedl, a onu hroznou bouři v zemi české roznítil.

VI.

1. Nástupcem Zbyňkovým stal se *Albik*, dotud osobní lékař krále Václava, vdovec. Přijal posvěcení a počal církvi v Čechách vládnouti. Ač byl mužem jinak zcela řádným, pro úřad arcibiskupa naprosto se nehodil, a vzrůstající bouři přiměřených hrází položení nikterak nedovedl. Seznal to brzo sám; a proto dobrovolně se stolce arcibiskupského opět sestoupil, a na místo jeho zasedl posavadní biskup olomúcký, milec krále Václava, Němec Kunrád z Vechty.

2. *Kunrád z Vechty* vládl církvi české od roku 1413. až do 1421.

Byl stvůrou krále Václava; a proto snažil se i ve výsluní přízně královské za každou cenu se udržeti. Když tedy zpozoroval, že mistr Jan Hus jest u veliké přízni při dvoře královském i také u lidu: sám se k jeho bludným naukám naklonil, ano *před pány českými vyznal, že on při Husovi žádných bludů neznamená!*

Později, vida moc Husových stoupců vzrůstati, a chtěje se na povrchu udržeti: *úplně k husitům přešel*, zapomenuv na svou přísahu, kterou jakožto arcibiskup práva Církve katolické hájiti se byl zavázal. Statky arcibiskupské zmrhal, v čemž jemu nebráněno, když s králem držel; a chtěl i duchovenstvo k podobnému odpadnutí přiměti; ale v tom našel toliko nemnohých následovníků.

K žalobám kapitoly metropolitní jest Kunrád od papeže sesazen a z Církve vyobcován. Stihla ho odměna zrádce, ježto zemřel roku 1431. posléze v opovržení jsa netoliko u věrných katolíků, ale i u samých husitů.

Po Kunrádovi *osiřel stolec arcibiskupský až do r. 1561.*, poněvadž ve zmatcích válečných všechno jeho zboží rozmetáno bylo, a arcibiskup tedy výživy neměl.

3. Z toho, co jsem posud o arcibiskupech a jich horlivých snahách vypravoval, dojistá že *nikterak nevysvitá, jakoby duchovenstvo za dob Husových bylo tak naprosto zkaženým bývalo*: že by ho Hus, i kdyby byl k tomu povolání měl, byl směl způsobem tolik opovážlivým a bezohledným odsuzovati, jako on skutečně činil.

Ale spíše pravdou jest to, že *Hus chtěje bludná učení Viklefova o Církvi a jejím zřízení jaksi ospravedlniti, musel na posavadním zřízení Církve jen všecko špatným viděti!* A chtěje jako opravdovým a oprávněným opravovatelem Církve se zdáti: musel chtíti nad své vrstevníky vyniknouti; musel daleko nadsazovati a přeháněti, *aby jiné jako hluboko pod sebe zatlačil, a tak sám u větším světle se zastkvěl!*

Či jak že to lze se zdravým rozumem srovnati, že by arcibiskupové, téměř každého roku i více sněmů s duchovenstvem svým konajíce; nařízení velikého, prvního arcibiskupa Arnošta vždy s důrazem opětujiče a doplňujiče; neposlušné tuhými pokutami stíhajíce; zbožným císařem Karlem IV., a zprvu i samým králem Václavem ve snahách svých účinně podporováni jsouce; vlastním vzorným životem předcházejíče: *byli měli vychovati toliko vyvrhely duchovenstva, jak nám je Hus líčí?!* A takových že by byli v důstojnostech a ve správu oveček Kristových ustanovovali i udržovali?!

4. Beru-li ale duchovenstvo za dob Husových žijící vůbec ve spravedlivou ochranu: *nemíním tím ovšem bráti v ochranu i jednoho každého duchovníka té doby zvláště.* I sám jsem přesvědčen, že, co Hus tvrdil o duchovenstvu veškerém, jakoby veskrze ničemným bylo, týkalo se zajisté aspoň některých, ba snad mnohých, nikde ale *ne* — *všech!*

Či jest to snad něco divného, jestliže mezi tisíci duchovními, i při nejlepšíh snahách arcibiskupů, mnozí snad všelikými spůsoby se prohřešovali? Naopak bychom se divili, kdyby v tisících kněžích, při vrozené nám křehkosti a nestačnosti, nikdo v chybách nebyl shledán býval!

Ale jest to spravedlivým a ctným jednáním, pro chyby jednotlivců hanobiti *celý stav*? za chyby jednotlivců mezi kněžími odsuzovati *veškeré duchovenstvo*, jako to činil Hus, a činí velebitelé jeho po dnešní den?

Či nebyl mezi dvanácti apoštoly jeden *Jidáš*? A byl-li jeden zrádce: jsou proto všichni ostatní apoštolé, kteříž Pana upřímně milovali, také zrádci?

Je-li v stádu ta neb ona ovce prašivá: zasluhuje proto celé stádo, aby bylo vyhubeno, a ovčinec jeho ohněm zničen? Je-li v kterémkoli spolku, rodině, obci ten neb onen soused, člen ničemou: jest již celé družstvo ničemno?

V Církvi tedy, jako v každém jiném spolku, v každé obci *býti mohou i členové nedokonalí i špatní*; a zajisté i byli i jsou; ba Sám Spasitel toho doznává, an Církev Svou na zemi porovnává s rolí, na které *vedle pšenice současně roste i koukol až do žní*. Toliko v Církvi oslavené v nebesích jsou jen vítězové nad světem, tělem i ďáblem; jen tam jsou andělé a lidé veskrze svatí!

Kdoby i v Církvi pozemské jen samých svatých hledal, jako Hus: ten by právě bloudil, jako Hus.

Kdyby na světě jen svatí údové Církve byli a býti museli: není k pochopení, *proč by byl Spasitel ustanovil svátost pokání* na očistění hříšníků, již přece Hus také vyznal i doporučel!

Měla-li by Církev na zemi sestávati toliko ze svatých, jak učil Hus; a že nikomu vnitro druhého známým není: *nikdy bychom nevěděli, kdo našim spoluúdem v Církvi jest; pak: ale přestává, zvrženo jest učení Páně o Církvi, kterou na Petrovi a apoštolích byl založil, a při které Sám i s Duchem svatým až do skonání světa býti přislíbil!* Pak lichými jsou slova Páně: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá!“ Nebo kdo že by se mohl pak před nás postavit. a žádati, aby chom ho dle rozkazu Páně jako Samého Syna Božího poslouchali?

Ba chtěl-li Hus míti Církev sestávající venkoncem toliko z lidí před Bohem i před lidmi bezvadných: lze jemu samému říci, že tak z *Církve vyloučil i sebe, ježto také nebyl z těch hodných!* Jinak nebyl by při své kněžské přísaze slovem i skutkem hlásal odpor proti svému arcibiskupovi, ba

i proti papežům! Nebyl by konečně pohrdl i celým zřízením Církve, jak je Sám Syn Boží ustanovil, an Církev založil na svatém Petrovi, jakožto skále, proti níž ani mocnosti pekelné ničeho nezmohou!

Arcibiskupové sami vad mezi duchovenstvem nikterak nepopírali, ale také o nápravu jich svědomitě se přičiňovali; čehož svědkem jest mimo jiné i nešťastný mistr Jan Hus, jež arcibiskup Zbyněk, pokud ho ještě za věrného syna Církve svaté měl, sám opětně za řečníka a mravokárce ku synodám duchovenstva zval!

G) Bylo třeba církevní reformace za Jana Husa?

K otázce té krátce odpovídám: *Bylo!*

Ale kterak to, když arcibiskupové o řádnou kázeň mezi duchovenstvem i lidem tolik horovali?

Ač úplně s pravdou se shoduje, že arcibiskupové o řádný život křesťanský při svých ovečkách všemožně se zasazovali: tož přece *po zlatých dobách Karlových a Arnoštových zavládaly rozličné nepořádky, ba namnoze i větší, než v dobách jiných. A poněvadž zavládly nepořádky: třeba bylo také jich odklízeti. To jest: v Církvi mělo to, co napravováno neboli reformováno býti smí i má, také skutečně napraveno či reformováno býti, a sice od těch, jež Kristus Pán k tomu ustanovil.*

I měly býti reformovány pokleslé mravy duchovenstva i lidu; nemohly ale reformovány býti také články víry, jež Sám Syn Boží, věčná Pravda, byl hlásal, učil.

Že ale mnohé nepořádky ve mravích duchovenstva i lidu za dob Husových povstati mohly i při nejsvědomitějších snahách arcibiskupů: to mělo *příčiny i zevnější, v obecném stavu Církve založené; i příčiny vnitřní, z domácích poměrů země české povstalé. A o každých zvláště sobě promluvíme.*

§ 18. Zkáza v Církvi obecné byla.

1. Ku příčinám částečného, ne ale obecného úpadku cirkve české sluší, jak již praveno, čítati především *neblahý poměr v Církvi celé, roztržka totiž v hlavě její.*

Pokud přebývali náměstkové sv. Petra čili papežové v Římě, t. j. v městě, v němž i svatý Petr, od Pána Ježíše ustanovený náčelník apoštolů po čtvrt století sídlil a odtud Církev Páně řídil: potud byli střediskem všech národů; osou, o kterou všecken křesťanský život se otáčel. Když však papež *Klement V.*, rodem i smýšlením Francouz, L. P. 1308. *papežskou Stolicí z Říma přeložil do města francouzského Avignonu, a tak v poddanství úskočného krále francouzského Filipa Krásného se dal*: bývali za papeže voleni muži rodem Francouzi; a ti dali vládě církevní také ráz *francouzský* na místě *obecného*. Následkem toho ale otřeseno bylo světové, všeobecné postavení papežů: poněvadž národové, vidouce papeže pod mocným vlivem králů francouzských, počali jim nedůvěrovati.

Zatím zavládlo v *Italii*, kdež na místě papeže vládli zástupcové jeho, kteří vznikajících stran ovládati nedovedli: rozličné různění až i bezvládí. Ba Řím, prost jsa opatrného vedení papežova, téměř zpustl, an sklesl na nepatrné místo s málo tisíci obyvatelů.

Poněvadž ale moc papežů v *Italii* sklesla, a země i hlavní město její papeži, jakožto panovníkovi, povinných dávek neodváděly, ba z části ani odváděti více nemohly: *snažili se papežové na to, aby na uhrazení nutných vydání, se správou Církve spojených, získali příjmy jiné*. A proto vypisovali daně z ročních důchodů kostelů, duchovních obročí; vymyslili rozličné, mnohdy nad míru vysoké dávky za prominutí zákonů církevních čili za dispense; za kteroužto příčinou vplížily se ve správu Církve mnohé zlořády.

Ba takovýmto nemírným vybíráním a vynucováním peněz ponenáhlu i sám dvůr papežský zesvětačil tak, že tím vážnost úřadu papežského, od Syna Božího ustanoveného, velice byla podkopána.

2. Dalším neštěstím toho, že papežové z odvěké, Bohem jim vykázané pudy se vyšinuli, a do země cizí jako do podruží se dali, bylo to: že takto *dávali stále biskupům i ostatním duchovním špatný příklad*, aby i oni při svých kostelích, od nichž své obročí měli, a při nichž tedy po právu služby konati povinni byli, se nezdržovali; v povinnostech svých od jiných kněží zastávati se dali; kteřížto nejsouce pravými pastýři stádeček Kristových, povinnosti jen ledabylo, jako nájemníci konali, a mnohdy dobrými mravy vůbec málo se vyznamenávali.

A tak opuštěním *Stolce Petrova v Římě papežové netoliko vlastní mocí papežskou otráslí, ale i veškeré církevní poměry rozrušovati pomáhali*.

3. *Korunou ale všech těch neštěstí bylo to, že když papež Řehoř XI. znamená neštěstí, plynoucí z přebývání v Avignonu, do Říma se navrátil: pak proti jeho právnímu nástupci Urbanu VI., Vlachu, zvolen od francouzských kardinálů v Avignonu francouzský protipapež, zvaný Klement VII. Tím se stala ale ona neblahá roztržka v Církvi celé, jež nesmírných škod příčinou se stala.*

Věc sběhla se takto:

Po smrti papeže Řehoře XI. sešli se kardinálové římsí k nové volbě papeže v Římě. Římané ovšem při volbě na kardinály naléhali, aby nezvolili za papeže opět Francouze, ale některého Vlacha, nadíce se, že se takový nesnadno do Avignonu navrátí. I stalo se jim po vůli, že k obecné radosti zvolen za papeže posavadní arcibiskup neapolský, jenž jakožto Urban VI. dosedl na trůn sv. Petra. Ale násilí nestalo se při volbě žádné. Neboť i *sami kardinálové francouzští, počtem šest, Urbana VI. slavně za papeže uznali.*

Když ale Urban VI., plný horlivostí pro odklizení nepořádků v Církvi, chtěl vše o překot napravovati, a jal se příkrým způsobem některé nepořádky kardinálům francouzským vytýkati: tito z Říma uprchli do Neapole, spolčili se s kardinály v Avignonu zbylými, a odeslali papeži společný list, vyzývající ho, aby se úřadu svého vzdal, jelikož prý byl toliko k nátlaku Římanů zvolen, a zvolení jeho tudíž prý neplatným jest. Když pak papeže obломiti nemohli, a sebe překonati nechtěli: zvolili roku 1378. oproti Urbanovi VI. za protipapeže teprve 36 roků starého, ctižádostivého kardinála Roberta ze Ženevy, jakožto Klementa VII. A ten, jsa rodem Francouz, opět v Avignonu se usadil, a smutnou onu roztržku v Církvi zahájil.

4. *Klement VII. nebyl by se asi dlouho při uchvácené vládě udržel; ale našel mocnou oporu na Karlu V., králi francouzském, jenž to těžce nesl, že papež Řehoř XI., předchůdce Urbana VI., z područí francouzského se vybavil, an Stolicí sv. Petra z Avignonu zpět do Říma přeložil a tak krále francouzského nespravedlivého vlivu na záležitosti Církve celé pozbavil.*

Avšak vzdoropapež se svými přívrženci ochranu krále francouzského draze vykupovali. Nebo chtěli-li se na místě, způsobem nespravedlivým nabytém, udržeti: museli býti poslušnými sluhý dvoru francouzského, a s trpělivostí a velikým sebezapíráním snášeti zpupné oproti nim se chování všech vynikajících dvořanů!

Žalostný tento rozkol v Církvi potrvál celých 40 roků, a nevýslovných Církvi zasadil ran. Neboť celý křesťanský svět rozdělil se ve dvě. Větší díl, v tom Německo a Čechy, přidržoval se pravého papeže Urbana VI.; Francouzové ale, a později i Španělové a Škoti přidali se na stranu lichého papeže Klementa VII.

Aby zmátek se dovršil, *přidaly se ku Klementovi i vysoké školy pařížské s četnými proslavenými učenci, hledající v tom chloubu, že mají papeže ze svého národa.*

A příkladem králů i učenců, kteříž rozkolu v Církvi na svůj prospěch užívali, *dali se svěsti i jiní povážliví a svědomití muži, že se k té neb oné straně přidali a na druhou zehrali; a tak z rozkolu v hlavě Církve stalo se škodné kvašení v těle Církve celém.*

5. Všichni nablíželi, že třeba k jedné toliko hlavě v Církvi se navrátiti. Ale že mocní králové francouzští rozkol podpořovali, nebylo naděje na vrácení se jednoty v Církvi. Mnozí těšili se toliko tím, že až jeden z papežů umře, druhý pak snad celou Církvi opanuje, a tak opět v jednotu uvede.

Ale nestalo se, jak očekávali. *Neboť když umřel papež v Římě, strana jeho ku vetřelci Klementovi se nepřidala, ale zvolila nového papeže římského; ale i když Klement zemřel, nepřidali se mocní kardinálové francouzští ku papeži římskému, nýbrž zvolili si zase nového vzdoropapeže v Avignonu!*

Za času krále Václava IV. zvolen L. P. 1406. v Římě papežem *Řehoř XII.*, proti němuž stál v Avignonu Petr de Luna, jenž si dal říkati Benedikt XIII. Tehdy přáli si kardinálové obou stran upřímně, aby konečně rozkol v Církvi, jehož záhubných následků všichni zakoušeli a poznávali, nadobro přestal; a snažili se oba papeže k odstoupení přiměti.

Když se jim to nezdařilo, odstoupili od obou papežů; a sami, bez svolení hlavy, pravého papeže Řehoře XII., tedy způsobem neoprávněným, položili církevní sněm do města Písy na den 15. března roku 1409. Tam odřekli se znova obou papežů; a aby prý do Církve jednotu se vrátila, zvolili papeže nového, *Alexandra V.*, jenž měl býti jediným papežem v Církvi celé; a také byl od větší části křesťanstva jakožto papež uznán.

Avšak ani dříve řádně zvolený, tedy pravý papež římský Řehoř XII., ani vzdoropapež Benedikt XIII. se nepoděkovali, aby nově zvolenému papeži Alexandru V. obecného uznání popřáli, jak se najisto od obou očekávalo; a byli také i na dále od částí věřících za papeže uznáváni. A tak neoprávněnou volbou Alexandra V. rozkol v Církvi nejen nepřestal, ale ještě

větším se stal: *ana stala se v Cirkvi neslýchaná věc, že v ní najednou tři muži papeži býti chtěli!*

6. V Čechách přidal se ku straně Alexandra V. hned po zvolení jeho král Václav ze msty, že ho papež Řehoř XII. nechtěl přijati za krále římského, ale přednost dal Ruprechtu z Falce. I jal se všemožným způsobem o to zasazovati, aby Alexandru zjednal take uznání arcibiskupa pražského Zbyňka a duchovenstva jeho, obce vysokých škol, jež tehdy v moci Němců byla, i celého království českého.

A poněvadž arcibiskup Zbyněk od pravého papeže Řehoře XII. odstoupiti nechtěl: král Václav brozně ho sužoval, tak že se musel na pevném hradu v Roudnici uzavříti. A kam se nezdálo králi samotnému, naštvál oddaných sobě pánů, aby všelikou zbůjností duchovních od Řehoře odvrátili. A to trvalo tak dlouho, až arcibiskup Zbyněk, vida že strana Řehoře XII. mizí, a obáváje se pro sebe i církve v Čechách ještě horších násilí, konečně po delším odporu pro Alexandra V. se rozhodl.

Věrným pomocníkem královým oproti arcibiskupovi stal se Jan Hus; a král zase za odměnu jeho spojenství vydal jemu moc nad universitou pražskou, popřáv jí tři hlasů českých oproti jednomu hlasu cizinců, kteří řádně zvoleného papeže Řehoře XII. se přidržovali, a stal se jeho záštitou oproti nálezům arcibiskupovým.

7. Když Alexandr V. po dvouletém papežování zemřel, vetřel se na místo jeho muž nechvalné pověsti a paměti, jenž pod jménem *Jana XXIII.* po něm papežoval od r. 1410. až do r. 1415.

·Týž k nalehání císaře Sigmunda svolal obecný sněm církevní do Kostnice ke dnu 5. listopadu 1414., jenž ho ale, jak již bylo vypravováno, přinutil, aby osvojené důstojnosti papežské se odřekl. Na to poděkoval se i Řehoř XII., a neoblomný Benedikt XIII. jest sesazen a ode všech opuštěn. Potom teprv za jediného papeže vyvolen L. P. 1417. *Martin V.*, mnoho chválený pro svou moudrost a v jednání správnost, čímž konečně *nešťastný onen rozkol v Cirkvi zažehnán byl.*

§ 19. Zkáza v Čechách zvláště také byla.

1. Druhá příčina úpadku náboženství v Čechách za dob Husových ležela *v domácích poměrech země české*, jež ovšem byly v úzkém spojení se žalostnými poměry Církvě celé.

Zkušenost nás učí, že čím lépe se člověku dařívá, tím spíše že na Boha zapomíná, a pak jednoho pouta mravního po druhém se zbavuje, jimiž ku Bohu svému poután jest. Chci říci: že jedno přikázání Boží po druhém přestupuje, až konečně i hluboko v nepravosti klesá. A tak není snad jen při jednotlivcích, ale při vrozené nám křehkosti a ku zlému zděděné náklonnosti: také při sdružení více lidí v rodinách, obcích, říších, v klášteřích, diecesích.

V pravdě tedy, že za dob Karla IV., Arnošta z Pardubic a jeho nástupců byl stav církve české nad míru utěšený a šťastný; ale právě proto nosil také již i zárodky úpadku v sobě!

Jak šťastným byl tehdy stav církve v Čechách, z toho souditi lze, že: od založení arcibiskupství až do počátku bojů husitských učiněno v Čechách zajisté tolik zbožných nadání pro kostely, duchovenstvo, nemocnice, chorobnice, školy, zkrátka pro duchovní i tělesné potřeby lidu v Čechách, jako jich jindy neučiněno ani za celá století!

Tak ustanoveno při velechrámu sv. Víta v Praze na 300 duchovních, z nichž bylo 50 až 60 kanovníků. Ku samotnému arcibiskupství náleželo 12 měst, 600 vesnic a více hradů. Na Vyšehradě žilo na 100 duchovních; a v Praze samé celkem na 1200! Na farách, kde nyní jest farář s jedním neb dvěma kaplany, bývalo 10 až 20 kněží, kaplanů neb oltářníků; a počet farních osad byl značně vyšší, než za našich dob, ač obyvatelstva bylo tehdy o polovic méně, než nyní. Kromě duchovenstva světského bylo množství duchovenstva řeholního v klášteřích, jichž bylo na sto, a značně bohatých.

Dále bývalo na počátku patnáctého století v Praze na 30.000 studujících; 200 doktorů a mistrů; 500 bakalářů, kteříž namnoze měli obživu svou ze zbožných nadání.

Dějepisci tvrdí, že tehdy skoro celá třetina království českého patřila duchovním, anebo aspoň ústavům, jež duchovní řídili.

2. Při takovýchto poměrech nebylo ovšem divu, když *ku stavu duchovnímu a do klášterů hlásili se i mnozí nepovolani*. A byvše přijati, snažili se žíti v nečinnosti, ba oddávali se i světáckým rozkoším!

Poněvadž ale té doby *papežové v Avignonu*, jako v sedmdesátiletém zajetí babylonském žili, (od roku 1309. až do roku 1378.), a pod mocným vlivem králů francouzských stáli: vzbudili jako u všech ostatních národů, tak i v Čechách jakousi nechuť k sobě a nedůvěru k výnosům svým, tak že

na zlepšení mravů pramálo působiti mohli i skutečně působili!

Jestli ale již pouhé poručenství mocností světských nad Církví velmi neblaze působilo: bylo ještě hůře, když *na místě papeže jednoho počali panovati dva, posléze docela i tři*, kteříž na vzájem se odsuzovali a potírali; a tak zmatků v Církvi nejen neodklízeli, ale ještě i rozmnožovali! Nebo jeden každý, chtěje svou stranu rozmnožiti a sesílití, musel přívržencům svým rozličné nepořádky přehlížeti, aby snad chtějíce pokárání ujíti, ho neopustili!

3. K tomu přistoupilo, že *udržování více papežských dvorů vyžadovalo velikých nákladů*; a tudíž papežové, aby potřebných peněz sehnali, počali často za dary místa duchovenská udělovati i cizím kněžím; uvalovati na duchovní i věřící lid rozličné nové dávky; vypisovati vždy nové odpustky, a postupovati prominutí trestů časných za peníze.

Tak *dělo se i v Čechách, že místa duchovenská udělována byla za peníze cizincům*, kteří ani poměrů v zemi ani řeči lidu znalými nebyli; ba mnohdy po celý život, obročí duchovenského v Čechách užívající, nikdy ani do Čech se nepodívali; a na vykonávání převzatých povinností za obročí, najímali si za skrovný plat kněží jiných.

Poněvadž ale takovito uživatelé duchovenských obročí v Čechách hledávali takových kněží, kteří by je v povinnostech jejich co nejlevněji zastupovali, aby jim samým tím více z obročí zůstávalo: *nehledivali pak ovšem mnoho ku schopnosti a svědomitosti zástupců!*

Tak se ale stávalo, že *mnozí neučení a nehodní nájemci místa duchovenská zastávali, a lidu pohoršovali*: kdežto vlastní pastýři lidu obročí, jehož by byli měli za konání povinností svých užívati, leckdes v cizině bez povinností v prostopášnosti ubíjeli!

Tak *jali se papežové, na práva jiných pranic se nechlížejíce, osazovati napořád skoro všechna biskupství, opatství, kanovníctví, ba i lepší fary*. Papež Urban VI. příkladně zadal hned v prvním roce svého papežování 20 kanovníckých míst při sv. Vítu v Praze, ač ještě ani uprázdněna nebyla, a ač kapitola sama právo k jich obsazení měla. A to učinil papež, jenž nápravy Církve si přál, ano pro přísnější nastupování na zesvětačilé kardinály tyto si rozhněval tolik, že si vzdoropapeže zvolili!

4. Dalším zlořádem v Čechách bylo, že duchovní úřady, čili vlastně jen *příjmy z duchovních úřadů prikazovány bývaly*

i lidem nesvěceným čili laikům, ba docela i nedospělým dětem, zvláště z rodu panského.

Takovíto obročníci pak ovšem povinnostem, s požíváním obročí spojeným, vůbec a naprosto zadost činiti ani nemohli, ale lehkomyšlným mrháním důchodů církevních věřícího lidu pohoršovali.

Tak i sám Jan z Jenštýna, pozdější arcibiskup pražský, užíval jakožto pacholík duchovenského obročí, a sice hned ze sedmi duchovenských míst najednou, a rozhazoval jich jakožto veselý študent v Praze, Padue, Bologni, Montpellieru a Paříži!

5. A jako Jan z Jenštýna, tak i *mnozí jiní užívali i více duchovenských obročí současně, ač úřadů s nimi spojených naprosto zastávají s to nebyli.* A tak úřady církevní staly se jakýmisi *zaopatřovacími ústavami pro jisté rodiny, jich příbuzné aneb oblíbence.*

Mnohdy církevní obročí bývala přímo prodávána, což jest svatokupectvím čili *šimonstvím*; kterýžto hřích jméno své má od Šimona, jenž od svatého Petra chtěl dary Ducha svatého za peníze koupiti.

Za takovýchto poměrů kázeň duchovenstva ovšem namnoze i hluboce poklesla i jinde i v Čechách. A poněvadž život duchovních bývá evangeliem lidu: lid z lehkomyšlného života svých pastýřů a jich bídne odměňovaných, a proto nedbalých nájemců pohoršení bera, počal se beze strachu víry i života křesťanského spouštěti, a bratr chudšího bratra lichvářstvím a násilím všelijak nemilosrdně utiskovati.

6. K tomu *také bohatství kostelů a klášterů mnohým hýřivým neb lakotným šlechticům píchala do očí, zvláště těm, jichž předkové zbožných nadání byli učinili, anebo kteříž práva patronátního užívali.*

Za časů Karla IV. netroufal si ovšem nikdo způsobem násilným nebo lstivým dotýkati se zbožných nadání, jež učinená byla pro čest Boží a pro zaopatření všeho druhu ubohých, poněvadž věděl, že by přísného pokárání od císaře neušel. Ale *když nehodný syn Karlův Václav sám počal utiskovati i vězniti samého arcibiskupa Jana z Jenštýna; zbil kapitolního děkana Bohuslava; mučil kanovníka Mikuláše Puchníka; usmrtil Jana Nepomuckého, jež Bůh skrze zázraky jakožto světce označil; a arcibiskup u papeže v Římě zastání proti králi dodělati se nemohl, jelikož papež si ho pohněvati nechtěl, aby od něho neodstoupil a ku vzdoropapeži se nepřidal: tu již i milcové královi, a po nich i jiní páni, trestů více se nebojíce, počali způsobem nespravedlivým proti duchovenstvu nastupovati; na jmění i svobodě ho utiskovati, ano*

veřejné potupě lidu je vystavovati, tak že arcibiskupové nuceni byli pro osobní i svého duchovenstva bezpečnost i značný počet branců si vydržovati!

Král dal tedy lidu sám veliké pohoršení, a znemravnil ho! Nebo jako on duchovenstvo utiskoval: tak to po něm činili světští páni, a po těch i bohatí měšťáci! Jako král oddával se rozličným prostopášnostem beze všeho studu: tak po příkladu jeho činili i páni, a po těch opičil se zase obecný lid!

Ba sám mistr Jan Hus platně přispěl k rozmnožení nepořádků, ač tvrdil, že mu o nápravu jich jde. Nebo navedl roku 1409. krále, aby dle zásad Viklefových sám zasáhl ve vládu Církve a v práva arcibiskupova, a dal duchovní visítovati od pánů světských. Což když král Václav nakázal: páni světští faráře drancovali, jímali, na městský pranýř k veřejné potupě stavěli, nahé obváděli, blátem poházeti dovolovali. Jestli ale kdo z nekneží proti tomu ozvati se opovážil, toho nazvali nepřitelem národa, a učinili jemu totéž ¹⁾!

7. Zkáza duchovenstva i lidu z uvedených příčin byla tedy zajisté namnoze skutečně značná, ale *nikoliv obecná!* Oprava čili *reformace byla tedy netoliko žádoucí, ale nutná;* ale nemohla se státi od jednotlivce, a k tomu nepovolaného: *ale měla se státi od těch, jimž Zakladatel Církve vedení Církve do rukou byl vložil.*

Avšak papežové, jakožto vrchní správcové v Církvi, nenacházeli času ani chuti k nápravě pro panující rozkol. A arcibiskupové pražští, kteří o nápravu ne učeni Kristova, ale skleslých mravů duchovenstva i lidu v Čechách upřímně se snažili, při nehodném synu upřímného otce vlasti Karla IV. nejen že nenalézali žádoucí podpory, ale naopak doznávali jen krutého příkoří a nespravedlivých překážek. Ano nešťastný odpadlík od Církve Jan Hus, na místě aby ušlechtilé snahy svého arcipastýře podporoval, proti němu se postavil, a tak mravů nejen nenapravil, ale *lid jen rozešťval a více zdivočil!*

8. Ale že i *při tomto stavu věci nebyl přece celý život náboženský v Čechách zničen: patrně z celé řady mužů, kteří pro nápravu v Církvi horovali, ale při tom Církvi svaté, katolické věrnými syny zůstávali.* Oproti Viklefovi, Husovi a jiným, kteříž tvrdili sice, že pro nápravu Církve horují, v pravdě ale svými bludnými naukami ji nenapravovali, nýbrž ničili: nepřestávali přemnozí učení Církve katolické horlivě

¹⁾ Höfler: M. J. Hus.

vykládati, hříchy kárati, ctnosti slovem i skutkem doporučeti a tak reformovati!

Kdyby bylo bývalo duchovenstvo tehdy skutečně veskrz zkaženo, jak Hus plným ústy rozhlašoval, zdaž by se nebylo k učení jeho houfně přidávalo zvláště tehdy, když stoupenci jeho dali jim jen na vůli: buď fary se odřici, anebo státi se husity; buď zemřiti pod palcáty a v plamenech: anebo proklínati papeže jako antikrista, a chváliti jednání Husa?

9. *Co husitství samého se dotýká, nikdy by nebylo při všem tom, co tehdy chybného bylo, takových rozměrů nabylo, kdyby se nebylo halilo v plášť národních snah, jichž tehdy zmohutnivších Němci poškozovali; kdyby vzpoura proti zákonitému králi Sigmundovi, jenž si malých vděků u Čechů získal, nebyla považována bývala za oprávněnou, vlasteneckou snahu; kdyby skleslé mravy vůbec nebyly vzbuzovaly lásky také k nevázanosti občanské!*

Proč mluví se tedy stále o úplné zkaženosti mravů za dob Husových?

Mluvivalo se o obecné zkaženosti duchovenstva za doby Husovy, aby vystoupení Husa, jenž ani od Boha ani od lidí povolání ku nápravám v Církvi neprokázal, jakýmsi způsobem se ospravedlnilo. Podobně hanívají i Němci veskrze všecko v Církvi za doby Martina Lutra, aby jeho bořivé dílo ospravedlnili. Žehrají zle na doby tehdejší posud mnozí vrstevníci naši, vše napořád odsuzující, chyby vymýšlející anebo skutečně přehánějící: aby bojíce se snad následků tupení kněžstva nynějšího, poukazováním na hříchy duchovenstva bývalého, tak i celý stav kněžský zlehčili, náboženství jím hlásané lidu znechutili, a téhož pak ku svým zámyslům spíše naklonili!

§ 20. Hus nebyl jedinkým horlitem pro nápravu.

Že nebyl Hus ani jedinkým horlitem pro nápravu v Církvi, ani také jediným obhájcem jazyka českého: vysvítá z řady mužů, kteříž ještě před ním v příčině té se vyznamenávali. Byli to mimo jiné:

1. *Kunrád Walthausen*, Rakušan, řeholník augustinián, jež do Prahy povolal sám Karel IV. Ku kázáním jeho, německy konaným, odkládaly Pražanky drahé ozdoby; lichváři vraceli nespravedlivě nabyté jmění; smilníci veřejné pokání činili za hříchy své. Zemřel dne 8. prosince 1369., v roku, kdy Hus se narodil, jakožto farář v Týně, v Praze.

2. *Milič z Kroměříže*, Moravan, kázal podobně jako Waltheuser, česky u sv. Jiljí, německy v Týně, a latinsky u svatého Mikoláše. Působením jeho zbořeny byly Benátky v Praze, to jest řada domů pro nevěstky, a na místě jich vystavěn Jerusalemský dům pro ženy kající, jichž se tam shromáždilo až do 300, a tam tělesného i duchovního opatření nalézaly. Týž zemřel L. P. 1374.

3. *Jan Štékna*, řeholník cisterciák, po nějakou dobu předchůdce Husův v kapli betlémské. Horlil v letech 1373. až do 1405. Týž byl zároveň mistrem na vysokém učení pražském.

4. *Matouš z Krokova*, později biskup ve Vormsu.

5. *Jan Protiva*, první kazatel betlémský, a zároveň plodný spisovatel český.

6. *Václav Rohle*, farář u sv. Martina na Starém Městě.

7. *Svatý Jan Nepomucký*, kazatel horlivý, arcibiskupský generální vikář, dříve znamenitý farář u sv. Havla, kanovník na Vyšehradě, kazatel v Týně. Po trapném mučení utopen ve Vltavě dne 20. března 1393., jak o tom žaloval arcibiskup Jan z Jenštýna papeži.

8. *Matěj z Janova*. jenž nabyl mistrovství v Paříži, a byl farářem ve Velké Vsi blíže Mělníka. Týž vydal učené spisy své pod názvem „O pravidlech Starého i Nového Zákona.“ Zemřel roku 1394.

9. *Rytíř Tomáš ze Štitného*. Maje 23 roků, nastoupil studie svobodných umění na právě založené universitě pražské, a vyrovnal se učeností svou nejznamenitějším mužům doby své. Horlil pro nápravu Církve, jakožto Bohočlověkem ustanovené, a i proti náhledům pobloudilých mistrů pražské university. Zanechal celou řadu knih, tehdy mnoho čtených, jež sepsal, jak tehdy v obyčeji ještě nebylo, v jazyku českém, a jež jsou ozdobou českého písemnictví doby jeho.

Tito a mnozí jiní znamenití muži horlili pro nápravu Církve cestou zákonitou. *Hus ale volil, bludnými spisy Viklefovými roznícen, revoluci proti Církvi, jež se stala pak i revolucí ve vlasti, kterou sobě ustrojil odsouzení, vlast českou ale přivedl na pokraj záhuby!*

H) Jsou nynější velebitelé Husa pravými stoupenci jeho?

Ku položené otázce krátce odpovídám: **Nejsou!** Nejsou jimi ani liberálové, ani evangelíci.

A proč?

Srovnejme náboženské nauky Husovy s naukami našich tak zvaných liberálů neboli svobodomyslných, a nauky tak zvaných evangelíků: a každý, zdravým rozumem obdařený doznati musí, že pravdu díím, tvrdě, že *ani jedni ani druzí stoupenci Husovými nejsou!*

§ 21. Pravými stoupenci Husovými nejsou liberálové.

Tvrdím tedy předně, že stoupenci Husovými nejsou liberálové, a že Hus nižádným způsobem praotcem jich není. To patrně vysvítá z učení obou.

Nebo Hus učí:

1. o víře takto: „*Každý křesťan, jenž má rozum, musí, chce-li spasen býti, přikázání Boží zachovávat i Bohu se modliti* ¹⁾. O prvním dí Spasitel: Kdo uvěří, spasen bude; a kdo neuvěří, bude zatracen. A že bez víry nelze líbiti se Bohu, dí sv. Pavel: Srdcem se věří ku spravedlnosti, a ústy bývá vyznání ku spasení.“

„Vírou“ ale vyrozumívá Hus „spůsob, jímž rozum hotov jest věřiti pravdě Boží (čili pravdu Boží také za skutečnou pravdu přijímati), jež jest nad rozum lidský.“ A tvrdí: „*Touto vírou nejméně každý jest zavázán, aby všechno věřil, což Kristus chce, aby věřeno bylo; k ní všechna obec křesťanská jest zavázána pod zatracením!*“ A opět: „*Kdo má býti spasen, musí v Krista věřiti, Jeho slovo uvnitř slyšeti, a je až do smrti plniti.*“

Dle víry rozděluje Hus také lidi. I nazývá v pravdě věřící „*žáky Božími*“; nevěřící ale „*žáky ďáblými*“. I tvrdí, že žáci Boží slovo Boží slyší, a také skutkem plní; kdežto žáci ďáblevi buď slova Božího vůbec ani poslouchati nechtějí; anebo, jestli je přece slyší, skutkem neplní, a tak v pravdě Kristu ani nevěří!

¹⁾ Ze sebraných spisů mistra J. Husa dle vydání K. Erbena v Praze 1865—1868.

Takto o víře v Boha a Spasitele Hus. A kterak soudí o víře v Ježíše Krista tak zvaní svobodomyšlníci?

Ti tvrdí: Není Boha! I pošklebují se těm, kdo v Něho a Jemu věří.

Co my na to? To, co již žalmista Páně řekl: „*Blázen praví v srdci svém: Není Boha!*“

Svobodáři nechtějí připustiti, že by ještě něco více na světě býti mohlo, než co oni sami očima svýma vidí, ušima slyší. rukama hmatají, zapomínajíce: že kdyby pak někdo o nich, dle vlastního jich mudrování, vyjádřiti se měl, musel by říci: Rozumu nemají, poněvadž ho taktéž očima viděti, ušima slyšeti a rukama hmatati nelze!

A co by asi řekl Hus takovýmto chvalořečníkům svým, kteříž i Boha popírají?

Kdyby opět na svět přišel, zajisté že by na ně zahromoval, jako činil lehkomyšlným současníkům svým v kapli betlemské, a zvolal: „*Pryč ode mne, vy „žáci ďáblovi!*“ Kterak můžete se mnou honositi, když jste se zajisté do spisů mých ani nepodívali! Nebo jak byste se mohli jinak opovážovati, mne za hlavu nevěrců vydávati?! Nevěry já nikdy nehlásal. Ač u výkladu víry právě jsem zbloudil, příliš na sebe spolehaje: *nevěřcem já jsem nikdy nebyl!* Kterak že můžete mne tedy nazývati mistrem svým, vy nevěrci, žáci ďáblovi, synové zatracení?!“

2. O Pánu Ježíši učil Hus takto: „*Máť každý věřiti v Ježíše Kristu, miluje ho nade všecky věci, jako Boha; a věře pevně, že On jest pravý Bůh, a pravý člověk.*“

„*Věřiti má Jemu, že všecko, co pravil, to pravda jest. Kdož tak věře, setrvá do konce, ten nezahyne.*“

„*Ježíš jest milostivý Spasitel, Pán svrchovaný, věčný Bůh náš a budoucí Soudce, nejlepší Přítel a Choť duší vyvolených; všemohoucí Ochrance svaté Církve; Král nebes; Dárce života; Původ všeho dobrého; mimo Něhož není jiného pod sluncem, skrze kteréž bychom mohli spasení dojíti.*“

„*Milostivý Ježíš trpěl za nás a sňal hříchy naše, a tak odpustil i odpouští. Té moci tak nemůže nižádný míti mimo Krista, Jenž jest pravý Bůh a pravý člověk. Nebo, kdož by měl a mohl míti tu moc: tehdy by musel, jsa Bohem a člověkem, veden býti k smrti jako beránek, o kterémž dí svatý Jan: Aj Beránek Boží, Jenž snímá hříchy světa!*“

„*Hříšníci, přistupte k Ježíšovi se mnou hříšným, ať vám dá viděti svou moc a lásku; ať smiluje se nad vámi a pomůže nám, káti se z hříchů našich!*“

Takto o osobě Pána Ježíše mistr Jan Hus. A jak věřil, tak také až do smrti své jednal. Nebo když jej již plameny na hranici obkličovati počaly, tehdy ještě, maje smrt před očima, volal hlasem velikým: „Kriste, Synu Boha živého, smiluj se nade mnou!“

A zač mají Pána Ježíše svobodáři? Na nejvýš tak za obyčejného, vynikajícího člověka, jako byl třeba i Hus; ale nikoliv za Syna Božího, jakým Ho vyznával Hus!

Či zdaliž neslycháme dosti často mluviti rouhavě: „Hus, toť náš spasitel! Hus, toť náš mesiáš! Hus, druhý Kristus! Hus, naše všecko!?“ Ve smyslu tom psány jsou nesčetné povídačky, složeny rozličné básně. *Hus učiněn národní modlou!*

Kdo ale takto nesmyslně o Husovi mluví, pranic více nerozeznává: že Ježíš Kristus byl Synem Božím, Hus ale synem pozemským, jenž při mnohém horování pro nápravu skleslých mravů, z mezi, Synem Božím vykázaných, vybočil; a proti křesťanským ctnostem, jakými jsou pokora, láska, snášenlivost, povinná vrchním poslušnost, hrubě se prohřešoval!

Kdo ale nečiní rozdílu mezi nejsvětějším Synem Božím a hříšným člověkem, jako Hus přece tolikerým způsobem činil: kterak že jest stoupcem mistra betlémského?

3. O svěcení dnů nedělních a svátečních učil Hus ve svém „výkladu desatera Božích přikázání“: „*V neděli máme spasení svého pilně hleděti* Jako šest dnů jest, v kteréž děláme na tělo: tak den sedmý máme žádostivé, laskavé a nábožněji mysliti o Bohu, o nebeských věcích a o svém spasení, odloučice, jakož nejdále můžeme, pečlivosti a myšlení světská.“

„Máť člověk každý den a zvláště v neděli býti svatý, od hříchu se zachovaje; nemá ten den dělati činů, jež by odvedly od náboženství: ovšem ale zavra oči od věcí světských, myšlení svá otevřítí k Bohu... nábožně se modle, dobrou řečí napomínaje neb uče, neb trestaje, neb míře hněvivé, s láskou za jiné se přimlouvaje, z hříchův se zpovídaje, nebo Bohu na chvále zpívaje... ráno vstávaje, do kostela chodě, milosrdné skutky prokazuje, k svatému kázání běže... aby v žádnou hodinku ďábel nenalezl ho prázdného.“

A naopak zase Hus všechny zvrhlé křesťany, kteříž dnů svátečních zneuctivali, a o něž za doby jeho nouze nebyla, příkře tepe, kárá, odsuzuje.

Takto o svěcení dnů Páně Hus.

A jak smýšlejí a jednají ti, kteříž rádi svobodomyšlnými stoupcemi Husovými se nazývají?

Kázání jich kázáním Husovým naprosto se nepodobají. Nebo kdežto Hus o svěcení dnů Páně všemožně se vynasnažoval: chválořečníci jeho káží, že náš věk nemá prý se více vázati pravidly zastaralými. Dnové sváteční jsou prý ale takovými pravidly zastaralými, poněvadž škodí průmyslu i obchodu, zmenšují blahobyť. A proto na místě mše svaté, kázání slova Božího, zpovídání a jiných dobrých skutků, jež jim sám Hus pro dny sváteční s důrazem odporoučí: pořádají oni schůze spolkové, výlety, přednášky, tance; a nadávají anebo pošklebují se každému, kdož by proti takovému znesvěcování dnů Páně na odpor se jim stavěl! Kterak se to ale rýmuje při „husitech“, jimž jest Hus prorokem, ba mesiašem a druhým spasitelem?!

4. „**O modlitbě**“ učil mistr Jan Hus v celé jedné knížce své. A píše: „Hodné jest člověka, aby jednak se modlil, jednak počel, jednak podělal něco užitečného, jednak o Bohu mluvil, jednak myslil, kterak jest Bůh milostivý a nesmírně dobrý. A protože znamená to člověk, *modlitbou hlasitou* promluví k Bohu.“

„Modlitba tato má míti v sobě *oheň lásky*, jenž ji k Bohu silně pozdvihuje; a *dvě křídla*, totiž poznání naší psoty, a Božího milosrdenství. Tato dvě křídla dobře nesou vzhůru modlitbu k Bohu s láskou.“

K otázce, „*proč se máme modliti?*“ odpovídá Hus: „Předně, že to Pán Bůh chce od nás; za druhé, že se nám skrze ni dobrota Boží ukazuje; za třetí, že modlitbou láska k Bohu se zapaluje; za čtvrté že od zlého nás odchyluje; za páté, že nás povzbuzuje ku konání bohulibých skutků; za šesté, že dřívější ctnosti potvrzuje; za sedmé, že dobré od Boha vyprošuje; za osmé, že jiných ku následování pobízí.“

K otázce „*kde a kdy? se modliti máme,*“ odpovídá Hus, že se máme nejraději modliti v *kostele*, a sice proto, poněvadž tak chůzí přinášíme Bohu i oběť; osvědčujeme Jemu poslušnost; dobrým příkladem jeden druhého vzděláváme; poněvadž v kostele ďábel tolik moci nemá; poněvadž v chrámu modlíval se také Spasitel a t. d.

Co do času ale odporoučí Hus k modlitbám zvláště *neděle a svátky*.

A *kterak soudivají o modlitbě a křesťanských pobožnostech vřibec svobodáři?* Tvrdí, že prý na modlitbě pranic nezáleží, ježto prý Bůh, je-li nějaký, i bez modlitby ví, čeho potřebujeme; a člověk tedy i bez modlitby dobře míti se může. Modlitba jest prý jen mařením času a lenošením. Rozličné

pobožnosti musejí prý přestati, poněvadž nejsou leč šálením a mámením kněžským.

Co by asi řekl Hus takovýmto ctitelům svým, kdyby mezi nimi na světě se objevil? jejich řeči uslyšel, a skutků jejich upozoroval?

Ó zajisté, že by se oproti nim vyjádřil asi podobně, jako řekl Sám Kristus Pán fariseům: „Ó vy *pokrytci*, kteříž se ke mně hlásíte slovy, ale skutky svými mne zapíráte! Ó vy plemeno ještěrcí!“

5. **O postu učil Hus** správně, jako o modlitbě; zejména o něm vykládal *ve své postille*, čili ve výkladu nedělních evangelií.

Tak příkladně vykládaje evangelium na první neděli času svatopostního, dí: „*Milostivý Spasitel čtyřiceti dní nám posvětil*, abychom se postili 40 dní. ač ne tak, jako On, nic nejedíce ani pijíce.“

„*Postiti se máme z tří příčin*, a sice: abychom předně chlipnosti tělesné snáze ukrotili; za druhé, mysl svou k nebeským věcím snadněji pozdvihli; za třetí, za své hříchy dosti učinili.“

Kterak srovnávají se s takovýmto náhledy Husovými lidičky, kteříž ve svém svobodářství mají pátek jako svátek! čas adventní a postní jako masopust; kteříž těličku svému nikdy a ničeho odepřítí, žádného násilí jemu učiniti nechtějí? A ti že jsou stoupenci Husovými?!

6. **O svátostní zpovědi učí Hus** takto: Vykládaje evangelium o desíti malomocných, jimž Kristus Pán, uzdraviv jich, uložil, aby se židovským kněžím ukázali, a od nich vysvědčení přijali, že zdravými učiněny jsou, praví: „Spasitelova slova: „*Jděte, ukažte se kněžím!*“ jsou *podobnosti zpovědi*, již lidé činiti mají (čili poviinni jsou konati) před kněžími.“

„A když dí Spasitel: „*Jděte!*“ ukazuje, že hříšný člověk nemá meškati svým ukázáním: ale také aby ne bezděčně, ale *dobrovolně* se ukázal.“

„A když dí: „*Ukažte!*“ ukazuje tím, aby hříšný *netajil hříchů*: ale aby je ukázal (t. j. se z nich vyznal).

„A řka: „*Kněžím!*“ ukazuje, že kněží mají moc, aby slyšeli hříchy a radili, kterak může člověk mocí Kristovou od hříchův očištěn býti.“

„*Z toho máme, že zpověď má býti dobrovolná — brzká — zjevná knězi — svých hříchů celá!*“

A jak Hus v příčině svátostní zpovědi učil, *tak i jednal*. Píše zajisté z Kostnice přátelům svým do Čech, v listu pade-

sátém, proč právě u Paleče se chtěl zpovídati; a pak že „se zpovídal jistému doktoru, mnichu. jenž jej vyslyšel pobožně a velmi krásně, a dal jemu rozhřešení.“

Takto smýšlel Hus o hříchův odpuštění skrze kněze, jimž Spasitel k dílu takovému moci udělil, když po Svém vzkříšení na apoštoly dechl, a řekl: „Přijměte Ducha svatého. Komu hříchy odpustíte, odpouštějíť se jim; a kterým zadržíte, zadržány jsou.“

Jest možno, aby kdo chtěl býti nazýván „husitou“ čili věrným nástupcem Husovým, jenž by oproti mistru svému svátostní zpověď mohl vydávati za výmysl kněžský? a proto zpovědi po dlouhá leta, ba snad ještě i na smrtelné posteli zanedbával, a potupně o ní mluvil?!

7. O nejsvětější Svátosti oltářní a přijímání jí učí Hus při výkladu čtvrté prosby modlitby Páně čili Otčenáše takto: „Zlé jest velice, přijímati nedůstojně (čili nehodně); a také velice zlé, nepřijímati pro hřích dlouho, anebo pro nebalost; a *dobré jest, přijímati často důstojně.*“

Z Kostnice psal Hus svým ctitelům v Praze: „Připravujte se, abyste před svátky *velikonočními* hodně přijímali *Tělo Páně*“ (Efes. 4.); neboť přijímání v oplatce Těla Božího hodně dává poznání Krista.“

A jindy radil Hus duši každé: „Plač na své hříchy a srdce ukazuj Bohu; a potom vezmi posilnění, *pojez chleba živého Těla Ježíše Krista*, abys lačností nezemřela, Jehož teu lépe požívá, kdož Ho více miluje. Ty sama sebe zkus, a tak jsoucí od hříchu smrtelného v naději čistá, želejíc hříchův minulých, a ostřihajíc se i všedních hříchů, na památku Pána Jezu Krista a ku svému prospěchu přistupuj k Jeho svatému Tělu, a tak . . . ten chléb jez (I. Kor. 11.)!“

Hus tedy věří, že v nejsvětější Svátosti jest pravé a živé Tělo Ježíše Krista, a vybízí k častějšímu přijímání jí, zejména při velikonocích.

A jak se chovají u věcíh těch stoupenci jeho? Kolik jich jest, kteří ho v příčině té poslouchají? a kolik tedy, kteří v pravdě „husiti“ nazývati by se směli?!

8. O posledním soudu a věčných mukách zavrženčů píše Hus ve svých spisech ¹⁾: „Věříš, že Kristus v den soudný, poslední přijde tělesně, jako vstoupil jest na nebe. A přijde, a *bude soudit i spasence i zatracence*, tak jakož jest Sám pravil v čtení sv. Matouše, že postaví ovce čisté, pokorné, jenž Ho následovaly, na pravici . . . a kozly

¹⁾ Díl I. str. 20, a jinde.

smrduté, to jest nečisté hříšníky na levici, a vydá soud na stranu spravedlivých řka: Pojdte požehnaní Otce Mého, přijměte království! A na zlé vydá soud, řka: Jděte zlořečení *do ohně věčného*, jenž jest připraven *ďáblu* a andělům jeho!“

„Nadarmo Spasitel milostivý tak často napomínal jest o *soudném dnu*, kterak bude hrozný. Nad námi bude *Soudce hrozný*, hněviv zlým; pod námi *hrozné peklo*, hořící ohněm věčným; na pravici všichni hříchové žalující, na levici *ďáblův* množství do pekla táhnouce; ze zadu svět hořící; z předu andělé do pekla pudíce; vnitř svědomí přehrozně kúsavé.“

„Tu se všichni postavíme; tu všechna myšlení všemu stvoření rozumnému oznámíme; tu se chytrý nevymluví, mocný neodtepe, a bohatý neodkoupí. Nebo bude souditi Soudce spravedlivý vedle skutků, jenž nemůže býti oklamán, ani přemožen, ani dary porušen . . .“

„*Ó přehrozné odsouzení*, konce nemáš! By všecken svět od země až do nebe byl mákem naplněn; a v tisíc tisících let jedno zrnko položeno; a když by poslední bylo položeno: ještě, by měli zatracení v tu dobu spasení neb od muk vysvobození býti, vesele by čekali, neb by vždy konec přišel; ale tuto že *věčný oheň* bude páliť i v duši i v těle. Kterak nebázlivě jest srdce, kteréž na to nepomní!“

Takto Hus, jako dle učení Páně kázati musí také jedenkaždý katolický kněz.

A co o těch věcích soudí svobodomyšlní stoupenci Husovi?

Že prý všecko toto, co jich mistr na základu Písma svatého hlásal, jsou pouhé báchorky, jež se do našeho věku více nehodí!

Jest to ovšem tvrzení oproti Bohu velice svobodomyšlné; jen že podobá se takováto svobodomyšlnost na vlas oné svobodě, kterou chtěl oproti Bohu míti také ďábel, když se prohlásil: „Nebudu Bohu sloužiti; nebudu Jeho mocné Ruky se báti; sám si učiním trůn nad hvězdami!“

Chtíti býti tedy svobodářem a míti za vzor Husa, nikterak se neshoduje, ale pokrytstvím jest. Hus ač v mnohých věcích pobloudil, v jiných věrně učení Páně hlásal, jak z uvedených příkladů patrno. A o nějaké novomódní svobodě, jež Pána Boha jako na odpočinek odkazuje, aby jedenkaždý beze všeho obmezování chtíčům svým hověti směl, a na příkazy a zákony bytosti nějaké vyšší pranic ohlížeti se nemusel: Hus ničeho věděti nechce ani při jednotlivém člověku, ani při sdružení lidí v rodinách, obcích, říších!

Učí Hus, že má jedenkaždý Bohu *věřiti*; a velí králům, aby bludy u víře a nemravnosti v životě i mečem *vypleño-*

vali; a lidi ku plnění zakonů Božích i „pudili“ čili doucovali!

Hus domáhal se bludně jen *jedné svobody*, a sice takové, aby jedenkaždý národ, tedy zejména i český, nebyl souzen „od cizích“. I měl patrně na mysli i sebe, aby pro svá bludná učení nebyl potahován ku zodpovídání se papeži: ale mohl na papeži i arcibiskupovi zcela nezávisle jednat i svou slávu rozmnožovati!

Jak ale takto rozdrobená Církev Páně by prospívala, ukázalo se o sto roků později, když Martin Lutr každému zeměpánu moc nad věřícími své země přiřkl: církve jednotlivé staly se služebnými děvkami pánů svých, ne ale vůdkyněmi ku spáse duší věřících!

Zdali ale snad první stoupenci Husovi svobodomyšlnost novověkou na zřeteli měli čili nic, vysvítá nejlépe z jednání mstitelce Husova Jana Žižky, jenž nastupoval proti jednomu každému, kdo se s ním u ví e neshodoval — ohněm, mečem, palcátem!

§ 22. Pravými stoupenci Husovými nejsou „evangelici“.

Z uvedených ukázek patrně, jak malého práva mají tak zvaní liberálové neboli svobodáři k Husovi se hlásiti, jakožto k mistru svému. Zbývá mi tedy ještě dokázati, že *ani tak zvaní evangelici*, nebo správněji protestanti, pokud ku svobodářům ještě zahrnuti nebyli, *skutečnými následovníky a stoupenci Husovými nejsou*, *byl se tím přátelstvím sebe více honosili*.

Porovnání učení stran obou snadno nám to objasní.

1. O víře učí Hus, jak již oproti svobodářům jsem ukázal, že ku spasení třeba „*všemu věřiti, co Kristus Pán chce, aby věřeno bylo*“, a sice „*pod zatracením*“; ano nazývá všemu nevěřících „*žáky ďáblůvými*“.

a) Ale mezi protestanty jsou nekonečné hádky a půtky o tom, *co a jak by se věřiti mělo*; co jest podstatného v učení Páně, a co nepodstatného. Tak že jistý učenec právem napsal: „*V čem se protestanté srovnávají, dá se napsati na nehet jednoho prstu; a to jest: odpor proti katolické Církvi!*“ Ve všech ostatních věcích se různí, jeden druhého odsuzuje, a bývá „*kolik hlav, tolik smyslů!*“

Jestliže ale poměr takový mezi nekatolíky jest jak snadno přesvědčiti se může každý o tom, kdo má příležitost

v život jich nahlédnouti; a *jestli dle jich učení každý sám bibli dle libosti vykládati si může: kterak že tedy věří všemu, čemu Pán Ježíš učil?*

b) Hus učí, že ku spasení třeba „*příkázání Boží zachovávat* a Bohu se *modlit*.“ A nekatolíci učí, že¹⁾, ač Bůh v Starém i Novém Zákonu na nesčíslných téměř místech zachovávaní příkázání velí, a neposlušným tresty hrozí, *ku pokání zve* skrze proroky i apoštoly: člověk přece prý *vůbec neschopným jest zákon Boží zachovávat*! Také prý *nemůže se ani modlit*, ač Sám Kristus Pán modlitbu nakazoval a vlastním příkladem odporoučel! Kterak mohl ale spravedlivý Bůh nakazovati, a sice pod nejprísnějšími tresty ukazovati něco, k čemu bychom vůbec nespůsobilými byli?

c) *Kristus Pán ustanovil sedm svátostí*, jak se o tom poučiti může každý v katolické věrouce, a jak i sám Hus učil v „*jádro učení křesťanského*“.

Ale protestanté oproti Církvi katolické v rozličných dobách vyznávali, jak popříti nemohou, více nebo méně svátostí; a helveté sjednotili se posléze toliko na dvou: *křtu a večeři*. A i *ty ještě vlastně neprávem „svátostmi“ nazývají*, ježto prý „*svatosti*“ a duchovních milostí neudělují: ale toliko „*zaslibení*“ evangelia bývá jimi zpečetováno a pojišťováno!“

Kdo asi má pravdu: či Kristus ustanovující, či Hus dle Něho hlásající, anebo nekatolíci?

Jestli ale velebitelé Husovi s učením jeho o víře, příkázáních a svátostech, tedy ve základních věcích víry Kristovy, se nesrovnávají: kterak že jsou stoupeneci a dědici jeho?!

2. Hus učil slovem i příkladem svým, že *třeba Pánu Ježíši věřiti, ale také víru svou v Něho skutky osvědčovati*; a tedy *sedmi*, od Něho ustanovených svátostí dle potřeby užívati; za hříchy své se *káti*; v potřebách svých k Němu za pomoc se utíkati; za sebe i za jiné, zejména také za duše v *očistci* se modlit.

Protestanté ale oproti tomu učí, že prý toliko a *samotná víra* čili vlastně pouhá důvěra v Ježíše Krista spasí; že *toliko milost Boží bez našeho spolupůsobení pro zásluhy Ježíše Krista nás ospravedlňuje*. Že tedy *netřeba se káti*; *netřeba také osobně o spasení se namáhati*; ba že takovéto kající skutky, jimiž bychom chtěli uražené svatosti a spravedlnosti Boží zadost činiti, hříchem (!) jsou, poněvadž prý ubírají zásluhám Ježíše Krista a jich zlehčují!

¹⁾ Srovnej katechismus heidelberský.

A co očistce se dotýká, docela ho popírají, jak jich tomu naučil Martin Lutr.

Jestliže ale takto učení Husovu na odpor jsou, jakým právem nazývají se stoupenci Husovými?

3. *Hus* zvláštní knížkou, kterou sepsal o modlitbě, *odporoučí modlitbu*; dále napomíná k zachovávaní *postů*, konání svátostní *zpovědi*, přijímání nejsvětější *Svátosti oltářní*, jakožto *pravého Těla Páně, pravé Krve Páně*.

A co činí protestanté?

Ti, čemu Hus takto učil, všeho napořád zavrhují, hlavní váhu na jalovou důvěru v Boha kladouce. Ve své tak zvané „večeři Páně“ ničeho neuznávají, leč toliko chléb a víno, ač Pán Ježíš byl by i apoštoly od sebe propustil, kdyby v toto tajemství o nejsv. Svátosti nebyli chtěli uvěřiti¹⁾. Mši svatou, kterou Pán Ježíš při poslední večeři ustanovil jakožto nekrvavou památku na krvavou oběť Svou na kříži: nazývají „pouhým zapíráním utrpení Kristova“ a „zlořečeným modlářstvím!“

Kým tedy byl jim Hus, jenž od sloužení mše svaté zá- kazy ani arcibiskupovými ani papežskými nechtěl se dáti odvrátiti? A tohoto mistra, jenž v jejich očích musí býti „zlořečeným modlářem“, když „zlořečené modlářství“ konal, nazývají se žáky, stoupenci?!

4. Hus učí u výkladu třetího článku víry, že Pán Ježíš z Ducha svatého počat byl, a z Panny Marie se narodil; a pro toto vyznamenání, že Panna Maria Syna Božího porodila, a tak v pravdě Bohorodičkou byla, ji chválí a k uctívání doporučuje.

A co činí protestanté?

Ti, kdo honosí se kalichem a chlubí se čistým Písmem svatým, nazývají tuto vyvolenou nádobu milostí Božích a snoubenku Ducha svatého ženou obyčejnou, a Josefa mužem jejím, s nímž prý po způsobu jiných obyčejných manželek žila a i více dětí měla!

A ti chtějí býti husity, stoupenci Husa, jenž vzdávaje úctu Matce, tím čůválil i Syna?

5. Ó je to *podivuhodné přátelství nekatolíků nynějších s Husem a husity dávnými*, jak jasně vysvitá ze spisu novějšího pastora protestantského B. Košuta, jenž ve svém spisu „Co učil a co věřil mistr Jan Hus“ takto sám se ho odříká: „Že ale Hus, co syn svého věku, nebyl ještě vyběděl z bahna ustanovení a vynálezků lidských, kterými církev Kristova během

¹⁾ Srovn. Jan. kap. 6.

století pokálena, znečištěna byla: to vysvítá z toho, že on pevně ještě věří v očištec a vysvobození z něho, poněvadž nevěděl ještě (tedy nebyl tak nesmírně učeným, jak o něm tvrdí), že učení o očištcí teprve v VI. století povstalo, a původ svůj vlastně ze Zendavesty, svaté knihy Peršanů vzalo!“

Pastor Košut, učitel Písma, tedy neví nic o *knihách Machabejských a obětích Církve katolické za zemřelé od prvo-počátku Církve*, jak konány byly v *podzemních chrámech čili katakombách křesťanských*: a přece on a jemu podobní Husa se odříkají, a zase jeho stoupenci býti chtějí?!

Kdo toho můžeš pochopiti, pochop! Člověku s chladnou rozvahou něco takového musí se zdáti pouhým — *balamucením lidu lehkověrného!*

6. Pošetilostí také jest, *chtíti Husa velebiti toliko jakožto českého spisovatele a vlastence*, a nepředstavovati ho zároveň jakožto nešťastného zbloudilce u víře, a odpůrce Církve i bořitele blaha vlasti: poněvadž líčení takové nepodává obrazu Husa celého, a jest tedy *jednostranné a proto nesprávné*.

Ostatně kdyby Hus povstal, a kázati se jal proti domům neřestí, lehkým ženštinám, zaprodajným časopisům, bohaprázdným knihám, znemravňujícím divadlům, překrucovatelům Písma; a vykládal povinnosti vrchnosti, aby věřící ku přijímání svátostí „pudily“ čili donucovaly, jak to skutečně za živa činil: tuť by věru přestal býti „mesiášem, vzorem, spásitelem“; brzo by jim jistí jeho ctitelé — pohrdli, a ho „jezovitou“ anebo bláznem nazvali!

7. *Hus není tedy otcem svobodářů, ani evangeliků*. Co posledních se dotýká, museli by oni dříve dokázati, že *Husova víra byla jenom jedna, a té že se přidržují*: ale dějiny vypravují, že když Hus jistá učení Církve začal předělávati, jiní předělávali později zase náhledy jeho. A tak povstalo *aspoň dvacet sekt, jenž vesměs k Husovi se hlásily*; a každá z nich během času drolila se zase dále v sekty menší, až na adamity! a jedna potírala druhou.

Ostatně sbor nynějších helvetů, kteří se rádi za stoupence Husovy vydávají, povolen jest teprve od císaře Josefa II. patentem z roku 1781.; a týž stojí ne na učení Husa, ale *na založení Jana Kalvína, jenž teprve půl druhého století po Husovi se narodil!*

K cizáctví sboru helvetského přiznává se sám pastor jeho v Krabšicích Molnar, když při své inštalaci pravil: „Konfese naše jest ze Švýcarska; katechismus náš z Heidelberku; direktorium z Elberfeldu; agenda

z Falcka; církevní ústava naše dle vzoru bádenského, a disciplinární řád dle vzoru pruského.“

I jest věru k nepochopení, jak při všem tom helveté, nebo jak oni rádi si říkají, „reformovaní evangelíci“ k Husovi jakožto mistru svému hlásiti se mohou?!

* * *

Z celého posavadního vypravování o mistru Janu Husovi vysvitají zajisté nade vši pochybnost tyto pravdy:

a) Že Hus byl nešťastným pobloudilcem u víře, a tvrdšíjším odpůrcem Církve. Že

b) chybami těmi Církve nenapravit: ale krajany své jen do nešťastných bludů svých zapletl. Že

c) milovanou zemi českou do převelikého neštěstí přivedl, jak o tom smutná svědectví vydávají zpustlý Vyšehrad, a na tisíce vypálených kostelů hradů i osad. Že

d) chvalořečníkům jeho, liberálům i protestantům, tedy nikterak nejedná se upřímně o pravdy, v učení Ježíše Krista obsažené, a o opravdovou nápravu mravů čili reformaci pravou: nýbrž jest jim Hus toliko vzorem neohroženého, svéhlavého, nepoddajného odpůrce — nenáviděné Církve katolické!

Kniha druhá.

Lutr a jeho „reformace“?

A) Život Martina Lutra až do jeho zjevné vzpoury proti Církvi.

Za sto let po Janu Husovi povstal v Německu jiný nešťastný kněz a mnich, jenž bludy svými a dědictvím, jež po sobě zanechal, samými základy Církve otrásal, aniž by byl ovšem skalou Petrovou pohnul! Mužem tím byl *doktor Martin Lutr* (psal se Luther).

A o tomto Martinu Lutrovi a díle jeho, jež až do dnešního dne jako šířavý jed v těle Církve působí, pojednává tato druhá kniha dílu prvního.

§ 23. Život Lutrův zevnitřní.

1. Martin Lutr byl synem nezámožných rodičů stavu selského, z malé vsi Möhry v Sasku, kde rodiny Lutrů až doposud žijí. Otec Martina Lutra byl tam majitelem sedlské usedlosti; musel ale odtamtud utéci, všeho tam zanechav, když byl v prchlivosti zabil ohlavím souseda, jenž jemu v trávě pásł. Prchl do Eislebenu, kdež se jemu narodil dne 10. listopadu 1483. syn, kterého dal následujícího dne, kdy se světí památka svatého Martina biskupa, na jméno Martin pokřtiti.

V Eislebenu byl otec Martinův lamačem bridly; poněvadž se ale takovýmto zaměstnáním dobře uživiti nemohl, přestěhoval se brzo po narození jeho do Mansfeldu, kdež jakožto horník lepšího výdělku se nadál.

V *Mansfeldu* začal Martin po sedmém roku věku svého choditi do školy, a byl i od rodičů i od učitele svého krátce

držán. I matka jeho byla velice prchlivou; neboť jak Martin Lutr sám vypravuje, býval od ní přechoasto i citelně trestán.

Není pochybnosti, že byl Martin chlapcem sice velice nadaným, ale zároveň, jako i rodiče jeho, velice *prchlivým*. A když sám v malomoci své oproti rodičům a učiteli ovšem ničeho svésti nemohl: přísnost jejich ho jen tím více podráždila, že stal se svéhlavým a urputným. Pak ale ovšem zase nové bouře nevoli a s nimi spojené nové potrestání vyvolal. Tím způsobem se ovšem přihoditi mohlo, o čem sám ze života svého vypravuje, že byl jednou za jedno dopoledne patnáctkrát bit!

Veliká tato přísnost se strany rodičů i učitele povahy Martinovy tedy neobměkčila, ale ho jen *zarputilejším* učinila, jakým pak i v pozdějším životě svém zůstal.

Vypravuje se, že mimo vyučování ve škole poskytoval starý Lutr synu svému Martinovi také vyučování domácího, an prý ho seznamoval s bludy stoupenců *Husových* v Čechách, jichž spisy měl. Za to později Martinovi vytýkali, že bludy české znova ohřívá a roztrušuje.

2. V patnáctém roku věku svého přišel Martin na učení do *Děvina* čili Magdeburku, kde navštěvoval latinské školy u řeholníků, zvaných „bratři společného života“.

Po roce dán jest na další učení do *Eisenachu*, kde živ byl po většině z milodarů dobrých lidí. V jisté totiž dny chodil, jako to tehdy chudí studenti činivali, s jinými ještě žáky před domy zámožných měšťanů, a tam nějakou latinskou píseň zazpívali. Když měšťané takovouto píseň uslyšeli, studentům nějaký dárek věnovali, o který pak oni se rozdělili.

Martin Lutr získal si svou slušnou postavou a pěkným zpěvem svým náklonnost jisté mladé a zámožné šlechtičny *Voršily Kottové*, kteráž jej ke stolu brala, a i jinak velikou dobroditelkou jeho se stala. Táž jemu dala také naučení, že prý mladý muž nemůže na světě ničeho lepšího učiniti, jako když si lásku ženy získá. V jejím domě, jak sám vypravuje, naučil se také známé své písní, jež vydává svědectví o životu, který tam asi panoval. V písní té se dí:

„Wer nicht liebt Wein, Weib und Gesang,
bleibt Narr-sein lebelang!“

To jest: „Kdo nemiluje vína, ženy a zpěvu: zůstává bláznem po celý život svůj!“

3. Roku 1501. odešel Martin Lutr na vysoké školy v *Erfurtu*, jež byly velice se zmohly, když němečtí studenti

i s profesory za dob Husových z Prahy byli odešli, a mnozí sem se uchýlili. V Erfurtu věnoval se po tehdejších způsobu studování nejprve učení filosofie čili mudrctví a svobodných umění; načež chtěl se po přání otce svého věnovati studiím práv. aby vyšších vyznamenání dosáhl, a tak i otci svému k jakési vyšší cti dopomohl. Také otec mnohem více ho tu podporoval, ježto jeho hmotné poměry byly se dobou tou valně zlepšily.

Roku 1503. stal se Martin Lutr bakalářem svobodných umění, a roku 1505. mistrem čili doktorem těchže umění; načež s velikou pochvalou začal přednášeti o mudrctví starořeckého mudrce Aristotela, a zároveň oddal se i studiím práv.

4. Avšak právnických studií mnoho nevykonal. *Dvě neobyčejné příhody* daly životu jeho směr zcela jiný. Téhož ještě roku 1505. padl smrtelně raněn přítel jeho po boku jeho v souboji. A brzo na to, dne 2. července, zastihla ho, bližie Erfurtu se procházejícího, děsná bouře, a blesk sjel nedaleko něho do země, aniž by jemu ale byl ublížil. V tom hrozném hřmění a blýskání. v nichž měl stále před očima náhlou smrt, jakou přítel jeho Alex zachvácen, před soudnou Stolicí Boží odebrati se musel: dovolával se pomoci svaté Anny, jež tehdy v Sasích mnoho uctívána byla, aby ho přímluvami svými od náhlé smrti a soudů Božích uchránila; a zavázal se způsobem nepředloženým a ukvapeným ihned slibem, že do kláštera vstoupí a za hříchy své přísně káti se bude, když prosba jeho za zachování života vyslyšána bude.

Málo kdo asi pro život klášterní tak málo povolaným byl, jako Lutr, jenž byl prudký, vášnivý, vzdorovitý: a zase rozmarný, veselý až rozpustilý; jednou nesmírně zadumaný, se zřikající: a zase bujný a hrubě smyslný!

I znali ho v příčině té otec i přátelé jeho více, nežli znal sebe on sám; a proto mu splnění slibu tolik ukvapeného vymlouvali, a splnění ho všemožným způsobem jemu zrazovali, nevěštíce jemu ze života klášterního ničeho dobrého; ale on, jak již byl umíněným a vzdorů milovným, nepovolil!

Předvečer svátku sv. Alexia, patrona usmrceného přítele svého, sezval k sobě Lutr nejmilejší přátele své, a pobavil se s nimi vesele při zpěvu a hře na loutnu. Na to druhého dne, 17. července, vstoupil do kláštera augustiniánů poustevníků v Erfurtu. Odtud napsal psaní rodičům i přátelům na rozloučenou, děkuje jim zároveň za všecku jemu prokázanou lásku. Zároveň zbavil se veškerého majetku svého, ba i prsten doktorský poslal nazpět. Z knih vzal s sebou do kláštera —

spisy starořímských básníků: Vergilia a nestydatého Plauta, což ovšem jest ku podivu!

5. V *klášteře*, kam byla Lutra úzkost o spásu duše přivedla, snažil se hned všem jemu ukládaným povinností vyhovovati, což jemu po jeho posavadním způsobu života dojista za lehké nepřicházelo.

Nejprve musel si v klášteře odbývati *noviciat* čili předepsanou dobu na zkoušku, zdali se pro řeholi a klášter hodí.

I byl k cíli tomu před celou shromážděnou družinou klášterní oblečen v roucho řeholní, sestávající z dlouhého roucha černého, přes které obdržel bílý škapulíř, a na hlavu, kterou jemu ostříhali. čepičku koženou.

Jakožto nováček v řádu musel Lutr dle předpisu konati i sprosté práce v domě, jako: hlídati fortnu; čistiti kostel; kráčet s pytlím přes rameno po sbírce městem, kdež ho jeho staří známí potkávali; přicházeti každodenně s ostatními sedmkrát ku modlitbě, až jemu provincial, čili obvodní představený řádu Dr. Staupitz oproti jiným nováčkům některých úlev poskytl.

Lutr konal vše, co mu bylo uloženo; ba činil ještě více, než řehole velela. Ano počal bděním, posty, mrznutím tolik tělo své trápit, že představení jeho počali jemu takovéto přehánění s důrazem zrazovati; on však nerad opouštěl od toho, co si byl do hlavy vzal!

Po odbytém noviciatu složil obvyklé v klášteřích *sliby Bohu*: dokonalou poslušnost k svým představeným v řeholi; úplnou osobní chudobu; a dokonalou čistotu zachovávat až — do surti.

6. Roku 1507. dne 2. května byl u přítomnosti svého otce, jenž se s ním zatím, pro jeho vstoupení do kláštera byv rozmrzen, byl usmířil, jakož i u přítomnosti některých přátel, jež si byl pozval, řádně *na kněze posvěcen*. Při tomto úkou ovšem jako každý jiný, kdo se posvětit dá, *sliboval svým duchovním představeným, biskupu i papeži poslušnost a úctivost* (obedientiam et reverentiam), a ovšem i k učení katolické Církve věrnost.

Při své primici čili první oběti mše svaté tolik byl dojat, an na velebnost Boží pomýšlel; a tolik strachem naplněn, aby snad při tom posvátném díle ve slovích nebo úkonech něčím se neprovinil: že by byl od oltáře utekl. kdyby ho jeho bývalý novicmistr čili cvičitel nováčků nebyl zadržel.

Jakožto kněz snažil se úkony kněžské vzorně vykonávati, i nad srdcem svým bděti. Oddal se také pilnému študiu,

zvláště bohosloví dle výkladů sv. Tomáše Akvinského a svatého Augustina, zakladatele svého řádu, a pilně čítal výklady Písma svatého od učence Mikoláše z Lýry.

7. Toho času, a sice roku 1502. založil *kurfirst saský Bedřich*, jež stoupenci Lutrovi rádi „Moudrým“ uazývají, novou universitu *ve Wittenbergu*. Aby ho vydržování tak mnoho nestálo. zvolil za profesory universitní muže takové, kteříž by platu nepožadovali, nýbrž z duchovních obročí ve Wittenbergu výživu měli. A poněvadž řád augustinianů důstatečných a dobře vzdělaných sil učitelských měl: založil Bedřich zároveň s universitou také i nový klášter augustiniánský ve Wittenbergu, povolal do něho učené mnichy, a vyvolil z nich většinu universitních profesorů, ustanoviv, aby hmotného zaopatření od kláštera svého měli.

Mezi těmi augustiniany. kteří do Wittenbergu byli usazeni a za profesory při universitě ustanoveni, povolán byl na přímluvu provinciala řádu doktora Staupitze také Martin Lutr, jež za příčinou tou tedy r. 1508. z Erfurtu do kláštera ve Wittenbergu přestoupil.

Mimo jiné ustanoveni byli s Lutrem za profesory také Ondřej *Bodenstein*, jež dle rodného města svého také *Karlstadt* se nazýval; a Mikuláš *Amsdorf*, kteří v pozdější době s působením Martina Lutra úzce spojeni byli.

Lutr přednášel z počátku na fakultě čili učení filosofickém o dialektice, to jest o mluvnici, řečnictví a učeném hádání; a také o fysice čili silozpytu dle výkladů starořeckého mudrce Aristotela. Avšak touha jeho nesla se spíše k bohosloví, v němž dosáhl roku 1509. stupeň bakaláře.

Téhož roku povolán byl od svých představených zpět do Erfurtu, kdež přednášel o bohosloví.

8. Roku 1511. na podzim poslal Lutra provincial Dr. Staupitz v záležitostech řádu ještě s jedním řeholním bratrem *do Říma*. Lutr vykonal tu cestu pěšky a bez peněz, užívaje na cestě pohostinství v klášteřích. Když spatřil posvátné ono město, pádl k zemi, ruce k nebesům pozdvihl, a zvolal: „Budiž pozdraveno město svaté, třikrát svaté pro krev mučennickou, jež zde prolívána byla!“

Když Lutr záležitosti řádu v Římě záhy byl vyřídil, po celých čtrnácte dnů památky jeho z doby pohanské i křesťanské si prohlížel. Velice ho dojaly zejména katakomby, to jsou rozsáhlá podzemní pohřebiště mučenníků i jiných křesťanů. V chrámech římských nábožně mši svatou sloužil, a odpustky jim přidělené získati se snažil. Ano byl tam tolik horlivým, že, jak sám vypravoval, „zrovna jemu líto bylo, že

rodičové jeho posud na živu jsou: ježto by byl rád na místech tolik posvátných za ně mše svaté obětoval; a mnohé odpustky, jež tu snadno získati lze, spásu duší jejich přivlastnil!“ Ale i tu přeháněl, ježto někdy až tři hodiny (!) mši svatou úzkostlivě sloužil, tak že jemu služebníci chrámoví vícekrát připomínati museli, aby již ukončil.

Na svou návštěvu v Římě Lutr dlouho s velikou radostí vzpomínal, a o papeži s největší úctivostí mluvíval. Teprve po letech, když od Církve nadobro se odloučil: sám svým pobožnostem v Římě se posmíval, a vše napořád tam svrchovanou měrou tupil, říkáje: „Běhal jsem tam po všech kostelích i slujích (to jest katakombách); a věřil všemu, co tam bylo — vyháno a — nasmraďeno!“

9. Po svém návratu ze Říma oddal se Lutr k nařízení provincialovu opět študiím bohoslovným, a byl dne 19. října L. P. 1512. způsobem slavným v kollegiatním chrámu Páně u Všech Svatých ve Wittenbergu *na doktora v bohosloví* povýšen.

Při tom byly jemu odevzdány baret a prsten doktorský, když byl dříve *slavnou přísahou se zavázal, že nikdy a ničeho proti učení Církve katolické, jejímž jménem povýšení na doktora dosáhl, učiti nebude.*

Této hodnosti své jakožto doktora v bohosloví Lutr tolik si vážil, že když v pozdějším jeho odboji proti Církvi jemu vytýkáno bylo, kterak že žádným posláním s hůry k převratům v Církvi vykázati se nemůže: on k doktorátu svému v bohosloví se odvolával, tvrdě, že tím pravého povolání nabyt, a jiného církevního prý nepotřebuje, poněvadž při povýšení svém na Písmo svaté přísahati musel, že je bude věrně a čistě vykládati!

Jakožto doktor v bohosloví jal se přiučovati se hebrejštině a řečtině, v kterýchto jazycích Písmo svaté u převážné většině sepsáno jest. A vedle toho posluchačům svým ústně i písemně vykládal žalmy, a listy svatého Pavla, zejména ony k Římanům a ku Galatským, jež se jemu pro některá temnější místa ¹⁾, jednající o spravedlnosti a o ospravedlnění zamlouvala, hojně užívaje při tom slovných výkladů *Mikuláše z Lýry*, oproti obvyklým výkladům Písma dle smyslu duchovního, tak že až povstalo přísloví:

„Si Lyra non lyrasset,
Lutherus non saltasset“;

t. j. Kdyby nebyl Lyra hudl,
Lutr nebyl by skákal!

¹⁾ Ku př. Řím. 1, 17; Gal. 3, 11 Žid. 10, 38.

10. Vedle studií a přednášek na stoličce profesorské *kázával* Lutr od roku 1515. v městském kostele mnohdy i dvakrát za den, s velikou pochvalou, maje hlas zvučný, postavu příjemnou, ducha bystrého; a uměje způsobem prostonárodním mluvit od srdce k srdci, mnohých za sebou uchvacoval.

Od přírody byl sice hrubým: ale přemáhání a umrtvování ho zjemnilo, tak že se stal oblíbeným i učitelem i kazatelem.

Roku 1516. učinil provincial Staupitz, když se byl na cesty do Nizozemí odebral, Lutra svým zástupcem; a uložil jemu, aby měl dohlídku na augustinianské kláštery v Sasích a Durynkách.

§ 24. Život Lutrův vnitřní.

Takovýto život vedl Martin Lutr zevnitř; i mohlo by se zdáti, že utěšený, spokojený. Avšak nebylo tomu tak. *Život jeho v klášteře byl rozervaný!*

1. Ze svévole, oproti radám svých přátel, následkem ukvapeného slibu, vstoupil v posvátné zdi klášterní, chtěje tu *po hlavě své* najednou světcem se státi.

Domníval se, že přísnými kajícími skutky, jichž sám si ukládal, rad zkušených rádců duchovních nedbaje, usmíří Boha, jako by On jako nějaký tyran se zalíbením pohlížel jen na muky lidské. A nevěděl anebo věděti nechtěl, že veškeré zevnější zapírání a umrtvování jest *toliko prostředkem* ku snadnějšímu spojení s Bohem, *nikoliv ale cílem našeho života*; že bez naděje v zásluhy Ježíše Krista všechny skutky kající bez ceny zůstávají; že kající skutky bez dětinné lásky k Bohu jsou pouhou spravedlností zevnitřní, farisejskou, beze vsí ceny vnitřní a zásluhy u Boha!

A takto bludně o spojení člověka s Bohem soudě. a ve své domýšlivosti dobrých rad nepřijímaje, musel dříve nebo později trapného sklamaní pocítiti!

Když tedy pozoroval, že při všech postech, bděních, modlitbách přece ještě pokušení ku pýše, smilstvu, zášti, závisti, hněvu a netrpělivosti ve vnitru jeho se ozývají, a on jich úsilím svým zameziti nemůže: *považoval pokušení taková, jakýmiž každé srdce lidské následkem prvotního hříchu svíráno bývá, za hříchy samé!* I zpovídal se následkem toho i denně, a kál se ještě více, nic nedbaje rad svých zbožných spolubratří a zkušených zpovědníků, a stále trápě

se myšlenkami: zdali skutkové jeho kající Boha v pravdě usmírují; zdali dobře se modlil; dokonale hříchův svých želel; ze všech hříchů úplně se vyznal; a zdali patří mezi vyvolené Boží?

2. Nermalou posilou pro pokušení jeho byla také *klášterní samota*, v které žil, obýváje toliko úzký, téměř prázdný pokojík s jedinkým oknem, z něhož vyhlížeti mohl jen do obezděné zahrady klášterní; a jenž tak nepodobným byl místnostem, v nichž dříve jakožto mistr svobodných umění s veselými společníky žive, ba rozpustile byl se bavival!

O samotě své zajisté že často asi připomínal si to „jindy a nyní“; při měnivé povaze své a ozývajících se pokušeních ku smilstvu a jiným požitkům smyslným, zatoužil asi často zpět do víru světa, lichotě si, že snad i veselí tovaryši jeho bývalí bez tak přísného kání, jakémuž se vydával, spaseni budou.

I počal tajně v srdci svém toho litovati, že přes zrazování otce i přátel ukvapeně jha kněze a řeholníka si uložil. Z této lítosti, že sama sebe pro celý život ku strádání odsoudil, a nyní ne více dle vůle své, ale dle vůle představených svých žiti má: pojal vnitřního odporu proti mnišské poslušnosti; a proto rád se spolubratry svými se hádával, a vždy na vrchu míti chtěl.

3. Rozervanost Lutrova množila také *společnost, s kterou se obíral*, an totiž čítal stavu svému nepřiměřené knihy.

Již z domu otcovského měl prý jakousi známost knih i Viklefových i Husových; ale tolik jisto jest, že v klášteře, mimo spisy nemravných pohanů římských, se zálibou čítal a študoval i *spisy bludařů*, náhledy jejich si osvojoval, svým posluchačům je vykládal, před kollegy svými obhajoval; a odporem jich podrážděn, tím více odsuzovaných náhledů se zastával a je hájil!

4. Oddávaje se Lutr takto študiím, jichž měl ku konání úřadu kněžského i učitelského potřebu, a se zálibou obíraje se i spisy škodlivými: *zupomínal snadno na domácí pořádek, řeholními stanovami jemu určený, a proň závazný, ježto ku plnění ho přísahou mnišskou se byl zavázal.*

Když pak pro neposlušnost svou výčitek svědomí zakoušel: snažil se nápravu učiniti, ale zase jen způsobem svým *svéhlavým*. Nebo když byl třeba po celé týdny hodinky kněžské konati zanedbával: zavřel pak se do svého pokojíka, nejedl, nepil, jednou až i skoro pět neděl nespál, aby prý mohl vše zanedbané zase vynahraditi. Tak ale skoro zšílel; a bratři jeho mohli ho jen s násilím od nerozumného jednání jeho odvrátiti!

Když později od svého provinciala za dozorce klášterů byl určen, a tím jemu zaměstnání ještě přibylo: ani mše sv. nesloužil, a na pobožnostech v nedělích všecko najednou chtíval nahraditi, co po celý týden i bez viny byl promeškal, ač toho nikdo na něm nežádal. Ano, když jemu proto provincial Staupitz přátelsky domlouval, a ho poučiti chtěl: odsekl jemu Lutr, že prý provincial takovým věcím nerozumí!

Za takového kolísání Lutrova mezi povinností a svévolí, mezi Bohem a světem, pokušení jeho ovšem na síle neztrácely: ale jen větší úzkostí ho naplňovaly, tak že *počal již pochybovati, zdali vůbec co dobrého ještě koná!*

I bál se pak, že jen stále hřeší, a že ďábel jej pronásleduje.

Rozpadl se sám s sebou, ztratil důvěru i v síly své i v pomoc Boží, a upadl v zádumčivost, v níž byl na obtíž sobě i jným.

5. Při této své *chorobné a nad míru přehnané úzkostlivosti Lutr duchovní choroby své uznati nechtěl*; a proto také vedení zpovědníka, jakožto duchovního lékaře, nikterak se nepodvoloval, tak že jemu týž kdysi právem vyčetl: „Milý bratře! jednáš zpozdile; nebo nehněvá se Bůh na tebe: ale ty hněváš se na Něho!“

A první rektor university ve Wittenbergu, Martin Pollich, pozoruje tělesný i duševní stav svého kollegy na vysokých školách, vyjádřil se jako prorocky o Lutrovi takto: „Tento bratr má hluboké oči; on ještě podivuhodné věci blouzniti bude!“

A Lutr v rozervanosti své vnitřní počal skutečně podivuhodné věci vymýšleti a blouzniti, jež i pro něho samého i pro nesčetné stoupence jeho staly se osudnými, záhubnými.

6. *Zevnější bezděčnou příčinou blouznění Lutrových* stal se provincial jeho Dr. Staupitz. Když se jemu totiž Lutr kdysi pln úzkostí zpovídal, a vnitřní rozervanost jemu odhalil: řekl *prý* Lutrovi, aby ho potěšil, asi následující neopatrná slova: „Proč se hloubáním tolik napínáš? Pohlížej na rány Ježíše Krista a Jeho za nás prolitou krev! Z těch ti vzejde odpuštění, usmíření a vyvolení. Z vlastní zkušenosti vím, jak slabými jsme. Tisíckrát jsem Bohu připovídal, že budu zbožně žíti; a přece jsem slov svých nedodržel. A proto nechci novými sliby Boha znova obelhávati, ale jen za šťastnou hodinku prositi.“

7. Z těch a podobných domluv Staupitzových vzal si Lutr, jak se k tomu sám přiznává, příčinu, že, jako i jiní

chorobně úzkostliví čili skrupulanti činívají, učinil i on: *z jedné výstřednosti vpadl do druhé!*

Napřed chtěl si nebe zajistiti *pouhými skutky svými*, tak jako by nám to samým bez Boha, Jeho milosti a pomoci, a beze zásluh Ježíše Krista možným bylo; a pak zase doufal spasení nabyti jakožto *pouhého daru od Boha, beze všeho vlastního přičinění*, jako by v Písmě svatém nebylo na sta míst, ježto nám sice k milosrdenství Božímu poukazují, ale také nás ku pokání a opravdové nápravě života zavazují. Tak patrným jest to příkladně z rozkazu Spasitele k nemocným, jichž byl uzdravil, aby kněžím se ukázali; více nehřešili; dále ze života kajicníků svatého Petra, svaté Maří Magdaleny, marnotratného syna a t. d.

8. *Lutr ale rozumoval takto*: Člověk skrze hřích prvotní zlému úplně propadl; jest nyní naskrze hříšným, a nemůže ani sám ani — za pomoci Boží něco dobrého činiti! Myslí-li člověk, že, když Bohem nakázané skutky koná, tím že něco dobrého koná: klame sebe sám! Vše na světě jest zlé, jen zlé. Snaží-li se proto kdo, aby sebe zdokonalil: protiví se tak vůli Boží, Jenž vše za zlé odsoudil, a *ospravedlnění nabízí nám toliko skrze Ježíše Krista*. A tohoto ospravedlnění máme si přivlastniti skrze víru v Něho; a sice tak, abychom úplně uznávali nicotu a špatnost svou; a pevně o tom přesvědčení byli, že nám Otec nebeský pro zásluhy Ježíše Krista, Syna Svého, hříchův našich ne — odpustí, ale je jen — **přikryje**, a přece za ospravedlněné nás vyhlásí! A pokud takto člověk pro zásluhy Ježíše Krista za ospravedlněného od hříchův svých se považuje: potud ospravedlněným i jest!

Tyto náhledy ale ovšem že vypadají asi tak, jako když by si kdo do hlavy pevně vsadil, že má velkostatek: a pro tuto pevnou domněnku již by pak i skutečným velkostatkářem byl!

Jestli kdo ale, rozumoval Lutr dále, bez vlastního přičiňování, pro pouhé zásluhy Syna Božího od svých hříchů ospravedlněn bývá, a tedy pro nebe působilým se stává: pak *není mu třeba více ani zpytování svědomí, ani lítosti nad hříchy spáchanými, ani opravdového předsevzetí ku polepšení, ani zahanbující jej zpovědi, ani modliteb, postů a almužen za pokání, aniž jakéhokoliv jiného díla lidského!*

Těmito náhledy ale již celému učení Církve katolické o ospravedlnění člověka základ ubrán, zničen!

Tyto své výmysly rozprádá Lutr ve výkladu žalmů, pocházejícím z roku 1515. a 1516., jenž ale teprve roku 1876.

poprvé vydán byl. Ač ale Lutr tehdy již takovéto náhledy pronášel: tož přece na mysli ještě neměl, od Církve chtít odpadnouti. Výmysly své ale šířil mezi posluchači svými, a u těch se ujímaly; a proto se za doby té tvrdilo, že ve Wittenbergu *jukési nové bludy povstávají*, a se rozšiřují.

Lutr ale smýšlénky své, celému učení Církve katolické přímo odporující, je ničící, nazval lživě „*evangeliem*“ čili „*radostným poselstvím*“.

9 Spasitel ukazuje cestu ku spasení, velí učenníkům Svým: „Zapři sebe sám — vezmi kříž svůj na sebe — a následuj Mne“; Lutr ale učinil si cestu k nebesům o mnoho pohodlnější, tvrdě ve svém „*evangelium*“: že nebe získati lze beze všeho namáhání, pouhou jen důvěrou v zásluhy Krista! A když k takovým náhledům přišel: *začal také ille této víry své žíti*, a dlouho tlumeným žádostem tělesným hověti, aby jich jako za dlouhé strádání odškodnil.

Čím více ale vlády poprával tělesným žádostem: tím více ony zaslepily ducha jeho a otrokem svým činily jej! A tak se stalo, že v zaslepenosti své zapomínal pak na výčitky svého svědomí, jež pouhými strašáky ďablovými nazval; neznamenal, na jaké bezcestí kráčí; a jak vždy více od Církve katolické, v níž přece tehdy ještě žíti chtěl, se vzdaluje!

Postupem času pak, když jemu předstíráno bylo, že, jak zejména svatý apoštol Jakub celou svou epištolou učí, víru v Ježíše Krista životem dle přikázání Jeho osvědčovati máme: *epištolu tu slaměnou nazval, a z Písma ji vypustil!* Církev katolickou ale, jež prý „*evangelium*“ tolik snadné, ku záhubě mnohých duší zfalšovala, názvy nejhroznějšími hanobil; všecka její ustanovení proklel; a sliby své řeholní i sliby všech lidí, Bohu se zasvětivších, za neplatné a ničemné vyhlasil!

Nové ono „*evangelium*“ Lutrovo, že pro pouhou důvěru v zásluhy Ježíše Krista, kterouž on ale neprávě „*vírou*“ nazval, lidé spasení dojdou: bylo *prvním stupněm bludařství jeho*, z něhož kroku nazpět více neučinil. A to ho konečně přimělo až k oné rouhavé větě, kterou napsal dne 1. srpna roku 1521. příteli svému Melanchthonovi: „*Fortiter pecca . . . fortius crede!*“ to jest: „*Statně hřeš, jen ještě více věř, čili vlastně v zásluhy Ježíše Krista důvěruj!*“

10. Provincial Staupitz byl Lutrovi posud mnoho důvěřoval ba i nadržoval, jsa toho náhledu, že se všemi podřízenými při rozličných jejich vlohách nelze stejně zacházeti. Když ale pozoroval změnu i ve smýšlení i jednání Lutrova, a jakým směrem on dále se ubírá; zejména když *začal míti důvěrné přátely nejvíce mezi milovníky rozkřičených domů:*

zřekl se ho, opustil ho. Když pak následkem bořivého učení Lutrova klášter jeho zrušen byl: přestoupil do řehole benediktinů, a zemřel L. P. 1524.

11. Roku 1516. vydal Lutr malý spis, od neznámého spisovatele sestavený, pode jménem „německé bohosloví“. To si svrchovanou měrou chválí, an prý v něm našel pravých poučení o Bohu, Kristu a člověku. Ve spisu tom ale *upírá se svobodná vůle člověka, a následkem toho i všeliký zákon*, jenž by ji zavazovati mohl: poněvadž prý ve všem stvoření jeví se toliko vůle Boží, a ta že také v každém tvorů působí, jak sama chce!

Tímto *upíráním svobodné vůle lidské*, jež za své přijal, učinil ale Lutr druhý krok na *zkázonosné cestě své*; a tak dávno ještě napřed, než zjevnou revoluci proti Církvi katolické byl hlásal. Tedy nikterak *na pravdě nespočívá, že by ho bývala horlivost oproti hříšnému kázání odpustků v době pozdější k revoluci církevní pohnala!*

Odpadlíkem od Církve a odbojníkem proti jejím učení i zákonům byl Lutr dávno před tím, uvnitř; a ohlášené ony odpustky papežské zavdaly jemu toliko zevnitřní příčinu, aby zjevně proti Církvi se prohlásil. Proto také napsal později hlasateli odpustků, od nekatolíků mnoho pomlouvanému Tetzlovi, jenž se pro revoluci v Církvi kormoutil: „Nepřipouštěj si toho, jako by Ty jsi byl kázáním svým odpor proti Církvi vyvolal; neboť — **věc ta má zcela jiného otce!**“

12. Také *není na pravdě, co Lutr často opakoval, že učení své dokazuje z Písma svatého. Neboť učení svá napřed měl hotová*, a pak teprve v epištolách a žalmích, jež na universitě vykládal, a později i v jiných knihách Písma svatého vyhledával temnější průpovědi, jež kroutil, přistruhoval, ohýbal, ve smyslu svém převracel, vlastními výmysly doplňoval; a pak *výklady takovými — dokazoval!*

Co Lutrovi ve smělém jeho *vystupování proti Církvi napomáhalo*, ano jej do jisté míry i oblíbeným činilo: byla jeho neslýchaná smelost i troufalost; byly některé zlořády v Církvi, jež nápravy vyžadovaly; a bylo konečně i jeho úzké přilnutí k „liberálům“ čili „svobodomyslníkům“ tehdejší doby, kteří si „humanisté“ říkali

13. Ve filosofii čili mudretví tehdejší doby panovaly totiž dva zcela sobě odporující proudy; byly to *scholastika a humanismus*.

Scholastika byla učení bohovědné, školské. Přívrženci její, čili *scholastikové* snažili se učení Církve katolické činiti rozumu pochopitelným, v jednotný celek je pořádajíce, a

výroky učitelů církevních dotvrzující pomocí dialektiky čili učeného hádání. Byli věrnými katolíky.

Humanismus bylo učení o věcích lidských. Přívrženci jeho čili *humanisté* oproti scholastikům odlučovali se nezřídka až i vůbec od náboženství, jak je Kristus Pán hlásal a Církev Jeho vykládá; a hleděli si rádi toho, co by člověka na zemi blažilo. I jsouce s panujícími poměry nespokojeni: *horovali pro zašlou slávu starých Řeků a Římanů*, spisy jejich čítali a vykládali.

Humanismus povstal v Itálii, kolébce to Římanů, již v 13. století, a odtud dále se šířil; zvláštního ale vzpružení se mu dostalo, když L. P. 1453. Turci Cařihradu dobyli, a mnozí řečtí učenci odtud do Italie se utekli. Ti humanisty italské seznamovali také s písemnictvím řeckým, ukazovali i velebili jeho ušlechtilou krásu, a odporoučeli ku následování.

Řecké písemnictví ovšem zušlechtilo sloh latinský, tehdy ve všem učení vysokém panující; avšak čím více ctitelé starořeckých písemností jimi se obírali: tím více s krásnými slovy i také *jed starého pohanství do sebe ssáli, Bohu i Církvi se odcizovali, u víře a mravích lehkomyšlnými se stávali.*

Naukám ale i mravům lehkomyšlným navyknuvše, mnozí humanisté i pak ještě jim hověli, když snad v pozdější době i duchovnímu životu se věnovali. Ačkoliv vším učení Církve nepohrdali: tož přece jen to si z něho vybírali, co se jim právě zamlouvalo, a návyklostem jejich neodporovalo. Co ale jakéhosi zapírání sebe vyžadovalo: to v posměch brali. I měli zvláště namířeno na život klášterní, jež tupiti za zvláštní pochoutku měli. Mši svatou příkladně nazývali rádi „papežskou komedií“; a církevní hodinky duchovních „psím štěkotem!“

Humanisté od dob učení svého na vysokých školách činili mezi sebou úzce spojené družstvo; a k těm přidal se s Bohem se hašteřící, a po smyslných rozkoších dychtící Lutr.

14. Hlavou a zakladatelem mladších, výstřednějších humanistů byl často jmenovaný **Erasmus Rotterdamský**. Byv záhy sirotkem a od poručníků svých ošizen, těla slabého: vstoupil z nouze, bez povolání do kláštera augustiniánů ve Steinu. Tam pak ovšem štěstí nenalezl: ale pojal hlubokou zášť proti životu řeholnímu, jež mu svododu jeho obmezoval. A tato nespravedlivá zášť po celý život jeho více ho neopustila. Roku 1491. klášter, v němž byl Bohu doživotními sliby se zavázal, opustil, a proto církevním trestům

propadl. Později byl sice s Církví usmířen, ale do kláštera více se nevrátil, nýbrž po celá desetiletí po světě se potuloval; pánům za dary lichotil; jsa knězem, skoro nikdy mše svaté nesloužil a zřídka kdy jí přítomen byl; církevní hodinky kněžské směšnými nacházel; posty za nesmyslné prohlásil; smyslným rozkoším tajně se oddával; těžká vína miloval; zle se mstíval protivníkům svým, kteříž jeho náhledy za neomylné považovati nechtěli; jiným rád nadával, s opovržením jich posuzoval, a řeči i spisy své rád náboženskými průpovídkami proplítal.

Erasmus byl ve všech oborech tehdejšího vědění zběhlým, ale ve všem jen povrchním. Pro svou rozsáhlou učenost a své kousavé vtipy daleko široko působil a získal si mnoho stoupců, kteříž činili, jak on činil: pro spisy pohanských Řeků i Římanů až šíleně horovali; domácím jazykem pohrdali; i jména svá v latinská zaměňovali; a dle pohanů, ba ještě i nad ně, chlastu, smilstvu a jiným nemravnostem se oddávali; ba třebaš i Bohu zasvěcenou jeptišku svěsti za pouhý žert měli!

Erasmus, otec vší té neřesti, vydal v překladech staré spisy řecké i latinské, pohanské i křesťanské, jednající o moudrctví, bohosloví, vychování.

Chtěl bohosloví křesťanské humanismu pohanskému přispůsobiti tak, aby bylo co možná nejméně článků víry; aby on i jeho stoupcenci měli volnost největší. A dle toho v pochybnost i posměch bral přednost římské Stolice papežské před všemi stolci biskupskými; a proto také roku 1511. chválil českým bratřím učení jejich, poněvadž výkladem Církve římské pohrdali; tupil i jiná učení a ustanovení Církve; posmíval se životu klášternímu i církevním poutím.

A v těchto věcích stal se jeho pilným učněm *Martin Lutr*, tak že povstala i přísloví:

„Ubi Erasmus innuit
illic Lutherus irruit“;

t. j. „Kam Erasmus kyne, tam se Lutr vrhá!“ a opět: „Erasmus kladl vejce, a Lutr je vyseděl!“

Zvláště zhoubně působil spis *Erasmův*, jež nazval „*chvalou bláznovství*“. Ve spisu tom chválí bláznovství pro veliké zásluhy, jež prý si o člověčenstvo získalo; probírá jednotlivé stavy za sebou, a jeden po druhém jízlivým posměchem stíhá.

Spis ten stal se takřka předmluvou k oné veliké truchlohře šestnáctého století, kterou byl vyučenec jeho Lutr zahájil.

Erasmus zemřel, jak žil, bez Bohu, bez smíření s Ním: zanechav přes svou Bohu zaslibenou chudobu plné skříně rozličných milodarů, 7000 dukátů, a prstenů téměř k nesečtení, kteréžto věci svou zvláštní dovedností byl na bohatých příznivcích svých vymámil.

Zároveň ovšem ukázal stoupencům svým, jak by na cizí útraty dobře i rozmařile žítí mohli; kteřížto pak skutečně jako o překot boháčům lichotili, spisy své jim věnujíce!

15. Jiným bořivým humanistou a přívržencem Lutrovým byl schudlý francký rytíř **Ulrich von Hutten**.

Týž narodil se roku 1488. na zámku Steckelbergu. Byl od jedenáctého roku věku svého vychováván v klášteře ve Fuldě, a měl se po přání rodičů svých státi duchovním. Avšak stav ten žádostem a přáním jeho nikterak se nezamlouval; a proto uprchl a toulal se od té doby až do smrti své po světě, brzo žebře, brzo loupě; často z milosti jiných žije, mnohdy mnoho bídy snášeje; až svůj život bídně dokonal, jsa na těle svém pln ošklivých boláků a zatvrzenin, jež byly následky ohavné nemoci francouzské, které si byl již v mládí svém ulovil.

Co do postavy byl Ulrich malý, slabý, nepatrný; ale co do ducha byl nadaný, popudlivý, ba divoce ohnivý, násilný, nesmírně domýšlivý a nadutý.

Nějakých velikých myšlének neměl; velikým byl toliko v boření.

Roku 1514. hledal přátelství mladistvého arcibiskupa mohučského *Albrechta z Brandenburgu*, jenž humanistům přál, a zamýšlel dvůr jeho učiniti střediskem humanistů. Ale témuž dobrodinci, jenž jemu i roční důchod byl vykázal, později hrozil, jestli bohaprázdné knihy Lutrovy a jeho spálí, že mu za to jeho hrady i zámky vypálí! A i jiné duchovní měl v takové lásce, že příkladně sám osobně jednou dvěma dominikánům uši uřezal!

16. Tito a jim podobní lidé, prolhani a bezkarakterní, byli přátely Lutrovými. A ti jemu, když počal do Církve bít, počali napomáhati péry i meči; ti napadali kněžstvo potupou; vyčítali jemu lakotu, pýchu, závist, nevědomost, hrubost! To byli ti „hlasatelé svobody“, rozesílající podomní roznášeče hanopisů na Církev, které hlavně Hutten ve své tiskárně v rodném hradu Steckelbergu tiskl, a jichž rozšiřovati nikdo jim nebránil. Ba arcibiskup Albrecht na povinnost svou úplně

zapomínaje, sám je podporoval. doufaje, že když Německo od Církve římské působením jich se odtrhne: on bude — nejvyšší hlavou církve německé!

B) Lutrova vzpoura proti Církvi.

§ 25. Lutr v odboji proti papežským plnomocníkům.

Prosba spisovatelova ku ctěným čtenářům.

Vidím se nucena, v následujících statích uvést mnohá sprostácká i nemravná vyjádření toho Lutra, jež protestanté „mužem Božím i prorokem (!)“ nazývají! Lituji těch vyjádření na výsost, že mohly kdy vyjít z úst neb pera Bohu zasvěceného řeholníka-kněze, byť i v dobrovolně převzatých povinnostech svých zapomenutého. Ale přece považuji za povinnost, doslovně jich uvést, poněvadž chci Lutra vyličiti tak, jak v pravdě byl; což by bez vlastních jeho slov neúplným bylo. a tedy stranicovým býti se zdálo! A proto prosím nejúctivěji, aby si z výroků Lutrových nikdo pohoršení nebral, když jich na svědectví pravdě uvádím. Dočávám ještě i to, že mnoha vyjádření Lutrova, ve spisech jeho se nacházející, jsou až tolik luhnebná že jich mezi počestnými lidmi vůbec ani opakovati nelze¹⁾!

1. Velechrám svatého apoštola Petra ve Vatikánu v Římě, vystavený při počátku čtvrtého století křesťanského, valně byl sešel. I zamýšlel již papež *Julius II.*, jenž panoval od roku 1503. až do 1513. na místě jeho na počest nejsvětějšího, trojjediného Boha, i ku poctivosti svatého knížete apoštolů, vystavěti chrám nový, na jehož výstavbě podíl by měl celý svět křesťanský, a jenž by svou mohutností, krásou i nádherou důstojně předčil veškeré chrámy světa.

¹⁾ Srovnej zejména důkladná poučení ve spisech Janssena a Everse!

Ale teprve nástupce jeho, *Lev X.*, vydal roku 1513. slavnostní bullu, v které vybízí ku příspěvkům na stavbu velechrámu svatopetrského při svém sídle ve Vatikánu. A aby se dary tím spíše scházely, oznámil: že mocí svou uděluje *plnomocné odpustky*, čili odpuštění všech časných trestů za hříchy všem těm, kdož by *svátosti pokání a nejsvětější Svátosti oltářní s náležitou nábožností přijali, a — dle možnosti své také nějakým milodarem ve prospěch zamýšleného velechrámu přispěli*. Kteréžto odpustky mohly také jakožto přímluva přivlastněny býti duším v očištění. I nebylo naprostou podmínkou, že by každý peníze věnovati musel: ale bylo vyřčeno, že kdo by peněz pro chudobu věnovati nemohl, aby *na místě jich nahrazoval modlitbami a posty*, tak aby nebe otevřeno bylo rovněž i zámožným i chudým!

V zemi německé ustanoveni byli *tri papežští komisari*, kteříž měli scházející se dary sbíratí a do Říma odesílati. Ti měli také právo těm, kdož dary složili, vydati tak zvaný „*lístek milosti*“ (Gnadenzettel.) Ten, komu lístek milosti svědčil, nabyl jím práva. aby se směl zpovídati kterémukoli řádně ustanovenému knězi. A zpovědník, směl toho, kdo se jemu takovým lístkem milosti prokázal, a opravdovou kajicnosť na jevo dával, jednou v životě a pak ještě při smrti rozhrěšiti od jakýchkoli i nejhorších provinění, jež rozhrěšovati mívají vyhrazené právo toliko biskupové, anebo jen papež sám.

Nikoliv ale *nenabyl majetník lístku milosti právu, aby snad na základu jeho mohl beztrestně hrěšiti dále*, jak často proti vši pravdě slycháme tvrditi!

2. Jedním z papežských komisarů odpustkových jmenován byl i *Albrecht Brandenburgský*, kurfirst mohučský a zároveň i arcibiskup magdeburgský, muž po způsobu humanistů velice vzdělaný, ale dle nich také lekomyslný, a tehdy mnoho zadlužený. Týž, aby si z dluhů snáze pomohl: pronajal plnomoc svou ku sbírání peněz odpustkových za polovičku ceny bohaté rodině Fuggerů. A Fuggerové ustanovili si pak po boku arcibiskupa zřízence své. ale scházející se peníze od něho na splátky vybírali. Když tento hříšný obchod ve známost lidu vešel: ovšem že myslí jeho nemálo rozhořčoval a pohoršoval!

Odpustky rozhlašovali, a ku dárkům pro svatopetrský kostel vybízeli *zvláštní kazatelé*, mezi nimiž vynikal od Lutra a jeho spojenců mnoho a neprávem zneuctíváný mnich dominikánský Dr. Jan Tetzal.

3. **Jan Tetzal** narodil se L. P. 1455. v Lipsku, jakožto syn zlatníka a měšťana. Roku 1482. poslouchal na univer-

sítě svého rodného města přednášky filologické, filosofické i bohoslovné. Roku 1487. stal se bakalářem filosofie a svobodných umění, velmi čestně mezi spolužáky vynikaje. R. 1489. vstoupil do kláštera sv. Pavla v Lipsku, jenž dodával universitě nejučenější členy její, a člověka „ničemného“ nebo „nevzdělaného“ v kruhu svém dojísta nebyl by strpěl. Byl statným, neohroženým kazatelem a papežským inkvisitorem, čili dozorcem pravé víry.

a) Lutr kázáním Tetzlovým z počátku odporu nekladl, ač učil, že dobrých skutků tedy také odpustků ku spasení třeba není; a že člověk vůbec ani svobodné vůle nemá, aby jich činiti mohl. Domníval se totiž, že an sám jest oblíbeným kazatelem lidu, bude také za kazatele papežských odpustků povolán; kterýžto úřad spojen byl i se ctí i s mnohými hmotnými prospěchy. *Že ale k úřadu tomu povolán nebyl, naplnilo Lutru nevoli.*

b) Jiná příčina ku podráždění Lutra byla tato: *Papež* chtěje, aby peněz odpustkových co nejvíce se sešlo, *suspendoval neboli na čas zastavil všechny odpustky jiné*. dříve propůjčené. Za to zapověděl kurfirst saský Bedřich, zeměpán Lutruv a zakladatel university ve Wittenbergu, aby Tetzl směl do jeho země přijíti kázat. a odpustkové peníze pro stavbu papežskou sbírat. I ve Wittenbergu, a sice o pouti, jež konávána bývala o Všech Svatých v kostele zámeckém, bývalo totiž jindy lze mnoho odpustků získati těm, kdož svátosti hodně přijali a milodary obětovali, poněvadž tam bývaly tehdy znamenité ostatky svatých k veřejné účtě ukázovány.

Kurfirst zamýšlel z milodarů, jež by se sešly, vystavěti chrám; když ale lid, nemoha odpustků získati doma, proti vůli vladaře svého za hranice chodil a tam peníze odpustkové zanášel: musel kurfirst rozmrzený ve stavbě chrámu ustáti.

A *Lutr, chtěje zeměpánu se zavděčiti*, bral si z toho tajnou příčinu, aby proti hlásání papežských odpustků se strany Tetzlovy vystoupil, a začal tedy proti němu brojiti zatím v prozatímní kapli.

c) Avšak z odcházení peněz do ciziny cítil se zkráceným netoliko kurfirst, ale trpěla tím také i wittenbergská universita, augustinianům odevzdaná, i na cti, ješto augustiniani jaksi nedovedli Tetzlovi a dominikanům soutěžit; i také na příjmech. To ale právě *bylo při odpustcích papežských u humanistů hříchem tím největším, že sebrané peníze plynuly do Říma, a ne do kapes knížat, profesorů, básníků i učenců*

humanistů; a to bylo také další pobídkou pro Lutra, aby i veřejně proti Tetzlovi vystoupil.

Ale učinil tak Lutr teprve roku 1517, a sice *v předvečer svátku Všech Svatých, a tedy před poutí ve Wittenbergu*, an dne 31. října přibil na dveřích zámeckého kostela oznámení, že chce se s učenci veřejně hádati o následujících *95 thesích* čili článcích, jednajících o církevní pravomoci v příčině udělování odpustků.

4. *V thesích těch tvrdil*, že kněži nemají moci zpovídati a pokání ukládati; že papež nemůže odpouštět provinění a trestů, leč trestů takových, kterých sám uložil; že nelze církevních odpustků přivlastňovati duším v očištění; že papežské pokání ulehčujíc, lid ku lehkomyšlnosti svádí; že pravým pokladem Církve nejsou zásluhy Ježíše Krista a Svatých Jeho, z něhož by se mohlo věřícím v podobě odpustků udílet: nýbrž že pokladem Církve jest toliko svaté evangelium; a t. d.

K hádání se s Lutrem nepřihlásil se ve Wittenbergu nikdo; avšak these Lutrovy *rozšířily se v brzku tiskem široko, daleko*, všude úžas budíce nad smělostí mnicha Lutra, jenž se takto opovážil postaviti se veřejně oproti odvěkému učení Církve katolické.

Tetzel, uslyšev o thesích Lutrových, přestal odpustková kázání činiti, a chystal se jeho vyzvání náležitě odmítnouti. Aby se jemu co do hodností akademických vyrovnal, odešel do Frankfurtu nad Odrou, kde jeho bývalý učitel Wimpena byl profesorem i rektorem university. I uveřejnil tam *106 thesí* proti učení Lutrovi, jež ale při tom ani nejmenoval, a měl o nich veřejné hádání s výsledkem takovým, že pak za doktora v bohosloví slavně povýšen byl.

5. Zatím ale vydal Lutr r. 1518. i *prostonárodní výklad svých thesí* o odpustcích i milosti Boží, aby i mezi lidem obecným náhledy své rozšířil, že spravedlnost Boží nežadá od lidí zadostučinění za učiněné jí urážky; ale že spokojuje se s upřímnou lítostí člověka chybného, a s dobrým jeho předsevzetím, že budoucně kříže své s trpělivostí snášeti bude.

I proti tomuto prostonárodnímu výkladu *uveřejnil Tetzel zvláštní pojednání*, v němž na nebezpečí poukazuje, jež z učení Lutrova vycházejí, tvrdě: že kdyby učení to mělo se ujati, pak lidé budou svátostmi i kázáním pohrdati; a ani Církve a moci světské nebudou chtít poslouchati; podobně jako to činili stoupenci Vyklefovi i Husovi. Sám ale podrobuje kázání i výklady své soudn Církve katolické.

Studenti university wittenbergské i these i výklady Tetzlovy veřejně na náměstí spálili, dobře vědouce, že se tím

zavděčí profesoru svému Lutrovi, jemuž kurfirst již v březnu roku 1518. byl slíbil, že ho do Říma ku zodpovídání nevydá.

Lutr sám ztupil ale Tetzla hanopisem „o svobodě řeči“ (Freiheit des Sermones).

Později vydal ale Lutr i *učený spis na obhájení svých 95 thesí*, v němž v bludech svých zase o krok postoupil, an tvrdí, že „ku ospravedlnění před Bohem ani lítosti a tedy ani zpytování svědomí třeba není, poněvadž prý při zpytování svědomí staré žádosti v duši se obnovují, a lítost pak nad spáchanými ničemnostmi nemůže byti opravdovou, ale jest pokrytecká! K ospravedlnění postačuje prý *pouhá víra* čili důvěra skroušeného hříšníka v zásluhy Ježíše Krista, *beze všeho přijímání rozřešení anebo jiných svátostí*“ Také vykládá, že prý *na zásluhy i přimlvy svatých nikterak spolehati nelze*, ješto žádný z nich vůle Boží dokonale plniti nemohl, a tudíž ani neplnil!

Takovéto nové bludy nezůstaly bez odpovědi. Vystoupili proti nim učení dominikáni, spolubratři zle napadaného kazatele doktora Tetzla. a pak zejména ještě proslavený učenec a profesor Dr. Eck (čti Ekk) z Ingolstadtu.

6. **Dr. Jan Eck**, (pravým jménem Mayer), narodil se v Eggu, odkud jméno přijal, roku 1486. Studoval od roku 1498. na více universitách; byl po 16 roků profesorem filosofie ve Frýburgu, a zároveň tam študoval práva. Roku 1508. jest na kněze posvěcen, a působil později po 34 roky výdatně jakožto profesor bohosloví v Ingolstadtu, v stálém jsa boji proti církevní revoluci, až do své smrti, jež ho zastihla dne 10. února 1543.

Takovito tedy *učenci povstali proti Lutrovi*, počali bludy jeho potirati, a ho do úzkých hnáti. Lutr ale nebyl tím mužem, jenž by byl chtěl uznati, že bloudí a pravdy nemá. A proto, *aby posavádních bludů uhájil, počal vymýšleti učení nová, jimiž by posavádní ospravedlnil*; a tak zaplétal se vždy do odporů nových, dle své sedlské, neurvalé povahy vše napořád tupě a zlehčuje, co se jemu na odpor stavělo.

Ba učené pojednání své o odpustcích, jež „*resolucemi*“ nazval, i *samému papeži odeslati se opovážil*, ježto o jeho proticírkevních učeních až i do Říma byly se zprávy dostaly. A ku resolucím připojil dopis, v němž sice papeže slovy posud za hlavu Církve uznává; ale zároveň přidal podobné jako Hus ujištění, že od svých učení ustoupiti nemůže. A to vlastně znamenalo: že ani od papeže poučení nepřijme. Tak ale ovšem *papeži úřadu neomylného učitele v Církvi skutkem popřel!*

Co věci tyto se děly, napsal tehdy panující císař *Maxmilian*, jenž bouře z učení Lutrových právem předzvídal, papeži Lvu X. důtklivé psaní, aby Lutrovo řázení konec učinil, zejména že se k němu počínali přidávati i *mocní pomocníci*, jako sám zeměpán jeho, kurfirst saský.

7. *Papež Lev X.*, jsa přítelem humanistů a velice svobodomyšlným, bral zprvu vystoupení Lutrovo na lehkou váhu, a jemu skrze generala jeho řádu toliko mlčení uložil. Když ale se dozvěděl, že Lutr nejen nemlčí, ale vždy směleji vystupuje a skutečně mnoho ohlasu nachází: nařídil dne 7. srpna 1518., aby se Lutr během šedesáti dnů *do Říma ku zodpovídání dostavil*.

Lutr nemaje ovšem svědomí čistého, do Říma nepospíchal; neboť již také se byl pochlubil, že s odpustky sice začal, ale nechce skončiti, pokud by celého scholastického bohosloví i se zákony a ustanoveními Církve nepovalil; to jest, celé soustavy Církve nezničil! A tak zamýšlel učiniti hlavně proto, že jemu zákony církevní ukládaly jho bezženství, chudoby a mnišské poslušnosti, k nimž se byl slavnými sliby nepředloženě zavázal, a jež se mu pak tolik nepohodlnými staly.

Avšak pro takový veliký převrat v Církvi lid nebyl ještě dosti spracován, a mocná ochrana od panovníků nebyla ještě zabezpečena; a proto, aby času a v něm příležitosti k nabytí přízně i lidu obecného i humanistů získal: musel se dáti do vyjednávání, v němž tentokráte, a později ještě často, pomocníkem jemu byl bývalý spolužák jeho Spalatin.

8. *Spalatin*, (vlastně Jiří Burkhardt), nazýval se tak od rodného místa svého Spaltu v biskupství Eichstadtském. Narodil se roku 1484.; na kněze vysvěcen byl roku 1507., a stal se vychovatelem princů při dvoře kurfirsta saského. Roku 1514. učiněn jest dvorním kaplanem a tajemníkem kurfirsta Bedřicha.

K radě tedy Spalatinově zasadil se kurfirst Bedřich o to, aby Lutr nemusel do Říma jíti se zodpovídat, ale aby byl vyslechnut v Německu od papežského legata *kardinalu Kajetana* v Augsburgu. Tam byl právě císař Maxmilian říšský sněm svolal, aby na něm bylo jednáno o válce proti Turkům, kteří říši velice znepokojovali.

Papež nemohl kurfirstovi žádosti jeho snadno odepřít. poněvadž právě za pomoc pánů německých proti Turkům žádal, a kurfirst Bedřich mezi nejmocnější náležel.

Lutr odhodlal se tedy odejíti *do Augsburgu*, aby se z učení i jednání svého zodpovídal před zástupcem papežským. Šel tam nerad, jen k nalehání kurfirsta, jenž se jemu

zavázal, že ho do Říma ku zodpovídání nevydá. I přibyl tam na útraty kurfirstovy dne 7. října s velikým strachem, aby se jemu snad nestalo jako jiným tvrdošíjným bludařům, kteří na hrdle trestání byli.

Před kardinála předstoupil ale teprve dne 12. října, ne dříve, než když si byl pro osobní bezpečnost opatřil glejt čili ochranný list císařův. Před kardinalem vrhl se na kolena, a vůbec s velikou ponížeností k němu se měl. I ujišťoval kardinála, že se chce ve všem papeži podrobiti.

Ale všecko to mluvení i jednání jeho bylo neupřímné, nepoctivé, jak ze všeho ostatního jednání vyplývá. Lutr chtěl se jen papeži Lvu X. zalichotiti, poněvadž jemu přízeň jeho ku humanistům známa byla, a takto času k vlastnímu dílu nabyti.

9. Kardinál Kajetan byl od šestnáctého roku věku svého dominikanem, bohoslovcem velice učeným, mužem šlechtným a zbožným, stavu svému ve všem věrným až do smrti své, jež ho stihla dne 9. srpna 1534.

S Lutrem nikterak nejednal přísně jako soudce, ale laskavě, jako otec, jak sám Lutr doznává. Chtěl jemu zajisté zpátečnou cestu ku opětnému spojení s Církví co možná nejvíce usnaditi.

Avšak *vyjednávání to nevedlo přece k žádnému cíli*, poněvadž Lutr při vši své slovy projevované ochotě, že se chce papeži podrobiti, na něco takového v pravdě ani nepomýšlel. Ale podobně, jako Hus na sněmu v Kostnici činil, ani od zastupce papežova ponaučení přijati nemínil, nýbrž toliko s ním disputovati čili hádati se chtěl, aby pak říci mohl, že v hádání kardinála překonal, a že pravdu má na své straně.

Kardinál Kajetan ovšem že se do disputací s obžalovaným Lutrem nepustil, nýbrž jakožto soudce, od samého papeže ustanovený, dobrovolného podrobení se Lutra žádal.

Lutr ale se vytácel, že prý ve věcích víry i *papež blouditi může; a že každý křesťan vůbec*, a tedy i zcela neučený, má právo skoumati, *zdali rozhodnutí papežské s Písmem se srovnává, jež samojediné neomylným jest!*

Co Lutr před kardinalem mluvil a činil, *byla tedy pouhá komedie*, aby pak říci mohl, že od něho slyšán nebyl. Že tomu tak, vysvítá i z té okolnosti, že v téže době vydal oproti učenému odpůrci svému, dominikanu, jenž se nazýval *Prierias*, obranu, v které podobně jako Hus tvrdí, *že papež i obecné sněmy církevní mýliti se mohou a se mýlily; že církevní klatba, kterou ovšem pro odporné své učení pro sebe za jistou měl, z Církvě v pravdě nevyklučuje; a že tedy si jí všimati netřeba!*

Jak málo upřímným byl Lutr v Augsburgu, patrně dále i z toho, že odtamtud v noci z dne 20. října tajně uprchl, s kardinalem ani se nerozloučil. Ale ještě před útekem svým, na potupu toho kardinála, jenž dle vlastního jeho přiznání jen otcovsky s ním jednal, vydal „appellaci od papeže špatně zpraveného ku papeži lépe zpravenu býti majícimu.“ A v té žádal, aby od řádných komisarů papežských slyšen byl, jako by jím kardinál Kajetán nebyl býval; a prohlásil naději, že, až papež učení jeho náležitě sezná, sám jemu za pravdu dá!

Kterážto appellace teprve po odchodu Lutrovu na zdích chrámů stoličného a karmelitanského byla přibita; ovšem že ne k vůli papeži, ale jen pro pobouření lidu!

Toho času provincial Lutrův Staupitz, pozoruje s hrůzou, jakým směrem jeho posavadní chráněnc se ubírá, sprostil ho svazku klášterního, jímž Lutr sám bez toho vázati se nedával, *aby vystupování jeho nebylo kladeno na vrub řádu celému.*

10. Po těch věcích vydal papež breve, *aby Lutr byl zatčen a bezpečně uložen.*

O čemž když se Lutr dozvěděl, vydal na odvetu „ospravedlnění jednání svého v Augsburgu“, v němž *popírá již, že by byl Kristus Pán Petra učinil skálou, na které vzbudoval Církev; a tvrdí, že tedy jest bláznovstvím učení Církvě o Božském právu papežství!*

V téže době psal Lutr příteli svému: „Ještě větší věci chce péro mé poroditi; a také se mi zdá, že na římském dvoru pravý antikrist panuje. Nevím, odkud mi ty myšlenky přicházejí...!“ Pozoroval tedy na sobě již tehdy *vliv cizí, neviditelný, ženoucí ho dále na nastoupené cestě proti Církvě katolické, na skále Petrově zbudované.*

Od té doby také sama sebe počal míti za „evangelistu“ Páně! a tvrdil, že učení své *má od Boha!* V Římě zatím papež pořád ještě se rozpakoval, proti Lutrovu se vši přísností nastoupiti, ohlížeje se zejména na kurfirsta saského Bedřicha, jenž se dělal dobrým katolikiem, a s nímž v dobré shodě býti chtěl. Ale dne 9. listopadu 1518. *zatratil bludy o odpustcích, které jistí kazatelé a mniši v Německu roztrušovali, Lutra při tom nejmenovav.*

11. Potom k ruce kardinála Kajetana ustanovil papež nového prostředníka, jenž by záležitost s Lutrem, pokud možno, způsobem mírným urovnal. Byl to jeho komorník **Karel Miltitz**, mladý saský šlechtic, jenž by byl měl ovšem poměry v Sasku nejlépe znáti, a na něhož tedy také papež naději skládal.

Týž měl sice jednati za vedení kardinala Kajetana; ale on měl sama sebe za dosti zběhlého, a chtěl vítězstvím svým chválu si získati. Papež, aby si kurfirsta spíše naklonil, a týž pak Lutra spíše neškodným učinil: poslal jemu na znamení zvláštní úcty posvěcenou zlatou růží, kterou jemu Miltitz odevzdati měl.

Avšak volba chvástavého a neopatrného Miltitze k úkolu tolik nesnadnému na místě vyškoleného a učeného kardinala Kajetana nikterak se neosvědčila. *Miltitz ukázal se oproti starým lišákům ku smírnému zakončení věci Lutrovy zcela nespůsobilým.*

Již z toho, jak se k němu chovali i Lutr i kurfirst, mohl seznati, že vše z úmyslu protahují; ale Miltitz nepochopil toho! Proti Lutrovi počínal si stále velmi shovívavě, a po rozličném s ním vyjednávání, v němž Lutr jeho slabé stránky postřehl, konečně k naléhání kurfirsta na počátku roku 1519. toliko ujednáno, že bude Lutr o svém učení mlčeti, když i jeho protivníci mlčeti budou.

Mezi přední své protivníky počítal Lutr ale vedle Dra. Ekka, také Dra. Tetzela; a proto krátkozraký Miltitz na oba tyto obháje pravé víry způsobem nešetrným se obořil, a zlé výčitky činil zejména Tetzlovi, tak jakoby právě on všech těch prudkých výstupů Lutrových byl příčinou býval.

Tetzel z hoře, že pro své poctivé snahy takovéhoho uznání od plnomocníka papežova se dočkal, počal churavěti, a zemřel v Lipsku u večer dne 6. července L. P. 1519, právě když řeholní bratři jeho v kůru pěli na počest Bohorodičky, jejíž on velikým ctitelem byl, chvalozpěvy „Salve Regina“ a „Sub tuum praesidium“, t. j. „Zdrávas Královno“ a „Pod ochranu tvou se utíkáme“. I pohřben jest od svých spolubratří s úctou, ne na hřbitovu klášterním, ale v samém kůru v kostele.

Lutr, jenž hany nejbroznější na Tetzla nakydal, před smrtí jeho, chtěje mu jaksi odchod usnadniti a ho potěšiti, napsal jemu významná slova: „Nestarej se; pro tebe rozbroj se nestal, ale jest to dítě, jež má zcela jiného otce!“

§ 26. Disputace v Lipsku.

1. Smrtí Tetzlovou zdálo se, že celá záležitost usne. *Ale to nebylo nikterak úmyslem Lutrovým, aby v započatém svém díle ustál.* Vždyť již dlouho se chystal, že „jako Josue bojoval proti Kananejským“: on boj vésti bude proti pa-

pežským zákonům, jež se jemu tolik nepohodlnými staly; a dělal si pevnou naději, že „proti tyranii římské“ zvítězí.

Dobře ale věděl, že pouští se do boje velikého; a proto *nechtěl se ukvapiti*. Věděl, že ještě předčasným by bylo zvolati: Císaři, pober papeži a přívržencům jeho vše, a zažeň jich někam do moře; ač se vyslovil, kterak si přeje, „všech svých odpůrců jednou tlamou pohliti“. Teprve když pozoroval, kterak Řím, válkami tureckými a volbou nového císaře jsa zaměstnán, rázně proti němu vystoupiti otálí; že kurfirst jest jeho mocným ochráncem, humanisté jemu nakloněni, a i revoluční šlechta náručí jemu otvírá: pak odhodil škra-bošku, a „bez bázně lidské“, kteréž ovšem více míti nemusil, napsal opovážlivá slova: „*Nechci se s nimi smířiti, ani s nimi společnost míti po celou věčnost! Ať mne zatratí, upálí! Já ze své strany také je budu zatracovati, a veřejně páliť celé papežské právo, to jest onoho hada — kacířství!*“

A papežskými kletbami pohrdaje, sám zatracoval. jako by byl více než papež! A jestli svědomí jeho proti jednání takovému se bouřilo, a vyčítalo: „Ty že sám jsi moudrý? a všichni ostatní že bloudí?“ v zaslepenosti své nazýval výčitky svědomí pokušeními ďábelskými!

2. Přes dané slovo, že bude mlčeti, *hledul Lutr jen nové příležitosti, aby mohl proti nenáviděným dekretům čili církevním zákonům vystupovati, a „římských hadů“ potírati.*

Takovou *příležitost podal jemu Dr. Ekk*, když napsal pro biskupa Gabriela Eichstaedtského ku žádosti jeho, toliko pro něho samého, vysvětlivky učení Lutrova, jež „*obelisky*“ nazval. Ale tyto obelisky dostaly se zradou některého asi humanisty do rukou Lutrových.

Lutr nechtěje pro své slovo, ač jen na oko je dal, sám hned do veřejnosti nastoupiti: *nastrčil svého tehdejšího přítele Karlstadta*, aby proti obeliskům vystoupil a Lutra se ujímaje, Ekka k disputaci čili učené hádce o učeních Lutrových na vysoké školy v Lipsku vyzval. Na to později Lutr sám se přičinil, aby disputace v Lipsku se zúčastniti, a pak hlásati mohl, že on slova svého nezrušil, ale toliko „k uhájení své cti“ v učený boj se pustil.

Ekk neměl ovšem vůbec žádné disputace přijati, pokud neměl v rukou svolení buď kardinala Kajetana aneb Karla Miltitze, kteříž papeže tu zastupovali, poněvadž Lutr pro své bludy byl ve vyšetřování, a disputace jemu zakázány byly. Zejména bylo povinností Miltitzovou, aby disputaci přímo zakázal, poněvadž přece mohl viděti, že když bude

o Lutrových náukách hádání, on zajisté mlčeti nebude, jak se jemu byl zavázal.

Disputaci ale přímo zakázal biskup z Merseburgu, do jehož obvodu Lipsko náleželo, právem se obávaje, že z ní ničeho dobrého nepojde; leč že ona stane se pařeníštěm pro rozsévání bludů, jakož se i skutečně stalo.

Avšak dobře smýšlející, katolický *vévoda saský Jiří* přese všechny námitky biskupovy dobrého ovoce od disputace očekával, a o ni usiloval; Ekk ale vyzvání přijal.

3. Oproti Karlstadtovi *nabídl se Ekk, že bude hájiti 13 thesí, jež proti učení Lutrovu čelily. Lutr* dozvědév se o tom, prve než k disputaci došlo, *Ekka znectil hanopisem*, aby předkem již hádání jeho zlehčil a úspěch jeho zničil; tak aby, ať již výsledek disputace bude jakýkoliv, on sám vítězem se zdál netoliko nad Ekkem, ale také i nad papežem, ježž Ekk zastával.

Načež od té doby až do smrti své neustával způsobem nejhorším Ekka napadati, ač i sám přítel Lutrův a kollega na universitě ve Wittenbergu Filip *Melanchthon*, *chválí při Ekkovi* jeho „správnost, pilnost, učenost, vzdělanost, věrnost, přátelství a výborné nadání ducha“.

4. Veřejné hádání čili *disputace v Lipsku zahájena* s velikou slávou dne 27. června r. 1519. Shromáždilo se k ní veliké množství duchovenstva i panstva.

Napřed bylo slavné vzývání Ducha Svatého a služby Boží; a pak odebralo se celé shromáždění do kurfirstského hradu, poněvadž v aule čili dvoraně universitní pro tolik účastníků místa nebylo. V hradu bylo vše bohatě vyzdobeno, a k hádání určen veliký sál, v němž umístěny byly dvě katedry čili stolice učitelské, po způsobu dvou kazatelen.

Mezi posluchači hádajících se byli mimo jiné také někteří profesori z university wittenbergské i s rektorem čili řiditelem svým, a na *dvě stě studentů ozbrojených*, jako by byli přišli cti Lutrovy hájit zbraní. Ti pak velice násilnicky se chovali, Ekka veřejně zneuctivali, v posměch ho uváděli, a jiné neplechy se cti studentů se nesrovnávající i při hádání i v městě tropili.

Ekk oproti tomu dostavil se k hádání zcela beze vší okázalosti, provázen jsa toliko jediným sluhou.

5. *Napřed hádal se tedy Ekk s Karlstadem*, a sice o *svobodné vůli člověka*, které týž s Lutrem popíral. Hádání to trvalo po čtyry dny.

Karlstadt uplatil notára, aby jemu Ekkem pronešené zásady zaznamenal; načež se na ně v příbytku svém připra-

voval, a s Lutrem i jinými přívrženci o nich se radil. Potom dal si celou káru knih k hádání přivéztí, a z připravených lístků odpovědi proti Ekkovi předčítal, anebo z přivezených knih vyhledával. Takovýto způsob hádání byl ale posud neslýchaným, poněvadž až posud bylo obyčejem, že hádající se tvrzení svá z paměti uváděli. Proto také Ekk, jenž vše z paměti uváděl, proti novotě Karlstadtově se ohražoval; ale komise, jež měla vyřknouti, kdo v hádání zvítězil: přece *Karlstadtovi neobyčejný způsob hádání povolila*, aby celé hádání vůbec pro posměch zmařeno nebylo. Ale i tak Ekk vědomostmi svými protivníka svého úplně překonal, a bludné náhledy jeho ze základu vyvrátil, jak *i komise jemu svědectví o tom vydala*.

Lutr byl zatím svrchovanou měrou netrpělivým, a žádal si se vším důrazem, aby sám s Ekkem disputovati směl, aby prý, jsa napadeným, hájiti se mohl. Z prvu nechtěl vévoda Jiří, aby Lutr ku hádání připuštěn byl, neočekáváje od něho ničeho dobrého; ale když sám Ekk se za to přialouval, by Lutr k hádání se s ním připuštěn byl, vévoda povolil.

6. Na to dne 4. července *vystoupil proti Ekkovi sám Lutr*, a hádal se s ním *o přednosti římské Stolice přede všemi ostatními stolicemi celého světa*, a o Božském založení papežství a jeho práv. Hádání toto trvalo po pět dnů.

Karlstadt i Lutr žádali, aby obě strany se hádající svá tvrzení diktovaly zvláštním notárům; ty jejich náhledy o věcích víry aby byly uveřejněny, a ne snad biskupům a papeži, jakožto strážcům pravé víry, ale „celému oboru zemskému“ ku posouzení předloženy.

Komise na uveřejnění sice přistoupila; ale aby Lutr, jenž vážnosti papeže popíral, neměl příčiny po způsobu svém tvrditi, že ani před kardinalem Kajetanem disputovati, ani nyní náhledů svých bez posouzení papeže k posuzování veřejnému vydati nemohl: určila, aby tedy ne papež, ale *university staly se rozhodčími nad náukami Lutrovými*.

Lutr ale prohlásil, že, jestliže by university náhledů jeho jakožto správných nepřijaly, on odvolá se — k církevnímu sněmu! Ovšem zase jen, aby spor prodloužil a času nabyt; čili z pouhého — pokrytství! Nebo když i jej Ekk výpověďmi svými nadobro překonal, a právem jemu vyčetl, že se přidržuje v učení o papežství bludů Viklefových a Husových, jež již před sto lety v Kostnici zavrženy byly: Lutr v ohni odporu, aby se poraženým nezdál, počal tvrditi, že *„ve větách, sněmem kostnickým zavržených, nachází se mnoho velice křesťanských i evangelických; a učení Viklefovo i Husovo*

že není zvržení hodno, ježto prý co samým Písmem svatým dokázati se nedá, za článek víry nikomu vnučovati se nemá.

Takto ale tvrdil, že obecný sněm církevní v Kostnici shromážděný u věcí víry zbloudil; a tedy že obecný sněm církevní blouditi může! A přece zase k obecnému sněmu se odvolává, aby týž vydal neklamné svědectví, že právě on, Lutr, učení Spasitelovo správně pojal!!

7. Od 9. července do 14. konali Ekk s Lutrem další hádání, a sice o *očistci, odpustcích a pokání*. Tu Lutr popíral, že by se dalo učení o očistci z Písma dokázati. A když jemu Ekk na oběti Starého Zákona za zemřelé konané poukazoval, jak o tom svědčí druhá kniha Machabejských Lutr, aby se nezdál překonaným, počal tvrditi, že *prý druhá kniha Machabejských ku Písmu svatému právem — nepřináleží!* To jest ovšem způsob velmi pohodlný, učení nepohodlného rázem se zbaviti!

Při hádání snažil se Ekk tvrzení svá co nejdokonaleji dokázati, a odporné náhledy Lutrovy zamítal jakožto učení Viklefova nebo Husova, dávno již jakožto bludná odsouzená; osoby ale Lutrovy šetřil.

Lutr naopak pomíjeje často důkazů, toliko osobu Ekkovu hanebně napadal, zejména jemu vytýkaje, že jen proto proti němu vystupuje a hádáním vyznamenati se chce: aby universitu wittenbergskou zlehčil, nějakého velikého obročí církevního urval, anebo hodnosti biskupské se domohl.

V tom odpíral jemu ale Ekk tvrdě, že žádných takových věcí nehledá, ale že zůstati chce školmistrem (Schulmeister) až do smrti!

8. Disputacím v Lipsku konaným přítomnými byli také *zástupcové českých bratří*, zejména jistý varhanář Jakub, radující se, že Lutr v Husovu a jejich smyslu učení Církve katolické napadal; ba konali tam i veřejné modlitby na ten úmysl, aby věc Lutrova zvítězila!

Také se na to přičiňovali, aby s ním ve spojení vešli. Z toho vzali si ale protivníci Lutrovy novou příležitost, aby k tomu poukázali, kterak i učení Lutrovo i učení bludařů českých se shodují! A Ekk Lutra pro takovéto přátelství, jehož ale Lutr tehdy ještě zjevně popříti se snažil, „*patronem husitů*“ nazval.

Zejména poslali Lutrovi dvě psaní z Prahy, k dalšímu odporu proti Církvi vybízející, z nichž jedno psal Jan Poduška, duchovní správce v Praze; a druhé Václav Rožďalov, probošt, jenž jemu zároveň darem poslal Husův spis „o Církvi“. A však po delším vyjednávání věc spojení obou stran se neusk-

tečnila, poněvadž učení obou příliš se rozcházela, a nevázanost strany Lutrovy přísným českým bratřím jakožto nebiblická nad míru se protivila!

9. *Lutr* znamenaje, že proti učenému Ekkovi ničeho nesvede, ještě před ukončením disputace z *Lipska zmizel*, a po něm vytratili se odtud i příznivci jeho.

Avšak *dokonalou porážkou svou v bludech svých nikterak se neoblomil, ale jen ještě více rozdráždil*; a co nesvedl ve veřejném hádání v Lipsku, aby totiž Církev katolickou z bludu usvědčil: to chtěl docíliti nyní cestou jinou, sobě pohodlnější, *písemnou*.

A proto, ač byl dříve sliboval, že se úsudku universit podrobí, když uslyšel, že ony v Kolíně nad Rýnem a v Lovani učení jeho zavrhly, a erfurtská odsouzení ho jen proto se zdržela, poněvadž jí před „celým oborem zemským znectiti“ hrozil: *napsal písemné ospravedlnění thesí*, jež byl v Lipsku hájil. Posudkům universit opřel se tak zvanými *resolucemi o hádání*; a prohlásil jako ondy Hus, že nauky své, posud hájené, potud za pravé míti bude, pokud by ne učením a vážností katolické Církve, ale *toliko Písmem samým* překonán byl.

Ovšem že za překonaného uznán býti chtěl teprve tehdy, až by sám dobrovolně doznal, že překonán byl!!

Když konečně i slavná universita v *Paříži* učení jeho v Lipsku hájená odsoudila, *Lutr* členy její hanebně znectil, tvrdě, že jsou „velcí osli“, a fakulta „největší duchovní kurva“. Na to dí pln sprostáctví a rouhání: „Milí oslové! sedte jen na polštářích, a požírejte lejna! až vám bude v břiše kručeti a se uprdnete, domlouvejte nám, že to je článek víry; a pak řekněte, že se vám to zdálo, a že je to příklad apoštolů!“

10. *V resolucích svých rozkládá Lutr učení svá takto*:

a) *Církevní sněmy* pravého učení Páně nepodávají, ale je překroutily. „Kdo jest od Boha předurčen, že spasen bude: ten také pevně věří; a když pevně věří, kdyby i mnoho se prohřešil, spaseným bude, poněvadž při předurčeném Bohu všecko se líbí, i hanebnosti jeho!“ Později tvrdil: „Jest to podobno, jako když můj Honzíček nebo Lenka v koutku se vypráší a zasmějeme se tomu, jako by to bylo správně učiněno. A tak víra působí, že naše lejno nesmrdí před Bohem!!“

b) *Křest* hříchu prvotního neruší. Člověk zůstává veskrz hříšným, a žádný jeho hřích není všedním; všechny jsou smrtelné. — Kdyby anděl s nebe jinak učil, *Lutr* ani jemu by neuvěřil.

c) *Ušní zpověď není od Boha ustanovena.* Jest to „namáhavé a neužitečné umění, jež ku zoufalství přivádí; neboť kdo svědomí zpytuje, uvádí si zpět v paměť všechny staré žádosti a ošklivé věci, a tak znova hřeší!“ Tak asi zpovídal se Lutr sám, jen zevně, a o vnitřní opravdové odvrácení se od hříchů se nestaraje.

I tvrdí dále, že zpověď zavedl prý teprve papež Innocenc III. V pravdě ale týž papež jen liknavým křesťanům na obecném sněmu nařídil, že jsou povinni aspoň třikrát do roka svatostně se zpovídati, a Tělo Páně přijímati! Lutr to ale převrací, a dále i to tvrdí: že i nekněží platně rozhřešovati mohou, jen když hříšník (dle něho) pevně věří, čili živě si představuje, že předurčeným jest, a že Spasitel řekl: „Komu hříchy odpustíte, odpouštějíť se jim!“

d) *Papeži*, jemuž Pán dal moc pásti „ovce a beránky“, upírá Lutr moci nad biskupy, a chce, aby v církvi vládl sám věřící lid. Ale sám nechce býti zkrácen ve své vůli, které papeži upírá; ano přivlastňuje sobě nad papežem a biskupy více moci, než po Zákonu Božím jim přísluší, a než oni kdy vyžadovali!

e) Ospravedlněn bývá prý člověk *z pouhé víry*, bez skutků dobrých. Tak tvrdí Lutr, odvolávaje se ku kapitole desáté epištoly k Římanům, kterou ale *zfalšoval*, an do své bible přidal, co v bibli v pravdě není, že totiž člověk „*z pouhé*“ víry ospravedlněn bývá!

A epištolu sv. Jakuba, která skoro vesměs o tom jedná, kterak musíme víru svou i bohubými skutky osvědčovati: prostě z Písma svatého vytrhl, nazvav ji „*epištolou slaměnou*“! *A toto vše prý Lutrovi zjevil*, jak sám se vychloubá, *duch svatý, když o tom přemýšlel na záchodě ve věži klášterní* „Diese Khunst hat mir der heil. Geist (!) auff dieser Cloaca auf dem Thorm gegeben“, jsou jeho vlastní slova!! —

Jaké ovoce tato víra Lutrova bez bohubých skutků přinesla, o tom následující dějiny smutné svědectví vydávají, any nám o hrozné spouště vyznavačů Lutrova „evangelium“ vypravují!

Ostatně tvrdil Lutr, že nás vlastně Bůh ani neospravedlňuje, nýbrž pro víru v Něho toliko jako úředně za ospravedlněné prohlašuje, a hříchy naše jako pláštěm přikrývá, aniž by jich zahladil! Také člověk, nemaje vůle svobodné, ani nemůže prý dobrých skutků činiti! a nemůže tedy jak Bůh velí, lačue krmíti, žiznivých napájeti, nemocných navštěvovati atd.; a proto nemůže ho Bůh pro nekonání nařízených dobrých skutků trestati! Člověk prý jest jen jako píla v rukou

pilaře; kam pilár pílu táhne, tam řeže; a kam Bůh člověka nutí, tam dílo činí, dobré nebo zlé!

Jest to učení ovšem zrovna vymyšlené pro člověka, jenž přes sliby Bohu učiněné, se zapíráti, ze svých přestupků se káti a hříchů si přičítati nechce!

f) Lutr *tupí dále odpustky*, že jich není třeba, poněvadž každý časnou smrtí svou všech trestů, tedy i církevních pokut prostým se stává!

Tvrdí o nich dále, že prý člověka znemravňují, any jemu „cestu do nebe příliš snadnou činí.“ Ale svévolně zamlčuje, že odpustky získati může jen ten, kdo jest ve stavu milosti Boží; a kdo tedy, zhřešiv, dříve s pravou nábožností přijal svátosti pokání i oltární.

Jak může tvrditi Lutr, že samé odpustky znemravňují, a při tom veškerými skutky dobrými pohrdati, ode všech sám „odpustky“ učiniti, ano je až i za škodlivé i hříšné vyhlášovati, toho věru pochop, kdo můžeš!

11. Takto Lutr učil.

Tvrdil, že Písmo svaté ve všech částech jasným jest, že si je každý může vykládati, a není prý k tomu třeba ani papeže, ani biskupů, ani sněmu; ale zapomněl pověditi, že, je-li Písmo tolik jasné: proč již tolik bludařů bylo povstalo, kteří vesměs, mezi sebou se potýkajíce, přece *všichni na Písmo se odvolávali*? Kterak to, že papežové a biskupové Písmu jinak rozuměli, nežli on? A proč zatracoval on těch, kteříž jinak Písmu rozuměli, nežli on?

Ó ano, rozumíme! Řekl, že může jeden každý Písmo dle libosti vykládati: aby sama sebe nemusel na výklady Písma se strany povolanych vykládačů, totiž papeže a biskupů vázati. *Staví Písmo nad papeže, a sebe nad Písmo*, aby sama sebe chlácholiti mohl, že ve všem, co činí, dobře činí!

A pak rozumíme také proč, *maje své povolání prokázati, ježto i Kristus i proroci i apoštolé skrze zázraky povolání své s hůry prokázovali*: nevěděl, čím by se prokázal, ale poukazoval zase jen k sobě a svému vnitřnímu přesvědčení, že prý učení jeho v pravdě učení Božím a „evangeliem“ Kristovým jest!

12 Co Lutr ve spisu učeném nejdříve mezi vzdělance roznášel, to později rozšiřoval i mezi prostým lidem skrze *častá a ohnivá kázání, a skrze četné knížky, jež „sermones“ nazval*. Vykládal podvrtné nauky své o křtu, pokání, církevní kletbě, svěcení neděle; a hlásal, že jako husité v Čechách činili, třeba přijímati pod obojí.

U výkladu čtvrtého přikázání praví, že ve stavu světském sloužiti, před Bohem věci mnohem záslušnější jest, než ve stavu duchovním — ač jindy všech dobrých a záslušných skutků popíral! Vyzývá k dokonalé, *bezvýminečné* poslušnosti oproti vrchnostem světským — ovšem, aby je na svou stranu získal! Vrchnosti světské vybízí, aby prý zkáže v Církvi s násilím přítrž činily. A tak, jako to Hus byl činil, *volá nekňeze na pokárání a ovšem i na utlačování Církve!*

13. V učené hádce v Lipsku tedy Lutr neobstál, se zlostí odtamtud zmizel, a protivníka svého Ekka ztupil, tvrdě že „Ekk nerozumí z bohosloví více než osel o lýře!“ Ale takovýmto jednáním, hlásáním i psáním, jímž Církev Páně bezohledně jal se pustošiti a základy její podrývati, *nabyl přece mnoho přátel.*

Zamlouval se tím více svému kurfirstovi jakožto výhlasný profesor na nové universitě; zalíbil se pro svou smělost oproti papeži, knížatům i pánům, kteříž okem závistivým na bohaté statky klášterů i duchovních obročí pohlíželi; vhod přicházel četným humanistům, že s nimi zároveň v opovržení uvádí nenáviděnou Církev; na svou stranu získal i prostý lid, jemuž „evangelickou svobodu“, čili lépe řečeno úplnou „nevázanost“ na základu evangelia sliboval!

Z úzkostlivého mnicha Lutra, když dovedl svědomí své ohlušiti, *stul se divoký demagog, čili buřič lidu*, jenž všude oheň vzpoury proti Církvi rozněcoval, ničeho se nelekaže, leč maje toliko strach o kůži svou! Kdo nebyl s ním, toho měl za nepřitele svého; hanebně ho ztupil a veřejnému posměchu vydal; jen aby zakryl, o čem příteli svému při dvoře kurfirstově, Spalatinovi, psal, že v Lipsku hádání jeho špatně dopadlo („male disputatum est“)!

14. S Lutrem přátelsky se spojili :

a) Již jmenovaný *Erasmus Rotterdamský.*

b) *Ulrich z Huttenu*, jenž maje svou vlastní tiskárnu na svém hradě Steckelbergu, proti vši pravdě vydával množství paličských spisů, v nichž Lutra jakožto vítěze v Lipsku velebil, a papeže i Církev tupil.

c) *Krotus*, svobodný myslitel, přítel Huttenův, spolu spisovatel hnusných „psaní neslavných mužů“ (Dunkelmänner), v nichž vedle pohanské nevěry, hemží se průpovědky biblické, a stav řeholní nade vši míru se tupí. Lutr později se s ním rozkmotřiv, přezděl jemu „Kroete“ t. j. ropucha!

d) *Konrád Mutian*, velice nemravný kanovník a básník, jenž Lutra nazval „druhým Pavlem“; a tvrdil, že kdyby kdo

třeba tisíckrát zcizoložil, Bůh jemu při tom „skrže prsty hledí“, když jen v pravdě dle Lutra věří!

e) *Pirkheimer*, jenž o Ekkovi nejhanebnější věci jako čistou pravdu rozepisoval — ale později s Církví zase se smířil.

f) *Spalatin*, spolužák Lutruv, dvorní kazatel kurfirstův, jenž vždy pánu svému dokazoval, jak Lutra pro rozkvět mladistvé university wittenbergské nezbytná jest potřeba, a tak pro všechny snahy jeho jej obměkčoval.

g) *František ze Silkingen*, bohatý rytíř, veliký rváč, jenž roku 1526. zaprodal se francouzskému králi Františku I., chtěje mu za pomoci německého nižšího panstva dopomoci k císařské koruně německé. Když jemu ale císař Maxmilian roční důchod vykázal, dal se na jeho stranu, a prosadil s násilím zvolení vnuka jeho, Karla V., za císaře, jemuž se papež Lev X. opíral. Týž spojil se s Huttenem, jenž jej pro Lutra získal; a ti pospolu roznítili vedle válek politických i vzpouru proti Církvi, jak si to Lutr přál, za záminku si berouce vměsování se papeže do volby císaře.

15. *Sikkingena* a *Huttena* chválí němečtí protestanti pro boje, jež prý vedli ve prospěch Německa, jakožto **veliké německé vlastence**. Avšak byli vlastenci německými asi takovými, jakým byl v Čechách Jan Žižka, jehož řádění si také za vzor brali.

Sikkingen ujímal se Karla V. hlavně v naději, že týž pro své mládí dá se jím pak vésti, a moc vysokého panstva německého, jež i moc císařskou ohrožovala, a svobody rytířstva potlačovala, zlomí ve prospěch tohoto rytířstva nižšího, v němž on veliké slovo míval.

Hutten ale byl takovým vlastencem, že netoliko duchovních ale i světských vrchností nazýval pln záští „rasy a lupiči“; ale platili-li mu, jako arcibiskup mohučský, jím beze studu zase psovsky lichotil!

Týž pomocníky a přátely své přímo vyzýval, aby proti papeži a duchovenstvem podobně vystupovali, jako Žižka v Čechách byl činil, a po svém způsobu „reformovali“!

Vlasti neměl, leč kde se jemu dobře dařilo; kde hrubé smyslnosti své nejvíce hověti mohl; považuje se při nevěře a domýšlivosti své „od soudu“ (*fatum*) k tomu za určeného, aby se stal středem dějin!

§. 27. Lutr podniká s Církví boj na život i na smrt.

1. Když při stálém otálení dvora papežského v Německu věci ve prospěch Lutrův takto se byly seřadily, vydal on *ve spojení s Huttenem a Sickingenem* jako *manifest válečný*, zlopověstný spis, jenž v krátku velikého rozšíření nabyt. nadepsaný: „**Ku křesťanské šlechtě národa německého o nápravě křesťanského stavu**“.

Ve spisu tom šťve do boje proti papeži krále, knížata i veškerou šlechtu: poněvadž prý papežové „věrné“ panovníky, jakým prý byl na příklad císař Bedřich I., nohama šlapali, a poněvadž od nich nápravy nadíti se nelze.

Ve spisu tom mimo jiné věci vykládá, že *mezi stavem duchovním a světským vlastně ani žádného rozdílu není*, ježto prý skrze křest, evangelium a víru všichni křesťané duchovními jsou; a někoho světiti na biskupa nebo kněze prý ničím jiným není leč, že křesťané, mající všichni stejnou moc, někoho ze svého středu vyberou a témuž uloží, aby jménem ostatních právomoc nad nimi vykonával. A poněvadž tedy všichni křesťané sobě rovnými jsou, a vrchnosti světské ku potrestání zlého od Boha ustanoveny jsou: proto prý mají také trestati papeže, biskupy i ostatní duhovenstvo. Hrozby a klatby papežské, jež by tomu brániti chtěly, mají býti považovány jako jednání vzteklého člověka!

Je-li prý obecné nápravy potřeba, má vrchnost světská za příčinou tou sama svolati *obecný sněm církevní*, složený z knížat, panstva a lidu, (jemu) „nepodezřelého“! A takovýto sněm má prý vzíti papeži veškeré výsady, a učiniti ho na roveň s ostatními biskupy. Zejména měl by jemu odebrati všech důchodů z Němec, ježto prý, když zloději právem bývají oběšeni a loupežníci stínáni: sluší se podobně nastupovati oproti římskému lakomci papeži a pomocníkům jeho, kteří jsou jako draví vlci.

Potom v 27 odstavcích uvádí, *jak by páni světští za pomoci tohoto jeho „sněmu církevního“ měli panujícího zla odstraniti*. I žádá, aby vydírání z Říma bylo zapovězeno; aby rozkazy, zákazy i klatby z Říma přestaly; aby odpustky více udíleny nebyly; aby noví svatí k uctívání přijímání nebyli; aby se nové fundace nezakládaly, staré zrušily, a peníze založené, jakožto ukradené, zakladatelům neb jich dědicům vrátily; zbytečné kaple aby byly zrušeny; kláštery žebravých mnichů aby na dále nebyly trpěny; *aby bylo dovoleno každému*

mnichu, když by se mu v klášteře nelíbilo, řeholi opustiti, a farářům po vůli své se ženiti. Posty, aby směl jeden každý bez předpisů papežských dle vůle své zachovávatí atd.

Ten, jenž Církvi ve zlou stránku vykládá, že učení *svá* do článků složila, příslušníkům svým zákony dala: sám zcela nové články skládá; zákony dává, ovšem v první řadě takové, jež by se pro něho samého hodily!!

2. Skoro zároveň se spisem věnovaným *šlechtě*, v němž žádal si *zevnější opravy v Církvi*, vydal Lutr *pro lid* pojednání nebo-li: „Sermon“ o Novém Zákonu čili o mši svaté.“

V tom tvrdí: že prý Kristus Pán Starý Zákon zrušil; kdežto Spasitel Sám pravý opak prohlásil, řka: že nepřišel Zákona „zrušit“, ale toliko „zdokonalit“!

Dále popírá Lutr, že by mše svatá byla obětí novozákonnou, ač Spasitel řekl: „To jest mé Tělo, (to samé) které bude *vydáno*“ čili na kříži obětováno; a „To jest krev má, která bude za vás *vyлита*“, čili při smrti Mé obětována!

Popírá, že by při mši svaté chléb v Tělo a víno v Krev Páně se proměňovaly; ale tvrdí, že slova Páně při poslední večeři: „To činite na mou památku“, znamenají jen tolik: že *při přijímání* chleba a vína „bude“ Tělo a Krev Páně přítomno!

Jindy nazýval mši svatou docela obětí Molochovou, v níž duše se obětují dáblu!

Konečně se přiznává, že *mše svaté nikdy rád neslovžil*. Také vyslovil později toto hrozné přání: „Chtěl bych raději, abych byl býval přechovávatelem veřejných nevěstek a lupičem, nežli že jsem po patnácti letech skrze sloužení mši Krista obětoval!“

3. V říjnu 1520. vydal Lutr nový hanopis nadepsaný: „O *babylonském zajetí*“, v němž po svém způsobu vyžaduje *vnitřní nápravy v Církvi*, čili nápravy v duších lidských.

I tvrdí, že prý duše lidské jsou porušeny falšováním svátostí, od Krista ku spasení ustanovených. Učí, že jsou prý *svátosti toliko tři*, a sice: křest, pokání a večeře Páně; čili že vlastně jest svátost toliko *jedna*, jež má se nazývatí „hlásání slova Božího“; a ostatní prý jest smyšlenkou dvora římského!

a) *O křtu* učí Lutr, že nepůsobí sám sebou, skrze milost Boží: ale prospívá teprve pak, když člověk dle jeho návodu „věří“. I jest prý křest pouhou smlouvou člověka s Bohem, že Bůh pro víru jeho hříchů přičítati mu nebude. Křest jest

prý znamením pro člověka, jenž ho přijal, že *jest úplně svobodným*, tak že jemu ani papež, ani biskup více poručeti nemohou. A proto také, kdyby se byl třebaš Bohu i sliby zavázal, (jako to příkladně učinil Lutr sám!) *není povinen jich zachovávat!*

Jak se učení toto srovnávati má s jiným tvrzením Lutrovým, že *člověk jest úplně beze vsí svobody*, jen jako píla v ruce dělníka, jenž s ní může řezati, co chce a jak chce: jest dle toho výkladu ovšem těžko pochopiti!

b) O *pokání* učil Lutr, že má se díti toliko pro zřejmé zločiny, jako: vraždy, cizoložství a podobné. Za hříchy vnitřní, jako smilné žádosti, hněv a podobné, netřeba prý pokání činiti. Smíření s Bohem stane se prý bez zpovědi, pouhou „vírou“ v zaslíbení Boží, tak že čím více kdo „věří“: tím více také odpuštění dochází! „*So viel du glaubst, hast du!*“ pravil!

Zpověď katolické Církve jest prý hrozným tyranstvím, a „věřící“ nemá se jí podrobovati; ale má *bez zpovědi ku stolu Páně přistupovati*, a takto dokazovati, že na milosrdenství Boží spolehá!

Rozhřešení není prý bez toho ničím jiným, leč oznámením, že Bůh člověku pro víru jeho odpustil; a k takovému oznámení není prý potřeba kněze: ale může ho učiniti každý, i žena i dítě! *Nejlépe prý jest, když každý sama sebe pro „víru“ svou rozhřeší!*

c) O *večeři Páně* učil Luter, že jest ona *pravý chléb a pravé víno*, v nichž prý jen při přijímání jest Tělo a Krev Páně. I jest prý od kněží *nespravedливо, neknežím kalicha odpírati*, poněvadž se tím věřícím odpírá celá záruka ospravedlnění, když se jim druhého znamení, od Krista ustanoveného, totiž kalicha odpírá. Přijímání ale celkem prý ničím jiným není, leč „zárukou, že jsme občané Boží; a že se nám ospravedlnění, čili hříchův odpuštění pro zásluhy Ježíše Krista přičítá!“

Pro *přijímání z kalicha* počal Lutr horliti asi proto, aby se zalíbil husitům, kteří při jeho nešťastné disputaci s Ěkkem v Lipsku přítomnými byli.

d) O *biřmování i svátosti stavu manželského* učil Lutr, že ničím nejsou, leč vynálezem lidským. Církev prý jen proto ustanovila rozličných překážek manželství, aby je mohla za peníze promíjeti. *) A proto radí svým přívržencům, *aby*

*) „ut vendere possit vulvas et veretra!“ napsal bezstoudně.

*žádných překážek papežských nedbali, ale oddávali křesťana-
třebas s pohanem, židem, Turkem; a tedy ovšem i ženu
s knězem nebo mnichem, a jeptišku s kýmkoli: ješto prý
manželství jest věci úplně světskou!*

Tak učil, jako by nebylo žádného šestého přikázání
Božího; ovšem, poněvadž tvrdil, že člověka pokřtěného
Desatero nezavazuje!

e) O svátosti *posledního pomazání* učil Lutr, že prý
apoštol sv. Jakub, jenž ve své epištole nařizuje, aby kněží
„ve jménu Páně,“ čili „z rozkazu Páně“ nemocné olejem
mazali a jim ulehčovali: neměl práva něco takového ustanovovat;
a epištola jeho vůbec, že jest „slaměná“, a do Písma
svatého ani nepatří!

f) O *svěcení kněžstva* učil Lutr, že ono jest pouhým
klamem a mamem. Biskup, kněz neb mnich že se od jiného
člověka neliší prý ničím, leč svou pleší a svým rouchem.

Později tvrdil, že koho si která obec za duchovního
zvolí, ten že má „povolání“, aby přísluhoval, byť to byla
třeba — nějaká děvka!

Také prý Církev viditelné hlavy a biskupů nepotřebuje,
ješto není spojením tělesným, ale duchovním!

4. Za takovéhoho řádění Lutrova není divu, že i v Římě,
kde si proti němu posud tolik liknavě počínali, přešla trpě-
livost i shovívavost. Poněvadž Lutr ku zodpovídání se do
Říma dostaviti se zdráhal, a ani odvolati nechtěl: bylo bullou
„Exsurge Domine“ ze dne 15. června 1520 ze spisů jeho 41
bludných vět, jež z části již sněmem kostnickým odsouzeny
byly, znova odsouzeno; spisy jeho byly zapovězeny a ku spá-
lení odsouzeny; jemu samému **klatbou** pohroženo, jestli by
veřejně neodvolal anebo ku zodpovídání se do Říma během
60 dnů se nedostavil. A aby se Lutr vymlouvati nemohl, že
snad náležitě známosti bully neměl, měla býti na více místech
prohlášena. Taktéž vyzývá bulla moc světskou ku zakročení
oproti Lutrovi.

Bulla tato vyšla nejvíce *ku nalehání doktora Ekka*, jenž
nepřestával na zhoubné působení Lutrovo poukazovati. A týž
byl také k tomu ustanoven, aby ji do Němec přinesl.

Zvolení Ekka ale, jemuž Lutr pro svou porážku v Lipsku
na jméno přijíti nemohl, bylo velice neprozřetelné, jak vý-
sledek ukázal. Nebo Lutr, od maličkosti jsa svéhlavým a
urputným, pro tuto okolnost jen tím více se zarputil, a skrze
bullu mysle tolik rozkvasil, že studenti wittenbergští chtěli
Ekka v Lipsku docela zabít, když chtěl bullu prohlásiti;

i musel v noci útekem se spasiti! Na mnohých jiných místech bulla nebyla ani k uveřejnění připuštěna.

Ku nalehání svých přátel napsal sice Lutr opět psaní k papeži, celkem třetí, jež mělo jednání jeho jaksi omluviti; ale na místě, aby v něm přislíbil, že bludů svých odvolá, a do Církve kajicně se navrátí, jak od něho očekávali: tvrdí toliko, že proti osobě papežově ničeho podnikati nemíní. Potom všecko své posavadní vystupování překrucuje a vymlouvá tím, že prý ho Ekk do něho veštval. Tupí kardinala Kajetana; chválí nemoudrého Miltitze; posléze ale ujišťuje, jako i Hus činil, že ze svého učení ničeho odvolati nemůže, leč by na základě samého Písma překonán byl. Také tvrdí, že vůbec trpěti nebude, aby jemu někdo pravidla a míry předpisovati směl, jak by Písmo svaté vykládati měl!

Konečně nadávky své, Církvi katolické učiněné, drze opakuje; a ve své domýšlivosti chce papeže poučovati, radě jemu: aby se s důstojností své poděkoval, místo vesnického faráře přijal, nebo jako soukromný „knězíček“ z otcovského dědictví žil! A aby prý, „jsa jen chudým mnichem, ku papeži s prázdnou nepřišel:“ přikládá jemu svůj nejnovější spis, papeže svrchovanou měrou urážející, nadepsaný „**O svobodě křesťana**“.

5. Jestliže Lutr ve spisu svém „ku křesťanské šlechtě“ církevní právo nohama vzhůru obrátil; a ve spisu „o babilonském zajetí Církve“ převrácenou věrouku svou vyložil: tož spisem „o svobodě křesťana“, na základu svých bludných učení dřívějších, křesťanskou mravouku z kořene vyvrací!

Mravouku svou Lutr v tomto spisu svém staví na dvou základních myšlénkách. I tvrdí:

a) „*Křesťan jest svobodným pánem nade všemi věcmi, a nikomu není poddán*“. Tomu se má prý rozuměti o vnitřním smýšlení, a sice takto: Křesťan zákona Božího vůbec ani plniti nemůže, a také toho není třeba, aby ho plnil; a proto prý stojí nad ním, čili není jemu poddán! Jen když prý pevně v Boha „věří“, tím stává se i *knězem*, hodným denně obětovati; i *králem*, ježto nabývá duchovní moci, tak že i smrt i utrpení jemu ku spasení sloužiti musejí.

Kdo „věří“ v Ježíše Krista: naplnil prý všecka přikázání; nabyl hříchův odpuštění, tak že netřeba mu ničeho více činiti. Netřeba tedy „věřícímu“ žádostí nezřízených krotiti, se modliti, postiti, almužen udíleti!

Kristus Pán tvrdil sice, že odsoudí do pekla, ne tak těch, kdo dobře nevěřili, jako kdo víry životem neosvědčovali, a tedy lačných nenasycovali, žíznivých nenapájeli, nahých

neodívali! Lutr oproti tomu ale učí: „Co věříš, to máš!“ (Glaubst du, so hast du!) Asi jako: „Domníváš-li se pevně, že máš milion peněz, tak je také jistě máš! Domníváš-li se pevně, že máš dva miliony peněz, tedy máš jistě dva miliony peněz!!“

Proti církevním *odpustkům* Lutr brojil, že prý znemravňují, any cestu k nebesům příliš snadnou činí. A hle! sám svým „věřícím“ plnění přikázání Božích i církevních *napořád odpouští*, tedy *odpustků udílí, o jakých před ním nikomu se ani nezdálo!*

b) Druhá základní myšlenka mravouky Lutrovy jest: „*Křesťan jest otrokem všech věcí, a jednomu každému poddán.*“ Tomu se prý má rozuměti o *zevnějším jednání* křesťana.

Křesťan není prý sice povinen pro vnitřní ospravedlnění své nižádných skutků, Bohem nařízených konati: ale má přece zevnitř nějaké kající skutky konati; tedy se modliti, ba postiti i umrtvovati; ale jen proto, aby prý bujnosti těla svého snáze odporoval, a tak i snadněji „uvěřiti“ mohl!

Ano, poněvadž křesťan mezi lidmi žije: má prý jim také sloužiti, a sice s radostí pro víru svou, zadarmo, bez naděje na budoucí odplatu, kterou Bůh věrným plnitelům vůle své přislubuje. A tak prý věřící křesťan, ač jest všech povinností prost, přece stává se služebníkem, ba otrokem všech!

Rozum celého mudrování Lutrova jest zkrátka ten: Chceš-li spaseným býti, jen pevně „věř“! a v ostatním učiň si to na světě co možná nejsnadnějším, nejpohodlnějším! Chceš-li co dobrého činiti, čiň; nelíbí-li se ti, nečiň! Vždyť praví Lutr výslovně: „Dobré skutky jsou jako ničemné vši v starém, nečistém kožichu, z kterého nic více vyčistiti se nedá, ježto ani kůže ani chlupy za nic více nestojí!“

Jiná ovšem se naskytuje otázka, *jak se mravouka taková srovnává se slovem Božím*: „Kdo by celý zákon zachoval, ale přestoupil by v *jediném* (přikázání Boží), učiněn jest všemi vinen *)!“ A což teprve, když se kdo *ode všech* přikázání Božích osvobozuje!

Však právě proto nazval Lutr epištolu sv. Jakuba rouhavě „slaměnou“, že celá učení jeho tolik na odpor stojí!

Dále také třeba uvážiti, kdyby na pravdě bylo učení Lutrovo, že vůle člověka není svobodnou; a že člověk *musí* činiti, co Bůh chce: přestal by veškeren rozdíl mezi dobrým a zlým, ctností i nepravostí, *ježto by vše bylo jen ikonem vůle Boží!* A to jest -- rouháním!

*) Jak. 2, 10.

6. Když Lutr skutečně dán byl do klatby, přemnozí posavadní *přivrženci jeho se vzpamatovali, a od něho se odvrátili*, mezi nimi dlouholetý příznivec jeho Staupitz. Na mnohých místech spisy Lutrovy byly veřejně spáleny.

Ale kurfirst saský Bedřich, jemuž Lutr za pomoci přítele svého Spalatina dovedl se činiti nezbytným pro universitu wittenbergskou; a k radě humanisty Erasma Rotterdamského spisů Lutrových pálení nedal, leč až by prý byly z Písma vyvráceny. Také Lutra samého, maje ho jakožto panovník papeži vydati, zcela na pokoji nechal. Také i university v Erfurtu i Wittenbergu přidaly se veřejně na stranu Lutrova.

Takovýmito poměry osmělen, *počal Lutr nyní tím ostřeji vystupovati proti Ekkovi*, jenž odsouzení jeho se byl domáhal. I jal se ve své směšné domýšlivosti ve spisu nadepsaném: „*Obrana článků, papežskou bullou neprávem zavržených*“ papeže a stoupence jeho „*mocí onoho plnomocenství, jež jemu (prý) skrze křest jakožto dítku Božímu dáno bylo*“, napomínati, „*aby šli rychle do sebe*“. Ba hrozil papeži, jestliže ve svém počínání neustane, řka: „*Já Lutr tebe tímto spisem zatracuji (!), a odevzdávám tebe i s bullou tvou i se zákony církevními záhubě těla, aby duch tvůj v den soudný i s našim spasen byl!*“

Rovněž zatracuje i Ekka, a to vše „*ve jménu*“ prý Pána Ježíše!

A aby ukázal, *jak dokonale i papeže i Církve se zřiká* a je zatracuje: spálil dne 10. prosince 1520. o deváté hodině ranní, veřejně a způsobem okázalým u přítomnosti sezvaných hostů, hlavně svých studentů, před branou městskou na hranici i bullu papežskou i celý zákonník církevní, a vyjádřil se při tom úkonu takto pyšně: „*Poněvadž jste „světce Páně“ zarmoutily, zarmuť i strav vás věčný oheň!*“

Po tom vydal tiskem za hlučného souhlasu zvláště studentů *ospravedlnění kroku svého*, odvolávaje se na staré zákony, špatné knihy ku spálení odsuzující; dále na svou povinnost, kterou prý jako křesťan (!) a doktor (!) Písma pod přísahu vzatý má, aby nepravým učením bránil. I prohlašuje, že nikdo nemůže býti spasen, kdo by proti bulle nebyl!

Pak oproti bulle dokazuje rovněž ze 41 vět, z církevního práva vybraných ale překroucených, že církevní právo tohoto osudu svého si zasloužilo.

V tomtéž měsíci ještě i hrozí, že za pomoci 35.000 Čechů a jiných Němců potáhnou brannou mocí na Řím, a že po způsobu Žižkovu počínati si budou!

7. Tímto jednáním tedy *páska mezi Církví katolickou a Lutrem navždy jest přetrhána*. Učil-li Lutr, že Církev katolická žádné moci nemá; učení její i příkázání její že ničím nejsou: *neznamenalo to více mravy Církve napravovati čili reformovati, ale Církev ničiti!* O nějakém vzájemném snášení se nemohlo tedy býti více řeči!

Lutr považoval kletbu, kterou byl stížen, za dovolení, aby se rázem veškerých povinností, ku klášteru ho vízících, zbavil; ač roucha řeholního dosud nositi nepřestal, v klášteře i na dále bydlel, také dále zpovídal i přijímání pordával!

Přátelé jeho s vědomím jeho počali ale jako o závod vydávati, a skrze zvláštní *roznášeče* po celé zemi rozšiřovati hanlivé písničky a nestoudné obrázky o papeži, kardinálech, biskupech a kněžích, kteréžto jim hlavně dělal zlopověstný malíř *Lukáš Kranach*. A tak strana Lutrova zmáhala se úžasné den co den.

Mnozí, kteří rádi jiné za sebe mysliti nechávají, a okamžitým úspěchem zaslepiti se dávají: *šmahem k Lutrovi se přidávali*, porovnávajíce z jedné strany řady prelatů; dobře opatřených, ale bohužel nečinných anebo rozmařilých; a z druhé strany kněze, mnicha, jenž ničeho neměl, po obročí se nesháněl, s uchvacující vymluvností a smělostí proti zlořádům v Církev se vplíživším vystupoval, neúměrně pracoval, a spasení sliboval — bez zpovědi, bez almužen, bez postů, bez umrtvování, bez zapírání, bez modlení!

I věřili jemu na slovo, že k Písmu svatému se odvolával, zdali dobře vykládá se netážíce; a radovali se z toho, že přikazuje císaři dědictví svatého Petra v Římě; měšťanům kláštery; šlechtě biskupství a opatství, aby prázdných kapes naplňovati mohli; kněžím lehkomyšlným ženy; a všem svobodu od jakéhokoli zákona Božího i církevního za pouhé „uvěření“ jemu! A jak si Lutr navykl říkati: „Líbí-li se mi nařízení, zachovávám je; nelíbí-li se, nezachovávám“ („*Gefaeallt mir's, so halt ich's; gefaeallt mir's nicht, halt ich's nicht!*“): počaly po něm mluvití a dle toho jednati celé zástupy!

2. Také na *universitě wittenberské* ukazoval Lutr všemoc svou. Za pomoci přítele svého a důvěrníka kurfirstova Spalatína osazoval místa přívrženci svými, oddanými humanismu, a vytiskoval přívržence učení scholastického.

Kurfirst, jsa dobrákem a slabochem, byl úplně v moci jejich. Nehorlil pro Církev ani pro Lutra. Tohoto vážil si jen proto, a ztratiti ho se obával, poněvadž k vůli němu do nové university jeho mnoho studentů přicházelo.

Lutr, maje jeho zabezpečeného, *hleděl si pro sebe získati ale i nástupce kurfirstova*. Kurfirst Bedřich, jež protestanté jen asi pro jeho povolnost oproti Lutrovi „Moudrým“ nazývají, žil totiž v mladších letech velmi „nemoudře“ v konkubinatu s jakousi Weltzerovou, s níž i některé nemanželské děti měl. Později ji ale propustil, a zůstal již svobodným. Právním nástupcem jeho byl tedy synovec jeho *Jan Bedřich*, jenž si později získal zlou pověst jakožto člověk oddaný obžerství i ožralství, ba i hříchům proti přirozenosti lidské, čili sodomským. V těch věcích podoben byl otci svému Janovi, bratru kurfirstovu. A u takových lidí hledal Lutr přízeň pro „evangelium“ své!

9. *Punovníci saší tedy ničeho proti Lutrovi nepodnikuli* Proto snažila se Stolice apoštolská pohnouti Karla V., jenž dne 22. října 1520. v Cáchách na krále německého korunován byl, aby týž revoluci, Lutrem započaté, se opřel; a očekávala od něho kroků ráznějších, poněvadž se mu dostalo řádného, zbožného vychování katolického. I byl k vyjednávání tomu od papeže legatem ustanoven *Aleander*, knihovník vatikanský.

Aleander byl vynikajícím humanistou, a býval profesorem staré řečtiny v Paříži, kam ho přicházeli poslouchat muži nejznamenitější; míval až na 2000 posluchačů. Byl mužem velice nadaným a *pravým reformátorem duchů*.

Poněvadž dobře seznával, že v Římě dějí se rozličné nepořádky. jež zavdávají příčinu ku stížnostem a vážností Církve podkopávají: dolehal všemožně na to, aby odklizeny byly. Zejména si stěžoval, že nejhorší knězi právě z Říma do Němec ustanoveni bývají; a že celé jeho vyjednávání i jednání římské Stolice od nehodných německých kněží, jež při dvoře papežském žijí, i s přátely Lutrovými sděleny bývají!

Císaře ale všemožně k tomu měl, aby se proti revoluci Lutrově, jež Církev rovněž jako stát ohrožuje, postavil, a nových disputací jemu nedovoľoval: poněvadž bludy jeho od nejvyšší hlavy Církve jsou již zavrženy, a novým hádáním by jemu jen příležitost poskytována byla, aby je znova rozsával.

Císař, vědom jsa si své přísahy, že práva Církve hájiti bude: ovšem upřímně se o to starati počal, aby revoluce Lutrova potlačena byla, zejména když papež v příčině té novou bullu vydal dne 3. ledna 1521. A v té bylo prohlášeno, že Lutr. poněvadž během ustanovené lhůty 60 dnů ani veřejně neodvolal, ani do Říma ku zodpovídání se nedostavil: nyní sám i s nejhorlivějším přívržencem svým Huttenem *hlatbě skutečně*

propadli; a že vyhláší se *interdikt* čili zastavení služeb Božích všude tam, kde by se Lutr zdržoval.

Ale zámyslům císařovým na úkor jednali sami radové jeho, a úmysly jeho všude křížovali. Císař chtěl, aby spisy Lutrovy byly spáleny, a Lutr aby ku zodpovídání se nebyl povolán na říšský sněm ve Wormsu, 28. ledna 1521. zabájený, jak oni si přáli. Ale radové císařští s vykonáním vůle panovníkovy stále odkládali, chtějíce po odchodu jeho dle vlastní vůle své jednati. Když ale císař těžce onemocněl, poslali pro Lutra sami císařského „hlasatele“ čili „herolda“ Kašpara Sturma, jenž jej *s podvrženým klejtem* čili průvodním listem císařským do Wormsu přivedl! Město to bylo ale v moci přátel Lutrových: Sikkingena a Huttena.

10. Proto vydal se Lutr na cestu do Wormsu dne 2. dubna 1521 v otevřeném vozu, *jako ve vítězoslávě*. Oděn byl řeholním rouchem, a provázen jedním řeholním bratrem, aby se zdálo, že posud řeholi zachovává.

Na cestě se Lutr poněkud rozstonal a tvrdil, že se s ním potýkal ďábel, chtěje prý jemu cestu do Wormsu zameziti; v pravdě ale dle nynějšího způsobu svého v jídle a pití přebral, bavě se po cestě, i v řeholním rouchu svém! po hospodách při jídle, pití, zpěvu a hře na loutnu, a pak následovala — kocovina!

Lidé vybíhali jemu všude vstříc; deputace, napřed od přátel jeho ujednané, ho vítaly; a jezdci, asi Sikkingenovi, ho provázeli, majíce v čele průvodu císařského hlasatele s císařským orlem na rameně. Po cestě se zdržuje, Lutr proti dobrým skutkům, stavbě kostelů a klášterů lidu kázal, veřejné potupě vydávaje duchovenstvo, a za podvodníky je vyhláší.

Na to povstávaly ihned prudké bouře proti kněžstvu, jako zejména v *Erfurtu*. Tam přítel Lutrův, augustinian Jan Lange, kázáními svými lid rozešťval tak, že v málo dnech 67 domů kněžských pobořil, knihovny ničil, věrné katolíky i zabíjel!

Do Wormsu přibyl Lutr 16. dubna, a ubytován byl do pěkného domu Johanitů. Tam přicházeli ho navštívit mnozí šlechtici, aby toho „nového proroka“ seznali, jenž jim úplnou nevázanost a duchovenské statky nabízel. Mezi nimi byl také mladistvý *Filip Hessenský*, později pro své dvojženství zle pověstný!

11. *Sezení sněmu říšského* konány byly v residenci biskupské. Lutr počínal si zprvu velice bázlivě. Když ale seznal, že město jest vlastně v moci jeho přívrženců, ano Sikkingen

že má tu více moci než sám císař: tu teprve počal vystupovati sprostácky, naduté a se smíchem. Ovšem že za takových poměrů nebyly velikým hrdinstvím slova z úst jeho: „Nebojím se, Kristus živ jest!“ anebo: „Jest mi lehké, pro učení mé i do vyhnanství odejít!“ Vždyť patrně seznával, že jemu nikdo neublíží!!

Přátelé jeho očekávali tu od něho najisto tak zvané „české dary“, to jest: kláštery a kollegiatní kapitoly. Kdyby nebyl chtěl ve Wormsu bouřiti, byl by jich od sebe odvrátil, a upadl do nebezpečí, že oni sami ho probodnou! A proto si dodával srdnatosti!

Ve Wormsu předloženy byly Lutrovi jeho knihy, a byl otázan, zdali je sepsal a zdali jich odvolati chce. Do nějaké disputace se s ním Aleandr nepustil, poněvadž jest to nehodno apoštolské Stolice; ale knížatům toliko poukázal ku odsouzeným již bludům Lutrovým.

Lutr ku spisům svým se přiznal; ale zdali by jich odvolati chtěl, k tomu vyžádal si lhůtu na rozmýšlenou. Když jemu ale přátelé jeho vzkázali, aby se jen ničeho nebál: prohlásil jako ondy Hus, že dříve ničeho neodvolá, pokud by jemu bludy dokázány nebyly ze samého Písma, ovšem dle výkladu, jaký on sám si o něm činil. Učení papežů že přijati nemůže, ježto prý jest patrným, že i papežové i sněmové církevní ve věcích víry zbloudili! Nepřijme prý za soudce leč chlapce osmi- neb devítiletého, ne ale papeže!

Potom dne 25. dubna prohlásil císař, že ho (s ohledem na jeho zeměpána) posílá zpět pod glejtem do Wittenbergu, načež že s ním ale bude naloženo po zákonu jakožto s tvrdosíjným hlasatelem bludů čili kacířem. Také mu zakázal na zpáteční cestě něčeho kázati anebo psáti.

12. Lutr vydal se tedy dne 26. dubna *na zpáteční cestu*, když si byl ještě před odchodem svým nasušil mnoho topínek, a vypil mnoho pohárů malvazu, jehož byl velikým milovníkem. Před městem připojilo se k němu opět asi dvacet jezdců Sikkingenových. Přese všechny záповědi císařské, kázal Lutr opět, a jako u vítězoslávě vracel se k Wittenbergu.

V Eisenachu museli průvodčí Lutru po většině opustiti, tak že měl další cestu jen s nemnohými dokonati. Ale kurfirst Bedřich věda, že Lutrovi od císaře opravdové nebezpečí hrozí: dal jej v hlubokém úvoze nedaleko Waltershausenu jako přepadnouti ozbrojenými svými lidmi, kteří z kočáru ho vyzvednuvše, na kůň posadili, a *na hrad jeho Wartburg* blíže Eisenachu odvedli. Tam měl v přestrojení žíti, aby o něm protiv-

níci jeho nevěděli, pokud by císař za povinností svou z Němec neodešel.

13. Sněm wormský skončen byl dne 25. května 1521. Císař přiměl na něm panstvo k tomu, že slíbilo proti kacírství Lutrovu rozhodně vystupovati. Sliby panstva zůstaly ale jen na papíru, že císař po několik roků do Němec nepřišel.

Lutr byl ve Wormsu tak malý dojem učinil na císaře, že tomu ani uvěřiti nechtěl, že to je ten muž, jenž ty divoké věci napsal! Také moudřejší, seznavše Lutra osobně, prohlásili, že je nevědomý, v mravích závadný, v jednání nemoudrý — „ďáblem posedlý blázen!“

Ještě před odjezdem císařovým kázal Aleander spisy Lutrovy na náměstí ve Wormsu spáliti. Ale tím rozdráždil jen přátely jeho, kteří začali tvrditi, že Lutr přes císařský glejt byl zajat, aby mohl býti jako kacír usmrcen; ba že Lutr zabit byl. Načež s tím větší záští začali do duchovenstva bušiti, tak že Aleandr ani u samého císaře necítil se býti dosti bezpečným!

Zmizelý Lutr dán jest od císaře jakožto odsouzený kacír také *do achtu* čili *klatby říšské*, tak že nikdo neměl jemu poskytovatí pokrmu, nápoje, přístřeší anebo jakékoli pomoci; ale každý, kdož by ho dopadl, měl jej zatknouti, a v bezpečném průvodu císaři odevzdati.

C. Lutr buduje církev svou.

§ 28. Lutr v zátiší na Wartburgu.

1. Na Wartburgu žil Lutr v ústraní od května roku 1521., až do 1. března 1522., nevšímaje si ani klatby církevní ani *achtu říšského*. Byl tam přiveden jako nějaký zajatec; a skutečně tak i po nějaký čas v odlehle komnatě uzavřen byl, pokud by jemu totiž vlasy a vousy nenarostly, aby nebyl snadno k poznání. Kdž se tak ale stalo, oblekl na sebe roucho rytířské, ozdobil hrdlo své zlatým řetězem, a směl ve společnosti důvěrného služebníka, jakožto *rytíř Jiří* (Junger Georg), v lehké vazbě jsoucí, zcela volně na hradu i ve vůkolí se pohybovati.

I užíval Lutr svobody své na Wartburgu plnou měrou, dojížděje do vůkolních měst, ba až i do Wittenbergu, nejsa proto znepokojován svým „žalářníkem“ čili vlastně opatrov-

níkem Berlepšem, ač jemu kurfirst návrat do Wittenberga zřejmě byl zakázal.

Stýskalo se jemu na Wartburgu velice. Ač dříve vždycky říkal, že si ničeho více nepřeje, leč v ústraní studiím se věnovati: nyní brzo znechutily se jemu krásné lesné stromy, květoucí jaro; netěšila ho hora, pohodlným hradem zdobená, ku tichým pracím jako stvořená.

Také jemu nový způsob života valně ku zdraví nesloužil, ježto měl tu při hodech rytířských více příležitosti ku nestřídmosti, které se rád oddával. Život svůj na Wartburgu, kde svatá Alžběta plná lásky a milosrdenství působila, a místa ta přítomnosti svou zasvětila: Lutr popisuje sám takto: „Sedím zde v zahálce, *ožralý po celý den*, a čtu bibli hebrejskou i řeckou, uče se řečím těm. *Hořím zde ve velikých plamenech svého nezškroceného těla*: vilností, leností, ospalostí!“ Počal trpěti mnoho bolestmi údů zaživacích i odvádějících. A ty zase působily na mysl jeho tak, že nařikal, jakoby ho tisícové ďáblů tísnili; a své bolesti, se zlatou žilou spojené, rouhavě nazýval „ostatky svatého kříže!“

V říjnu sice zvěstoval, že léků tělesných více nepotřebuje; ale žádosti smilné nikterak nepřestávaly, ale často ho ku pádu přiváděly. I problašoval že jemu nic odporněji v uši nezní, jako slova mnich, jeptiška: poněvadž oni vázány jsou celibatem čili stavem svobodným, jenž se jemu tolik zprotivil. I praví o sobě: „*Tonu v hříších v této samotě!*“

Ale netoliko tyto chorobné, tělesné záchvaty: nýbrž i *výčitky svědomí* neustále jej trýznily; a těm by byl rád unikl, a pro zaplazení jich rád vyhledával společnosti lecjakés. Svědomí stavělo jemu stále před oči jeho ďábla, v jehož službě pracuje; a proto, jsa nad míru *pověřivým*, všude ďábla viděti se domníval. I zdálo se mu, že se mu ukázal ďábel v podobě čerého psa, jenž jej při pracích jeho šumotem vyrušoval. A proto hodil po něm jednou v hněvu kalamárem, jenž se o zeď roztránil, a černou skvrnu po sobě zanechal. Tuto skvrnu ctitelové Lutrovi do dnešního dne navštěvovatelům Wartburgu jakožto vzácnou památku čili „reliquii“ po Lutrovi ukazují: ač s druhé strany katolíky za to tupí, že oni ostatky skutečných, Bohem oslavovaných světců v uctivosti mají!

2. Když se Lutr domníval, že na Wartburgu v bezpečnosti psáti může, počal přátelům svým dopisovati. Tak zejména psal odpadlému knězi *Agrikolovi*, jenž se byl v Eislebenu s velikou slávou oženil, a právě „radostnou událost“

v rodině očekával. I poslal jemu také některé dary, jako již dříve i kurfirst byl učinil.

Psal i příteli svému *Melanchtonovi*, napomínaje ho, aby jakožto „pravý biskup (!)“ a „služebník slova“ s horlivostí působil, ač týž vůbec žádného svěcení neměl; a nazýval ho „Eliseem“, jenž jej „Eliáše!“ byl vystřídal! Také mu oznámil ze svého „Pathmu“, jak Wartburg přezděl, že vícekrát tichou mši svatou sloužiti nebude.

Bratři jeho ve Wittenbergu přestali mši svatou sloužiti již 8. října 1521., načež třináct jich najednou klášter opustilo a luzu i studenty proti zbylým štválo, až klášter zrušen byl!

Klidu na Wartburgu užíval Lutr dále k tomu, že jal se tu *překládati Písmo svaté do němčiny*, poněvadž se jemu posavadní překlady, jichž před jeho prací bylo již 21, mezi roky 1460. až 1522. vydaných, dosti dobrými nezdály, aby z nich, slova všelijak překrucuje, učení svá vyvozovati mohl. Práci vykonal ale jen chatrnou, poněvadž neměl dostatečné známosti řečtiny i hebrejštiny; a proto si ji dal od Melanchtona a jiných opravit.

Že by byl „*Lutr bibli zpod lavice vytáhl*,“ jak se později rád vychloubal, čirou nepravdou jest, když již tolik jiných německých překladů před jeho prací vyšlo! A proto tvrzení takové patří do seznamu oněch přehnaných povídaček, tvrdících: že Církev katolická před Lutrem byla prý naskrze zkažená i spustlá; a že odpor jeho proti zákonům jejím tedy jak si oprávněným byl!

Lutr vychvaloval na výsost samotnou bibli, jako to před ním i po něm činili *všichni bludaři*; ale sotva který z nich od učení jejího dále na bezcestí se uchýlil, než právě on a stoupenci jeho! *Jindy ale zase bibli haněl*, když nechtěla slova Boží, v ní obsažená, přese všechno lehkomyšlné překrucování jeho, vtěsnati se do učení jeho, které si byl dříve smyslnil, a pro které pak doklady teprve v bibli hledal.

Tak do epištoly svatého Pavla k Římanům vložil: že „*pouhou*“ vírou ospravedlněn bývá člověk, aby učení své opodstatnil.

Když jemu ale takovýto nepočetný skutek vytýkali, řekl: „*Sic volo, sic jubeo; sit pro ratione voluntas*“; to jest: „Tak chci, tak nařizuji; ať stojí na místě důvodů vůle má!“ Dále odpůrcům svým řekl: „Papeženec a osel jedno jest! Nechci býti učenníkem papeženců, ale býti jich mistrem, soudcem! Jsou doktoři? Já také; ano jsem doktorem nade všechny doktory v papežství celém!“

Strážcem bible byl tedy Lutr špatným; ale *překladem svým o národ německý přece zásluhu si získal*, poněvadž k němu užil z mnohých německých nářečí onoho věku toho, jehož přidržovaly se císařské i kurfirstské kanceláře; a tato řeč stala se pak pro četné spisy Lutrovy, jež mnoho se četly, *novou spisovnou řečí německou*, v které nyní všichni Němci se srozumují, ač v hovoru svém dle rozličných zemí i krajů mnohdy až k nepoznání od sebe se rozlišují. Ovšem že tuto mluvu německou také zhanobil, obohativ ji velikým, počtem *neslýchaných nádavek*.

Dále pracoval Lutr na Wartburgu na *postille*, čili prstonárodním výkladu nedělních epištol a evangelii; ovšem zase s tímtež úmyslem, aby skrze postillu převrácená učení svá tím spíše a dříve i mezi obecný lid rozšířil.

3. Vedle spisů, jež měly ku vzdělání sloužiti, napsal Lutr na Wartburgu i celou řadu *hanopisů* proti těm, kteříž počínání jeho na odpor se stavěli.

Zejména postavil se ale *proti papeži*, jenž jméno jeho v bulle „Coena Domini“ byl vložil do seznamu bludařů, kteříž o nejsvětější Svátosti neprávě učili, a za jména Wiklefa a Husa ho postavil. Lutr sepsal proti němu hanopis, z jehož pouhého pojmenování dá se již souditi na neurvalý způsob, jakým ve své celosti napsán jest. Nápis hanopisu totiž zní: „*Bulla o večerním žrádle nejsvětějšího pána papeže!*“ A konec toho jest: „Odpovídám na hrozby papeže těchto bull: „Kdo hroze umírá, tomu se má prdy vyzváněti!“

Podobně jako o papeži, hanebně napsal Lutr také svému bývalému příznivci, *Albrechtovi, arcibiskupu mohučskému*, když vypsál odpustky ve své residenci v Halle. Psal: „Jestli toho modlaření nebude konec, budu muset Vaši Výsost veřejně napadnouti a celému světu ukázati, jaký jest rozdíl mezi biskupem a vlkem.“ Na to dále žádá, aby arcibiskup kněžím svým dovolil ženění; a hrozí jemu, kdyby toho dopustiti nechtěl, že způsobí z evangelia (!) křik, jak prý se to pěkně sluší, aby biskupové dříve zapudili od sebe nevěstky, a pak teprve aby zapuzovali od kněží zbožné (!) manželky (?)!“

Albrecht nedovedl jemu čeliti, ba ze strachu před Lutrem v žádném z podřízených sobě biskupství dle dekretu sněmu vormského proti Lutrovi nastupovati nedopustil!

4. Zatím ale, co takto Lutr dny své v úkrytu na Wartburgu sobě krátil, *počali se za nepřítomnosti jeho hýhati jiní duchové*, kteří sice zcela dle jeho vlastního způsobu, ale ne vždy také dle vůle jeho počali nastupovati na dráze vzpoury proti Církvi katolické.

Tak někteří, s Lutrem stejně smýšlející *kněží se oženili*, jako *Karlstadt*, a probošt zámecké kapitoly *Justus Jonas*, což Lutr dodatečně jim schválil, a potěšení své z tohoto jich kroku na jevo dal. Ba přítel Lutruv *Karlstadt* počal již tvrditi, že jest to pro duchovní *přísnou povinností*, se oženiti; kdežto jindy s Lutrem souhlasil, že každý křesťan tolik svobodným jest, že má-li jen víru, vůbec *žádným zákonům* Božím ani církevním nepodléhá!

O *slibech řeholních* se Lutr tedy vyjadřil, že nikdo povinen není jich zachovávat; poněvadž prý jeden každý jen proto je složil, aby milosti od Boha nabyl, k čemuž přece pouhá víra dostačuje. Sliby jsou prý tedy i proti víře i také proti přirozenosti lidské; a proto všeho zavržení hodny!

Když se ale učení takové rozhlásilo: počali mniši, kteří více z vůle rodičů než ze své více pro hmotné zaopatření nežli z lásky k Bohu do klášterů byli vstoupili, a po nevázaném životu mnohých světáků dávno zatoužili: z klášterů utíkati a po nevěstkách se sháněti. Zvláště zlý příklad dávali řeholníci řádu, jemuž sám Lutr přináležel. A po těch nastupovali i jiní; tak že v krátké době celé zástupy sběhlých mnichů a odpadlých kněží jako mračno kobylek německou zemi zaplavily, všude hanopisy i kázáním proti Církvi štvouce, lidem světským statků duchovních nabízejíce, lehké jeho učení Lutrova vychvalující, aniž by jim byly v pustém řádění jich vrchnosti odporu kladly.

Lutr se z toho těšil, že Církev katolická, jež mu skrze sliby pouta tolik nepohodlná ukládala, takto jest pustošena; a přičinil se na to, aby, co činili řeholníci pohlaví mužského, následovaly i *řeholnice*. I líčil obtíže stavu svobodného nade vši míru; tvrdil, že se zákonu Božímu protiví, v klášteře žíti; odsuzoval tajné prý hříchy řeholnic, ač sám doznává, že v životě svém — *ani jedné jeptišky nezpovídal!*

O hříších pohlavních při řeholnicích beze vši zkušenosti tolik toho napovídal; ale nižádné rady nedal těm, co by činiti měli, *kdo mimo klášter, ve světě, žijí, a přece oženiti anebo vdáti se nemohou!* Tvrdí, že všichni řeholníci jsou asi takoví, jakým on sám byl: ale nechtěl viděti, kterak i v Německu i v jiných zemích *celé zástupy řeholnic i nejukrutnějšímu pronásledování se podrobily* spíše, nežli aby byly se víry katolické odřekly, a slibů Bohu učiněných porušily!

A jako hanobil Lutr církevní řehole: tak a podobně zneuctíval i rozličná *bratrstva* a zbožné pořádky církevní, ovšem že jen proto, an v nich viděl opory nenáviděné Církev katolické.

5. Zatím začal Karlstadt, bývalý profesor, nyní kanovník při kollegiatní kapitole Všech Svatých ve Wittenbergu, kněz nyní ženatý, učiti, že třeba *podobojí* přijímati; a kdo tak nečiní, že hřeší. A augustinian *Zwilling*, nástupce Lutrův v úřadě kazatelském, horlil proto, *aby mše svatá a klanění se nej-světější Svátosti přestaly.*

Lutr se k učení jich přidal.

Když ale noví ti apoštolové učení své také ve skutek uváděti se snažili: povstaly z toho *mezi lidem veliké rozbroje*, zejména když do Wittenbergu na pomoc přišli studenti z Erfurtu, kteří spojení s odbojníky domácími, kněze věrné od oltářů z chrámů s násilím odháněli.

Lutr, dozvědév se o těchto věcích, přibyl v přestrojení do Wittenbergu, aby se na vlastní oči o stavu věci poučil; načež vrátil se zase do Wartburgu, a odtud vydal své „*Věrné napomenutí ku všem křesťanům, aby se vzpoury varovali.*“

V tom tvrdí, že prý obecný lid nemá práva, nějaké novoty zaváděti; ale že má býti poslušen ustanovení svých vrchností, i kdyby ty nakazovaly věřiti, že jest *dvakrát pět osm!* A to vše tvrdil s takovou překvapující jistotou, jakoby se samo rozumělo, že proti tomu nikdo ani nejmenšího namítati nemůže!

Karlstadt ale nevšímaje si odporu, počal o vánocích roku 1521. v kostele podávati podobojí, i takovým již, kteří se ani napřed nezpovídali; a *ze mši svaté vypustil všecko, což se v ní jakožto k oběti vztahuje.*

Také počali někteří již i při mši svaté *řeči německé* na místě latinské užívati; a jako před sto lety husité si byli oblíbili, i *bez rouch* *bohoslužebních* obřady konati.

I rozdávali přijímání ve studentských kabátcích, s bílými košilemi, černě lemovanými. A k takovémuto přijímání přistupovali se smíchem v celých houfech lidé, kteříž před tím celou noc byli při chlastu a ve smilstvu strávili. A nedávali si ani posloužití, nýbrž každý bral si chléb a víno do ruky sám!

Sběhlík *Zwilling* docela i o to se zasazoval, aby se *obrazy svatých v kostelích* spálily, oltáře rozbořily, a z kamenů získaných aby byly raději nastaveny — šibenice! Obrazy Lutrovy se svatozáří dělali a rozšiřovali, ale za chybu neměli!

Lutr sám dlouho o to usiloval, aby i v *kollegiatním kostele wittenberském* mše svatá přestala, když již v celém městě s násilím potlačena byla: ale tomu kurfirst posud od-

píral. Za tou příčinou snažil se Lutr kanovníky dříve o vážnost oloupiti, nadávaje jim „sviň, kurevníků, břichů, kteří řvou z kůru jako voli, a se službami Božími komedii dělají.“ Dále napsal hanopis nadepsaný „*O zneužívání mše*“, a později ještě jiný pod jménem „*O ohavnosti tiché mše čili kánonu*“, aby jimi lid pobouřil. A skrze přítele svého Spalatina nalehal na kurfirsta, aby mše zapověděl, celou kapitolu zrušil, důchody její chudým vykázal, a tak — věčné království získal! Tak radil ten, jenž jindy veškeré dobré skutky odsuzoval, ba za hříchy vylašoval, a spasení za pouhou „viru“ sliboval!

A když ani tak kurfirsta hned neobměkčil: snažil se zatím na to, aby za pomoci Spalatina kanonikaty osadil aspoň svými příznivci, jakými byli příkladně saský šlechtic *Amsdorf*, a městský farář *Bugenhugen*, kteříž by se oženili a povinnosti kanovníků více nekonali; a tak aby i kapitola, jako dříve jeho klášter, časem sama se rozpadla!

6. Toho času přibyli do Wittenbergu také poslové ze *Zvikavy*, nedaleko Wittenbergu. Byli to „proroci“ ze řemeslníků. Jeden z nich, jménem *Tomáš Münzer* učil, že „nevěřící nemají práva žítí.“ I pracoval potajmu na spolku, jenž měl účel, všech bezbožných panovníků odstraniti; kněží a mnichů pobiti; na to pak *společnost veškerých statků* zavésti, asi tak jak to za našich dnů chtějí *kommunisté* aneb *anarchisté*. A druhý, *Mikoláš Štorch*, učil, že „netřeba křtu dítek, ani služeb kněžských, poněvadž prý nadešla doba, kdy Duch svatý mluví skrze ně, ač kněžími nejsou.“ I žádal taktéž, aby všecko duhovenstvo vůbec bylo pobito, a jiní bezbožníci, aby byli vyhubeni. *Jiní* žádali, aby přestalo placení nájmů; a aby jako u židů bylo, ustanoven byl rok jubilejní, v němž by vše do zástavy dané, muselo se vrátiti.

K nim přidali se *Karlstadt* i *Zwilling*; a ti zavrhli zase všeliké študium i veškeré učené výklady Písma svatého jakožto nepotřebné, ježto prý Duch svatým Sám každého osvěcuje tolik, aby Písmu svatému porozuměl.

Na takovéto zvěsti Lutr boje se, aby mu snad *Karlstadt* u vedení vzpoury přednosti neurval, an chtěl sám všude v popředí býti: rozhodl se, *Wartburg* i přese všechn odpor kurfirstův a příznivců svých opustiti. I vrátil se, od dobrého žití dobře vypasený, dne 1. března L. P. 1522. v rytířském rouchu, obrněný, s hlavou i bradou zarostlou do *Wittenbergu*.

Hrdinstvím velikým právě to nebylo, jak velebitelé jeho tvrdívají, poněvadž i *Wittenberg* jako *Wartburg* patřily kur-

řerstovi; a císař příliš byl zaměstnán válkami s Turkem, jenž křesťanské země pustošil i dobýval, a tedy v Německu s důrazem náležitým vystupovati nemohl.

§ 29. Lutr „papežuje“ ve Wittenbergu.

1. Sotva se Lutr ve Wittenbergu ohřál, počal ve farním chrámu proti Karlstadtovi celou řadu ohnivých kázání, při nichž oči příšerně se jemu blýskaly, tak jako by posedlým byl. V kázáních těch posavadní své učení doplnil, a proti odpůrným učeníům svých stoupenců vyložil.

Káral měšťany, že *mši* na rychlo zrušili: kdežto prý se to mělo státi ponenáhlu, až by lid k takovému převratu byl dostatečně spracován.

Tvrdil, že *mniši i jeptišky* mohou náležitě do stavu manželského vstoupiti: ježto prý sliby své činili proti přikázání Božímu.

Učil, že *obrazy* míti chybou není: jen když se jim nikdo neklaní.

Vykládal, že *postiti se* může, jen kdo chce: poněvadž oproti přikázáním církevním dal Bůh „věřícím“ úplnou svobodu.

Dokazoval, že třeba *přijímati pod obojí*. Předchozí *zpověď* že jest sice užitečná, ale nikoliv potřebná. Dostačí prý jen pevně „věřiti“, že přijímající jest hříšným; a „koho svědomí pro hříchy neštípe, ten beze všech rozpaků může ku pokrmu tomu přistupovati. „Jestli vám papež nakázal,“ dodal pln sebevědomí, „abyste se pro upokojení svědomí zpovídali: já (!!) *jsem takovéhoho nucení a znásilňování zavrh!*“ Také prohlásil, že ku přijímání „pod obojí“ nikterak netřeba očekávati rozhodnutí sněmu církevního. Ba tvrdil: „*Kdyby sněm dovolil přijímati pod obojí spůsobou: my bychom obojí nechtěli, ale volili raději jedné neb druhé neb žádné, abychom se nezdáli býti poslušnými sněmu více nežli Krista, což by bylo zapřením nejvyššího Boha!*“

Po takovýchto řečích a smělém vystupování Lutrovu rozbroje v městě poněkud se utišily; začož městská rada darovala Lutrovi sukno na nové roucho řeholní, a pak dost piva i vína.

Odbyv svou věc ve městě, odebral se Lutr pak i do vůkolí, učení svého rozšiřovat a vážnosti své upevňovat. I na universitě počal zase přednáseti.

Když se dozvěděl, že někteří biskupové počali proti odpadlým kněžím i řeholníkům po právu nastupovati: zle se rozzuřil, a napadl jich surovým spisem, nadepsaným „*Proti neprávě nazvanému stavu papeže a biskupů.*“

A v tom hanopisu vykládá, že sliby Bohu učiněné jsou pouhými výmysly lidskými a nespravedlnostmi; a proto prý biskupové ukrutně si počínají, když koho odpadlého trestati chtějí. Ostatně prý vůbec ani práva nemají, kněze někam ustanovovati, což náleží obcím, aby si své služebníky samy zvolily, chtějí-li; není jich prý ale vůbec ani potřeba, poněvadž jedenkaždý i sám svátostmi přísluhovati může! Biskupové by prý lépe udělali, kdyby odešli oslů vodit anebo psů popohánět! Jsou prý první vlci mezi ovcei Kristovými jichž třeba vyhnat. Ba lépe jich *povraždit*, než aby jim bylo dovoleno, byť i jednu duši zkazit, což teprve, když prý hubí mnohé!

2. Když takto Lutr po způsobu svém odpůrců svých odbyl, začal dbáti o to, *aby bohoslužbu dle svých náhledů zavedl.*

K cíli tomu vydal spis „*O pořádku služeb Božích*“, v němž prohlásil užívané obřady Církve katolické za neplatné; modlitby libovolně zkrátil; německou řeč na místě latiny zavedl; nedělní a sváteční epištoly a evangelia, jak posud čítány byly, libovolně za jiné zaměnil; a hlavní váhu při službách Božích na kázání a výklady Písma svatého položil.

Potom vydal ku potřebě věřících svých také „*zpěvník*“. Do toho vložil písně, jež buď sám složil, anebo dle jiných přepracoval tak: aby s jeho novými naukami ve shodě byly; a lid zpíváním z tohoto zpěvníku i také nauky jeho spíše si osvojil.

Konečně v naději, že mládež, když se záhy naukám jeho přiučí, i později snáže jimi řídit se bude: složil pro ni také *katechismus a modlitební knížky.*

Také se obrátil zvláštním spisem „*K radám všech měst německých*“, aby příště peníze na místě na mše, odpustky, bratrstva, řehole a jiné „*neřesti*“: raději dávali na vzdělání mládeže!

„*Otcem katechismu*“ Lutr *ale není*, jak mnohdy neprávem se tvrdí; nebo čeští bratři vydali již roku 1521. katechismus v otázkách i odpovědích. Také se katechismus do učení Lutrova vůbec nehodí, je-li pravdivým učením jeho, že si prý má každý víru z bible samostatně najíti. K čemu tedy poručníkovaní skrze katechismus? K čemu vůbec jeho poučování i kázání?

3. Roku téhož 1522. svolán byl zase říšský sněm, a sice do *Norimberku*, v němž předsedal na místě císaře bratr jeho Ferdinand. Učený, šlechtný, o reformaci Církve opravdu usilující papež Adrian VI., snažil se tu skrze vyslance své říšské stavy přiměti k tomu, aby řádění Lutrovu přítrž učinily; ty ale, učením Lutrovým již nakvašené, a na statky duchovní vždy více uchystané, papeže uposlechnouti odepřely, žádajíce směle: aby papež na sněmu v Němcích věc s Lutrem vyjednal, a jejich „sto stížností“, jež proti papeži mají, náležitě odklidil. Papež umřel z toho hořem roku následujícího, prohlásiv před smrtí: „Jak nešťastným jest i papež, když to nejlepší chce, a prokázati toho nemůže!“

Lutr ale touto novou posilou ještě více zpyšněv, počal v říjnu r. 1522., po biskupech se opiče, *konati visitace* tam, kde dosti přívrženců svých měl. A provázeli ho přátelé jeho Melanchton, Agrikola a jiní, kteří jeho oslavu zvýšiti chtěli. Tak visitoval v Erfurtu, Výmaru a jinde, všude učení své rozlašuje; načež pak vždy slavné a veselé hody vše zakončovaly!

4. Co věci tyto se dály, domníval se *František ze Sikkingen*, nejodvážlivější loupeživý rytíř své doby, že nadešla doba, ano císaře v Německu nebylo, a knížata v záležitostech náboženských mezi sebou se neshodovala: aby hlásané svobody evangelické ku svému a svých schudlých soudruhů ze stavu rytířského prospěchu využítkoval, a jméním církevním se obohatil. I vpadl v srpnu roku 1522. do území arcibiskupa trevírského, chtěje státi se tam sám kurfirstem, a pak králem v Porýnsku, počínaje si zcela tak, jako to byl před sto lety Jan Žižka činil. Sliboval poddaným „svobodu evangelickou“ a konec všeho protikřesťanského panování kněžského, když se k němu přidají. Při tom páčil kostely a kláštery loupil, kde se co dalo, a učinil na 300.000 dukátů škod.

Lutr ale o něm prohlašoval, že jest „metlou Boží“ ku potrestání biskupů pro edikt čili nařízení sněmu wormského. Svého „tělíčka“ ale přese všechno vychvalování Sikkingena jemu přece nesvěřil!

Avšak arcibiskup trevírský ubránil se Sikkingovi sám; a stavové, vidouce se takovýmto zcela neoprávněným porušováním míru ve své vlastní moci ohroženými, jednomyslně se jemu na odpor postavili. I sebrali pole, a mocně na něho dotírali, tak až i dne 7. května L. P. 1523. hlavního sídla jeho Landstuhlu dobyli. Sikkingen sám byl při tom na smrt raněn, zasáhnut byv kusem roztráštěného trámu tak, že po jedné straně bylo jemu viděti plíce i játra otevřená.

Vida, že se hodina odchodu jeho z tohoto světa blíží, a že bude muset z přečetných svých loupeží, násilí, vražd, podporování bludařství i vzpoury odpovídati: kazatelů Lutrových se odřekl, a svému bývalému zámeckému kaplanu ve skalní jeskyni poblíže hradu svátostně se vyzpovídal. Prve ale, nežli týž nejsvětější Svátost jemu přinéstí mohl, život svůj dokonal. Na to stáhli ho sedláci v truhlíku s hradu, při čemž tělo jeho bylo rozmačkáno, ale pak v malé kapli pohřbeno.

Tak zahynul tento „druhý Žižku“, jenž by byl při své větší moci ještě mnohem horším prvního se stal, kdyby ho Bůh nebyl z tohoto světa tak náhle odvolal. Vždyť Lutr. znaje moc jeho, přivlastnil jemu spis „o zpovědi“, a přímo ho vyzýval, aby jako první Žižka proti papeži, anebo jako Josue proti Kananitským: bez milosrdenství zakročil proti *biskupům*, kteříž prý napomínání jeho přijati nechtěli; a proti *papeži*, o němž tvrdí, že jest „zlodějský kramář, jenž ničemnou lnojnici prodává za dobré víno“; že prý jest největším pohůnkem kurev, jehož zlost a klukovina překonává všecko, co by se mohlo mluvíti a mysliti... jenž prý svými příkázáními svědomí pobláznil, zardousil a hanobí na celém světě; jenž prý jest nesmyslným apoštolem satanášovým“; jenž prý „nakazuje zpověď velikonoční, a tak den velikonoční činí nade všecko bříšnějším a proklatějším.“ A proto prý také papežská příkázání o svaté zpovědi v času velikonočním patří na záchod, ba ani toho (prý) nejsou hodna ježto zpovídati se máme Bohu, anebo raditi se s neknězem!“

Sikkingen úkolu, od Lutra naň složenému, dostáti nemohl. Ale také *Hutten*, druhá hlava revoluce, a hlasatel „čistého evangelia“, Lutra v snahách jeho opustiti musel. Boje se pomsty knížat, v čas uprchl. I utekl nejprve k Erasmovi Rotterdamskému, jenž jím ale, jako i jiní počestnější lidé byli již učinili, chladně pohrdl. Na to potuloval se po Švýcarsku, nové rozbroje kuje, až téhož roku 1523. zhynul na ostrovu Uffenau nemocí francouzskou, kterou byl po 16 roků trýzněn, a kterou i nestoudnou básní byl opěvoval! Zhynul opuštěn od Boha i od lidí, stár jsa teprve 36 roků, nezanechav po sobě leč kletbu, a z nábytku jen — péro!

Lutr vida, že nejmocnější opory mu klesly, chtěl si rozhněvaných knížat opět nakloniti; a proto vydal spis „*O vrchnosti světské, pokud ji poslouchati třeba*“.

V tom vykládá, že vrchnosti samy mají sice práva, zlých trestati a zbožných chrániti; že ale nejsou oprávněnými, samy ku náboženství vésti, ježto vláda nad dušemi

patří toliko Bohu. Při tom všelijak lichotivě o vrchnostech světských se vyjádřuje; pak ale přece zase nemotorně smýšlení své prozrazuje, an píše, že „od počátku světa převzácnou věcí jesti kníže moudré; a ještě vzácnější: kníže zbožné, ježto (prý) obyčejně bývají největší blázni, a nejhorší — kluci na zemi!“

5. Roku 1524. sešel se v lednu říšský sněm opět do *Norimberku*. Ale v téže době kázal tam bez překážky *Osiander*, prudký borlitel luteranský, tvrdě, že v Římě panuje antikrist, a podával pod obojí.

Do tohoto sněmu přibyl také papežský vyslanec neboli *legat Kampeggio*, muž bezúhonný a velice učený. Ten nalehal na to, aby usnesení sněmu vormského oproti Lutrovi konečně rázně bylo provedeno, a odpůrcům namítal, že přece „ostatní národové nedají si od Němců články víry nikterak předpisovati.“ Ale dostalo se mu ze všech stran nemilého uvítání; ba v Augsburku poslali jemu v ústrety sto za dábly přestrojených mladíků, kteří jako legata v kardinalském rouchu za sebou vlekli.

Při takovýchto poměrech, a při stálém rozčilování myslí se strany luteranských kazatelů, ani na sněmu tomto nic proti Lutrovi podniknuto nebylo, leč že sněmovníci vyslovili přece politování nad tím, že usnesení sněmu vormského posud jen na papíru zůstalo.

Ale již tímto politováním Lutr tolik se dohněval, že vydal spis, nařepsaný „*Dva císařské, nesvorné a odporné rozkazy, Lutra se týkající.*“

V tom se zvláštním rozhorčením mluví o knížatech; a tvrdí, že Turek, jenž z rozervanosti knížat na Západu těžce, od Východu stále usilovněji nastupoval a vše poturčoval, „jest desetkrát moudřejší, než všecka knížata německá!“ A dokládá: „Co že by se mělo takovýmto bláznům oproti Turkovi dařiti?“

Při té příležitosti budiž poznamenáno, *jakým znamenitým vlastencem německým Lutr byl!* Knížata s Turkem porovnával, zlehčoval, a všemožně o to usiloval, aby proti němu mocí válečnou ani se neopírali; ovšem, aby císař osamocen v boji proti úhlavnímu nepříteli Církve, byl ochromen, a tak doma rozbrojům Lutrovým přítrže učiniti mohl! I papeže Lutr za to hrozně znectíval, že týž chtěl zlato, stříbro i část důchodů kostelních obrátiti na válečná vydání oproti Turku. Tedy raději Turka nad sebou, než dědice svatého Petra, a s ním zákony církevní, Lutrovi ovšem nepohodlné!

6. Že tedy říšský sněm proti řádění Lutra, klatbou církevní i říšskou stíženého, praničeho neučinil, ba jednáním svým takřka pod ochranou svou jej vzal, tak že učení jeho rychle i mezi lidem sprostým se šířilo, všude prudké výjevy mezi katolíky a luterany působíc: *sjednotila se aspoň knížata jižního Německa*, mezi nimi bratr císařův, arcivévoda rakouský Ferdinand, vévodové bavorští a mnozí biskupové *v Řeznu* k tomu konci, aby usnesení sněmu vormského aspoň ve svých zemích ve skutek uvedli, revoluci se opřeli, zlořádů napravili, a kdyby od protivníků napadeni byli, na vzájem si pomohli

Tím učiněn počátek ku združování se stejně smýšlejících.

K těmto přidali se dále císař *Karel V.*, jenž bouřící se luterany v Nizozemí i na hrdle trestati dal. Pak císařův švagr, král český a uherský *Ludvík*. Dále *vévoda saský Jiří*, z druhé linie panovnické v Sasku, jenž již při disputaci v Lipsku proti Lutrovi se postavil, a pak spisy jeho páliťi dal.

Lutr odsloužil se témuž za to tím, že ho nazval „bublinou“; a se o něm vyjádřil, že „má v úmyslu Krista sežrati, jako vlk komára“. Ve spisu „*Wider Hans Worst*“ o něm tvrdí, že je „strup, osel oslů, svině“; dílo jeho že jest „čertovo lejno“; „v Písmu že jest zběhlým, jako kráva na ořechu nebo svině na barfě“. Ano radí mu, aby „poslechl prd od svině, a otevřel naň hubu!“

Všecky pokusy statečného vévody Jiřího, aby Lutra pokořil, zůstaly při kurfirstovi saském Bedřichu pro návody Spalatinovi úplně bez výsledků!

Proti Lutrovi postavil se také *Jindřich VIII.*, král anglický, jenž proti němu i spis vydal, háje v něm učení Církve katolické o svátostech, začež od papeže vyznamenán byl titulem „Obrance víry (defensor fidei)“. Týž Lutrovi vytýkal, že jest člověkem nad míru domýšlivým, jenž „má srdce naplněné hnísem, který mu ústy odtéká“; že jedná s nevýslovnou zlobou, a na polepšení ani naděje nedává, jako ne mouřenín na umytí; že jest již v tlamě ďablově, odkud na papeže štěká, a proto hodej utracení.

Lutr odpověděl jemu na to po svém neurvalém způsobu, tvrdě, že král „~~zřejmě~~ nestydatě a z úmyslu lhal jako kluci! že je prase, osel, kurva, hlupec, prolhaná držka, obrance ožralé nevěstky a matky všeho kurevnictví!“

7. *Oproti těmto protivníkům Lutrovým přidala se zase jiná knížata na stranu jeho*. Tak zejména *saský kurfirst Jan*, jenž byl po smrti nerozhodného bratra svého Bedřicha vlády

se ujal. Dále vévodové *meklenburgští*, brabě Albert *Munnsfeld*, a lantkrabě *Filip Hesenský*, jež se pak stal pohlavárem všech odbojníků, ač byl zetěm vévody saského Jiřího.

Také mnohá města, hladová na statky duchovenské a zádušní, přidala se zjevně ku straně Lutrově.

Hlavní podpory nabyli ale Lutr, když se k němu přidal mladý markrabě *Albrecht Brandenburgský*, jehož si byli „němečtí rytířové“ v naději na mocnou pomoc ze strany rodu jeho, přes jeho mládí za velmistra svého zvolili.

Týž obrátil se zprvu na Lutra o radu, jak by prý měl pokleslou kázeň v řádu napravit, poněvadž mnoho řádových rytířů veřejně nemravně žilo.

Lutr dal jemu radu takovou, aby rytíři řádovi „nepravé čistoty se odřekli, a ku pravé manželské čistotě se přidali. Avšak aby tak neučinili snad se svolením sněmu církevního, poněvadž by svolení sněmu se doprošující, dávali přednost ustanovením lidským, před zákonem Božím, jenž lidem velí, aby se rozmnožovali; a tak by (prý) se rouhali! Nemůže-li se kdo z rytířů ženy zdržeti: může (prý) si, na milost Boží spoléhaje, — jednu, dvě neb i tři kurvičky vydržovati!“

Rady Lutrovy uposlechl *Albrecht* napřed sám. I prohlásil území, Církvi jemu ku správě svěřené, za světské. Dopustil se tak zrady na Církvi i na řádu, konečně i na říši německé, ku které državy řádové náležely. Aby tedy dle říšských zákonů trestán býti nemohl: od říše odpadl. a dal se v poddanství polského krále *Sigmunda*; a od téhož, dne 10. dubna 1525. území své přijal v léno, jakožto *dědičný vévoda pruský*. Na to dne 24. června 1526. oženil se s dánskou princeznou *Dorotou*, Lutra pozvav na veselku; a pak začal zároveň s tchánem svým Církev katolickou nesmírně utiskovati. *Dánský král* sám dal příkladně jedním dnem všechny biskupy v říši své zajati; načež zmocnil se veškerého majetku církevního, a počal dle Lutra a se zjevnou úchvalou jeho prý „reformovati!“

Albrecht Brandenburgský ze své zrady slastného ovoce ale neužil. Ve vládě byl nešťastným; děti mu umíraly; umřela mu i královská souložnice jeho. Načež jsa star již 60 roků, ještě jednou se oženil, aniž by byl kýženého raje pozemského se dodělal, pro který zrádcem se byl stal. Výčitkami svědomí svého utýrán, zemřel polozoufalý dne 20. března L. P. 1568.

Albrecht Brandenburgský trestem pozemským se strany císaře zastížen nebyl, poněvadž císaři příliš překážely vojny, jež vésti nuceným se viděl. Tak ale dostali i Lutr i jiní, stejně s ním smýšlející, více kuráže, že *Albrechta* následovali v ženění a církevních statků zabírání.

Tak zejména biskup *Jiří z Polencu*, jež byl Albrecht ve svém území za biskupa vyvolil, zpronevěřiv se vznešenému povolání svému: berlu biskupskou rozlomil, a z drabých kamenů a perel, které na ní byly, dal nadělati rozličných ozdob tak zvané „manželce“ své! Z kostela svého odcizil 24 zlatých věcí, a pořídil za ně přikrývky a záclony ku postelím! Také z kostelů i klášterů sobě podřízených věci stříbrné uzmul, a naposled i celé biskupství Albrechtovi odevzdal!

8. Toho času, kdy katolíci i luteráni ve zvláštních sdruženích proti sobě stavěti se počali, vydal *Erasmus Rotterdamský*, prý ku popudu znectěného od Lutra krále Jindřicha VIII., zvláštní spis proti Lutrovi, pojednávající na základu učení katolického „*O svobodné vůli člověka*.“

Lutr odpověděl jemu na to roku následujícího spisem „*O ztročené vůli člověka*.“

V tom se snaží dokázati, že svoboda vůle lidské ničeho neznamena, ježto prý Bůh již před věky všecko napřed byl ustanovil, a člověk jest „zajatcem ďábla“. I tvrdí, že „*vůle člověka jest soumarem, na němž jezdí Bůh anebo ďábel*; a jenž tam kráčí, kam ho jezdec řídí.“ Dle toho přestala by ovšem všecka odpovědnost za skutky naše!

Ba ani *Sám Bůh není prý svobodným* ve své vůli, ale vázán jest na osud (fatum). jebož změnití nelze! a tedy co činí jen z nutnosti činí! Kterak ale pak Bůh ctití může, abychom spasení došli — toho Lutr nepověděl!

Však Lutr tvrdí, že „jest úradkem Božím, aby někteří lidé zahynuli! Mluví-li Písmo, že Bůh chce, aby všem lidem bylo zpomoženo, a všichni byli spaseni: není prý proto lbářem, ježto sluší rozeznávati *vůli Boží zjevenou* a — jinou *tajenou*!“

Jsou tedy dle Lutra vlastně dva bohové: Jeden, jenž se nám zjevil a v Písmu mluví; a druhý, jenž vše před věčností určil, tajným zůstává. a proti jebož určení Bůh zjevený sám ničeho nemůže! I radí Lutr, abychom „*vůli tajného boha*“ čili snad osudu neskoumali, ale se „*jí jakožto tajemství Božímu klaněli*!“

Kde tohoto učení o „*tajné vůli Boží*“ Lutr v Písmě našel, těžko zvědět; ale spíše mohlo by se dle jebo vlastního učení říci: Jestliže ty Lutře! každé chvíle, dle odpůrců, učení svá přeměňuješ: tvrdíš o sobě zajisté, že Duch svatý, kterým se pyšně chlubiš, vždycky tebou neprojížděl, ale spíše *duch nepravdy, lhář od počátku — ďábel*!

Sama sebe Lutr považuje za předurčeného ku spasení, i k tomu, aby jiným kázal. Jestliže ale posluchači jsou již ku spasení předurčeni: nač jim Lutr zbytečně káže? a nejsou-li, co jim kázání jebo pomůže?!

Veškerou cenu života lidského skládá Lutr na víru. I tvrdí, že bez víry, (ovšem jeho „víry“), i nejlepší skutky lidské jsou hříchy; bez víry že prý jest člověk „tajemnou komorou všech ďáblů“; ba že prý v každém člověku křtěném jako nekřtěném vše jest hřích! A má-li kdo víru, že „nic na tom nezáleží, byl-li před smrtí *zaopatřen* a s Bohem smířen čili nic, poněvadž prý jen skrze Krista ku nebi vystupovati lze.“ Kterak ale může člověk víry takové nabýti, jež by ho spasila: *když naprosto žádné svobody nemá*, a tedy dobrovolně ani uvěřiti nemůže, toho Lutr opět pověděti nedovedl!

A tak jeví se *učení jeho plným odporu*, a tedy *plným smýšlenkami a bludy*, a ne „evangeliem“, jež prý s nebe přijal!!

9. Také s *Čechy zůstal Lutr ve spojení* již od disputace v Lipsku. Když roku 1522. svolán byl do Prahy stavovský sněm, jenž by se uradil o prostředcích, jak by se v zemi jednota u víře obnovila: poslal tam Lutr po způsobu apoštola Páně (!) *epištolu* čili okružní list (Sendschreiben). v němž do Čechů si stěžuje, že se *jakožto utrakvisté* vrátili pod ukrutné prý tyranství papeže; a líbají ruce toho, jenž nevinnou krev Husovu prolil; a lezou pod nohy toho, jenž po nich šlape. I žádá, aby se Čechové přidržovali pod obojí; nevinné krve Husovy aby znova neodsuzovali; a vzniklé sekty čili náboženské odtržence hojným kázáním jeho „evangelia“ přemoci se snažili.

Roku pak následujícího poslal městské radě pražské spis, v němž tvrdí, že *netřeba kněží, od papežských biskupů svěcených*: ale že, ani všichni křesťané skrze křest kněžími se stali, má i obec právo, sama kazately své si ustanovovati!

Avšak učení Lutrovo, jakožto posavadním učením přímo odporující a cizácké, v Čechách nikterak ujeti se nechtělo; naopak, utrakvisté kazately jeho zahnali.

Také s *českými bratry* měl Lutr opětné rokování v dopisování, jež ale rovněž ku kýženému cíli nevedlo, ježto jim Lutr vytýkal, že si mnoho zakládají na „jemném, cudném životu a dobrých skutcích,“ a že mají nedostatek v učením a víře. Bratři oproti tomu skrze staršího svého, jménem *Lukáše*, vytýkali Lutrovi a jeho přívržencům v Německu, že vedou život příliš volný a lehkomyšlný!

10. Zatím ale, co Lutr hledal připojení k odbojným živlům v Čechách, počalo dračí *semeno odboje* klíčiti ve vlastním jeho domě, a přináseti ovoce jemu nemilého!

Když *Karlstadt* novým učením svým byl ve Wittenbergu rozličné různice stropil, přičinil se Lutr na to, aby odtud byl vypuzen. Karlstadt rozhořčen, obrátil se tedy ku prostému

lidu venkovskému, dav se za venkovského faráře zvoliti, a mezi tím jal se nauky své dále rozšiřovati.

I tvrdil, jako prý Kristus Pán vše pozemské se Sebe stíral, a tak Bohem se stal: že i lidé po příkladu Jeho všeho pozemského odřikati se mají, aby se tak Bohu podobnými stali. A kdo prý se všeho odřiká, a vše odporné s trpělivostí snáší: tomu že prý i Duch svatý porozumění Písmu svatému udílí, tak že žádných učených výkladů nepotřebuje.

Dále učil, že všechna bohoslužba katolická jest modlářstvím; a Lutr s přívrženci svými že jsou patroni čili zastancové modlářství, poněvadž prý katolické bohoslužbě s násilím nebrání, a obrazů i oltářů trpí. Konečně doporučel mnohoženství; vykládal, že křest dítek jest neplaten; a nejsvětější Svátosti vůbec že není, poněvadž prý Kristus Pán při poslední večeři při slovích: „Totož jest Tělo Mé,“ neukazoval na chléb, ale na Tělo Své!

Odkud se toho dozvěděl. o čem po patnácte století křesťanských nikdo nevěděl, pověděti opomenul.

Když si ku snadnějšímu rozšiřování nauk svých Karlstadt ve městě Jeně i svou tiskárnu zařídil: odešel tam Lutr, a počal proti němu prudce vystupovati v kázáních!

Jindy Lutr tvrdil, že má jeden každý právo kázati, jako prý bylo za času sv. Pavla v Korintu. Ale nepověděl, že tehdejší křesťané měli „dar prorocství“ od Boha, jež *skutky* osvědčovali; a že sv. Pavel toliko nakázal, aby *pořadem za sebou*, a ovšem za vedení duchovních svých, promluvití směli: ale ne, aby jeden každý *o své ujmě* kázal! Když ale jiní práva, jehož se Lutr pro svou osobu neprávem dovolával, rovněž užiti chtěli, ba kazatelům jeho do řečí skákali: tvrdil Lutr, že „se chovají jako na trhu, neb ve sviňském chlívku!“ a na odbojného Karlstadta přímo do Jeny si zajel!

Avšak tentokráte se Lutrovi nepodařilo, v Jeně odboje proti sobě udolati, jak sám vyznal: „Byl jsem rád, že mne kameny a lejny odtud nevytloukli, ježto mi mnozí takovéhoho požehnání na cestu dávali: Jdi k čertu; aby jsi si krk zlámal, prvé než z města vyjdeš!“

Když takto Lutr sám proti Karlstadtovi ničeho nezmohl. přičinil se aspoň na to, aby byl týž od kurfirsta ze země vypovězen. Načež Karlstadt po rozličných zemích i městech se potuloval, mnohdy bídne s rodinou životem se protloukaje, všude proti Církvi i Lutrovi různice čině, až roku 1541 v Basileji nepokojného života svého dokonal.

Lutr, nemoha kázáním ani vyhnanstvím Karlstadta udolati, vydal proti němu spis nadepsaný: „*Proti nebeským*

prorokům“, v němž před ním jakožto nepravým prorokem varuje.

11. Ještě nebezpečnějším než Karlstadtovo, bylo učení a počínání si *Tomáše Münzera*. Týž tvrdil, že má od Boha zvláštní zjevení, a že povolán jest, zlosyny, jakými prý jsou kněži a mniši, jako zuřivé psy ze světa sprovazovati. Také učil, čehož docíliti chtějí za našich dob *kommunisté*, aby všecky věci všem byly společny, a nikdo tedy ničeho vlastního neměl, ať by si toho byl třebaš i nejpoctivějším způsobem vydobyl!

A jiní jeho stoupenci: sběhlý mnich *Pfeiffer* a *Denk* upírali i Božskou Trojici, a bouřili lid netoliko proti vrchnostem duchovním, ale již i proti mocnostem světským.

§ 30. Lutr vidí ovoce „evangelia“ svého.

1. Uváží-li kdo chladně všeho toho štvání se strany Lutra a stoupců jeho, položí si zajisté sám otázku: Kam to vše asi vedlo? A rozpomene li se, jaké následky měly náboženské štvance, Husem rozrácené v Čechách: zajisté bude očekávati další vypravování o krvavých vzpourách a ukrutném řádění lidu svedeného a rozvášněného, jako bylo před sto lety. A tak v pravdě i bylo; nebo stejné příčiny mívají i stejné následky.

V Německu propukla **ukrutná, krvavá válka selská**, jež oproti revoluci v Čechách v ničem si nezačala, leč že tak dlouho netrvala; za to byla ale pokud možno ještě hroznější!

2. Jako *předehrami ku krvavé válce* té byly rozličné větší neb menší pozdvížky chudého lidu již ku konci století patnáctého, i při počátku věku šestnáctého.

Příčiny jich byly četné. Tak v některých krajinách potají stále ještě kvasilo *učení husitské*, sem zanešené, jímž vážnost netoliko moci církevní ale i státní byla podrývána.

U *šlechty* zavládlo lehkomyšlné marnění, požitkářství, zvláště chlast. Těmi hříchy nejen že národního jmění ubývalo, ale také síly i tělesné i duchovní ku získání nového ocha-bovaly. Veřejné lupičství považováno od šlechty na mnoze za „slušný šlechtický výdělek!“ Obchodníci mnohdy ani pod samou ochranou císařskou nebyli před lupiči takovými jisti!

A poněvadž k vysokým *důstojnostem církevním* brávaní byli téměř napořád jen šlechtici: tito hodnostáři, čemu doma

se přiučili, i v duchovním stavu dále tropili; na povolání své se neohlížejíce: hodovali, marnili, tančili, souložili, honili, nižší duchovenstvo utiskovali a zlým příkladem kazili.

Obchodníci, chtějí rychle zbohatnouti, zboží kazili a za dobré prodávali, lichvařili.

Sedláci, po pánech se opičící, v marnotratnosti a lenivosti jich následovali.

3. A do těchto poměrů zasáhl *Lutr* bořivými náukami svými. Vrchností světských chtěl užiti ku převratu v Církvi, aby se mohl nenáviděného života v klášteře zbaviti, aniž by se musel následků, na odpadlíky toho času uložených, lekati.

Dosti jemu hověly, církevní statky a moc nad Církví, od Lutra jim nabízené, na zřeteli majíce. Když ale po vůli nebyly jemu nadobro, ba následkem usnesení na sněmích říšských vydání hanopisů jeho si žádaly: *Lutr počal ve sběsilém hanopisu proti nim vyzývati lid, aby jich neposlouchal, a sice — pod ztrátou spasení! A prohlásil: „Knížata jsou největší blázni, a nejhorší kluci na zemi! Proto lze se od nich nadíti jen toho nejhoršího. Jsou žalárníky i katy Božími. Bůh ale jest velikým pánem: a proto musí také ušlechtilé, urozené, bohaté katany a pochopy míti!“*

O *císaři* tvrdí *Lutr*, že prý jest „poubým pytlem červů, a jen nestydatě se chlubí, že jest ochrancem Církve.“ Končí slovy: „Bůh nás vysvobodí od nich, a dej nám jiné panovníky z milosti. Amen.“

Poněvadž císař byl mimo zemi, skoro stále válkami zapneprázděn, a kurfirst saský návodem Spalatinovým Lutra proti následkům velezrády chránil: mohl *Lutr* snadno ve zhoubném dile svém pokračovati, a vážnost nejen církevních ale i občanských vrchností podryvati, a veřejné a veliké pozdvižení lidu připravovati.

4. Oproti spojení katolíků v Řeznu, za vedení bratra císařova Ferdinanda, ustanovila se roku 1524. *jednota odbojných měst ve Špýru*, jež mezi sebou na vzájem si slíbily pomoc, kdyby pro neplnění vormských dekretů měly trestány býti. Zároveň hledaly také spojení s odbojnými živly v cizině, zejména v Čechách a ve Švýcarsku. A pak cítíce se dosti silnými: násilně prováděly novoty náboženské v Norimberku, Magdeburku, Vratislavi, Štrasburku, po libosti kostely, kláštery a obročí duchovenské zabírajíce.

Zejména vyhnáný vévoda *Ulrich Württenberský*, zvaný „würtenberský kat“, snažil se i sedláky ku krvavé vzpouře

co nejvíce poštvati, slibuje jim statky kněží a bohatých kupců, jež „rasy lidu“ nazval.

5. *Sedláci začali krvavou vzpouru v červenci L. P. 1524.* táhnouce ode vsi ku vsi, od města k městu, na hranice Švýcar, pak do Elsas, Falcu, Saska, Tyrol, Štýrska, zvláště mocnými jsouce v Durynsku. V samotném Švábsku udává se počet vzbouřenců na 300.000 hlav! Rozpalovali je sběhlí mniši, znemravnění kněží, ztřeštění kazatelé jako Münzer, a schudlá šlechta, jež se k nim přidala.

Tvrdili, že jsou věrnými stoupenci „evangelia“, ovšem tobo nového, jež je učí, že jsou ode všech povinností osvobozeni. I vykládali si tu evangelickou svobodu tak, že nepotřebují dále pánům robotovati, ani daní platiti. A jestliže jest každý křesťan knězem: že tudíž žádných zvláštních duchovních nepotřebují, a tedy také posavádním ničeho platiti povinni nejsou! A jestliže sliby klášterní jsou proti Bohu: že oni tedy také klášterům na dále ničeho, čím posud na činžích povinni byli, odváděti nebudou!

A jak blásali, tak i činili. Kláštery a kostely počali drancovati, vylupovati, vypalovati. duchovním, kde co bylo, pobíratí a jich vyháněti neb vybíjeti, zcela podobně jak to před sto lety husité činili v Čechách. Kdo se k nim nechtěl přidati: všecko mu vyjedli, pobrali, zkazili — vše dle „evangelia!“

Z počátku nekladeny sedlákům, dle nového evangelia jednajícím, od pánů překážky. Ba mnozí páni to i rádi viděli, že sedláci proti duchovenstvu takovýmto způsobem nastupují, čekajíce příhodné chvíle, aby se sami největšími statky duchovními obohatili. I zdálo se jim to býti potom tím snadnějším, až by duchovenstvo ve své veliké moci oslabeno bylo.

6. S některými sedláky, bezuzdným takovým životem zpitými, nebylo vůbec řeči, aby si rozumněji počínali. Mírnější ale sestavili přece žádosti své do dvanácti článků, čili *artikulů*, a požádali Lutra, aby jim jich na základě „evangelia“ svého posoudil.

V člancích těch hodlali se domáhati toho, aby si mohli své faráře volně voliti, a je také sesaditi, když by „čisté evangelium“ nekázali! Chtěli, aby, co není dle Písma, se na nich na dávkách a daních nevymáhalo, veškeré nevolnictví aby přestalo. Konečně, aby směli volně honiti i ryby lovití.

Lutr dal jim sice své dobrozdání v ten rozum, aby pokoj zachovali, a způsobem násilným pomoci se nedomáhali. Uznává ale požadavky jich za spravedlivé, a přičítá všechnu vinu jich nespokojenosti „knížatům, slepým biskupům, vzteklým kně-

žourům a mnichům, kteřížto nepřestávají proti svatému „evangelii“ zuřiti a lid dříti.“ A proto tvrdí, že „nejsou to sedláci, ale Bůh sám (!), Jenž proti pánům povstává.“ Věrným katolíkům ale prohlašuje, že „sedláci jsou metlou Boží na ně.“

Tímto svým napomenutím Lutr ovšem ohně vzpoury neudusil, ale jen oleje do ohně přilil! Vzpouru proti vrchnostem církevním schválil; ale lid, jednou poštváný, vzbouřil se pak ovšem i proti vrchnostem světským!

7. Sedláci, výklady Lutrovými povzbuzení, a paličskými řečmi bídých duchovníků podněcovaní, dopouštěli se nejhoršších ničemností. Jedna z nejzuřivějších vzteklic byla jakási „černá Hofmanka“ (die schwarze Hofmannin), jež i té nejdivočejší husitce se vyrovnala. Slovy „Bůh tomu tak chce“, pobízela sedláky, aby loupili, pálili, vraždili nejen u duchovních, ale i u světských pánů. Sama tukem zavražděných střevíce si mazala!

Mezi davy sedláků počala *hrozná nevázanost a nemravnost*. Zneuctivali způsobem neslýchaným nejsvětější Svátost v chrámech; částky svaté z kalichů na zemi sypali a po nich šlapali; nejohavnějších způsobů smilstva beze studu, veřejně se dopouštěli; a v nestřídmosti žádných mezi neznali. A tak nečinili jenom lidé dospělí, ale i děti! Pracovati nechtěl více nikdo; na cizí útraty, jako divá zvěř, žítí chtěli všichni!

Strůjcem celé té spousty, a *otcem krvavé té revoluce plným právem nazvati sluší Lutra*, jenž učil, že kláštery jsou pravými jamami vražednickými; kdo poslouchá biskupů, že poslouchá samého ďábla; kdo sídla duchovenstva boří, že jest pravým dítkem Božím; a ničení klášterů že jest pravou reformací čili nápravou Církve!

Že se jemu povinnosti kněze a řeholníka zprotivily; přičinil se na to, aby stavy ty byly vyhubeny. A skrze selenskou revoluci toho dokázal, že v brzku celé zástupy kněží byly bez přístřeší; a řeholníci obého pohlaví jako holubi, z hnízd vyplašení, po krajinách z místa na místo bloudili, a o vše jsouce oloupeni, bídě mezi životem a smrtí zápasili!

8. Pokud sedláci pouze proti duchovním vystupovali vláda říšská jim nebránila; kurfirst saský přímo se jich ujímal; a Filip Hessenský, zeť vévody saského Jiřího, jenž vším úsilím resoluci se bránil, všemožně je podporoval. Potom teprve, když *sedláci povstali i proti pánům světským*, a stejného násilí, jako dříve jen na duchovních, pak i na nich páchatí počali: páni vidouce, že z požáru domu sousedova,

jemuž nebránili, vznikl požár i v domech jejich. proti sedlákům na obranu se spojili. Sám bývalý jich příznivec Filip Hessenský spojil voje své s houfy tchána svého Jiřího saského, a takto brannou mocí postavil se sedlákům, kteří byli se proti němu u *Frankenhausenu* vozovou hradbou ohradili, jako to před nimi husité oproti nepřátelům svým byli činili.

Avšak sedláci, v boji nevyzvojení, proti řádnému vojsku na dlouho obstáti nemohli, zejména že jim nešlo ani tak o boj a vítězství, jako o pálení a plnění. I jsou v krvavé bitvě, dne 16. května 1525 svedené, přemoženi, a 6000 z nich pobito

Hlavní podněcovatel sedláků, veliký hubař *Münzer*, vida sedláky prohrávati, skryl se zbaběle v jistém domě pod postelí, kdež byl nalezen a pak zmučen. Načež vsadili ho vítězové do žaláře; tam šel do sebe, kajicně z hříchů svých se vyzpovídal i nejsvětější Svátost po katolicku přijal, a pak na usmíření zločinů svých stát byl.

Zajatí buřiči byli ke stromům přivazováni, pomalu upíkáni, i jinak hrozně mučeni, a ukrutně ztrestáni. Ve Frankénách porubáno jich bylo na 10.000; ve Württenbergu na 6.000; ve Švábsku na 10.000; v Elzasích na 20.000. Ve Würzburgu se chlubil kat, že za jeden měsíc sám 350 jich odpravil; jiný při švábském spolku ustanovený tvrdil, že sám 1200 jich odpravil!

V celosti asi 100.000 lidu selského v této nešťastné vzpouře zahynulo, o nichž Lutr později sám se vyjádřil slovy: „*Ve vzpouře já sám jsem sedláky pobil, ježto já sám jsem ubíjeti jich kázal. Všechnu jejich krev mám na hrdle mém!*“

A vedle této ztráty na životech lidských byly také *nesmírné ztráty na majetku lidském*. Nebo ve vzpouře té přes 1000 zámků a klášterů bylo vyloupeno a zničeno; na sta osad vypáleno; pole zůstala nevzdělaná, a následkem toho ceny plodin nesmírně vystoupily; bohoslužba zastavena, a lid nad míru pustl; tisícové vdov a sirotků po ubitých vzbouřencích krajem se potulovali a hladem zmírali, poněvadž nebylo více klášterů, jež chudinu živívaly! Staré zápisy sedláků shořely, a páni pak mnohem více, než nač právo měli, si poroučeli, a *nové daně i roboty vymáhali*: tak že lid selský měl se po bojích svých mnohem hůře, než kdykoliv dříve, právě jako i po bojích husitských v Čechách bylo!

Sedláci se vzbouřili a tresty za vzpouřou vytrpěli: *páni ale a magistraty měst o dědictví po revoluci jejich se podělili!*

9. *A co tomu všemu říkal Lutr, jenž „evangeliem“ svým dle vlastního doznání svého, všecko toto byl způsobil? Kterak zuboženého lidu se ujal?*

Lutr, když viděl, že sedláci podléhají, nechtěl o „svobodě evangelia“ více ničeho slyšeti; ale *jakožto kurfirstiv služebník, počal kázati všemoc vlády světské, a neobmezenou poslušnost poddaným!* Napsal ve spisu „*O vrchnosti světské*“: „*Cibus, onus, virga asino*“ t. j. „pokrm, břemeno, metlu oslovi“ čili sedlákoví! „Vrchnost musí sprostý lid (pana „omnes“), poháněti, bítí, dusiti, věšeti, pálití, odpravovati, v kolo pletati: aby se bál, a v uzdě udržen byl!“ „Vrchnost musí pana „omnes“ donucovati a doháněti, jako doháněno bývá prase a divoká zvěř!“

Vrchnosti, ubíjející čas v chlastu, žrádle, smilstvu, na honech a jiných radovánkách, chválí, že prý starostmi o bezpečnost sedláků nad míru jsou obtíženy; a káže sedlákům: „*Knížata nemají na růžích ustláno . . . ale ty zatím se povaluješ za kamny, a obracíš ďáblu „línou pečení“, nedbaje starostí pánů o tebe . . . Vy bezmocní, hrubí sedláci a oslové, nechcete toho slyšeti!*“

Ještě hůře počíná si Lutr oproti ubobým svedeným sedlákům ve brozném spisu, nadepsaném „*Proti vražedným a loupeživým rotám selským.*“

V tom spisu zlořečí sedlákům, že zločiny své omlouvají „svobodou evangelia“, kterou sam přece kázal; a vybízí vrchnosti, aby proti sedlákům se vši krutostí nastupovaly, volaje, ovšem ne hlasem evangelia, ale někoho „jiného“: „*Proto ustrňte se nad ubobými lidmi, kteří od rozzuřených sedláků trpí: bodej, bij, škrt, kdo můžeš! Zemřeš-li v tom boji: blaze tobě; jsi pravý mučenník; blaženější smrti dojití nemůžeš, leč v tomto boji!*“ „*Jest na čase, aby sedláci utráceni byli jako vztelklí psi!*“ „*Kdo slitování má pro sedláky, Boha upírá, Jemu se rouhá!*“

Ano Lutr každého „ve jménu Páně proklíná“, kdo se sedláků ujímá, poněvadž sedláci „opřeli se vůli Boží!“ Tvrdí o nich: „*Jsou neposlušní, zpurní, vrazi, lupiči, roubači.*“

Po takovýchto řečích Lutrových, není ovšem divu, že lidé, slyšíce sezváněti ku kázáním Lutrovým, říkali: „*Zvoní se zvonem vražedným (Mordglocke)!*“

§ 31. Lutr dílo své „korunuje“.

1. Přísloví praví, že „korunou muže, jestiž žena“; a Lutr dle toho jednal, an po tolika útocích na kněžství a sliby řeholn', konečně dílo své korunoval tím, že — se i oženil, jak již dne 4. května 1525, *za hrůz války selské* (1) byl ohlásil, an napsal: „Dáblu na vzdory chci se s Kátou oženiti, prvé než umru!“

Apoštolé Páně žen opustili pro Krista; Lutr učení jich se odřekl pro ženu! Apoštolé Páně kázali pokoru, poslušnost, čistotu, zapírání sebe: Lutr rozkazy jich pohrdl, aby mohl žítí volně!

Ku konci války selské radil Lutr arcibiskupovi mohučskému Albrechtovi, aby když „metla Boží“, totiž vzpoura sedláků přestává: nepravého stavu duchovního odložil, se oženil jako strýc jeho Albrecht brandenburgský, a biskupské statky za světské a dědičné prohlásil. I sliboval jemu, že i sám se ožení. A jak slíbil, také učinil; ale teprve po smrti kurfirsta Bedřicha, jenž ženění se duchovních odporoval, do „ráje“ manželského vstoupil.

Také chtěl dříve zvědět, jak se povede znemravěným kněžím, mnichům i jeptiškám, kteříž ku kázáním jeho stavu svému se byli zpronevěřili, a přes odporující jim zákony, netoliko církevní, ale i světské, *v manželství, před Bohem ovšem neplatné*, byli vstoupili. Chtěl míti napřed mnoho spoluvníků, zejména z vyšších stavů, aby pro možný případ, že by se vše obrátilo: nemusel se báti přílišného potrestání! Neboť i světské zákony té doby vstoupení do manželství osob Bohu zasvěcených považovaly a i trestaly jakožto *zločin*; a dítky z takovéhoho bříšného spojení vzešlé problašovaly za *nemanželské* pro všechny časy.

2. *A kdo pak byla ta vyvolená, a hodná „druhého pro-roka Eliáše“*, jak si dal Lutr říkati?

Jmenovala se **Kateřina z Bory**. Narodila se dne 20. ledna 1499, a byla již jakožto dívka desítiletá dána na vychování do kláštera. Pak stala se sama jeptiškou. a praví se že i představenou kláštera v Nimpču. Jakýsi Leonard Koppe, obchodník se sýrem a slanečky, zároveň s dvěma příbuznými svými, vesměs měšťané v Torgavě, kde měl kurfirst saský residenci, vyvedli *k popudu Lutrovu* ji a jedenáct urozených družek jejích na den 5. dubna 1523 tajně z kláštera pod záminkou, že prý se tam slovu Božímu nepřije, a tedy — „pro duše spasení.“ V právdě mívala ale Kateřina nedovolené, tajné

schůzky s Koppem již po delší čas dříve, a přála si s družkami svými na místě zátiší klášterního, „volnosti evangelické“, jakou hlásal Lutr mnich. Ujítí muselo se ale potajmu státi proto, poněvadž klášter ležel v území vévody Jiřího, jenž by něčeho takového nikterak nebyl strpěl. Lutr snažil se nečestný skutek ten pak ospravedlniti zvláštním hanopisem na vévodu.

Kateřina z Bory, nebo zkrátka *Káta* (*Kaethe*), jak ji nazýval Lutr, ubytovala se *ve Wittenbergu*, a užívala tam „mezi akademickou mládeží úplné svobody evangelické“, podobně jako to činily i jiné sběhlé jeptišky, o nichž jeden současník píše. že: „jsouce svedené z náručí Ježíše Krista, ku všemu smilstvu se naklonily!“ Později bydlela u malíře *Lukáše Kranacha*, jenž hanopisy Lutrovy nestoudnými obrázky opatřoval, kde ji navštívil i *Krystyan*, král dánský, zvaný „kat biskupů“, a daroval jí zlatý prsten! Měla také velice „důvěrnou“ známost se studentem Baumgaertnerem, jenž se nazývá jejím „záletníkem“, kterýž jí však později opustil. Na to ona sama z jara roku 1525. nabídla se Lutrovi za „manželku“ prostřednictvím přítele jeho *Amsdorfa*.

Ale, ještě dříve, než Lutr Kátu veřejně za „manželku“ pojal, již jí užíval, nazýváje ji svou „nevěstkou“ („*meine Metze*“); a teprve, když se při ní následky toho obcováníjevily, a veřejně se povídalo, že je Káta těhotnou: na rychlo se s ní oženil, aby ostudám ušel! V psaní svém z dne 15. června 1525. ohlašuje, že se dne 13. června oženil, a že, aby mu snad z některé strany bráněno nebylo, rychle se ku Kátě přiložil („*beilegen*“).

Souložením tedy s Kátou, a sice u přítomnosti svědků, Lutr „manželství“ své s Kátou začal, zcela tak, jako u pohanských Řeků manželství se uzavírala; a také dle svého učení, že prý manželství žádnou svátostí není, ale za věc docela světskou považováno býti má!

Při tomto sňatku „muže Božího“, jenž beze všeho církevního žehnání skutkem se stal, přítomnými byli jakožto *svědci*: *Apel*, právník, jenž byl ženat se sběhlou jeptiškou; nestydatý malíř *Kranach*, *Bugenhagen* a *Jonáš*, sběhlí a ženatí kněží, z nichž poslední pak svědectví o sňatku Lutrovi vydal, řka, že „byl při slavnosti přítomen, a sám nevěstu v posteli ležeti viděl.“

Svědci ani napřed nevěděli, co se u Lutra díti bude, poněvadž byli k němu pozváni toliko na večeri. Když se však sešli: tu Lutr z nenadání v jejich přítomnosti ke Kátě se přiložil, a pak rouhavě tvrdil, že „sám Bůh ho do toho

vehnal!“ Slavnostní hostina svatební však, za přítomnosti četných hostů, vykonána byla teprve dne 27. června 1525.

Lutr oženiv se, snažil se krok svůj omluviti výmluvou, že povinen byl „příkladem svým ukázati, že manželství nad panenstvím stojí!“

Mimo četné jiné přátele kroku tohoto Lutrovi neschvaloval zejména *Melancton*, předvídaje ovšem, že tím Lutr posavádní horování své pro nápravu Církve v posměch uvede; i nazval ho proto „svrchovanou měrou *lehkomyšlným* a *smilným!*“

A jiný o svatbě jeho dí: „Slavil sňatek svůj v době, když svedení jím sedláci po tisících ubíjeni byli! Slavnostními pochodněmi při veselce jeho byly hořící zámky, kláštery i osady; slavnostním sezváněním bylo zvonění na poplach; svatební ozdobou jeho byli tisícové lidí pobitých neb umírajících na borách i dolinách! A tak učinil ne snad jako horkokrevný, nerozvázný mladík: ale jako muž dva a čtyřicetiletý s ženou šest a dvacetiletou! Neměl věru srdce ani pro čest svou, ani pro hrozné bídy lidu, jím samým svedeného!“

3. Klíčem k tomuto, jinak nepochopitelnému, jednání Lutrovi jest nám *předchozí život jeho*.

Již jako študent zapředl asi nedovolené pletky s paní Voršulou Kottovou, o níž tvrdí, že jej naučila nade všecko ceniti lásku ženy, a písni:

„Wer nicht liebt Wein, Weib und Gesang,
bleibt Narr sein lebelang“;

to jest: „Kdo nemiluje vína, ženy a zpěvu — zůstává bláznem po celý život svůj!“

Vzpomínkou na brozné tresty Boží, jež často náhle na hříšníka přikvačují, při nenadálé smrti přítele svého rozrušen, uchýlil se nerozvázně do zdí klášterních, kdež oproti všem předpisům řeholní poslušnosti a pokory chtěl nezřízenou žádostivost svou, ku které sám se přiznával, dle hlavy své překonati nesmyslnými skutky kajícími. A když seznal, že ozývající se v něm žádosti ku věcem hříšným nedají se zničiti, jak si přál, (ovšem ale s milostí Boží utlumiti a vedení rozumu podrobiti): připadl na myšlenku, že vůbec všechno zapírání a umrtvování naše jest zbytečné, ježto jimi přece pokušení ku zlému nezamezíme; a že tedy člověk pouhou toliko důvěrou v zásluhy Ježíše Krista, kterou on však „vírou“ nazývá,

spasení dojiti může, beze všeho obtížného zachovávání příkázání Božích.

V tomto bludu však, z něbož v domýšlivosti a pýše své opět nechtěl se dáti vyléčiti, zkusil na sobě pravdu slov svatého Bernarda, že „*tajná pýcha trestána bývá zjevným smilstvem*“ (occulta superbia punitur per apertam luxuriam), a upadl v ohavné okovy hříchu tohoto. Žádost tělesná, byla-li kázní ku postu čili ku zdržování se odsouzeua, potom s tím větší prudkostí v požár hříchů propukává! A tak stalo se i při Lutrovi: Z přemrštěného muicha, jenž mermomocí svou silou světcem státi se chtěl: vyvinul se ponenáhlu labužník a nestydatý smilník!

Lutr o tom sám svědectví dává, že již dávno před svým „ožením“ *hanebnému smilstvu docela se odevzdal*. Již v létě roku 1523. musel se dáti léčiti z nemoci francouské, kterou celé jeho tělo bylo proniknuto; a často po celé noci nemohl spáti, poněvadž jemu od ní mozek vysýchal. Později se přiznal, že na duchu i na těle stále postonává. „Mám na svém těle,“ praví, „dvacet nežitů jako hvězd na nebi.“ Pak zase měl boláky na stehně, a musel jich nechat otevřenými, aby otrávené šťávy mohly tudy z těla utékat, a jemu se tak závratí hlavy a úzkosti srdce umírnily. Tak bylo s ním i před samou svatbou; později dostavily se ještě i jiné neduby.

Hanebnými takovými následky smilstva sužování byli a na ně i zemřeli také Ulrich z *Huttenu* a Filip *Hessenský*. V městech bývaly totiž té doby všude i „*lázně pro lid*“, v kterých bývaly také příležitosti ku smilstvu, jemuž tito noví evangelisté všichni podlehl. poněvadž takové veřejné místnosti bez ostychu navštěvovali.

Lutr sám rád po hospůdkách (Kneipen) se potuloval, bavil, zpíval, na loutně hrával — i v rouchu řeholím! Také sám doznává, že se mnoho se ženami směšoval, *ba i tři ženy (uxores) najednou měl, a „silně miloval!*“ Byly to vedle Káty ještě spoludružka Kátyna z kláštera, sběblá jeptiška *Schönfeldtova*, a jakási *Ave Alemanova* z Magdeburku. A tak zatím co krvavá revoluce potoky krve prolévala: Lutr měl hlavu i srdce naplněny ženskými a plány na ženění, aby „z moře do přístavu, ze světa do ráje přesazen byl!“

Ba Lutr, i když se byl již oženil, s *Kátou samotnou se nespokojoval*; ale dávaje i na dále odváděti jeptišky z klášterů, zejména z území vévody Jiřího, jež pro bránění se luteránství „zuřivým tyranem“ nazýval: tyto „kořisti Kristovy“ u sebe ubytoval, jejich lstivým úkladům podlehal a

jich i užíval. Služka jeho, *Rosina z Truchsessu*, sběhlá jeptiška, veřejně se chlubila, že má dítě s tím „mužem Božím!“

4. *Co Káty se dotýká*, neměla ona nikterak znamenitých darů ducha anebo snah vznešených. Byla ale na těle i na duchu žena zdravá, povahy silné, otrlé, spíše mužské, nežli ženské. I mohla tedy Lutrovi vyhověti, i také vyhověla jakožto žena i věrná pomocnice. Vytrvala pokojně, i když Lutr při svých tělesných nemocech, při duševním trápení svědomí, a při své prchlivé i měnivé povaze často zkypěl! Poslušnou ho však vždy nebyla! Byla mnohomluvná a žvanivá, a tak často Lutra překonávala, že ač dříve manželství nade vši míru vychvaloval a každému nakazoval, později blahoslavlil toho, kdo se ho dovede zdržeti!

Káta dělala Lutrovi také často zakulisní kázáníčko; začez on, posmívaje se jí, oslovoval ji „pane můj!“ anebo „milý pane Káto!“ Celkem ale dosti dobře se snášeli.

O rodinném životě s Kátou Lutr mnoho napsal. Měl s ní šest dětí. Vypravuje o starostech, které s ní měl v jejím častějším těhotenství. Popisuje synáčka svého Martinka, jak ho znečistil; a Johánka, jak se již naučil s ohnutým kolénkem do každého koutu „vykakati“. Popisuje zevrubně své holesti se zlatou žilou, a kterak, prst do řiti nastrkuje, si nadlehčoval, aby krev s rozkoší odtékala, a tak i v ostatních tísních se jemu ulehčilo. I tvrdil, že ho ďábel, jakožto zakladatel papežství, sužuje na těle (nezdravými šťávami) a na duši (hryzením svědomí pro učiněnou vzpouru proti Církvi): ale on že ho s pomocí Boží přemáhá, an si v nemocích nadlehčuje! A ač úctu a přímluvy svatých zavrbl, *prosival přece přátely své za modlitby*, an prý ho, jako svatého Pavla, anděl satanášův zašijkoval! „Je-li údělem apoštolským“, tvrdí, „s ďábly se potýkati, a často ve smrtelných úzkostech býti: jsem ve všech věcech těch Petrem i Pavlem, ač ostatní moje úděly apoštolskými nejsou; ale mají za původce své: loupežníky, publikány, kurvy a jiné hříšníky!“

5. *Dům vedl Lutr s rodinou svou veliký, okázalý*. Z kláštera svého ponenáhlu všechny bratry vypudiv, sám v užívání jeho se uvázal. Roku 1532. kurfirst jemu klášter i s příslušenstvím docela daroval, a sice jakožto „svobodný statek dědičný“, z něhož by daní platiti povinen nebyl. Jen prodati ho neměla rodina Lutrova bez svolení kurfirstova.

Statek ten hleděli Lutr s Kátou náležitě rozšířiti i zvelebiti, aby to byla důstojná residence pro „německého papeže“! Lutr zabral klášterní domy, zahrady, rybníky, podíly lesů pro sebe; ale vydržování jich uvalil na magistrát! Od toho

přijímal dary: pivo, víno, dříví, peníze, stavivo, povozy. Od kurfirsta přijímal od oženění se svého 200 dukátů ročního přídavku. I odjinud přijímal rozličné i drahocenné dary: látky na šaty, skvostné náčiní, hodiny, lampy, plátna, semena, zvěřiny.

A v takovémto sídle svém počínal si Lutr skutečně jako opravdový papež. Vydával „bully“, nařizoval „interdikt“, zapovídal totiž služby Boží; vylučoval z „církve“ své; jako příkladně Kašpara Schwenkfeldta pro různé učení; ustanovoval jakožto „vrchní biskup“ kazately, jako příkladně Justa Jonáše do Halle; dohlížel na práce jejich; visitoval obvody jejich; rozlučoval manželství, ve všem poslední slovo ponecháváje kurfirstovi, jakožto svému „vrchnímu papeži“!

Měl i své „kollegium kardinálské“, v němž zasedali přátelé jeho Melanchton, Bugenhagen, Jonáš a jiní. I počínal si vůbec tak, jakoby byl osou, o kterou celý svět se otáčel! Papežem německým se sice přímo nenazval, ale tak ve všem se choval, jakoby jím byl.

Také po způsobu „prelatů“ nosíval košili kolem krku červeně lemovanou, a udílel i slavné „audience“.

V domácnosti své Lutr žil nádherně, nikdy neukazuje nějaké šetrnosti nebo obmezování sebe. Chtěl se zdáti velmožným. V prostranných místnostech, jindy klášterních, postupně pohostil celé zástupy sběhlých mnichů i jeptišek. Mnozí z nich se jemu také často velmi nepěkně poděkovali, poněvadž chtějí „do ráje stavu manželského“ vstoupiti, a jsouce jakožto řeholníci bez majetku, Lutrovi kradli, co se dalo — dle jeho vlastního „evangelia“.

Mimo řeholníky míval Lutr u sebe i množství studentů na bytě a ke stolu.

K domácnosti Lutrově patřili také koně, dobytek hovězí i vepřový i drůbež. Na svých cestách, příkladně do Šmalkalden, vozíval s sebou i vlastní své náčiní kuchyňské i stolní. Ku vepřům svým vydržoval si zvláštního pastýře, s nímž častěji hovořival, když nemaje právě společnosti jiné, na výčitky svědomí svého spíše zapomenouti chtěl. Také pivo sám si vařil.

Lutr jídal rád vepřové i kuřata, a sice požíval ne málo a pil mnoho; nebo sám o sobě dí: „Žeru jako Čech, a chlastám jako Němec!“ („Ich fresse wie ein Böhm, und saufe wie ein Deutscher.“) Hostiny dával často, a z pravidla při nich také přebral. Sám důvěrný přítel jeho Jonáš o něm tvrdí, že se často, ba denně vinem přesytil, pívaje pět až šest kvartů sladkého, a pak požitě věci zase vyvrace! Proti

ožralství horoval; ale sám v příčině té z míry nepěkně se choval. Chlastem svým doma i ve společnostech, jichž byl velikým milovníkem, a rozpustilostí svou při hodování mnohých velice pohoršoval.

Jakého zrna bývaly zábavy Lutra a společníků jeho, o tom svědectví vydávají jeho stolní řeči (Tischreden), jež Lutr, v opilství myšlénkám svým úzdy pouštěje, mluvil, a přecastý společník jeho, Jan Aurifaber, si zaznamenával, a l. P. 1566. Lutrovi na památku tiskem vydal. Řeči ty obsahují tolik nestoudností, že rozšiřování jich v Rakousku až do roku 1891. vůbec zapovězeno bylo, ač jinak, jak známo, přemnohé věci nemravné tu beze vsí překážky se vydávají i rozšiřují!

Že takovýto způsob života *velikého nákladu vyžadoval*, leží na bíledni; a proto se také Lutrovi, i při jeho znamenitých příjmech, jež si revolucí svou byl vymohl, *mnohdy nedostávalo*. Tak jednou nechtěli měšťané Lutrovi zapůjčiti ani deset zlatých, mrzíce se, že s poběhlými mnichy a jeptiškami tolik majetku promrhává.

Také mnozí poplatníci bývalého kláštera, jež si byl Lutr přivlastnil, činže jemu platiti se zdráhali odvolávající se na jeho „evangelium“, dle něhož kláštery jsou sídly ďábelskými, které nemají tedy podporovány býti. Tu však Lutr, jenž jindy ohnivě hlásal, že klášterníci z cizího potu žijí a tyjí: nyní, když o jeho vlastní příjem se jednalo, *světskou mocí ku skládání toho cizího potu doháněl*, ač zaň ničeho nečinil, což jindy klášterníci tu konati povinnost měli. Nebo ani mši svatých neobětoval; ani katolických služeb Božích nekonal; ani předepsaných hodinek církevních dávno více se nemodlil; již od října roku 1524. i rouchem řeholním nadobro pohodil, a na dále jen rouchem dvořenínů se přiodíval!

A jeetliže jemu kurfirst ve vymáhání poplatků ihned nápomocným býti se neukazoval: vyhrožoval, že se z Wittenbergu vystěhuje, a tak universitu o četné studenty připraví.

6 A podobně, jako činil Lutr, počínali si i sdruženci jeho. Tak *Václav Link*, bývalý provinciál Lutruv, oženil se k radosti jeho ještě dříve, než Lutr sám; a druhý přítel jeho *Spalatin* následoval ho na podzim roku 1525. Lutr, když téhož více nepotřeboval, docela se ho zřekl; ale pomohl mu u nového kurfirsta k tučné prebendě v Altenburgu. Avšak ovoce zrady na Církvě Spalatina netěšilo. Upadl do těžkomyšlnosti, muohdy až v šílenství, a život svůj bídně dokonal dne 16. ledna 1545.

D) Lutr dále s Církví bojuje, až dobojuje.

§ 32. Další boje luteranů a katolíků.

1. Lutr dosáhl, co chtěl; vzbudil revoluci proti Církvi, a v té získal čest, dobré žití a ženu. Avšak při tom všem štěstí nezkaleného užívati neměl; nebyl dle toho ani on sám, ani poměry, jež se byly skrze něho utvořily.

Hlásal volnost u vykládání slova Božího; ale tu volnost chtěl míti jen pro sebe. Avšak jiní lidé se domnívali, že co Lutr samému sobě dovoliti může, jim nemůže býti nedovoleným; a proto dle jeho vlastního hesla počali i oni Písmo svaté volně si vykládati, ale jinak, než jak tomu chtěl Lutr. A z toho ovšem vznikly různice mezi Lutrem, který papežskou neomylností pohrdl, ale sebe za neomylného měl; a mezi stoupenci jeho, kteří také pravdu na své straně míti chtěli. I srazili se prudce zvláště u *výkladu učení o nejsvětější Svátosti oltářní*.

Lutr učil, že při nejsvětější Svátosti podstata chleba se nemění, ale Tělo Páně v chlebě zároveň se nalézá. Karlstadt ale tvrdil, že chléb zůstává chlebem. a že v něm Tělo Páně přítomno není, poněvadž prý při slovech: „*Totoť jest Tělo Mé*“ Spasitel neukazoval na chléb, ale na Sebe!

Proti těmto dvěma odpůrcům povstali později zase jiní, kteříž uvedeným slovům opět jinak rozuměti chtěli. A sice: *Ulrich Zwingli*, písmář z Curychu ve Švýcarsku, jenž tvrdil, že slova: „*Totoť jest Tělo Mé*“, znamenají tolik jako: „*Totoť znamená Tělo Mé*“; a *Oekolampad*, písmář z Basileje, rovněž ve Švýcarsku, jenž tvrdil, že slova: „*Totoť jest Tělo Mé*“ vyznamenávají tolik jako „*Totoť jest obraz Těla Mého!*“

Když tito písmáři začali náhledy své slovem i tiskem daleko široko roztrušovati: rozhněval se Lutr na ně velice, ač užívali u výkladu práva jen jako on sám. Proto vydal proti nim více spisů, jimiž chtěl odporná jich učení potříti.

I tvrdil ve spisech těch, „že odpůrcové učení jeho mají „vdáblené, proďáblené i nadďáblené rouhavé srdce a huby lživé!“ A ku podivu! Kdežto byl sám výklady Církev pohrdl, a celé ústní podání čili tradici její zavrhl, a toliko Písmo svaté, ovšem tak, jak on sám jemu rozuměti chtěl, za pramen víry prohlásil: v boji proti švýcarským protivníkům svým *odvolává se k učení nejstarších Otcův církevních*, kteří slovem i skutkem vyznávali víru, že v nejsvětější Svá-

tosti oltářní jest Kristus Pán skutečně přítomen, i s Tělem i s Krví, jakožto Bůh i jakožto člověk! Protivníky své pro odchylné učení nazývá proto kacíři; a dobře dodává, že jim neprospívá, slovem Božím se vychloubati, když v této věci slova Božího neuznávají, řka: „*Kdo Boha v jedné věci ze lži tresce a Mu utrhá: celému Bohu se rouhá!*“

Ó kéž by byl těchto vlastních slov také ku svému učení a své osobě potahoval: jak mnoho milionů duší, Krví Kristovou vykoupených, nebyl by na bezcestí uvedl!

2. Však netoliko v učení o nejsvětější Svátosti, ale i v mnohých jiných věcech Zwingli s Lutrem se znešvaril, tak že ho týž pln hněvu „duchem sběře a huřičů“ (Rottengeist, Rumpelgeist) tituloval.

Zwingli totiž v uoření církevního řádu oproti Lutrovi mnohem dále pokročil, an, kdežto Lutr toliko část obřadů zavrhl, týž všecky obřady vůbec zavrhl, a z Lutrovy „večeře Páně“ pouhou kolaci, čili „svačinu“ učinil.

Hádka ale obou o nejsvětější Svátosti, jakož i o ostatních člancích víry a kázně, nebyla ani tak hádkou o lepší výklad Písma: nýbrž hádka, či osoba, zdali Lutrova, či Zwingliho, při odtržených od Církve křesťanech více vážnosti míti má! V pravdě napováženou ale jest, kdo z nich méně úcty zasluhuje!

3. Zwingli Ulrich narodil se roku 1484. ve Wildhausenu ve Švýcarsku; stal se roku 1506. knězem a farářem ve Glaru, později v Einsiedelnu. Na obou místech žil velice rozpustile, jakož později i v Curychu, maje i s více ženami nepočetné spojení. Sám tvrdí beze všeho studu v psaní ze dne 4. prosince roku 1518., že „jeho souložnice není ani pannou ani dcerou bohatého měšťana: ale dcerou holiče, a veřejnou nevěstkou, která ho k sobě přilákala, ač věděl, že jest znectěna; a ta že obtěžkala.“ Roku 1522. žil s jistou vdovou v poměru nedovoleném, ježž roku 1524. za řádné „manželství“ prohlásil.

Když se chtěl v domnělé reformaci Církve nad Lutra stavěti, jenž si ho zprvu skoro ani nevšímal: vzbudil prudký jeho hněv. V hádkách neodpovídal Lutrovi sice tak sprostě, jako to Lutr jemu činil; ale počínal si oproti němu po kantorsku, jako by ho chtěl poučovati. To ale Lutra jen tím více uráželo a rozdráždilo. A proto se o to všemožně přičinil, aby stoupenci Zwingliho z kurfirství násilně byli vypuzováni, když i tam bludy jeho, zejména o Svátosti oltářní půdy nabývaly. O Zwinglim však tvrdil Lutr, že jest „služebníkem

ďáblovým a pravým pohanem, jenž má vdáblené, proďáblené i naddáblené, rouhavé srdce a lživou držku.“

O vyznavačích Svých tvrdil Spasitel: „*Podle toho poznají lidé, že jste služebníci Moji, budete-li se milovati ve spolek*“. A o prvních křesťanech říkali pohané, plni podivením: „*Vizte, jak se milují vespolek!*“ *Láska bratrská jest tedy známkou pravé lásky k Bohu*. Je-li ale tomu tak, jakou to láskou naplněna byla asi srdce obou soků, Lutra i Zwingliho, když každý počínání jich pozoruje, říci musel: „*Vizte kterak jeden druhého — nenávidí!*“

4. Učení Zwingliho zamlouvalo se mimo jiné také *Filipu Hessenskému*, jež Zwingli nazval za to „knížetem nejsvětějším“. Ovšem, vrána vráně oči nevyklube! Filip hleděl zase na úradách knížat i měst získati Zwinglimu mocné pomocníky i ochrance. A tak se stalo, že stoupenci Zwingliho hlavně v kantonech švýcarských Bernu, Curychu, Basileji, svatého Havla učinili mezi sebou až i tu úmluvu, že se o *vyvrácení Církve katolické přičiní, a učení Zwingliho s násilím rozšíří!*

Chlubili se „svobodou svědomí“ a „evangeliem“ a zatím neznali než nejodpornější sobectví, poněvadž rozšiřovati evangelium znamenalo u nich tolik, jako kostely vyloupiti; oltáře, sochy zničiti; kláštery pro světské účely zabrati nebo zahubiti; statky zádušní i duchovenské sobě přivlastniti; vlády duchovní se ujati!

Filip Hessenský mimo takovéto „apoštolování“ přidával věrným katolíkům i *bolestné potupy*, an příkladně v pátky na potupu postu církevního veliké hody činival; ba i na veliký pátek hony na vlky pořádal!

5. Roku 1529. konal se říšský sněm ve Špýru, v němž většinou hlasů bylo přijato ustanovení, že „*kdo chce katolíkem zůstati, má míti v tom úplnou svobodu*“, tak aby ho nikdy k učení Zwingliho, ani k učení Lutera, anebo jiného tak zvaného „reformatora“ donucovati nesměl.

Toto ustanovení, jež přece novověrcům žádné křivdy nečinilo, bylo jim přece proti mysli. Nebo věděli dobře, že by v brzku lid, jemuž nové učení s *násilím vnucovali*, a jenž se do něho ani posud nevžil, zase ku Církvi katolické se navrátil; a novověrci že by zůstali jen zpohanštělí právníci, ženatí kazatelé, knížata, jež si statky církevní osvojila, a sprostá chátra, jež se ku každému přidává, jenž jí něco k požitku slibuje.

Také se uchvatitelé duchovenských statků obávali, když by se obecný lid ku Církvi katolické vrátil: že by se toho

pak domáhal, aby uchvácené statky, jež k vydržování služeb Božích byly věnovány, opět účelům svým byly navraceny!

Za těchto tedy poměrů odpadli stavové v čele s kurfirstem saským podali proti usnešení většiny sněmovníků špýrských dne 19. dubna 1529., ve jménu (prý) „svobody (!) evangelia“, ohrazení čili *protest*, odvolávající se k budoucímu „svobodnému“ sněmu, od něhož výhodnějšího vyřízení se nadáli.

Zároveň usjednotili se na tom, že sobě *hrannou mocí na vzájem přispějí*, kdyby jim kdo v posavadním jich násilném řádění brániti chtěl; *a odepřeli císaři jakékoli pomoci proti — Turkům*, pokud by jim dříve vyhověno nebylo v příčině jich „evangelia“!

Poněvadž takto proti svobodě u víře, ba na konec i proti samému bytí Církve katolické se ohražovali čili proti nim protestovali: nazývání jsou od té doby **protestanté**; kdežto oni sami říkali si „*evangeličti křesťané*“ anebo krátce „*evangelici*“.

Aby protestanté oproti císaři tím silnějšími se stali: svolal Filip Hessenský stranníky Lutrovy i Zwingliho ku společné *disputaci do Marburgu* v září roku 1529., aby se tu u víře sjednotili, a pak společně proti odpůrcům svého „evangelia“ se bránili.

Avšak po dlouhém tam hádání obě strany přičítaly si vítězství, a žádná druhé podrobiti se nechtěla!

Také císař, ač sužován byl válkami a zradou, ba i odporem papeže: protestantům přece se nepoddal; ale nařídil nový říšský *sněm do Augsburku nu den 8. dubna roku 1530.*, aby se tam věci víry urovnaly, a on s pomocí katolíků i nekatolíků dále bojovati mohl proti Turku, celý západ porobou ohrožujícím.

6. Avšak protestanté ani v Augsburku k nějakému narovnání nepřistoupili: ale podali sněmu přítelem Lutrovým, Melanchtonem sepsanou *apologii* čili obranu svého učení, od Lutra schválenou, odkudž víra Lutrova také vyznáním augsburgským se nazývá až na nynější den.

Na toto vyznání se protestanté sice do dnešního dne odvolávají, *ač nikdo více jím tak, jak jest, se nespravuje!* Nebo každý dle Lutrova návodu domnívá se míti rozumu dost, aby na tomto vyznání nepřestával, ale *dle chuti své* z Písma sám učení si vybíral!

V tomto vyznání augsburgském jest mnoho z posavadních učení Lutrových *na oklamání katolíků* buď docela vynecháno, anebo nevinně vyloženo; a vyčítají se v něm rozličné

nešvary v Církví katolické panující, z části pravdivé, z části vymyšlené.

Zejména pojednává se ve vyznání augsburgském *o právo-moci biskupů*, má-li posavadní i na dále v platnosti zůstat. I přichází se k tomu konci, že na místě biskupů *právo, duchovních ustanovovati, náleží světským pánům*, ježto prý jsou „vůdci lidu“, jemuž byl dříve Lutr přiřkl právo, duchovní dle vůle si voliti!

Na základu tohoto vyznání knížata pak s Lutrem se radívala, koho by kam ustanoviti měla; a Lutr odporoučel jim na místa duchovenská osoby sobě milé, *skoro jako biskup si počínaje*, ač biskupům pravým kněží ustanovovati práva popřel! Chytrost prý nejsou žádné čary!

Kterak že však mělo vyznání augsburgské pro protestanty státi se závazným, když prý každý může sobě evangelium volně vykládati, a tedy k docela jiným náhledům, než jaké vyznání augsburgské má, přijíti, nebylo by ku pochopení, kdybychom neznali známé průpovědky Lutrovy: „*Sic volo, sic jubeo*“; to jest: „*Tak chci, tak poroučím*“; ať stojí na místě důvodů — a proto i na místě důslednosti — vůle, ovšem vůle má!“

7. Lutr sám, jsa v klatbě i církevní i říšské, do Augsburgu přijíti si netroufal. Žil ale nedaleko, na pevnosti v *Koburgu*, kamž jej byl kurfirst bezpečně dopravití dal, aby byl přátelům svým na blízku.

Lutr tvrdil, že tam žil již po druhé jako „eremita“ čili poustevník; jen že, jako na Wartburgu v ničem nouze neměl, tak i v Koburgu výborně si hovil, až z toho i mnohé potíže tělesné měl, jež on ale „týráním ďábla“ nazval!

Že by byl Lutr přebýváním v sousedství samého Augsburgu nějakou „*hrdinnou mysl*“ na jevo dal, nikterak s pravdou se nesrovnává! Nebo byl tam bezpečně chráněn, a na venek se se svým „tělíčkem“ neodvážil. Ba ani umírajícího otce svého odtud nenavštívil, vymlouvaje se na nepřátelství šlechty i sedláků, ač by ho byl zajisté kurfirst i tam bezpečně dopravití dal!

V Koburgu Lutr opět pilně psal listy i spisy. V dopisech *píše o sobě jako papež*, v množném počtu, říká „*my*“ na místě „*já*“; a „*nás*“ na místě „*mne*“!

Papeže i katolíky napadl odtud hanopisem „*O klíčích Petrových*“; a „okružním listem“, neboli jak papežové říkají „*encyklikou*“ (!) *o vykládání Písma*“ snaží se ospravedlniti jednání své, že se opovážil do epištoly svatého Pavla k Ří-

'manům podloudně přidati slovíčko, že „pouhou“ vírou spasení dojíti lze.

8. Proti Melanchtonově apologii napsal učený Dr. Ekk *konfutaci* čili učené vyvrácení apologie, a vysvětlení učení Církve katolické.

Ale shoda mezi rozvaděnými stranami přece docilena nebyla, ježto Lutr přímo se vyjádřil, že si toho *zakazuje* (verbittet), aby ho kdo s papežem mířil!

Tak vrátili se tedy všichni protestanté na podzim z Augsburgu zpět do Wittenbergu, na cestě v Koburgu Lutra k sobě přibravše, beze všeho výsledku. Na zpáteční cestě prořekl Lutr pyšně: „Pestis eram vivus; moriens ero mors tua, papa!“ to jest: „Morem byl jsem ti za živa; umíraje, budu smrtí tvou, ó papeži!“ kterážto slova pak často opakoval, a i po stěnách psával!

Lutr nazval sněm ten později „sněmem sviň“; a katolické účastníky „sviňskými učiteli ďábla.“ Stoupenci jeho ale po svém způsobu „reformovali“ dále, tvrdíce oproti zákazům císařským, že kdyby tak nečinili, „dle Boha a svědomí by nejednali, a tak víru svou zapírali!“

A když znamenali, že císař začíná po právu proti nim nastupovati, a loupeživé zabírání zboží církevního jim mocí brániti: sestoupili se okolo vánoc roku 1530. ve zvláštní jednotu ve *Šmalkaldenách*, odtud zvanou jednotu šmalkaldenskou, aby se rozkazů i trestů císařských rukou brannou společně uhájili!

Lutr jednání jich schválil, an prý císař „evangelium“ potlačuje; a tvrdil, bude-li z toho vojna, že to nebude vinou protestantů, kteří Církev olupovali: ale vinou katolíků, že se dobrovolně olupovat dáti nechtěli!!

Když za to vévoda saský Jiří Lutra obviňoval, že štku vzpouře: odpověděl jemu týž drzým spisem, nadepsaným „*Proti zákeřníku v Drážďanech*“.

A když Jiří proti vyznávacům Lutrova evangelia a štvání jeho nastupoval: varoval Lutr měšťany v Lipsku, aby rozkazů Jiřího neposlouchali, poněvadž jest „apoštolem ďáblovým!“ Později poctil ho tituly „vzteklý pes! a proklatec!“

Aby se proti katolíkům posilnili, začali protestanté mezi sebou opět a opět *vyjednávati*, jak by se na vzájem dříve u víře sjednotili; ale marně! Dědicem Petrovým, jakožto vrchním rozhodčím u věcech víry pohrdli; a pak žádný ku bludům svým přiznati se nechtěl, ale každý pravdu míti chtěl!

Za vyjednávání těch i švýcarští odpadlíci od Církve složili články víry své v celek, jež nazvali vyznání víry

helvetské, podle země své Svýcar, jež latinsky Helvetia se nazývá.

9. Vida císař oproti sobě státi stoupence Lutrovy, v jednotu Šmalkaldenskou sdružené, do které i některá knížata ze žárlivosti na moc Habsburgů přijati se dala; a spojené stoupence Zwingliho ve Švýcarsku; a mocně jsa tisknut od Turků, jež *sami protestanté proti němu štváli*, aby moc jeho oslabili: po mnohém vyjednávání svolil dne 23. července 1531. v náboženský mír norimberský, v němž obě strany, katolická i protestantská, se zavázaly, že až do sejítí se obecného sněmu nebudou ničeho nového podnikati, ale po křesťansku se snášeti

Umlouvou tou uznáni jsou ale protestanté jakožto strana politická.

Potom byl Turek společnými silami odražen. A když se tak stalo, počal papež Klement VII vyjednávatí o svolání obecního sněmu církevního; ale zámysl jeho se nepodařil.

10. Roku 1535. vydal Lutr hanopis „*O pokoutní mši a svěcení kněžourů.*“

V tom mimo jiné tvrdí, že kněži jsou pokoutní popi, břišní popi, pastýři model; a křížmo, jímž při svěcení pomazáni byli, že smrdí huře, než čertovo lejno. Jestli by některý kněz odpadnouti a jeho evangelium přijati chtěl, že si má prsty louhem umývati, solí a mýdlem dříti.

Když na jeho „svobodu evangelickou“ se odvolávajíce, někteří stoupenci jeho od učení jeho odpadali, a tvrdíce, že toliko lidé dospělí křtění býti mají, opět křtiti se dávali: Lutr proti těmto odštěpencům, kteříž novokřtěnci se nazývali, vydal prudký spis „*O podloudných a pokoutních kazatelích*“, v němž tyto své stoupence nazývá „posly ďablovými, podloudníky, zloději, vrahy, zákeřníky, hrubými kravami, sviněmi“ — ač přece užívali jen té svobody, které sám učil, každému chlapci i děvčeti přisuzoval, a u výkladu Písma plnou měrou si přivlastňoval!

A také *vybízel vrchnosti světské i duchovní, aby tresty nejpřísnějšími proti nim nastupovaly*, pokud by nedokázali, že mají povolání k učení s nebe — jako by se on sám kdy a čím i nejmenším byl prokázal, že ho Bůh k tomu povolal, jednotu Cirkve tolik rozrušiti, jako byl skutečně učinil!

11. Roku 1536. přibyl *kardinal Vergerius* do Němec, aby se v příčině budoucího sněmu církevního s knížaty umluvil. Dne 6. listopadu přibyl také způsobem slavnostním *do Wittenbergu*, a pozval k sobě do zámku kurfirstského Lutra s přítelem jeho Bugenhagenem ku hostině, doufaje zajisté, že jich

po dobrém ku smírnému jednání nakloní. Vždyť přece již na vlastní oči viděli hroznou spoustu mravů, kterou odbojem svým spůsobili, a sami zakoušeli trpkého ovoce lehkomyšlného jednání svého!

Lutr pozvání kardinalovo sice přijal, pouěvadž kurfirst si tak přál. I dostavil se do zámku rovněž slavnostně, a řekl po cestě příteli svému hrdě: „Německý papež jede se svým kardinálem; jsou to nástroje Boží!“ A při stole legátu papežskému přímo řekl: „My sněmu církevního nepotřebujeme, poněvadž o všem učení svém ujištění jsme skrze Ducha svatého!“

Po takovémto vyjádření bylo ovšem patrným, že i vše další vyjednávání s Lutrem bylo by marným!

Papež *Pavel III.* o sněm církevní opravdu se přičiňoval, a také ho ke dnu 3. května L. P. 1537. do *Mantuy* v Itálii vypsal. Lutr ale o něm předpovídal, že to „bude sněm všivě opovržený,“ poněvadž se do něho mnoho pánů z Němec nedostaví.

Na to snažil se Lutr o svolání *protisněmu do Augsburgu*. Tam chtěl sám jako papež předsedati, a se svými „biskupy“ (Nebenbischöfe) a kazateli, počtem asi 250, věci duchovní pořádati. I chtěl, aby do tohoto jeho protisněmu pozvání byli císař i králové i panstvo, a aby týž byl chráněn protestantskou armadou aspoň 15 000 mužů a 3000 koní! I konány byly za příčinou tou rozličné porady ve Šmalkaldenách, v nichž ale zástupcové měst vůli Lutrově se opřeli, a tak zámysl jeho zmařili.

Pro členy jednoty šmalkaldenské sestavil na to Lutr se svými bohoslovci seznam článků své víry, počtem dvacet tři, aby věděli, v čem by snad císaři povoliti mohli, a v čem nikoli. Články ty slují „*artikule šmalkaldenské*“.

V artikulech těch nazývá Lutr *mši svatou* „nejhroznější ohavností papežství, a vše modlářstvím, co s ní souvisí.“ O *očistci* tvrdí, že „jest to přišera ďábelská, vymyšlená od papežů na kramaření.“ *Stav řeholní* hanobí, a tvrdí, že *papeži* nemá se jinak říkati, leč: „Tresci tě Bůh, satane!“ A nabádá, aby stoupenci jeho dávali kazatelům takovéto napomenutí: „*Bůh vás naplň záští (!) oproti papeži!*“

Takto mluvil ten tak zvaný „*muž Boží!*“ Ovšem docela v souhlasu s onou odpovědí, kterou dal již na svolávací bullu Klementa VII. V odpovědi té mluví ale tato nestoudná slova k náměstkovi Kristovu na zemi: „Jedná se ti, nestydatý kluku, labužníku, ničemo! jen o peníze, abys mohl tyranství svého

udržeti. Ty náměstku ďáblův, jenž z předu i ze zadu vyfukuješ, řveš, hromuješ, ty zatracená drzko lživá, rouhavá!“

Snad se tato vzteklá slova dají částečně omluviti *prudkou nemocí, kterou Lutr právě ve Šmalkaldenách postížen byl*. Při svém nepořádném životu zle tam stonal na kámen, nemohl močiti, vše dávil, naduřil se, nespal; a lékaři marně se namáhali mu ulehčiti, poněvadž diétě podvoliti se nechtěl. Káta jeho poslala za ním písemnou radu, aby mu svařili česnek, koňské lejno a těm podobné věci! Když se tak stalo, ošetřovatelé jeho ten traňk pak do něho nutili, čili jak Lutr sám o tom dí: „Lili to do mne jako do ohromného vola!“

I bédoval i plakal tam v bolestech svých, a domnívaje se, že se mu konec života přiblížil, nechtěl zůstatí ve Šmalkaldenách a tam umříti. Na cestě odtud jsa ve voze sem a tam pohazován, počal pocítovati ulevení, poněvadž byly při tom kamínky z něho odešly.

Stoupenci Lutrovi ale, za své přijavše artikule šmalkaldenské, takto i jako úředně Církve katolické se odřekli.

Roku 1538. vydal na to Lutr spis „*O církevních sněmích a církvích.*“

Ve spise tom popírá sněmům práva, že by směly články víry přesnými slovy vykládati, čili „*dogmata*“ skládati; a tvrdí, že církvi není papež s biskupy a lidem: nýbrž toliko křesťanský lid; na ten prý Kristus a Duch svatý přímo působí!

Také židům nebyl přítelem. Když zpozoroval, že mnozí z nich snaží se křesťany, „vírou“ jeho u pravé víře rozviklané, ku židovství svěsti: vydal proti nim prudký spis s nápisem: „*O židech a jejich lžích.*“

I šťval proti nim následovně: „Židé jsou lidem tvrdšíjším, nevěřícím, pyšným, zlým, zoufalým, spodní polívkou vši zlosti. Ať jsou proto synagogy a školy jich zapáleny; a každý příhoď smůly a síry, kdo můžeš! A kdyby kdo mohl přihoditi pekelného ohně, bylo by to také dobře. A co by nechtělo hořeti: ať zemí se přikryje, aby z toho žádný člověk ani kamene ani trusky nespatrił na věky! A tak činiti třeba na poctivost Pána našeho a křesťanství, aby Bůh viděl, že jsme křesťané! Také ať se zboří jich domy, a ať sehnání jsou židé pod jednu střechu, nebo do chléva! Ať se jim poberou modlitební knížky, talmud, ba celá bible! Ať zakáže se rabínům učiti pod ztrátou hrdla! Ať se jim zakáže veškerá lichva, a poberou se jim všechny hotovosti a klenoty ve zlatě i stříbře; ať se jim zapoví, něčeho nadále ukládati! Jestli by ale to vše nespomohlo, ať jsou ze země vyhnáni jako vzteklí psi!“

13. Veliké vzrušení i pohoršení způsobilo jednání Lutrovo v záležitosti dvojženství lantkraběte Filipa Hesseského.

Filip žil dle toho „evangelia“, jež plnění přikázání Božích neřádá; vedl život nemravný, oddávaje se stále smilstvu, cizoložství, ba i sodomským hříchům. Následkem nepořádného života svého postižen byl nemocí francouzskou, která ho často mnoho trápívala. Roku 1539. zahořel nečistou láskou k čestné dámě své sestry Alžběty, šestnáctileté Marketě ze Saale. Matka její nikterak toho ale dopustiti nechtěla, aby dcera její stala se Filipovou souložnicí; a v náležité manželství on s ní vstoupiti nemohl, poněvadž byl již ženat, a sice s dcerou vévody saského Jiřího. I obrátil se lantkrabě se žádostí na Lutra a Melanchtona, aby jemu dali dobrozdání, zdali by vedle své první manželky pojeti směl za manželku i Markétu ze Saale. Tak učinil ale proto, poněvadž Melanchton byl králi anglickému Jindřichu VIII radil, aby k vůli potomkům vedle pravé manželky i jiných žen užíval.

Lutr, aby Filipa spíše ku své straně připoutal, vyjádřil se na to, že míti druhou ženu — zákonu Božímu neodporuje! Sice nelze prý se odvolávati na příklady arciočků Starého Zákona, kteří i více žen měli; ale poněvadž církev (ovšem jeho) potřebuje v pravdě zbožných (!) panovníků, a Filipova chlípnost jest nepřekonatelná (?): aby jemu na těle i duši prospěl, a čest Boží (!) rozmnožil, že jemu *druhou ženu pojeti dovoluje*; že ale lantkrabě, pro zamezení pohoršení a následování, má se s ní oženiti *jen potajmu!*

Zatím bál se ale Lutr trestů císařských, poněvadž dvojženství posud považováno bylo za zločin.

I slavil tedy Filip druhé oddavky své dne 4. března 1540 u přítomnosti svého dvorního kazatele *Melandra*, jenž byl sběhlým mnichem, a sám mužem *tří žen*, z nichž první dvě, když se jich byl nabažil, prostě od sebe byl vyhnal; dále u přítomnosti přátel Lutrových *Melanchtona* a *Butsera*.

Lutr dostal od Filipa za dobrou radu ku ženění „fudr“ rýnského vína; Butzer 100 zlatých. I Káta byla obdarována, začež Lutr později se děkoval.

Avšak Markéta, druhá žena Filipova, nechtěla býti považována za pouhou souložnici; a proto počala se domáhati i *veřejného uznání domnělého manželství svého*. A tak celá věc, jež měla v tajnosti zůstati, aspoň až by kazatelé Lutrovi lid na ni připravili, přišla na veřejnost!

Citelnější Melanchton z ostudy té roznemohl se až na smrt, ano *chtěl životu svému konec učiniti hladem*; Lutr se

ale na něho obořil, a klatbami papežskými pohrdaje, *sám klatbou Melanchtonovi hrozil*, a velel: „Slyš Filipe! Zkrátka, musíš jísti, sice tě dám — *do klatby!*“ A Filip Melanchton skutečně pojedl, a dále žíti volil!

Lantkrabě snažil se na to, císaři se přiblížiti, aby pro dvojženství své hrdelnímu právu nepropadl; Lutr ale jemu radil, aby řekl císaři: „Mám jen souložnici, kterou propustím, až i jiná knížata své souložnice propustí!“

Lutr sám patrně tu jednal dle zlopověstné zásady, lživě o mnoho později teprv povstalým jesuitům připisované, že „*účel posvěcuje prostředků!*“

14. Jiné ještě skutky konal Lutr, *jimiž samého papeže překonal!* Tak sám jsa pouhým knězem: na kněžství i na — biskupství „světil“! ač v hanopisu „O svěcení kněžourů“ všecko svěcení v Církvi katolické slovy neurvalými byl odsoudil!

Když totiž biskupství v Naumburku se uprázdnilo: kurfirst saský, jakožto zeměpán, dle učení Lutrova v příčině té nikoho po právu se netázaje, biskupství to udělil milci svému, velikému pijáku Mikoláši *Amsdorfovi*, bývalému kanovníku a profesorovi ve Wittenbergu. Tuto stvůru kurfirstovu Lutr dne 20. ledna 1542. za přísluhování četných duchovníků své strany na biskupa „světil!“ Taktéž „světil“ *Jiřího z Anhaltu* za biskupa v Merseburgu, i jiné na „kněze“, skládáním rukou, ač od počátku Církve ani v žádné sektě slýcháno nebylo, že by byl pouhý kněz nové kněze neřkuli biskupy světiti mohl!

Lutr omlouval jednání své tím, že prý světiti může každý, jen když ten, kdo posvěcen býti má. „má povolání“, čili místo, kde ho kazatelem míti chtějí. „Kdo (prý) je povolán, ten jest i posvěcen!“ Pomazání, postřiže vlasů a podobných věcí prý od biskupů přijímati netřebral!

A při jiné příležitosti tvrdil, že má „z milosti Boží“ právo světiti, aby stoupenci jeho nemuseli prý pro svěcení utíkati k biskupům, jako to čeští utrakvisté činili!

Naskytá se ovšem dvojí otázka: *Věřil Lutr ve svěcení, anebo nevěřil?* Věřil-li: kterak mohl se opovážiti, lidu svěcení na kněžství tolik zohaviti? A nevěřil-li: kterak svým domnělým „svěcením“ mohl jakožto „prorok“ lid tolik farisejsky šáliti?

15. Císaři podařilo se, *knížatu katolická sdružení v ochranou jednotu norimberskou*. Proto Lutr, obávaje se, že by mohla jednota katolická protestantské jednoty šmalkaldenské potlačiti: nyní zřejmě se vyjádřil, že jednota šmalkal-

denská má právo, *brannou mocí samému císaři odpirati*, ježto prý císař jest jen nástrojem papežovým; proti němuž, jakožto nepříteli „evangelia“, dlužno prý rovněž bojovati, jako proti samému Turku!

Roku 1539. zemřel statečný, katolický vévoda saský *Jiří*, a vévodství jeho připadlo bratru jeho *Jindřichovi*, jenž se dal na stranu Lutrovi. Téhož roku přidal se k Lutrovi také kurfirst braniborský *Joachim II.*, roku 1543. docela i *arcibiskup kolínský* a i jiná knížata duchovní, aby se mohla oženiti, a statky, Církvi jim svěřené, pro rod svůj zachovati. A tak stranu *Lutrova velice zmohutněla*.

Vida to císař, ukázal se oproti protestantům *na sněmu ve Špýru*, roku 1544. konaném, velice povolným, aby jemu v bojích proti králi francouzskému spíše pomohli; což se i stalo. Na to přičinil se císař o to, aby obecný sněm církevní, dávno dožadovaný, svolán byl do Němec, a sice *na rok 1545. do Tridentu v Tyrolech*.

Poněvadž papež císaři přílišnou povolnost oproti protestantům vytýkal, vydal Lutr oproti papeži hrozný hanopis, nadepsaný: „**Oproti papežství v Římě, založenému od ďábla**“.

V tom hanopise tvrdí, že „**ďábelské papežství jest největším neštěstím na zemi; a tím nejbližším, co všichni ďáblové se vší mocí svou vykonati mohli.**“ „Papežové jsou (prý) od císaře Foka založeni, ano potomci jeho; jsou prohnání taškáři, vrazi, zrádci, lháři, pravá spodní polívka všech nejhorších lidí na zemi. . . plní nejhoršími ďáblů v pekle; plní, plní, tolik plní, že ničeho, leč ďáblů nevyplivají, nevysmrkávají, nevyprašují! . . . Papež jest apoštolem ďáblů, a otcem sodomitů!“

Na to vyzývá Lutr císaře a pány, aby papeže i kardinály, kteří tehdy již zcela do opravdy při sobě samých reformovali, „i s celou holotou jejich, *do moře vehnali a utopili*; anebo jim jakožto rouhačům a modlářům *jazyky v zudu vytrhali, a řadou na šibenici jich přibíli!*“

A přidán i titulní obrázek k tomuto neslýchanému hanopisu, jenž dokazuje, že v pravdě *ďábelská zášť pronikala toho, kdo ho nakreslil!* Neboť představuje papeže na trůnu, s oslíma ušima, obklopeného ďáblů, kteříž ho korunují. A na vrcholu koruny na místě kříže jest hromádka lejna!

Na slovo braný *Döllinger* se o věci té vyjádřil, že „nelze jinak míti za to, než že Lutr tento hrozný hanopis napsal buď v ožralství, jemuž se tolik rád a často oddával: anebo rozvášněn až do té míry, kdy duch vlády nad sebou

pozbyv, v šílenost propadá!“ A i protestantský dějepisec *Menzel* tvrdí, že „pro takovéto hanebnosti nemělo by býti ani per ani tisku!“

16. A tento děsný výplod v pravdě ďábelské zášti nebyl snad jediným. Přítel Lutrův, nestydatý malíř *Lukáš Kranach*, vydal na potupu papežství, Kristem Pánem na svatém Petru založeného, *celou řadu obrazů a rytin zrna nejsprostšího, a Lutr sám pod ně napsal verše!*

Tak příkladně vyobrazil *Kranach* narození papeže z *Megery!* Představil ho nahého, jakožto hermafroditu čili tvora s obojím pohlavím! Před papežem nastínil dva muže, kteříž s obnaženými zadnicemi proti němu bzdí! Vyobrazil papeže v plném rouchu papežskem, sedícího na svini, kterou ostruhami bodá, a držícího v ruce kouřící lidské lejno, k němuž svině přičuchává! A tak podobně!

A takovéto hanopisy a nestoudné obrázky *posýlali protestanté katolickým pánům — darem!*

Zdá se věru, že Lutr jakousi neviditelnou mocí poháněn, na sklonku života svého, jenž roku 1545. dopadl, sama sebe ještě překonati chtěl v nejhroznějších příkořích oproti Církvi, od které byl zlovolně odpadl!

§ 33. Lutr orteluje dílo své.

1. Lutr tedy učil *úplné svobodě těla oproti přikázáním Božím*; ano zvláštním spisem, nadepsaným „*Příčina a odpověď, proč panny klášterní mají kláštery opouštět*“, snažil se o tom přesvědčiti, že nejvyšším přikázáním Božím prý jest, se oženiti nebo vdáti, ježto Bůh prvním rodičům v ráji žehnal a pravil: „Rostětež a množtež se!“ Také svým vlastním ožením jiným příklad dal a cestu ukazoval.

Když ale mnozí lehkomyšní řeholníci, kteří bez povolání, toliko pro dobré zaopatření, do klášterů byli vstoupili, k jeho radám vystoupili, slibů Bohu učiněných zrušivše, a k němu o pomoc ve výživě se uchýlovali: tu počal učení svého při jiných odsuzovati, a si stěžovati, že „*musí mnoho peněz s těmito sběhlými mnichy a jeptiškami problázniti!*“

2. Lutr, chtěje býti prostým všech pout, jež by žádostem těla nebo ducha jeho na závalu byly: přišel k tomu náhledu, že třeba vším zákonem pohrdati; a hledal učení, dle něhož by jemu svědomí žádné výčitky činiti nemohlo. Tvrdil, že

„svědomí má v Kristu usnouti, a nepocítovati více ani zákona, ani hříchu, ani smrti.“¹⁾

A dle toho učil takto:

a) *Zákon*, chce-li ve svědomí panovati, není v pravdě ničím jiným, než stokou vši zloby, spodní polívkou všeho zoufání, kacířství a rouhání: poněvadž jen k hříchu nutí, obviňuje, děsí, smrtí hrozí, Boha ukazuje jakožto hněvivého Soudce, Jenž hříšníky zatracuje.“

b) „*Desatero* jest nejpodezřelejším kacířem, ba stokou všech kacířství; a musí ze svědomí docela vypuzeno býti, kdyby se chtělo opovážiti, je obviňovati: proto že beze všeho pocitu hříchu a smrti radostně v Kristu chce usínati.“

c) A dle toho prohlásil Lutr *Mojžíše*, jenž *desatero* s hory Sinai od Boha přinesl, za „nejhoršího kacíře, vyhoštěného a proklatého člověka, jenž ještě horším jest, než papež i ďábel sám!“ A radil: „Budiž tedy moudrým, a odbuď *Mojžíše* i s jeho zákonem daleko od sebe, an k tvé záležitosti ničeho dobrého ani užitečného mluvíti nemůže!“

d) O *svědomí* hlásal, že ono jest „královnou i nevěstou Kristovou, jež nemá se dáti pokálení zákonem.“ „*Desatero* neplatí křesťanům, aby se proň ve svědomí znepokojovali, poněvadž *Bůh nevyvedl z Egypta křesťanů, ale jen židy, a těm desatero dal!*“²⁾

e) I jest pamětihodno, *terak se chtěl Lutr výčitek svědomí zbaviti*, jež se přese všechno jeho se proti zákonu Božímu vzpouzení, neodolatelnou mocí v jeho duši ozývaly. I chtěl svědomí svého „v Kristu nechati usnouti“ při „korbelích piva, láhvích těžkého vína, nočních pitkách, ve společnosti slíčných děvčat, anebo zase v prudkých výlevech hněvu proti papežským nešlechtnostem.“

Ještě roku 1535., když již po deset roků s Kátou z Bory po libosti byl souložil, litoval, že nemůže více v nočních pitkách studentů účastenství míti, a — ďáblu navzdor (!) s hezkou sklepnicí laškovati!³⁾

f) Tvrdil, jen když kdo „věří“ a poznává Beránka Božího, Jenž snímá hříchy světa: žádný hřích ho od Boha a spasení neodloučí, byť třeba i tisíckrát za den smilnil a vraždil⁴⁾; a proto směle i rouhavě pobízel ku konání vše-

¹⁾ Evers IV. 386.

²⁾ Evers V. 508.

³⁾ Evers III. 91.

⁴⁾ Evers V. 41.

liké nešlechtnosti, volaje: „*fortiter pecca, fortius crede!*“ t. j.: „*Statně hřeš, jen více ještě věř!*“

Ale běda! veškeré jeho veselé živobyetí a „opovážlivé na milosrdenství Boží spoléhání“ *nedovedly přece výčitek svědomí v něm utlumiti*, jak se k tomu sám přiznává. Ba čím více tělu i duchu svému uzdy popouštěl: tím více i výčitkami svědomí byl sužován. A tak Lutr, k nim se přiznáváje, *orteloval sám učení své i život svůj!*

3. A také jeho *Káta* činivala jemu asi bolestnou trýzeň *svými pochybnostmi*, zdali přece nebylo to snad proti Bohu, že oba slibů Jemu učiněných zrušili, z klášterů utekli, a spolu jako manželé žítí začali. Nebo když dne 9. července roku 1527. zachvácen byl prudkými bolestmi, tak že již konec života svého očekával, a ona při loži jeho plakala, těšil ji takto: „Jsi manželkou mou, a za tu se máš také považovati; a proto všech pochybností zanechati, ať si již slepý a bezbožný svět říká, co chce. *Přidržuj se jen slova Božího*, a tak nabudeš stále útěchy proti ďáblu a všem utrahačům!“

Ale ač sám Káty těšiti se snažil, zdá se přece, že snad ještě více útěchy potřeboval on sám, ježto brzo na to psal příteli Melanchtonovi: „Byl jsem více než týden mezi smrtí a peklem zmítán, tak že jsem na celém těle jako roztlučen, a údové moji se chvějí. Krista jsem skoro úplně ztratil, a *zmítán jsem byl vlnami a bouřeni zoufalství a rouhání!*“

Takto tedy sám poznává, že výčitky svědomí ani novými hříchy, ani pouhou „vírou“ svou, ani při sobě, ani *při jiných* překonati nemůže; a proto tedy sám učení své odsuzuje!

4. Lutr tvrdil, že *úcta svatých Bohu se protiví*, ana Jemu na cti ubírá; a že „lépe by bylo, všechny svátky svatých zrušiti, anebo aspoň jich nesvětiti, ba ani jmen svatých neznati.“ A hle! když přítel jeho Kaiser pro rozbroje, jež svým „evangeliem“ vzbudil, ku hranici byl odsouzen: Lutr napsal jinému příteli svému, Stieflovi, takto: „*Modli se za mne*, jež anděl satanův pěťmi bije, aby mne Kristus nepustil!“

A když potom ve vůkolí jeho morová rána zuřila a mnoho starostí jemu načinila: prosil, aby přátelé jeho za něho *u Boha se přimlouvali*, aby od Krista neodpadl, ježto musí snášeti prudká napadání od ďábla.

Hle! jaké vydal svědectví proti učení svému, odporujícímu přirozenosti lidské, jež přimluvy lidí u Boha si vyžaduje! Jestli se jemu zdálo, že přátelé jeho, dle „evangelia“ jeho zajisté pramálo zákonem Božím se spravující, modlit-

bami svými něčeho u Boha zmoci by mohli: kterak mohl se opovažovati a za utržení Bohu prohlašovati, když katolici za přímluvu vzývají svaté, jichž svatost Bůh Sám skrze zázraky osvědčil?!

5. Lutr hlásal, že *statky církevní patří světským pánům*, poněvadž prý zakladatelé jich byli od kněží omámeni a ošizeni; a prohlašoval za „zloděje i loupežníka“ každého, kdo by chtěl, aby statky ty dle učiněných nadací řádům a kněžím ponechány byly.

Když se jemu ale po vůli stalo, a páni a magistráty měst církevní zboží zabrali, pak ale svým duchovníkům a na kostely a školy platiti nechtěli, dle vlastního jeho „evangelia“: tu ho taková neuznalost tolik dohněvala, že se vyjádřil: „Kdybych toho mohl s dobrým svědomím učiniti, sám bych k tomu nápomocným byl, aby neměli ani faráře ani kazatele, ale žili jako — svině, jakožto již činí. Není více kázně ani bázně Boží, poněvadž kletba papežova přestala, a každý činí, co chce!“ „Šlechta jest drzá a pyšná, jako by nevěděla, má-li po hlavě choditi anebo ne. A sedlák jest tolik svévolným a nafoukaným, jako by byl pánem pánů. A obě strany pospolu netoliko Bohem pohrdají, ale i loupí a kradou, na evangelium se odvolávajíce!“

6. Lutr učil, že *zákony Boží pro „věřícího“ (dle něho) platnými nejsou*; ale již roku 1527. měl se dozvědět o hrozných následcích učení toho.

Toho roku totiž zvolil kurfirst dle přání jeho dva duchovní a dva světské *visitatory*, čili dozorce nové církve Lutrovy, aby se o učení mezi lidem, a o hmotných poměrech duchovníků přesvědčili.

Mezi *visitatory* byli také Lutr a Melanchton. I seznali, že duchovní jich byli velice nevědomí, a vedli život namnoze velice nemravný, a bídný. A poněvadž duchovní jich náležitých vědomostí neměli, a ani pro velikou bídu získati si jich nemohli: i lid zůstal nevědomým, a nedbal kázání ani svátostí. Mnozí neuměli ani jedné modlitby, ano i Otčenáš zdál se jim příliš dlouhým! Ostatně „k čemu modliteb a svátostí i kázání“, říkali, když pouhá víra v Ježíše Krista ku spasení přivádí?!

Lutr tedy odsoudil svou „pouhou víru“, vida ovoce její. A znamená nevědomost a úplnou neschopnost svých kazatelů: složil pro ně *postillu*, čili výklad Písma, aby z něho předčítati mohli; a *veliký katechismus*, dle něhož by vyučovali. Pro lid pak sestavil *malý katechismus*, a dolehal na to, aby se mu učil; i nařídil, aby nebyli připouštěni ku přijímání a za kmotry, kdož by tak činiti se zdráhali.

Tedy zase: jindy klatbu se strany papeže a biskupů zavrhl; a nyní, když měl moc v rukou, *do klatby dával*, do služeb Božích doháněl; a tedy zase dřívější jednání a učení své odsuzoval!

7. Jaká ostatně spousta mezi duchovníky Lutrovými i lidem, *jim svěřeným panovala*, vysvítá příkladně z následujících věcí: Kazatelé žili namnoze v divokém manželství. Jeden z nich, v Luce ustanovený, měl *tři ženy najednou!* Jiný měl s dvěma sestrami 6 dětí! Jiní odlakali ženy mužům a souložili s nimi! V Globigu podávali si lidé mezi službami Božími — konve s pivem! Jinde sedláci nutili faráře svého, aby jim dělal i obecného pastuchu a pásal krávy i vepře! V Heilbronu tancovali nazi, a ku večeři Páně chtěli dostávat i také — sýr! Ve Frankfurtu vyvěsili o Božím Těle katolíkům, místo ozdobných suken, s oken kalhoty, a na místě květin nasypali na cestu lidských lejn! V Norimberku byli by se muži a ženy bez ostychu napařád směšovali, kdyby se nebyli báli — ne Boha, ale kata!

Fary byly na spadnutí; hřbitovy otevřeny, a na nich pásali dobytek, jenž hlínu až na samé mrtvolky rozrýval! Nadace zabrala šlechta; pole a luka farní a zádušní prodaly obce; a peníze, jež stržily za prodané kalichy a monstrance, sousedi propili! Školy všeho druhu hynuly, když je tak zvaní reformatoři za sídla ďábelská byli prohlásili.

Mista furářů zastávali lidé úplně nezpůsobili. Tak v Ahornu kázal jakýsi tkadlec, a měl za to ročních důchodů — dva zlaté! V Muselu kázal pomocník pekařský. O faru v Seitenrodu ucházel se truhlář, jenž neuměl ani Desatera Božích přikázání.¹⁾ A jinde všude dělo se podobně.

Což divu: byly to jen důsledky učení Lutrova, jenž se svatým posmíval, že se modlili, postili, káli, pracovali, na tvrdém lůžku líhali, v drsná roucha se odívali; a tvrdil, že „takovou svatost může denně konati — i pes i svině!“

8. *Lutr tvrdil, že jest apoštolem Božím; ba že „jeho ústa, jsou Boží ústa. Kristova ústa“* A proto také dí: „Chci se nechat slyšeti, a učení své míti nesouzeným od kohokoli i ode všech andělů! Neboť, ježto jsem jím jist, chci skrze ně vašim i andělům (jak praví sv. Pavel ku Galatským 1, 8) soudcem býti, tak aby, *kdo mého učení nepřijímá, spaseným nebyl!* Neboť jest učením Božím, a ne mým; proto také jest soud můj, soudem Božím a ne mým!“ Takto hlásá, ač

¹⁾ Janssen III. 65.

ani nejmenší věci neprokázal, že ho Bůh poslal, a že by učení jeho neomylným bylo!

Odvolával se při rozličných příležitostech na rozličné povolání; a jak shledal učený Döllinger: *čtrnáctkráté náhled svůj u věci té změnil*, tvrdě příkladně, že má povolání, poněvadž prý jest pro spasení předurčen; jindy, že jest od vrchností ustanoven; jindy, že jest písmá doktorem, ač pro klatbu církevní i říšskou práva na čest doktorskou byl pozbyl.

Když ale pozoroval, že i jiní lidé bez svolení jeho povstávají, a jemu odporná učení hlásají, rovněž za vyvolené nádoby Boží beze všech průkazů, jako on činil, se vydávající: tu odsoudil posavadní tvrzení své o sobě, an vrchností vyzýval, aby každého, kdo by se nemohl prokázati, že ku kázání povolán jest, vyzvaly k mlčení; „*a kdyby kdo nechtěl mlčeti: nechť vrchnost takové kluky odevzdá pravému mistru, mistru totiž — popravčímu!*“ A za důvod pouze udával: „Kdo dle mého evangelia není, s ním nesouhlasí: jsem pře svědčen, že jest falešným prorokem, dravým vlkem v rouchu beránčím!“¹⁾

9. Lutr tvrdil, že *člověk není povinen, se postiti*; když ale později stal se samostatným pánem kláštera, v němž byl slib chudoby učinil: vyzýval vrchnost k tomu, aby chudým lidem posty nařizovala, „aby prý všechno nesežrali, ale jemu a lidem jeho také zbylo!“

Lutr Církvi zle za to nadával, že *od věřících dávky žádá i přijímá*, ač svatý apoštol tvrdil, že „kdo oltáři slouží, od oltáře i žítí má“; ba ač Sám Spasitel, Jenž ruku Svou otvírá, a naplňuje každého živočicha požehnáním; trávu polní kráslí, a ptactvo nebeské krmí: Sám i s apoštoly Svými žil z milodarů, jež Jidáš opatroval. Za to ale Lutr, když o něj se jednalo, *se vši přísností domáhal se poplatků do kláštera svého*, ač mniši dávno z něho byli uprchli, a tedy ani služby Boží nekonali, za které jim dávky přikázány byly!

10. Zdá se vůbec, že čím déle Lutr žil, a čím více neblahého ovoce, revolucí svou způsobeného, pozoroval: tím více vlastního díla svého se děsil! Ba jednou odsoudil ho nejhůře sám, když při stole přátelům svým se vyjádřil řka: „*Přál bych si, kdybych té věci nikdy nebyl začal!*“ *A raději byl bych mrtev, než když mám nu to zřítí, jak slovo Boží a jeho věrní(?) sluhové jsou v opovržení!*“

A podobných výroků učinil později na kopy! Spisy jeho naplněny jsou žalobami nad nevděkem všech stavů oproti

¹⁾ Evers III. 143.

jeho „evangeliu“. Běduje, že za časů papežů i chudý dával; a nyní že nedávají pro čest Boží a ku podpoře chudiny ani bohatí. Že jen každý dře, a to čím dále tím hůře, a přece chce při tom býti ještě dobrým křesťanem!

Zvláště si ale Lutr *stěžuje do Wittenbergských*, kteří by byli měli přece z osobního působení jeho dle „evangelia“ jeho nejlepšími býti! A hle, on jim vyčítá, že jsou plní smilstvem, lakotou i lichvou; a ženy jich že vedou život svrchovanou měrou pohoršlivý! Ale nejhůře ze všech vedli si *študenti*, kteří „na veřejných místech dívky i ženy napadali, a v předu i ze zadu odkrývali!“

Běduje Lutr, že nešlechtnosti takové ani nikdo netrestá. tak že to *ve Wittenbergu vypadá jako v Sodomě*; a tvrdí, že zajisté Belzebub tanec svůj tam provádí! I vyjádřil se, že Sodomy této opustí, a *raději šebrotou živiti se bude*, nežli aby sklonek života svého mezi ohavníky takovými strávití měl!

Později dal se ale přece zase přemluvití, aby ve Wittenbergu, kde v bývalém klášteře s rodinou svou dobře žítí mohl, i na dále zůstal!

11. K těmto zevnějším strastem, jež Lutra donucovaly, aby revolučního díla svého odsuzoval: *přibývalo stále větších strastí i osobních*, jež mu rovněž znamením byly, že dílo Bohu odporne začal.

Ten, jenž tolik znectil papeže i všechny vrchnosti duchovní i světské: dostal se doma *pod pantofel*, a snažil se tento potupný poměr se svou „Katou“ zastříti žerty, nazýváje jí „pánem Katy“ aneb svým „největším pánem“.

A této jeho Káty nechtěli ani přátelé jeho uznávati v pravdě *za náležitou manželku*; ale považovali jí dle platného, posud nezrušeného práva, za pouhou *souložnici jeho*, a děti jeho proto *za nemanželské!* Pokud šlechtě statků církevních prikazoval, nacházel obranců u právníků; když ale o něho samého se jednalo, nedbali vzteku jeho, a jednali dle svého!

Často měl při svém hýření *starosti i o potřeby tělesné*, zejména že mu nájemníci platiti se zdráhali, na svobodu evangelickou, kterou sám byl hlásal, se odvolávající.

12. Mnohem horšími byly ale Lutrovy *tísňe duševní*. Sám o sobě tvrdí, kterak stále jemu napadaly texty čili průpovědi z Písma svatého, jež učení jeho odpiraly, a v pochybnost ho uváděli, tak že *sám nemohl věřiti tomu, co jiným hlásal!* Trápily ho myšlenky, zdali učením svým miliony duší o blaho věčné neoloupil; zdali dobře učinil, že stav řeholní i kněžský zradil; krvavé války a děsné bouře v lidu spůsobil. A myšlenky ty činili ho velice smutným.

Této tesknosti ducha, kterou právem zlým svědomím nazýval, a kterou jindy za *pouhé pokušení ďábelské* měl, v zaslepenosti své snažil se odpírati hříchy novými: rozpustilostí, anebo vzbuzováním huěvu a zášti oproti Církvi katolické! A v této své zaslepenosti až tak daleko pokročil, že posléze *ani modliti se více nemohl, aby při tom způsobem nejhroznějším spolu se neproviňoval!* Tvrdí zajisté sám o sobě: „Mám-li říci: Posvět se jméno Tvé — musím přidati: proklato, zatraceno, zhanobeno buď jméno papeženců! Mám-li říci: Přijď království Tvé — musím dodati proklato, zatraceno, vyvráceno buď papežství! V pravdě tak se modlím denně ústně i v srdci bez přestání!“

Jestliže ale Lutr takto vlastního učení svého slovem i skutkem odsuzoval, an ovoce jeho při sobě i při jiných pozoroval, tak že následkem něho zavládly mravy, o jakých před tím ani při spustlých kněžích i mniších slycháno nebylo: což divu, že Lutr, odsoudiv vlastního učení svého, posléze vyřkl i vykonal ortel i nad osobou svou?

§ 34. Lutr orteluje sama sebe.

1. Lutr, uniknuv spravedlnosti světské, vykonal ortel na sobě sám tím, an v noci z dne 17. na 18. února L. P. 1546. vražednou ruku na sebe vztáhl, a na nebesách postele své sám se oběsil!

Bližší zprávy o hrozném tomto zakončení života jeho pozemského jsou tyto:

Hrabě *Albrecht z Mannsfeldu* vyžádal si Lutra v jistých sporech za smírčího soudce. I vydal se Lutr rád za příčinou tou do hrabství Mannsfeldova, jež nazýval „milou otčinou svou“, provázen jsa svými třemi syny, jimž chtěl otčinu svou ukázati.

V *Eislebenu* dne 17. února u večer s četnými, vznešenými hosty vesele hodoval a rozpustile popíjel, asi dle vlastních slov svých „žeru jako Čech, a chlastám jako Němec.“ I sami přátelé jeho toho nepopírají. zejména uvádějíce, že téhož večera společníky své tak dobře bavil, jako sotva kdy jindy.

Co pak se s ním dále stalo, vypravuje očitý svědek toho, mladý služebník jeho *Ambrož Kuntzell*. Ten po hrozně smrti pána svého, nechtěje zůstatí u víře, od samovraha založené, do lůna katolické Církve se vrátil; a pak dle vlastního přiznání, Boha více se boje, než hrozeb lidských, ústy učence *Tomáše Bozia* pravdě svědectví vydal takovéto:

„Po večeri dovedli jsme my služebníci Lutra opilého do ložnice jeho, a položili ho na lůžko; načež odešli jsme ku spaní do komory své, jež ku ložnici pána našeho přilehala, ničeho zlého netušíce. Po půl noci uslyšeli jsme v ložnici Lutrově nějaký šramot. (jenž způsobil asi Lutr při smrtelném zápasu svém). My měli ale za to, že nám pán dává znamení, abychom mu pomohli při oblékání, jako jsme jindy činivali. Když jsme ale vešli do ložnice, tu spatřili jsme ku hrůze své, pána svého visícího od nebes, nad ložem upevněných, bídně oběšeného.“

„Jsouce nesmírnou hrůzou jati, pospíšili jsme ihned k jeho včerejším spoluhodovníkům, a oznámili jim bídný konec Lutruv. Tito ovšem novinou tou rovněž zděšení, počali nám všechno slibovati a mnoho domlouvati, abychom o věci té stále a věrně mlčeli, by o tom nic na jevo nevyšlo. Pak nařídili, abychom ohyzdnou mrtvolu Lutrovu vazby zbavili a na lůžko položili; konečně nařídili, abychom mezi lidem rozšiřovali, že náš pán náhlou smrtí z tohoto světa odešel: aby „evangelium“ jeho nebylo pohaněno. Což na prosbu oněch knížat, a ne jinak, nežli jako onino strážcové u hrobu Spasitelova, velikými sliby jsouce porušeni, byli bychom činili, kdyby jakási nepřemožitelná síla pravdy nebyla nás nutila, pravdu pověděti.“

Zprávy o hrozné smrti Lutrově vyšly tiskem *s trojí úchvalou, a sice: císařskou, biskupskou a představených řeholních*; což by se zajisté nebylo stalo, kdyby soudcové spisů nebyli bývali přesvědčeni, že udané zprávy na pravdě spočívají.

Výpovědi jiných hodnověrných svědků udání sluhy Ambrože doplňují takto: „K oběšenému Lutrovi, když byl odříznut a na pohovku položen, zavoláni byli oba lékaři eislebenští *Wilt a Ludovik*. Ti pokoušeli se o to, aby mrtvého Lutra zpět k životu přivedli. I předepsali pro něho klistýr, a poslali pro lékárníka, aby ho připravil. Když však lékárník ohrátý klistýr do obráceného těla Lutrova vtočil, vyšly jemu zpět do pytlíku klistýrového jakési větry, ježto tělo jeho přeplněno bylo nadbytečným jídlem a pitím. Oživovali mrtvého asi půl druhé hodiny; ale veškeré pokusy ukázaly se marnými. Lékaři se přesvědčili, že v těle Lutrovu ani stopy po životu více není; a tělo jeho vyšetřující, seznali, že má oči vypoulené, ústa zkroucená, tváře načernalé, krk narudlý a zpitvořený, a po levé straně nádor, jenž jim byl svědectvím, že Lutrovi pro hojnost požitých věcí uvnitř střeva pukla.

Neznajíce pravé příčiny smrti jeho, hádali, že asi byl raněn mrtvicí, anebo že se zadusil katarem.“

Přítel jeho *Justus Jonas* u mrtvoly jeho hrozně bédoval i rukama lomil.

Takto zhynul zrádce stavu kněžského, jako předchůdce jeho, nešťastný Jidáš, jenž v zoufalství osidlem se oběsil; načež střeva jeho následkem oběšení se potrhala, a z něho se vykydla!

2. A jako děsná byla smrt Lutrova, tak *hrozné věci děly se i při pohřbu* jeho, který přívrženci jeho snažili se vykonati s velikou okázalostí i slávou.

Když mrtvolu Lutrova z Eislebenu přivezli ku pohřbu do Wittenbergu, chtěli někteří profesoři a doktoři university wittenbergské mrtvé tělo mistra svého od brány města sami přenést do zámeckého chrámu, v němž mělo býti pochováno; a měli k účelu tomu také přichystané zvláštní máry. Avšak z mrtvoly vycházely již v Eislebenu výpary, jež vzduch otravovaly; ve Wittenbergu však dostoupily smrady takové výše, že nebylo nikomu lze při ní kráčet, ač byla v rakvi kovové, a počasí bylo únorové, chladné.

Paměti hodnými byli při pohřbu Lutrova také nesčíslní *krkavci*, kteří mrtvolu jeho z Eislebenu do Wittenbergu stále provázeli. Bylo jich množství tak veliké, jakého žádný pamětník neviděl, aniž kdy o takovém slyšel, ježto naplňovali střechy domů i větve stromů, a rouhavé popěvky přívrženců Lutrových krákoráním svým doprovázeli.

Spisovatel *Petr Thyraeus* vypravuje na vysvětlení události té, že právě téže doby všichni ďáblem posedlí v ústavu v *Gheelu*, mezi Bruselem a Antwerpy, ďábelství byli prosti; a že vrátivší se ďáblové vyznali, kterak ku rozkazu knížete svého zúčastnili se pohřbu „nového proroka a věrného spolupracovníka svého!“

Písmo ale dí: „Oko, jež pohrdá otcem, ať krkavci vyklofají!“ A Lutr ještě krátce před smrtí svou znectil strašně otce celého křesťanstva hrozným spisem svým „o papežství, založeném skrze ďábla!“

3. Památným jest i to, jakým způsobem se přátelé Lutrovi po smrti jeho *postarali o vdovu a děti jeho*.

Melanchton ani jiní důvěrníci Lutrovi nechtěli býti poručníky dětí jeho. Jeho „Káta“ obrátila se v úzkostech svých roku 1550. ku Krystyanu III., králi dánskému, k němuž pravila, že má ještě jedinou důvěru, poněvadž Lutr měl ho za nejkřesťanštějšího panovníka. Nedostala však ani odpo-

vědi. A když roku 1552. žádost svou opakovala, jakožto vdova ode všech opuštěná, dostala jednou pro vždy 50 tolarů.

Když ve Wittenbergu nastala nakažlivá nemoc, utíkala Káta s dětmi svými do Torgavy. Na cestě se jí koně splášili, ona s vozu seskočila, a spadla do příkopu, studenou vodou naplněného. Z toho se rozstonala, a zemřela dne 20. prosince 1552 v Torgavě na úbytě.

Syn její Martin Lutr oddal se po příkladu otce svého nemírnému chlastu, a shromažďoval kolem sebe mnoho sprosté chátry; což ovšem vážnosti nespůsobilo ani jemu ani památce otce jeho.

Na učení Lutrovo sypali v krátku podobnou hanu, zvláště vyznávači učení helvetského, jakou on, pokud živ byl, zasypával a špinil všechny odpůrce své.

4. *Protestanté smrt Lutrovo ovšem jinak líčívají*, než jak tuto dle pravdy napsáno; a činí tak věru z důležitých pro sebe příčin. Nebo kdyby hrozný konec Lutrův byl v obecnou známost vešel, byli by zajisté přemnozí od víry Lutrovy ku církvi katolické se vrátili. Pak ale byli by museli světští páni uloupené statky církevní vraceti; mnozí nevěrní kněží a sběhlí mniši ženy své i rodiny založené opustiti; mnozí vetřevší se na místa kněží kazatelové s dobrými příjmy se rozloučiti!

Aby se tak nestalo, *umluvili se tedy přítomní při mrtvole Lutrově kazatelé i páni*, aby hrozná smrti Lutrovy umlčeli, a jej jako nějakého světce zemřítí nechali! A tyto umluvené lži o smrti Lutrově s podobiznou jeho, mající záři světcovu (!), ve statisících knížek a v rozličných jazycích rozšiřovali, ano posud rozšiřují. A tak ovšem se jim podařilo, pravdu namnoze zastříti.

I bájí protestanté o smrti Lutrově, že na zpáteční cestě, ve svém rodném městě Eislebenu, dne 18. února 1546 po nepatrných bolestech, následkem prý starých neduhů, „Bohu odevzdaně“ skončil. Před smrtí prý ještě tázán, zdali u své víře pevně stojí, to osvědčil; a pak se slovy „v ruce Tvé poručím ducha svého“, a u přítomnosti tří kazatelů své víry blahoslaveně skončil!

Tážeme se ale každého zkušeného člověka: kterak to možno, aby člověk po tolika mravních zločinech, jakými se po dlouhá leta proviňoval Lutr, po veselých hodech, beze vsí lítosti: s odevzdaností do vůle Boží, jako nějaký světec k soudu Božímu, jenž rozhoduje o celé věčnosti, odebrati se mohl?

Jak jest to možno, aby Lutr, jenž, když se stavu kněžského zřekl, kněžské hodinky nazýval „vřeštěním, zjevným posměchem a pokoušením Boha a rouháním se Jemu“: byl měl při nenadálé smrti své část těchto církevních hodiněk odříkávati, ješto slova „v ruce Tvé poroučím ducha svého“ jsou částí z večerních modliteb kněžských?!

Kdyby na pravdě bylo, že umřel Lutr smrtí přirozenou, následkem starých prý neduhů: proč pak pokoušeli se přátelé jeho, *opět ho oživiti*?

Klistry přece dle vědomí všech, záduchy neléčí, na kterou prý Lutr zemřel; ale dávány bývají těm, kdož náhlou smrtí zastížení byli, jako při udušení, utopení! A kdyby v pravdě byl měl záduchu: kterak že mohl ty *dlouhé řeči* a odříkávání žalmů při náhlé smrti své konati, jak je mu přátelé jeho v ústa kladou? Také je známo, že na záduchu lidé smrtí náhlou neumírají, ale že mohou i *20 i 30 roků při neduhu tom žiti!* A sami protestanté popříti nemohou, že Lutr večer vesele hodoval a společnost bavil, a přede dnem mrtvolou byl! Jak to tedy jde dohromady?

Strážcové hrobu Páně právě lžemi svými, že prý učenci Tělo mrtvého Pána za spaní jich ukradli, vydávají svědectví pravdě, že z mrtvých vstal. Nebo jestli spali: kterak věděti nemohli, kdo mrtvého Těla ukradl? A jestli nespali: proč, jsouce přísnou povinností vázání, krádeže dopustili? A tak také kazatelé i páni luteranští umluvenými lžemi svými, jež pravdě podobnými nejsou, jen svědčí, že mistr jich v pravdě smrtí přirozenou z tohoto světa neodešel!

Jisto jest, že *ihned po neočekávané smrti Lutrově povstaly pověsti, že sešel smrtí náhlou, bidnou*; a pověsti ty nemohly povstati od katolíků, poněvadž žádný v území města Eislebenu ani trpěn nebyl; a tedy ani žádný z katolíků při smrti Lutrově přítomen nebyl. Ale pověsti mohly vyjíti toliko od nejbližších přátel a domácích Lutrových, kteří pro hrůzu, jež jich pro smrt jeho pojala, přese všechny záповědi hrůzné noviny té docela zatajiti nedovedli!

Byli to zejména hraběnka *Mannsfeldová, její čeled' a někteří šlechticové*, od nichž zpráva dostala se do jiných urozených rodin; ba slavnostní řečník při pohřbu Lutrovi *Coelius* vyžvatlal to sám, když zle láteřil na ty, kteříž o smrti Lutrově zlé pověsti vypravují. Odkud ale ty zvěsty přišly? Kdo mohl jich býti toliko původcem?!

5. Jestliže ale sami stoupenci Lutrovi zprávy o hrůzné smrti jeho roznášeli i potvrzovali; což divu, že když kato-

líci o nich uslyšeli, jim uvěřili a za to měli, že „*Lutra čert uškrtil a si vzal?*“

K důmněnce takové věru příčin měli dosti! Nebo

a) *Lutr sám často ve spisech svých vypravuje, že se s čertem obíral, a ten jemu v učení jeho rady dával.*

b) *Svému příteli Myconiovi Lutr vypravuje, že ho ďábel na Wartburgu dvakráte v podobě psí usmrtiti chtěl.*

c) *Přítel jeho Coelius, jenž jej pohřební řečí vychvaloval, o něm vypravuje: kterak několik dní před smrtí svou Lutr u večer dívaje se k nebi, „viděl ďábla seděti na studni, která před bytem jeho byla, an jemu zadnici ukazoval, ho tupil, že ničeho nepořídil, a tlamu na něho otvíral.“*

d) *A bývalé páže při dvoru hraběte Mannsfelda vypravoval, že „toho očitým svědkem byl, kterak u večer před Lutrovou smrtí ku společnosti u stolu, v níž též Lutr byl, vedral se najednou veliký ovčácký pes, zvíře takové, kterého nikdo před tím ani potom neviděl. Při jeho vstoupení Lutr studeným potem se potil a zvolal: „Což už tak brzo?“ Načež odebral se po stole do svého bytu, v kterém tu noc skončil.“*

6. *Že Lutr samovraždy schopen byl, ba že ona byla téměř jen důsledným zakoučením jeho spustlého života, vysvítá z následujících věcí:*

a) *Lutr vedl život ve svém srdci úplně rozervaný. Tížilo ho vědomí, že slibů Bohu učiněných zrušil; že se sběhlou jeptiškou nepočestně žil; že jiným duchovníkům zlý příklad dal; že snad miliony duší neslýchaným učením svým, jímž všech pout zbaviti se chtěl, do věčné záhuby uvádí.*

b) *Lutr cítil se sklamaným, poněvadž se domníval, že papežství povalí; ba roku 1530. na jisto již předpovídal, že za dvě léta zničeno bude. A hle! pozoroval, že Církev, na skále Petrově vzdělané, nejen nezničil: ale že ona, jako v přírodě po prudké bouři bývá, se omlazuje; ano chystá se sněmem Tridentským všechny nešvary se sebe strásti — kdežto jeho dílo vůči hledě na bezčetné kousky se rozpadalo; a tam, kde se usadilo, život jako v Sodomě vzbudilo!*

c) *Lutr byl ve stálých sporech se svými druhy. Poněvadž oni všech jeho výkladů Písma a náboženských výpovědí slepě za pravdu nepřijímali: Lutr skoro každého z nich podezřívával, že od jeho pravého učení odpadl nebo odpadne.*

Zejména věrný jeho pomocník Melanchton mnoho od něho zakusil; neboť Lutr jemu častěji nafackoval i korbelem natloukl, když odporoval. 1) Zvláště když roku 1537. s Lutrem

1) Evers V. 179.

v učení o ospravedlnění se rozešel, mnoho si stěžoval na jeho vášnivé výbuchy, umíněnost a pánovitost; a doznal, že snáší od něho hanebné otroctví; pročež že se i radoval, když se o smrti jeho dověděl.

A podobně choval se Lutr i k jiným odpůrcům svým, jichž v nenávisť pojal, všechno jednání jich podezřival, a ustanovení jich překážel.

Zejmena mnoho hněvu jemu způsobili *právníci*, že nechtěli sňatek jeho uznati za pravý, a proto děti jeho za manželské, aby po něm děditi mohly. A podobně neuznávali právníci za pravé ani sňatky jiných sběhlých duchovníků. Lutr jim za to zle nadával, papežských pokrytců a oslů jim přezděl, „do pekla je proklet; a tak: ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého. Amen!“

d) *Lutr zakoušel mnoho mrzutostí v rodině své*, poněvadž ho Káta jeho pod pantoflem měla, a děti zpurností svou mnoho ho rozčilovaly. Zvířecí žádost jeho po ženě byla by ho snad při lásce ku životu více držela; ale ta ponenáhlu odumírala. A pak se mu to jeho manželství s „pánem Katou“ tolik zošklivilo, že jí několikrát uprchl, a nechtěl se k ní do Wittenbergu navrátiti! Učinil-li tak přece vždy zase, učinil tak jen k vůli kurfírstovi a universitě.

Přítel jeho *Bugenhagen* prozradil to na Lutru v pohřební řeči na něho, že si před smrtí často přál, „rozloučiti se s tímto slzavým údolím“; a že prosil, „aby mu nikdo delšího života na Bohu nevyprošoval.“

e) *Strachem naplňoval Lutru zvláště zahájený všeobecný sněm církevní v Tridentu*. Tak vyjádřil se jednou před přátely svými v soukromí: „Chtěl bych raději od ďábla uškrcen býti, (to jest uškrcením život si vzíti), než císaři a sněmu do rukou přijíti a snad upálen býti.“ A přítel jeho *Coelius* vypravoval v pohřební řeči na něho, že se vyjádřil: „Kdyby mne papež anebo moji nepřátelé do rukou dostali, a mi chtěli ublížiti: jsem příliš slab; umřel bych jim v rukou.“

Zejmena také měl ze sněmu strach proto, že se obával zlých následků i pro rodinu svou.

f) *Pomoci proti rozbouřenému svědomí svému nehledal Lutr u Boha*. Jenž by byl upřímného kajicníka zajisté na milost přijal: ale v obžerství, opilství, nestydatostech všeho druhu, a ve hněvu, sám se přiznáváje, že „zavinut jest do těch věcí, a žije život, jenž jemu samému se oškliví.“

A že Bohem a pomocí jeho pohrdl, *měl pak ďábla za mocnějšího*, nežli jest Bůh, tak že až i vyzýval svoje, aby se „za

Boha modlili k ďáblu“ (!) poněvadž prý „sněm tridentský a papež zle se na Boha hněvají!“

g) Lutr vícekráté vyznal, že měl pokušení od ďábla, aby se nožem probodl, a že bývá mnoho lidí ráno v posteli mrtvých nalezeno. Také tvrdil, že „čert může tělo uškrtiti, ale také duši skrze hádku tak úzkostlivou učiniti, že musí okamžitě z těla vyjít; jemu samému že by se to bylo častokráte již skoro přihodilo.“

Proto také přátelé jeho *najali jemu zvláštního sluhu, aby naň bedlivý pozor dával, aby si v pravdě neublížil.*

Ba již dříve v klášteře chtěl se Lutr jednou *hladem usmrtiti*. Když po čtyry dny ničeho nepožíval, museli bratři násilím dveře k němu vypáčiti, a ku požívání ho donutiti.

h) Za místo ku samovraždě muselo se Lutrovi rodiště jeho Eisleben zvláště zamlouvati, poněvadž ho tu rodina tak dobře hlídati, a jemu brániti nemohla; a také dojmy z mládí na jeho zmrhaný život tím mocněji působily.

i) Lutr stal se samovrahem i při úplném vědomí, poněvadž před smrtí svou napsal křidou na stole: „Morovou ranou byl jsem ti papeži za živa! umíraje, budu smrtí tvou!“ Jakoby papež jeho všech poblouzení a života prostopášného byl příčinou býval!

Takto tedy s důstatek objasněno jest, že Lutr sám ruku zločinnou na život svůj vztáhnouti *mohl*; a hodnověrná svědectví dosvědčují, že když takto nic více k životu ho nepoutalo, ano všechno mrzutostí naplňovalo, *na život svůj ruku vztáhl skutečně.*

I učinil zajisté tak, jako činívají přčetní jiní, kdož dříve „zúmyslně na milosrdenství spoléhali“: že pak si na konec „zoufají“, a nesnesitelného jim života pozemského násilně se zbavují!

Hrozil, že „papeže na klíčích oběsí“: ale zatím oběsil se v pravdě sám!

k) Ba snad i tělesné neduhy k násilnému dokončení života Lutra poháněly, poněvadž pro prostopášný život svůj na těle poznamenán byl, an na jednu nohu dopadal; na jednom ramenu oslabil; jedním okem pošilhával; nos od pití červeným měl; padoucí nemocí stíhán býval; a nečistou vyrážkou od chlípnosti znamenán byl. Malé oči jeho však příšerně se jemu svítivaly, jako bývá při posedlých, až do konce života jeho.

E) Rozhled po díle Lutrem započatém.

§ 35. Bylo-li třeba nápravy Církve za Lutra?

1. *Církev při počátku šestnáctého století nápravy nebo-li reformace skutečně potřebovala, poněvadž se do ní rozličné zlořády byly zahnízdily.*

Ačkoliv Církev, na křehkých lidech byvši od Syna Božího založená, vždycky vedle Božské stránky své i lidskou ukazovala, an Sám Spasitel vedle pšenice i koukol trpěti chtěl až do času Svého: tož přece **zlořády při počátku šestnáctého věku v ní byly**, i nad jiné větší; a náprava jich byla proto i obtížnější.

Základ k nim položen byl již za bydlení papežů v Avignonu,¹⁾ jež právem „babylonským zajetím“ Církve se nazývá. Sněmy církevní v Píse, Kostnici, Basileji a Florenci zlořádů sice prznaly, ale s důstatek neodstranily; a proto nářky knížat i národů na ně nepřestávaly.

Zejména mnoho si stěžováno na *nehodné obsazování duchovenských obročí* se strany papežů; na *časté vypisování odpustků*, a sbírání peněz za příčinou udělení jich; na *časté a lehkomyšlné užívání pokut církevních*; na *vysoké daně*, jimiž obročí duchovních stížena bývala.

K tomu přistupovalo, že *někteří papežové, ač u výkladu svaté víry nikdy nepochybili: přece dle víry té vždy hodně nežili!* jako zejména Sixtus IV., Innocenc VIII. a Alexandr VI. Ti často na ctnosti svatých předchůdců svých zapomínajíce, vyhledávali na místě spásy duší: spíše světskou slávu; rozmnožení moci světské; bohatství a stkvělé zaopatření svých příbuzných.

Byť i *chyby jich od protestantů velice byly přeháněny*; byť i *mnoho věcí nečestných zcela vylhaných se jim připisovalo*; byť i chyby některých stkvoucími skutky jich nástupců brzo byly zase usmířeny: tož přece upříti nelze, že chyby „otců“ na „syny“ velice záhubně působily.

A byť i *„důstojnost svatého Petra ani v nehodném nástupci jeho se neztrácela“*, jak učí svatý Lev; a jako povolání a důstojnost soudce proto zavržení hodnými nejsou, že snad ten neb onen soudce úřadu svého zneužíval: tak ovšem ani moc papežů, biskupů a kněží, od Boha ustanovená, špat-

¹⁾ Srovn. svrchu § 18.

nou a ničemnou není, že jí mnozí, soudů Božích nepamětliví, zneužívali a posud zneuctívají. Ale *zlý příklad výše postavených hubí i dobré mravy podrízených!* Zesvětačilý dvůr papežský zle působil i na mravy biskupů, kněží i věřících.

2. Při počátku šestnáctého století vládl papež **Julius II.** (od r. 1503. až do 1513), jenž byl sice statným knížetem a vojákem, ale méně horlivým papežem. Z lásky k humanismu, čili ku starořecké a starořímské, a tedy pohanské vzdělanosti, jež zvláště po dobytí Cařihradu skrze Turky od vystěhovavších se do Itálie Řeků byla v oblibu vešla, dal *chrám vatikánský*, mezi prvními křesťanskými při počátku čtvrtého století vystavěný ale již porouchaný, úplně sbořiti; a kázal na místě jeho vystavěti nový, velkolepější, ale po způsobu *Pantheonu*, čili pohanského chrámu pro všechny bohy v Římě zbudovaný!

3. Nástupce Juliův, **Lev X.**, jenž panoval do roku 1521., byl mnohem více oddán humanismu a povznešení rodu svého, nežli nápravě Církve. Miloval hry, divadla, světské slavnosti, pohanstvím zavánějící, jakým byl od mládí uvykl. Nebo byl zcela po světsku vychován, ba od roku 1506 až do 1512. byl polním maršálkem předchůdce svého; a teprve, když zvolen byl za papeže, přijal svěcení na kněžství.

Aby se mu příspěvky na křesťanský Pantheon, jež Julius II. stavěti počal, spíše scházely: vypsal ony osudné odpušky, jež zavdaly Lutrovi *zevnější* příčinu, aby proti Církvi boj zahájil; ač sám doznal, že žádného *kazatele těchto odpušek kázati ani neslyšel!*

Za takovýchto poměrů humanismus slavil svou vítězoslávu, zejména, že toho času vynalezen způsob, jak by se knihy na místě posavadního prepisování rozšiřovaly **tiskem**. Humanisti uchopivše se té příležitosti, počali o papežích i Církvi posměšné spisy rozšiřovati; nevážnost k ustanovením církevním všude zasévati; i rozbroje národů proti sobě zahajovati.

V příčině té vydal vynikající profesor *Marsilius* proti papežům, jež císařům podrobiti chtěl, v pravdě jedovatý spis, nadepsaný „*obrance míru*“ (defensor pacis), jehož *myšlénky Lutr si osvojil* a pak dále rozprádal.

Lev X. chybil i tím, že boje se veliké moci rodiny Habsburské, zvolení Karla V. za císaře německého se protivil, a *ku králi francouzskému Františku I.* přilnul. Doufaje od tohoto pomoci proti Turkům, již od císaře domáhati se nechtěl, učinil s ním smlouvu čili *konkordat*, v němž jemu na úkor Církve veliké ústupky co do obsazování obročí duchovenských

učinil. Načež František počal biskupství i opatství rozdávat svým vojákům, anebo na přímluvu ženských. A tak dostala se důležitá místa taková do rukou nehodných, a náказа mravů úžasně se rozšířila s hůry mezi lid. Nebo duchovní představení druhu takového byli neučení, na mnoze sami nemravní, a nechávali lid bez poučení žítí, jako tu němou tvář!

A podobně jednal Lev X. *i v jiných zemích.*

Za takových poměrů nebylo třeba mnoho ohnivých napomínání Huttenových, Lutrových a jiných jich stoupců, aby se páni i lid papeže odříkali; a snadno byla přijata rada Lutrova, aby Němci peněz a mužstva papeži k boji oproti Turkům neposkytovali, poněvadž prý „mají Turka ve vlastní zemi stokrát horšího, nežli jest onen pohanský.“

4. Ze světáckého si počínání při dvoře papežském počalo i *světácké hospodaření při dvorech duchovních knížat* jinde, zvláště v Německu.

Biskupové měli se za panovníky světské, nic na to se neohlížejíce, že mají obročí od Cirkve, jíž tedy mají zase za ně sloužiti.

Tak se mohlo státi, že arcibiskup kolínský *Hermann von Vied* študii ani filosofických ani bohovědných nekonal, ba ani latinsky dobře neuměl! Za to ale byl velikým milovníkem lovů a žen, jež nazval „korunou stvoření“. Chodil v krátkém kabátci s loveckými noži, zcela beze všech odznaků duchovní své důstojnosti. Roku 1505. zahájil u přítomnosti krále Maxmiliána, na sněmu v Kolíně přítomného, slavnostní tanec! A s ním zároveň také abatyše kláštera a dámy z duchovního domu (Stiftu). Věci také zavdaly ovšem humanistům dosti vhodné látky ku posměšným popěvkům! Že pak takovýto duchovní hodnostář, jsa již šedesát roků stár, povolal k sobě přítele Lutrova, aby jemu pomohl arcibiskupství dle nové víry zreformovat, to jest úplně zsvětačit: kdož by se tomu podivil?

Biskupům ve Štrassburgu ztratily se odznaky biskupské jich hodnosti, berla a čepice (mitra): a oni nedali si ani nových zhotoviti. Jeden z nich, *Robert*, jenž zemřel r. 1478., za celý život ani jedné mše svaté nesloužil, ale jen na zelený čtvrtek v domácí kapli zároveň s čeledí přijímal Tělo Páně po způsobu nekneží!

5. A dle světáckých biskupů svých řídili se pak ovšem *i mnozí kněží*, domnívajíce se, že mohou obročí svých užívati, aniž by za ně předepsaných povinností konali. I oddávali se na mnoze životu lenivému a rozmařilému, jemuž byli jako

přivrženci humanismu již na studiích byli navykli; a lidu neučíte, nechali ho zdivočiti, neb aspoň u víře a zbožném životu oslabiti.

Zejména duchovníci *ze stavu urozeného*, kteří bez vnitřního povolání stavu duchovnímu toliko pro výnosné obročí se oddali, vyznamenávali se před ostatními mravy spustlými, a na mnoze bez ostychu ve veřejném souložnictví žili.

Když i sám císař *Karel V.*, tak zbožně vychovaný a v pravdě křesťansky žijící, nerozpakoval se za služby politické odsluhovati se věrným svým udílením biskupství a jiných obročí duchovenských: tuť zajisté nákaza v mravech hluboce již se vžila, a náprava byla nezbytně potřebnou!

6. Vedle duchovních také *páni patroni kostelů a obročí* zle se Církvi za právo patronátní odsluhovali. Starším úředníkům a sluhům na místě výslužby dávali poukázky k doživotnímu zaopatření a při klášterích neb kostelích (tak zvané *Panisbriefe*). Myslivci, sokoluíci, pacholci za honů a při jiných příležitostech hledali obživu v klášterích a při domech duchovních. Ti chtějí dobře se pomíti, činili rozličné neplechy, přiváděli za sebou lehké ženštiny, a tak duchovní domy ve zlou pověst uváděli.

Také úsilí pánů, aby po knězi zbylý majetek si přivlastnili, což za své právo měli („*Spolienrecht*“), mnoho ku zkáze mravů přispělo!

7. Avšak ač nákaza mravů byla tehdy velikou: nebylo přece vše tak zkaženo, jak Lutr a jiní po něm tvrdí. Nebo:

a) Lutr sám vypravuje, že viděl *v Děvině knížete z Anhaltu*, kterak jako klášterní bratr dům od domu pro řeholní bratry své almužny sbíral, chodě bos a oblečen v roucho kající; taktéž tam neviděl ani neslyšel ničeho o pohoršlivém životu kněží.

b) Lutr sám tvrdí, že *v Erfurtu* bylo mnoho kostelů a klášterů, při nichž bylo mnoho hodných a učených mužů, kteří z části i na vysokých školách jakožto učitelé se vyznamenávali.

c) *V Římě* konán byl roku 1512. v papežském paláci a chrámu, „*v Lateránu*“, *obecný sněm církevní*, jenž zlořádů v Církvi uznal, i o nápravu jich se přičiňoval.

Také se tu sestoupilo *družstvo mladých kněží*, kteří pro čistotu víry i mravů v Církvi horovati začali, a z nichž mnozí později, na církevním sněmu v Tridentu konaném, o nápravu v Církvi svědomitě se přičiňovali, i ji také prosadili.

d) *Petr Mayr*, horlivý farář u sv. Bartoloměje ve Frankfurtu, mocně odporoval revoluci Lutra a kazatelů jeho; začez Hutten dolehal na magistrát, aby ho vyhnal jako „vlka mezi ovce, domácí jed, morovou ránu a vraha“.

e) *Biskupové v Merseburgu a Mišni* kázali horlivě o visitacích i v Kursasku; Lutr ovšem, pozoruje, jak jemu na vážnosti ubírají, proti nim se rozzuřil.

f) *Minorita Kašpar Schatzgeyer* opřel se rázným spisem Lutrovu hanopisu o slibech řeholních a o všeobecném smilstvu duchovníků. Lutr ovšem že se naň obořil, při čemž vyklouzlo jemu pozoruhodné přiznání. Neboť napsal: „Schatzgeyer myslí, že si nikdo lží jeho nevšímal; jako dříve nikoho nebylo, kdo by byl pochyboval, že mniši jsou pouhými pokrytci, zbožností se chlubící“. To jest jinými slovy: „Každý pochyboval, že jsou mniši pouhými pokrytci“, čili: „*Lidé nevěřili, že jsou mniši tak zkaženými, jak je Lutr a přátelé jeho ličili!*“

g) *Mnozi biskupové konali synody* čili sněmy se svým duchovenstvem, aby se s nimi o nápravách uradili, a jich také nařizovali.

Starali se o to, aby klášterům dostalo se dobrých představených.

Dbali toho, aby všude bylo pro vzdělání lidu s důstatek škol farních; a pro vzdělání duchovenstva dosti škol vyšších.

A v pravdě také množství duchovních, i z nejvznešenějších rodin, nabyli čestných vyznamenání jakožto *doktoři* v bohosloví. Jiní působili v pokoře a zbožnosti mezi lidem; jiní v četných klášteřích. Vždyť i sám Lutr v klášteře nabyt vzdělání svého! Spustil-li se později, spustil se v mravích mimo život klášterní.

Že by tehdy bylo málo o vzdělání postaráno bývalo; anebo že by zejména málo se tehdy bylo kázalo: jsou výmysly Lutrovy, jenžto přece pravdu znáti musel. Tak v Erfurtě, kde Lutr študoval i v klášteře byl, bylo studium bible v takovém rozkvětu, že z rukopisných děl bohosloveckých, jež v městské knihovně posud se zachovaly, celá polovice obsahuje výklady Písma! A roku 1480. založena byla nadace k osmiletému studiu bohosloví! A podobně dělo se i při jiných universitách.

A co týká se kázání: kázalo se mnohem více, nežli nyní, poněvadž při větších kostelích bývali ustanoveni ještě zvláštní kazatelé pro dobu adventní i velikonoční!

h) Lid byl méně vyučován u věrouce, ježto nebylo valných odpůrců proti ní; za to ale *výborně cvičen býval v mravích*, jak o tom svědčí do dnes zbytky *zbožných nadání*

mešních, kostelních a klášterních, v nichž věřící téměř zavodili.

Rovněž zařízeny jsou *hospitaly*, *sirotčince*, *nemocnice*, *chorobnice*: kdežto protestanté od vzniku svého až do r. 1580. téměř ničeho nevystavěli.

ch) Tisícové obého pohlaví vstupovali *i do tuhých klášterů*, kde rozmařilosti nikterak se nehovělo; a ti pocházeli z dobrých, křesťanských rodin.

Četné dobré knihy měly velikého rozšíření. Tak příkladně kniha Tomáše Kempenského „*O následování Ježíše Krista*“, kterou i protestanté rádi čítají, vyšla již tehdy v přečetných vydáních, a skoro ve všech vzdělanějších jazycích.

Jestli dle toho láska k Bohu v milionech srdcí zkvétala: nebylo tedy zajisté, i při mnohých stínech doby tehdejší, zkaženo napořád všecko! Ba naopak, *nevýslovná nevázanost teprve tehdy začala, když Lutr se „svým evangeliem“ vystoupil.*

i) Také mnozí *světští panovníci* o nápravu pokleslých mravů měli péči upřímnou.

Tak příkladně *Jiří, vévoda saský*, nikterak nebyl slepým pro nepořádky skutečné; také sám se na to přičiňoval, aby obecný sněm církevní se sešel, jenž by jim bránil. Týž prohlédl při disputaci v Lipsku, o kterou sám se byl zasazoval, bídnot Lutra i Karlstadta i učení jich; a seznav, že při nich spasení dojíti nelze: Lutrovi všemožně odpírati začal, jsa ve všem svědomitým, rozmařilosti cizím a radovánk téměř neznalým. Lutra nazýval jen pravým jménem, tvrdě o něm, že jest „sběhlým, nečistým mnichem.“ Byl nejčinnějším knížetem svého času, povahy mužné, mravů čistých; a stojí tak vysoko nade všemi protestanty, kteří učení Lutrovo šířili.

k) Také oproti papežům méně hodným stojí muži vši úcty hodní.

Tak proslavil se *Martin V.* (od r. 1417. až do 1431.) svou šlechtou, čistou povahou a spravedlností.

Eugen IV. (od 1431. až do 1447.) vynikal horlivostí pro víru křesťanskou, láskou k chudým, a přísným kajícím životem.

Mikuláš V. (od r. 1447. do 1455.) byl velice učeným i výmluvným, velikým milovníkem chudiny i života kajícího, a štědrým podporovatelem umění i dobrého písemnictví.

Pius III. roku 1503. opravdově chtěl nápravu Církve provést, a jen předčasná smrt vůli jeho zmařila.

I *Julius II.*, ač byl bojovným, byl i pro svou šlechtou mysl oblíbeným.

Také *Lev X.*, i při chybách svých, získal si veliké zásluhy o umění i vědění. A ač byl milovníkem nádhery: byl přece při tom mravů čistých, a dobrotivý.

Nápravy Církve celkem třeba ovšem bylo, a dolehaly na ni všechny živly lepší, zvláště představení Církve na synodách; jen že měla se státi tak, jak prohlásil v kázání při zahájení sněmu lateránského 1512. generál řádu augustiniánského, představený i nešťastného Lutra: „*Lidé musí býti obnoveni náboženstvím; nikoliv ale nesmi náboženství býti obnovováno lidmi!*“

§ 36. Byl-li Lutr působilým reformatorem Církve ?

I.

1. Protestanté to na jisto tvrdí, že Lutr byl tím mužem, jež Bůh povolal, aby kleslých mravů při křesťanech napravil a Církev obnovil. Jeden z jeho ctitelů, Dr. Burk, zajisté jako jménem ostatních, vydává svědectví o tom, jak protestanté o vystoupení jeho smýšlí. Neboť píše v úvodu svého spisu o Martinu Lutrovi, roku 1883. vydaného chlubně: „*Lutr náleží dějinám německým i církevním, v obojích jakožto postava proroka a reka (!), jež porovnatí lze s jedné strany toliko s Karlem Velikým, z druhé jen s Paulem a Augustinem*“ (snad „svatými?“).

A co odpovíme ku chvalořeči takové my katolíci ?

Odpověď mám jen krátkou. Táže se: *Jest možno, aby kdo ze studánky špinavé, nečisté: napil se vody dobré, zdravé?*

A odpovídám zajisté dle zkušeností všech zkrátka: *Není!*

a) Co dotýká se *hrdinství* Lutrova, jímž by se měl Karlu Velikému rovnati: o tom s nikým příti se nebudu. Poukazuji jen k tomu, jak málo hrdinně choval se Lutr před papežskými i císařskými zástupci, a jak velikou starost měl o „tělíčko“ své při sedlské válce! Kuráže jemu přibývalo vždy jen tehdy, zvláště ku neslýchanému tupení a nadávání, když byl v bezpečnosti u kurfirsta, třebas na pevném hradu, anebo pod ochranou zbraní Sikkingenových!

b) Ale na ten jeho *svatý život a nebeské učení*, pro které by zasluhoval porovnání se svatým Pavlem, nebo se svatým Augustinem, anebo s kterýmkoli jiným svatým Církve Páně, přece ještě jednou si posvítíme, jest-li snad posud málo pověděno nebylo.

2. *Jak málo svatý život Lutr vedl, vysvítá z tohoto:* Již jako mladý mnich v Erfurtu byl bratřím k nevystání pro svou *svárlivost* a *svéhlavost*. Ve Wittenbergu nemohl s ním nikdo na dlouho vyjíti. *Štval* lid proti pánům; a když sedláci-bídně podlehli: zase pány proti lidu. Posléze s sebou i se světem rozpadlý, od lidu zrazeného nenáviděný, od pánů odkopnutý, po životu v *nejsprostším smilstvu a obžerství* ztráveném, *vztáhl ruku vražednou na sebe!* A tohle snad je život, jemuž by se život svatého Pavla anebo jiného světce podobal?

3. Či snad Lutr v učení o *Bohu a náboženství* svatým se přiblížil?

Dojista, že nikoliv! Nebo kdežto proroci při slovu Božím věrně stáli; všichni svatí skály Petrovy, jakožto nerozborného základu pravé víry se přidržovali: Lutr, aby mohl papežem pohrdnouti, tvrdil, že pramenem víry jest *jen Písmo*, a to že si může každý vykládati sám!

Poněvadž ale výkladu, sobě odporného nesnesl: papežovou neomylností pohrdnuv, *neomylným učitelem víry učinil se sám!*

Ba on činil více, než papeži smějí: Kde se Písmo do jeho náhledů nehodilo, tu ho zkrátil, celé spisy vynechav, anebo po rozumu svém doplnil! Učenci našli *na 3000 chyb* (!), jichž jen při překladu Písma svatého do němčiny se dopustil!

Svým učením ale, že člověk pouhou důvěrou v Boha, kterou on an „*vírou*“ nazval, beze všeho konání dobrých skutků, Bohem nařízených, ospravedlnění a života věčného dojde, *celému životu křesťanskému vůbec veškerý život podřadil*, a svým pohoršlivým životem i svými hanopisy *celá pokolení na staletí znemravnil!* A tohle má býti ten muž, jehož prý Bůh k nápravě Církve seslal?!

4. Těžko jest uvést, jak mnoho zlého Lutr zvláště spisy svými spůsobil, z nichž vyšlo jazykem latinským 26 svazků, jazykem německým 67 svazků v Erlangenách! Ale každému člověku *nepředpojatému*, k tomu, co jsem posud ze spisů jeho již uvedl, předkládám pro doplnění ještě *některé výroky Lutrovy*, aby z nich nad slunce jasněji poznati mohl, zdali Duch Boží, anebo — duch jiný (!) z něho mluvil!

a) **O víře**, Bohem v prvním přikázání nařízené, mluvil Lutr takto:

„Jest jiný Bůh zjevený; a jiný tajený, jenž jest od prvního rozdílný! (Jsou tedy dva bozi!) Zjevený slibuje spasení, když kdo přikázání jeho zachovává. Tajený bůh ale určil někoho ku spasení, jiného ku záhubě. Jestli tajený bůh koho ku spasení předurčil: ten přece spasen bude, byť

i bůh zjevený skrze zákony své ho odsoudil! Víra křesťana spočívá v tom, aby byl pevně přesvědčen o tom, co zjevený bůh slibuje; a úplně souhlasil s tím, co bůh tajený usoudil. Tak stane se spaseným, poněvadž taková víra působí, že lejno naše, to jest hřích, před Bohem nesmrdí. ježto spravedlnost Kristova vše přikryje! (Což ale když takto věřící od boha tajeného jest ku záhubě odsouzen?!) Většina lidí (prý) jest od boha tajeného bez milosrdenství předurčena ku záhubě!“

A o této víře své tvrdil Lutr: „*Má víra jest pouze na Kristu a Jeho slovu založena*, ne na papeži a sněmích. Má víra jest soudcem, zdali to neb ono učení pravé jest neb nepravé. A úsudku tomu podroben jest i papež s celým svým přívrženstvím, ano všichni lidé na zemi!“ (Ev. V. 221.)

Lutr věřil na čarodějnice a spojení s ďáblem. Byl svrchovanou měrou *pověřivým*. Tak psal příkladně 16. dubna 1520. Špalatinovi: „Varovali mne, že lékař, jenž se může pomocí kouzel dle libosti učiniti neviditelným, je vyslán, aby mne otrávil!“

O *úctě ostatků svatých* se Lutr vyjádřil: „Bůh se po hrobu, v němž Kristus Pán odpočíval, právě tolik ptá, jako po krávách Švýcarska!“

V jedno kázání dí: „Ostatek svatého Petra nebo Pavla není mi ničím lepším, než ostatek ze zloděje na šibenici!“

Dovolil, aby přítel jeho Kranach obrazy nejnestoudnějšími papeže hyzdil, aby tak ukázal, jak malo si ho váží; ale také mu trpěl, aby podobizny jeho vlastní maloval se svatou září, aneb s holubicí, jako s Duchem svatým svrchu; a o svých „ostatcích“ předpověděl, že ctitelové jeho budou „klaněti se jeho výměskům a za balsám je míti budou (adorabunt stercora, et pro balsamo habebunt)!“

O *úctě svatého kříže* Lutr dí v hanopise „o válce proti Turku“: „Kdybych byl bojovníkem, a spatřil v poli kněžský neb *křížový prapor*, i kdyby to krucifix byl: chtěl bych utéci, jako by mne čert honil; nebo kde kněz a odznaky Církve, tu jest vše špatné, ničemné, na ruby!“

O *svatých Božích* mluvil Lutr potupně. Tak o sv. Tomáši, omilostněném veleduchu Církve katolické, tvrdil, že „neporozuměl ani jedné kapitole evangelia!“ A o tomistech, čili učencích, kteří se učení svatého Tomáše přidržovali, zejména o dominikanech, a mezi nimi i o kardinálu Kajetanovi se vyjádřil takto: „Jsou osli, oslaři, oslí hlavy, oslí bohoslovci, kteří praničemu nerozumí!“ Také se o to přičiňoval, aby učení bohosloví dle svatého Tomáše z university Wittenbergské poněmhu vytiskl.

O ďáblu žádný spisovatel tolik řečí nenadělal jako Lutr. Ve dne v noci myslel, že je ďábly obklíčen; slyšel jich hlas, bouchání, rozmlouvání; viděl je v nejrozmanitějších postavách i podobách. Ve své postille vypravuje, že se jemu ďábel ukázal jako svině, anebo v podobě hořícího vichu, nebo ohnivého hada. Na Wartburgu viděl ho dvakráte v podobě psa, jenž prý ho chtěl zakousnouti; i hodil po něm kalamář, tak že se týž o zedř rozbil a velikou černou skvrnu tam udělal, kterou tam podnes ukazují. Jednou v zahradě viděl prý Lutr ďábla v podobě černé, divoké svině; v Koburku v podobě plápolající hvězdy!

„Ďábel leží při mně blíže,“ tvrdí jindy, „a více, než má Káta. Nepřestává-li mne trápiti, a hřichy mi vyčítati, říkám: Milý ďáble! slyšel jsem tvůj rejstřík. Ale dopustil jsem se ještě jednoho hřichu, jenž v tvém rejstříku není; a proto si ho tam napiš: Podělal jsem se do kalhot. Pověs si to kolem krku, a utírej si to o hubu!“¹⁾

Jindy praví: „Každé noci, když se vzbudím, stojí u mne ďábel, a chce se se mnou hádati. Tu jsem shledal, že když nepomáhá hádání, lépe učiním, když ho rychle zaženu prdem!“

Jindy tvrdil, že ho ďábel pokušeními svými z příbytku vyhnal. A tu že nejlépe učinil, když vší samoty se vystříhal; a neměl-li jiného společníka: k děvce šel se potěšit; nebo se svým pasákem vepřů Janem si porozprávět!

O ďáblu tvrdil Lutr, že jej sužuje skrze nepřátely; že ho *navádí ku samovraždě*; že ho pohání k odporu; a *sám ho poučuje, jak by proti učení Církve vystupovati měl!*

Někdy chtěl Lutr ďábla zahnatí pitím, šprýmy, sprotáckými řečmi, nadávkami, smilstvem, anebo jiným „silným břichem“. Jindy dodával si proti němu kuráže, řka: „Ďábel mi přísahal smrt; a také cítím, že nebude míti pokoje, až mne sežere. Ale, sežere li mne: dá-li Bůh, sežere odváděcí prostředek, jenž mu břicho i zadnici úzkými učiní!“²⁾

Dne 6. července roku 1527. začala Lutra svíratí taková úzkost svědomí, že od víry i od slibů odpadl, a hrozných hanopisů proti papeži napsal: že se domníval, jakoby byl ve smrti a v pekle pohozen. A tento stav potrvál přes týden. Lutr přičítal ho ďáblům, kdežto asi pocházel i z choroby duše, i z choroby těla.

Často bídý Lutrovy pocházely ovšem i z nemocí; ale zajisté často právem při sobě pozoroval i vliv odpadlého od

¹⁾ Evers VI. 116.

²⁾ Evers VI. 159.

Boha anděla! Pravdu asi děl o něm bývalý jeho přítel Pirkheimer, řka: „Jest buď blázen, anebo ďáblem posedlý; ježto není jinak možno, aby tolik zuřil, tolik vzpour, hádek, nepřátelství, vražd působil!“

Konal který světec cosi podobného?

b) **O papeži a duchovenstvu**, jakožto hlasatelích vůle Boží, a rozdávačích milostí Jeho Lutr takto mluvil:

Roku 1520. dne 18. srpna napsal: „Jsme přesvědčeni, že *papežství* jest sídlem pravého a vtěleného ďábla, proti jehož lstím a špatnostem *všechno jest dovoleno*. . . *Nenávidím ze srdce onoho člověka hříšného a syna zavržení*. . .“

„V Římě vládne na místě Krista ďábel! Církev jest jen z předurčených ku spasení; a když toto učení *sněm* kostnický zavrhl, je sněmíkem ďáblovým. Já *proklínám, vylučuji, nenávidím všech*, vyhýbám se všem, kdož na sněmu tom podíl měli, jemu přisvědčili nebo přisvědčují, jako jsou papeži, biskupi, kněži.“ „Husovi i Jeronymovi stala se křivda; papež se svými jsou nejukrutnější a nejbezbožnější vrazi a nepřátelé Kristovi.“¹⁾

„Opustme Řím, to jest obydlí draků, strašidel, příšer, čarodějnic; a v nich věčný zmatek, huba plná lakoty, věrolomnosti, odpadlictví, psoviny.“²⁾

„Co zbývá, než *aby císařové, králové a knížata s moci ozbrojenou této morové rány napadli?* Jestli křesťané zloděje provazem, lupiče mečem, kacíře ohněm trestají: proč nenapadáme zbraní spíše těchto učitelů záhuby, těchto papežů, těchto kardinalů, a oné celé smečky římské Sodomy, jež Církev Boží bez konce kazí, a *neumýváme rukou svých v krvi jejich?*!“

Ve spisu „ku křesťanské šlechtě“ dí Lutr: „*Papež* jest Jidáš, syn zatracení, syn satanášův, nestydatá huba římské nevěstky, matka kurevnictví, mystický Babylon, jenž nutí věřící, aby na místě čistého evangelia, polýkali výměsky, hnůj, stoky bull a dekretalů; ba jed hadů a vejce basilišků!“ Je-li po právu, kacíře jako Husa upáliti: proč by to nemělo býti v pořádku, co nejhanebněji *zardousiti papeže*, ba tisíckráte ho usmrtiti?“

Když r. 1537. papež Pavel III. snažil se pro obnovení jednoty Církve o svolání sněmu církevního, znectil ho Lutr v hanopisu takovými slovy rouhavými: „Nuže, Pane Jezu Kriste; jest již na čase, aby jsi vztekla, krvežiznivou, červenou

¹⁾ Evers V. 185.

²⁾ Evers VI. 414.

kurvu v předu i v zadu odkryl, a ukázal její hanbu celému světu!“ „Kristu stala se hanba skrže sněm kostnický, a děje se posud skrže tyto dračí hlavy, jež papežskému oslu ze zadnice vykukují a prskají!“¹⁾“

Biskupy, kteří se Lutrovi ze známých příčin ani mnoho neozývali, jak by se na pravé biskupy bylo slušelo, ztupil, taktó napsav: „Svině, voli, osli jsou chytřejší než biskupové! Co víra a milost jest: vědí méně než husa o žaltáři! Nedovedou, než lidi mazati, stěny umývati, zvony křtíti. Mají spíše osly voditi a psy poháněti, než duchovní správu konati a visitovati!“

Roku 1522. napořád jim nadává, že jsou „neučené modly, maškary, zevlovači, vlci, tyrani, vrazi duší, arcizloději, svině, koně, kameny!“

O *kněžstvu* tvrdí, že užívá chléb, jako neužiteční hosté, a volá: „Proto vyžeňte ty kluky!“

c) *Slibům, Bohu učiněným, a životu řeholnímu* rouhá se Lutr taktó: „*Nenávidím svrchovanou měrou ohavného života mnišského*. Chtěl bych raději ještě dnes učiti se řemeslu, jímž bych se živil. Co na mně jest, přál bych si mocně, aby jakéhokoliv sdružení mnichů žebravých ze základů bylo zrušeno.“

„*Život v klášteře* jest životem svatokrádežného náboženství. Kláštery mají býti jakožto hampejzy ďáblový se zemí srovnány!“²⁾ „Všechny řehole mají býti zrušeny, a opomíjeny jako domy nevěstek: poněvadž jsou zkrátka nejotevřenější tlamou pekla, když jim víra schází“ (ovšem ta jeho!)

„Proto, když kdo z kláštera uteče, sliby zrušiv: ať se tím neznepokojuje, ježto papež nemá čeho poroučeti. A proto jemu jen rci: Papeži, práším ti do tvých dekretalů čili zákonů!“

Na kláštery a kapitoly kollegiátní Lutr láteřil s kazatelný, tvrdě, že prý „vřestění v nich jest zjevným posměchem Boha; a že by takové domy měly býti vypáleny: ježto lze kázati i křtíti i modliti se i pod širým nebem.“ A o katolickém kazateli tvrdí, že takový jest „větším hříšníkem, nežli veřejný držitel nevěstek, byť takový i denně nové panny i manželky i jeptišky porušovati dával!“

Jsou řeči takové řeči světců?

d) *O ženách, manželství a bezženství* Lutr tolik nestoudně mluvil i psal, že se to po něm ani s největším zapíráním psáti nedá³⁾. Učený Döllinger tvrdí, že by tolik

¹⁾ Evers VI. 353.

²⁾ Evers V. 62.

³⁾ Srovnej překladně Ev. I. 201; V. 131; VI. 27. 72.

oplzlostí sobě nikdy nedovolil ani pohan, toliko po svědomí svém jednající!“ Pohané i v největším svém úpadku ctili v Římě „Vestálky“, čili panny domnělé bohyni Vestě zasvěcené, pro jich panenství; ale Lutr, muž prý čistého evangelia, neměl úcty ani pro stav svobodný; ani pravé úcty pro manželství, ježto by se nikdy nebyl mohl tak beze všeho studu otrokem zvířecích pudů činiti.

Tak jen na příklad ostrašující budiž poznamenáno, že při stole, před hosty i žáky svými, i za přítomnosti žen, zejména své Káty, popisoval prsy žen, plodidla i plození! Vykládal, že Bůh stvořil dvě pohlaví; a dovozoval z toho, že *všichni mají nejprísnější povinnost, v manželství vstoupiti*, ač o jiných příkázáních Božích tvrdil, že pro „věřícího“ platnosti nemají!

Tvrdil přes záповěď Boží, že nikdo od souložení s druhým pohlavím zdržeti se nemůže; a tedy kdo manžela nemá, že *musí smilniti!*

O manželství prohlásil, že ono není žádnou svátostí, jak Církev katolická učí; ale věcí úplně světskou (weltliche Hantierung)¹⁾! A tedy tvrdil: „Jako mohu jísti nebo píti s Turkem nebo židem: tak mohu také beze vší překážky s kýmkoli manželsky se spojití“. Záповědi Círky, na výповědích svatého Pavla založené, nazval Lutr bláznovstvím!

Ve spisu „o babylonském zajetí“ neuznává Lutr také skutečně žádné překážky, manželství odporující, leč toliko tělesnou neschopnost. I učí: „*Jestliže žena sezná, že muž její jest tělesně neschopným: nechť se s ním dá rozvésti; leč by k tomu chtěl svoliti, aby se směsovala s jiným, snad s bratrem neb jiným příbuzným jeho, a děti ze souložení takového vzešlé připsány byly jemu, kterýž vlastně pro svou neschopnost není opravdovým manželem, ale toliko — spolubydlitelem!*“ Žena takto činíc (prý) nehřeší, poněvadž dle zákona Božího není povinna se zdržovati, když chce děti míti!

Když by jí však muž nechtěl dovoliti, aby s jiným děti plodila, a on je živiti musel: radí Lutr, aby se nemusela žádostí pálení anebo za cizoložnici považována býti, aby muži utekla, a někde jinde, na vzdáleném místě s jiným v manželství vstoupila!

Muži ale radí Lutr: Kdyby žena nechtěla manželské povinnosti své konati, aby ji dvakrát neb třikrát napomenul takto: „Nechceš-li, bude chtíti jiná; nechce-li žena, ať jde děvka!“ Dále tvrdí, že ženu nepovolnou má (přese všechnu

¹⁾ Evers V. 210.

„svobodu evangelia!“) nutiti vrchnost, aby povolila, anebo ji zabít! Když snad vrchnost tak nečiní, má si muž myslet, že mu byla žena uloupena neb zabita, a po jiné se ohlednouti!

Příteli svému *Brückovi*, jenž si chtěl vzít druhou ženu, a s ním se radil, odepsal dne 13. ledna 1524 takto: „V pravdě doznávám, že nemohu zakazovati, chce-li kdo více žen za manželky pojeti, ješto to Pímu neodpírá.“

Jiný jeho přítel, jakýsi farář *Kramer*, oženil se. Jeho zeměpán, vévoda Jiří, dal ho za to sesaditi a zavřítí. Když se mu podařilo uprchnouti, pomohl mu Lutr za kazatele do Domitšu; a že se zatím souložnice jeho s jinými směsovala, dovolil mu Lutr druhou ženu vzítí.

Když lantkrabě *Filip Hessenský* se vymlouval, že žena jeho má jakési nedostatky, a on v čistotě udržeti se nemůže: Lutr se mu vyjádřil, že mnohoženství na základu Písma zakázati se prý nedá, a povolil mu druhou ženu pojeti.

Z takovýchto propouštění Lutrových počali vyznáváci jeho manželů svých pod lichými záminkami opouštětí; a rozvedení se svolením Lutrovým bez ostychu do nových manželství vstupovali. Tím ale i sám zeměpán jeho, kurfirst Jan, věru málo bohabojný, velice se horšil, že poddaní jeho bez všech ohlášek a prohlášek, tajně, v domích se oddávají, a neplechý nejrozmanitější konají!

Lutr stal se jim apoštolem, ovšem ne ku posvěcení duší, ale — *apoštolem svobody těla a zvířecí nevázanosti!*

Posléze stůj zde ještě jediný výrok jeho, jehož učiniti si dovolil u přítomnosti své Káty, a jenž dokazuje, jak útlocitným (?) byl k té, o níž tvrdil, že ani neví, jak Bůh (!) ho s ní v manželství (?) svedl! Praví: „Bůh stvořil muže, a dal mu široká prsa, aby se mu tam mnoho moudrosti vešlo; a malý zadný otvor, kudy lejna vycházejí. U ženy jest obráceně; proto má ona mnoho hnoje a málo moudrosti!“

Mši svaté se rouhal, pokud ještě ani na veřejnost nevystoupil, tvrdě, že kněz jdoucí ku mši svaté, „jde Panně dítěto dáti!“ A později, ač s Kátou jako v manželství žil, jinými ženami, ku příklady sběhlými jeptiškami, nepohrdal; zejména chodil také rád ku svému důvěrníku Spalatinovi, tajemníku kurfirstovu, a tam se bavíval se slíchnou dcerou hospodyně jeho.

Který svatý činil asi takto jako Lutr?

e) Tvrdívá se o Lutrovi, **jak byl nezištným a miloval chudobu.** Mnoho-li na tom pravdy, dokazují následující věci:

Pokud byl jakožto mnich v klášteře živ, ovšem že dle učiněného Bohu slibu byl chudým; avšak ani tu nouze netrpěl. Nebo ač za přednášky odměn na penězích přijímati nesměl; měl za to úplné zaopatření a knihy; na cesty a na hody doktorské dostával také peníze.

Když svým hromováním proti Církvi kázně klášterní uvolnil, pomohl si snadno k penězům, když jich potřeboval. Přijímal dary na penězích i věcích, nic neohlížeje se, jakým způsobem jich nabývá. Tak když bohatý měšťan Scheurl z Norimbergu dal jemu knihy, aby je prodal, a výtěžek z prodeje chudým rozdal: Lutr prohlásil sebe samého za chudého, a peníze si jednoduše nechal!

Na cestách dával za sebe platiti, a tak, jak sám vyznal, „kapsám bohatých ulehčoval“. Také úřadu svého, jakožto představený klášterů, ve svůj prospěch užíval.

Protivníkům rád vyčítal, že darů přijímají: *a sám bral, i svým stoupecům, jež „silnými žebráky“ nazval, sprostředkoval tučné „almužny“ z pokladen, v kterých uloženy byly peníze pro chudé skutečné. Ti ale „almužny“ pak se svými nevěstkami prožírali!*

Církevním hodnostářům jizlivě vyčítal, že majetku církevního zneužívají; ale sám *klášter*, v němž jindy na třicet mnichů zaopatření mělo, spolubratry z něho vypudiv, zabral pro sebe i s celým příslušenstvím, a proměnil ho ve veliký statek rodinný, odprodav také mešní roucha, kostelní i stolní náčiní klášterní k účelu tomu. A poněvadž právníci spojení jeho s Kátou za pravé manželství nepovažovali, a děti jeho za manželské neměli: učinil samého kurfirsta vykonavatelem závěti své, aby dětem jeho dědictví to přiřkl; což i kurfirst učinil, prominuv, jak pravil, „některé nedostatky zákonem vyžadované.“

Od lankraběte Filipa Hessenského přijal za svou dobrou radu ku dvojženství více sudů (fudrů) rýnského vína; a i od jiných pánů *přijímal i vyprošoval si dary* na suknu, plodinách i zvěřině; jako příkladně od knížat z Anhaltu a Dessavy. A také Káta jeho od Filipa byla obdarována, a Lutr za ni děkoval.

Když se Lutr „oženil“, počal jemu kurfirst za služby jeho vypláceti *roční odměnu* dvou set zlatých; a král dánský i jiná knížata, jimž Lutr „evangeliem“ svým statky církevní na pospas byl odkázal, přispívali jemu dary,

A tak podobně jednal vůbec. Ba snad ani by bouření svého nebyl začal, kdyby na místě Tetzla byl ustanoven býval —

hlavním kazatelem odpustků, z nichž by byl mohl hmotný užitek mít!

f) **Jak Lutr čest bližního na zřeteli měl**, vysvítá z nesčíslných a *neslýchaných nadávek*, jimiž bojoval proti vrchnostem světským i duchovním, proti učeným odpůrcům svým i proti obecnému lidu.

Jak si však uměl vážiti sama sebe, vysvítá z následujících věcí:

Tvrdil, že „učení své má přímo s nebe, bez sprostředkování apoštolů; a že *již apoštolové počali evangelium zatemňovati a znečišťovati!*“ I vykládá učení své „celému oboru zemskému“ a píše mu, maje sebe za vyššího apoštola! Často přirovnává se Kristu Pánu, a praví, že jest „ústami“ Jeho; podepisuje se „Martin *Eleutherius*“, to jest osvoboditel; a trpí přívržencům svým, aby ho nazývali „*prorokem, mužem Božím, evangelistou, administrátorem oboru zemského!*“

Praví: „Celý svět není hoden, řeméneků u obuvi mi rozvázati; ano Maria a všichni svatí v nebi položili by mi ruce pod nohy, kdyby na zemi byli!¹⁾“ A jindy: „Takové rozumy vrchnostem světským za papežství nejen že ležely pod lavicí, ale pode všemi smradlavými, všivými nohami popů, mnichů, žebráků. . . Od dob apoštolů žádný doktor, pisatel . . . tak jasně svědomí světských stavů nepotvrdil, nepoučil, nepotěšil, jako já skrze zvláštní milost Boží!²⁾“

Roku 1531. prohlásil, že není možno, aby nepořádky, jím samým vyvolané, na sněmu církevním se urovnaly, řka: „Či dozná papež, že „toliko“ víra ospravedlňuje? či dozná, aby sám v nicotu se obrátil, a *Lutr panoval?* A přece, nepřipustí-li toho: sjednocení se státi nemůže!“

Čím více však vychvaloval sebe: *tim bezohledněji nastupoval proti odpůrcům svým*. Doznává, že ze všech knih, které proti němu vydali, *žádné dokonce nepřčetl*, až na jednu od Erasma sepsanou, a tu jen s velikou nechutí; kterak tedy by byl mohl důvody odpůrců svých seznati, a sebe přesvědčiti, jak velice bloudí? Sebe maje za neomylného, Písmo vykládal, jak se mu líbilo, spojuje průpovědi jeho, jež nikterak k sobě se nehodily, jako příkladně na výslechu u kardinala Kajetana, jenž se tomu náramně divil.

Ač tedy bludně učil, bludů svých uznati nechtěl; ba uáhledů protivníků svých ani neznaje, přece se o nich vyjádřil takto: „Neboť všichni mi dali na jednom neb dvou

¹⁾ Evers V. 254.

²⁾ Evers VI. 338.

listech dost důvodů, že jsem ty ostatní obětoval Pilatovi, a s dovolením řečeno, zadníci si s nimi vytřel, ježto k jinnému se nehodily³⁾“

Lež považoval, za věc dovolenou; neboť napsal o Filipu Hessenském: „Že neumí silně lháti, na tom nezáleží. Lháti z nouze, ve službě, pro užitek: není proti Bohu, a chci lže takové na sebe vzít!“ Zejmena, pokud napomáhalo lhaní rozšiřování jeho „evangelia“, měl je za dovolené; a hlásal tedy a ovšem i činil on, a po něm stoupecni jeho, což zcela proti pravdě, a tedy nespravedlivě vyčítají jesuitům, že prý učili hanebné větě: „Účel posvěcuje prostředky!“

Klamal lid, aby ho od papeže odvrátil, lživými zprávami o něm. Klamal lid, an stoupecnům svým, odpadlým kněžím nakazoval, aby, pokud knížata nebudou jeho „evangelium“ s důstatek napomáhati, mši svatou i na dále sloužili, ač ji za službu ďábelskou prohláší; ale aby z ní vnechávali všeho toho, co se při ní jakožto k oběti vztahuje; tedy zejména nejpodstatnější její část kánon, při kterém „chléb a víno v Tělo a Krev Páně se proměňují. Takto učil pokřyství, a lid o milosti mše svaté podváděl!

Lze se snad dočísti jen o jedinkém svatém, že by byl takto učil a jednal, jako Lutr?

5. Kterak se to tedy mohlo státi, že tak mnozí tohoto Lutra přece za proroka Božího přijímali, a že celí národové pro něho od Církve katolické odpadli?

Příčiny toho jsou mnohé:

a) Zprvu bylo vystoupení Lutrovo oproti Tetzlovi považováno za pouhou *mnišskou hádku*, které netřeba mnoho váhy přikládati.

b) *Humanisté*, když svou láskou ku starému pohanství již dříve byli vážnost Církve podkopávali na universitách, viděli v Lutrovi mohutného spojence; a proto se k němu přidali.

Dobrodruh a humanista *Hutten* přidal se k Lutrovi pod záminkou, aby prý němectví ochráněno bylo proti vládě z Říma.

Mocný *Sickingen* přidal se ku vzpouře, aby v ní pro sebe lovil, a ve spojení s nižší šlechtou se vyšinul.

Na humanismus pamatuje v „evangelium“ Lutrovo jeho „*naturalismus*“, čili učení, že člověk nejvyšší blaho i cíl má hledati v ukájení pudů tělesných, a tělesná zdrželivost že jest proti vůli Boží!

³⁾ Evers VI. 346.

c) *Papež* měl se z prvu k působení Lutrovi nečinně. A Lutr snažil se pokryteckým způsobem oddanost svou jemu na jevo dávat. Ano lichotil jemu, že jest milovníkem humanismu; a dával jemu opatrně na srozuměnou, že by mohl jemu přisvědčiti, a *papežské území proměnit v království světské!*

d) *Biskupové němečtí*, jsouce nejvíce z vysoké šlechty, hleděli si na mnoze pouhého požitkářství, a na Lutra nedbali. Sic jinak, kdyby byli hned z počátku dle povinnosti své proti němu vystoupili, byl by musel jakožto člověk spustlý brzo přijíti v opovržení všech lepších lidí.

e) *Duchovenstvo nižší* prosáklé bylo již na universitách humanismem a odporem proti papeži a světáckému dvoru jeho; a proto také Lutrovi po příkladu svých představených, málo na opor se stavělo.

f) *Lid* byl ponenáhlu příkladem duchovenstva a pak čilým písemnictvím sveden. Z počátku neměl Lutr, lidu německy píše, *téměř žádných odpůrců prostonárodních*, leč učených, latinsky píšících. Později nenacházeli se již ani knihtiskaři, kteří by byli chtěli něco katolického a prostonárodního německy tisknouti.

g) *Císař Maxmilian*, jenž Lutra záhy prohlédl, a u papeže na to nalehal, aby byl neškodným učiněn, zemřel r. 1519. Pak nastaly *zmatky volební a rozličné války*, jimiž moc nového císaře Karla V. byla ochromována, tak že nemohl proti Lutrovi s důstatek nastupovati; a zástupcové jeho ve vládě říšské Lutrovi ze žádosti po svobodě těla a statcích církevních stranili.

h) *Lutr* byl při tom vytrvalým v divokém kázání, a neunavným v rozšiřování paličských hanopisů.

Tak se stalo, že věc, o níž sam Lutr pravil, že „*pro Boha se nezačala, a pro Boha také přestat neměla*“; a při které on „*nemohl jakožto řeholník ničeho ztratiti, ale doufal mnoho získati*“: stále více a dále se zmáhala; církevní vážnost hynula; a „*evangelium*“ Lutrovo o svobodě těla, (především jeho), mající pláštík náboženský, odhalilo se jakožto *hrozná revoluce*, jež veškeren křesťanský řád ze základů vyvrátiti se snažila, a nesčíslných běd příčinou se stala!

i) *Hlavní podporou ale rozšiřování nového „evangelia“* byly *napřed ženění a vdávání se sběhlých duchovních, mnichů a jeptišek; později podpora mocných pánů světských*. Ba, jak svědčí proslavený německý a protestantský spisovatel Jean Paul, „*až po dnes patří u protestantů pojem bible a nevěsty ku pojmu kandidata kazatelství*“. A posud, jest-li kdo

od katolické Církve ku protestantismu odpadá, bývá toho nejčastější příčinou ženění nebo vdávání! Mnozí z duchovníků protestantských ovšem dobře znají rozklad v církvi Lutrově: aie váže je žena a rodina, aby na svém místě při jistém chlebu v protestantismu setrvali.

Že by bylo Písmo svaté Lutrovi k moci dopomohlo, na pravdě nespočívá. A že by byla bible tak jasná, aby ji mohl každý bez pomoci jiných správně vykládati, jak učil Lutr, naprosto s pravdou se nesrovnává jak protestanté sami doznávají. Nebo kdyby byla bible tak jasná: kterak by bylo možno, aby na sta i tisíce učitelů protestantských ve výkladech na vzájem se potírali? Kterak by bylo možno, aby stále nové náboženské sekty mezi nimi povstávaly, jež vesměs tvrdí, že učení své z bible mají?!

Proto také *napsal jistý protestantský učenec na bibli: „Totof jest ta kniha, v které každý, co si přeje věřiti, sobě vyhledává; i také nalézá, co se mu věřiti — ráčí!“*

(„Diess ist das Buch, darin jeder, was er glauben möchte, sich suchet:

Jeder auch findet darin, was ihm zu glauben beliebt.“)

Lutr, an ani spisů protivníků svých nečetl, také jich rozumnými důvody nevyvracel; ale jen louhem své obrazotvornosti zneuctíti a odbýti se snažil. A po něm činí tak stoupenci jeho na mnoze po dnes. Za takových poměrů ovšem, kde nerozhodují silnější důvody, ale silnější nadávky, *o smíření protiv řeči býti nemůže!*

Uvážime-li toho všeho: můžeme Lutra za obnovitele Církve míti?

Nikoli!

Lutr dle svého učení, života i dle své smrti **spůsobilým reformátorem Církve býti nemohl; také nějakým posláním od Boha nikterak se neprokázal; a tedy také žádným pravým reformátorem nebyl!**

II.

Jedním z nejvěrnějších druhů a pomocníků Lutrových, jenž, co Lutr zhruba zpracoval, do jemnějších forem vléval, byl **Filip Melanchton** (vlastně německy: *Schwarzerd*).

Melanchton narodil se v městečku falckém Bretten dne 16. února L. P. 1497. jakožto syn zámožného zbrojře. Záhy byl vzděláván zvláště v řečtině, matematice, právnictví

filosofii i bohosloví. Dne 25. srpna 1518. stal se *profesorem řeckého a hebrejského jazyka* na universitě Wittenberské, kdež upadl do rukou Lutrových. Ten ho pravému jeho povolání odcizil, a proti náklonnosti jeho ku bohosloví připoutal, přičiniv se o to, aby se stal profesorem bohosloví, začež měl plat jednoho sta zlatých.

Také mu Lutr, aby ho spíše upoutal, dne 18. srpna r. 1520. namluvil nevěstu, Kateřinu Krappovou, dceru měšťanosty wittenberského, s kterou ale oddati se dal teprve v den svaté Kateřiny roku 1520., když ho již lidé pomlouvati počali!

Když byl Lutr na sněmu ve Wormsu, musel ho Melanchton ve Wittenbergu zastupovati. Když ale vzmáhajícím se tam různicím více čeliti nedovedl: Lutr z Wartburgu náhle do Wittenbergu přibyl, a pořádek zjednal.

Lutrovo ženění ho rozmrzelo; dvojženství lantkraběte hessenského, při němž měl podílu, na pokraj zoufalství ho uvedlo.

Melanchton vypracoval *vyznání augsburgské*, a pak i *apologii čili obranu jeho*.

Sepsal navedení ku zřízení školství a visitování far i škol, a sám se visitací účastnil. I pozoroval na vlastní oči spousty, jež učení Lutrovo i jeho působilo; ale přece se od něho neodvrátil!

Súčastnil se četných náboženských i politických porad, při nichž často náhledy své z bázně nebo ze zbabělosti měnil, tak že jedněm příliš krutým, jiným příliš mírným se zdál, a od Lutra při tom mnoho příkoří zkusil, ba jako v otroctví od něho držán byl.

Oproti katolíkům a jinak smýšlejícím *Melanchton nikterak mírným* nebyl. Nebo odpůrce svého Švenkfelda zle zneuctival. Upálení lékaře Serveta pro nepravé učení o nejvyšší Svátosti schválil. Sedlákům, učením Lutrovým svedeným, a pak r. 1525. poraženým, zle nadával. Když r. 1538. o smrti některých věrných kněží slyšel: radoval se z toho, a přál si, aby jich bylo hodně mnoho zahynulo. O Jindřichu VIII, králi anglickém, napsal: „Kéž by Bůh některému statečnému muži vnukl myšlenku, aby toho tyрана zavraždil!“

Církev svou chtěl Melanchton míti podporovanou meči; a odpůrce své trestány na hrdle. Přítel jeho Baumgaertner o něm již roku 1530. napsal: „Ač sám častěji náhledy své mění: přece si velice uraženě proti jinak smýšlejícím počíná, a klením a nadáváním si pomáhá“. Odpůrce své nazval „modlářskými sofisty a krvavými psy!“

Také nebyl Melanchton mužem *nad jiné nepředpojatým* „osvíceným“, poněvadž vlivu hvězd pověřivě přičítal hříchy a záhubu. Také cítil se vždy nešťastným, ač věru hvězdy neštěstím jeho viny nebyly; ale Lutr. jeho spuštění se pravé Církve Páně, a sváděn četných duší v záhubu! *Zajisté že výčitky svědomí, podobně jako Lutra. sužovaly i jeho!*

Učil, že člověk nikterak svobodně se nerozhoduje, ale Bůh nebo sestavení hvězd tak naň působí; že vlastně Božím skutkem je všecko jednání naše! *Božím skutkem že byly i — cizoložství Davidovo, i — zrada Jidášova!*

Melanchton zemřel ve Wittenbergu dne 19. dubna 1560., a byl podle Lutra v zámeckém kostele pohřben.

Byl důkladným znatelem řeči, ale chatrným bohoslovcem. Byl mužem uzavřeným, neupřímným, nestálým, plným vnitřní trpké náruživosti: ale *nikdy ne mužem od Boha povoláním, aby způsobil nápravu Církve!*

§ 37. Byli-li Zwingli a jeho stoupenci „reformatory“ Církve?

I.

Vedle Lutra, a skoro v stejné době s ním, povstal jiný muž, jenž pravil se býti „reformatorem“ Církve. Působiti začal ve vlasti své, ve Švýcarech, a dostal se záhy s Lutrem do tuhých sporu. Byl to **Ulrich Zwingli**.

Přehlédněme v krátkosti i jeho život, jenž Lutrovu na inoze se podobá, abychom seznali, zdali snad on po právu „reformatorem“ sluje?

1. Ulrich Zwingli narodil se dne 1. ledna 1484. ve Wildhausenách jakožto syn obecního představeného. Svého prvního vzdělání nabyl od dvou příbuzných, duchovních, kteříž ho i později mnoho podporovali. V desátém roku věku svého dán byl na studie do Basileje, později do Bernu, kdež jemu učený Jindřich Wölfein (latinsky Lupulus nazývaný) vštípil velikou lásku k humanismu. Ve Vídni věnoval se zvláště filosofii; a vrátiv se do vlasti své, v Basileji věnoval se bohosloví. Tam ve spojení se svým učitelem Wyttenbachem věnoval se sice studiu Písma svatého: ale mnohem více čtení a vykládání spisů starých Řeků a Římanů.

Roku 1506 byl od biskupa kostnického vysvěcen na kněze, a obdržel faru Glarus, kde již na místě předepsaného čtení na neděle i svátky, počal vykládati celé knihy Písma svatého. Neshledáno však tehdy v jednání tom nic závad-

ného; ba papežský nuncius vymohl mu ročních padesát zlatých, což byl tehdy značný obnos, k tomu cíli, aby si knihy kupovati, a se dále vzdělávati mohl.

Roku 1516. přestěhoval se Zwingli do proslaveného poutního místa *Einsiedelnu*, kde začal již určitěji proti ustanovením církevním vystupovati, an jal se veřejně brojiti proti častým poutím, jež se tu velmi slavně konaly. Oporu nacházel na samém opatu v *Einsiedelnu*, *Konrádu z Rechbergu*, jež jen pro bohatství ale nerad v klášteře byl, pravověrné neshlédl, a mše svaté nikdy nesloužil! Zwingli prominul odtud jeptiškám ve *Fahru* církevní hodinky, a ustanovil, aby na místě jich část z Písma svatého čítaly. Kterým se život klášterní znelíbil, těm dovolil, aby vystoupily, a se vdaly. Ano v samém klášteře *einsiedelnském* část svatých ostatků spálil. Avšak dlouho tu nepůsobil.

Roku 1518. obdržel Zwingli za pomoci mocných přátel místo při velechrámu v *Curychu*, ač již tehdy měl pověst nejhorší. Aby se nezdálo, že mu kdo křivdil. uvádím, co Zwingli sám o sobě píše příbuzným svým, kterým hanebné pověsti o něm velikou starost působily. Píše: „Řekne-li vám kdo, že *hřeším pýchou, ožralstvím a smilstvem* — rádi tomu věřte, poněvadž v pravdě neřestem těm i jiným bohužel podléhám!“ A příteli svému *Utingrovi* píše beze všeho studu: „Klesl jsem, a stal jsem se podoben psu, jež vyvrženého opět požívá!“

Již v *Glaru* oddával se sice smilstvu; ale ještě tak tajně, že se o tom ani jeho domácí nedozvídali, jak sám vypravuje. V *Einsiedelnu* klesl ale již tolik, že směšoval se s nevěstkou, kterou vlastní otec její pro nemravný život byl z domu vyhnal, a která pak Zwingliho vinila, že ji obtěžkal. Zwingli háje se proti zlým pověstem, z toho vzešlým, netvrdil, že by se mu snad v příčině smilstva jeho křivda děla: ale jen tím se omlouval, že neznectil žádné „panny“; a také že znectená nikterak „není dcerou vznešeného muže, ale holiče“. A přece si ho měšťané *curyšští* zvolili, a on při takovémto životu neostýchal se vystoupiti jako „reformats“ čili nápravce Církve!

2. Začátek své „reformace“ učinil Zwingli dříve ještě než *Lutr*, a sice již roku 1516., an smluvil se s jiným podobným sobě mužem, jež *Kapito* se jmenoval, a později kazatelem nové víry ve *Štrasburgu* se stal: že o *svržení papežství usilovati budou*. Což jemu ale nikterak nevadilo, až do roku 1522. od papeže roční důchod padesáti zlatých přijímati!

I počal bouřiti proti papeži, i biskupu svému v Kostnici, jako by vláda jich svobodám Švýcarů na ujmu byla; a jal se hlásati, že *jedině z Písma svatého víra má čerpánu býti*, ježto ono každému srozumitelným jest.

Aby kázání více posluchačů přilákala, počal jako Lutr ze „slova Božího“ dokazovati, jak hanebnými věcmi jsou stav duchovní i řeholní, úcta svatých, vláda papeže i biskupů.

A když seznámil se Zwingli i se spisy Lutrovými: veřejně na kazatelně k zásadám jeho se přiznal, a spisy jeho odporučil.

A jako Lutr si vzal příčinu ku zevnější vzpouře proti Církvi z kázání odpustků: tak učinil i Zwingli, rovněž jako Lutr dávno před tím již uvnitř od Církve odpadlý, když ve Švýcarsku odpustky kázal františkán Bernard Samson.

Maje *mocné pomocníky v městské radě curyšské*, dokázal toho Zwingli: že rada nařídila kněžím, jakoby sama biskupem byla, aby nekázali, leč co pouze z Písma svatého dokázati se dá. A z toho vzal si Zwingli příčinu, aby pod záštitou rady městské co nejrozhodněji veškerým ustanovením církevním, zejména o postu, se zprotivil, a stavu řeholního co nejvíce znečil.

K jeho nalehání *rada curyšská počala věrné kněze i řeholníky všelijak sužovati, a neposlušné syny Církve ochraňovati*, rad i nařízení horlivého biskupa svého si nevšímajíc, ano čím dále tím hůře jimi pohrdajíc. A když *biskup kostnický Hugo* v příčině té vydal pastýřský list, ku věrnému setrvání při Církvi katolické vyzývající: vydal oproti němu Zwingli hanopis, nazvaný „*Architeles*“. V tom biskupa a ostatní své odpůrce tupí jakožto lidi nevědomé i nepočestné; a směle dí:

„*Já (!) Zwingli, opatřen neklamnou mírou slova Božího, zatracuji lidská ustanovení v Církvi, vyslá z lakoty, přetvářky a jiných zlých pohnůtek, jichžto tíže tak veliká jest, že by jí šest set cyperských volů neutáhlo. Prohlašuji a zavrhuji učení odpůrců svých jakožto evangelu se protivící.*“

Na to zavrhl přijímání pod jednou způsobou; přednost papežského stolce; bezženství duchovních; a prohlásil, že zákon, kněze ku bezženství vízící, od ďábla jest.

Brzo na to počali kazatelé dle Zwingliho pod záštitou Curyšských se ženiti; načež Zwingli sám v krátku následoval, *oženiv se veřejně s vdovou Annou Meyerovou, s kterou již dříve po delší čas byl souložil.*

Aby lid, Církvi věrně přichylný, spíše od víry apoštolské odvrátil: pokrytecky nabíral ústa slovem „svoboda“, sli-

buje: že lid osvobodí ode všech poplatků kněžím povinných, a ode všech přikázání jejich!

3. Aby prý pro odsuzování jeho osoby „evangelium“ ujmy nemělo: prohlásil Zwingli, že o své víře počet vydá na základu Písma. I ujednáno *náboženské hádání na den 29. ledna 1523. v Curychu*, podobné onomu, jež měl Lutr v Lipsku. A na tom uvolil se Zwingli mimo jiné hájiti *tyto věty*:

„Kdo učí, že evangelium má potřebu živého výkladu Církve: bloudí a rouhá se Bohu.“

„Učení a ustanovení lidská, církevní, nic neprospívají ku spasení.“

„Kdo očekává za skutky kající zásluhy: bloudí, a rouhá se Bohu.“

„Písmo svaté ničeho neví o očištcí po tomto životě.“

„Mše jest jen památkou na oběť Páně, ne ale obětí.“

„Křesťan smí jakéhokoli pokrmu vždy požívatí.“

„Řehole nemají býti, poněvadž všickni lidé jsou bratři.“

„Slib ku čistotě jest bláznovstvím a zločinem.“

„Není žádné duchovní moci, leč světská jest. Té přísluší všechna práva, jež si duchovenstvo osobuje; té třeba, aby jí všichni lidé poslouchali.“

Rada curyšská, již takovéto, Zwinglim podávané rozšíření právomocnosti velice se zamlouvalo, rozhodla hádání ovšem ve prospěch Zwingliho. Načež on počal bouři *proti obrazům*, jež modlami nazval; a *proti mši svaté*, již odepřel uznání jakožto oběti.

Když biskup kostnický radě curyšské a duchovenstvu diecese své vydal „*naučení o užívání obrazů a významu mše svaté*“: rada pokrytecky odevzdala spis ten zvláštní komisi ku prozkoumání. Ale zároveň nařídila, aby obrazy v městě i v území jeho, při zavřených dveřích, za přítomnosti kazatelů a „počestných“ měšťanů byly zničeny, bez ohledu na jich cenu uměleckou. Zároveň zakázala rada, aby na dále svěceny byly ratolesti, sůl, voda, svíce; a aby se smělo při službách Božích na varhany hráti, ježto prý to Písmu odporuje.

Potom dolehal Zwingli pod záštitou městské rady, jako Lutr pod záštitou kurfirsta svého, na to, aby se večere Páně konala, jako prý bylo za časů apoštolů; a *mše aby vůbec na dobro přestala*.

Na místě mše svaté učiněno dne 6. dubna 1524. toto *ustanovení v přijímání*: Postaveny košík s chleby a kalich s vínem na stůl, který byl na místě oltáře. Jáhnové přečetli kapitolu jedenáctou první epištoly ku Korintským; a kapitolu

šestou evangelia svatého Jana, jež o zaslíbení a ustanovení nejsvětější Svátosti jednají. Načež farář shromážděné oslovil, chléb požehnal, lámal, a podal přísluhujícím, aby ho v místech roznesli mezi přítomné, kteří dle pohlaví jsouce rozdělení, v lavicích seděli. Z těch si jeden každý kousek ulomil, načež podal sousedu svému.

Zároveň se Zwingli o to staral, aby vycházející Lutruv *překlad bible*, dle vlastní jeho víry upravený a přepracovaný, rozšiřován byl.

4. Roku 1525. *nepohodl se Zwingli s Lutrem u výkladu o nejsvětější Svátosti*; začež Lutr poctil ho názvy: „nejzáhubnější kacíř, a pravý antikrist, proti němuž i papež jest andělem světla!“

Roku 1526. zasazoval se Zwingli o to, *aby veškeré oltáře i svatostánky byly „hladce a čistě uloupány*, povstalé otvory zazděny, a na místě jich stoly v kostelích postaveny.“ Ba v lednu roku následujícího bylo pod pokutou zakázáno, v území i mimo Curych mši svatou slyšeti.

Rovněž příkře, jako proti katolíkům, vystupoval Zwingli také *proti novokřtěncům*, an přiměl radu k tomu, aby je buď z území vyhnala, nebo žalářovala, nebo odpravila! Tak r. 1527. schválil, aby učený novokřtěnec *Manz* a ještě dva jiní byli utopeni, řka: „qui mergunt, mergantur“; to jest: „kteří potápěním znova pokřestují, ať jsou potopeni!“ Téhož společník *Blaurock* byl vymrskán; jiní byli uvězněni!

Také se Zwingli nespokojoval pouze s tím, aby území curyšské od Církve katolické odvrátil: ale snažil se za pomoci rady i na to, *aby i ostatní spolčená území švýcarská, čili kantony k víře jeho se přidaly*. Z toho povstalo veliké kvašení myslí a rozbroje mezi novověrci, kteří si všecko osvojovati chtěli; a mezi věrnými katolíky, kteříž jim statky církevní na pospas dají, a víry své odřici se nechťeli.

Již roku 1529. viděli se katolíci nuceni, brannou mocí se hájiti; avšak zůstali tehdy bez úspěchu. Když ale zwingliani nedopouštěli věcí, k živobytí potřebných, jim dovážeti, a všecko smírné vyjednávání na zpupnosti novověrců se odráželo: ustanovili se katolíci na tom, že raději veškeré oběti na majetku i životech přinesou; a za pomoci Boží a Královny nebeské bojovati chtějí, ať Bůh věc řídí, jak Jemu libo bude: nežli aby tolik nespravedlivě měli se nechati odírati a utiskovati.

I povstala krvavá válka, v které katolíci v bitvě, *dne 11. října 1531. u Kappelu* svedené, stkvěle zvítězili, a kde původce všeho neštěstí, odpadlý kněz Zwingli sám padl.

Jindy papeži měl za zlé, že se proti Turkům a jiným nepřátelům i válečně bránil; a sám probodnut jest mečem od hejtmana Bockingra v plné zbroji vojenské!

5. Jako Lutr, mohl i Zwingli při nepopíratelných svých vlohách a ráznosti své mnoho přispěti ku skutečné nápravě věci v Církvi, které nápravy potřebovaly. Ale ovšem, byl by musel *napravovati mravů, a ne učení Církve*, jež ona od samého Syua Božího má; a byl by musel s opravdovou nápravou *začíti nejprvé u sebe*, jako činili všichni světcí! Takto ale věru ani učením, ani životem svým nestal se reformatorem: ale jen — deformátorem čili kazičem a hubitelem v Církvi!

II.

Současně s Zwinglim ve Švýcarsku, jako Melanchton s Lutrem v Německu, působil ještě jiný vynikající nešťastný odpadlík stavu kněžského, jemuž protivníci Církve katolické také „reformats“ říkávají. Byl to **Jan Oekolampad**.

Týž narodil se roku 1482. ve Weinsbergu; nabyt na více učelištích vzdělání více humanistického, než bohoslovného; a byl i dobrým básníkem.

Roku 1515. stal se farářem v *Basileji*, a žil z prvu život čistotný, jsa zvláštním ctitelem nejsvětější Svátosti a blahoslavené Bohorodičky.

Roku 1518. přijal místo kazatele při velechrámu v *Augsburgu*, kde se seznámil s Lutrem a stoupenci jeho, kteříž dovedli, samolásce jeho lichotíce, svěsti ho na svou stranu.

Sice uchýlil se na čas, zaleknut bořením luteranů, do zátiší klášterního v *Altmünsteru* u Augsburgu; ale noví přátelé jeho dovedli ho odtud opět vytáhnouti. Počali mu totiž poněmhu znechucovati posavádních pobožností, jež ho jindy šťastným činily, a vpravovati mu náhledy Lutrovy, od papeže již odsouzené. Po nějakém čase na to života řeholního úplně si znechutiv, i roucho řeholní opět svlékl, a prohlásil: že stanovy řeholní jsou „ohavností a rouháním!“

Roku 1522 začal život dle nového „evangelia“. Pobyl na hradě *Ebernburgu u Sickingena*, kde počal části mše svaté v německé řeči konati a denně kázati. Pak odebral se do Švýcar. usadil se v *Basileji*, a stal se přítelem Zwingliho. V Basileji stal se lektorem čili vykladatelem Písma svatého, farářem u sv. Martina, a později farářem při hlavním chrámu.

Oproti bořivému počínání si Lutrovu, *jednával Oekolampad vždy chytře, obezřele*, ve věcích nepříjemných, vždy jiných do

předu nastrkuje, a teprve v čas příhodný sám zakročuje. Aby si to s věrnými katolíky hned nezkazil, sloužil ještě roku 1525. mši svatou, ačkoliv tehdy již nevěřil, že Syn Boží v nejsvětější Svátosti přítomen jest!

Sveden asi příkladem Lutrovým, oženil se Oekolampad roku 1528. s vdovou Rosenblattovou, jež mu tři děti porodila, a po jeho smrti ještě dvakráte za „reformatory“ se provdala.

V Basileji přičiňoval se o to, aby tam katolické služby Boží byly zrušeny; zejména aby mše svatá nadobro přestala; a na místě nich, aby žalmy německy byly zpívány.

V Basileji byly přičiněním jeho také statky církevní zabráný; kláštery bourány, pustošeny; obrazy ničeny; papeži, biskupové a věrní kněží hanobeni, jako i jinde bez trestu se dělo.

Za šest roků Oekolampad Basilej dle nové víry „vyčistil“, čímž sám se i chlubil! Ale *aby byl mohl i moci duchovní k sobě potáhnouti, jak si přál: toho nedopustila mu rada basilejská*; nýbrž na místě biskupa a papeže rozhodovala i ve věcích duchovních sama, podobně jako činila rada curyšská.

Oekolampad *spatřil i také ovoce hrozného pustošení svého v Církvi*. Dočkal se bitvy u Kappelu, kde přítel jeho Zwingli, byv probodnut, zůstal na bojišti. Sám ho brzo následoval. Udělal se jemu totiž zřívavý vřed, jenž mu rychle sil ubíral, až mu i dne 24. listopadu 1531. život zabral!

§ 38. Byli-li Kalvín a jeho stoupenci „reformatory“ Církve?

I.

1. Po Zwinglim byl ve Švýcarsku nad jiné účinným strůjcem převratů náboženských **Jan Kalvín**; ve Francii stal se jich nejhlavnějším podporovatelem.

Jan Kalvín narodil se dne 10 července L. P. 1509. v Noyonu v Pikardii, ve Francii. Otec jeho byl prý bednářem. Týž máje šest dítek vyživovati, rád přijímal podpory dobromyslných lidí, zejména rodiny Mommorů. V rodině té dostalo se také Janovi zároveň s dítkami domácími prvního vědeckého vzdělání. Týž vyznamenával se již tehdy probuzeným duchem a láskou k učení, jakož i tichým a vážným si počínáním.

Za pomoci svých dobrodinců obdržel Kalvín dne 15. května r. 1521. obročí duchovní, jež později opětně zaměnil za místo

farářské. Knězem nejsa, a přece z důchodů duchovenských obživu maje, chystal se ku stavu duchovnímu.

Za příčinou tou odebral se na študium bohosloví *do Paříže*, kde sice král František I. shromáždil nejslavnější učitele bohosloví i krásného umění: kde ale vedle života ušlechtilé křesťanského, vzmáhati se počaly také ze Sas i Švýcar tam zanešené bludy. Kalvín se tu s nimi seznámil, a si je oblíbil tak, že jemu chuť ku kněžskému životu odpadla. Luteránský profesor Melchior *Wolmar* přiměl ho k tomu, aby se oddal studiu východních řečí a bible, doufaje z něho míti jednou neohroženého zastance náhledů svých, poněvadž již tehdy při Kalvínovi pozoroval neobyčejnou *svéhlavost a umíněnost*.

I počal Kalvín tehdy ponenáhlu shromažďovati kolem sebe, zvláště v domě jakéhos kupce, přívržence nového hnutí náboženského, a kázati jim o přepychu papežů i biskupů; o zkaženosti kněží i řeholníků, po způsobu, jaký si i jiní nepovolání opravci Církve byli tehdy oblíbili.

Avšak král František, maje o tom dobrou povědomost co zlého náboženské převraty v zemi německé způsobily: počínání Kalvína a jiných rázně se opřel, trestaje žalářem mečem i hranicí!

2. Kalvín opustil proto svou vlast, a utekl se *do Basileje*, kdež vydal roku 1535. již dříve připravované pověstné dílo své „*Výklad náboženství křesťanského* (institutio religionis christianae“), které později ve více vydáních opětně vyšlo. I vykládá ve spisu tom po svém způsobu Desatero; Věřím v Boha; modlitbu Otčenáš; o svátostech křtu a večeři Páně; o křesťanské svobodě a moci církevní i politické. Tvrdí, jako Lutr, že *toliko Písmo svaté jest pramenem víry, bez výkladu Církve, kterou beze vši míry tupí; že člověk ospravedlněn bývá toliko skrze víru, bez všech skutků dobrých, Bohem nakázaných; že Kristus Pán ustanovil jen dvě svátosti.*

Zejména vykládá hrozné učení své, že Bůh některé lidi, aby prý na nich svou spravedlnost ukázal! předurčil ku věčné záhubě. Ti ať dělají, co dělají, ku spasení neprijdou; a také ani, svátostí přijímajíce, v pravdě víry a milosti nepřijímají!

Ve výkladu kapitoly 9. verše 18. epištoly ku Římanům Kalvín až tolik tvrditi se opovažuje: že prý *ďábel jest služebníkem Božím, jenž předurčené ku záhubě k hříchu svádí, a sice z rozkazu Božího!* Tak prý i krvesmilství Absolonovo bylo dílem Božím!

Podivnou si to věru představoval Kalvín spravedlnost Boží! Nejdříve člověka k hříchu pučí, a pak ho zaň peklem trestá!

Jiné lidi ale zase Bůh prý předurčil ku spasení, aby na nich své milosrdenství ukázal. A ti, kdyby i nejhroznějších věcí se dopouštěli, konečně přece spasení dojdou, ba spasením svým jistými jsou! Kdo se tedy pevně domnívá, že spasen bude: může dle toho páchat i nejhorší věci — vždyť ony mu posléze přece neuškodí!

Učení o předurčení čili o *predestinaci* ovšem že všemu pravému životu křesťanskému kořeny podtíná. A že Kalvín je za pravé měl: není divu, že pak *pohrdl i veškerou zevnější bohoslužbou, a nevyhladitelnou záští nastupoval proti jakýmkoli obřadům* Církve katolické, jež přece srdce člověka k Bohu povznášejí a zušlechťují! I bořil také oltáře i sochy i úctu k nim způsobem nejnásilnějším.

Sám pln jsa pýchou, pánovitou, náruživou záští a chladnou trpkostí: proto *nadával svým odpůrcům nejučenějším také nehanebněji, nazýváje jich*) „prasata, chlapečtí žvanilové, rouhači, komedianti, jedovatí psi!“*

A jako byl sám *necitelným tyranem oproti jiným*: tak si představoval i Boha svého beze vší lásky, a připadl tak na učení o predestinaci! Jest v pravdě ku podivu, že při tom odvolával se k učení svatého Pavla a svatého Augustina: kdežto jindy z učitelů a otců církevních jen posměchy si činil!

3. Ze Švýcar odebral se Kalvín do Italie, chtěje tam pro učení své získati stoupence. Když ale odtud s nepořízenou musel utéci, odebral se zpět do Švýcar, a sice do *Ženevy*.

V Ženevě poznali ho kazatelé *Viret a Farel*, a zadrželi ho, aby jinam neodcestoval, hrozíce mu tresty Božími, kdyby jich neuposlechl. Byli totiž zuřivým bořením památek katolických takové vzbouření způsobili, že rozkvašených myslí sami uchlácholiti nedovedli, a se domnívali, že Kalvín jim nápomocen bude.

Toho roku 1536. učiněn jest *Kalvín v Ženevě profesorem bohoslovi i kazatelem*, a počal se o uklizení rozepřítarati. Vida, že bez sjednocení u víře pokoje v městě nebude: složil s Farelem „*vysnání víry, k němuž všichni obyvatelé města i území jeho měli se přísahou zavázati*“. A aby pak rozbroje a veřejná nemravnost přestaly: sestavil „*duchovní konsistoř*“, kteráž měla s přísnou kázní proti neposlušným nastupovati.

* Srovn. Kampfschulte. Jan Kalvín. Lipsko 1869. str. 276.

A ta také trestala, netoliko odpíráním svátostí, ale i tuhými tresty občanskými.

Oproti takovému tyranství duchovní konsistoře povstala mocná strana „*svobodomyslných*“ a „*vlastenců*“, která se o to přičinila, že Kalvín se svými druhy dostali dne 23. dubna 1538. rozkaz, aby do tří dnů města opustili.

4. Na to odebral se Kalvín *do Štrasburgu*, kdež přátelé jeho postarali se o to, aby tam byl učiněn *profesorem bohosloví a kazatelem* pro francouzské uprchlíky.

Tu po dvě léta působil, snažil se přiblížiti se bludařům německým, a spojití se s nimi. Následkem jednání s nimi *pozměnil* pak svůj „výklad náboženství křesťanského“, i svůj *katechismus*, ježž byl roku 1536. vydal, jakož i jiné své spisy.

Zatím byly se rozbroje v Ženevě rozmohly opět tolik, že celé obci záhubou hrozily. Tu znamenitý *biskup Sadolet* zaslal občanům ženevským list, plný šlechetné snahy pro jich blaho, vybízejí je, aby se opět ku Církvi katolické vrátili a tak blaha do města zpět uvedli.

Kalvín, dozvěděl se o tom, napsal Ženevským dva listy, plny *nejohybnějším tupením Církve katolické i učení jejího*, aby nabádání biskupova zmařil. A to se mu nejen podařilo, ale také radu městskou k tomu přimělo, že ho usnešením svým z dne 20. října 1540. zpět povolala.

5. *Do Ženevy vrátil se Kalvín* teprve dne 1. září 1541. První prací jeho tam bylo, duchovní konsistoř znova zříditi. Na to zavázal kazatele své, aby i v rodinách zvláštní vyučování konali, a od každého úda rodiny zvlášť vyznání jeho víry vyžadovali. Divadla, tance a jiné veřejné veselí s neúprosnou přísností potlačil. Každý odpor s bezpříkladnou tvrdostí trestal. Zařídil také zvláštní *sbor inkviční*, jenž měl u víře podezřelé ve všech krocích co nejpečlivěji pozorovati a k odpovídání potahovati. I vymyšleny na potrestání jich hrozná mučidla. *Vinníci byli žalářováni, ukováni, upalováni, stínáni!*

Následkem této kalvínské inkvisice nesčíslní lidé i pro nepatrné věci byli z města a území vyhnáni anebo odpraveni. Radní protokoly z let 1542. až do 1546., kdy Kalvín vládl, udávají, že mimo jiné bylo 58 lidí pro víru odsouzeno ku smrti, 76 do vyhnanství; mezi nimi bylo 27 *pro pouhé podezření* trestáno.

O ukrutném tyranství Kalvínovu svědčí, na příklad tyto události:

a) Ve Štrasburgu seznámil se Kalvínu s učeným znalcem starého písemnictví, jenž nazýval se *Šebastyan Kastalio*.

Když se vrátil do Ženevy, dopomohl mu tam k místu řiditele gymnasia. Když ale Kastalio, zabýváje se překládáním a vykládáním Písma svatého, o svobodě lidské vůle a o některých jiných člancích víry v náhledech svých s Kalvínem různiti se počal, a pýchu a domýšlivost některých duchovních káral: Kalvín ho napadl tolik prudce, že týž, horšího násilí od Kalvína se obávaje, roku 1544. ze Ženevy se vystěhoval. Ale ani pak pokoje neměl, tak že Kalvínovi odpovídaje takto napsal: „Zahrnuješ mne urážkami, jež jen *zášť* vnuknutí ti mohla. Nazýváš mne rouhačem, štekajícím psem, nevědomcem, nestydou, podvodníkem, svůdcem, sviňákem! Voláš, aby Bůh mně jako ďáblu hubu ucpal! Tedy zapomínáš, že jsi spisovatelem „života křesťana“, v němž jsi mnohé moudré rady složil; tak že mně přátelé moji radili, abych se tě zeptal, zdali tyto tvé „klukovské pomluvy“ a „život křesťana“ z jednoho péra vyšly?“

b) Lékař Jeronym *Bolsek*, jenž se proti učení Kalvínovu o věčném předurčení veřejně prohlásil: byl do žaláře vsazen, a nálezem soudným ze Ženevy, později i z Bernu vypo-
vězen.

c) Městský rada Petr *Ameaux* (čti Amó) vyjádřil se při hostině posměšně o Kalvínovi. I byl za to přes vůli celé rady do žaláře vsazen; a bylo mu dáno na vůli: buď se ze Ženevy vystěhovati — anebo veřejné církevní pokutě se podvoliti. Podvolil se pokutě, když nechtěl otčiny své opustiti. I musel k rozkazu Kalvínovu toliko v košili, s hořící svíčkou v ruce, na ulici kleče, za odpuštění prositi.

d) Jakub *Griuet*, ježž Kalvín vícekrát na kazatelně potupil, psem ho nazvav, vydal prý jakési provolání, jež Kalvína ohrožovalo. Byl za to vícekrát na skřípec natahován, a pak dne 26. července 1547. od kata stat!

e) Jistý *Favre* musel i s dcerou svou, provdanou za kapitána *Perrina*, do žaláře za to, že si o svatbě zatančili! A když uražený tím Perrin z hněvu Kalvínovi pohrozil: byl sesazen, uvězněn; a když odtud prchl, v obrazu upálen!

f) Španělský lékař *Serve* prohlásil roku 1531. a 1532. učení o nejsvětější Trojice za nepravé, a tupil je jakožto papežské blouznění. Když později Kalvína v Paříži poznal, a jeho spis „výklad křesťanského náboženství“ knihou špatně sepsanou a pochvaly nehodnou nazval: povstalo mezi oběma prudké nepřátelství a náruživé dopisování. V jednom

spisu oslovil Servede Kalvína pro jeho tvrdé učení o předurčení takto: „I v Kainovi zůstalo z dechu Božího něco svobody a moci, aby mohl hříchu odporovati; a proto i v tobě, ač nemluví-li ke kamenu anebo špalku!“

Sotva se Kalvín o tom dozvěděl, dal způsobem lstivým Serveda ve Viennu zatknouti. Když ale týž z vězení uprchl, a Ženevou do Neapole uniknouti chtěl: byl poznán, a od Kalvína u magistratu pro kacířství obžalován. Magistrat dal ho vsaditi do žaláře. Servede marně se domáhal obhájce; marně tvrdil, že v území ženevském ničím se neprovinil, a tudíž tu ani trestu propadati nemůže. Byl nejprvé způsobem nejohybnějším v žaláři sužován, a pak dne 27. října roku 1553. veřejně na náměstí i s knihou svou upálen, k čemuž Kalvín sám s okna chladně přihlížel! Ani té milosti nemohl si vyprositi, aby na místě upálení byl stát!

A *Kalvín ve zvláštním spisu ukrutné nakládání se Servedem hájil*, ješto prý kacíři mocí meče v uzdě držáni býti musí. A jiní „opravci“ Církve, jako *Melanchton, Bucer, Beza*, jemu za skutek jeho docela blahořečili!

6. Aby náboženskému dílu svému výdatněji napomáhal, dbal *Kalvín o povznesení studií bohovědných v Ženevě*, při čemž jemu mocným pomocníkem byl *Theodor Beza*. Když studujících více přibývalo: z popudu Kalvína zřízena roku 1558. v Ženevě zvláštní *akademie*, jejíž prvním rektorem stal se jmenovaný Beza. Kalvín zůstal při ní profesorem, a věnoval se hlavně výkladu Písma, do něhož ovšem věrouku svou vnucoval ale s tolika násilím, že se jemu v příčině té sotva kdo kdy vyrovnal!

Vedle vyučování na stoličce učitelské věnoval se Kalvín také kázání. V tom ale s Lutrem nikterak měřiti se nemohl, poněvadž Lutr uměl ohnivě k lidu mluvit: kdežto Kalvín byl chladným rozumářem, jenž více zastrásoval, než rozhrával; a také řeči své pro nepěknou přednášku nechutnými činil.

7. *Církevní zřízení Kalvínovo* různí se netoliko od zřízení Církve katolické, ale také od zřízení luteranského.

Správu jeho vyznávačů má *konsistoř, sestávající z presbyterů čili starších, a jáhnů*. A konsistoř podrobena jest magistratu čili vládě území. Kalvín snažil se veškerou vládu svých věřících soustřediti v rukou svých, aby byl jako papežem jich, ač nebyl ani biskupem ani knězem!

V učení liší se Kalvín od bludařů německých hlavně svým učením o předurčení, a pak výkladem o večeri Páně.

Slova Páně: „Totot jest Tělo Mé“, a „Totot jest Krev Má“, vykládá v ten rozum: že prý při „večeři Páně“ *toliko pro nebe předurčení přijímají zároveň s chlebem a vínem* ne Tělo a Krev Páně, jak učil Lutr, ale jen „z Těla Páně, Jenž jest v nebesích, vycházející moc!“

Mimo hrozné učení o předurčení a jiné bludy, vytýká se Kalvínovi právem jeho *nezdolná pýcha*, an vedle sebe jinak smýšlejících nestrpěl; dále *panovičatost s ukrutnostmi* spojená; konečně *nepřirozené smilství*; nebo *pro sodomský hřích bylo jemu na zádech vypáleno potupné znamení* v jeho rodišti, a trest ten zapsán byl v pamětní knize města toho.¹⁾

Kalvín zemřel dne 27. května L. P. 1564.

Dle zevnější podoby své byl prostřední velikosti, jemného těla, snědé tváře, poněkud bledý. Od 40 roku věku svého počal hubnouti, až vysušil se téměř na kostlivce. Toliko pronikavé oči jeho podržely oheň svůj až do smrti jeho. Žil jednoduše, s málem se spokojuje.

II.

Jako vedle Lutra Melanchton, vedle Zwingliho Oekolampad: působil vedle Kalvína, oň se opíraje, jiný, nikým nepovolaný „opravce“, jmenovaný již **Theodor Beza**.

1. Beza narodil se dne 24. června l. P. 1519. v malém městečku ve vévodství burgundském z rodičů šlechtických. V desátém roku věku svého odevzdán jest ku vzdělání profesoru řeckého jazyka na universitě v Orleansu *Wolmarovi*, jenž jemu vedle krásného umění vštěpoval i lásku ku církevním novotám. Později oddal se v tomto městě po odchodu Wolmara studiím právnickým až do roku 1539. Na to odstěhoval se do Paříže, kdež jemu příbuzní jeho zaopatřili dvě tučná obročí duchovenská, jichž užívaje, vedl život lehkomyslný a rozmařilý. Tu zasnoubil se s jakousi Klaudou Desnozovou, z rodu nízkého, a sice tajně, aby duchovních obročí neztratil. Tak víru katolickou zevnitř pokrytecky na jevo dáváje, a obročí duchovenského užívaje, uvnitř byl již odpadlíkem. Teprve roku 1548. obročí se zřekl, a odstěhoval se se svou milou *do Ženevy*.

Toho času vydal Beza sbírku básní svých, nadepsanou „*juvenilia*“, jakoby řekl: „mladické kousky“ V těch *popisuje*

¹⁾ Boost: Gesch. der Reform. u. Revolut. Augsburg 1843. str. 174

rozličné smilné a kluzké věci, a vydává tak svědectví o svém tehdejším pustém životu.

2. Roku 1549. opustil Beza Ženevu, a stal se profesorem řeckého jazyka při akademii v *Lausannu*. S učitelskou stolicí svou se nespokojuje, počal také rozšiřovati bludy náboženské z učení Kalvínova. Za příčinou tou dostal se do tuhého sporu s jiným učencem a odpůrcem Kalvínovým jménem *Kastalio*, jenž hrozné potrestání lékaře Serveda se strany Kalvína příkře odsuzoval, jež však Beza soustavně hájil.

Od roku 1557. byl Beza pro své uhlazené mravy od souvěrců svých vícekrát vyslán k vyjednávání do Francie i do Němec.

3. Roku 1558. opustil Beza místo své profesorské pro jistá dobrodružství, a odstěhoval se *zpět do Ženevy*. Tu byl k popudu Kalvínovu zvolen za měšťana, stal se profesorem bohosloví, kazatelem i *rektorem* nově zřízené akademie, kterou zároveň s Kalvínem učinil semenišťem kalvinismu.

V Ženevě dostal se Beza do sporů s luteranskými stoupenci, proti nimž vydal několik spisů s četnými *sprostými žerty*. Jednoho z nich, *Hesshusa* dal příkladně vyobraziti jako mluvícího osla s dlouhýma ušima, a také ho „doktorem oslem“ nazývá.

Když Kalvín zemřel, stal se Beza *hlavou kalvinistů* čili stoupců Kalvínových; a snažil se jim získati vliv zvláště ve Francii, kdež i pro učení kalvínská vzniklé války občanské co nejčinněji se zúčastnil. Když ale rozvaděné strany se usmířily, vrátil se zase do Ženevy.

4. Jako Kalvín, tak i Beza *poskvrnil čest svou ukrutnostmi*, jež v příkrém odporu jsou s „evangelickou svobodou a láskou“, které hlásali.

Tak dostav se do sporu se starým Bernardem *Okinem* (Ochino), bývalým kapucínem, jenž mnohoženství kázal: s takovou krutostí ho i ve vyhnanství již pronásledoval a i po smrti tupil: že, jak tvrdí jistý učenec, mnohem více uškodil sobě, než ubohému starci!

Také učence *Kastalia* pro jeho překlad bible, jako Kalvín byl činil, tolik pronásledoval: že jemu nikde pokojného místečka nepopřával; ale, jako Kalvín, o čest ho olupoval, i když ten již tolik schudl, že musel se železným hákem dříví z Rýnu lovit, aby si mohl v příbytku svém zatopiti!

5. Toho času jal se Beza vyjednávat i s *Poláky*, mezi nimiž nová učení náboženská byla plemeniti se začala. A také

ve Francii pro stoupence své za rozličných příležitostí půdu připravoval.

Roku 1588. umřela Bezovi žena; načež on ještě téhož roku jakožto muž 69 roků starý, znova se oženil, *zdržlivosti i tehdy ještě nenávidě.*

Roku 1597. musel Beza pro sešlost věkem část svých prací na mladší ramena složit. Roku však následujícího cítil v sobě přece ještě dosti síly, aby sepsal *potupnou báseň na jesuity*, jimž neprávem vyčítal, že pověsti o jeho smrti rozšiřovali. A něco později předstoupil ještě jako náčelník poselství před krále francouzského Jindřicha IV.

Roku 1605. Beza zemřel, s Církví katolickou nesmířen, ač *svatý František Saleský*, jenž svou uchvacující výmluvností na 70.000 evangelíků zpět do Církve byl přivedl, po vícekráte ho navštívil, o sporných otázkách s ním rozmlouval, a ho obrátiti se snažil. Jednou, když již myslel světec, že rozum Bezův o bludech přesvědčil, a jen vůle jeho ještě váhá se podrobiti: vstoupila k oboum do síně, v níž rozmlouvali, *mladá žena Bezova*. Na to Beza ihned řeč obrátil, a při bludu svém setrvati mínil. Světec vida, že tělesná žádost i rozum Bezův zaslepuje i svobodu vůle ničí, s politováním ho opustil.

Pověstným stalo se dílo Bezovo, vyšlé roku 1573. a nadepsané „*Vyznání křesťanské víry, a porovnání jí s papeženskými kacířstvími.*“ Dle svědectví učenců neobsahuje tak snadno některé dílo jinověrců *tolik nepřátelství oproti Církvi, tolik překroucenin učení jejího, a tolik urážek proti ní, jako právě toto dílo Bezovo.*

Největší pochvalu získal si Beza u souvěrců svým překladem Nového Zákona z jazyka řeckého na latinský. Překlad ten obsahuje však množství chyb, ježto Beza snažil se ho ku bludným učením svým *přispůsobiti!*

Jest možno, aby *ukrutní* a tolik *tělesně smýšlející* Kalvín a Beza nebo podobní jim stoupenci, jakým byl i falcký *Bedřich III*, fanatický nesnášenlivec a původce kalvínského čili heidelbergského katechismu, byli těmi vyvolenými nádobami *Ducha svatého* (!), z nichž by náprava Církve počátek měla? Či může snad někdo i z nejhorlivějších stoupenců jejich prokázati, *že by byl Bůh, byt i jedinkým zázrakem moci své, jich jakožto poslanců svých pověřil?*

Nikdo ničeho takového tvrditi nemůže; a pokud toho nebude, také žádný nepředpojatý zajisté *ani Kalvína ani Bezu za pravé reformatory míti nemůže!*

§ 39. Byli-li Jindřich VIII. a jeho stoupenci spůsobilými „reformatory“ Církve?

I.

1. Odboj proti Církvi v Anglii začal král Jindřich VIII.

Narodil se dne 18. června L. P. 1491. Ku vládě se dostal již dne 22. srpna 1509. po svém otci Jindřichu VII., jenž jemu zanechal plnou pokladnici, a lid na neobmezenou vládu královskou navyklý.

Nový král získal si rychle náklonnost lidu, an byl bohatě nadaný, vědecky vzdělaný, mladý, statné postavy; a dva rady svého otce, kteříž tvrdostí svou a vydíráním poddaných zlou pověst si byli získali, jednoduše odpraviti kázal.

Záhy se Jindřich také oženil, a sice s tetou císaře Karla V., vdovou po svém bratru Arthurovi, *Kateřinou z Aragonie*, s kterou již od dvanáctého věku roku svého byl zasnouben, když byl papež Julius II. náležitěho prominutí překážky prvního stupně švakrovství jim udělil; a když byla nevěsta, o osm roků starší než ženich, nabídla slavnou přísahu, že se zemřelým Arthurem nikdy nebyla manželsky obcovala.

V prvních dobách vlády své oddával se Jindřich rozličným radovánkám; teprve později pobádaly ho mládí jeho a otcem naplněné pokladny k rozličným krvavým přím s mocnáři.

K ruce byl mu nadaný *Tomáš Wolsey*, jenž již jako študent v Oxfordu znamenitého jména si byl vydobyl. Na to postupoval rychle od hodnosti k hodnosti. Roku 1514. stal se arcibiskupem v Yorku; roku 1515. jmenoval jej papež kardinalem, aby si skrze něho krále snáze naklonil. Na to Wolsey, požívaje přízně i královy i papežovy, dovedl skoro veškerou moc papežovu nad Církví v Anglii poněáhlu stáhnouti k ruce své.

Roku 1519. pobádal Wolsey krále, aby po smrti císaře Maxmilianu ucházel se o císařskou korunu, doufaje pak za pomoci krále sám státi se papežem; což se ale volbou císaře Karla V. zmařilo.

Vedle rozličných zápletek politických, zabýval se Jindřich živě také *bohoslovím*. I dal papežem zavržené spisy Lutrovy veřejně spáliti. Ano sepsal sám proti Lutrovu spisu

„o babylonském zajetí“ učený spis, v němž sedm svátostí, Církvi udělovaných, hájil; začez od papeže i „obhajcem víry“ (defensor fidei) slavně prohlášen byl. Od Lutra musel si ale za to dáti líbiti nejhanebnějších nadávek.

2. A hle! tento „obhajce víry“ stal se na nedlouho sám „hubitelem víry“! Kterak to bylo možným?

Jako u Lutra! *Pro nedovolenou žádost ženy!*

Jindřich měl sice ženu, náležitou manželku, která jemu porodila tři syny a dvě dcery; kteréžto dítky však až na dceru Marii, která později královnou se stala, vesměs záhy umřely. Když ale starší Jindřicha královna pro rozličné nemoci půvabů svých ztrácela: král se od ní odvrátil, a počal tělesné žádosti své ukájeti spůsobem nedovoleným.

Nejdříve souložil Jindřich s vdovou jakéhosi anglického rytíře, s kterou i syna zplodil, jenž ale ještě v mládí zemřel. Pak cizoložil s jakousi Marií Boleynovou, dcerou Tomáše Boleyna, jehož později učinil hrabětem z Rochefortu. A když ho ta omrzela, učinil si hříšnou známost se sestrou její, Annou Boleynovou, dvorní dámou své manželky, narozenou roku 1507., a ve všelikých uměních vycvičenou v Paříži. A známost tato měla pro celý jeho následující život, i pro celé království jeho nejosudnější následky, poněvadž Anna Boleynova nechtěla býti pouhou souložnicí královnou, ale sama královnou.

Král chlípností k ní hoře, najednou začal pochybovati, zdali manželství s Kateřinou Arragonskou, s kterou již po sedmnáct let v manželství žil, bylo právoplatné. A kardinal Wolsey, na místě, aby krále ku povinnosti napomenul, v pochybnostech ho jen utvrdil; ano nabídl se jemu, že mu u papeže dopomůže k tomu, aby manželství jeho za neplatné prohlášeno bylo.

Avšak namáhání kardinalova v příčině té u papeže ukázaly se býti jalovými.

Za to musel Wolsey snášeti mnoho pronásledování, nastrojených pletichami Anny Boleynovy. I zemřel v žaláři roku 1530., obžalován byv z velezrady, prvé než pře jeho byla ukončena. Umíraje prohlásil svému žalářníku: „Kdybych byl Bohu tak věrně sloužil, jako jsem činil králi: nebyl by mne opustil v mých šedinách. Ale tak mám jen spravedlivou odměnu za to, že jsem při všech svých pracích a snahách neměl na zřeteli povinnosti své proti Bohu, ale toliko povinnost svou oproti pozemskému panovníku svému!“

3. V nesnázích králových přišel jemu na pomoc milec jeho Tomáš Kromwell, radou svou: aby totiž „král po pří-

kladu knížat německých, papeže se odřekl, a sám hlavou Církve v království svém se učinil.“

Král rady té uposlechl, a krutými hrozbami nutil duchovenstvo k tomu, aby ho uznalo za hlavu církve anglické — „pokud (prý) to zákonu Kristovu na odpor není“ ; a Kromwell postaral se o to, aby parlament veškeré roční dávky pro papeže zakázal.

Když zatím král zvěděl, že Anna Boleynova, s kterou byl již po tři leta žil, povýšiv ji za markýzku, obtěžkala: dal se ní, aby o původu dítěte jejího nebylo pochybnosti. na rychlo dne 25. ledna r. 1533. od svého dvorního kaplana Lee-a tajně oddati, a rozhlásiti, že se tak stalo již v říjnu roku minulého.

A nyní teprve prohlásil odpadlý arcibiskup *Kranmer* z Kanterbury, s některými biskupy, kteří se po papeži více netázali, že „manželství krále Jindřicha s Kateřinou Arragonskou od prvopočátku bylo prý nepravé; dítěto jich Marie — že jest prý nemanželské; a sňatek s Annou Boleynovou že jest pravým manželstvím!“ Na to byla táž Anna za královnu korunována, a porodila za osm měsíců po sňatku dceru Alžbětu, nápotomní královnu.

4. *Papež* dozvědév se o těch věcích, *rozhodnutí arcibiskupa Kranmera prohlásil za neplatné*; mocí apoštolskou vyzval Jindřicha, aby svou pravou manželku, kterou byl od sebe vypudil, opět k sobě vzal; a pouhou souložnicí Boleynovu propustil, ani by jinak oba klatbě církevní propadli.

Jindřich pozoruje, že veliká část jeho poddaného lidu s papežem souhlasí: snažil se ho *hrůzou od poslušnosti ku papeži odvrátiti*.

Tak dal příkladně jakousi *Alžbětu Barthonovu* i s četnými známými odpraviti, ježto táž kráľi předpovídala brzkou smrt za to, že manželku pravou vyhnal; a druzí prý proroctví taková rozšiřovali!

Biskupa Fishera z Rochesteru, jenž jednání kráľovo nechtěl schváliti, trestal Jindřich nejprve na peněziích, pak ho ukrutně žalářoval, posléze odpraviti kázal. Prvé, než se tak stalo, poslal papež biskupovi kardinalský klobouk. Král se však vyjádřil: „Postarám se o to, aby ho neměl nač nasaditi!“

Tomáš Morus, upřímuý rádce kráľův, byl pro tutéž věc všeho jmění a důchodů zbaven, v doživotní žalář uvržen, a posléze odpraven.

Podobně byli i jiní biskupové, kněží, řeholníci i věrní kněží hrozně pokutováni, když nechtěli krále za hlavu Církve uznati a papeže se odříci.

Kdo ale z duchovních ze strachu tak učinili, za svou zbabělost u vyznávání víry zle utrpěli; nebo král ustanovil svého důvěrníka *Kromwella* „generálním vikářem“ svým, a udělil jemu přednost přede všemi duchovními i světskými pány. A *Kromwell* předsedal pak ve všech shromážděních i před arcibiskupy! Ba když se jemu neráčilo osobně předsedati: předsedal biskupům třeba některý písař, jehož byl „generalní vikář“ za svého zástupce určil!

Když takto *Jindřich* za pomoci *Kromwella* byl moc svou královskou skrze vládu duchovní rozšířil: počal a pokladů církevních obohacovati také pokladnu svou! Napřed zabral 300 menších klášterů, které jemu vynesly 100.000 liber hotových peněz, a 32.000 ročních důchodů. Během pak následujících roků zabral kláštery a zbožná nadání ostatní.

5. Zatím blížila se *hodina odplaty* i pro tu, která všech těch bezpráví byla první příčinou, totiž pro *Annu Boleynovu*.

Královna *Kateřina* žila, od dcery své *Marie* odloučená, bídne ve venkovském sídle královském, v ničem od práva svého, jakožto pravá královna neustupujíc. Na smrtelné posteli dala králi napsati list, v němž ho jako pravá učennice Páně ujišťuje, že mu vše odpouští; a jen za to ho prosí, aby pamatoval — na nesmrtelnou duši svou! Když v Pánu zesnula, radovala se *Anna Boleynova*, že nemá sokyně více.

Avšak radost její nepotrvala dlouho poněvadž král byl se zatím zase do jiné zamiloval; a sice do její dvorní dámy jménem *Johanny Seymour-ovy*. A když *Boleynová* na to svým lehkomyšlným si počínáním žárlivosti královy popudila: kázal jí *Jindřich* do žaláře odvésti. Pak dal od bídneho arcibiskupa *Kranmera* manželství s ní za nepravé, a dceru její *Alžbětu* za nemanželskou prohlásiti, a pak ji samu odpraviti! Na to hned druhého dne (!) oženil se se svou novou milou *Johannou Seymour-ovou*.

6. Zatím snažil se král přijíti ve spojení s německými protestanty; ale nebylo mu lze, u víře se s nimi sjednotiti.

Na to vydal král s některými bohoslovci „*Knihu článků víry*“; a k nim výklady pod názvem „*Bohulibé a zbožné poučení křesťanů*“. A těmi se mělo duchovenstvo jeho spravovati. Potom mocí svého (?) vrchního úřadu nad Církví kázal „některých (prý) zlořádů odstraniti“; to jest: *erušil některé svátky, a dal rozbiti a spáliti obrazy a ostatky svatých*, kde by koli nalezeny byly.

Ku posouzení směšného si počínání Jindřicha při „opravách Církve“, sloužili následující události. Před soud svůj předvolal také sv. *Tomáše Becketa*, jenž byl dne 29. prosince roku 1170. u oltáře proto zavražděn, že oproti násilí krále Jindřicha II. svobodu Církve hájil. Tohoto tedy světce, ve velechrámu v Kantenbury po staletí odpočívajícího, předvolal Jindřich VIII. ku zodpovídání se za to, že se byl vrchní moci královské nad Církví protivil. A když se v uložené lhůtě třiceti dnů ovšem nedostavil: byl v nepřítomnosti „pro vzpoury, tvrdošijnost a zradu“ odsouzen, aby kosti jeho byly spáleny; a obětní dary při hrobu jeho aby jako osobní majetek jeho propadly komoře královské! Na to byly skutečně kosti světcovy z hrobu vybrány, spáleny, a popel do větru nasypán. Pak byl světec ze seznamu svatých vymazán, a všechny obrazy jeho ničeny!

Ale Jindřich byl tyranem netoliko oproti katolíkům, ale vůbec oproti všem jinak u víře smýšlejícím. Tak příkladně roku 1535. kázal čtrnáct *novokřtěnců*, kteří byli do Anglie přibyli a učení svých odvolati nechtěli, na hranici *upáliti*.

Příbuzenstvo kardinála *Pole*, jenž manželství jeho s Boleynovou nebyl schválil, vsadil do žaláře, a dal ho pak odpraviti, mezi nimi 70 roků starou matku jeho a nejbližší příbuznou královu!

7. Zatím *přišla řada také na bídného rádce královu, Tomáše Kromwella.*

Johanna Seymourova zemřela v říjnu 1537. po porodu syna Eduarda, jenž pak králem se stal. Král ucházel se potom na několika místech o nevěstu, ale marně. Tu poradil jemu Kromwel, aby pojal za manželku *Annu z Kleve*, vychváliv mu ji. Když ji však král spatřil, nelíbila se mu, a chtěl ji zpět domů odeslati, nazvav ji „klisnou z Flandernu“. K radě Kromwelově dal se s ní pak přece oddati, ač jí nikdy lásky nevěnoval.

Již touto ženitbou byl král na Kromwella velice rozmrzen; když ale ještě přívrženec Kromwellův veřejně pro Lutra horovati začal, a přátelé jeho i jinak proti němu sočili: kázal ho král do žaláře vsaditi, a pak bez všeho řádného odsouzení stíti.

Po Kromwellovi přišli na řadu četní katolíci i protestanti. *Katolíci* byli pro svou věrnost k dědici svatého Petra *jakožto velezrádci oběšováni, a pak rozčtvrtěni; protestanti němečtí ale jakožto „kacíři“ upalováni.*

Na to dal se Jindřich s Annou z Kléve rozvésti, a za měsíc slavil nový sňatek s *Kateřinou Illovardovou*, neteří vévody

norfolkského. Avšak do roka obžaloval ji bídný Kranmer ještě s jinými, že než se vdala, byla v panenství svém porušena. A když ona se ke skutku takovému skutečně přiznala, byla na smrt odsouzena!

Také šestou manželku *Kateřinu Parr-ovu* byl by dal Jindřich utratiti, že proti jeho rozkazům některé knihy četla, kdyby ho velikými prosbami a hojnými slzami nebyla usmířila!

8. Jakožto „papež anglický“ sestavil Jindřich VIII. s některými vysokými duchovními svými učení sva v šest článků, jež „*krvavými články*“ slují. Postaral se o překlad bible; ale pro rozbroje, jež z čtení jí povstávaly, dovolil toliko vznešeným stavům v ní čítati. Dále vydal naučení o víře své, kterou jeho kazatelé hlásati měli, a jež „*knihou královou*“ bylo nazváno.

Při takovémto „apoštolování“ Jindřich VIII. dobře přál sobě. Na konec nabyt tak děsného objemu, že jen za pomoci jistých přístrojů mohl se z jedné komnaty do druhé pohybovati; posléze nemohl se sám více ani podepsati. Zemřel mimo jiné také na následky nemoci francouzské, dne 28. ledna roku 1547.¹⁾

Jakoliv prvá léta života Jindřichova chvály hodna byla, později klesal pro *smilstvo* své čím dále tím hlouběji do *ukrutnosti*; a pro *pýchu do marnivosti, umíněnosti, rozmar-nosti*, a jiných mravních *neřestí*.

Je možno, aby muž takový byl pravým „opravcem čili reformátorem Církve?“

II.

Ale jako Jindřich VIII. pravým reformátorem býti nemohl: tak jimi nebyli ani ti, kteříž v jeho šlépěje nastupovali!

1. Po smrti chlípného ukrutníka Jindřicha VIII. stal se králem nezletilý syn jeho *Eduard VI.* od roku 1547. do 1553., na místě něhož vládli však poručníci jeho. Ti s bídným odpadlíkem, arcibiskupem Kranmerem, který již za Jindřicha VIII. byl pojal za manželku vnučku protestantského náčelníka Osiandra v Německu, v díle, Jindřichem započatém, dále pokračovali za pomoci německých žoldnéřů.

Když Eduard záhy na úbytě zemřel: nastoupila vládu sestra jeho *Marie*, dcera Kateřiny Arragonské, provdaná za

¹⁾ „Wiener medic. Presse 1891. über Heinrich VIII.“

krále Filipa II., krále španělského. Ta vládla od roku 1553. až do 1558., a všemožně o to usilovala, aby země její ku Církvi katolické opět se navrátila.

Avšak když dne 17. listopadu 1558. bezdětná zemřela, stala se královnou Alžběta, dcera Anny Boleynovy, jež za své dlouhé vlády až do roku 1603., náboženství katolické po příkladu otce svého způsobem nejukrutnějším vybladiti, a sebe v hodnosti „hlavy církve anglikánské“ co nejvíce upevniti se snažila.

2. Aby se zbavila sokyně své, *Marie Stuartovy*, upřímné katoličky, jež pocházela ze sestry krále Jindřicha VIII., a po smrti dcery jeho Marie nároky na královský trůn anglický jakožto nejbližší zákonitá příbuzná si činila: Alžběta stále vzpoury proti ní osnovala, až ji konečně zajala, po 19 roků žalářovala, a pak dne 8. února 1587. stíti kázala!

Roku 1571. dala Alžběta sestaviti tak zvané „vyznání víry církve anglické“; a sestavila komisi, jež měla nad udržováním víry té se vši přísností bděti. A komise ta úkolu svému tolik bedlivě vybovovala, že si jména „anglické inkvisice“ plnou měrou zasloužila! Kdo se k novému královninu náboženství přidati zpouzel, nebyl více svobodou své osoby, ani majetkem, ani životem svým jist!

Poněvadž papež Pius V. Alžbětu prohlásil za kacířku a nepravou panovnici: Alžběta v odvetu každého katolíka prohlásila za odbojníka; a římskou Stolicí za nepřitele království anglického. Po té počala *neslýchaných ukrutností* proti katolíkům se dopouštěti.

Všichni katoličtí kněží vůbec prohlášeni byli za velezrádce; biskupové byli uvrženi do žalářů, a z pravidla také na skřipec natahováni. Mši svatou sloužiti anebo jí obcovati považováno za nejhrubší zločin; královnou nařízených boboslužeb se nezúčastňovati, trestáno velikými pokutami peněžitými. Dějiny vypravují, že jen za posledních 20 roků vlády své dala Alžběta pro víru odpraviti 142 katolické kněze, kteří pak byli vyvrženi a rozčtvřeni; 90 kněží a nekněží zemřelo v žalářích; 105 bylo navždy ze země vypovězeno; 62 vznešení katolíci byli umučeni. Již do roku 1588. toliko v *Anglicku* stalo se na 1200 katolíků obětí ukrutnosti necitelné královny!

V připojeném *Irsku* však zavládl způsob, jaký v Čechách zahájil Jan Žižka. Kdo měl mnišskou neb kněžskou pleš, tomu byla lebka roztržena!

Aby lid náboženství královnino spíše přijímal: zakázala Alžběta hned při nastoupení trůnu duchovenstvu na dále

kázati, a teprve, když úředníci její bez duchovenstva poměry církevní dle přání jejího byli uspořádali, dostali duchovní její písemné svolení ku kázání. Tu se ale ukázalo, že zatím duchovenstvo, úplné nečinnosti se odevzdavší, k úřadu tomu vůbec bylo již nespůsobilým! Tak nedovedl příkladně v Kornwallisu ze 140 duchovních kázati ani jeden!

Že lid nebyl vyučován, a takměř denně měl před očima příklady nejhorší s hůry: oddával se rozličným *bludům i pověrám* ve víře, a velikým *nepravostem* v mravích. A poněvadž panovníci i kláštery i zbožná nadání církevní pro sebe nebo milce své byli zabrali: tisícové, kteříž jindy při bohatých klášterích své živobyčí měli, byli ožebračeni, a oddávali se *zlodějství i loupežnictví*. Ač vláda zločiny takové krutě pronásledovala, ba některého roku i na 500 zločinců na hrdle trestala: při nevědomosti a bídě lidu byly zločiny takové přece na denním pořádku.

Aby hrůzně zmáhajícímu se *chudinství* přítrž byla učiněna: nařídila královská vláda, aby každá farnost své chudé sama si obživila. Tak nabyt každý chudý právo na podporu; a bohatí pod ztrátou jmění a svobody byli povinni, na místě bývalé, ale novým „evangeliem“ zrušené dobročinnosti, dary pro chudinu skládati. Z toho ale ovšem vzrostlo *jen veliké rozhořčení obou*: bohatých a chudých oproti sobě.

4. Královna *Alžběta bývá od protestantů mnoho chválena*, a sice pro rozličné úspěchy své politiky, kterých v pravdě popírati nelze; ale také pro své „*panenství*“, ježto mnoho znamenitých nápadníků zamítla, a až do smrti „svobodnou“ zůstala.

Ale chvály, jakožto „panna“, Alžběta nikterak nezasluhuje, ježto se jen proto nevdala, aby beze všech pout a závazků ukájení tělesných chťiců, jako otec její, oddávati se mohla!

Záletníky jejími byli příkladně ženatý hrabě z Leicestru, jež manželka jeho, kterou chtěl otrávit, ze života sprovodila; synovec jeho hrabě z *Essexu*, jež Alžběta z podezření, že sám králem v Irsku státi se snaží, dala dne 25. února roku 1601. odpraviti; a mimo to sloužilo královně zároveň ještě pět nebo šest jiných!

I mluvilo se v parlamentu o jejích *dětech*, jak by mély zaopatřeny býti; a že její dvůr jest místem, kde se nejohavnější věci dějí; a kde není jiné lásky, leč přímo *dábelské chlípivosti*!

5. Šedesát devět roků Alžběta sloužila světu. Cítíc v sobě konec života se blížiti, chtěla jako divadelní herečka v plném lesku úkol svůj na zemi skončiti.

Proto dala se položiti v královských ozdobách na skvostné lůžko, a tu očekávala smrt. Ale nebylo jí při tom veselo; nýbrž svědomí, dlouho ubíjené, mocně se probudivší, ukázalo jí hroznou budoucnost, které šla vstříc! Proto se slzami a vzdechy poznávajíc zmařený život svůj, odešla na soud Boží dne 24. března L. P. 1603. —

Jest možno, ženu tolik *ukrutnou*, beze všeho milosrdenství *rdousící*, nejhorším *neřestem tělesným oddanou*, míti za povolanou od Boha k „nápravě Církve?“ Kdož by tomu mohl uvěřiti, maje duchovní zrak nezkalený?

§ 40. Zdali tak zvaná reformace naučila »svobodě svědomí« ?

1. V příčině té tvrdí na slovo brany dějepisec Döllinger, říká: „Historicky není nic nesprávnějšího, jako tvrzení, že (tak zvaná) „reformace“ jest snahou po svobodě svědomí. Pravý opak jest pravdou. Pro sebe luterani a kalvinisté svobody vždy vyžadovali: ale také jiným jí dovoliti, kde byli silnějšími, nikdy jim nenapadlo! Církev katolickou úplně potlačiti, vyhubiti, všichni „reformatoři“ měli za něco, co se samo sebou rozumí. Hned z počátku dovolávali se knížat a mocností světských, aby bohoslužby staré Církve s násilím odstranily. V Anglii, Irsku, Škotsku, Dánsku, Švédsku na vykonávání katolického náboženství až i trest smrti ustanovili! Podobně vystupovali i proti sektám, jež se s nimi současně rodily. I *Melanchton*, jež často za mírného vyhlašují, žádal, aby novokřtenci učení své ztrátou života pykali! Týž žádá, aby katolíci na těle byli trestáni, poněvadž prý jest povinností (!) světské vrchnosti, zákon Boží hlásati i chrániti. *Kalvin* žádal vévodu ze Somersetu, vladaře Anglie za Eduarda VI., aby hubil všechny jinověrné, zejména katolíky, kdo se jeho novému zřízení církevnímu bránili. Jeho přítel *Beza* dolehal na to, aby odpůrcové učení o nejsvětější Trojici (antitrinitáři) byli odpravováni i tehdy, když by odvolali! *Státníci, bohoslovci i mudrci jednomyslně se tomu protivili, dáti svobodu katolické Církvi, nebo sektě jim odporující!*“

Jak rozuměli svobodě svědomí v Anglii *Jindřich VIII.*, vladaři za Eduarda VI., a královna *Alžběta*, právě bylo povédáno; a že Döllinger, líče po pravdě jednání protestantů, nikterak nepřeháněl: vysvítá z celé vzpoury od Lutra začaté; od Melanchtona odporoučené; od Zwingliho, Oekolampadia, Kalvína, Bezy a jiných jich stoupenců a přívrženců dále rozváděné!

2. *Kázal Lutr svobodu svědomí?* Pravý opak sezná, kdo uváží slov i jednání jeho. Psal zajisté: „Písmo nazývá vrchnosti žaláři, přídržovateli, poháněči jako v podobenství. Jako poháněč oslů musí osly mrskati: tak musí vrchnost luzu, sprostý lid poháněti, bít, rdousiti, věšeti, páli, odpravovati, v kola lámati jako divokou zvěř honiti a nutiti: aby se jí báli, a lid tak v uzdě držán byl.“¹⁾

Když chtěla vrchnost světská Církev katolickou proti Lutrovi chrániti, a proto paličské listy jeho proti ní zameziti: Lutr tvrdil, že překročila svou působnost a právo; knížatům však, kteří s ním šli, ukládal za svatou povinnost, jeho „evangelium lidu i s násilím vnučovati, poněvadž prý proti jeho evangelium přestalo všecko právo, a i vrchnost ztratila svou pravomoc!“²⁾

Kurfiršta svého vyzýval Lutr, aby s *násilím* donucoval poddaných svých ku zřizování luteranských škol, far a kazatelských míst, když nechtěli dobrovolně opustiti mši svatou a přijímati pod obojí.

Lutr přenesl *právo ku posuzování knih a rozhodování u věcech víry* na vysoké učení wittenbergské, kde si jako pán počínal; a od nálezu university té nemělo býti odvolání. Tak učinil ten, jenž i obecné sněmy církevní *zavrhl!* *Svobodu tisku a učení*, jež byly tehdy skoro neobmezené, Lutr takto zničil.

Chválil pohanského krále Abimelecha a Abrahama, že měli a rozdávali *otroky*, služebníky a děvky, kteříž byly ve všem nevolní, jako jiný dobytek (!), jež prodávali, jak chtěli; a dodal: „I bylo by zrovna nejlépe, kdyby tak posud bylo, ježto nikdo nemůže jinak čeledi zkrotiti. Kdyby se mělo čeledinům tolik práva dáti, a oni by jako děti v rodině považováni býti měli: nebylo by to dobře, poněvadž by brzo zpyšněli... Kdyby měl svět déle státi, muselo by se takové nevolnictví zase zavést!“³⁾

A knížata, dle řady Lutrovy jeduajíce, poddané netoliko vším násilím k náboženství svému obracovali, ale i také nové, *nespravedlivé a těžké roboty jim ukládali!*

3. A nejlepší přítel Lutrův *Melanchton* toto tyranství mistra svého schvaloval, a napsal: „Jest třeba, aby tento divoký, nezbedný lid německý ještě méně svobody měl, než má!“

¹⁾ Evers V. 160.

²⁾ Evers V. 222.

³⁾ Evers V. 509

Nesčíslní mučenníci krváceli za to, aby dle svobody svědomí svého Bohu mohli sloužiti; a dávajíce císařovi, co jest císařovo, i Bohu mohli dávatí, což jest Božího. Ale Lutr toho všeho úplně zničil, an chtěl, aby poddaní dle rozkazů pannonníků věřili a žili, a ne dle rozkazu Božího! Pro sebe a přátely své sice plnou hubu nabíral „svobodou svědomí“, rozumě jí jen hotovou nevázanost ode všech zákonů! *Ale čeho domáhal se pro sebe a svoje: toho nikterak nemínil postupovati i jináče smýšlejícím.* Řeči jeho byly tedy pouhým pokrytstvím!

A jak o svobodě svědomí soudili tak zvaní *reformatoři ve Švýcarsku i Francii*, bylo rovněž již povédáno. Podobá se ta jejich svoboda svědomí oné svobodě, již učili „reformatoři“ němečtí, jako vejce vejci.

4. O tom, jak tak zvaní „reformatoři“ rozuměli ve skutečnosti svobodě svědomí, stůjtez zde některé příklady:

a) *V Norimberku* bylo od roku 1577. až do 1617. kacířství (!) a kouzel neusvědčených, ale toliko podezřelých 356 osob odpraveno a 345 zmrzačeno!

b) *V Anglii*, „*státu svobody*“, napočítal Vilém Peun, nekatolík, na 5000 lidí, kteří pro víru v žalářích zahynuli. A dějepisec Mackintosh vypočetl, že v Anglii bylo od roku 1660. až do 1685. na 25.000 lidí pro náboženství uvězněno, a 15.000 rodin zničeno. A jak se Angličané chovají k ubohým, ožebračeným katolickým Irčanům až na nynější den, ví celý vzdělaný svět, a uznává to za černou skvrnu celého století!

c) *V Dánsku* měl do nedávna katolický řeholník dopadený na hrdle potrestán býti.

d) *Ve Švédsku* bývalo vyznávání katolické víry zvláště hrozně trestáno. Muži bývali mučeni a usmrcováni; ženy znectěny. Oproti vši ženské stydlivosti nasypávali jim netvorové lidští střelný prach, ježž zapalovali. Pak s ubohým začali tančiti, se řehtati, je kopati a kousati, jako roznícení hřebci. Mnozí katolíci, aby ukrutností těch ušli, raději do lesů mezi zvěř se odstěhovali, než aby mezi takovými spustlíky žili. Ba ještě L. P. 1854. bylo sedm paní, jež z přesvědčení katoličkami se staly, ze země vyhnáno!

e) Jak ukrutně bývali v **Holandu** katolíci pro víru svou pronásledováni, o tom píší sami protestanté věci děsné. Tak bývali katolíci posazeni nazí na otvory kovových nádob v kterých byly hladové krysy. Pod nádobami rozděláu by oheň, aby rozpálením nádob krysy tím více byly poháněny, skrze živé maso na otvorech sedících katolíků se prožrati.

Vypravují se ještě i hroznější věci, jež opakovati péro se vzpouzí!

f) *Ve Francii* nosil vůdce francouzských protestantů, čili jak se tam nazývali „hugenottů“ Briquemaut (Brykmó), pásek na krku ze samých uší povražděných kněží, jak vypravuje slovatný kardinál Hergenröther ve svých církevních dějinách (III. 176). A Aubert le Mire vypravuje, že hugenotti dle svých vlastních přiznání, *v jediném roce 1562 zavraždili na 4000 řeholníků obého pohlaví, násilně znectili 12.000 jeptišek, zničili 2000 klášterů, 90 nemocnic, a na tisíc kostelů!* A považme, že podobné divoké řádění, jako u nás husitské, tam trvalo *na padesát let!!*

5. Tak naplněny jsou dějiny církevní důkazy, jak protestanté svobodě svědomí rozumějí, a jak ji konají. Kdo má příležitost s nimi se stýkati: sezná, že posud svobodu svědomí *jen pro sebe chtějí, ale katolíkům nikterak ji nepopřávají*, když k tomu moc ve svých rukou mají! Tak zvaují „kulturní boj“, v Německu v nejnovější době od protestantů zahájený, a pro Církev katolickou čestně dobojovaný, jasné nám o tom podává svědectví. A tak činí protestanté ne pro zákon Boží, ale pro mínění svá, *stále se měnící!*

Jednání takové při protestantech jest věru nepochopitelným; nebo mají-li za pravdu zásadu svou, že „si každý z bible víru vyhledati může“ kterak mohou to miti za zlé katolíkům, když i oni na Písmo svaté se odvolávajíce, některým článkům víry jinak rozumějí, než protestanté? Přisuzují-li právo k volnému věření jednomu každému: proč popírají svobody takové zejména katolíkům?

I nebylo by znásilňování katolíků od protestantů ku pochopení, kdybychom nevěděli: že i Lutr, otec jejich, žádal svobodu, čili vlastně nevázanost toliko pro sebe a své, a otroctví pro katolíky a jinak smýšlející!

A čím jiným, než *neslýchaným ukrutenstvím* jest zásada nekatolíků „*cuius regio, illius et religio*“; to jest: „*či jest území, toho má býti i náboženství*“? A na základu této zásady vrchnosti protestantské poddané své ku libovolným změnám v náboženství s neslýchanými ukrutnostmi nutivali. Každý vladař protestantský, ač papežem pohrdal, že od víry apoštolské ustoupiti nechce a jednotu všech pravověřících s nezlomnou bedlivostí střeží: dělal se po pravidlu tom daleko více než papežem, když poddaným *svou* novou víru vnucoval; poněvadž nižádný papež nikdy na víře Kristově ničeho neměnil a měniti nesmí. an by se jinak Kristu Pánu zpronevěřil! Činívá toliko to, že někdy za souhlasu biskupů,

jakožto dědiců svatých apoštolů, některé články víry v pochybnost snad brané, jakožto vrchní učitel v Církvi, *určitějšími slovy vyjadřuje*, čili článek víry (*dogma*) prohlásí tak, jak jemu ode všech katolíků rozuměno býti má. Nikdy však nových učení nečiní!

§ 41. Doslov o reformaci nepravé.

1. Od protestantů mnoho vychvalovaný pruský král *Bedřich II.*, úskočný a věrolomný protivník císařovny Marie Teresie i říše její, napsal o tak zvané reformaci, jejíž sám byl vyznavačem, tato památná slova: „*Knížata* na severu povinna jsou bez odporu Lutrovi a Kalvínovi velikými díky; nebo tito, jinak *bídáčtí muži*, osvobodili jich od jha kněží, a sekularisováním (to jest zabráním) statků církevních důchody jejich znamenitě rozmnožili. Sledujeme-li tento ruch do jeho prostých začátků, seznáme, že to bylo dílo zájmů (prospěchářství). Netřeba se domnívati, že by *Hus, Lutr a Kalvín* byli *duchy nad jiné vynikajícími*. Nebo s pohlavary náboženských sekt bývá to jako s vyslanci. Mnohdy hlavy prostřední přicházejí k cíli, jen když poměry jsou jim příznivými. Doba nevědomosti byla vždy působilá pro panství fanatiků (přemrštěnců) a reformátorů! . . . Od té doby, kdy v protestantských zemích duchovníci ničeho ztratiti nemohou (ovšem poněvadž vláda světská veškerou moc k sobě potáhla), také hlava sekty ničeho získati nemůže . . . Pozastavíme-li se při hrubých sprostotách ve slohu: *objevuje se nám Lutr jen jako divoce rozčilený mnich, jako barbarský (čili surový) spisovatel nevzdělaného lidu*. Proč že psal a horlil s tolika nadávkami a potupami? Třeba uvážiti, že ti, pro které psal, výbuchy hněvu jeho přišli do pohybu, a důvodů nechápali !¹⁾“

A co tvrdil král Bedřich o Lutrovi, jehož víra v zemích jeho byla panující, *platí rovněž i o Husovi, Kalvínovi, Zwinglim, Jindřichu VIII. a jich stoupencích*. Všichni vyznamenávali se nejhroznějšími ukrutnostmi i v slovích i skutcích. Lid nechápal jejich důvodů, ale dal se unésti jich rozvášněným horováním; a pánové, žádostiví statků církevních anebo z odporu proti moci církevní, jim z pravidla v bořivém dílu odporu nekladli, *aby se z cizího obohatili, a moc církevní buď zlomili, buď sobě služebnou učinili!*

¹⁾ Evers II. 385.

Tak se stalo, že za přízně krále Václava rozpoutány jsou svazky církevní *od Husa*; a v nastávající revoluci páni i statků církevních i svobod lidu uchvátili, a pro sebe zajali.

Za přízně v náboženství nerozhodného, ale ziskuchtivého kurfirsta saského, roztrpčeného, že papež odpustky při jeho kostele zastavil: rozmohlo se *hnutí Lutrovo*, jež on, ohnivou výmluvností a bohatou obrazotvorností jsa obdařen, až šíleně rozdmýchoval a rozšiřoval. Svedený lid však ve válce selské strašně za to „evangelium“ Lutrovo vytrpěl; a mimo to byl, jako před sto lety v Čechách se stalo, vyloupen, zotročen, zbědován.

A podobně dělo se ve *Švýcarsku*: pod záštitou mocných magistrátů v Ženevě, v Basileji, v Curychu, ujařmovali i olupovali lid o víru Kalvín, Beza, Oekolampad, Zwingli, a jich stoupenci.

V *Anglii* stali se pod pláštěm víry sami panovníci nejhoršími utiskovateli poddaných svých.

O cti Boží, kterou tak zvaní reformatoři ústa nabírali. v pravdě skoro stopy není; nebo vyjma snad Husa, všichni oddáni byli nejsprostším žádostem tělesným, a celou reformaci začínali ne pro Boha, ale hlavně — k vůli nevázanosti, smilstvu, statkům pozemským!

2. A jaký byl život, taková byla i smrt lžireformatorů. *Hus* v neskrocené ctižádosti a domýšlivosti od soudů církevního i světského odsouzen, jako zpyšnělý anděl propadl smrti v plamenech!

Lutr, odpadlý mnich a kněz, po životě hrozně prostopášném umřel jako samovrah!

Opadlý kněz *Zwingli* po životu nestoudně nemravném, skonal ve zbroji bojovníka světského na bojišti, s Bohem neusmířen.

Kalvín, znamenáný pro sodomství jako Kain pro bratrovraždu, po hrozných ukrutnostech vypouští ducha z těla zvolna umírajícího.

Hutten Filip Hessenský, kurfirstové sasští, *Jindřich VIII.* trápí se dlouhá leta nemocí nejohavnější, a na ni i zmírají!

A lidé takoví, měli by býti „nápravci“ Církve, pravými následovníky Bohem osvícených proroků, Kristem Pánem nadšených apoštolů, světu odumřelých vyznavačů?!

3. „Dle ovoce jich poznáte je!“ pravil Spasitel. A uvážíme-li ovoce prací tak zvaných reformatorů: věru nemůžeme v nich zřítí ovoce Ducha svatého; ale ovoce, jež na místě radosti, může nás naplniti pláčem!

V *Čechách* zůstaly po Husovi vypálené obce, hrady, kostely i kláštery, jež byly sídly všeho vzdělání i umění tehdejší doby. Rukopisné knihovny, díla umění stavitelského, malířského, sochařského a jiných propadly záhubě, a sotva některé cenné zbytky se na nás dochovaly.

V *Německu* nazval Lutr university hrady ďáblými na zemi, jež by měly na prach rozmeteny býti; a tvrdil, že kdo syna posílá na studie, obětuje ho Molochovi, ďáblu. Tupil to, že prý nikdo nemohl se státi farářem, leč by se byl stal dříve doktorem, mistrem neb aspoň studentem na universitě; a tvrdil, že prý „osel musí býti dříve korunován, než smí vládnouti.“

I nazýval vzdělávání rozumu velikou nepravostí. Ježto prý „rozum jest nejvyšší nevěstkou ďáblí, arcinepřítelem víry, od počátku od ďábla posedlým“; „filosofie čili mudrcví, že jest starou babou, po řecku smrdící!“ A hle! jaké bylo ovoce boření jeho?

University byly opouštěny; některé, jako v Basileji, docela zanikly; a *studentů* začalo býti po desíti, kde jich jindy bylo po stech i tisících! Sám Melanchton míval až i jen 4 neb 6 posluchačů! A pro bouření proti sochám a obrazům v kostelích veškeré *umění* tolik skleslo, že umělci sami umění svého opouštěli, jen aby se uživili. Tak příkladně Hans *Holbein* mladší, umělec veliký, musel se státi pouhým natěračem, nechtěl-li hladem zemřít; a malíři v Basileji vyžádali si povolení, aby jen oni směli malovati masopustní škrabošky, jen aby s rodinami svými nezahynuli!

A jak že prospíval lid ve známosti Bohem zjevené víry, a jak v mravech uslechtilých?

Netřeba tázati se na to snad paměti katolických, ale stačí poukázati na slova samého otce revoluce šestnáctého století. Na cestě své do Wormsu hlásal Lutr v Erfurtu: „Nezáleží na kostelích dřevěných a kamených; ty mají býti sbořeny. Třeba činiti, jako činil Žižka, jenž kněze a mnichy ničil a kostely bořil. Jest-li se s kněžstvem a kláštery jinak nezatočí, křesťanský svět schudne!“ A jindy štvál řka: „Nemáme, přestatí papeži i říši jeho klnouti, a v rouhání se jim a hanobení jich hub svých zavíratí; ale máme bez přestání proti nim kázati!“

A jakého dočkal se ovoce? Sám již roku 1525. hněvivě dí o víře vyznávačů svých: „Nyní jest *zrovna tolik sekt a věr, kolik je hlav!* Žádný hlupák (Rülze) neú tak hrubým, aby, když se mu něco zdá, nemyslel, že mu to Duch svatý zjevil, a chce prorokem býti!“ A jaké *mravy* z jeho rozkladného učení povstaly, sám líčí, řka: „*Evangelici jsou sedmkrát*

horší, nežli byli dříve! Nebo když jsme jich naučili „evangelium“: kradou, lhou, podvádějí, žerou, chlastají a tropí veliké nepravosti! Jednoho ďábla jsme vymetli, sedm jiných za něj do nás vjelo (!), jak vidno nyní na knížatech, pánech, šlechticích, měšťanech, sedlácích, jak se nyní chovají, na Boha, jeho hrozby beze všeho ostýchání nedbajíce. Proto: *Ať do toho hrom a blesk udeří, a srazí všechno na hromadu!*“¹⁾

A jindy dí Lutr: „Od doby, kdy se naše učení hlásá, stává se svět horším, vždy bezbožnějším a nestydatějším. Lidé jsou lakomější, smilnější, než kdy dříve v papežství! Všude jen hrabivost, nestřídmost, obžerství, smilstvo, hanebné nepořádky a ohavné naruživosti!“

A ten Wittenberg, jenž by byl měl přece pro působení tu samého Lutra nejlepším býti, tolik ho rozhořčil: že ho *Sodomou* nazval, opustil, a vrátiti se do něho nechtěl!

Zdaliž mohl by kdo učení Lutrova hůře odsouditi, nežli učinil toho takto on sám?

A jestliže Lutr na místě otcovských slov, kazatelům víry své ve spisech svých *zanechal celou sbírku neslýchaných nadávek*: kterak mohl očekávati, že oni budou kázati „čisté evangelium?“ Ó kázali a stoupenci jejich káží až posud to evangelium — „čisté“, ovšem ale ne Boží!

Jak málo spokojenými byli povážlivější lidé již za času Lutrova s takovýmto jeho „evangeliem“, on sám doznává, když tvrdí: „Kdybych chtěl, *snadno bych toho dokázal, že bych dvěma nebo třemi kázáními lidu opět do papežství, a k novým pou- tím a mším přivedl!* Víím, že jest jich ve Wittenbergu sotva deset, kteří by se nedali zpět uvésti, kdybych chtěl užívatí takové svatosti, jako v papežství jsem užíval, pokud jsem mni- chem byl!“

Takovýchto tedy konců dočkal se sám Lutr, jenž byl revoluci rozpoutal takovou, která všechny duchovní i světské záležitosti v nesmírný zmatek byla uvedla; veškerým posa- vádním pořádkem až do základu otrásla!

4. A podobně, jak se dělo Lutrovi, stalo se i jiným, *nikým nepovoláním „reformatorům“*. Aby mohli učení svá ja- kožto pravá rozhlášovati: povrhli vážností Církve učící, na skále Petrově vzdělané, které Spasitel tak poslouchati velel, jako Sebe Samého; a počali hlásati, že jeden každý víru svou v Písmě svatém samotným vyhledati si má. Tu hledal každý, co se mu líbilo, a hledá posud!

¹⁾ Evers V. 55

Ale jako tak zvaní reformatoři pohrdli neomylným učením Církve svaté, Duchem svatým řízené, toliko na rozum svůj se spoléhající: tak zase jiní po nich začali, a větším právem! pohrdati učením a vyznáním víry Husovy, Lutrovy, Kalvínovy a Jindřichovy, tak že se z původního jich učení u protestantů toliko skrovné zbytky zachovaly. *A ten rozklad jde dál a dál*, takže protestanté namnoze, nemajíce se u víře o koho pevně opřítí, vůbec veškeré víry i v Písmo svaté se zřekli, a pouhými *rozumáři*, anebo *hotovými nevěrci* se stali!

Svobodomyslníci naší doby ničím jiným nejsou, než dědici víry, že každý v Písmu svatém libovolně víru vybrati si může. A dědici živých svobodářů jsou *socialisté a anarchisté*, kteří již vši vírou v Boha i nesmrtnost duše vůbec pohrdli, a nikoho nad sebou více ztrpěti nechtějí, ani Boha, ani krále, ani pána: aby jen po pudech svých jíti, a jako ta nemá tvář zvířecím žádostem bez jakékoli úzdy sloužiti mohli!

5. Dodávám, že dědicové husitů zanikli tím, že k luteránům přidali se v Čechách hlavně *utrakvisté*, čili podobojí; a ku stoupencům Kalvínovým hlavně v mravech přísnější *čeští bratři*, jichžto společným dílem byla pak v sedmnáctém století *třicetiletá válka*, která nejvíce v Čechách zuřila, a nevýslovných běd na ubohou naši vlast přivedla, ba národ náš na pokraj záhuby uvedla!

Pokud člověk jest zdrav a pln síly: tu se mu snad protestantství jakožto „svoboda od povinností k Bohu“ zamlouvati může. Již vyšší duch, anděl, prohlásil Bohu: *Nebudu sloužit!* Avšak za to — svržen jest s nebe! I prvnímu člověku již zdálo se nepohodlným, aby Bohu sloužil odříkáním se požitku zapovězeného; ale za to vyhnán jest z ráje! A tak ozývá se posud v každém duchu stvořeném žádost po neodvislosti a svobodě i oproti Bohu. Ale konec bývá smutný, poněvadž praví Písmo prostě, zřetelně: *„Kdo neuvěří, bude zatracen!“*¹⁾

Proto i povážlivější protestanté, porovnávající víru svou s naukami a životem Církve katolické, říkávají: *„Evangelisch ist gut leben — katholisch ist gut sterben!“* To jest: *„Evangelicky se dobře žije — ale katolicky se dobře umírá!“* A jedná-li se o smrt a věčnost: tuť zajisté při nejistotě smrti lépe jest, přidržovati se toho lepšího, jistějšího!

Vždyť vypravuje se, že i sám *Melanchton*, společník Lutrův, matce své, dobré katoličce, ale bouřením novověrců v rozpaky uvedené, když se ho před smrtí tázala, zdali by

¹⁾ Mark. 16, 16.

snad jistěji v protestantství zemřít mohla, radil, „aby jen v tom, čeho se posud přidržovala, věrně až do smrti setrvala!“ Tedy sám Melanchton vlastní matce nevěděl lepší rady dáti, než aby v náboženství katolickém věrně až do smrti setrvala! Nebo na pravdě jest, co tvrdí pruský král Bedřich, an dí: „Zwingliani čili helveti chovají se k Bohu, jako k sobě poddanému, (poněvadž si chléb při své večeři Páně sami podávají, v lavicích sedíce); luteráni jako k sobě rovnému; a ien katolíci jako — k svému Bohu!“

A proto také já napsal knihu tuto. Na spásu duše své tvrdím, že mi při tom nikterak nešlo o to, abych snad *bloudících u víře bratrů* znectil: ale snažil jsem se toliko na základu uvedených knih představit jim zrcadlo, v něž by nahlédnouti mohli, aby se snad poznali, a pokud čas, v jedinou Církev Páně, na Petrovi jako na skále vzdělanou s pokorým a upřímným srdcem se vrátili!

Psal jsem však *i pro katolíky*, ano hlavně pro ně, aby od bloudících bratři svěsti se nedali, Církev svou milovali a v ní i jednou plní nadějí na zaslíbení Syna Božího umírali; ježto sice „*evangelicky anebo svobodářsky pohodlněji se žije, ale po katolicku lépe se umírá!*“

O čemž ještě mnohem více poučí nás následující díl druhý!

DÍL DRUHÝ.

O R E F O R M A C I .

Seznam spisů,

jichž ku sepsání knihy této použito bylo.

Do druhého dílu.

1. *Consilii Tridentini historia* a P. Sfortia Pallavicino S. J. Coloniae Agrippinae 1717. Tres partes. Apud Fr. Metternich.
2. *Consilii Tridentini canones et decreta.* Romae in Propaganda. Lipsiae apud Bern. Tauchnitz 1852.
3. *Beschlüsse u. Glaubensregeln des Concils zu Trient* von Dr. Valent. Loch. Regensburg bei Georg J. Manz 1869.
4. *Das heil. Concilium von Trient* gegen die Neuerer des 16. Jahrhunderts. Vom hl. Alfons M. Liguori. Regensburg 1845. bei G. Manz.
5. *Církevní rok.* Vydal v Praze svým nákladem kan. B. M. Kulda, 6 svazků.
6. *Leben des Papstes Pius V.* vom Grafen Falloux. Regensburg 1873.
7. *Leben des h. Caroli Borromaei* von Petr Giussano. Deutsch in Freiburg herausgegeben 1618.
8. *Vom Leben u. Sterben des hl. Carl Borr.* von Caspar Flurschütz Augsburg 1611.
9. *Der heil. Carl Borromeus* von Dr. Dieringer. Köln 1846. b. Bachem.
10. *Von dem frommen Leben des hl. Carl Borromeus* von Ah. Einsiedeln bei Benziger. 1884.
11. *Geist des heil. Carl Borr.* von Kroeffiges. Mainz bei Kirchheim 1873.
12. *S. Caroli Borromaei vita, res gestae et miracula per Franc. Peniam.* Ambergae 1671.
13. *Das Leben u. die Tugenden des hl. Franz v. Sales* nach gerichtlichen Zeugenaussagen. Amberg 1876. b. Habel.
14. *Život sv. Františka Sales.* Sestavil Jakub Procházka. Brno 1879. Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje. 2 svazky.

15. *Der Geist des hl. Franz v. Sales*. v. Bischof Joh. Camus. Wien 1830. 2 Bde.
 16. *Das Leben des hl. Alfons de Liguori* von P. Dilgskron. Regensburg b. Fried. Pustet 1887. 2 Bde.
 17. *Das Leben des hl. Ignatius v. Loyola* von P. Ribadeneira. S. J. Paderborn 1887. J. Schröder.
 18. *Lebensgeschichte des Petr Canisius* v. P. Dorigny S. J. Wien b. Mechitaristen. 4 Bde. 1837.
 19. *Jesuiten Fabeln* v. P. Duhr S. J. b. Herder in Freiburg im Br. 1892.
 20. *Život sv. Vincence de Paula*, od Václava Štulce v Praze.
 21. *Der hl. Vincenc von Paul* v. P. Meier O. S. B. b. Benziger in Einsideln 1879.
 22. *Vlast. Ročník V. Kněz Jan Bosko a řád Salesianů*. V Žižkově 1888.
 23. *Dom Bosko u. die Salesianer* v. Alb. du Bois. Mainz 1885. b. Kirchheim.
 24. *Katolická reformace a mariánská družina v Čechách*. Od roku 1552. do 1655. Napsal P. Josef Svoboda S. J. V Brně 1888. Nákladem Benediktinů.
 25. *Posvátná místa král. hlav. města Prahy*. Napsal Frant. Ekert. Vydáno nákladem dědictví sv. Jana v Praze 1883.
 26. *Antonín Brus z Mohelnice*. Napsal Dr. Kl. Borový. Z dědictví sv. Prokopa 1873.
 27. *Martin Medek*, arcibiskup pražský. Taktéž. 1877.
 28. *Arnošt hrabě Harrach*, arcibiskup pražský. Napsal Dr. Frant. Krásl. Z dědictví sv. Prokopa 1886.
 29. *Dějiny mladoboleslavského školství*. Napsal Fr. Bareš 1888.
 30. *Dějiny města Vlašimi*. Sepsal Fr. Slavík. V Táboře 1889.
- Dále pokračování ve spisech, ku prvému dílu uvedených, a množství případných pojednání.

Sněm Tridentuský.

§ 42. Rozhled o pravé reformaci v Církvi.

1. Dějiny lidské nejsou pouhou směsicí, náhodou se sběhlých událostí: nýbrž dílem živého Boha, Jehož Ruka patrně vše spravuje i řídí, odměňuje i tresce, vždy vůlím i snahám lidským sama konečně určitý cíl vyměřujíc.

Tak se také stalo, že když papežové ve středověku veliké moci své světské, ač spravedlivě nabyté, počali ne tak pro blaho Církve a pro čest Boží užívat, ale spíše k účelům světským zneužívat: Bůh na ně dopustil hroznou revoluci, která sice pozemské snahy jich zmařila, ale také jako bouře v přírodě celý život Církve osvěžila, vzpružila!

Husem, Lutrem a jich stoupenci byly bouře vzbuzeny a náboženské rozbroje rozdmýchány. Bouře ty velikou mocí světskou, kterou papežové byli dle vůle Boží divoké úrody v uzdě drželi, v základech otřásly; ale zároveň vzbudily v Církvi Páně nové síly, jimiž ona ustanovení své od Boha osvědčovala i posud osvědčuje. Za dob našich jest hlava Církve Páně skoro o veškeren svůj poctivě nabytý majetek oloupena: a přece jest světsky bezmocný papež majákem, dle něhož i nejmocnější vladaři tohoto světa lodice národů svých řídí!

2. Po četnějších pokusech, aby Církev ve světáctví zabředající, účelu svému byla vrácena, a duchovnímu blahu národů co možná nejvíce napomáhala: *svolán konečně všeobecný sněm církevní do města Tridentu v Tyrolách, na rozhraní národů italského a německého, jenž trval s přestávkami od roku 1545. až do 1563, a velkolepým působením svým reformaci čili nápravu Církve pravou skutečně provedl.*

Proslavený dějepisec sněmu toho Pallavicino právem tvrdí, že *na celém oboru zemském posud nebylo se k úradám sešlo takové množství lidí proslavených svatostí, důvtipem, učností; při nichž shledána by byla taková počestnost mravů; taková zbožnost; taková péče o podporování bližních; taková zdržen-*

livost smyslů a snaha po věcích nebeských, jako při sněmovnicích tridentských; a že dle vzoru jich sta a sta tisíců věrných katolíků obého pohlaví od té doby obzvláštní oddanost na jevo dávali papeži římskému, jako v náhradu za hrozný pohany, jichž se jemu od Lutra a stoupenců jeho po dlouhou řadu let bylo dostávalo!

Že se svoláním obecného sněmu církevního, tolik potřebného, *tak dlouho odkládáno*: nebylo tak vinou papežů, jak spíše politiky mocnářů. Prodlévání přineslo ale za to zase ten užitek, že náprava byla tím více za nutnou uznána; vášně a jitření se ochladily; a pak s větším klidem o sporných otázkách náboženských a o nutné obnově duchovenstva i věřících pojednáno býti mohlo.

3. *Sněm tridentský zahájen* byl dne 13. prosince 1545. za přítomnosti papežských legátů i císařských vyslanců; a skončen byl dne 4. prosince 1563.

Protestanté se do sněmu nedostavili, ač vícekrát byli vyzváni, aby na něm náhledy své přednesli; a ač dříve vždy ku sněmu obecnému byli se odvolávali! Tím ovšem patrně dokázali, že jim *o pravé učení Páně nešlo*, ale jen o náboženské rozbroje, v nichž by statky církevní zabráti, a z poslušnosti Církve katolické vystoupiti mohli.

Vymlouvali se, že nemohou přijíti, pokud nebude vyjádřeno, že bohoslovci protestantští mají na sněmu hlas rozhodný; že toliko Písmo svaté, bez učení Církve, jestiž pramenem víry; že papež podléhá sněmu, a biskupové neprávem papeži věrností se zavazují. To jest: nechtěli přijíti, až by Církev sama zřízení svému, od Krista Pána jí danému, rukou samovražděnou konec učinila!

Usnesení církevního sněmu tridentského podepsalo *255 otců církevních* skoro ze všech katolických národů, mezi nimiž byli **4 papežští legati**; 2 kardinalové; 3 patriarchové; 25 arcibiskupů, mezi nimi arcibiskup pražský Antonín Brus z Mohelnice; 168 biskupů, a 39 zástupců biskupských; 7 generalů řádů, 7 opatů a t. d.

V rozličných dobách ale za osmnáctiletého sněmování počet účastníků ze stavu duchovenského i panského často se změnil. Bohoslovců z řad duchovenstva světského a řeholního bylo okolo 150.

Usnesení sněmu tridentského potvrdil L. P. 1564. papež Pius IV.; a papež Sixtus V. zřídil roku 1588. *svláštní sbor vykladačů výroků sněmu tridentského*, aby týž o všelikých dotazech a

pochybnostech, jež by z usnešení sněmovních povstati mohly, v jednotlivých případech ve smyslu sněmovních usnesení právoplatně rozhodoval.

4. Co dotýká se *jednání* samého na sněmu, byl ustanoven způsob takový, aby jednotlivé části usnesení napřed propracovány byly ve zvláštních sborech, sestavených z učených bohoslovců, jimž *kongregace* se říkalo. A po opětných poradách kongregací svolána byla teprve schůze obecná čili *kongregace generální*, které byl výsledek porad odborných kongregací ku posouzení předložen. A potom teprv dán jest hotový návrh ku veřejnému sezení sněmovnímu, v němž nikoliv dle národů, jak jindy bývalo, ale dle osob sněmovníků bylo rozhodováno.

Takovýchto *veřejných sezení sněmu* bylo za osmnáct roků sněmování *toliko 25*, poněvadž za jedno předběžné práce vždy mnoho porad a prací vyžadovaly; a pak že sněm pro nemoci, případy úmrtí a politické rozbroje vícekrát musel býti přerušen, než mohl býti dokončen.

Výklady sněmu o víře a nápravě mravů nazvány byly *dekrety*; odmítnutí učení bludného stalo se skrze *kánony*. Ve většině veřejných sezení vyloženy vždy napřed některé v pochybnost brané články víry; načež následovala některá ustanovení o reformaci čili nápravě mravů. Průběhem sněmování *probráno všecko*, čím mohla býti pravá *vira* Ježíše Krista vyložena a obhájena; i co dle poměrů časů mělo na *mravích* býti napraveno.

A tak sněm tridentský stal se pravým reformátorem Církve Páně.

5. *Dle navedení a zákonů obecného sněmu církevního povstaly celé řady reformátorů Církve pravých*; a sice: papežů, kardinálů, biskupů, kněží světských i řeholních. Z těch chci jako na ukázkou některé předvésti, aby se ukázalo, jak veliký jest rozdíl mezi reformatory samozvanými: a reformatory Církve od Boha povolanými; a aby dle toho jeden každý člověk nepředpojatý po chladném uvažování poznati mohl: čeho a koho přidržovati se má, chce li tímto slzavým údolím, a touto cestou trnovou bezpečně kráčet ku blaženosti nebeské!

Když byl sněm tridentský pravou víru utvrdil: povstalo také velkolepé *závodění u vědě*, jež ji na dále v ochranu vzalo i vždy jasněji vysvětlovalo. Povstaly *mohutné církevní řády*, jež náboženský i církevní život oplodily a k netušenému rozkvětu přivedly! A za uschlé větve na stromu Církve v Německu a sousedních zemích: Bohem nadšení misionáři v hrdinském

boji s knížetem tohoto světa vydobyli *bohatou náhradu v jiných dílech světa*, jež tehdy teprv v známost byly uváděny!

Po sněmu tridentském právě začínají *nejskvělejší stránky dějin Církve katolické*, na skále Petrově zbudované!

I promluvím o nich tak, že nejprvé v knize první (v celku třetí) poukáži *ku reformaci Církve vůbec*; a pak v knize druhé (v celku čtvrté) *ku reformaci v Čechách zvláště*.

Knihá třetí.

Sněm tridentský a jeho reformace.

A) Reformace skrze samotný sněm tridentský.

§ 43. Sněm tridentský vysvětluje učení Páně.

Sněm tridentský vyložil učení Páně oproti Lutrovi a stoupeincům jeho, na základu Písma svatého, usnesení dřívějších sněmů, a nepřetržitých podání církevních, po částem vzývání Ducha svatého následovně:

1. Především prohlásil, a sice ve čtvrtém sezení, které knihy dle Krista Pána a učení svatých apoštolů od doby založení Církve za součásti Písma svatého považovány byly a býti musejí!

Písmo svaté ale proto sepsáno nebylo, *aby veškeré učení Páně obsahovalo*, jak svědčí poslední z evangelistů Páně sv. Jan, an *evangelii uzavíraje* dodává: „Mnohé zajisté i jiné divy učinil Ježíš před obličejem učenníků svých, které nejsou psány v knize této; ale tyto jsou psány, abyste uvěřili: že Ježíš jest Kristus, Syn Boží, a abyste věrice život měli ve jménu Páně.“

Apoštolé také nebyli poslání psát, ale učit! Nebo neřekl Pán „Jděte a napište všecko!“ ale „Jdouce učte všechny národy . . . učíte je zachovávatí všecko, což jsem koli přikázal vám.“¹⁾

Apoštolé mnozí vůbec ani slova nenapsali, ale ovšem národy učili.

A čemu apoštolové učili, to pak učenníci jejich sebrali, a pro památku sepsali. A toto „ústní učení čili podání“ jenž latinsky apoštolskou „tradicí“ se nazývá, dodává s Písmem svatým učení Církve katolické teprve úplnou bezpečnosť. Církev

¹⁾ Mat. 28, 19.

katolická má dle toho za *článek víry své vždy jen to, co v Písmu svatém i v ústním podání zabezpečeno jest; co v těch není, toho nikdy za článek víry neměla, nemá a míti nebude!*

Proto sněm učeným bohoslovcům předkem nařídil, aby nejbedlivější skoumání činili o tom, co vše i k Písmu svatému i ku tradici v Církvi *vždy počítáno bylo.*

Když bylo vše náležitě vyšetřeno, usnesl se sněm, *seznam knih, do Pisma svatého patřících, náležitě prohlásiti; co ústním podáním jest a co není, patřičně vymeziti; a každého z Církve vyloučiti, kdo by vědomě a svévolně některými částemi od apoštolů psaného, anebo od samých apoštolů sice nepsaného, ale přece od nich učeného slova Božeho pohrdati chtěl.*

Za církevní, správný text Pisma svatého prohlásil sněm latinský překlad zvaný *vulgata*, jímž jeden každý bezpečně spravovati se může; a *zavrhl jakýkoli výklad Pisma svatého, jenž by se s výklady sjednocených otců církevních ne srovnával.*

Tak ovšem odsoudil sněm i Husa i Lutra i stoupence jich, kteříž ve své pýše živým slovem Církve, čili tradicí pohrdli; a do Pisma svatého samého pak vkládali učení dotud neslýchaná, právě tak: jako by před nimi nikdo Písmu svatému nebyl dobře porozuměl; jako by Bůh toho byl dopustil, aby Církev již v prvních dobách žití svého v učení Páně byla zbloudila, ač Kristus Pán byl apoštolům slíbil, že „s nimi bude až do skonání světa; a že jim pošle Utěšitele Ducha svatého, *Ducha pravdy!*“

Že sněm jasně vyřkl, které knihy do Pisma svatého patří: odsoudil tak Lutra i Kalvína, kteří některé části jeho vypustili, poněvadž se jim k jich učení nehodily. Tak zavrhl Lutr knihy Makkabejské, ježto obsahují učení o očištcích, kterého on popíral; Lutr prohlásil epištolou svatého Jakuba za „slaměnou“, ježto vesměs velí, aby víra naše s životem naším se shodovala; a že tedy třeba dobré skutky činiti, jichž on zavrhl.

2. *V pátém sezení* svém vyložil sněm tridentský učení Církve Páně proti bludařům v příčině **hříchu prvotného.**

I vykládá, že Adam svou neposlušností v ráji dary duše i těla pokazil, a že tato náказа plozením přechází i na všechny potomky jeho. Bůh činí podobně, jako činívá král: že netoliko zpronevěřilého služebníka od sebe vyhání, ale i celou rodinu jeho, s ním zároveň, ze své lásky vylučuje. Bůh odbojného Adama z ráje vyhnal, a *mimořádných* darů duševních i tělesných jemu odňal. Rozum Adamův následkem

toho se zatemnil; vůle dříve k dobrému nakloněná, naklonila se k zlému; tělo stalo se smrtelným, nemocím podrobeným. Roucho svatební, totiž svátost a spravedlnost, jimiž byl Adam přioděn, a jež ho činily hodným království nebeského, Adam docela ztratil. Roucho svatební vrací se nám sice skrze křest svatý; ale zbývá v nás přece i po křtu *žádostivost a náklonnost ku zlému*, jež sice často ku hříchu nás popouzejí, avšak *samy o sobě hříchem nejsou!*

Sněm dodává, že tímto obecným pravidlem nebyla postižena přeblahoslavená Bohorodička, ježto ji Bůh, hledě k budoucí její hodnosti jakožto Matky Syna Božího, ze zvláštní milosti Své z pravidla toho vyňal; čili jak později papež Pius IX. jasnými slovy vyjádřil: *„že ji Bůh ze zvláštní milosti bez poskvrny hříchu prvotního počatu býti i se naroditi dal.“*

3. V šestém sezení vyložil sněm tridentský oproti bludařům učení Církve Páně o tom, **kterak ospravedlněn bývá člověk.**

Kdežto bludaři tvrdili, že člověk ospravedlněn bývá před Bohem pouze skrze víru v Něho; přirozenost jeho že po hříchu prvotném vůbec jest zkažena a ku všemu dobrému neschopná; Bůh že jen hříchy člověka *přikrývá*, a zásluhy Ježíše Krista zadarmo mu *přičítá*; a člověk tedy ničeho pro nebe činiti nepotřebuje, ba ani nemůže: *Sněm učí*, že duchovní síly člověka zhřešivšího nebyly zničeny, ale jen poškozeny; že člověk ospravedlněn, čili nebe hodným se stává ne „pouhou vírou“, ale tak, že Bůh na křtu svatém netoliko *hřích jeho zděděný skutečně ničí: ale také duši jeho rouchem svatosti a spravedlnosti znova odívá*; světlem víry rozum jeho *osvěcuje*; milostí svou vůli jeho k dobrému *naklání*; pro zásluhy Ježíše Krista *za syna ho přijímá*. Člověk však že povinen jest, s milostí Boží *spolupůsobiti*; tedy jak učí zejména svatý Jakub ve své celé epištole, nebe *spolu si zasluhovatí*, jehož by si ovšem bez pomoci Ježíše Krista zasloužití nemohl, jako nemůže přinéstí ovoce ratolesť révová, není-li spojena s vinným keřem.¹⁾

Sněm rozhodně zavrhl učení bludařů, že by po prvním hříchu člověk **svobodu vůle své byl ztratil**, a že tedy jen Bůh v nás dobré i zlé působí, tak že by příkladně zráda Jidášova právě tak byla dílem Božím, jako povolání svatého Pavla! Sic jinak, bylo-li by všecko dílo naše vlastně dílem Božím: bylo by svrchovanou měrou od Boha nespravedlivé,

¹⁾ Jan 15.

když by věrným svým sliboval „odměnu“, anebo neposlušným hrozil „peklem věčným“.

Učení Kalvínovo, že někteří lidé jsou *předurčení od Boha ku záhubě*, naprosto zamítnuto: ježto odporuje i do-
brotě i spravedlnosti Boží.

Také odsouzeno učení novotářů, že každý, když *uvnitř pevně přesvědčeným se cítí*, že ospravedlněn jest: tím samým již ospravedlněn nabyt; ježto i sám svatý Pavel o sobě tvrdí, že ještě tím ospravedlněným není, že žádného hříchu povědomým si není¹⁾; a bez zvláštního zjevení Božího toho také nikdo věděti nemůže.

Zachovávání příkázání prohlašuje sněm za naprosto nutné ku spasení; a učí, že člověk s pomocí Boží příkázání také zachovávatí může, poněvadž by jinak Bůh tolikerými spůsoby poslušnosti nakazovatí nemohl!

Í *vylučuje sněm* ze středu svého každého, kdo by tvrdil, že poslušností oproti zákonům Božím milosti nerozmnožujeme; a že dělá-li člověk co podle zákona Božího: jest to jen znamením a ovocem přijatého ospravedlnění. jak učili novotáři; a že pro křesťana věřícího zákony ani Boží ani církevní neplatí.

Také vylučuje sněm z obcování s Církví každého, kdož by popíral, že lze provinění usmířiti na světě životem kajícím, anebo po smrti v *očistci*.

4. V *sedmém sezení* vyloženo bylo učení Církve svaté o působení milosti Boží v nás ku ospravedlnění, a sice skrze sedm svátostí vůbec; a skrze první dvě, *křest a biřmování* zvláště.

Sněm vylučuje z Církve každého, kdo by popíral, že Kristus Pán ustanovil *těch sedm svátostí*, jež Církev za svátostí má; a sice: *křest, biřmování, svátost oltářní, pokání, poslední pomazání, svěcení kněžstva a stav manželský*.

O *křtu svatém* učí sněm, kterak hříchu prvotného i ostatních osobních hříchů člověka zbavuje, niče jich; prominutí veškerých trestů za hříchy působí; milostí Boží posvěcující jako rouchem svatebním duši přiodívá; svatou i spravedlivou i nebe hodnou jí činí, třemi Božskými ctnostmi jako drahokamy ji zdobí; a do ni nezrušitelný znak vtiskuje.

O *biřmování* učí sněm, že ono jest pravou svátostí: poněvadž v Písmě se dočítáme, kterak sami svatí apoštolové skládáním rukou Ducha svatého v Samaří i jinde udíleli; a nepřetržitě udílení této svátosti netoliko u věrných katolíků,

¹⁾ I. Kor. 4, 4.

ale i u východních odštěpenců po všechna století se zachovalo.

5. Po delší přestávce pokračoval sněm ve svém rokování, a v *sezení třináctém* z dne 11. října L. P. 1551. slavně prohlásil pravé učení Páně o nejsvětější svátosti oltářní: a) jakožto oběti; a b) jakožto svátosti.

I vykládá sněm, že Tělo a Krev Pána našeho Ježíše Krista v podobách čili způsobách posvěceného chleba a vína *pravdivě, skutečně a podstatně* (vere, realiter et substantialiter) přítomnými jsou; a že věřící tedy při svatém přijímání Pána Ježíše v pravdě a ne jen zdánlivě přijímají, jakožto Boha a spolu jakožto člověka.

A tak zavrhl sněm opáčná a mezi sebou se různící učení Lutra, Karlstadta, Zwingliho i Kalvína a jiných. Nebo uče, že Pán Ježíš v nejsvětější Svátosti *pravdivě* (vere) jest přítomen: zavrhl učení, že by Pán Ježíš ve Svátosti té jen jako „obrazem“ byl přítomen. Uče, že Pán Ježíš v nejsvětější Svátosti *skutečně* (realiter) jest přítomen: zavrhl bludné domnění protestantů, že přítomen jest jen potud, pokud vírou Ho poznáváme. Uče sněm, že Pán Ježíš v nejsvětější Svátosti *podstatně* (substantialiter) jest přítomen: zavrhl zejména výklad Kalvínův, jenž tvrdil, že v nejsvětější Svátosti Kristus Pán Sám není přítomen, nýbrž že při jeho „večeři Páně“ věřící toliko nějakou posilu od Něho přijímají.

Tak ale učí sněm, poněvadž *všemohoucí* Syn Boží řekl: „*Toto jest Tělo Mé*“ a ne jinak! A svatý apoštol Páně Pavel v prvním listu ku Korintským v kapitole 11. tvrdí, že „každý, kdo Tělo Páně *ji nehodně*, své zatracení sobě jí,“ poněvadž nerozsuzuje Těla Páně od jiné krmě! Kterak by mohl sv. Pavel zatracením hroziti tomu, kdo by jen nějakou podobu Páně přijímal, ne ale skutečného, přesvatého Těla Jeho s Božstvím spojeného? A také Sám Spasitel skutečně v kapitole 6. evangelia sv. Jana zřetelně pravil: „*Mé Tělo jest pravý pokrm; Má Krev jest pravý nápoj; a nebudete-li jísti Těla mého a píti Mé Krve: nebudete míti v sobě života věčného!*“

Sněm učí dále, že *Kristus Pán přítomen jest celý v každé způsobě, i v nejmenších částkách*; a sice ne teprve při přijímání, ale ihned mezi mší svatou při *pozdvihování*, když totiž kněz ona zázračná slova od poslední večeře Páně nad chlebem a vínem vyslovil. A že přítomen jest tak, že *podstaty chleba a vína promění se v podstaty Těla a Krve Páně*; nikoliv ale tak: že by Kristus Pán přítomen byl ve chlebě a ve víně, jak bludně učil Lutr.

Jestli ale v nejsvětější Svátosti Kristus Pán v pravdě, skutečně a podstatně přítomen jest: dovozuje z toho sněm, že Jemu v té podivuhodné Svátosti náleží také přiměřená, tedy *Božská pocta*, jakou Mu Církev prokazuje v kostelích, při průvodech, výstavech, slavnostech, svátcích; když chová nejsvětější Svátost ve svatostáncích; donášeti dává ku nemocným.

Dále sněm důsledně nakazuje, aby věřící nejsvětější Svátost za pokrm duchovní, od Syna Božího ustanovený, *častěji přijímali*, najisto ale každoročně při velikonocích; a sice vždy po náležité přípravě: po přijetí svátosti pokání, s čistým srdcem, a ne pouze s vírou, jak učili bludaři.

6. Ve *čtrnáctém sezení* vykládá sněm tridentský pravé učení Páně o smíření se s Bohem ve svátosti pokání, a o moci svátosti posledního pomazání.

O svátosti pokání učí obecný sněm, že pokání jest *pravou svátostí*, od křtu rozdílnou; že *potřebnou* jest všem křesťanům, kdo do hříchu těžkého upadli; a že Kristus Pán ji ustanovil po Svém vzkříšení, když dechl na apoštoly a řekl: „Přijměte Ducha svatého. *Komu hříchy odpustíte, odpouštějí se jim*; komu zadržíte, zadržány jsou.“¹⁾ Také v pravomoc Církve ke skutečnému hříchův odpuštění věřili všichni pravověřící křesťané až do doby, kdy se Lutrovi a následníkům jeho zlíbilo, Církev z bludů vinit, s kterou přece Kristus Pán Sám býti slíbil až do skonání světa!

Ku svátosti pokání vyžaduje sněm tyto *tři nezbytné části*:

a) *Litost*, nebo-li *ošklivost* poznaných hříchů, čili *bolest*, že jsme Boha urazili, jež bez víry v Boha ani mysliti se nedá; spolu s opravdovým *úmyslem*, nikdy více nehřešiti;

b) *zpověď* čili vyznání se ze všech těžkých hříchů a jich okolností před knězem, ku zpovídání ustanoveným, s tím úmyslem, aby hříšník od něho dle plnomoci, od Ježíše Krista mu udělené, odpuštění hříchů čili rozhrěšení dosáhl; a

c) *zadostiučinění* čili kající skutky, jež *kněz* hříšníkovi ve zpovědi ukládá za pokutu pro spáchané hříchy, a na výstrahu a ku polepšení. Kajícími skutky takovými jsou: *modlitba*, na usmíření urážek Boha; *almužna* na usmíření hříchů proti lásce k bližnímu; *půst* na potrestání provinění proti samému sobě. Kajícník má si ale i *sám* podobných skutků dobrovolně ukládati, aby jimi záslužných trestů od sebe odvrátil; protože jen tak zásluh Kristových účastnými býti mů-

¹⁾ Jan 20, 22.

žeme, jak dí apoštol Páně: „Budeme-li s Ním trpěti, budeme s Ním též kralovati.“¹⁾

O svátosti posledního pomazání učí sněm trident-
ský, že ono jest pravou svátostí, od Ježíše Krista ku duchovnímu
i tělesnému prospěchu nemocných ustanovenou, jak o tom učí
svatý apoštol Jakub, an píše: „Stůně-li kdo z vás, uveď
(k sobě) kněží Círky, a ať se modlí nad ním, mažice jej
olejem *ve jménu (čili z rozkazu) Páně*; a modlitba víry
uzdraví nemocného a polehčí jemu Pán, a jestliže jest v hří-
ších, budou mu odpuštěny.“²⁾ Také již svatí apoštolé „ká-
zali pokání, vymítali ďábly, a *mazali nemocné olejem a uzdra-
vovali jich*“ ku rozkazu Páně, jak svědčí sv. Marek.³⁾ Není
tedy pomazání nemocných žádným výmyslem lidským.

7. V *sezení dvacátém prvním* pojednává sněm trident-
ský o **přijímání pod obojí a sv. přijímání dítek.**

O **přijímání pod obojí** učí sněm, že ho třeba není
ani nekněžím, ani duchovním, pokud sami mši svatou ne-
slouží, poněvadž pod způsobou chleba anebo vína přítomen
jest celý Ježíš Kristus, jakožto Bůh i člověk, s duší i s Tělem,
s Tělem i s Krví. Také ani Sám Spasitel přijímání pod obojí
nežádal, an dle svědectví evangelia svatého Jana, kapitoly
šesté, sice řekl: „Kdo jí Mé Tělo, a pije Mou Krev, bude
míti život věčný“; ale hned vedle toho zase prostě, o Krví
nemluvě, dí: „Kdo jí Mé Tělo, živ bude na věky!“ A dle
toho také Církev z důležitých příčin z pravidla toliko pod
jednou způsobou svaté přijímání podává. Pod obojí přijímá
toliko obětující kněz, poněvadž při mši svaté koná památku
přebolestné smrti Páně, při které Tělo i Krev Páně byly od-
děleny: Tělo viselo na kříži, a Krev byla prolita!

O **přijímání dítek** posud nedospělých učí sněm, že ho
pro dítky ku spasení zapotřebí není: ježto na křtu svatém
byly za dítky Boží přijaty, a pro svou nedospělost této mi-
losti ztratiti ještě nemohou.

8. *Sezení dvacáté druhé* jednalo o mši svaté. I učí, že
slovy „To čiňte na Mou památku“, dal Kristus Pán apo-
štolům Svým a jich právním dědicům moc, *aby chléb a víno
v Tělo a Krev Jeho proměňovali*, a byli kněžími dle řádu
předobrazeného Melchisedechem, jenž chléb a víno obětoval.

I obětují biskupové a kněží *nekrvavým* způsobem dle
příkladu i rozkazu Páně: Tělo i Krev Pána Ježíše v po-

¹⁾ II. Tim. 2 12.

²⁾ Jakub 5, 14.

³⁾ Marek 6, 12, 13.

dobách chleba a vína nebeskému Otcí, jak učinil poprvé Sám Kristus Pán; a opětuji tak *krvavou* obětí, kterou On na kříži byl vykonal. Nebo svatý Pavel v listu k židům¹⁾ mluví o oltáři obětním, z něhož nemají moci jísti, kteří ještě Starého Zákona se přidržují. Kde ale oltář, musí býti i obětí, obětování i obětující. Obětí jest novozákonný Beránek Boží; obětováním jest mše svatá; obětujícími jsou právní dědicové svatých apoštolů biskupové a kněží.

Obětí mše svaté jest s obětí Krista Pána na kříži totožnou; toliko ve způsobu obětování jest rozdíl. Při obětí na kříži Krev Páně skutečně byla prolita; při mši svaté se ale oddělení Krve od Těla Páně toliko naznačuje, když dvě způsoby, totiž chleba a vína, na oltáři se nalézají.

Poněvadž ale mše svatá jest s obětí na kříži totožnou: proto se také *krvavé obětí na kříži skrze nekrvavou obětí na oltáři ujma nikterak nečiní*; ana mše svatá jest od Krista Pána ustanovena a nařízena jen jakožto prostředek, skrze který nám zásluhy ze Své krvavé obětí na Kalvarii přivlastňuje, kolikrát ho užíváme, čili kolikrát krvavá obětí Jeho skrze mši svatou se opětuje.

A jako v Starém Zákonu konány byly *obětí chvály, dikučinění, prosebné a smírné*, jež pro budoucí dokonalou obětí Vykupitele na kříži cenu měly; tak i mše svatá, obětí Nového Zákona, vždy trvajícím památka na krvavou obětí Syna Božího a obnovování jí, jest pravou *obětí chvály* na vyznání nejvyšší moci a vlády Boží nad námi; jest pravou *obětí děkovací* na poděkování Bohu za obdržení dobrodiní; jest pravou *obětí prosebnou* na vyprošení potřebných milostí a darů od Boha; jest pravou *obětí smírnou* na odpuštění hříchů a usmíření Boha; a může obětována býti ve prospěch živých i zemřelých.

Při mši svaté jest obětujícími i obětí Kristus Pán Sám; kněz jest toliko viditelným zástupcem Jeho.

Poněvadž ale Kristus Pán při mši svaté *Sám v rukou kněze se obětuje*: má každá mše svatá o sobě stejnou cenu, bez ohledu na větší nebo menší hodnost kněze obětujícího, a Syna Božího zastupujícího.

A že Kristus Pán *jest obětí*: působí každá mše neomylně, jen když člověk, za něhož se obětuje, působení obětí Páně ze své strany překážek neklade. Zbožnost kněze obětujícího ku snadnějšímu dosažení milostí Božích ale napomáhá.

¹⁾ Žid 13, 10.

Mše svatá smí se také sloužiti na počest *kteréhokoli svatého*. Neobětuje ale kněz tomu kterému svatému: nýbrž při mši svaté vzpomíná jen jeho ctností a od Boha vyznamenání; a pro ně Bohu díky činí. Tedy mší svatou na počest svatého kněz konečně přece jen na čest Boží obětuje, a svatého při ní toliko za přímluvu u Boha prosí.

Obřadů, svící, kadidla, posvátných rouch užívá se ale při mši svaté dle platných nařízení církevních, aby věřící skrze ně tím více upozorňováni byli na velebnost přesvaté té oběti, a s tím větší nábožností jí obcovali. Bůh Sám již v Starém Zákonu, při nedokonalých obětích, nařídil řády pro kněze, předepsal jim nádobí, roucha, užívání kadidla, obrazy cherubínů do svatostánek.

9. V sezení *dvacátém třetím* sněmu tridentského pojednáno bylo s velikou pečlivostí a zevrubností o svátosti svěcení kněžstva, které bludaři popírali.

I bylo vyloženo, že jako Kristus Pán ustanovil novozákonní *oběť* mše svaté: ustanovil i také k *obětování* zvláštní řád kněžský, od starozákonného rozdílný. A tomu řádu kněžskému že dal moc nad Svým Tělem i Krví Svou, aby jich mohl obětovati i rozdíleti; dále že mu dal moc, aby mohl jménem Jeho také hříchů odpouštěti i zadržovati. Proto řekl Pán při poslední večeři: „To číte na Mou památku!“ A po Svém vzkříšení: „Přijměte Ducha svatého. Komu hříchy odpustíte, odpouštějí se jim!“

Aby ale v obětování, v udílení svátosti, a ve správě věřících pořádek a jednota panovaly: *Sám Kristus Pán ustanovil řád biskupů, kněží i jáhnů*. K nim přidružila Církev dle právomoci, od Krista Pána jí propůjčené, nižší, přípravné řády: podjáhnů, akolythů, exorcistů, lektorů, ostiariů čili vrátných.

Kdo k některému vyššímu stupni vystoupil, nepozbývá moci, kterou měl na stupni nižším: ale dostává ku posavadní moci jen moc a milost novou. Tak kdo se stal jáhnem: dostal novou právomoc, aby směl kázati, slavně křtiti; ale smí i na dále konati vše, co směl činiti jakožto podjáhen, akolyt atd. Kdo se stal knězem: smí i na dále jako jáhen kázati, slavně křtiti; ale smí také v nové důstojnosti i obětovati, hříchů svátostně odpouštěti, poslední pomazání udíleti, sňatkům žehnati.

Plnou moc apoštolskou mají ale biskupové pod vrchní správou papežovou, podobně jako apoštolé Páně stáli pod správou sv. Petra. Jen biskupové smějí všech sedm svátostí

udíleti, kněžím a níže postaveným duchovním i obyčejným křesťanům jménem Božím platná nařízení dávatí.

Jen apoštolé světili dle svědectví Písma svatého následovníky i pomocníky své skládáním rukou a modlitbou, a udíleli jim tak dary Ducha svatého, jež ostatním věřícím se nedostávají. Že by ale kněz anebo docela nekněz jiné na biskupy neb kněze světiti mohl, jako příkladně Lutr činiti se opovážil: jest věci neslýchanou, *rouhavou*, poněvadž nikdo nemůže platně rozdíleti, čeho sám nemá!

Že by snad všichni věřící s kněžími i biskupy v Církvi stejnou moc měli, jak učili bludaři, nepravdou jest. Nebo praví Písmo, že „**biskupy ustanovil Duch svatý, aby spravovali Církev Boží, které Kristus dobyl Krví Svou.**“¹⁾)

Také nemůže žádný biskup ani kněz, jednou posvěcený, vícekrát neknězem se státi: poněvadž při svěcení vtiskuje se duši jeho, podobně jako při svátosti křtu a biřmování *znak nezrušitelný*. Také mají biskupové a kněži moc od Boha, a ne od lidí, kteříž by jim jí zase odebrati mohli.

Nekněži toliko v nevlastním smyslu „*královským kněžstvem*“²⁾) se nazývají. Neboť nemají žádné moci nad Tělem a Krví Páně, a nemohou jich sami obětovati; mají ale jen při obětích kněží svými modlitbami, chvalami, a jinými dobrými skutky *spoluúčinkovati, oběti kněze podporovati*, jsouce *spoluúdy tajemného Těla Církvě*, jehož hlavou jesti Kristus, Kněz věčný!

Bezženství pro kněze Nového Zákona jest nezbytnou potřebou. Nebo kdo má ženu, stará se o tisícere věci pozemské, jak by se ženě zalíbil, a děti zaopatřil: a tak nemůže se zcela věnovati Bohu, a blahu svých bližních, jak toho stav jeho vyžaduje³⁾.

Kdo však ženy zdržeti se nedovede anebo nechce: ať do stavu toho nevstupuje, ježto v příčině té má každý úplnou volnost! I v Starém Zákonu bylo kněžím zakázáno, se svými ženami manželsky obcovati, když měli služby v chrámu konati.

Slovy Hospodinovými: „*Rostětež a množte se!*“ není jednomu každému manželství nakázáno, jak bludně učili Lutr a stoupenci jeho. Slova ta obsahují jen *požehnání pro celé pokolení lidské vůbec, ne ale rozkaz pro každého jednotlivce zvlášť!*

¹⁾ Skut. ap. 20, 28.

²⁾ I Petr 2, 9.

³⁾ I. Kor. 7, 33.

Sic by jinak lidé neduživí, a ku manželství neschopní, ani do nebe přijíti nemohli, když by do stavu manželského nevstoupili! Kristus Pán také apoštolů nevyvolil, aby četného potomstva tělesného zanechali: ale velel: „*Jdouce, učte všechny národy!*“ Jakoby řekl: Zjednejte si četné potomstvo duchovní ze všech národů.

Proto, kdo se Bohu slibem čistoty zavázal, *povinen jest, slibu svému dostáti*; ano Bůh Sám jest mu v tom nápomocen, jak dotvrzuje sv. Pavel, když píše: „Všecko mohu skrze Toho, Kterýž mne posiluje.¹⁾“

10. *V dvacátém čtvrtém sezení* bylo zevrubně pojednáno o svátosti stavu manželského.

O stavu manželském obecní sněm tridentský vymezil učení Církve takto: Stav manželský ustanoven byl již v ráji; od Krista Pána byl ale *mezi křesťany na svátost povýšen* takovou, aby, „co Bůh spojil, člověk nerozloučil“ (Mat. 19, 6); to jest na dokonalé se odevzdání jednoho manžela druhému až do smrti jednoho z nich. *I není dovoleno muži, více žen zároveň míti než jednu; jako ani ženě dovoleno není, míti více mužů než jednoho.*

Církev může s důležitých příčin některé vyznavače své prohlásiti za neschopné ku vstoupení do manželství, vůbec s každou osobou druhého pohlaví, anebo aspoň s některými; čili: Církev má právo od Boha, stanoviti svým věřícím *překážky buď manželství zrušující anebo aspoň je zapovídající*; a také z důležitých příčin jisté osoby od překážek těch osvo-
bozovati nebo-li jim překážky promíjeti (dispensovati).

Aby se při uzavírání sňatků manželských všelikým nepořádkům konec učinil: ustanovil sněm, že budoucně má býti každý sňatek za neplatný považován, jenž by nebyl uzavřen *před vlastním farářem snoubenců, a u přítomnosti aspoň dvou svědků*, po předchozích třech prohláškách, jež vykonati se mají při svátečních službách Božích.

Také podán seznam i výklad překážek manželství zrušujících anebo zapovídajících, a slovy nejpřísnějšími všechno souložení neoddaných odsouzeno.

11. *V dvacátém pátém a posledním slavném sezení* sněmu tridentského vyloženo bylo učení Církve Páně o očistci, účtě svatých, a jich obrazů i ostatků

a) **O očistci** učí sněm, pokračuje v učení o ospravedlnění, v sezení šestém započatém, že: v hříšnicích zbývá i po odpuštění hříchů a věčných trestů přece ještě povinnost, aby

¹⁾ Filip. 4, 13.

spravedlnosti Božské zadost činili *na světě*; a když tak více učiniti nemohou: že propadají trestům *v očištcí*, v nichž zůstanou potud, až by tam jeden každý dle svého vlastního zasloužení jako zlato v ohni úplné čistoty a svatosti nabył.¹⁾

Duším v očištcí mohou věřící na zemi *po způsobu přímlyv pomáhati* dobrými skutky, hlavně ale obětí mše svaté. I v Starém Zákonu konaly se již oběti za zemřelé²⁾.

b) Uctívání svatých prohlašuje sněm za užitečné, poněvadž svatí, jak nesčetnými příklady dokázáno, skutečně za nás orodují, a přímlyvami svými pomoci nám mohou a pomáhají.

Také smíme uctívati *obrazy i ostatky svatých*, ne jako by nám samy o sobě pomoci mohly: ale poněvadž čest, jež obrazům se děje, vztahuje se k tomu, jež představují. Tak příkladně když před křížem smekáme, se koříme, obrazy svatých líbáme: čest prokazujeme vlastně Kristu Pánu Samému, anebo některému svatému příteli Jeho. A obrazy neb ostatky svatých při sobě chovajíce: tím spíše připomínáme si také Boha, Jeho dobrodiní a milostí, svatým prokázaných.

Odstraněna má býti ne úcta svatých a těch věcí, jež nám ji na paměť uvádějí: ale všechna mrzká lakota při užívání věcí posvátných; všechno zneužívání jich; všechno, čím by lid věřící v blud nebo pohoršení uveden býti mohl.

Uctívajíce svatých, uctíváme v nich na konec Samého Boha, bez Něhož nebyli by se svatými stali.

Zejména něžněji *uctíváme Matku Boží*, poněvadž ona nade všechny svaté jest vyvýšena, a *přímlyva její u Božského Syna jejího jest nejmocnější*, jak o tom vypravují nesčetné zázraky, jež na přímlyvu Bohorodičky se staly a stále dějí.³⁾ Kdo nectí Matky Marie, v pravdě nectí ani Syna jejího! Kdo pohrdá Matkou, pohrdá i Synem jejím!

c) Konečně vyložil sněm také učení o odpustcích, jež s úctou svatých úzce souvisí. I učí, že Kristus Pán Církvi dal moc, odpustky čili odpuštění časných trestů za hříchy udíleti; že skrze ně přivlastňují se nám zásluhy Ježíše Krista i svatých jeho.

Potom odsuzuje sněm těch, kdož církevní odpustky za ničemné a neužitečné prohlašují. Dále přísně zakazuje, aby za příčinou udílení odpustků mrzký zisk vyhledáván byl.

¹⁾ Srovn. Mat. 5, 25.

²⁾ Machab. 12, 43.

³⁾ Příkladně za nás v Lúrdech, Filipsdorfu atd.

K získání odpustků vždy jest přede vším zapotřebí, aby křesťan, jenž je získati chce, *byl v stavu milosti Boží*; čili aby byl aspoň bez jakéhokoli hříchu smrtelného, a vyplnil podmínky, pod kterými se odpustky udílí. —

Takovýmto směrem obecný sněm tridentský učení Církve, od bludařů v odpor braná, jasně vyložil; a četnými doklady z Písma svatého a učení otců církevních, od nejstarších dob církevních počínaje, dokázal: *že Církev katolická na skále Petrově v Římě vzdělaná, od učení apoštolského v ničem se neuchýlila, a jest pravou a jedinou Církví Ježíše Krista!*

A poněvadž jest jen *jediná Církev Páně*, a tou jest Církev katolická: vybízí sněm všechny jinak smýšlející, aby pro spásu duší svých k ní se přidali; řízení jejímu jako zřízení Božímu s dětinnou důvěrou se odevzdávali; a milostí, jichž ona jest rozdatelkou, ku svému prospěchu co nejhorli-
věji užívali!

§ 44. Sněm tridentský ustanovuje nápravy v Církvi.

1. Jako sněm tridentský vyloučil z *pravé víry* Kristovy veškeré hludy a příměsky lidské, a určitými slovy oproti bludařům pravé učení Páně vytkl: tak vzal v úvahu i mnohé *zlořády v mravích*, jež byly se v církevní život během století vplížily, a přátelům i nepřátelům Církve příčiny ku stížnostem zavadaly. I snažil se sněm, zlořádů takových odkliditi, aby oprávněné stížnosti přestaly, a neoprávněným karatelům aby podnět ku nespravedlivému odsuzování byl odňat.

S ustanoveními v příčině nápravy kázně („de reformatione“) začal sněm tridentský *v pátém sezení svém*; a pak obyčejně v každém sezení k výkladům věroučným přidával i zákony, nápravy mravů se dotýkající.

I položil sněm ihned v tomto pátém sezení takřka sekeru ku kořenu zlořádů, když ustanovil pravidla, **jak se mají konati přednášky o Písmu svatém a svobodném umění, a jak má kázáno býti slovo Boží.**

a) I ustanovuje sněm, aby všude tam při kostelích, kde se nachází nějaký důchod pro učitele, jenž by Písmo svaté vykládal: *byli majitelé důchodu toho prinuceni, buď sami Písmo svaté vykládati*, jsou-li toho schopni; anebo o řádného zástupce se postarati. Budoucně nesmějí ale obdržeti obročí takového mužové, kteří by povinnosti s ním spojené konati, a tedy Písma svatého vykládati nemohli.

Kde důchodů není: mají se biskupové o ně postarati, zvláště při kostelích svých, a ve větších městech, aniž by se tím ale ujma stala vyučování v uměních jiných. Při malých kostelích má býti ustanoven aspoň řádný učitel takový, jenž by pro vyšší vzdělání připravoval.

Taktéž představení klášterů jsou povinni, o náležité vyučování v Písmě svatém se starati, a biskup má nad nimi dozor vésti.

K úřadu učitelskému nesmí ale býti připuštěn, leč ten, kdo byl od biskupa v příčině vědění i bezúhonných mravů zkoušen a za spůsobilého uznán.

b) V příčině hlásání slova Božího ustanovil sněm tridentský, aby biskupové a jiní duchovní představení sami osobně kázali, anebo v případě nemožnosti, o spůsobilé zástupce se postarali.

Podobně mají faráři při svých kostelích osobně každého dne svátečního kázati; a sice tak, aby se lid dobře naučil všemu, čeho k dosažení blaženosti věčné potřebu má.

Kdo by tak nečinil, má přísným trestům církevním propadnouti. Kdo by cos bludného učil, anebo pohoršení dával, má býti odstraněn. Mimo kněží, od biskupa ustanovených, nikdo nesmí se opovážiti kázati!

Kéž by takovéto předpisy o hojném vykládání slova Božího ve školách i v kostelích byly dávno v platnosti bývaly, tak aby nebylo bývalo urozeným pánům dovoleno, státi se biskupem nebo farářem bez všeho vzdělání a namahání, jen pro utrávení požitků církevních: co tu mohlo Církvi ušetřeno býti bolestných ran! co tu mohlo uchráněno býti duší lidských, jež bludaři bezmezným učením od Boha odvrátili!

2. *V sezení šestém* stalo se ustanovení o tom, aby kdo duchovního obročí užívá, také při **přikázaném kostelu skutečně bydlel**; a aby biskupové o zachovávaní povinností se strany podřízeného duchovenstva se *přesvědčovali*.

Ustanovení ta jsou svrchovanou měrou důležitá, uvážíme-li, že nelze přece duchovnímu, aby za užívání dobrodiní církevního platně mezi vykoupenci Kristovými působil, když při nich vůbec ani nebydlí! Dále i proto, poněvadž mnozí duchovní, zejména ze stavu šlechtického, i více obročí duchovních užívali, aniž by za ně povinnosti konali; důchody církevní leckdes v cizině lehkovážně ubijeli; ovečky své od pouhých, a k tomu ještě špatně placených zástupců čili nájemníků spravovati dávali, a tak nesčíslných zlořádů příčinou se stávali.

Sněm tridentský tedy ustanovil, aby staré církevní zákony v příčině přebývání duchovních při jich kostelích se vším důrazem byly obnoveny; a aby duchovní, bez důležité příčiny a bez náležitého dovolení svých představených mimo osadu bydlicí, byli přísně pokutováni.

Kdo by ale zákonitým způsobem na čas omluven byl, povinen jest ze svého obročí vydržovati si řádného zástupce.

Biskupové mají se o plnění předpisů církevních se strany duhovenstva osobně přesvědčovati, a neposlušné kárati. Kdyby ale i sám biskup měl býti povinností svých nedbalým, má býti oznámen papeži.

3. V sedmém sezení zapovídá sněm církevní, aby kterýkoli duchovní směl užívati více obročí duchovních, s duchovní správou spojených; a nařizuje přísné skoumání těch, kdož duchovní obročí přijati chtějí.

Kdo toho času více kostelů spravovati měl, jichž správa zároveň konati se nedá: tomu bylo nařízeno, aby obročí, až na jedno, opustil, ježto každý za šťastného se pokládati má, když jedno obročí ku spáse věřících náležitě spravovati může. Kdo by jich dobrovolně neopustil, tomu buďtež po právu odňaty!

Biskupům bylo uloženo, aby každoročně veškeré kostely, v obvodu jich se nacházející, visitovali; a aby, co by při nich nepořádného, sešlého shledali, napravití se snažili. A ku úřadu duchovnímu aby nikoho nepřipustili, jako se posud neprávem dělo, kdo by nebyl dříve náležitě zkoušce při nich se podrobil a čestně obstál.

Tím bylo zamezeno, aby neknežzi, jako příkladně i Kalvín, duchovních obročí užívali, aniž by byli způsobilými bývali, povinnosti s obročím spojené konati!

4. Když po delší přestávce sněm se byl znova sešel, ustanovil v třináctém sezení, kterak mají duchovní bratrsky se kárati a života napravovati.

Biskupové mají věřící i podřízené duchovní po dobrém hledět získati, aby povinnosti své plnili; v případě ale zlé a nenapravitelné vůle i přísně kárati, přísnost vždy s milosrdenstvím spojijíce. Kdo by se cítil nespravedlivě odsouzeným, může se k vyšší stoličce odvolati.

Právní záležitosti biskupů posléze rozhoduje sám papež.

5. V čtrnáctém sezení učiuil sněm ustanovení o náležitém životu duhovenstva, jenž jest evangeliem nekneží; o udílení svěcení, právomoci biskupů a t. d.

Biskupové nikterak nesmějí při správě duchovní trpěti kněží, kteří by svým životem byli ku pohoršení pro věřící lid, a s prospěchem napomínati by ho nemohli.

Aby každý duchovní byl lidu znalým, a tím spíše všeho pohoršlivého jednání se varoval: má každý důstojnosti své přiměřené duchovní roucho nositi. U věci té neposlušní mají od biskupa přísně býti kárání až i sesazením s důstojností.

Aby se předešlo toulání se *řeholníků* čímž mnozí k odpadnutí byli svedeni: nařízeno, aby každý, kdo sliby učinil, v řeholi své až do smrti zůstal; a aby duchovního obročí, pro světské kněze ustanoveného, pro vždy za neschopného byl uznán.

Poněvadž mnozí přivlastňovali si *právo patronátní* v tom rozumu, jako by s kostelním jménem po libosti hospodařiti, a kněze přijímati i propouštěti směli: ustanovil sněm, že nemá právo patronátní nikomu propůjčeno býti, leč by kostel neb obročí byl založil nebo náležitě nadal; dále že patron kněze sám ustanoviti nesmí; a kdyby tak přece učinil: že osazení takové ničemným jest, leč by řádný a příslušný biskup kněze, od patrona doporučeného, přijal, a sám ustanovil.

6. V *dvacátém prvém sezení* učinil sněm další ustanovení, *kdo a jak ku svěcení na duchovní připuštění býti mají*: aby jen spořádaní muži byli posvěceni, a aby pak měli z čeho žíti, by kněžskému stavu hanby nečinili.

Ustanoveno, kdy mají duchovním správcům přiděleni býti duchovní pomocníci; kdy třeba nové farní osady zřizovati, neb stávající spojit; a faráři nevědomí anebo nenapravitelní že mají býti z obročí odstraněni.

Biskupové povinni jsou dohlížeti i na život řeholníků, a představené k tomu nabádati: aby podřízených svých ku svědomitému plnění povinností, skrze sliby klášterní převzatých, řádně přidržovali.

7. V *dvacátém druhém sezení* doléhá sněm opět na to: *aby duchovní bohulibý život vedli*; svěřené duše i životem svým vzdělávali; a tedy i nepatrných pochybení se varovali, poněvadž při duchovních, kteří dobrým příkladem předcházeti mají, i lehká provinění jeví se býti hříchy těžkými!

Dále ustanovuje sněm *pravidla o obsazování duchovenských míst při stolcích biskupských*, aby jen učení a zbožní mužové v řadě biskupů zasedali; a o *spravování jmění církevního*, aby vši lakotě, jež jest kořenem všeho zlého, dle možnosti přítrž byla učiněna.

Všeliké podvody při spravování jmění církevního, službě Boží věnovaného, mají tresty nejpřísnějšími stihány býti.

8. V dvacátém třetím sezení nařizuje sněm zejména kardinálům a biskupům, aby na svých místech stále bydleli, a určuje tresty pro neposlušné.

Dále ustanovuje, aby kněží směli svátostně zpovídati teprve tehdy, když by přijali duchovní obroč, anebo když by obdrželi zvláštní svolení příslušného biskupa.

Potom udává sněm pravidla, dle nichž smějí mužové ku přijetí svěcení připuštění býti. I činí předuležitá ustanovení: aby při každém stoličném chrámu zřízeny byly semináře, čili vychovávací ústavy pro duchovní i pro pacholíky, kteří by se snad později stavu duchovnímu věnovati chtěli. A udává toho příčinu tu, že: „člověk, není-li od mládí ku zbožnosti veden, prvé ještě nežli pokažená přirozenost jeho ho opanovala: nikdy potom, vyjma jen velikou a mimořádnou pomoc Boha všemohoucího, dokonale v církevní kázni ne-setrvá“.

Posléze udává sněm také prostředky, z nichž semináře by měly udržovány býti; a stanoví, když by jednotlivým biskupům nemožným bylo, patriční náklad sehnati: aby se jich aspoň více ku zařízení jednoho semináře sjednotilo.

Mnozí sněmovníci pokládali zřizování vychovávacích ústavů pro kněze za tolik důležité, že tvrdili: *kdyby sněm tridentský ničeho jiného nebyl vykonal, již pro toto ustanovení převeliký užitek by přinesl!* Papež sám učinil v příčině té začátek, an založil veliký seminář římský.

9. V sezení dvacátém čtvrtém uvádí sněm na paměť povinnosti při volbě biskupů; a žádá papeže, aby pro budoucnost za kardinály své volil vynikající muže ze všech národů.

Dále stanoví, aby se v každé církevní provincii konaly sněmy provincialní každého třetího roku; a v každém obvodu biskupském aby biskup se svým duchovenstvem konal sněm diecesání každého roku. A v těchto částečných sněmích by uáležitě projednáno a ustanoveno bylo vše to, co se jednotlivých zemí neb obvodů biskupských dotýká, aby správa duší co možná nejlépe zařízena byla.

Potom činí se další ustanovení o těch kněžích, kteří při stoličných chrámech obroč mají; a o osazování uprázdněných biskupských i farních obroč. *Konečně zrušují se všechny přípovědi a očekávání církevních obroč se stran patronů, jež dříve tolik zlého byly způsobily.*

10. V posledním sezení stanoví sněm opravy v životě řeholním. I zakazuje jakékoli nucení k němu; a nakazuje tresty těm, kdož by o své ujmě z klášterů, jimž se zaslíbili, prchli. Dále sněm přísně zakazuje, aby hodnosti klášterní

na dále propůjčovány byly osobám, které v téže řeholi slibů nesložily, ješto správa se strany takových co nejzhooubnější ovoce přinášela.

Potom odporoučí sněm *skromné i důstojné žití kardinálům, biskupům i prelátům*; a důrazně *zatrácuje souložnictví*, jež před tím tak úžasnou měrou mezi rozmařilým a nevědomým duchovenstvem bylo zavládlo, a Církvi hrozných škod bylo způsobilo.

Na konec bylo sněmem ustanoveno, aby se papež postaral o vydání *řádného katechismu* k vyučování; o *správně sestavenou knihu mešní čili misál*; o *řádně sestavené kněžské hodinky čili breviář*; a vydal *seznam knih zapovězených*, čili takových, jež víru Kristovu hubí a věřící otravují.

Na to byla knížata jménem Božim vyzvána, aby se o obecné přijetí těchto zákonů přičinila; ano aby sama věrným jich plněním dobrý příklad života křesťanského dávala.

Papež Pius IV. později usnešení sněmu tridentského slavně potvrdil, a sice dne 26. ledna 1564.

Takto, Duchem svatým veden, prošel sněm tridentský veškeré bolné stránky v Církvi; vyložil zevrubně učení Páně, jež od novověrců byla v pochybnost brána, nebo překrucována; a dal přemoudrá, na věky památná naučení: jak by do Církve vplíživší se zlořády z kořene měly a mohly býti vyvráceny.

Pomoc Ježíše Krista i Ducha svatého, která apoštolům ku řízení Církve byla slíbena, byla patrně se sněmovníky tridentskými. *Oproti domýšlivým náhledům samozvaných, nízkým nepovoláných, tak zvaných reformátorů: promluvílo na šta nejučenějších a nejzbožnějších vůdců Církve na sněmu tridentském, podobně jako jich předchůdci na prvním sněmu církevním, v Jerusalemě shromážděném: Vidělo se zajisté Duchu svatému i nám! ¹⁾*

Sněm tridentský byl reformátorem pravým!

A ve smyslu jeho povstala pak celá řada reformátorů oprávněných: se stolce papežského, z členů nejvyšších hodnostářů církevních i prostých kněží, z nichž tu některé jako na ukázkou předvedu.

¹⁾ Skut. Ap. 15, 28.

B) Reformace skrze Pia V., papeže.

§ 45. Papež Pius V. reformuje sebe.

1. Pius V. narodil se dne 17. února L. P. 1504. z rodičů urozených, sice zchudlých, ale za to na statky duchovní bohatých, ve vsi Bosko v Lombardsku. Na křtu svatém obdržel jméno *Michael*. Rodné jméno jeho bylo *Ghislieri*.

Od nejtělejšího mládí dostávalo se jemu pečlivého vychování od rodičů, kteříž netoliko spasitelná naučení jemu dávali, ale v ctnostném životu sami příkladem jemu předcházeli. Michael stal se jich hodným následovníkem, vynikaje schopnostmi a zvláštní úctou ku přeblahoslavené Boho-rodice.

Již od dvanáctého roku věku svého pocítoval v sobě Michael mocné puzení, aby se výhradně službě Hospodinově věnoval. A když řízením Božím dva kněží dominikani do rodiště jeho zavítali, a on se s nimi seznámil: vyžádal si požehnání rodičů svých, a vstoupil na učení do kláštera dominikánského ve *Voghere*.

2. V klášteře si malý Michael rychle získal lásku svých duchovních otců. Každého dne z rána posluhoval jim při mši svaté, a pak oddával se učení. Učitelé jeho s radostí jej vyučovali, a on s nemenší radostí naučením jich naslouchal, a si jich přivlastňoval. Při svých výborných vlohách, při své nábožnosti a pilnosti, pro které mu Bůh očividně žehnal: stal se v brzku velice učeným, tak že ho posavadní příznivci jeho s radostí přijali do středu svého, když se jim se svým přáním svěřil, že chce po způsobu jich Bohu v klášteře život svůj zasvětit.

Začátek života řeholního učinil v klášteře ve *Vigevane*, kam jej byli představení řádu do noviciatu odeslali. Tu věnoval se jen s tím větší horlivostí skutkům nábožným: modlitbě, rozjímání, umrtvování; a již roku 1519. složil sliby řeholní, při kteréžto příležitosti obdržel řeholní jméno: *bratr Michael Alexandrinus*.

Když sliby klášterní byl učinil. určen jest ku študiím filosofickým. I oddal se jim s dokonalou horlivostí, zbožných cvičení svých nikterak nezanedbáváje. Vždy spojoval studium s modlitbou, a cvičení taková přinesla mu ovoce nejhojnějšího. Sám to na sobě znamenal. A proto říkával, že modlitba jest výbornou pomůckou při učení; a že duch tím

schopnějším se stává, aby hojnost naučení jasně pojímal: čím dokonaleji se s Bohem spojuje skrze modlitbu!

Sotva bratr Michael učení filosofické dokonal, již i za schopna jest uznán, aby při svých neobyčejných vědomostech i sám jemu vyučoval. A úkolu, naň vznešenému, dostál s tak velikou pochvalou svých spolubratří, že jej určili k tomu, aby se stal profesorem bohosloví. A i tomu úkolu tolik dobře se věnoval, že se ze všech stran přihlašovali posluchači, kteříž si důkladných i nadšených naučení jeho poslouchati přáli, ač byl tehdy sotva dvacetiletým!

3. Když Michael dokonal 24. rok věku svého, poslán jest do Janova (Genua), aby tam přijal svěcení na *kněžství*. Svěcení přijal toliko z poslušnosti ku svým představeným, poněvadž se považoval za nehodna té vznešené důstojnosti; a teprve, když se byl v ústraní s mnohým rozjímáním, modlitbou a zapíráním na vysvěcení své připravil.

Světlu Michael tak velice byl odumřel, že od té doby, kdy domov svůj opustil, rodiny své více nespatriil. A když ho nyní jeho představení ku návštěvě takové sami nutkali: odešel sice, ale spíše aby jim vyhověl a rodičů svých potěšil, než aby sobě radosti způsobil. Také se při rodičích radosti nedočkal, poněvadž té doby vojáci francouzští byli rodiště jeho zpusťovali; a chrám, v němž jakožto pacholík Bohu se zasvěcoval, a kde si přál mši svatou sloužiti, v zřícenině obrátili. Proto musel odtud i se svými utéci daleko.

Na to oddal se Michael zase úřadu svému učitelskému při bohoslovcích, a snažil se dále vzdělávati i sebe: aby ze všech stran mocně obrněným byl, a vznikajících bludů Lutra a jiných stoupenců jeho potírati mohl. I čítal denně některou stať ze života svatého Dominika, zakladatele svého řádu, nebo některého jiného svatého: aby se dle příkladu jich vždy dokonaleji Bohu sloužiti naučil. Zevrubně vykonával i veškeré povinnosti dokonalého mnicha, a co nejpřísněji žádosti své krotil.

Aby se v pokoře upevnil, často zametal ložnice klášterní, a konával i nejsprostší práce v domě. Na místě zotavení s největší laskavostí obsluhoval příchozí cizince, poučoval nevědomých, povzbuzoval slabých.

Pro svou velikou učenost a nezlomnou ctnost byl bratr Michael ku rozličným *hodnostem v řádu* povolán, ač se jim všemožně bránil.

4. Avšak bratr Michael nebyl od Prozřetelnosti Božské povolán pro působení toliko ve zdích klášterních. *Světlo ži-*

vota jeho mělo dále svítiti, vždy výše na svícnu stavěno býti, až by ozařovalo celý svět!

I hlásili se k němu mnozí lidé světští, aby byl jich *zpovědníkem*. Mezi nimi byl vladař milánský markýz du Guast. Ctěl-li ale bratr Michael tomuto vladaři posloužiti, musel k němu pokaždé cestu sedmi hodin vykonati. I konal cestu tu pokaždé pěšky a s pytlek na ramenou. Nikdy nechtěl se na mezku svěsti, anebo plášť s sebou vzíti, aby se proti dešti chrániti mohl, vylouvaje se: že evangelická láska učí odpírati si věci netoliko zbytečných, ale i mnohých potřebných. Cesty své apoštolské krátil si rozjímáním v krásné přírodě anebo modlitbou, zejména růžencovou.

Takovýmto žjvotem, jímž nad sebou dokonale vládnouti se naučil, stal se Michael silným, by také rozličných nepořádků při jiných potírati mohl, byť to byli i lidé vznešení anebo násilní. Tak když tři sta francouzských vojáků chystalo se s násilím přepadnouti klášter jeptišek ve městě Albě: bratr Michael se jim u brány klášterní sám postavil vstříc, a hrozil jim pomstou Boží slovy tolik ohnivými a mocnými, že vojáci ohromení od zámyslu svého upustili a od táhli.

Když povolán byl, aby šířícím se z Němec do Italie bludům na odpor se postavil: beze vsí bázně osobně procházel města i dědiny, aby rozšiřování hanopisů na Církev bránil; a když i kanovníci v Komo, kde byl biskup umřel, proti němu se postavili: vyobcoval je mocí apoštolskou z Církve. Nebál se ani kamenů najaté luzy, ani hrozeb velmožů. Hraběti della Trinita, jenž mu vyhrožoval, že ho dá do studně uvrci, klidně odpověděl: „Co se Bohu líbí, ať se stane!“

Osobních urážek pokorný sluha Páně bez odmluvy snesl; kde se však jednalo o zneuctivání úřadů, naň složených, tu byl neohroženým, hrdinným, neoblomným. Kde mu moc na hájení Církve nedostačovala, obrátil se za pomoc do Říma.

5. V Římě seznámil se bratr Michael s *kardinálem Karaffou*, jenž byl spoluzakladatelem řádu theatinů, velikých to horlivců pro čest Boží; a sám až do vysokého stáří nepřemožitelným bojovníkem pro čistotu svatého evangelia a duchovní obnovu v Církvi katolické. Ten si horlivého i pokorného bratra Michaela zamíloval; rozličné těžké úkoly jemu svěřoval; a takovou důvěrou počtil: že mu netoliko které koli chvíle přístup k sobě dovolil, ale, aby ho stále na blízku měl, i příbytek ve svém paláci jemu vykázal.

Bratr Michael vzal si z toho příležitost, že v horlivosti své každého rána žaláře navštěvoval, a tam laskavých slov i domluv nešetřil, aby pobloudilce Kristu získal. Kde dobrou vůli pozoroval, pokání všemožným způsobem ulehčoval; a sám žije svrchovanou měrou jednoduše, z přebytku svého ubohé všemožně podporoval, aby snad bídou svedení, v nová osidla ďábelská zpět neklesali.

A Bůh byl patrně s ním; neboť netoliko že si získal vděčnost a přítulnost těch, jež záhubě vytrhl: ale opatrovanci jeho snažili se mistra svého životem vzorným následovati, a hodného ovoce pokání přinášeti.

6. Roku 1555. zvolen byl příznivec bratra Michaela, kardinal Karaffa. za papeže, a přijal jméno *Pavel IV.* Týž jsa o horlivosti Michaelově velmi dobře přesvědčen; a doufaje, že když jemu vyšší postavení v Církvi vykáže, Církev sama z toho jen další a větší prospěch míti bude: jmenoval jej hned při nastoupení stolce sv. Petra *biskupem v Nepi a Sutri.* Biskupství tato byla pro nepatrné příjmy spojena. A poněvadž nedaleko Říma se nacházela, mohl papež nového biskupa při sobě míti, a pomoci jeho u vládě Církve užívati.

Bratr Michael ale z tohoto vyznamenání žádné radosti neměl; nebo vrhl se pa, eži k nohous, a pro lásku, kterou mu posud prokazoval, jej zapřísahal, aby brinně biskupského jemu neukládal; ale v prostém rouchu řeholním jemu žítí a umřítí dovolil.

Ale papež Pavel nenechal se obměkčiti, nýbrž mu velel, aby ustanovení své považoval jakožto výslovnou vůli Prozřetelnosti Boží, které podrobiti se má.

Té se tedy nový biskup podvolil, a vyprosil si od papeže již jen požehnání, aby v novém postavení blahodárně působiti mohl. A to i měrou přehojnou činil.

7. Roku 1557. vyvolil papež Pavel IV. Michaela opět proti vůli jeho *za kardinala,* a přikázav mu kostel Panny Marie sopra Minerva v Římě, učinil jej zároveň vrchním inkvizitorem čili dozorcem nad pravou vírou v celé Církvi.

Bratr Michael, vida nezbytí, důstojnost přijal; ale nechtěl slouti kardinalem Ghislierim, dle rodu svého: nýbrž přijal jméno *kardinal Alexandrinus,* dle jména, jež mu v klášteře bylo dáno. Chtěl takto i zevnitř ukázati, že horlivostí svou nesměruje ku povznešení rodu pozemského, ale jediné ku cti Boží.

Jakožto kardinal došel Alexandrinus v Církvi nejvyšší důstojnosti po papeži; proto ale nezměnil téměř ničeho v posavadním prostém živobytí svém. Roucho dominikánské nosil

i na dále; a obvyklé řeholní posty zachovával, jak byl v klášteře uvykl, s největší svědomitostí. V domácnosti své měl jen nejnntnější služebníky. Přijímal-li koho do služby: napřed mu sám vykládal, jaké budou povinnosti jeho; a poučoval ho: aby si snad nemyslel, že přichází do paláce kardinála; ale choval se tak, jako když kdo vstoupil do domu klášterního. Kdo službu svou věrně plnil, tomu byl jako otcem. Služebníků svých všemožně šetřil, a nejkrásnější komnatu v paláci svém dal zříditi pro ně, aby tam byli opatrováni, když by onemocněli.

I k ostatním lidem byl kardinál Alexandrinus svrchovanou měrou vlídným a laskavým. Také nikomu k sobě přijíti nebránil, i když lidé s nejobtížnějšími žádostmi k němu přicházeli. Proto také papež tak velikou důvěrou ho poctival, že umíraje, poslední svá přání v příčině správy Církve kardinálovi Alexandrinovi na srdce vložil.

Také nový papež *Pius IV.*, jenž vládu Církve nastoupil dne 26. prosince 1559., svrchovanou měrou kardinála Alexandrina si vážil. a přetěžké úkoly naň skládal. I učinil jej biskupem v *Mondovi* v Piemontu, kde bylo pevné a dovedné ruky k vedení věřících zapotřebí. Brzo ale povolal jej papež zase do Říma, aby užil pomoci jeho u řízení Církve, zároveň s kardinálem Karlem Boromejským.

Kardinál Alexandrinus s pokorou uvázal se v nové povinnosti naň složené, jichž byla pro sněm tridentský veliká tíha.

8. Po smrti papeže *Pia IV.*, jenž skonal dne 9. prosince 1565. zvolen jest Alexandrinus na přímluvu svatého kardinála, Karla Boromejského, jenž si ho pro ctnosti jeho na výsoť vážil, *za papeže*. Všechno jeho odporování této nejvyšší důstojnosti bylo marné. Slzy proléval; na svou nehodnost poukazoval; prosil, aby brímě to ukládáno mu nebylo: ale kardinálové neustali naň doléhati, až povolil, papežem se státi. I přijal jméno *Pius V.*

Jakožto papež zaměnil sice vlněné řeholní roucho své za hedvábné; klášter za palác vatikánský; ale způsob života jeho zůstal tentýž. Zůstal klidným, a panoval, jako posud žil, hledaje pomoc u Boha, s Nímž rád se ubíral ve svatém rozjímaní a na modlitbách. Pomoci Boží bylo jemu ovšem nad míru zapotřebí, měl-li vše to dobré, co na sněmu tridentském ustanoveno bylo, ve skutek uvésti, a Církvi nápravu zjednati.

Ale i ze své strany činil *Pius V.* vše, aby pomoci Boží hodným se ukázal. Již při svém nastoupení na stolec sv.

Petra ukázal, jakým duchem za panování svého vésti se dá. Na místě obvyklých hlučných veselí a slavnostních hodů, štědře obdaroval chudé obyvatele Říma, zejména také nejchudší kláštery, řka na omluvu: „Doufám, že mně za to Bůh nebude trestati, když jsem vyslanec knížat o slavnostní hod připravil; ale snad by mohl ode mne za to počet žádati, že jsem nechal strádati chudasy, kteří jsou údy Těla Jeho“!

Pak začal nápravu při vlastním dvoru svým. Postil se a modlil se nad míru mnoho, a prosil, aby i duchovní družstva za něho se modlila. Vypsal také milostivé léto, aby milosti Boží hojněji s nebe vyprosil. Pak svolal veškeré své hodnostáře i služebníky, a předepsal jim způsob života; oznámil, co od kterého očekává, a že nižádných mravných nepořádků při nich nestrpí. Tříkrát za týden shromáždil všechny domácí kolem sebe, a kázal nahlas jim přečítati nějaké duchovní čtení; a také každému jednotlivému dal půjčovati zbožné knihy, aby si v nich v prázdných dobách čítali. Večerní modlitbu kázal konati společně v určitou dobu, a sám při ní byl pokaždé přítomen. A když se vzdálil, musely brávy paláce býti na noc uzavřeny. Také sám dával sobě při jídle přečítati, zejména listy sv. Bernarda ku papeži Eugenovi, aby z dobrých rad tohoto světce i pro sebe čerpal. Také na to tlačil, aby i u kardinalů i jiných duchovních při jídle bylo čítáno.

Sám pro svou osobu žil Pius V. ale ještě přísněji. Svého roucha řeholního nesvlek¹⁾, ale nosil je pod rouchem papežským, i spal v něm na tvrdém slamníku, jenž mu za lože sloužil. Každé noci vstával z bídneho lůžka svého. odebral se do velechrámu sv. Petra, a konal tam u rozličných oltářů dlouhé pobožnosti. Často více slzel, nežli se modlil; a když důležité věci na starosti měl, mnohdy po celé noci ve svatyni vytrval na kolenou. Strídmým byl tolik, že na svou obživu vydal, jak jeden souvěký dějepisec vypravuje, sotva jeden testone, což jest dle našich peněz něco přes čtyřicet krejcarů! Jídal jen vejce, divoký salát anebo jiné hořké byliny beze vší úpravy. V dobách postních jídal jen jednou za den. Ač jemu lékaři víno přísně předpisovali; nepil ho přece, leč že si několik kapek přidal do vody, a té napil se za jídlo jen tříkrát. Na stole před sebou měl vždy kříž, kolem něhož byla napsána slova sv. Pavla ku Galatským¹⁾: „Ode mne odstup to, abych se chlubil, leč v kříži Pána našeho Ježíše Krista.“

¹⁾ Gal. 6, 14.

Neminulo dne, aby papež Pius V. nebyl měl účastenství v nějakých poradách, anebo nebyl vykonal nějakého díla úřadu svého.

O Božím Těle netoliko že se o všemožnou oslavu tohoto přesvatého tajemství postaral: ale i sám neobyčejnou zbožností svou na jevo dal, a tak lid velice vzdělal. Ač byl churav, přece sám nejsvětější Svátost nesl s největší pokorou i nábožností. Podobně zachoval se i při jiných slavnostech církevních, tak že se říkalo, že od dvou set let nebylo papeže, jenž by byl s takovou dokonalostí veškeré své povinnosti plnil.

Oproti Turkům, kteří se chystali Církev a vzdělanost křesťanskou zničit, snažil se papež císaře i jiné panovníky ku boji povzbudit; sám daroval 50.000 dukátů na výzbroj vojska pozemního. A jsa přesvědčen, že bez pomoci s hůry nepřátelé Boží přemoženi nebudou: nakázal v Římě veřejné pobožnosti; napomínal národy ku pokání; udílel za obvyklých podmínek odpustky všem, kdož by bojujícím proti Turkům pomáhali; a čítal na úmysl ten mše svaté, při nichž i sám hojné slzy proléval i lid ku slzám pohnul; tak že sultán turecký Soliman, když se o všem tom dozvěděl, se vyjádřil: „Více se lekám slz papežových, nežli veškerého válečného namáhání!“

Později pečoval Pius V. s rovným zápalem o to, aby Turci byli přemoženi i na moři. Postaral se sice o dobře vyzbrojené loďstvo pod vedením Dona Juana Rakouského, syna císaře Karla V.; ale vyzýval i k hojným skutkům kajícím i modlitbám. A těmto přičítati lze také slavné námořní vítězství křesťanů nad Turky u Lepanta, jež papež, viděním poučen, v tutéž hodinu v Římě slaviti kázal, kdy na vzdáleném moři se stalo, ač radostná zpráva o něm teprve po mnoha dnech došla. Turci ztratili tehdy 35.000 mužů. Křesťané zajali jim 130 lodí, a zničili 90 jiných, čímž námořní moc turecká byla zničena. Na památku vítězství toho nařídil papež výroční slavnost; a do litanie loretanské přidal slova: „pomocnice křesťanů — oroduj za nás!“

Ačkoliv byl Pius V. svrchovanou měrou hrdinným, kdy jednalo se o čest Boží: byl dle příkladu Božského Mistra svého tichým a pokorným, kde jednalo se toliko o osobu jeho. Nepřátelům, kteří ho chtěli o čest připraviti, ba i života zbaviti otrávením: velikomyslně odpustil; anebo zlé dobrým odplatil; tak že povstalo až i přísloví: „Kdo chce u Pia hojně milostí dosíci, musí ho dříve urazit!“

Se zvláštní láskou ujímal se Pius V. lidí chudých, nemocných, opuštěných, vězněných: hojnými podporami hledaje cestu k srdci jejich, aby je Bohu spíše získal. Život jeho byl jen dlouhou řadou křesťanských ctností.

A jaký život, taková byla ovšem i smrt tohoto duchovního velikána. Po dlouhá leta trpěl s hrdinnou myslí, bez nářku, bolesti kamene, nechtěje se pro stydlivost podrobiti operaci lékařů; modlíval se toliko v mukách svých, před Ukřižovaným: „Pane, Pane! rozmnož bolesti mé; ale rozmnož i trpělivost mou!“

Pokud mohl, sloužil Pius V. ještě deně mši svatou; když nemohl, aspoň jí byl přítomen, a často Tělo Páně přijímal. Na Velký Pátek dal si přinésti veliký kříž do kaple své, bos dovedl se k němu, padl před ním na tvář svou, a se slzami svými smáčel rány Kristovy.

O velikonocích dal se obléci rouchy papežskými, a vynešti na loggii nad vchodem do velechrámu, a odtud naposled žehnal shromážděnému lidu.

Naposled chtěl ještě uctíti svatých, v Římě odpočívajících, a proto nařídil kající průvod, jehož sám se účastnil, jsa již tolik sláb, že průvodci jeho se obávali, že jim na cestě dokoná. Věda, že se konec pozemského života jeho blíží, dal si ve dne v noci modlitby předříkávati, zejména sedm kajících žalmů, a modlil se s sebou. Taktéž museli jemu předčítati o umučení Páně. Při každém vyslovení jména Ježíš obnažil hlavu, a když tak více sám činiti nemohl, museli mu toho učiniti ti, kteří kolem něho byli.

Dne 30. dubna přijal poslední pomazání, a sice na kolenu. Potom napomenul ještě kardinály, aby hodného nástupce mu vyvolili, a s pohledem ku kříži obráceným, vypustil duši dne 1. května 1572. o šesté hodině večerní, dokonav 68 roků věku svého.

Tělo jeho odpočívá skvostně ve velechrámu Panny Marie Sněžné v Římě. Poněvadž jej Bůh i za živa i po smrti mnohými zázraky proslavil, prohlásil jej roku 1672. papež Klement X. za blahoslaveného; a později papež Klement XI. za svatého. Výroční památka jeho koná se dne 5. května. —

Porovná-li kdo život i smrt Pia V. s životem i smrtí Lutra anebo některého z jeho stoupců: komu asi přiřkne právo, aby se „reformátorem“ nazýval!

§ 46 Papež Pius V. reformoval Církev.

1. Člověk jest již takovým tvorem, že nemůže neprozrazovati ve svém zevnějším jednání toho, co se uvnitř v duši jeho děje; a co miluje neb zavrhuje sám, aby v lásku nebo nenávisť nesnažil se uvésti i při jiných.

Proto shledáváme u reformátorů nepravých, že když pýcha opanovala srdce jejich: i zevnější chování jich bylo hrdé, neústupné, nepodajné. Když srdce přiložili ku statkům pozemským a požitkům i rozkoším smyslným: i ve svém zevnitřním jednání tím se netajili, smilstvu, obžerství, zášti, ukrutnosti se oddávající; a i jiných stejné smýšlejících získati chtěli, ovšem aby jich vlastní jednání méně nepřirozeným i hříšným se zdálo, když by od četných následovníků jako za pravé bylo uznáváno.

A podobně jako lidé od Boha odpadlí odpadnutí své životem svým prozrazují a stoupence získati se snaží: tak i lidé ctnostní lásky své k Bohu, jež srdce jich uaplňuje i oblažuje, zatajiti nedovedou, v bohulibém životě ji prozrazují a stoupence získati se snaží. Tak se s tím shledáváme v životě všech svatých lidí, tak zejména i při papeži Piu V. Boha nade všecko na světě miloval, Jemu k vůli ochoten byl, všecko podniknouti, všeho se odříci: a proto naplnil život svůj modlitbami, rozjímáním, posty, odříkáním se, strádáním, neunavenými pracemi pro čest Jeho, a snažil se i stoupence v lásce Boží získati.

Reformátoři nepraví napřed sami odpadli od Boha a od života ctnostného, a pak svedli i jiné; a Pius V. napřed posvěcoval sebe, reformoval sebe, a pak reformoval i jiné.

Člověku vrozena jest náklonnost, následovati jiných v činech jejich, i dobrých i zlých; a proto nepraví reformátoři našli stoupců a napodobitelů dost, zejména že následkem hříchu prvotného každý člověk větší náklonnost ku zlému než ku dobrému přináší si již jako smutné dědictví na tento svět. Našli i světci následovníky na cestě ctnosti a napodobovately bohulibých skutků; a tak je zreformovali, čili napravili a obrodili.

Proto již celý život svatého papeže Pia V. byl a jest kázáním ku ctnosti, reformací; život jeho jest jako jasným světlem, jež s výše své daleko široko osvěcuje, k následování povzbuzuje. Nicméně chci ale přece v životě jeho ještě zvláště vytknouti, co velikého na rozličných stupních svého povolání podnikl, aby lžireformaci, zvláště z Němec se valící, hráze položil; a co pokaženo bylo, napravil.

2. Reformaci jiných začal Pius V. již v *klášteře*, kde se stal vzorem dokonalého řeholníka, tak že i kněží, kteříž byli dříve vůdci jeho, počali ho považovati jakožto svůj vzor v životě bohulibém.

Reformoval žáky své, jakožto výtečný učitel filosofie i bohosloví

Reformoval jakožto *představený* v řádu spolubratry své, kteříž vidouce jeho vzorný život, rádi jím vésti se dali.

Reformoval jakožto *inkvizitor víry* v Komu, kde bez bázně města a dědiny sobě přikázané procházel, valící se zhoubě z Němec na odpor se stavěl, a símě pravého učení Ježíše Krista neunaveně zasíval. Odpůrcům, i nejvýše postaveným, jako příkladně biskupu v Bergamo, jenž chtěl stádo bludům odevzdati: rázně postavil se na odpor, a postaral se o to, aby týž byl sesazen a neškodným učiněn.

Pius V. reformoval jakožto *biskup*, an veškeré obce, nejchudší dědinky diecese své procházel, všude zla zameziti a bohulibému životu přiučiti hleděl.

Reformoval jakožto *kardinul*, zejména když stal se zároveň i vrchním inkvizitorem víry v Církvi; co jindy činil v malém v Komu: nyní hleděl skrze pomocníky své činiti po celém světě; a za odpadlé od pravé Církve národy snažil se v cizích zemích, tehdy objevených, získati nové, podobně jako se u věci té vyznamenávali členové řádu jesuitského, tehdy právě založeného. Konal se svatým Karlem Boromejským výborné služby papeži Piu IV. a sněmu tridentskému, kteří o pravou reformaci v Církvi s upřímnou horlivostí usilovali. Platně přičiňoval se na to, aby dekrety čili nálezy toho památného sněmu všude v platnost byly uváděny, a staré zlořády při obsazování církevních důstojností odstraněny, nelekaje se ani krutých nepřátelství se strany těch nehodných, kteří po starém způsobu k důstojnostem dotříti se snažili

3. Pius V. získal si nesmrtelných zásluh ale zvláště tehdy, když správa celé Církve jednomyslnou volbou nejvyšších hodnostářů Církve byla jemu svěřena, čili jakožto *papež*.

Zreformoval nejprve celý svůj *dvůr*, v němž zavedl život prostý, téměř klášterní. Přičiňoval se také všemožně na to, aby i v domech kardinálů a prelatů zavládla jednoduchoť, na místě bývalého necírkevního přepychu, který zavadával příčiny k tolika oprávněným steskům, netoliko se strany pobloudilců, ale i věrných katolíků. Také odňal kardinálům výsadu, aby nemuseli daní platiti, a nemohli soudy stíháni býti.

Ve svém městě i papežském území snažil se Pius V. všeho pohoršlivého odkliditi, a pořádek oproti Bohu, vrchnostem

i obecnému lidu zavést. Začal tedy *boje proti veřejným nevěstkám, lichvě, loupežnictví a všelikému utiskování lidu* zejména skrze židy, jež proto ze země své vypověděl. Ti směli bydleti toliko ve zvláštních čtvrtích v Římě a v Ankoně; museli ale nositi žlutý klobouk, aby jich každý poznal a před nimi na pozoru se měl. Po soumraku nesměli do domů křesťanů více vkročiti.

Aby lidu lichvy ubránil, zařídil *zastavárny*, a pečoval o dokonalejší vzdělání jeho skrze zvláštní církevní *bratrstva vyučovací*.

Aby se učinila přítrž hanebnému *nepotismu* čili podporování příbuzných z majetku Církve: slavnostným dekretem z dne 2. dubna 1567. jakékoli rozdávání papežských statků co nejpřísněji zakázal; a kardinály zavázal přísahou, že se vždy tímto dekretem spravovati budou, a každému budoucímu papeži se oprou, kdyby ho změnití chtěl. Sám svým příbuzným jen zcela nepatrné dary dal, a nikterak nechtěl, aby se naň spoléhajíce, vysokých důstojností se domáhali: ale přál si, aby při svém zůstávali. Také odmítl darů vznešených pánů pro příbuzné své.

Nejhlavnější péčí jeho bylo ale provedení usnešení sněmu tridentského. Sám založil první *seminář* čili vychovávací ústav pro kněze, dobře poznávaje, že špatní knězi jsou záhubou národů. Naléhal všude na to, aby jeden každý biskup i kněz sídlem při stádcí svém. Vydal *katechismus* dle nařízení sněmu tridentského, a staral se o to, aby do rozličných jazyků přeložen i rozšířen byl.

4. Podobně, jako Pius V. upřímně o nápravu v území svém i Církvi celé dbal: tak také jako dobrý pastýř s všemožným úsilím *bránil stádece Kristovo* oproti dravcům, kteří je hubiti chtěli.

Tak vydatně podporoval velmistra maltézských rytířů Lavaletta, věnovav mu zejména 57.000 dukátů, a vyprošoval mu pomoci u panovníků, zejména u krále španělského, aby týž návalu *Turků* v středoziemním moři ubránití se mohl, a tak Církev od pustošení uchránil. I přiměl ho k tomu, aby přes nesmírné námahy i oběti věrně na stráži Církve vytrval.

Z říše německé byla pomoc proti Turkům, přes Uhry se deroucí nesnadná, poněvadž protestanté chtěli se bojů jen tehdy zúčastniti, když by císař neomalovaných požadavků jejich naplnil. Proto snažil se papež tím více podporovati samotného císaře Maxmiliána II., a poslal jemu 50.000 dukátů na výlohy válečné. Dále usiloval o to, aby italské panovníky ku součinnosti s císařem pohnul, a vyprošoval mu zároveň s četnými

družstvy náboženskými pomoc s hůry proti sultánu Solimanovi. I donutil tak po smrti téhož syna jeho Selima, aby s císařem mír uzavřel.

A když později sultán Selim znova křesťany napadl, a veliký ostrov Cypr jim odňal: Pius opět panovníky na ochranu Církve svaté zval, je ve zvláštní jednotu spolčil, i sám loďstvo na pomoc vypravil; a tak spojenými silami a za pomoci Boží dobyto pak ono již jmenované veliké vítězství námořní při březích Řecka u Lepanta, jímž moc Turků na moři byla zničena.

5. S rovnou vytrvalostí a neohrožeností snažil se papež Pius V. *pokořiti v Církvi revoluci*, kterou neprávem reformaci nazvali.

Pak obrátil se *ve Francii* proti vládě Kateřiny Medici, jež ve jménu nezletilého syna svého, krále Karla IX. vládla, a vytkl jí přísně mnohé věci, jež nápravy vyžadovaly. Zejména jí za zlé měl, že ve Francii i po sněmu tridentském obsazovali místa duchovenská muži nepovolanými, aby jich za služby politické odměnili; ba že duchovenských obročí dostávalo se docela nebo z části i urozeným — ženám, jako příkladně princezna z Roche-sur-Jon po více let neprávem užívala důchody biskupství Glandèves a dvou opatství! I neustál Pius, až duchovní obročí drželi jen takoví muži, kteří z Říma potvrzení měli.

Dále donutil papež všechny biskupy a prelaty, kteří se při dvoře královském zdržovali, aby se odebrali ku stádcům svým, a slovem i příkladem je vzdělávali.

Rovněž neohroženě vystupoval Pius V. proti kalvinistům ve Francii, kdež se jim „bugenotti“ říkalo, a pomáhal králi dary i přímluvami u mocnářů, aby mu v boji proti odbojným protestantům pomohli. Zároveň měl ale také o to péči, aby katolická vojska, proti hugenottům bojující, byla vzorem křesťansky spořádaných bojovníků. I netrpěl jim nižádné nekázně, a nepotřebné násilnosti; a neustál králi pomáhati, až on se svými věrnými konečně odboj protestantů úplně zlomil. To stalo se ale ve vítězné bitvě u Moncontouru svedené, kdež protestanté ztrátu 15.000 mužů utrpěli.

I potom ještě staral se papež o to, aby se protestanté více nemnožili, a bludy svými víru i mravy křesťanů pravých nehubili. A tak činil prostředky mravnými, nikoliv snad politickými vraždami. Tak zvaná „bartolomějská noc“, v které mnoho hugenottů bylo povražděno, stala se teprve po smrti jeho; a nikoliv z popudu papeže: ale z popudu královského dvora, a proti vši spravedlnosti.

6. V *Anglii* ujímal se Pius V. nešťastné Marie Stuart-ovy, královny škotské, vnučky sestry krále Jindřicha VIII., oproti královně Alžbětě, nemanželské dceři Jindřicha VIII., jež proti všemu právu na trůn anglický dosedla, který vlastně náležel Marii Stuartové. A když Alžběta do šlépějí svého otce nastoupila, a věrné katolíky ukrutně pronásledovala ¹⁾: Pius V. způsobem slavným veřejně z Církve ji vyobcoval dne 25. února 1570.

Poněvadž v *Anglii* nemohli býti noví kněži svěceni: založili papežové již dříve *dva vychovávací ústavy pro Anglii*, jeden v Římě, druhý v Dué (Douai) Z těch vysílal Pius V. do té nešťastné země každoročně nové apoštoly, kteří pak ve spojení s kněžími řádu jezuitského duchovní správu v *Anglii* vykonávali až do těch hrdel i statků.

7. Pln horlivostí pro čest Boží ujímal se Pius V. též náboženských záležitostí *v říši španělské*. I bděl nad rozšiřováním svaté víry také v území španělském v *Americě*, kdež kněži zejména ze řádů benediktinů, františkánů a jezuitů horlivě působili, a značných úspěchů se dodělali. I dopisoval osobně králům, španělskému i portugalskému, aby je ku horlivosti pro čest Boží povzbudil.

8. Podobně s neunavnou pílí pracoval Pius V. proti rozšiřování se protestantismu, a stále nově povstávajících bludů a nepořádků zvláště v *Německu i v Polsku*, užívaje ku nejtěžším poselstvím obratného kardinála Kommendone.

V Itálii vzal v ochranu sv. Karla Boromejského, jemuž velice bylo odporováno.

Péči svou věnoval s rovnou vytrvalostí i vzdáleným krajům *Hindustanu*: jako vnitřní výzdobě Církve skrze upravení knihy mešní, hodinek kněžských, církevních obřadů i chrámové hudby.

S největší svědomitostí dbal netoliko o duchovní vzdělání duchovenstva i lidu: ale i o *pozemský blahobyť* svých svěřenců, an průmysl i řemesla i obchody podporoval. Chtěl aby věřící, opatření věcmi pozemskými, s tím větší láskou sloužili Bohu!

Pozornosti Pia V. neušlo nic, co by bylo mohlo ku povznešení království Božího na zemi přispěti. A neohroženost jeho neznala překážek žádných, jimiž by se byla dala odstrašiti od vykonání toho: čím by Církev rozšířil; ve víře utvrdil; v mravích bohubilých ustálil; čím by objevující se v životě jednotlivců jako i celých národů vady překonal, odstranil, napravil.

Pius V. byl tedy zújistě pravým od Boha povoláním reformátorem sebe i Církve!

¹⁾ Srovn. svrchu § 39.

§ 47. Pia V. následuje celá řada reformatořů Církve na Stolicí papežské!

Byli-li někdy na Stolci papežském i mužové, kteří nej-světější úřad na světě konajíce, i křehkosti lidské ve svém jednání prozrazovali: dána jest Církvi po sněmu tridentském a po Piu V. celá řada papežů, kteří byli v pravdě muži apoštolskými, vynikajícími daleko nad své vrstevníky svatostí života, učeností i moudrostí.

Není účelem mým, popsati životy všech; ale toliko na dotvrzení svého výroku podávám přehled nejznamenitějších výkonů papežských, směřujících ku stálému napravování i zvelebování Církve.

1. Po smrti Pia V. nastoupil *Řehoř XIII.*, jenž panoval od roku 1572. až do roku 1585. Byl jedním z nejznamenitějších znalců práv církevních i občanských. Vydal nové vydání kanonického práva roku 1580.; a přičinil se o nápravu kalendáře, jenž tehdy již o celých deset dnů byl za pravým časem pozadu. Zřídil v Římě vzdělávací ústavy pro Irčany, Němce, Židy, Řeky, a východní křestany; a velikou kolej pro jesuity, zvanou al Žesu (Gesu), v níž bylo 20 poslucháren a 300 světniček. Pro lepší přehled duchovní správy ve vzdálených krajinách založil zvláštní nunciatury ve Vídni, v Kolíně nad Rýnem, a Lucernu ve Švýcarech.

2. *Sixtus V.* vládl Církvi od r. 1585. až do r. 1590. Jako pacholík pásal dobytek. Stal se františkánem, knězem, kardinálem a posléze papežem. Vynikal velikými dary panovnickými. Aby udílení duchovních obročí na příbuzné zamezil, vydal přísná pravidla pro kardinály. Založil velkolepou knihovnu vatikánskou; vydal Písmo svaté s opravami chyb, jež se v ně při přepisování vloudily; a ku snazšímu řízení rozličných odvětví církevních zřídil 15 kongregací. Nástupcům svým zanechal, mimo jiné památky na ctnostný život svůj, také veliký nashromážděný poklad pro potřeby církevní.

3. *Klement VIII.* vládl v Církvi od r. 1592. až do 1605. Týž vynasnažil se zjednati Církvi mír zejména s Francií; volil za kardinály toliko muže svatostí života i učeností vynikající; a prohlášeným milostivým letem při počátku sedmáctého století na tři miliony poutníků přivábil do Říma, kteří tam po většině svatosti s nábožností přijali, a tak pravou reformou při sobě samých začali.

4. *Pavel V.* řídil lodičku sv. Petra od roku 1605. až do 1621. Vynikal neobyčejnou bystrostí ducha a moudrostí;

velikou neohrožeností oproti nepřátelům Církve, i nábožností k Bohu. Horlil neunavně pro nápravu mravů duchovenstva; vyzdobil četné chrámy; zavedl ustavičné klanění se Kristu Pánu, v nejsvětější Svátosti skrytému.

5. *Řehoř XV.* spravoval Církev jakožto vrchní, viditelná hlava její, od roku 1621. do 1623. Pro uvarování nebezpečných nepořádků při volbě papežů, ustanovil zvláštní, dosud platný přísný řád volby papeže. Založil proslavený po celém světě ústav pro rozšiřování víry mezi rozkolníky i pohany ve všech dílech světa, zvaný kongregace de propaganda fide, nebo krátce jen „propagandu“.

7. *Urban VIII.* správce Církve Páně od roku 1623. do 1644., vynikal velikým vzděláním a nadáním básnickým. Básně jeho čítají slavní posuzovatelé mezi nejlepší výtvořiny novější doby. Propagandu umístil ve zvláštní velkolepé budově, nazvané kollejí Urbanovou, a přiřkl jí nových nadání a práv.

7. V osmnáctém století vynikali mezi paneži zejména *Benedikt XIV.*, jenž lodičku Petrovu řídil mezi roky 1740. až 1758. Týž patří mezi papeže nejučenější. Založil četné učené společnosti pro římské církevní starožitnosti, i pro kanonické právo; a i sám četná díla literární zanechal, jež mezi učenci veliké chvály nalézají.

Spory, jež byl s rozličnými vládami po svých předchůdcích sdělil, s opatrnou povolností uklidil, jasně rozeznáváje, co se v nových poměrech více udržeti nedá. Pro blaho svých poddaných snažil se povznésti zemědělství i průmysl; a zakázal všechna zbytečná vydání pro pouhou nádhery. V nejvyšší důstojnosti své zůstal plným dobrotivostí ku každému, a ctěn byl jakožto světec.

8. Rovněž svatě žil na trůně papežském *Klement XIII.* od roku 1758 až do 1769. Pro svou náklonnost ku řádu jesuitů, jenž dle zřízení svého vždycky byl mocnou oporou prestolu papežského: musel snášeti velikých svízelností se strany panovníků z domu Burbonů, až se jimi i utrápil.

9. Rovněž utiskován byl vládami, hlavně francouzskou, španělskou a portugalskou, nástupce jeho *Klement XIV.*, od roku 1769. do 1774. Týž chtěje konečně míru nabýti, po dlouhém odkládání i celý řád jesuitů jim obětoval; ale tím nejen jich v přemrštěné žádosti po vládě nad Církví neupokojil, ale sebe sama nejmocnější podpory se zbavil.

10. Za nesmírně obtížných dob, v pravé bouři, nevěrci, špatnými katolíky a bludaři pozdvižené, řídil lodičku svatého Petra *Pius VI.*, a sice od roku 1774. do 1799. Při

téměř obecném odboji byla by musela utonouti, kdyby ruky papežovy nebyl neviditelně vedl Ten, jenž Petrovi řekl: „Ty jsi skála, a na té skále vzdělám Církev Svou, a ani brány pekelné nepřemohou jí!“

Zejména velikého ponížení a veliké bolesti způsobil jemu syn zbožné císařovny Marie Teresie, císař *Josef II.*, jenž o to usiloval, veškerou vládu církevní v Rakousku stáhnouti k osobě své. Za tou příčinou veškeré spojení s Římem přísně zapovídal; veliký počet klášterů, zejména v Čechách, zrušil; procesí, bratrstva potlačil; a veškerou výchovu duchovenstva po svém způsobu a ku svým účelům do svých rukou bral.

Nemenší bolesti působila Piu VI. *Francie*, tato země plná křesťanských památek a matka velikých světců. Tam vypukla děsná revoluce, jež oběti své po tisících dávila, a všechen Božský i lidský řád převracela.

Také v *Římě* samotném způsobeny byly hrozné ohavnosti. Papež, kmet osmdesátiletý byl uvězněn, a později do Francie, do vyhnanství vyvezen, odkud teprve po měsících smělo mrtvé tělo jeho do vlasti jeho ku pohřbu převezeno býti.

Šlechtnou jeho mysl prozrazují poslední slova jeho: „Kdokoliv mne následovati chceš, odpusť Francouzům tak srdečně, jako to činím já!“

11. Ačkoliv Francouzi směle prohlašovali, že po Piu VI. papeže žádného více nebude: zvolen přece od kardinálů, a sice na cizím území, v Benátkách, dne 14. března 1800. papež nový, *Pius VII.*, jenž pak panoval až do roku 1823.

Když Pius VII. za pomoci spojených s Rakouskem mocností do Říma se dostal, vedla první cesta jeho do papežského chrámu v Lateranu, aby se tam nejsvětější Svátosti klaněl. Pak se jal hojiti ráay, jež revoluce byla Církvi celé i území papežskému zasadila. Aby mohl povstale dluhy zaplatiti, celý dvůr svůj na nejnutnější vydání obmezil. S Francií uzavřel smlouvu čili konkordat na upravení náboženských záležitostí; načež odebral se do Paříže, kde Napoleona I. na císaře pomazal.

Avšak dobrá vůle s Napoleonem netrvala dlouho; neboť rychle povýšený tento muž chtěl i moc duchovní sobě podrobiti, a z papeže pouhého dvorního biskupa svého si učiniti, jenž by mu pak v politických plánech jeho napomáhal. A když papež, vědom si svého povolání jakožto vrchní pastýř Církve, Napoleonovi k službám takovým propůjčiti se nikterak nechtěl, císař násilím o všechen majetek ho oloupil, do Francie od-

véztí kázal a všechno spojení jeho s věřícími přerušil; papež ale jej i pomocníky jeho za to z Církve slavnostně vyobcoval.

Když pak Ruka Páně na zpyšnělého Napoleona těžce dolehla, a jedno neštěstí za druhým naň dopadalo: snažil se s papežem opět se smířiti. I mohl se pak Pius VII. dne 24. května r. 1814. způsobem nejvýše slavnostním opět do Říma vrátiti; načež začal církevní záležitosti s rozličnými dvory skrze konkordáty upravovati.

V srpnu téhož roku obnovil papež zase řád jesuitský, a prohlásil tak za nepravdivé i nespravedlivé veškeré obžaloby proti němu. Pak založil četné stolice učitelské na universitě římské, a velkolepé museum.

12. Papež *Lev XII.* bojoval od roku 1823. do 1829. proti náboženské netečnosti. a proti biblickým společnostem, jež smysl Písma svatého porušovaly. Po příkladu svých předchůdců odsoudil tajné společnosti tak zvaných karbonarů a zednářů, kteříž jako krtci, ale s ďábelskou lstivostí, oltáře i trůny podrývají.

Týž papež založil nebo znova zřídil četné vzdělávací ústavy, a povolal za učitele při nich muže proslavené. Taktéž založil četné ústavy dobročinné pro území své i ku prospěchu Církve celé. Oko jeho dohlédalo až do nejkrajnějších končin země, všude postřehujíc, co by pro čest Boží bylo.

13. Podobně působil i *Pius VIII.* za krátké vlády své, a důrazně dolehal na císaře v Brasílii, aby otroctví, této skvrny pokolení lidského, odstranil.

Po něm *Řehoř XVI.*, *Pius IX.*, a nyní slavně panující *Lev XIII.*, jichž díla takřka před očima našima se nacházejí, vesměs s neúmornou pílí stále v Církvi reformovali a reformují, co pro křehkost lidskou vždy znova zase nápravy potřebuje. I rozšiřují jeden po druhém vždy znova zase království Boží na zemi i do nejvzdálenějších končin země, rozesílajíce ročně na tisíce nových apoštolů čili misionářů. Zakládají nesčetné vzdělávací ústavy pro ně, i pro svěřence jich. Toliko pro svou osobu žijí papeži skrovně, šetrně; a snášejí všecko příkoří s odevzdaností do vůle Boží. I působíce v pravdě s neoblomnou vytrvalostí ve vznešeném úřadu svém: počínají si zajisté jakožto praví, Bohem povolání „reformatoři Církve“, jakými i jsou!

Či není to zřejmým pokynem s hůry, že muž o všecken skoro pozemský statek oloupený, z milodarů věřících žijící, jako *Lev XIII.*, zařizuje nové církevní provincie po celém světě; ustanovuje biskupy i arcibiskupy na místech, kde posud nikdy nebyvaly; stává se rozhodčím mezi panovníky;

a zvěstem vůle Boží pánům i nepánům, věřícím i nevěřícím? Kde na světě kdy cos podobného bylo? Není prst Boží patrně se Lvem XIII.?

C) Reformace skrze Karla Boromejského, kardinála.

Jako nejvyšší pastýřové Církve celé stále pečovali i pečují o nápravu toho, co pro lidskou křehkost údů Církve častěji nápravy potřebuje: tak i po nich jiní hodnostáři církevní vždy také o pravou reformaci dbali v územích svých. Není možno, všech jich jen vyčísti, poněvadž jména mnohých toliko Samému Bohu jsou známa. Také není účelem tohoto spisu, aspoň známější, z nich popsati. Ale vyvolil jsem pro stať tuto ze rady, po papeži nejvyšších hodnostářů, toliko jednoho, a sice kardinála Karla Boromejského, z jehož života tisícové tisíců již poučení i nadšení čerpali, a který v našich zemích dosud málo jest znám i ctěn. Volil jsem ho také za tou zvláštní příčinou, že jest to můj vznešený patron křestní, jež mi rodičové moji za vzor života zvolili. Jež také jsem za příčinou pouti Slovanů do Říma, kterou jsem roku 1881. spolu vykonal i také ve zvláštním díle popsal ¹⁾, ze zvláštní úcty v Miláně schválně navštívil i v radostném rozechvění uctil. I chci ukázati, jak on, jakožto pravý reformátor v Církvi, reformoval napřed sebe, a pak i jiné.

I pojednávám dle toho tedy předem o tom, jak :

§ 48. Kardinál Karel Boromejský reformoval sebe.

1. Karel Boromejský narodil se významě v den, v který Církev slaví památku svatých andělů strážných; totiž dne 2. října r. 1538., na otcovském zámku, zvaném Arona, v překrásné krajině horní Italie, na jižním konci jezera, zvaného Lago maggiore.

Rodiče jeho byli: hrabě Gilbert, ze staroslavného rodu Boromeů; a Marketa, z panujícího rodu Medici. Oba vyznamenávali se velikou zbožností a láskou ku bližním, a stali se vzory bohublího života i synu svému Karlovi i ostatním dítkám svým.

Ujcem Karlovým, bratrem totiž matky jeho, byl papež Pius IV.

¹⁾ „Pout Slovanů do Říma r. 1881.“ Tři svazky. Nákladem katol. tiskového spolku v Praze 1882. a 1884.

Rodiče přáli si míti ze syna svého kněze; a proto přijal Karel z vůle jejich již jako pacholík duchovní roucho, jež by ho na budoucí povolání jeho stále pamatovalo. Ale i on sám ukazoval záhy patrnou zálibu pro stav duchovní, jsa nad věk svůj vážným, tichým, zbožným, a všeho dětského laškování nepřitelem. Zvláště něžně miloval panenskou Boho-roděčku, a nejraději navštěvoval chrámů, úctě její zasvěcených. A blahoslavená Panna odměnila se jemu za služby jeho tím, že srdce jeho naplnila city nejušlechtilejšími.

Když bylo Karlovi dvanácte roků: přenechal jemu strýc jeho, hrabě Julius Boromejský, k užívání důchody *opatství* svatého Gratiana v Aroně, jež bylo částí majetku rodiny Boromejské, a z něhož důchodů byl posud užíval sám. Karel ale již tehdy prohlásil, že důchody opatství jsou majetkem církevním; a že tedy všecko to, čeho uživatel opatství pro svou vlastní výživu nepotřebuje, po zákonu Božím i církevním patří chudým. A dle toho se také řídil. Nižádným způsobem toho netrpěl, aby se snad z duchovního obročí jeho něco ve prospěch rodiny jeho vynaložilo; ale všecko to, co po zapravení jeho vzdělání zbývalo, přivlastňoval chudým.

2. Prvního vzdělání dostalo se Karlovi v domě otcovském. Pak chodil do nižších škol v Aroně, vždy veškeré spolužáky překonáváje zbožností, uctivostí k rodičům i učitelům, a láskou ku samotě; tak že již tehdy předpovídána jemu skvělá budoucnost.

Když bylo Karlovi šestnáct roků, poslán jest pro další vzdělání na vysoké školy v Pavii, aby se tam věnoval studiu věd právnických, za vedení proslulého profesora Františka Alciata.

V Pavii bylo sice proslavené učení; ale panovala tam též veliká spousta mravů, pocházející od velikého počtu lehkomyslných studentů, kteří tam ze všech končin se scházeli. Karel všem lákáním jich, aby se s nimi družil, statečně odpíral, nose stále roucho duchovní. Za to ale každého téhodne přistupoval ku stolu Páně, a čas svůj rozděloval mezi studie, skutky pobožnosti a konání milosrdných skutků. Pro to musel ovšem od spustlých studentů snášeti mnohé urážky. I prorokováno jemu, že mnoho v právech nepořídí, poněvadž bylo při něm znamenati jakousi těžkopádnost při vyslovování a ostýchavost v chování. Za to ale tím více úcty a vážnosti měl při svých učitelích.

Roku 1558. zemřel Karlovi jeho milý otec; pro kteroužto příhodu musel na nějaký čas studie přerušiti, aby

rodinných záležitostí urovnal. I vykonal vše s podivuhodnou obezřetností; načež zase v studiích pokračoval.

3. Po dokonaných studiích byl Karel r. 1559. *za doktora veškerých práv* povýšen, a odstěhoval se na svůj rodný zámek do Arony, aby se tu pro duchovní stav připravoval.

Tou dobou se stalo, že po úmrtí papeže Pavla IV. zvolen ujec jeho, kardinál Medici, za papeže, a přijal jméno Pius IV. Celá rodina boromejská i celý Milán se z toho radovali, a Karlu napřed blahopřáli, že k vysokým hodnostem povýšen bude. Ale on sám nižádné radosti z toho na jevo nedával; nýbrž odešel do kostela, celé věci Bohu poručit. A ani ku dolehavým prosbám svého bratra nechtěl do Říma odejiti, aby ujec blahopřál.

Do Říma dostavil se Karel teprve k výslovnému rozkazu papežovu. Ten, znaje jeho výborné nadání a vzorný život: zvolil jej dva a dvacetiletého za *kardinala* římské Církve, a brzo také za *arcibiskupa milánského*.

Karel snažil se se slzami v očích ujce pohnouti k tomu, aby jemu tak neobyčejných důstojností nesvěřoval: ale papež zůstal při svém rozhodnutí, a s plnou důvěrou svěřoval jemu úřady nejdůležitější. Karel pak ale z poslušnosti ku nástupci svatého Petra s velikou svědomitostí i obezřetností je vykonával.

4. Zprvu bylo ovšem mnoho závistivých, kteří se mladému, holobradému kardinálu a arcibiskupovi posmívali; ale když pozorovali, kterak Karel při všech důstojnostech a při vši slávě i při všem bohatství zůstává prostým, pokorným, zbožným, sám na sebe nejpřísnějším, a ku každému svrchovanou měrou úslužným: cítili se býti zahanbenými; a na konec museli volbu papežovu schváliti i doznati: že papež skutečně netoliko dle krve, ale dle zásluhy Karla k tak vysokým důstojnostem povolal.

V listopadu r. 1562. zemřel Karlovi jediný jeho bratr Bedřich. A nyní domlouvali jemu členové rodiny jeho, ba i sám papež, aby se duchovního stavu odřekl a se oženil, by rodina Boromejských nevyhynula. Ale tak nesmýšlel Karel; a aby domluvám rázem konec učinil: dal se posvětit na kněze, poněvadž posvěcení dotud nebyl přijal; a odevzdal se duchovnímu vedení kněze ze řady jesuitského Jana Ribeiry, jednoho z nejvýtečnějších žáků sv. Ignacia, a pod jeho správou začal život tím světější.

5. Toho času trval světoznámý církevní *sněm tridentský*. Karel měl na jednání jeho nejživější účastenství, zastupuje ujce svého, papeže, jenž v něho neobmezenou důvěru skládal.

I byl Karel členem konise, jež měla usnešení sněmovní ve skutek uvést; za jeho předsednictví byly zákony církevní celému světu oznamovány, vydán byl výborný římský katechismus, a opraven byl breviář čili modlitby kněžské i kniha mešní.

6. Po dokonaném sněmu doléhal Karel za papeže, aby ho *do jeho diecese* propustil, ježto sněm byl nařídil, aby jeden každý biskup síděl při svěřeném stádcu svém. Papež jen nerad ho propustil, ježto mu velice platné služby v řízení Církve byl konal.

Do Říma vrátil se Karel pak teprve, když se dozvěděl, že ujec jeho nebezpečně se rozstonal. I odebral se k němu, v nemoci jeho jej těšil, s ním se modlil, a ve všem jej duchovně opatřil.

A když Pius IV. v rukou jeho ducha vypustil: přičiňoval se Karel všemožně o to, aby dosedl na trůn papežský Michael Ghisleri, jenž přijal jméno Pius V., a napotom svým svatým životem stolicí sv. Petra proslavil.

I Pius V. snažil se Karla Boromejského ku Římu připoutati, aby mu v řízení Církve celé s osvědčenými silami svými nápomocným byl; ale Karel poukazoval slovy tolik důtklivými ku potřebám vlastní diecese své, která byvši dlouho pouhými správci biskupství řízená, na mnoze spustla: že papež prosbám jeho odporovati nemoha, ku stádcu jeho ho propustil, neobmezenou úctu a lásku jemu osvědčiv.

7. Z počátku, když Karel církevní dráhu nastoupil, neprozrazoval ve svém jednání ničeho mimořádného: žil v zevnějším lesku, obklíčen četným služebnictvem, jak to jiní tak vysocí hodnostáři měli. Vidán byl častěji ve vybraných společnostech, a vyznamenával se v nich ušlechtilým jednáním, vlídností ku každému. Od té doby ale, kdy se rozhodl, přijati svěcení na kněžství i biskupství: *posavadní způsob života úplně převrátil*. Chtěl žíti v apoštolské chudobě. A proto propustil všecko zbytečné služebnictvo, štědře je obdarovav, a počal žíti co možná nejprostěji.

Za služebníky měl toliko lidi v ctnosti utvrzené: aby mohli i v pracích i ve zbožnosti jiným za příklad býti. Služebníci, kteří se proti lásce k bližnímu hrubě prohřešili: byli na hodinu propuštěni, aby svým zlým příkladem jiných nesváděli. V noci nesměl nikdo z nich z domu odcházeti; ale všichni museli denně při východu slunce v jednom sále se shromážďeti, kde se svým pánem společně se modlivali ranní modlitby. Každý služebník dostával hojnou mzdu a dostatečný pokrm i nápoj. Masitých pokrmů dostávali ale toliko

po tři měsíce v roku; a církevní posty museli zachovávatí svědomitě.

Sám arcibiskup jidával z prvu se služebníky při jednom stole. Později zvolil pro sebe mnohem tužší způsob života, tak že ve všední dny při chlebu a vodě se postil, a toliko v dny nedělní a svateční něco zeleniny a ovoce požíval. V čtyřicetidenním postu ale požíval toliko vařené hoby a sušené fíky; ve svatém témdnu postil se ještě přísněji. K tomu nosil pod svrchním rouchem biskupským drsné roucho kající, jehož ani v noci nesvlékal.

S velikým klidem snášel Karel také zimu i vedro i rozličné choroby, a nerad dával si pro svou osobu posluhovati, maje naopak z toho radost, mohl-li sám chudým a nemocným posluhovati. Stále měl kolem sebe dva kněze, kteříž by všechny jeho řeči i skutky pozorovali, a co by při něm nepatřičného shledali, jemu vytkli.

Také odstranil ze svého paláce všechny koberce a malby, jež ku pouhé ozdobě byly, a na slávu rodu jeho pamatovaly a na místě nich postavil sochu sv. Ambrože, vznešeného svého předchůdce a vzoru, i jiných velikých biskupů milánských.

Důchody svého biskupství rozdělil Karel na tři díly. Z těch patřil jeden díl chudým, druhý ku vydržování kostelů, a třetí ku zapravování domácnosti jeho. Ostatní své jmění vynaložil na zřizování zbožných nadání, zvláště ku zřizování seminářů, čili vychovávacích ústavů pro kněze, a ku podpoře chudých.

Po smrti staršího bratra svého Bedřicha zdědil mnoho statků a drahocenných věcí. I prodal všecko, a celý výnos, obnášející na 100 000 zlatých rozdal chudým. Taktéž naložil se stříbrným náčiním stolním. A veškeré vedlejší příjmy své přikázal biskupskému chrámu svému.

Veškeren čas svůj věnoval Karel vážným zaměstnáním, a i na obtížných cestách visitačních vedle modlitby oddával se studiím bohoslovným, aby, čeho se mu posud na vědomostech nedostávalo, doplňoval.

Každého rána přede mší svatou svátostně se zpovídal, a denně, i když stonal, modlil se kněžské hodinky své na kolenou. A aby na povinnosti vznešeného postavení svého snadno nezapomínal: odstraňoval se každoročně na několik dnů ode všech úředních jednání, a věnoval se v některém domě duchovenském duchovnímu cvičení, jež končival generalní zpovědí a nějakou poutí.

8. Totéž činil v říjnu L. P. 1584. se zvláštní nábožností, kdy zabýval se živě svým *odchodem z tohoto světa*.

Dne 24. října stížen byl zimnicí, takže zpovědník jeho mu nakázal, aby se v postech svých umírnil, čehož on uposlechl. Pak dal se po vodě odvésti do Milána, kde přibyl v den Všech Svatých. Tu byl již tolik zesláblým, že nemohl více mši svatou sloužiti, ale toliko přijal Tělo Páně. Dne 3. listopadu dal se s myslí veselou zaopatřiti. Potom nakázal, aby jemu předříkávali kněžské hodinky, jichž sám více říkati nemohl, a pak aby mu předčítali o umučení Páně. I měl při tom obličej upřený na obraz ukřižovaného Spasitele. Naposled slabým hlasem všem žehnal, a se slovy: „Viz Pane, již jdu, již přicházím,“ vydechl svatou duši svou v předvečer 4. listopadu L. P. 1584, jsa stár 46 roků.

9. Když zvony velechrámu tuto smutnou novinu obyvatelům města Milána zvěstovaly: povstal obecný nářek i pláč. Zvláště bědovali chudí, vdovy i sirotci, kteří v něm ztratili pečlivého otce svého. Když mrtvola byla vystavena, tolik lidstva se k ní hrnulo, že musela býti zeď prolomena, aby mohli lidé odcházeti.

Pohřeb vykonán byl dne 7. listopadu s největší slávou církevní i světskou; načež pchřen byl světec v kůru velechrámu, kde sám místo si byl vyvolil, i náhrobní napis zhotoviti dal. Odtud bylo ale tělo jeho později vyzvednuto a přeneseno do podzemní, nádherné kaple, jež jest pod bání velechrámu, před schody, vedoucími ku hlavnímu oltáři.

Před hlavním oltářem jest totiž kovová mříž na zemi, která obkličuje místo, kudy z chrámu padá světlo dolů ku hrobu světce. Tam, v kapli, na oltáři leží rakev kovová, bohatě postříbřená, v níž uložena jest rakev jiná, skládaná z křišťálů a zadělaná stříbrem. Na rakvi svrchní jest královský znak uprostřed šedesáti sošek stříbrných; v rakvi křišťálové tělo světce v přebohatém rouchu biskupském. Klenoty kaple mají prý cenu téměř dvou milionů zlatých.

Při hrobu světce Karla staly se v krátké době četné zázraky. Iapež Pavel V. dal je přísně vyšetřiti; načež Karla Boromejského způsobem velice slavnostním již roku 1610. prohlásil za svatého, a doporučil ho uctívání Církvi celé.

Také vlast jeho Lombardie, chtěla uctíti nehynoucí památku jeho dobrodiní; a proto postavili mu rodáci jeho, nedaleko rodného města jeho Arony, na vysoké skále, obrovskou sochu kovovou přes 60 metrů vysokou.

10 Památnou jest také **Závěť čili poslední vůle sv. Karla Boromejského**, jež hodna jest, aby si ji pravověřící

křesťané častěji opakovali, a sice netoliko v nemoci, ale i v čas zdraví. Zní takto:

Já Karel žádám si býti vždycky připraveným k smrti tak, abych jí nebyl překvapen. Ježto neznám dne ani hodiny, kdy budu museti svět tento opustiti, a před Stvořitele i Soudce svého se postaviti: činím nyní před vševědoucím Bohem svým tuto svou závěť:

Ve jménu nejsvětější Trojice: Boha + Otce, i + Syna, i + Ducha Svatého.

a) Vyznávám se vši pokorou a vroucností, že si žádám žíti i umříti v pravé, samospasitelné víře katolické; a že všemu pevně *věřím*, co Bůh zjevil a jak katolická Církev věřiti velí. Jestliže bych byl kdy proti tomu z vnuknutí ducha zlého cos činil anebo mluvil: chci, aby za nic považováno bylo.

b) Vyznávám touto svou poslední vůlí, že si žádám na konci života svého, *svátosti pokání, nejsvětější Svátosti ol-tářní i posledního pomazání* přijati. Kdybych ale ku svému neštěstí nemohl těchto svátostí v poslední chvíli života svého účastným se státi: chci dle tohoto svědectví svého, nyní i tehdy v srdci mém ze hříchů svých se vyznávati, a svátostí těch aspoň duchovně přijati. Žádám sobě také, aby mi milosti a účinky posledního pomazání přivlastněny byly tak, jako kdybych ho byl skutečně přijal.

c) Vyznávám, že jakýmkoli pokušením bych byl snad obtížen, nechci pochybovati o *milosrdenství* Božím. Ač vědom jsem si mnohých a těžkých hříchů, přece chci důvěřovati v otcovskou dobrotivost Boží, a doufám, že mi Bůh bude milostivým i milosrdným, jako i jiným přemnohým býti ráčil.

d) Vyznávám, že jestli jsem jaký dobrý a k životu věč-nému *prospěšný skutek* učinil, bez milosti Boží jsem ho ne-učinil. Proto také nespolehám se na své skutky dobré, nýbrž na zásluhy předrahé krve Ježíše Krista, kterouž On za mne na kříži vylíti ráčil.

e) Vyznávám dále, že všeliké *bolesti*, kterých na mne dobrotivý Bůh snad sešle, trpělivě snášeti chci, a že zavrhuji všeliké netrpělivosti a každého pohoršení, kterého bych dopustiti se mohl.

f) Vyznávám též tímto, že dobrovolně a rád *odpouštím* všem, kteříž mi ublížili; a také prosím všecky, kterýmž já příkoří učinil, aby i oni mi tu samou lásku prokázali.

g) Vyznávám, že z poslušnosti k Bohu *umříti chci*, poněvadž On tomu tak chce. I žádám, aby byla poslední slova má: „Ježíš, Maria, Josef“; a abych dosáhl odpustků, kterých papežové umírajícím udělili.

h) Vyznávám, že si toho srdečně žádám, aby přebhlaslavená *Panna Maria*, má nejlaskavější Matka, mne v posledním boji mém přítomností svou potěšila a mne neopustila, pokud by duši mou Synu svému neodevzdala. Spolu ji snažně prosím, aby se za mne přimlouvala, až mne Kristus Pán souditi bude, abych u Něho milosti dosáhl.

i) Vyznávám, že si též volím svaté *patrony* své za pomocníky a ochránce při smrti své. Od svatého Josefa vyprošuji si zproštění přílišných ouzkostí smrtelných a tu milost, abych často opakoval jeho svaté jméno, i jméno schovance jeho Pána Ježíše, i choti jeho Panny Marie. Od svatého Petra žádám si víry; od svatého Pavla vůle své s vůlí Boží srovnání; od svatého Jana miláčka plamenné lásky k Bohu; od svatého Jakuba posledního pomazání; od svaté Maří Magdaleny dokonalé litosti nad hříchy; od svaté Barbory pokrmu nebeského; od svatého Vavřince osvobození od očištění, anebo aspoň brzkého vysvobození z něho.

ch) Vyznávám, že žádám svého *anděla strážce*, aby byl zástupcem duše mé. Až ona před Soudce se postaví, aby se jí zastával, za ni prosil, a ji pak do nebe doprovodil, kdež jemu vděčným býti chci.

k) Konečně poručím *tělo* své zemi až k obecnému z mrtvých vstání a poslednímu soudu. *Duši* svou ale odevzdávám svému Spasiteli, Ježíši Kristu, Jenž ji předrahou Krví Svou vykoupil.

Též prosím tímto listem všecky své přátely a známé, aby se pro lásku Boží za mne modlili, poněvadž věděti nelze, kam se dostanu, a zdaž nebudu se museti v očištění mukami očišťovati. Chci se jim za to odměniti, až do nebe přijdu.

l) Ku potvrzení této své vůle vyhotovil jsem list tento na způsob vyznání a prosby, u přítomnosti svých svatých patronů a všech nebešťanů, kteří ku potvrzení jakožto svědkové ode mně dožádání jsou. Amen.

Který z nepovolaných „reformatůrů“ takto smýšlel i jednal v životě i při smrti?!

§ 49. Kardinál Karel Boromejský reformoval v Církvi.

Poznavše takto soukromný život svatého Karla, jenž sám o sobě byl nejpůsobivějším kázáním pro podřízené jemu duchovenstvo i lid: nebudeme se diviti jeho úsili, s kterým se věnoval nápravě v Církvi celé, zvláště ale nápravě čili reformaci ve své diecési, uizádných překážek ani krutých nátisků

ani nebezpečí smrti se nelekaje. O tom buďtež zde krátce uvedeny některé jen obrisy.

1. O reformaci v Církvi celé pečoval svatý Karel hlavně *na sněmu tridentském*.

Užívaje důvěry ujce svého, papeže, zasazoval se se vší svou mocí o to, aby památný ten sněm učení Církve oproti povstalým pöblouzením přesně vytkl, a aby vydány byly časům přiměřené zákony na nápravu pokleslých mravů mezi duchovenstvem i lidem. Přemnohé psaní jeho z doby té, jež se nám dosud zachovaly, vydávají nepopíratelných důkazů o tom, s jakým bystrozrakem Karel Boromejský veškeré poměry prozíral i posuzoval; s jakou pečlivostí nejdůležitější práce, v zastoupení papeže, buď sám vykonával; a nebo s jakou obezřetností vhodných osobností ku provedení zámyslů svých vyhledávati a posvátným ohněm pro nápravu Církve rozněcovati dovedl!

I vyjednával sv. Karel s knížaty německými, aby se sněmu zúčastnili. Pčinil se o to, aby papež za sebe zvolil výborné zástupce ku řízení sněmovního jednání v Tridentu; a ti pak aby v poměrně krátké době úkolu svému dostáli a základ k nové době v životě Církve Páně položili.

Sv. Karel snažil se ale netoliko na to, aby veškerých překážek, sněmovníkům v dile vadících, odstranil: nýbrž on sám první nejrozhodněji se o to staral, aby nálezy sněmovní, ku nápravě Církve směřující, v život uváděl. A tak všem představeným církevním svítil svým příkladem jako jasná hvězda ku cestě lepší.

Kéž by příkladu jeho všichni biskupové byli následovali! Pak by zajisté obnova čili reformace Církve úplnou byla! Jestli tu i tam některé nepořádky v Církvi posud shledávány bývají: není jimi věru vinen sněm tridentský, ale křehkost lidská, jež obtíží se léká, a tak nesnadno pod jho Páně se sklání!

2. Po ukončení obecného sněmu tridentského, jenž všem biskupům přísně nařizoval, aby při stadcích svých nepřetržitě žili, vrátil se Karel Boromejský do sídla svého v *Miláně*, a snažil se tam všemožně na to, aby ustanovení sněmovní ve skutek uvedl.

Bylo toho ale také velice zapotřebí, poněvadž po celé století předchůdcové jeho v Miláně nesídleli, ale toliko generalními vikáři zastupovati se dávali. A ti nebývali právě z kněží nejlepších; a proto sami velikou spoustu mravů zavivili. Přišlo to tak daleko, že kdo jednou za rok přijímal svátosti, považován byl již za zbožného; a kdo uměl otčenáš

a desatero, měl se již za dosti vycvičeného v náboženství! Ba i knězi se domnívali, že majíce moc jiným hříchů odpouštěti, sami zpovídati se nemusejí! Z toho dá se již pomyslit, jaká asi mravnost panovala v Milánsku, na půl milionu věřících čítajícím, když takovéto náhledy zdály se býti správnými!

Snahy svatého Karla směřující k tomu, aby těchto zlořádů napravil, ovšem že mnohým duchovním nepřicházely vhod. Za to ale získal světec vážnost, úctu i lásku lepších mezi nimi i lidu svěřeného, když pozorovali, že arcibiskup nejedná dle nějakých rozmarů, ale dle starých i novějších zákonů církevních; že netoliko jiným nařizuje, ale také sám zákony církevními co nejsvědomitěji se spravuje; že při svém vysokém postavení jako nejposlednější do úmoru pracuje; že všeliké nepohodlí a strádání bez odporu, s horlivostí pro čest Boží snáší; a že důchody své vynakládá k tomu, aby ubohým pomáhal, neumělým vzdělání zjednal, stánky Boží zřídil, i všemožným potřebným opatřil.

Poněvadž teze doby povstalý *řád jesuitský* proslavoval se výtečnými kazateli, učiteli i zpovědníky, založil pro ně sv. Karel v Miláně kolej a usadil jich tam, aby ostatnímu duchovenstvu vzory byli.

Pak snažil se na to, aby světské duchovenstvo své přiměl k zachování usnešení tridentských, za tou příčinou častěji shromažďuje je kolem sebe v *synodách*, aneb horlivě jim přimlouvaje při *visitacích*.

Na synodách snažil se postavití hráze vnikajícím bludům; tu nalehal na svědomité vykonávání úřadu zpovědnického, a napsal k cíli tomu i proslavené pojednání, nadepsané „Navedení pro zpovědníky města i diecese Milánu“; tu vydal obšírná nařízení o vyučování a vychování. A co v synodách nařizoval, o tom se při *visitacích* čili okružních cestách svých přesvědčoval, jak se plní.

Pak snažil se světec všemožným způsobem na to, aby služby Boží všude i v jeho diecesi, i v diecesích biskupů jemu podřízených konaly se s všemožnou nábožností. Pro oživení nábožnosti zařídil také rozličné pobožnosti, bratrstva, poutě, procesí; a neměl to za nic ponižujícího, aby i s nejsprostšími dělníky růženec neb litanie se modlil, aneb nějakou slavnost církevní konal.

3. Podobně, jako se staral sv. Karel o blaho Italů, kteří právomoci jeho podlehali, pečoval i o blaho příslušníků svých ve *Švýcarech* žijících, kde pro revoluci Zwingliho spousty u víře i mravech byly snad v diecesi jeho největší. I nerozpokoval se, osobně všech tamnějších dědin navštívit; a všude,

čeho třeba bylo, ustanoviti, a sice netoliko při diecesanech svých, ale i v ostatním Švýcarsku. Pro Švýcary, právomoci jeho nepodléhající, postaral se totiž o zvláštního, znamenitého nuncia čili vyslance papežského, jenž by biskupy švýcarské v apoštolské práci jich podporoval.

A když vláda švýcarská nechtěla kněží, z ciziny příšlých, trpěti; a že mnozí jinoši domácí, kteří by se byli chtěli stavu duchovnímu věnovati, doma k tomu namnoze příležitosti neměli, a do ciziny na vzdělání jíti pro chudobu nemohli: zřídil pro ně sv. Karel v Miláně zvláštní *kollej*, zvanou *helvetskou čili švýcarskou*, v které by za pomoci jeho k službě duchovní i vycvičení i vychování dojíti mohli.

Mimo to uvedl do Švýcar *kapuciny a jesuity*, aby lid věřící u víře potvrzovali; bloudící od bludů odvraceli; všem milosti nebes nabízeli i udíleli.

4 Rozličné tyto podniky sv. Karla nedařily se jen tak hladce. Stavěli se jim na odpor četní *nepřátelé ze stavu světského i duchovního*.

a) Mezi světskými byli to *senat čili městská rada milánská*; dále i *místodržitel krále španělského*, jenž v Miláně síděl. Ti žárlili na sv. arcibiskupa, aby prý v ničem právomoci jich neumenšil.

Příčina ku sporům povstala, když arcibiskup po starém církevním právu, i od státu uznaném, dle něhož manželství jakožto svátost mezi křesťany pod právomoc Církve spadá: doléhati začal na mnohé veřejné cizoložníky, aby mrzkých souložnic propustili; a když ty, kteří po dobrém tak učiniti nechtěli, kázal vsaditi do žaláře a pohnati na soud. Tu městské soudy za pomoci některých radních, kteří zmíněné neřesti sami prostými nebyli, zdvihly veliký lomoz: že prý arcibiskup zasáhá v práva královská; a hleděli, ač marně, i královského místodržitele dostati na svou stranu. Zároveň dali zajati hejtmana arcibiskupských stráží, a s potupou i hanbou vyhnali ho z města. Načež podobně činili i jiným úředníkům arcibiskupovým, a neustáli, až jich *arcibiskup i z Církve* vyobcoval.

b) Nastoupil nový zástupce králův. Ten byl nepřítelem arcibiskupovým, a chtěl mu svou nevěli na jevo dáti. Proto zamýšlel hned při nastoupení svém, na podráždění ho, pořádati zápasy s býky, jak se ve Španělich odbývají, a sice v nádvoří před samým vechrámem. Sv. Karel ale tuto hrůšnou a divokou zábavu pod pokutou vyobcování z Církve zakázal. Na to chtěl zástupce králův přes zákaz arcibiskupův pořádati tance a plesy v dny zapovězené; ale sami občané

milánští zábav takových odmítli. Dalším urputnostem oproti svatému arcibiskupu učinila konec předčasná smrt zástupce králova.

c) Nový místodržitel, Alois Requesens, nastoupil roku 1571. Z prvu se zdálo, že se světcecem žíti chce ve smíru. Brzo ale poštván od hříšníků, jež svatý arcibiskup pro jich bezbožný život ztrestal, počal i on zasahati do práv arcibiskupových, a jemu ve vykonávání povinností jeho brannou mocí odpírati. Sv. Karel viděl sě nucena, se slzami v očích z počtu věrných katolíků ho vyobcovati. Místodržitel na to obsadil vojskem svým rodný zámek sv. Karla, a jej samého dal co nejpřísněji střežiti v paláci jeho; potom veřejné pobožnosti zapovídal, a kněžstvo všemožně sužoval. Král, byv o jednání jeho zpraven, odvolal ho z Milána, a učinil ho místodržitelem svými v Nizozemí. Tam odtud týž po dlouholeté, trapné chorobě, která ho k rozumu přivedla, prosil světce skroušeně za odpuštění i požehnání, prve než skonál.

d) Přišel nový místodržitel do Milána; a i ten dal se přemluviti proti arcibiskupovi. Zejmena byl uražen, že arcibiskup vytkl jemu zbabělost jeho, když při nastalém moru z Milana uprchl. I přišlo nepřátelství jeho tak daleko, že po společných úradách s odpůrci Karlovými, podal naň *žalobu k papeži*, jako by způsobem neoprávněným zasahal do práv královských; že mír mezi občany ruší; a jest člověkem svárlivým, nepokojným, zlým.

Avšak vyslanci milánští, kteří měli žalobu ku papeži doněsti, byli již na cestě všude s potupou vítáni; a když do Říma se svými lžemi přibyli, byli zkrátka odbytí, a u papeže Řehoře XIII. nepořídili ničeho.

Tu kázal místodržitel na první neděli postní konati slavnostní průvod přes záповědi i hrozby arcibiskupovy. Světec ale prohlásil ve všech kostelích slavné služby Boží i společné svaté přijímání, a vytrval sám s lidem při pobožnostech až do večera, přese všechny hanebné lomozy před velechrámem provozované. Potom odebral se sám do Říma, aby svatému Otci vydal počet z vladaření svého, při kteréžto příležitosti všude nejvyšší úcta a láska ode všech byla jemu prokazována.

Pak oznámil veškeré jednání své i králi Filipu II., jenž jemu úplnou ochranu slíbil, tak že místodržitel svá hanebná nařízení odvolati musil. Napotom, aby ukázal, že hájí toliko práva úřadu svého a žádné zášti proti místodržiteli nechová, sám ho navštívil a prosil, aby aspoň pro uvarování pohor-

šení Církev na pokoji nechával. Avšak násilného člověka toho dobrotou překonati světci se nezdařilo.

Potom vydal se sv. Karel na visitaci do města Brescie. Sotva tam ale přibyl, již dostal zprávu, že klatbou stížený místodržitel na smrt se rozstonal. I vrátil se ihned k němu do Milána. Místodržitel svíjel se bolestmi, umřítí nemoha, pokud by urážený světec tupitele svého do náručí svého nepřijal. Svatý Karel smířil jej i s Bohem i s sebou, a vrátil pokoj do pukajícího srdce jeho! Na to tělesné ostatky jeho k hrobu doprovodil, oběť mše svaté zaň konal, a duši jeho milosrdenství Božím a přimluvám věřících doporučil. Pak ujal se i vdovy i dítek jeho jako přítel otcovský!

Po tolika strastech zasloužil si toho věru sv. arcibiskup, že král za nového místodržitele ustanovil roku 1582. bohabojného vévodu *Karla Arragonského*, jenž se sv. Karlem v nejlepší shodě ku blahu lidu spolupůsobil, tak že se v Miláně říkalo: „Jsme pod vládou dvou kardinálů, z nichž jeden nosí dlouhý šat, druhý krátký!“

5 Mimo odpůrce stavu světského měl sv. Karel také četné odpůrce ze stavu duchovního, jimž počínání jeho proti mysli bylo, a kteříž se snažili, železné vůli jeho na nápravě se vymknouti. Nebyli to tak kněží z duchovní správy, kteříž celkem s ochotou kázní arcibiskupově se podvolovali: ale kněží z duchovních družstev, jež byly v kázní hluboce poklesly; a v kterých jeden skleslý člen na druhém nacházel oporu, aby se nápravě kázně, svatým arcibiskupem zamýšlené, společně snáze opráti mohli.

a) Dle nařízení sněmu tridentského chtěje opravu duchovních družstev provést, začal sv. Karel přirozenou měrou se svou *kapitolou při velechrámu*. Tu bylo veliké množství duchovních, z části nepatrně jen obročím obdařených, kteří pak hledali nadlepšení při jiných zaměstnáních, službu chrámovou zanedbávající. A tak se stalo, že velechrám býval pro takovouto nedbalost od věřících nejméně navštěvován.

Sv. Karel postaral se nejprve o lepší rozdělení důchodů, mnohá obročí úplně zrušiv a důchody jich s ostatními spojiv; pak ale žádal ode všech, kterým služby při chrámu přesně vytkl, aby také převzaté povinnosti dokonale plnili. Poněvadž všude svědomitým plněním povinností co nejlépe předcházel, dočkal se za málo let úplné i dokonalé nápravy duchovenstva, při velechrámu zaměstnaného.

b) Po duchovenstvu při velechrámu přicházelo na řadu jedno sdružení po druhém. Tak přišla na řadu i *kollegiatní kapitola, zvaná „Panny Marie u Stupňů“* (della Scala), jež

měla veliký počet kanovníků, s proboštem v čele, kteří bohatých důchodů užívali, ale téměř ničeho pro Církev nekonali.

Sv. Karel oznámil jim z opatrnosti dva měsíce napřed, v který den a v kterou hodinu k nim přijde na visitaci. Kanovníci ale o nějaké nápravě svého lehkovážného života ani slyšeti nechtěli; a proto obrátili se o pomoc ku místodržiteli, který tehdy s arcibiskupem v rozbroji byl, a žádali ho za ochranu: poněvadž prý kral místa kanovnická zadává, a úsilí arcibiskupovo po nápravě tedy v právomoc královskou zasahá.

Svatý Karel ale vědom jsa si své povinnosti, a vyžádav si mimo to rozhodnutí papežského, přibyl v ustanovenou dobu s křížem v čele, provázen jsa svým duchovenstvem, ku chrámu kanovníků.

Kanovníci obořili se naň pomocí ozbrojené luzy, která se chopila nosiče kříže. Tu arcibiskup vzal sám kříž do rukou svých, na který zatím několik střelných ran bylo dopadlo, a kráčel ku bráně kostela, kterou ale kanovníci rychle před ním uzavřeli. Svátý arcibiskup vrátil se na to do velechrámu, a vykonal tam pobožnost před nejsvětější Svátostí. Potom bezbožníky ony z Církve vyloučil, a konání služeb Božích v kostele jejich zakázal.

Kanovníci ale všeho toho nedbali; ba začali služby Boží konati s tím větší okázalostí a nádherou. I odvolali se oproti nařízením arcibiskupovým ku senátu čili ku městské radě i ku místodržiteli v Miláně, kteří právě s arcibiskupem na štíru byli. Ba opovážili se i toho, že žádné moci k tomu nemajíce, ze své strany arcibiskupa svého do klatby dali, a tuto vůli svou sepsanou, na rozích ulic a na dveřích chrámových přibíti dali.

Avšak když proti těmto zbůjníkům Stolice apoštolská sama nastupovati začala, trestajíc je ztrátou obrocí, sesazením s úřadů, vyobcováním z Církve: skrotli, arcibiskupa odprosili, a kázeň jeho přijali.

c) Podobně skrotil sv. Karel i rozličné *řeholníky*, kteří od pravidel svých se byli uchýlili, a světácky žili. Zejména tak učinil Františkánům, z nichž někteří i ruku na něho vtáhnouti a zbíti ho chtěli. Nic jim nepomohlo, ani přimluva vznešených osob, ani vzdor a násilí: napřed musili slyšeti, v čem se od bohublého života odchýlili, a pak musili šíje své pod zákon skloniti.

d) Zvláštní potíže zakusil svatý horlitel se řádem *humiliatů* (jakoby řekl pokorných). V dvanáctém století založilo ho několik šlechticů vlašských, vrátivších se ze zajetí z Němec. Ti si byli předsevzali, i nadále pospolu žíti v chudobě, odří-

kání a nábožnosti. Papež Inocenc III. řád jich potvrdil. Za dob sv. Karla tento řád pro veliké bohatství, jímž poněmáhle od dobrodinců byl obmyslen, úplně byl již zesvětačil. Představení, doživotně zvolení, dle libovůle statky řeholními plýtvali, sami žijíce v rozkošnictví, podřízeným svým ale i nejnужnějších potřeb odpírajíce. A aby i tím nemálem, co jim přece poskytovali, vázání nebyli: přijímali co nejméně, a ne těch nejlepších nových členů, tak že roku 1569. v 80 klášterích jejich jen asi 170 členů bylo.

Sv. Karel svolal k rozkazu papežovu schůzi členů řádových do Kremony. Představení byli plni podivením, když jim byl oznámen rozkaz papežův, že pod těžkými tresty veškerým nálezům kardinala Karla podrobiti se mají. Ještě více ale užasli, když jim arcibiskup oznámil, že na dále dle předpisů řeholních pravidel jejich mají všechny statky, řádu příuálezející, býti společným majetkem všech; a ten že má býti spravován zvláštním, svědomitým hospodářem. Část z příjmů že se musí věnovati na zřízení noviciátu, čili přípravného ústavu pro nové členy; a že představení, zvaní probošti, mohou býti voleni toliko na tři léta.

Řeholníci snažili se železné ruce Karlově uniknouti, ale marně; proto chtěli se ho tedy zbaviti rukou zločinnou. Dne 27. října 1569. jeden z nich, jmenem Farina, přišel při dveřích otevřených ku společné domácí pobožnosti, kterou svatý arcibiskup se svými domácími konal, a ku které každému přístup byl volný, a střelil do něho ze zadu, jsa jen několik kroků vzdálen. Sv. Karel život svůj rychle obětoval Bohu; a ač se mu zdálo, že smrtelně poraněn jest, kázal přece, aby prchajícího vraha nikdo nepronásledoval. Načež pobožnost bez dalšího přerušení dokonal.

Po dokonané pobožnosti všichni se k němu s bédováním a pláčem hrnuli, aby mu ku pomoci přispěli. Sv. Karel povstal ale se svého místa beze škody. Vystřelená koule ležela podle něho rozmačknutá, zanechavši na bílé rochetě jeho toliko černou skvrnu. Také na těle měl sv. Karel z velikosti vystřelené koule červenou známku, která se mu až do smrti neztratila. Části střely poškodily i křeslo světcovo i protějščí zeď; věrného služebníka svého chránil ale Bůh Sám tak, že jemu pranic ublíženo nebylo, ač by dle lidského rozumu byl se musil mrtev skáceti. I povstalo od té doby mezi lidmi pořekadlo: Chtěli-li naznačiti, že jest něco neproniknutelným, říkali, že „toť jest jako rocheta kardinálova!“

Zločinec byl později lapen, a s jinými osnovateli vraždy přese všechny přímluvy samého svatého Karla popraven,

když se byl dříve ku zločinu svému kajicně přiznal. Papež ale, aby za zločin ten celému křesťanstvu zadostučinění dal, roku 1570. řád humiliatů slavně zrušil, a statky jeho jiným církevním účelům věnoval.

6. Nejkrásnějším drahokamem v koruně svatého Karla jest počínání si jeho při *hladu*, jenž roku 1570. v Miláně a okolí povstal, a při *moru*, který tu roku 1576. zuřil.

a) Roku 1570. byla v Lombardii úroda velmi malá; a následkem neúrody vystoupily ceny veškerých potravin tak velice, že ani statný dělník nemohl si vydělati tolik, aby jen nejbídnější stravu pro sebe a rodinu svou opatřiti mohl. Proto tlačily se celé zástupy lidu venkovského do Milána, aby tu buď výdělků aneb podpor našly. Při všech kostelích i při domech stáli vyhladovělí chudí, za pomoc prosíce.

Svatý Karel, milosrdenstvím poháněn, nejprve zdvojnásobil almužny. Pak prodal všecko, čeho jen postrádati mohl, a skoupil veliké zásoby potravin, aby ubohým pomáhati mohl. Někdy i 3000 chudšasů za den nasýtil, poskytuje jim pokrmu tělesného, ale i duchovního, an je ku svaté trpělivosti, odevzdávání se do vůle Boží, kajicnosti a zbožnosti napomínal.

Při takovýchto poměrech ovšem že pokladna světcova rychle se vyprázdnila, a on musel dluhy činiti. A když ani to nepomohlo: vydal se na žebrotu sám ku bohatým měšťanům, prose jich o dary pro svou ubohou chudinu. I nejtvrďší srdce při pohledu na něho změklo, a mnozí činíce dle příkladu jeho, sami bohatě rozdávali, anebo do rukou jeho ku rozdání skládali, tak že i při velikém hladu tom přece nikdo z chudých hlady nezemřel.

Aby neštěstí jedno nebylo samotným: napadlo z jara tolik sněhu, že bylo zajisté, kterak při náhlém tání povodeň veškeren majetek lidu zničí neb odnese. Svátý Karel napomínal lid zvláštním listem pastýřským ku modlitbám, aby Bůh tohoto neštěstí odvrátiti ráčil. A hle! modlitba jeho i lidu jeho byla vyslyšena; sníh ponenáhlu se ztrácel, a úroda vyrostla nade vše pomyšlení požehnaná, tak že všeliká nouze nadobro přestala.

b) Jest-li svatý kardinal Karel již při hladu osvědčil hrdinnou lásku ku bližnímu: zazářila ona při *moru* r. 1576. ještě v jasnějším světle.

Toho času byl světec právě v nejvzdálenějších krajích arcidiecese své. V Lodi přispíval umírajícímu biskupu pomocí duchovní, a pak také smuteční služby Boží za něho vykonal. Tu došla ho zpráva, že v Milanu vypukl mor;

místodržitel a mnozí vznešení obyvatelé že město opustili; všude že zavládl zmátek, a nikdo rady si neví.

Kardinal rozhodl se ihned, do Milána se vrátiti. Tam přicházeli jemu již vstříc lidé z města, s pláčem ruce lomíce, a za pomoc žádající. Světec spěchal nejprvé do velechrámu, tam vrhl se v pocestném rouchu svém na obličej svůj před Pánem, a prosil za slitování pro lid svůj.

Potom jal se pomáhati, nic nedbaje domluv zbylých tu úředníků, aby se nákazy chránil. „Dobry pastýř dává život svůj za ovce své,“ řekl, a při tom to zůstalo. Po patnáct měsíců zuřil mor, a svatý Karel neopustil stádce svého, až opět mor přestal.

Napřed zřídil velikou nemocnici, zvanou u sv. Řehoře, kam dával nemocné v celých zástupech donášeti. A když ta nestačovala, zřídil za městem šest lazaretů z prken, a vším potřebným je opatřil. K cíli tomu dal dům vlastní vyprázdniti, a všechny příkrývky i plátna do nemocnic donésti, sám v noci krátce odpočívaje toliko na prknu nebo stoličce. Kde koho mohl, najal nebo vypožičel pro milosrdenství Boží ku posluze nemocných. Přemnozí vidouce jeho vznešený příklad, kterak nemocným osobně posluhoval, je kleče zpovídal, svátostmi umírajících obsluhoval, a o jich pohřbení se staral: následovali ho. Tak se stalo, že 120 kněží světských a 40 řeholních dodělali se v této službě lásky koruny slávy, byvše morem o život pozemský oloupeni.

Svatý Karel ale i s družinou svou, ve dne v noci pomáhaje, hroznou nemocí zastížen nebyl. Na úlevu bídy jiných rozdal vše, co měl; a zadlužil se mimo to tolik, že ani nevěděl, bude-li mu kdy možno, dluhy zaplatiti. Vždyť na 70.000 lidí žádalo ho za pomoc. Často se mu stalo, že když po denních obcházkách u večer unaven domů se vrátil, ani kouska chleba neměl, aby vlastní svůj hlad zahrati mohl!

A tak sebe světec obětoval netoliko v městě, ale i ve vùkolních obcích, jež rovněž morem zastíženy byly.

Považuje ale hroznou nemoc tu za trest, seslaný od Boha na lid, že přese všechno jeho napomínání při každé příležitosti ku svým převráceným mravům opět se vracel: nabízel sebe samého za lid Bohu v oběť, trávil celé noci v slzách a na modlitbách; bičoval tělo své do krve; a napomínal i lid k upřímnému pokání.

Za tou také příčinou nařídil třídenní veřejné průvody prosební. Při těch sám kráčel bos, s rouchem kajícím, s provazem jako odsouzenec kolem krku, hlavu maje popelem po-

sypanou, a v ruce nesa veliký kříž. I vzýval svaté v nebesích za přímluvu: aby prosby své s prosbami plačícího lidu spojili, a rozhněvaného Otce nebeského usmířiti pomáhali.

A Bůh shledl ku prosbám světce svého, a oznámil jemu konec této metly Své. O vánocích oznamoval pak na to sv. Karel ztrestanému městu, že se nad ním Bůh již smiloval; načež skutečně mor ihned přestal.

Potom nařídil sv. arcibiskup slavné služby Boží na poděkování Bohu. Lid nazval jej ale „*otcem vlasti a zachovatelem města*“.

7. Když takto svatý kardinal skrze působení své obecnou vážnost i náklonnost si získal, a srdcí ku úpravám uspůsobil: snažil se i jakožto *spisovatel i zakladatel rozličných zbožných družstev* také ještě pro budoucí blaho svých svěřenců a jiných katolíků bohatou hřivnou svou přispívati.

Tak již dříve založil ku duchovnímu vzdělání *římskou akademii* za pobytu svého v Římě; *kollej v Pavii*; helvetskou *čili švýcarskou kollej* pro vzdělání duchovenstva pro Švýcary; *kongregace školských bratří, školských sester, jednoty pro opatrování nemocných a jiné.*

Nyní založil za příčinou náležitého vzdělání dorostu duchovenského, na rozličných místech *tři semináře pro schopné pacholíky*, kteříž by se později stavu duchovnímu věnovati chtěli; a *seminář pro dospělé mladíky*, v němž by filosofii a bohosloví studovati mohli. Také se postaral i o budoucí udržování jich.

Dále založil družstvo světských kněží, kteříž se jemu zvláštním slibem zavázali, že kamkoli jich pošle, půjdou; a konati budou i nejobtížnější práce duchovní; a kteří se proto *oblati*, jako by řekl „obětovaní“ nazývali.

A vedle těch povolal nové duchovní *řády* do arcidiecese své, anebo dřívější k větší horlivosti povzbudil; a přidružil jim rozličná *zbožná bratrstva*.

Ku náležitému, bohulibému vzdělání šlechty založil „*vychovací ústav pro šlechtice*“ v Miláně, a sám správu jeho ve svou ruku vzal.

Péče sv. Karla vztahovala se ku vznešeným, jako ku chudým; ku bohabojným, jako ku hluboce kleslým; k učeným i k neučeným; ku mladým i ku starým; zdravým i nemocným: všem chtěl vším býti, aby všechny duchovně obrodil; životu ctnostnému získal; ku blahu pozemskému i záhrobnímu přivedl. A proto neustál pracovati a se obětovati,

až ho Bůh k odplatě věčné povolal. Církevní památka jeho koná se každoročně dne 4. listopadu.

Porovnáme-li jeho život a působení se životem Lutra, Zwingliho, Kalvína anebo kohokoliv jiného nepovolaného, kteříž v šestnáctém století reformatory Církve býti chtěli: zdaž na první pohled není nám patrný nesmírný rozdíl mezi oběma stranami? Tam život nemravný, prostopášný, odpor proti Bohu i Církvi jeho hlásající; tu život svrchovanou měrou zdržlivý, plný obětí, strádání pro čest Boží i oslavu Církve i blaho bližních; život plný požehnání! Jsou-li pravdivá slova Spasitelova o prorocích, „podle ovoce jejich poznáte je“: kdo by mohl býti jen na okamžik na rozpacích, koho má za pravého reformatora Církve uznati? Či Lutra, Zwingliho, Kalvína a jich stoupence? Či Pia papeže, Karla kardinála, a celou řadu podobných jim horlivců?

D) Reformace skrze — biskupy.

Církev Páně obrozovala se po sněmu tridentském netoliko ve své hlavě, a těch, kteří jí jsou nejbližší: ale i v ostatních náčelnících, kteří jakožto biskupové a dědici svatých apoštolů spravují rozličné okrsky zemské pod nejvyšší správou papeže, jakožto dědice sv. Petra. Není možno, v tomto spisu mnoho jich uvésti; vyvolil jsem toliko dva známější z nich.

a) Prvý, svatý *František Saleský*, reformoval v rozbouřených od Zwingliho a Kalvína Švýcarech; a druhý

b) sám, i skrze bratř svou, jakožto pravý reformator působil později proti bezbožcům, z reformace zrozeným: illuminatům, zednářům a jiným; a působí i u nás v Čechách posud. Jest to svatý *Alfons z Liguori*.

§ 50. Život a působení Františka Saleského.

1. Svatý František Saleský narodil se ze starourozených rodičů na zámku Salesu poblíže Ženevy, působiště Kalvínova, ve Švýcarech roku 1567. dne 21. srpna, a byl ve příslušném farním chrámu svatého Mořice v Thorensu pokřtěn.

Rodiče jeho i celá rodina byli věrnými, zbožnými katolíky. O otci jeho Františkovi zejména se vypravuje pěkná průpověď, krásně svědčící o jeho dobrém smýšlení. Týž vyjádřil se totiž o náboženství Kalvínovu takto: „Budu se míti na pozoru, abych nepřijal 'náboženství, jež jsem sám povstávati viděl, a jež jest o dvanácte let mladší, nežli jsem sám. Kterak by mohlo pravým náboženstvím Kristovým býti?“ Také matka sv. Františka, jménem Františka, vynikala upřímnou zbožností, a neobyčejnou skromností. Oba rodiče vynikali pak zvláštní láskou a štědrostí k chudým.

2. Prvního *vzdělání* dostalo se Františkovi od zbožných rodičů. Osmiletý dán byl do města *Annesia* (Annecy) na učení, kde bylo sídlo knížete biskupa ženevského, když jej kalvínci ze sídla jeho v Ženevě byli vypudili. V Annesii zůstal František po celých pět roků, čině veliké prospěchy i ve vědění i v ctnosti. Jakožto dvanáctiletý vyžádal si František beze všeho zevního popudu svolení otce svého, aby směl skrze postřížiny vlasů (tonsuru) přijat býti v řád duchovních.

Z *Annesia* dán jest na studie do kolleje jesuitské v *Paříži*, a za dozorce učení a pěstouna povolán mu učený i ctnostný kněz Deáž (psal se Déage). Tam věnoval se František učení řečí a filosofie; později cvičil se po vůli otce svého i v jezdění, šermování a podobných věcích, jež při šlechtici se vyhledávají. Tak strávil v Paříži šest roků. Po prudkém pokušení ku zoufalství, ano jemu stále připadalo, že od Boha zavržen bude: zasvětil se panictvím blahoslavené Bohorodičky, a zavázal se k doživotnímu modlení se růžence, na počest její.

Ku dokonání studií odebral se František z vůle otce svého do *Paduy*, kde byly proslavené školy právnické, ale také veliká nevázanost studentstva a spousta mravů. František vystříhal se tam všech lehkomyšlných společností, a žil jedině pracím duchovním. Denně učil se po čtyry hodiny právům; druhé čtyry hodiny věnoval učení bohoslovnému, jež mu proslavený jesuita Possevín vykládal; a ostatek, mimo malé odpočinky, určil modlitbám a dobročinným skutkům. Tak připravoval se ku budoucímu velikému úkolu svému i dle vědění i dle ctností.

V Padue přestál František tři bolestné nemoci, tak že již konec života očekával, i závěť svou učinil. Když se ale přece uzdravil, přičítaje to přímluvám Bohorodičky: rozhodl se, že bude život svůj obětovati v službě Boží jakožto kněz.

3. Skončiv studie, byl František s velikou pochvalou povýšen na *hodnost doktora práv*; načež měl dle vůle otce svého ještě nějaký čas cestovati po *Italii*. I navštívil světoznámou svatyni Marianskou v Loretě, kdež ve svatém domku Matky Boží slib čistoty obnovil, a že duchovním se stane, znova přislíbil. Pak navštívil hroby svatých apoštolů v Římě a jiná místa posvátná, kdež velikých radostí duchovních zakusil.

Po svém návratu do vlasti, musel František přestáti krutý boj s láskou svých rodičů, kteří mu již urozenou, slícnou i velice ctnostnou nevěstu byli vyhledali, a na skvělou dráhu působení dostati ho chtěli, aby skrze něho rod jejich oslavy došel. Ale František byl více poslušným hlasu Božího, jenž jej do stavu duchovního volal: než hlasu krve, který jemu výhody pozemské představoval; zůstal při svém úmyslu, státi se knězem.

Toho času vymohl jemu strýc jeho, Ludvík Saleský, obecně ctěný kanovník při stoličném chrámu, právě uprázdněné místo probošta kapitolního, kteréžto místo zadával papež. Místo to František přijal se zdráháním; a jen proto: poněvadž ani o úmyslech strýce svého dříve nezvěděl, ani sám ni jediného kroku neučinil, aby nějakého obročí dosáhl.

Na to udělil jemu Granier, biskup Ženevský, jenž si ho velice vážil, dne 8. června 1593. nižší svěcení; dne 12. června svěcení na podjáhna; o suchých dnech v září svěcení na jáhna; a v sobotu po třetí neděli adventní *svěcení na kněžství*. Na den svatého Tomáše, dne 21. prosince 1593. sloužil František u přítomnosti svých rodičů v stoličném chrámu svou první mši svatou čili primici.

4. Stav se *knězem a proboštem*, snažil se František povinnosti své s největší pečlivostí vykonávati. Denně čítal mši svatou, a přítomen býval církevním hodinkám; s velikou ochotou zpovídal zvláště chudé lidi; a s neobyčejnou horlivostí kázával slovo Boží, všemožně se na to přičiňuje, co jiným kázal, aby předem sám konal. Jinak, co do zevnějšího života, nerůznil se od státních kněží; leč že byl mezi nimi vzorem pořádku, poslušnosti, čistoty, jednoduchosti, a ku všem nelíčené uctivosti a zdvořilosti.

Hned v prvních dobách svého kněžství založil František v Annesiu spolek, zvaný „*Bratrstvo sv. Kříže*“, jehož členové měli neumělé učiti, bludaře poučovati, nemocných navštěvovati, a jiné skutky milosrdenství ku bližnímu konati. A kdýž jeden z kalvinských kazatelů zvláštním spisem o úctě kříže rouhavě promluvil: František ujal se úcty té, kříži jakožto

znamení vykoupení od dob Spasitelových prokazované, taktéž zvláštním spisem, jež nadepsal „Prápor kříže“, a který veliké pochvaly došel.

Brzo na to obdržel František rozkaz svatého Otce, aby se pokusil o obrácení Theodora *Bezy*, jednoho z nej-
obratnějších kazatelů kalvínských¹⁾). František navštívil ho
v Ženevě, a v rozmluvě ho překonal, ba až k slzám pohnul;
a později ještě vícekrát pokusy své opakoval; ale aby jej
i ku Církvi zpět obrátil, toho při něm nedokázal. Bezoví va-
dila, jako i jiným zbloudilým, hříšná láska k ženě.

Za tento nezdar odměněn byl František skvěle způsobem
jiným. Poslán jest totiž od biskupa svého jakožto misionář
do krajiny kabalské (Chablais), rozprostírající se jižně od
jezera Ženevského, jež před sedmdesáti roky násilím od Církve
katolické byla odtržena, nyní ale dle vůle panovníka svého
Církvi opět měla býti navracena.

5. *Na misii* svou vydal se František po vykonané
zvláštní pobožnosti k Panně Marii, zároveň se svým strýcem
Ludvíkem, dne 9. září L. P. 1594., po krutém boji s láskou
rodičů svých, kteří ho mermomocí od úmyslu jeho zdržeti
chtěli. Předvídali zajisté, že od zuřivých pobloudilců kabalských
má se věci nejhorších obávat.

Za hlavní sídlo své zvolil si František město *Thonon*,
které bylo tehdy jako hradbou kacířstva, a v němž tehdy
žilo jen asi sedm katolíků. Zprvu tam ale ani přes noc nezů-
stával, nýbrž toliko z nedalekého městečka Allinek každo-
denně tam docházel. Nevýslovných tu zakusil František útrap.
V městě Thononu dostávalo se mu od pošvaných poblou-
dilců nejrozmanitější potupy. On ale poučoval, kázal, i více-
krát denně, mnohdy třeba jen před dvěma nebo třemi po-
sluchači, ukazuje: kterak ne Církev katolická, ale bludaři od
pravdy Boží se odchylují!

Na svých dochůzkách přenocoval František jednou
i v opuštěné peci, nemoha od kalvínců přístřeší dosíci, když
na pozdní cestě byl zbloudil. Jednou, když v lese, kudy do svého
příbytku se ubíral, dolehali naň vlci: vylezl na strom a tam
přenocoval, přivázav se opaskem ku větvi, aby ve spánku
dolů nespádl. Vícekrát najati byli vrazi, aby ho ze života
sprovodili; ale Bůh chránil věrného sluhu svého od nástrah
jejich.

9. Nejprvnější radostí dočkal se František na *vojínech*
v Allinkách, kteří jeho svatým životem a horoucím domlou-

¹⁾ Srovnej s vrchu § 38. II.

váním pohnuti, bohopustého života se odřekli, křesťansky žítí začali, a tak příkladem svým zbloudilce vzdělávali.

Později vrhl se František mezi dva rozzuřené *kalvinské šlechtice*, kteří v souboji na sebe útočili. I mluvil k nim slovy tolik důtklivými, aby krve své takovým bohaprázdným způsobem neprolévali: že jich netoliko úplně usmířil, ale i ku Církvi zpět obrátil. A ti pak zase získali Církvi četné přátely své.

Aby ukázal, kterak úplně ve shodě s evangeliem káže, vyzval František *kuzatele kalvinské* k veřejnému hádání o sporných člancích víry; ti se ale nedostavili až na jednoho, který byv od Františka o bludu přesvědčen, ku katolické víře se obrátil. Za to byl ale od souvěrců svých k smrti odsouzen i rychle popraven!

Avšak, jako se až posud vždy dělo, přihodilo se i tehdy, že: „Krev mučenníků stala se semenem nových křesťanů.“ Nebo toto neslýchané násilí se strany kalvínů, kteří neprávem „svobodou svědomí“ se chlubívají, rozhořčilo netoliko katolíkům, ale i rozváznějších kalvínů; a způsobilo pravý opak toho, co oni násilníci zamýšleli a očekávali. Následkem toho ukrotenství totiž způsobem slavným kalvínů se odřekli: slavný advokát *Pús* (psal se *Poucet*) baron z *Avuly*, kteří pak příkladem svým celý zástup jinověrců ku následování povzbudili.

Skvělými těmito úspěchy povzbuzen, vyžádal si František od panovníka svého, aby katolíkům vrácen byl *chrám sv. Hippolyta* v Thononu, kteréhož také přese vše násilí zbylých kalvínů se ujal. V tom o vánocích roku 1596. konal po dlouhých letech poprvé zase slavnostní služby Boží, při kterých již na 800 katolíkům přítomno bylo.

Později vrátili se do Církve i *tři kazatelé kalvíniští a městský starosta*; načež pak obyvatelé Thononu i celé obce vůkolní jako o závod příkladu jich následovali.

Potom přibyl s náramnou radostí biskup ženevský, ještě s jinými kněžími řeholními i světskými, do této krajiny; zasvěcoval znova chrámy i oltáře; biřmoval a všude duchovní správu znova zřizoval. Později vévoda i všechny kazatele kalvinské ze země vypověděl, poněvadž neustávali rozbroje činiti; a nařídil, aby úřady a hodnosti v zemi toliko katolíkům udíleny byly.

Aby země u víře svaté tím více utvrzena byla: založil vévoda v Thononu *kolleji jezuitskou*, odkud by pravá víra a ctnost křesťanská jako paprsky od slunce do všeho vůkolí se rozšiřovaly.

František, jenž mnoho tisíc kalvinců svou neunavenou činností, svým příkladným životem, zvláště svou podivuhodnou tichostí, a svými vroucími modlitbami do ovčince „Kristova zpět uvedl, právem vyhlášen tam za „apoštola Kabalska“.

7. Z Kabalska odešel František k rozkazu svého biskupa zpět do Annesia roku 1599.; památka jeho tam zůstala však v požehnání povždy.

Do Annesia vracel se s ochotou, ano i tam mnoho srdcí proň bilo. I uvázal se tam zase ve dřívější práce své, ku kterým přidal ještě četné jiné. Nebo přibyl z Kabalska do Annesia právě tehdy, když tam nastal mor. A tu František jal se činiti, jako svatý Karel byl činil v Miláně: věnoval tam veškerou péči ubohým; svátostmi jim přisluhoval; mrtvé sám k hrobu donášel a uctivě pochovával; a příkladem svým vlastním mnohé nadchl tak, že pro ubohé nemocné, z lásky k Bohu a pro odplatu u Něho: majetek, zdraví i život obětovali!

8. Když biskup ženevský byl se mnohými způsoby o pozeňnaném působení Františka Saleského přesvědčil: přičinil se z vlastního popudu na to, aby ho v úřadu svém biskupském učinil *koadjutorem* čili pomocníkem, a pak i budoucím nástupcem svým, ač se tomu František, pokud jen mohl, všemožným způsobem bránil. Také pak svěcení biskupského nepřijal, pokud biskup Granier na živu byl. A když svěcení skutečně přijati měl, dlouho skutky kajícími se naň připravoval, a také dříve zvláštní pravidla pro nastávající život jakožto biskupa si sestavil.

Když byl František na biskupa vysvěcen: jal se povinnosti biskupského úřadu svého konati s příkladnou horlivostí, v které setrval věrně až do své smrti. Snažil se všem vším býti sám; ale poněvadž biskup sám všeho osobně vykonati nemůže: dával si především na tom záležiti, aby měl důstatek v pravdě vzdělaných i zbožných kněží, kteří by jej z lásky k Bohu ve všem dobrém s horlivostí podporovali. I poučoval duchovních sám, kde jen mohl, zvláště o schůzích čili synodách, a visitacích, o vychování i vzdělání jich při každé příležitosti péči na jevo dávaje. Pak zřídil četné nové farnosti, jež jim ve správu dal.

9. Při pracích svých musel se František často potýkati s *velikými překážkami*, strojenými mu od kalvinců i od nehodných katolíků, závistníků. Tak byl jednou od vojinů francouzských, kteří se Ženevany krajinu kabalskou plenili, svázán a s posměchem ku veliteli jich zaveden. V okrese Gesijském, kde měl o znovuzavedení katolického náboženství

pečovati, podán mu od pobloudilců otrávený nápoj, z jehož požití přese všechnu pomoc lékařskou až do smrti postonával. Také bylo často po něm stříleno; ale Bůh vytrhl ho vždy z rukou nešlechtníků, a pracím jeho tolik žehnal, že *na 72.000 kalvínů s Církví usmířiti mohl.*

10. Velikou péčí věnoval František Saleský *obnově klášterů mužských* ve své diecesi, a také ji ku blahu řeholníků i těch, jimž oni chleba života lámali měli, úplně provedl.

S rovnou péčí věnoval se také *obnově řádů ženských.* Mnohé řeholní družiny té doby, přičiněním více svatých mužů i žen, sice velice utěšeně zkvétaly přese všechno tupení stavu panenského a boření klášterů se strany odpadlíků; avšak žádná z nich nepřijímala do středu svého také osoby slabé, neb nějakým neduhem stížené, anebo u věku pokročilém, byť i sebe lepší vůli měly Bohu sloužiti v řeholi. A proto založil František Saleský roku 1610. pro takovéto osoby řád nový, volnější, nazvav jej řádem „*Navštívení Panny Marie*“.

První pomocnicí Františkovou a spoluzakladatelkou tohoto řádu byla světice **Johanna Františka Chantalová.** Řád svůj nazvali proto řádem „*Navštívení Panny Marie*“, poněvadž řeholnice ty měly nemocných, vězňů a jinak nešťastných navštěvovati; a jim všemožné pomoci a útěchy poskytovati. Později nazvány jsou také dle jména svatého zakladatele „*Salesiankami*“.

Řád ten začal se pro svá mírná pravidla a požehnané působení své podivuhodně rozšiřovati. Již za živobytí svatého Františka čítal 13 klášterů; do konce života sv. Johanny Františky. jež běh života svého dokonala dne 13. prosince 1641., měl ale již 80 klášterů! Později rozšířil se i v jiných zemích evropských, i do Ameriky a Asie, a působí odtud po staletí zejména skrze vychovávání ženské mládeže s nesmírným požehnáním. Za našich dob má v rozličných zemích přes 100 klášterů, a přes 3000 řeholnic. Kdyby *František Saleský* jiné zásluhy neměl: *již založením tohoto řádu byl by si získal neocenitelných zásluh o nápravu v Církvi a život bohubilý.*

11. Jiný požehnaný způsob obnovy v Církvi zavedl František skrze proslavené *spisy* své.

Nejznamenitějšími jsou: *Filothea* (česky *Bohumila*), čili navedení ku bohubilému životu pro osoby světské. Spis ten nazván jest od mužů učených i věřících pro výborná naučení svá „*knihou knih*“, a požívá chvály i u samých jinověrců. Nesmírný počet duší z něho čerpalo i čerpá naučení, útěchy, povzbuzení, oblažení.

Jako doplněk k němu a korunou Filothej čili Bohumily jestiž jiný spis Františkův, nazvaný *Theotimus* čili *Bohobojec*; to jest pojednání o tom, kterak Boha se báti a Jej milovati máme.

Jiné spisy Františka Saleského jsou: Kniha rozmluv duchovních; Prápor kříže; Spisy sporné; Kázání a jiné řeči; Listy svědčící rozličným osobám; a kratší pojednání.¹⁾

12. Roku 1622. vydal se František ku přání svého panovníka do Francie, kde týž se chtěl s králem francouzským Ludvíkem XIII. sejíti. I vydal se na cestu. ač churav, po tklivém rozloučení se v sídelním městě svém Annesiu. V Lyonu ubytoval se v příbytku klášterního zahradníka svých duchovních dcer. V den před vánocemi kázal ještě a zpovídal, mimo jiné také prince a princeznu z Piemontu, kteříž pak při jeho mši svaté přistoupili ku stolu Páně. Následujícího dne upozoroval náhlé ochabnutí zraku i všech svých sil. Brzo na to upadl do veliké ospalosti, a pak ranila jej tak prudká mrtvice, že všecka lékařská pomoc ukázala se býti marnou. Přijav svátosti pro umírající, skonal František Saleský tiše v den svatých Mládátek L. P. 1622. o 8. hodině večerní, maje 56 roků věku svého.

Když po jeho smrti lékaři tělo jeho otevřeli, aby je balsamovali: shledali, že žluč jeho byla v malých kuličkách zkamenělá. Bylo to znamením, jaké násilí si činíval, aby přirozené své prudkosti a prechlivosti potlačil. Srdce jeho bylo uloženo do stříbrné schránky, a zanešeno ve slavném průvodu do klášterního kostela řeholnic Navštívení Panny Marie v Lyonu. Ostatní tělo jeho pohřbeno bylo v klášterním kostele téhož řádu v sídelním městě jeho v Annesiu.

Poněvadž i v Lyonu i v Annesiu u hrobu Františka Saleského na přímluvu jeho četné zázraky se děly: byl po vyslechnutí více než 5000 svědků, pod přísahu vzatých, od sv. Otce prohlášen nejprvé za blahoslaveného; to jest za světce, jenž směl býti ctěn toliko v některých zemích, kde zvláště působil. Později r. 1665, byl prohlášen za svatého; to jest za světce, jemuž na celém oboru zemském počta prokazovati se má, a určen den 29. ledna ku počtě jeho. Roku pak 1877. vyhlásil jej pro jeho výborné spisy slavně panovavší papež Pius IX. ku žádosti 452 účastníků sněmu vatikanského, mezi nimiž bylo 30 kardinalů, za „Učitele celé Církve“.

¹⁾ Krásnou sbírku jeho výroků a naučení podává spis: „Die wahre Frömmigkeit.“ Auszüge aus den Werken des hl. Franz v. Sales. Wien 1856. Verlag v. Mayer et Compag.

13. Svatý František Saleský patří mezi nejmilejší svaté, poněvadž snažil se žítí vždy tak, jako jiní; a jiným beze vší nápadnosti se přispůsobil, pokud příkázání Boží i církevní dovolují. Vnitřní své přemáhání, jemuž svět se divívá, když o něm zví, co nejopatrněji zakrýval. Všechna krása jeho byla uvnitř; ale lesk ctností jeho tolik všechny oslňoval zevnitř: že se vše cítilo k němu puzeným! Všichni cítili se nucenými, jej ctíti, nejen přátelé, ale i nepřátelé jeho, kteří v životě ho následovati nevolili.

Sv. František byl vzorem svých domácích, kteříž stali se zase vzory jiným služebným a poddaným. Byl vzorem svému duchovenstvu i svým diecesanům i cizím, kdožkoli jej poznali.

Svatý František Saleský, biskup a Učitel Církve, byl dle toho zajisté *pravým, Bohem vyvoleným nápravcem mravů vrstevníků svých*. Jest učitelem bohulibého života až posud, a zůstane jím až do skonání světa: poněvadž čemu učil, ze studny nevyvážitelné Moudrosti Boží čerpal!

§ 51. Život a působení Alfonse de Liguori.

1. Alfons de Liguori narodil se blízce Neapole, v Dolní Italii, dne 27. září L. P. 1696., z rodičů vysoce urozených a bohabojných.

Otec jeho Josef byl kapitánem královského loďstva. Matka jeho Anna vynikala velikou láskou k modlitbě a k chudým; a zakládala si se vší péčí mateřskou na tom, aby Alfonse i mladší tři jeho bratry a tři sestry dle vůle Boží vychovala; což se jí s pomocí Boží také podařilo. Nebo jeden ze synů jejich žil i zemřel jakožto zbožný mnich; jiný jako horlivý kněz světský; třetí jako řádný otec rodiny i dědic jich chváleného rodu. Také dvě dcery její oddaly se životu duchovnímu v klášteřích; a třetí stala se hodnou následovnicí své matky, jakožto manželka vévody v Presenzano. A Alfons vzdával matce své největší chválu po celý život svůj, tvrdě, že jestli se v mládí hříchů uvaroval: jedině moudrému a bohulibému vedení své matky to děkuje.

2. Jakožto devítiletý dán jest Alfons na vychování do ústavu pro mladé šlechtice, který kněži řádu svatého Filipa Nerejského čili oratoriané pro nábožné vychování jich v Neapoli byli zřídili. Tu naučil se starým řečím, básnictví, malířství, mudrctví, šermování, hudbě a jiným vědomostem, jež při šlechtici se vyhledávaly. Později věnoval se po přání ro-

dičů svých studiu práv, aby mohl vysokých důstojností dosíci. I ukázal tolik znamenitých vloh, a tolik neobyčejné pilnosti, že jsa teprve šestnáctiletým, povýšen byl již za *doktora práv*.

3. Jakožto doktor práv počal Alfons navštěvovati soudní síně neapolské, a připojil se k nejznamenitějším právníkům neapolským. aby se mohl státi hledaným *advokatem*; což se mu i poštětlo. Již jako dvacetiletý patřil mezi nejhledanější advokaty neapolské. Vynikal takovým ostrovtipem, takovou výmluvností a svědomitostí: že obecnou důvěrou byl poctíván, a také prý za celou dobu své advokacie, kterou od r. 1715. až do 1723. samostatně provozoval, ani jediného sporu neprohrál.

Pozoruje toho všeho otec jeho s otcovskou pýchou a radostí, vyhledal jemu z přední rodiny ctnostnou nevěstu, dceru zpřízněného knížete ze Presiccia, aby s ní v manželství vstoupil, a čest a slávu rodu svého rozmnožil. Ale Alfons se ku ženění neměl, a nevěsta jeho Teresina zatím se rozhodla, že vstoupí do kláštera. Žila tam ale toliko pět roků, a zemřela jako světice dne 30. října 1722.

Alfons zůstával svobodným. Vystoupiv z ústavu pro šlechtice v němž byl vychován: dal se roku 1715. přijati do *sboru doktorů*, jenž rovněž pod duchovní správou oratorianů stál. Dle stanov jejich přicházel každodenně na mši svatou; přijímal často svátosti; a konával každoročně duchovní cvičení. Také navštěvoval dle pořadu nemocných, a prokazoval jim s ochotou i nejnižší služby.

Při duchovních cvičeních roku 1722. a 1723. zavázal se slibem, že se chce Bohu dokonaleji věnovati; a že také práva prvorozenství svého ve prospěch mladšího bratra se zřekne. Avšak aby světa úplně opustil, a službě Boží výhradně se věnoval: na to tehdy ještě nepomýšlel. Bůh Sám, chtěje z něho míti nádobu vyvolenou, usnadnil mu rozhodnutí se pro Něho způsobem následujícím:

Roku 1723. byl Alfons požádán, zastupovati vévodu di Gravina v rozeprí proti velkovévodovi toskánskému. Po celý měsíc studoval úřední akta, rozeprě té se týkající, a zdálo se mu nade vši pochybnost jistým, že při vyhráti musí. Právní důkazy jeho zdály se mu býti tolik pádnými: že před soudem s podivuhodnou jistotou a vřelostí záležitosti své se ujímal, a také obecnou pochvalu získal. Avšak zástupce velkovévody vytasil se s úřední listinou, v které vyznačena byla jistá podmínka, na které všecko záviselo, a kterou Alfons

byl přehlédli; ač, jak sám později doznal: na stokrát jednotlivé spisy, rozepře se týkající, byl prošel.

Zpozorovav omyl svůj, zbledl Alfons i oněměl, až po nějaké chvíli ze sebe vypravil: „Mate pravdu vy; já jsem se zmýlil!“

Tak prohrál Alfons první svůj proces; Bůh ale Svůj s ním vyhrál. Nebo Alfons takto pokořený a zahanbený, nezvratně si umínil, že vícekrát jakožto advokat do světských rozepří míchat se nebude, poněvadž při nich snadno i věc nepravou zastávat lze; a že od té chvíle toliko Bohu sloužiti bude. I nepřijal více žádného právního zastoupení, a i rozepře, již dříve přijaté, odkázal jiným.

Potom přese všechno úsilí svého otce, jenž jej chtěl na dráze právnické udržeti, aby rod svůj obohatil a proslavil: opustil Alfons dům otcovský i rodinu svou; a v chrámu blahoslavené Bohorodičky, jejíž byl zvláštním ctitelem, obětovav kord svůj na oltáři: věnoval se stavu duchovnímu dne 23. října 1723.

4. Již jako *klerik*, čili čekatel kněžství, plnil Alfons veškeré povinnosti své s rovnou pečlivostí, jako byl uvykl činiti dříve jakožto právník; toliko že jen s větší horlivostí oddával se cvičením pobožnosti a kajicnosti. I počal žíti docela chudě, že v ničem nebylo znamenati urozeného původu jeho.

Dne 6. dubna r. 1726. posvěcen byl po vykonaném desítidenním duchovním cvičení na jáhna a začal ihned s velikou horlivostí i výmluvností konati úřad kazatelský. A dne 21. prosince r. 1726. po nových cvičeních duchovních *posvěcen jest na kněze*, a stal se missionářem v Neapoli.

Jakožto kněz obětoval denně nejsvětější oběť mše svaté, a věnoval několik hodin modlitbám, duchovnímu čtení a návštěvě Krista Pána, v nejsvětější Svátosti skrytého. Čas od času odešel někam do samoty, aby jedině Bohu a spáse duše své věnovati se mohl. Propůjčoval se duchovními službami všem, zvláště ale rád třídám nejchudším; a míval časté účastenství při misiích, jež lidu konávány byly.

V obci *Skale* jeho spolupřičiněním založen dne 13. května 1731. nový řád ženský, zvaný *redemptoristek*, čili řeholnic nejsvětějšího Vykupitele, jež obdržely za úkol, aby svatý život Páně, veřejný apoštolský i soukromý, ve skromnosti, chudobě i pokoře následovaly.

O rok později opustil Alfons Neapoli, a založil rovněž ve *Skale* podobný řád mužský, zvaný *redemptoristů* čili kněží řádu nejsvětějšího Vykupitele, jemuž dle zvláštních zjevení

Božích uložil za úkol: konati missie ve vsích i dědinách, zejména při lidech, kteří by nejvíce pomoci jeho potřebovali.

Počátek této kongregace ve Skale byl velmi nepatrný, jen jako zrno horčičné; nebo Alfons najal tu jen malý domek, v němž se s prvními druhy ubytoval, a v největší chudobě a přísnosti žítí začal.

V masopustě roku 1733. počal Alfons se dvěma kněžími svými a jedním řeholním bratrem konati *první missie* řádu svého.

V letě téhož roku osadila duchovní rodina Alfonsova nový domek, zvaný *d'Anastasio*, jenž měl rovněž toliko chatrné místnosti: ale při nich byla zahrádka se skalní jeskyní, v které pak Alfons nejsladších utěšení od Boha a blahoslavené Bohorodičky zakoušival na modlitbách.

Ponenáhlu zakládána i jiná sídla redemptoristů, při čemž obyvatelé, často i z rodin vznešených, při veškerých pracích i nejhrubších sami pomáhali. Byliť v lásku i úctu pojali těch nad míru skromných, chudých i přehorlivých řeholníků, jichžto příbytky zdály se býti domy ustavičných duchovních cvičení; a kteří dle Božského Mistra svého již celým způsobem života svého byli jako stálým kázáním misijnářským.

Jakožto *mateřský dům redemptoristů* považuje se *Ciorani*, poněvadž teprve tu dílo Alfonsovo pevné kořeny zapustilo, tu se upevnilo; a odtud s požehnáním Božím na všechny strany, do blízka i daleka šířiti se počalo.

5. *Porádek při missiích* zachovával svatý Alfons se svými druhy ten: že nikde nemíchali se do pravé duchovní správy, ale snažili se ji toliko podpořiti, občerstviti, posilniti. Náklad na missie vedl světec buď sám; anebo požádal za příspěvky biskupy anebo také některé jiné bohaté dobrodince.

Nikdy ale nežádal za příspěvky obce, aby se nezdálo, že snad missie konají ze ziskuchtivosti, a ne z pouhé lásky k duším.

Druhům svým, z nichž vždy větší počet při něm býval, ukládal světec, aby při vykládání katechismu, poučování jednotlivých stavů, při kázáních nebo ve zpovědnících: vždy na zřeteli měli apoštolskou horlivost, prostou apoštolskou mluvu při řečích, a milosrdnou, apoštolskou lásku, zejména ve zpovědnici.

A ve vší, od ostatních vyžadované prostotě, jasnosti, vážnosti a lásce sám byl jim vzorem, ba jako zrcadlem, v němž by se zhlížeti mohli. Také všude rád a horlivě hlásal

úctu k nejsvětější Svátosti a blahoslavené Bohorodičce, a učil modlitbě růžencové.

Dobro pak, jež missiemi vzbudil, hleděl Alfons i pro budoucnost zabezpečiti, zřizovav vsude *náboženská družstva* dle stanov takových, aby úd úda k horlivosti v dobrém povzbuzoval. Ob čas vracel se také rád na místa, kde byl missii již vykonal: aby po několik dnů vhodnými promluvy věřící ku vytrvalosti v dobrém povzbuzoval, čili aby *missii obnovil*.

6. Při nesčíslných pracích svých žil Alfons v největším *strádání a se zapírání*. Tak obýval v Ciorani světničku, která byla osm pídí široká, půl desáté dlouhá a deset vysoká. Do ní bylo okénko, na dvě pídě široké a na čtyry vysoké, jež bylo zalepeno mastným papírem, kterým světlo procházelo. Roucha světcova byla co možná nejbídnější. Obyčejně nosil šaty obnošené, od jiných již odložené, a záplatované. Ve stravě scházelo jemu mnohdy i to nejpotřebnější. Byla-li na něm řada, konal i nejnižší služby spolubratrům svým: umýval nádobí; nosil jídlo na stůl; a v čas oddechu rád jich pobavil, tvrdě, že toliko novotáři u víře oddávají se rádi pýše a zamlklosti. Ku všem byl vlídným, laskavým, milosrdným.

A podobně žili i společníci jeho. Mnohdy na svých missiích neměli po největším namáhání denním k večeri leč kousek sucharu, a lože v některém koutu sakrystie.

V ten den před slavností Maří Magdaleny roku 1740. zavázal se Alfons ještě s osmi druhy svými, po vykonaném duchovním cvičení, *slavným slibem*, že v takovémto životu až do smrti věrně setrvati hodlají.

Od počátku svého trvání byla družina Alfonsova pod vedením svého biskupa Falkojy. Když týž ale dne 20. dubna 1743. po vzorném životu bohulibě skončil: zvolen jest Alfons od spolubratří svých jednomyslně za *vrchního představeného* (rector major).

Zvolení to stalo se pro něho pobídkou jen k tím větší horlivosti; ale také příčinou ku přemnohým strastem, jichž mu mnozí ze závisti, žárlivosti i zlé vůle připravovali. Zejména mnoho snášel, když pro utvrzení kongregace své snažil se získati jí *uznání královské a schválení papežské*.

Král, poznav krásných vlastností i požehnaného působení Alfonsova, chtěl ho sice usaditi na prestolu arcibiskupa v Palermu, právě uprázdněném. Tomu se však světec vši mocí opřel. Úchvaly státní pro kongregaci král jemu ale

k radám svých důvěrníků odpíral, poněvadž se jim ústav Alfonsův nezdál býti „státu“ dosti prospěšným.

Církevní úchvaly dodělal se Alfons od papeže Benedikta XIV. zvláštním brevem z dne 25. února 1749., jímž zároveň ustanoven jest vrchním představeným kongregace své na dobu svého života.

7. Dne 11. února L. P. 1762. osiřela úmrtím *diocese sv. Agaty*, patřící pod arcibiskupa v Beneventu, čítající kolem 30.000 duší. Sídlo biskupa bylo v malém městečku, čítajícím něco přes 5000 obyvatelů. Poněvadž s místem tím spojeny byly velice značné důchody: ucházeli se oň četní žadatelé.

Papež však vyvolil za biskupa pro místo to Alfonse, jenž se oň pranic neucházel, a také přese všechn odpor jeho tam ho usadil. Kongregace jeho si pak na papeži vyžádala, aby Alfons i na dále představeným jejím zůstal, a toliko v nutných případech od zvláštního vikáře zastupován býti mohl.

Sotva se světec ve svém novém úřadu rozhlédl: již počal *povinnosti své jakožto vrchní pastýř* se vší horlivostí konati. Začátek učinil ve svém biskupském městě posvátnou missií pro lid, kterou sám osobně zahájil. Pro duchovní, jichž tam bylo nadmírný počet, a pro vznešenější občany zřídil sám zvláštní duchovní cvičení, jež se staly zárodky neščíslných Bohu libých skutků.

Co začal v městě sídelním, v tom pokračoval potom na visitacích po celé diecesi. Kde nepomáhala napomínání: tu nastupoval i se vší přísností, na osoby se rozhlížeje, aby pohoršení odstranil, zla napravil, svěřenců svých na cestu k nebi uvedl.

Alfons sám byl vzorem všech ctností, jichž při jiných vyhledával. Stav se biskupem: změnil toliko zevnější roucho své; ale v životě svém zůstal chudým, pokorným, zbožným řeholníkem. Pracoval v malé komůrce; spával na obyčejném slámníku nebo na holé zemi; nosil nejchudší šat; žil sverchovanou měrou skrovné. Bohatým zdál se býti tehdy: když jednalo se o čest Boží, anebo o podpory nuzných, opuštěných, ubohých.

Čas svůj Alfons přísně rozdělil mezi pobožnosti, práce a krátký odpočinek. Pobožnosti konával jako otec se svými domácími. Ku každodenní modlitbě růžence museli se všichni domácí i hosté dostaviti, ať si prostí, nebo biskupové i urození. Kdo se nedostavil, pro toho si poslal.

Biskupský úřad svůj konal Alfons v každém ohledu přesně dle předpisů církevních, pamatuje v jednání svém na

svatého Karla Boromejského, svatého Františka Saleského, a podobné, vznešené pastýře oveček Kristových. A jako sám povinnosti své až do nejmenších podrobností svědomitě konal: tak také žádal, aby i veškerí duchovníci při svých svěřencích konali.

Jako se zachovali světci Karel i František v době *hladu a moru*: učinil i Alfons, když roku 1763. v království neapolském byla veliká neúroda, z které povstaly drabota a hlad. Alfons rozdával, pokud co měl; pak prodal i vůz, v němž na visitace jezdíval, i kde co cennějšího shledal. I biskupské statky se svolením papežovým zadlužil, aby mohl ubohým pomáhati, sám spokojuje se se stravou nejbídnější.

8. Pro nadměrné namáhání a přísné mrtvení těla Alfons *často postonal*. Roku 1768. zmocnila se dna celého těla jeho tou měrou, že lékaři již smrt jeho očekávali. Pozdravil se sice tehdy ještě; avšak tělo jeho počalo se křiviti tak, že hlava ku prsoum se přiklonila tolik, až ji nemohl více vzhůru pozvednouti; a tomu, kdo ze zadu naň pohlížel, jako tělem bez hlavy býti se zdál.

A tak žil v krutých mukách po celých sedmnácte posledních let věku svého, bolestmi svými nikterak nenechává se zdržovati: aby veškeré povinnosti i pobožnosti své s největší horlivostí dále konal, jako by při úplném zdraví byl. I při prudkých bolestech pracovával sedm nebo osm hodin denně hlavou svou; neboť byl se Bohu neobyčejně tuhým slibem zavázal, že *nikdy času mariti nebude!* Objevil-li se v bolestném stavu svém na kazatelně: tu již celá postava jeho byla nejvýmluvnějším kázáním trpělivosti, pokory, lásky k Bohu.

Když ale nemoc jeho čím dále tím více v konání biskupských povinností jemu vadila: opětně a snažně prosil papeže, aby byl *úřadu biskupského zbaven*; čemuž ale teprve Pius VI. dne 17. července roku 1775. vyhověl.

Na to vrátil se Alfons z truchlící proň diecese do kongregace své, chudým, jakým byl z ní vyšel: aby strávil zbytek života svého uprostřed milých spolubratří svých řeholních v Noceře de Pagani. A pokud stáří a nemoci dovolovaly, žil tu přísně, jako byl dříve v řeholi uvykl.

9. Když svatému Alfonsovi pro stáří a trapné neduhy tělesné otěže vlády biskupské z rukou vypadly: s posledními silami *chápal se péra*, aby jím ku blahu spolubližních, vrstevníků i budoucích, dále pracoval; a když ani ruce více sloužiti mu nechtěly: plody bohatého ducha svého ústy oznamoval

duchovním bratřím svým, kteříž pak je napsali a tiskem vydali.

Jest ale spisů *Alfonsových* tolik: že sotva pochopiti lze, kdy světec ten při svých nesčetných missiích a při správě biskupství jich sepsati mohl. Jsou zajisté ovocem slibu jeho, že nikdy bez práce času trávití nebude! Také nesnadno nalezti spisovatele, jehož spisy by vynikaly takovou prostotou řeči, a zároveň i hloubkou myšlének a důkladným zpracováním; pro kteréžto vlastnosti spisy Alfonsovy již po druhé století velice bedlivě bývají používány, a nevystíhlých dobrých skutků příčinou a základem se staly.

Pravda přísloví, že „*čím srdce oplývá, tím i ústa přetéka*“, ukázala se plnou měrou při světcu Alfonsovi. Srdce jeho oplývalo láskou k Bohu, v nejsvětější Svátosti skrytém; a láskou ku panenské Máteři Bohočlověka. Z dvojí té lásky jeho prýštila se divuplná výmluvnost jeho i úchvatnost ve spisech jeho; a svou láskou snažil se podobnou lásku vzbuditi i v srdcích svých posluchačů i čtenářů. Byl zajisté toho přesvědčení: kdo dovede na kolenou kořiti se nejsvětější Svátosti, tomuto stálému divu všemohoucnosti Boží: ten že mělkému rozumářství a ďábelské pýše nepodlehne; a kdo dovede dětinně uctívati Bohorodičku: toho že ona vezme v mateřskou ochranu svou, aby nepropadl rozličným, vyskytujícím se bludům, a smyslnému rozkošnictví.

Následkem své dvojí lásky vydal svatý Alfons četné spisy o úctě nejsvětější Svátosti, o bohulibém obětování mše svaté, o hodném svatém přijímání, o úctě a chválách Bohorodičky, o modlitbě, o křížové cestě, o potírání bludů náboženských.

Proslavenými po celém světě křesťanském jsou zvláště ty spisy Alfonsovy, jež pro vzdělané čtenáře sepsal; a sice: *Veliká morálka* čili mravouka; a „*Homo apostolicus*“ čili „muž apoštolský“, navedení to hlavně pro zpovědníky. Pro řeholníky napsal veleužitečnou knihu: „*Pravá nevěsta Ježíše Krista.*“¹⁾

10. Roku 1784. vstoupili do kongregace svatého Alfonse v Římě dva naši krajané: *Tadeáš Hybl*, a nyní za blahoslaveného prohlášený *Klement Maria Dvořák*, Moravan, jež Němci přezdili na své jméno *Hofbauer*. Ti složivše sliby v řeholi, vyžádali si, aby posláni byli na missie ve své vlasti. I působili v Rakousku i v Polsku, a Dvořák neboli Hofbauer zejména ve Vídni tolik požehnaně, že tu za pravé apoštoly

¹⁾ Ta vyšla prací mou v II. vydání v knihkupectví Cyrillo-Methodějském v Praze, ve 2 dílech.

považováni byli. Skrze ně pak zapustila kongregace pevné kořeny v říši naší.

11. V posledních čtyřech letech věku svého žil svatý Alfons jako v očištění; bolesti jeho byly nevýslovné. Ale on snášel všechny s podivuhodnou trpělivostí a odevzdaností do vůle Boží. Posléze skoro docela ohluchl a oslepl, a postava jeho byla strašně zbědovaná. Dne 25. listopadu 1785. sloužil naposled mši svatou; pro mdlobu a bolesti více tak činiti nemohl. Načež veškeré pobožnosti své konával ve světničce své. Posléze nemoha ničeho jiného více konati, modlival se denně s největší nábožností růženec.

A přece v této tělesné bidě dopustil na něho Bůh ještě *četná pokušení* k nevěře, marnivosti, pýše, nedůvěře, ba i ku smyslným rozkoším, jak sám se přiznal, řka: „Osmdesát osm roků stár jsem, a přece oheň mládí mého ještě nevyhasl!“ Bůh dopustil peklu, aby ho dráždilo, aby mohl pak vítězného bojovníka tím slavnější korunou ozdobiti!

12. Svatý Alfons poručil duši svou Bohu dne 1. srpna 1787. v jeden a devadesátém roku věku svého, právě v poledne, když se začalo zvoniti ku klekání na počest Bohorodičky, jejíž byl nevjroucnějším ctitelem. Pohřben byl s velikou slávou v chrámu sv. Michaela v Pagani. Poněvadž jej Bůh již za živu, při smrti i po smrti přemnohými zázraky proslavil: byl Alfons, když četné zázraky ty před soudy církevními přísně prozkoumány byly, roku 1816. od papeže Pia VII. nejprve za blahoslaveného, pak roku 1839. od papeže Řehoře XVI. za svatého, a konečně roku 1871. od papeže Pia IX. za Učitele Církve způsobem slavnostním prohlášen. Památka jeho slaví se v Církvi každoročně dne 2. srpna.

Na svatém Alfonsovi vyplnilo se, jak svědčí apoštolský list papeže Pia IX. ze dne 7. července 1871., o čem mluví moudrý Sirach slovy ¹⁾): „Neodstoupí památka jeho, a jméno jeho vyhledáváno bude od národu do národu. O moudrosti jeho vypravovati budou národové, a chválu jeho zvěstovati bude shromáždění.“

Skrze působení své i duchovních synů svých, redemptoristů, nesčíslné duše s Bohem smířil, nebo v lásce k Bohu upevnil, a stal se pravým obnovovatelem mravů křesťanských, čili *pravým, od Boha vyvoleným reformatorem Církve*. Tak ho Bůh ale povolal za dob veliké nevěry, bludů i lží proti Církvi, a když stateční obhájcové Církve ze řádu sv. Ignáce

¹⁾ Sir. 39, 13., 14.

z Loyoly způsobem nespravedlivým, násilnickým z bojiště za práva Církve na čas byli vytlačeni!

V Čechách působí synové sv. Alfonse s velikým požehnáním v Praze u sv. Kajetana, na Sv. Hoře u Příbrami, v Budějovicích, v Kocleřově, v Králíkách, ve Filippsdorfu. Na Moravě v Litovli a t. d.

E. Reformace skrze — kněze.

Oproti vzbouřivším se proti Církvi Páně kněžím, jakými byli nešťastníci Hus, Lutr, Zwingli a jiní jich stoupenci, chci z veliké řady kněží svatých, a tedy pravých, pouévadž povolanych reformatorů, v tomto spisu na ukázkú jen některé předvésti. Z působení jich se nám ale ukáže, jakým způsobem počínali si kněži, kteří opravdovou nápravu mravů a roznicení lásky k Bohu na zřeteli měli.

I poukazují ku životu od nekatolíků mnoho, ale neprávem hanobeného sv. *Ignáce z Loyoly*, jenž sám i s řádem svým neocenitelné si získal o Církev zásluhy, a přese vši nepřízeň lidí zvrhlých působí až na nynější den; ku životu věrného jeho druhá, blahoslaveného *Petra Kanisia*, jenž i mezi lidem naším veliké věci vykonal; ku životu sv. *Vincence de Paula*, jenž v sedmnáctém století apoštoloval, a skrze bratři své do dnešního dne toliko Bohu povědomý počet dobrých věcí koná; a ku životu *Jan Boska*, jenž za našich dnů reformovati začal, a jehož památka nevyhyne zajisté nikdy!

§ 52. Život a působení Ignáce z Loyoly.

1. Svatý Ignác narodil se roku 1491. ve Španělich, na zámku Loyola, z rodičů vysoce urozených. Otec jeho Bertrand i matka Marina vynikali mezi vrstevníky svými netoliko starým rodem, ale také nevšedními ctnostmi.

Ignác vynikal neobyčejnou bystrostí ducha a nadání. Jako mládenec stal se pážetem při královském dvoru. Čím více ale dospíval, a svých vloh i své síly vědomým sobě býti počal: tím více počal se jemu také nelíbiti život dvořenína. a zamlouval se jemu spíše život vojenský, při němž hodlal veliké slávy dojíti. Opustil konečně královský dvůr, a dal se

vřaditi do vojska královského, kde v brzku povýšen byl na setníka, poněvadž vynikal velikou zmužilostí a statečností.

Roku 1516. zemřel král Ferdinand, a dědicem jeho stal se napotomní císař Karel V. Týž nepohodl se pro některá území s králem Františkem francouzským, jenž jsi na ně rovněž právo dělal, a povstala mezi oběma válka.

Francouzové jali se roku 1521. oblehati silnou pevnost Pampelonu, kterou Ignác udatně hájil. Při střelbě Francouzů roztráštěla kule dělová Ignáci pravou kost stehenní, a veliký kámen spadnuvší těžce ho poranil na noze levé. Když se takto on stal k boji neschopným, Španělové, jsouce velikou přesilou Francouzů tisknuti, ztratili další odvahy k boji, a pevnost vydali.

Francouzové, dozvěděvše se o vysoce urozeném stavu Ignáce, a poznavše jeho chrabrost v boji, dali ho odnésti do nedaleko se nalézajícího rodného zámku jeho Loyoly, aby se mohl v rodinném kruhu vyléčiti. Bylo mu tolik zle, že k radě lékařů počal se na smrt připravovati, a dal se v předvečer slavnosti svatého Petra, jehož byl zvláštním ctitelem, dne 28. června 1521. svátostmi zaopatřiti. Avšak následující noci zjevil se jemu svatý Petr; a od té doby počal se Ignác uzdravovati, až se docela pozdravil.

Po uzdravení ukázalo se, že jemu pod kolenem jedna kost vpřed vyčnívá. I nejsa posud od předešlé marnivosti vyléčen, dal si kost tu až ku zdravé části uříznouti, aby jemu vysoké boty zase přilehati mohly. Následkem tohoto řezání musel po delší dobu v posteli prodlévati, až by se rána zacelila i uzdravila. Doba ta velice ho nudila. Aby si času ukrátil, žádal za nějaké čtení rytířských povídek, jimiž by svou vojenskou mysl pobavil. Poněvadž ale takových povídek po ruce nebylo, přinesli jemu dvě knihy, z nichž jedna pojednávala o životu Pána Ježíše, a druhá o životu svatých Jeho. A právě tohoto čtení použila Prozřetelnost Božská, aby z Ignáce bojovníka světského, učinila bojovníka Božího!

2. Z počátku četl Ignác v zapůjčených knihách toliko s odporem a jen proto, že jiných neměl. Avšak poněnáhu počaly jej vždy víc a více zajímati; později čítal v nich ve dne i v noci, až veškeren odboj zlých žádostí svých v sobě překonal, a uchvácen láskou Ježíše Krista a hrdinským milováním Boha se strany svatých, zvolal jako druhdy svatý Augustin: „Svatí mužové ti měli tu samou přirozenost, jako já; proč bych tedy nemohl i já činiti, co činili oni?“

V počátku obrácení stavěly se Ignáci mocně v cestu tělesné žádosti jeho; když ale se jemu za noční modlitby

zjevila Bohorodička, jejíž ochraně byl se vroucně poroučel, s Ježíškem na rukou, a podivuhodně ho potěšila: odevzdal se Bohu dokonale, a také od té doby velikou ošklivostí k nečistotě jest naplněn, a srdce své odtud v čistotě až do konce života svého věrně zachoval.

I uvažuje, jak by se Bohu nejlépe zavděčil: rozhodl se, rodičů i příbuzenstva i veškerých pozemských statků se odříci. Když tedy úplného zdraví nabyt, vsedl na kůň, vydal se roku 1522. na pouť ku proslavené svatyni mariánské v Montserratu, tam zavázal se Bohu slibem ustavičné čistoty, a po třídení přípravě vykonal s velikou skroušeností životní zповěď svou. Potom daroval koně svého klášteru, a zbroj svou zavěsil při oltáři blahoslavené Bohorodičky, na znamení, že od této chvíle hodlá se zbraní docela jinou bojovati, a ne více pro čest u lidí, ale pro oslavu Boží. Téhož dne podvečer rozdal všecko, co měl, a oděl se hrubým rouchem kajícím z konopí, jež si byl dříve opatřil, aby od té doby jako dokonalý chudás Bohu sloužil.

Na úsvitě druhého dne pak, po horlivé celonoční modlitbě ve svatyni mariánské, vydal se bos, bez pokrývky na hlavě, provazem přepásaný, toliko poutnickou hůl maje v ruce do *Manresy*, dědiny, devět mil od Montserratu vzdálené. A tam počal žítí svrchovanou měrou přísně. Modlíval se až sedm hodin denně, každého dne nedělního přijímal s velikou nábožností svátostí, zučastňoval se služeb Božích, jídal toliko jednou za den chléb, jež si vyžebrával, a zapíjel ho vodou; za předešlé poklesky své mrskával se denně třikrát až do krve, a za obydlí měl nepřístupnou, všeho pohodlí prázdnou jeskyni nedaleko dědiny.

Bůh dopustil tu na Ignáce mnohé duchovní strasti. Když jej ale věrným shledal, naplnil ho tolika vzácnými dary duchovními, že Ignác nevzdělaný, uměje sotva čísti a psáti, napsati mohl světoznámou knihu, zvanou „*duchovní cvičení*“. Tuto knihu později slavně doporučil papež Pável III. zvláštním listem všem, kdož po dokonalém životu křesťanském opravdu touží; a ona také zjednala nevýslovných milostí těm, kdož dle návodu jejího cestu hříchů opustili a dokonale žítí volili.

3. V Manrese žil Ignác skoro po celý rok. Poněvadž ho ale Bůh ve Prozřetelnosti Svě k vyšším věcím ustanovil: vnukl jemu myšlenku, aby se vydal na *pouť do svaté země*, a tam míst, utrpením Páně posvěcených, navštívil i uctil. Když byl na cestě skrze Itálii Řím navštívil, a požehnání papeže Hadriana VI. přijal: zavítal po nevýslovných útrapách do Jerusalema dne 4. září 1523. navštívil tam posvátná

místa, a uctil jich s velikou nábožností. Načež k radě svého zpovědníka vrátil se do Španěl, ač si přál v Jerusalemě život svůj strávit.

Na svých cestách přišel Ignác k tomu poznání, chce-li kdo, jako on, pro čest Boží vydatně působiti: že k tomu nedostačuje pouhá dobrá vůle, ale že vedle pomoci s hůry jest třeba také do jisté míry vzdělání světského. A proto, ponevadž za mládí svého, při svém vojenském zaměstnání, učení liternímu málo se byl oddával, jakožto muž tři a třicet roků starý nastoupil *do školy v Barceloně*, a počal se zároveň s pacholíky učiti počátkům jazyka latinského.

Dalšího vzdělání nabyt pak na vyšších učelištích v Alkale, Salamance a posléze na proslavené universitě v Paříži, podporován jsa od četných příznivců, jež si byl svatým životem získal.

4. Po dokonaných studiích filosofických byl Ignác veřejně povýšen za *mistra svobodných umění a filosofie*. Po tom věnoval se *studiu bohosloví*, při tom bez potřeby v ničem neulevuje v přísném životu svém.

Přibral si také k sobě *několik soudruhů*, s nimiž zavázal se neděle a svátky společně světiti přijímáním svátostí, pobožnostmi a konáním milosrdných skutků. I rozdali statky své chudým, bydleli zároveň s Ignácem v hospitalu, a obživu svou si vyžebravali.

Z toho ale povstalo veliké kvašení ve městě, podněcované zejména rodiči a příbuznými společníků Ignácových. Ignác byl veřejně tupea i obžalován, že svádí studující mládež ku životu nesmyslnému a odbojnému. A bylo již vše připraveno, aby proto v kolleji svaté Barbory, v které přednášky poslouchával, veřejně byl zmrskán.

Ignác neodpiral pro čest Boží nevinně trpěti; ale mluvil tolik přesvědčivě, kterak druzi jeho, v ctnosti neutvrzení, budou pohoršeni, když on pro dobrý příklad, jež jim dáváti se snaží, bude zahanben: že rektor university nahlédnuv ukvapení svého, přede všemi ho odprosil, a tak zadostiučinění jemu dal. Ba od té doby Ignáce a druhů jeho všemožně se ujímal, a i na to se přičinil, aby pozdější řád jejich od krále portugalského Jana III. byl ustanoven k tomu, aby v Indii evangelium kázal.

I přidružili se k Ignácovi v té době tito mládenci z rozličných národů, vesměs již mistři svobodných umění a studující bohosloví, kteří později učeností, horlivostí pro čest Boží, i svatým životem svým po celém světě se proslavili: Petr Faber ze Savojska; František Xaverský z Navarry;

Jakub Laynez z Kastilie; Šimon Salmeron z Toleda; Šimon Rodriguez z Portugalska; Mikoláš Bobadilla z Valencie, a později ještě jiní znamenití.

5. Dne 15. srpna roku 1534. odebrali se Ignác se svými druhy do podzemní kaple chrámu Montmartreského při Paříži. Tam sloužil Petr Faber, jenž jediný z nich již knězem byl, mši svatou, a ostatní přijali z rukou jeho nejsvětější Svátost oltářní. Pak zavázali se všichni *slavným slibem* Bohu, že všeho pozemského budou se odříkati, z milodarů žíti, a ve svaté zemi evangelium hlásati. Kdyby se snad ale do Jerusalema dostat nemohli: že se představí papeži, aby jich poslal, kam by se jemu zlíbilo.

Sliby svými zavázali se ale o slavnosti Bohorodičky, *aby se dali pod zvláštní ochranu její, jakožto Panny vítězné. A zavázali se k neobmezené poslušnosti oproti nástupci svatého Petra*: poněvadž toutéž dobou Lutr veškeré vážnosti papežovy způsobem neslýchaným divoce napadal; a vydáním svého překladu Písma svatého libovolnému vykládání jeho, a tak i veškerým bludům proti svaté víře a mravům křesťanským takorča dvéře do kořan otevřel.

6. Když byli všichni bohoslovných studií svých dokonali: odeslal Ignác ostatních *do Benátek*; sám ale odešel k uspořádání záležitostí svých *do Španěl*, všude na cestě své s velikou horlivostí pro čest Boží působě, tak že celé krajiny jiné tvářnosti nabývaly. Na to odebral se Ignác za svými druhy do Benátek, kde ti, kteří dosud posvěcení na kněze nebyli přijali, byli o slavnosti narození svatého Jana Křtitele L. P. 1537. na kněze posvěceni.

Poněvadž toutéž dobou papež, císař Karel V., a republika benátská společně proti Turkům válčili: nemohla se družina Ignácova do svaté země odebrati. Proto kázali roku 1538. s největší horlivostí na obnově mravů v Horní Italii.

Ignác připravoval se po svém vysvěcení na kněze po celý rok s největší nábožností na první mši svatou svou. Ve své vroucnosti odebral se pěšky na pouť *do Říma*. Když se věčnému městu přiblížil, sešel se svými společníky s cesty do kaple, o samotě stojící, a tam srdce své vyléval na vroucích modlitbách před Bohem. I měl tu *nebeské vidění* takové, že spatřil Boha Otce, jak obrátil se ku Božskému Synu Svému, křížem obtíženému; a Témuž Ignáce s jeho družinou odporoučel, aby je ve zvláštní ochranu svou vzal a útěchou Svou posiloval. Na to se Pán Ježíš k Ignácovi obrátil, a jemu přelíbezně řekl: „Budu vám milostiv v Římě.“

Tímto zjevením byli Ignác i druhové jeho, jimž je byl oznámil, podivuhodně potěšeni. Zjevení to stalo se také příčinou, že papež řádu svatého Ignáce dal jméno „*tovaryšstvo Ježíšovo*“. Jinak jmenují se druhové jeho také *jesuité*.

Církevního schválení dostalo se jim dne 17. září l. P. 1540 od papeže Pavla III.; načež i četní následující papežové řád ten schvalovali, a pro jeho výborné působení vřele odporučeli.

Prvním představeným, čili *generalem řádu* přese všechno odpírání, opětne jednohlasně zvolen byl Ignác sám.

7. *Úřad svůj vykonával Ignác s podivuhodnou pokorou a horlivostí. Sám spoludruhy své ráno budíval; nejsprostší práce po domě i v kuchyni konával; neumělých poučoval. Zvláštní ale péči věnoval vychování mladších členů tovaryšstva v kolleji římské, jež se jako matkou všech ostatních stala.*

Také se vší mocí snažil o *nápravu pokazených mravů v Římě*, kdež až do smrti své skoro bez přetržení bydlel. I založil tam mimo jiné ústavy „*bratrstvo milostiplné Panny*“ při klášteře svaté Marty, v němž padlé ženštiny tak dlouho zdržovati se mohly, až by se od hanebného života úplně odvrátily. Sám jich tam přiváděl. A když za to mnoho odsuzován byl, že činí věc marnou, hájil se slovy: „Kdybych mohl námahami celého života dokázati, aby se tyto ženštiny jen jedné noci hříchu zdržely: nelitoval bych námah svých, aby nevýslovná Velebnost Boží aspoň po tak krátkou dobu urážena nebyla!“

Pro zdárné vychování sirotek založil *dva velkolepé sirotčince*: jeden pro chlapce, druhý pro dívky.

Není možno krátkými slovy vypsati, co všecko Ignác konal, jsa při všem zdraví porouchaného. Denně přicházely také psaní i z nejuvzdálenějších krajin od duchovních i světských hodnostářů, kteří u něho hledali rady neb pomoci v záležitostech nejrozmanitějších.

Co ale vykonal *skrze své druhy*, o tom by nestačily ani četné veliké knihy. Vždyť působení jejich rozšířilo se v brzku na celém světě. Již při smrti Ignáce čítal řád jeho *dvanácte provincií*, a sice: Portugaly, Kastilii, Andalusii, Aragonii, Itálii, Neapol. Sicilii, Horní Německo, Nizozemí, Francii, Brasilii a Indii. V provinciích těch *vystavěli jesuité na sto kollejí a jiných ústavů!*

A v duchu tom pracováno bylo v následujících stoletích dále. Někdy čítal řád ve všech dílech světa až na 10.000 členů, kteří mezi sebou závodili: kdo by více učinil pro

čest Boží mezi divochy, jež na víru křesťanskou obraceli, anebo mezi odpadlíky evropskými.

Ale právě *pro toto své neunavené horlení proti nevěře, bludařství a s nimi spojené nemravnosti: zasloužili si jesuité tu neukrotitelnou zášť, s kterou je všichni bludaři a nenapravitelní nemravové stihají*, tak že jim ani na jméno přijíti nemohou! Papežové, jakožto hlavy Církve, a všichni věrní biskupové, kněží i nekněží, měli je ale od počátku, a mají je posud za *přední bojovníky pro svobodu Církve, neodvislost nástupce svatého Petra, a neporušitelnost svaté víry; a tudíž také za nejkrásnější ozdoby i bašty Církve katolické!*

8. Mnohým namáháním vysílen, počal Ignác Boha prositi, aby jej z vazeb tohoto světa vysvobodil. Bůh vyslyšel prosby věrného sluhy svého, a i den odchodu jeho ze světa jemu oznámil, aby se naň připravil.

Dne 30. července L. P. 1556 vyžádal si Ignác po nábožném přijetí svátostí požehnání papežského, aby s větší útechou a důvěrou zemřítí mohl. A druhého dne na to, proti všemu očekávání svých milých, ráno tiše skonal, maje obličej zářící, a nejsladší jméno Ježiš na jazyku, v 65. roku věku svého, v 35. roku svého obrácení, a v 16. roku svého představenství v řádu. Byl s velikou slávou pohřben nejprve v kostele Panny Marie de Strada, a později přenešen do jesuitského chrámu al Gesu v Římě.

9. Bůh osvědčil svatost služebníka svého Ignáce přemnohými zázraky již v životě jeho, a pak i po smrti. Když byly mnohé z nich způsobem přísným od papežské Stolice proskoumány: prohlásil jej papež Pavel V. roku 1609. za blahoslaveného; a později papež Řehoř XV. roku 1622. za světce v Církvi katolické. Památka jeho koná se v den úmrtí jeho, totiž dne 31. července.

Svatý Ignác stal se pravým reformátorem Církve, uče slovem, a hlavně příkladem svým. Učil sám; a učí skrze bezčetné následovníky své, kteří neustávají ani mezi pobany, ani mezi křesťany, ani mezi nevěrci, ani mezi bludaři, ani mezi pravověřícími křesťany s největší horlivostí, nezištností a učeností působiti k tomu, co svatý jich zakladatel heslem si byl učinil: „Vše pro větší čest Boží!“

Pro tu trpí, strádají, studují i vyučují, snažíce se všem vším býti, prostým i vznešeným, učeným i neučeným, hříšníkům i křesťanům dokonalým! Vlast naše jest jim zejména k nesmírným díkům zavázána, že se z bludů opět ku pravé Církvi Páně navrátila.

§ 53. Život a působení Petra Kanisia.

1. Z veliké řady jesuitů, o vlast naší nejzasloužilejších, uvádím za vzor jen jednoho. Jest to Petr Kanisius.

Týž narodil se v Nymvegách, z urozené a šlechteté rodiny nizozemské, dne 8. května L. P. 1521.; tedy v době, kdy Lutr byl odboje proti Církvi nastoupil, a svatý Ignác začal býti bojovníkem Kristovým.

Prvního a pečlivého vychování dostalo se Petrovi v domě otcovském. Již tehdy jevil velikou náklonnost ku životu zbožnému, umrtvenému. Ve čtrnáctém roku věku svého dán jest od otce na učení do Kolína nad Rýnem, a svěřen na vychování svatě žijícímu knězi Mikoláši Eschiovi.

Aby ušel nabídkám ku sňatku, k němuž otec mu byl urozenou, bohatou i ušlechtilou nevěstu vyhledal: zaslíbil se Petr Bobu věčným panictvím dne 27. února 1541. Načež oddal se po vnitřním puzení svém studiu bohosloví. Aby se nestal marnomyslným, ježto se mu pro chápavost, bystrost rozumu a veliké nadání ze všech stran pochvaly dostávalo: míval na stole, u něhož pracoval, vždy lidskou lebku před sebou, aby ho na marnost všeho pozemského upomínala. A ku podobnému smýšlení o věcích pozemských snažil se přiměti i přátely své.

Uslyšev o požehnaném působení Petra Fabera, prvního společníka sv. Ignáce, v Mobuči: odebral se k němu, aby za jeho vedení, duchovní cvičení vykonal. I zamiloval si při té příležitosti nejen Fabera, ale i rád jeho, a vyžádal si přijetí do něho dne 8. května r. 1543. I byv přijat do řádu, první z národa německého, stal se nápotom přední ozdobou jeho v zemi, Lutrem rozervané.

2. Vrátiv se do Kolína, snažil se Kanisius ve spojení ještě s jinými mladými jesuity, jež Petr Faber do Kolína na studie byl odeslal, netoliko s celou silou vědám se věnovati: ale také ve všelikých ctnostech a milosrdných skutcích co nejhornivěji se cvičiti. Učil neumělých; těšil zarmoucených; prokazoval ubohým v nemocnicích služby i nejsprostší.

Když bohatý jeho otec zemřel: rozdal Kanisius hned podíl svůj po něm chudým a účelům dobročinným. A svým svatým chováním povzbudil přemnohých, že dle příkladu jeho zcela Bohu se zasvětili. Na to složil jednoduché sliby řeholní, a posvěcen jest na kněze.

3. Pro svou učenost a horlivost vyslán byl Kanisius od arcibiskupské kapitoly, duchovenstva a vysokých škol ku cí-

safi Karlu V., aby žaloval na arcibiskupa kolínského, smutně proslulého *Heřmana z Wiedy*. Týž zapomenuv na vrchnopastýřské povinnosti své: apoštoly Lutrovy k sobě zval, za kazatele je ustanovil, i sám k bludům Lutrovým se přidal. Následkem zakročení Kanisia a jiných věrných hodnostářů katolických u papeže i císaře, byl věrolomný a odpadlý Heřman s hodnosti své sesazen r. 1547.

Brzo po svém návratu do Kolína povolán byl Kanisius jakožto důkladný bohoslovec na širší působišťe ve prospěch Církve katolické, a sice *na obecný sněm v Tridentu* zasedající. Odtud poslán byl do Bologny, Říma i Sicilie, kde všude s velikým požehnáním pro větší čest Boží působil, pranic neohlížeje se na to, jaký úřad mu byl kdy přikázán. Všem nařízením svatého Ignáce a ostatních představených svých podroboval se s dokonalou poslušností, uznávaje v rozkazech jejich vůli Boží, ježto Pán o nich řekl: „Kdo vás slyší, Mne slyší; kdo vámi pohrdá, Mnou pohrdá!“

4. Potom složil Kanisius v ruce samého svatého zakladatele Ignáce čtyry *slavné sliby* řádu svého, a dal se v Bologni povýšiti *za doktora v bohosloví*, aby oproti Lutrovi na stejnou hodnost akademickou odvolávati se mohl.

Vrátiv se do Němec, stal se *profesorem na vysokých školách v Ingolstadtu*, kde s takovou horlivostí mezi studentstvem působil: že město to v krátce zcela jiné tvárnosti nabylo, a Kanisius sám vyznamenán byl úřadem rektora university.

Roku 1551. vyžádal si ho na představených jeho císař Ferdinand I., aby v mravech hluboce pokleslé město *Videň* duchovně obnovil. I stal se tu Kanisius postupně profesorem bohosloví, dvorním kazatelem, rektorem university a kolleje jezuitské, kterou byl Ferdinand zřídil.

Týž císař uznávaje výtečného působení Kanisiova, všemožným způsobem po třikrát u papeže i svatého Ignáce o to usiloval, aby *ve Vidni biskupem* ustanoven byl; avšak nedosáhl toho, leč že Kanisius na dobu od roku 1554. do 1558. převzal administraci čili správu biskupské té stolici, nepřijav nižádné odměny za působení své, na výsost požehnané.

Na vykořenění bludů a nemravnosti *kázal* Kanisius při velikých shonech všeho lidu na kazatelkách i na veřejných náměstích, když kostely nestačovaly; a učil na stolcích učitelských. A co kázal, to také způsobem nejdokonalejším sám nejprve konal, čímž se největší váhy jeho slovům dostávalo.

Ku vyzvání císaře sepsal také Kanisius nauky Církve katolické o víře, o mravech, a o svátostech oproti bludným katechismům Lutrovým, v malý a ve veliký *katechismus katolický*. Ve svých katechismech ale vykládá Kanisius slovy snadně srozumitelnými učení Církve katolické, a přičiňuje ku výkladům na důkaz vždy pádné důkazy z Písma svatého, učení Otců a Učitelů církevních od nejstarších dob křesťanských, anebo snešení obecných sněmů církevních.

Katechismy Kanisiovy dodělaly se v krátké době nesmírných úspěchů, any vydány byly od té doby skoro ve všech řečích, jimiž katolíci na obzoru zemském se dorozumívají, a sice v nesčetných vydáních. V pravdě, kdyby Kanisius pro své přehorlivé hlásání slova Božího jména pravého „*apoštola Německa*“ nebyl si ještě zasloužil: již pouhým vydáním tohoto učeného, a přece prostého, všem přístupného, přesvědčivého a tolik rozšířeného díla byl by si jména apoštola netoliko Němců, ale i přečetných jiných národů zaslouhoval! Důkladný katechismus Kanisiovův postavil protestantství v zemích rakouských nezbornou hráz; a přemnozí bludaři, poznavše omámení své od lžiproroků, bludů svých se odřekli, a v lůno Církve katolické se navrátili.

5. Roku 1556. vyvolil sv. Ignác Kanisia za prvního *provinciála* čili prvního představeného řádu svého pro kraje německé přese všechny jeho námitky, jež v pokoře byl činil.

Jakožto provinciál dokonal Kanisius zřízení jesuitské kolleje v Praze, kterou císař Ferdinand I., o duchovní blaho svých poddaných svrchovanou měrou starostlivý, byl založil; a usadil se v ní s dvaceti vybranými spolubratry.

V Praze uvítání byli jesuité se strany katolíků s velikou oslavou i radostí; se strany husitů a luteranů s velikým nepokojem a se záští. Odpadlíci od Církve házeli po jesuitech blátem a kameny, kdekoliv je na ulici spatřili, a zahrnovaly je nadávkami nejhoršími.

Nepřátelství jich překonal ale Kanisius svou nezdolnou trpělivostí a laskavostí, s kterými příkoří splácel; ale zejména skrze vzorné vychovávání mládeže. I převrátil myslí všech ve prospěch svůj i spolubratří svých, také svými důkladnými a úchvatnými kázáními ve velechrámu, do nichž hrnuly se davy katolíků i bludařů v množství nevidaném.

6. Po dvouletém požehnaném působení ve vlasti naši odeslán byl Kanisius *do Bavor*, aby, jako v Praze byl učinil, zřídil novou jesuitskou kolleji, a napravil universitu v Ingolstadtě. Potom odešel s císařem na římský sněm do Řezna, kde platně působil; později zúčastnil se z poslušnosti nábo-

ženských hádání ve Wormsu, kde svou učeností odpadlíky překonal, ale také svrchovanou měrou zášti jich proti sobě popudil.

Na to pracoval Kanisius s požehnaným výsledkem v *Kolině* nad Rýnem, ve *Štrassburku*, v *Dillingách*, *Augsburku*, *Innsbruku*, *Freiburgu*, v *Polsce*, v *Italii*, ve *Švýcarsku*, kamkoli ho vůle jeho představených poslala. A všude přičiňoval se s neunavnou, ohnivou horlivostí pro blaho duší zbloudilých i na utvrzení pravověřících.

I byly všechny kroky jeho provázeny *nebeskou moudrostí i lidskou opatrností*. Každému propůjčoval služby své s nelíčenou pokorou a skromností; všude zůstal nezištným, i když nejlákavější nabídky jemu činěny byly; vždy byl plným vděčností a oddaností ku panovníkům; ale nikdy neopomenul i před nimi v patřičnou dobu pravdě svědectví vydávati se vši otevřeností a neohrožeností! Život Kanisiův jest jediným řetězem dobrých skutků duchovního i tělesného milosrdenství.

Ze všech končin Německa, Čech, Polska, Italie docházely ho také *dopisy* kardinalů, biskupů, knížat, učenců, kteří u něho rady hledali; a Kanisius hleděl jim všem vyhověti, aniž by při tom zanedbával povinností svých ostatních jakožto provinciál řádu, kazatel i zpovědník.

Aby to možným bylo, zachovával pevný *denní pořádek*, by žádného okamžiku nepromrhal.

Jako hlavním sídlem svým měl Kanisius *Augsburg*, kde roku 1530. luteráni podali císaři Karlu V. vyznání víry své, zvané *konfesi augsburgskou*. Tam zasazoval Kanisius také nejmocnější páky ducha svého, aby město to Církvi katolické zpět vydobyl; což se mu i zdařilo.

7. Kanisiovi dostalo se za požehnané působení jeho nejvyšších *vyznamenání*. Papež Pius IV. poslal jemu zvláštní pochvalné breve čili psaní; také ho učinil svým legatem čili vyslancem u některých dvorů v Německu. Císař Ferdinand I. vyznamenával jej ve Vídni i v Praze, často se s ním radě o věcech náboženských, později i dcery své mu svěřiv, aby je v náboženství vycvičil. Ale Kanisius vyznamenání, po nichž přemnozí prahnou, pranic si nevážil, veškerou čest toliko k Bohu odkazuje.

Roku 1562. povolán byl Kanisius zase na sněm *do Tridentu*, v němž se tehdy po delší přestávce zase pokračovalo, a pracoval tam s největším úsilím na úkolech, od sněmovníků jemu přikázaných; ale i na vzdělání a poučení nesčetných navštěvovatelů, kteří dvěře bytu jeho téměř oblehali.

Tam seznámil se z Kanisiem také pražský arcibiskup Antonín *Brus z Mohelnice*, jenž znaje to, co byl Kanisius v Čechách svými pracemi vykonal: s nejvyšší vážností k němu přilnul, a ve všech důležitých věcech se s ním radil. Brus byl zase prvním arcibiskupem v Praze, když ta stolice skoro půl druhého sta let po zmatcích husitských pro nedostatek obročí byla neobsazena.

8. Když Kanisius pro veliké namáhání ochuravěl, a úřady jeho proto mu byly odňaty: žil po nějaký čas v Dillinkách zase, jako by nejposlednějším řeholníkem byl. Plnil s ochotou a láskou i nejnepatrnější povinnosti života řeholního. Kdykoliv mu při učených pracích jeho něco času vybylo, konal domácí práce: zpovídal bez rozdílu, kdokoliv se u něho přihlásil; poučoval děti i nejsurovějších lidí v kázáních i křesťanském cvičení; a snažil se všem co možná nejužitečnějším býti.

Avšak nedlouho ponechán byl ve svém zátiší. Rozkazy představených, a opětné volání papeže Pia V. a pak Řehoře XIII. ukládali jemu vždy nové práce, jež on pro čest Boží, blaho Církve i svého řádu vždy bez nejmenších rozpaků podnikal, a pro svou učenost, moudrost a zbožnost ku šťastnému cíli přiváděl. A při tom ještě volnější chvíle své vyplňoval *pracemi písemnými*, jimiž katolickou Církev, od bludařů tolik pomlouvanou, skvěle obhajoval.

Pro požehnané působení své ve Švýcarech přišel do bližšího styku také *se svatým kardinalem, Karlem Bormejským*, jenž si ho svrchovanou měrou ve vážnost vzal.

9. Poslední leta života svého trávil Kanisius v kolleji *ve Frýburgu*. Bůh zkoumal tu ctnost jeho až do poslední chvíle pozemského života jeho skrze kruté nemoci; ale Kanisius, ve všech věcech řízení Božímu se podrobuje po celý život svůj, i poslední zkoušku podstoupil s nevýslovnou trpělivostí a odevzdaností do vůle Boží vítězně.

Po nejskroušenějším přijetí svátostí Kanisius tiše skonal ve středu svých bratří, jež tolik miloval, v den svatého apoštola Tomáše, 21. prosince L. P. 1597., v 77. roku věku svého. Pohřben byl s velikou slávou v kollegiatním kostele sv. Mikuláše ve Frýburku.

10. *Petr Kanisius byl pravým reformátorem v Církvi*, oslavovaným již za svého života; a působí skrze spisy, jež napsal, a ústavy, jež založil, na obrozování Církve až po dnešní den.

Kanisius byl *členem řádu jesuitského*, jenž od nekato-liků nevýslovně trpěl a nejstrašnějšími pomluvami trpí až

podnes, ač přece pravé Církvi nevýslovných služeb prokázal a prokazuje. Každému, kdo v příčině té více se poučiti, a habebné zbraně nepravých křesťanů seznati chce: s dobrým vědomím odporučuji důkladné, učené odmítnutí pomluv na jesuity, jež sepsal P. Bernard Duhr S. J. pode jménem „Jesuiten-Fabeln“, a vydal ve Frýburgu u Herdera roku 1892.

O výborném životu v řádu jesuitů vydává každému katolíku svědectví, nad jiné platnější, svatá Stolice sama tím, že veliký počet Jesuitů po nejprísnějším skoumání jich života a ctností, i zázraků, na jich přímluvu od Boha učiněných, vyhlásila za ctihodné, nebo blahoslavené, nebo svaté!

Tak příkladně byli za *svaté* vyhlášeni jesuité: Ignác, František Borgiaš a František Xaverský, apoštol Indie; Alois, Stanislav Kostka atd. Za *blahoslavené* prohlášeni byli v nejnovější době jesuité: Petr Kanisius a Edmund *Kampian*, mučenník v Anglii, jenž i v Praze byl působil atd. Památka Kanisiova koná se každoročně dne 17. dubna.

Jestliže vlast naše přes náboženské zmatky v 15. a 16. století víře samospasitelné a Církvi katolické přece jest zachována: patří zásluha o tu milost mimo četné, horlivé, svaté druhy jeho v první řadě jesuitovi blahoslavenému Petru Kanisiovi, jenž skrze své učení, příklady a vyjednávání s velmoži ostatním cestu razil; a missiemi po venkově a zařizováním nižšího i vyššího školství po městech o zachování víry a nápravu mravů našich předků sobě vydobyl zásluh neocenitelných!

§ 54. Život a působení Vincence de Paula.

Ve smyslu reformatorského sněmu tridentského působili v *sedmnáctém století* přemnozí kněží ku nápravě v Církvi jakožto reformatoři praví. Z velikých jich zástupů jen jako vzor vybírám jednoho, zvláště proslaveného, jehož památka žije v bezpočetných ústavech až na nynější den; jest to svatý *Vincenc de Paula*.

1. Vincenc de Paula narodil se dne 24. dubna L. P. 1576. v malé dědině francouzské, zvané Pouy, nedaleko španělských hranic.

Rodiče jeho byli rolníci. a vydělávali si chléb svůj vzděláváním polností svých. V práci pomáhali jim čtyři synové a dvě dcery od doby, kdy síly jich poněkud tomu dovolovati začaly.

Vincenc byl z dítek třetím. Jakožto chlapec *pásal stádo* vepřů otce svého. Ale při poníženém zaměstnání svém snažil se konati i služby vyšší k Bohu. Do dnešního dne ukazují starý, uvnitř vyhnílý dub, v jehož prostore se pastoušek Vincenc vroucně k Bohu modlival, a zejména blahoslavenou Boho-rodíčku s dětinnou láskou uctíval. Také již tehdy prozrazoval velikou útrpnost ku trpícím, a rád, od úst sobě utrhuje. chudým dárků udílel.

Poněvadž začaly se při hochovi jeviti veliké duševní vlohy a čilý duch: ustanovil se otec jeho na tom, že Vincence dá na študie; doufal, že stane se knězem, a pak rodině náklad na študie i s bohatými úroky vrátí.

Za tou příčinou odevzdal jej dvanáctiletého *do blízkého kláštera františkánského* na učení, smluviv se s kvardianem, že bude klášteru za byt a stravu platiti ročně šedesát franků.

V učení konal Vincenc tak veliké pokroky, a choval se ve všem tolik dokonale: že kvardian se nerozpakoval, odporučiti ho za domácího učitele *k advokatu Kommetovi*. Týž Vincence skutečně do rodiny přijal, a vyučování dvou synů svých jemu svěřil. I dával mu za odměnu celé tělesné zaopatření, tak že Vincenc v té době další podpory od rodičů nepotřeboval.

V domě svého příznivce, ježž Vincenc druhým otcem nazýval, strávil pět roků vyučuje, i sám dále se vzděláváje; načež k radě téhož, aby se knězem stal, přijal roku 1596. nižší svěcení.

Na študie bohoslovné odebral se Vincenc na vysoké školy v Toulouse, a věnoval se mu po sedm roků; načež pak i sám bohoslovné přednášky konal.

Na *kněze vysvěcen* byl Vincenc dne 23. září roku 1600., když již otec jeho dva roky před tím se světem se byl rozžehnal. Po svém vysvěcení vyučoval Vincenc mládež po čtyry leta s velikým prospěchem hlavně v Toulousu, aby měl příležitost, ve vědách se dotvrditi.

2. Roku 1605. cestoval Vincenc do Marsilie, aby si vyzvedl odkaz, jež jemu jistá zbožná, stará paní byla učinila. Na zpáteční cestě chtěl se do Toulousu plaviti po moři. Tu se přihodilo, že loď, na které se plavil, byla od mořských loupežníků zajata, a všichni, kdo se na ní plavili, byli řetězi spoutáni, a *prodáni za otroky* do Tunisu v severní Africe.

Vincence koupil na trhu rybář, chtěje ho použití k rybolovu. Poněvadž ale Vincenc dostal pokaždé mořskou nemoc, když lovití měl: prodal ho pán jeho lékaři. Ten snažil se Vincence přiměti k odpadnutí od víry, slibuje mu veliké dědictví, když by mohamedánem se stal. Vincenc ale, Rodíčku

Boží za ochranu vzýváje, všem pokušeuním šťastně odolal. Když ten pán jeho zemřel, dostal se Vincenc koupí jistému odpadlíku z Nizzy; a ten ho poslal ku polní práci na svůj statek v horách.

Jedna ze tří žen odpadlíkových, jménem Zulma, přicházela častěji k dělníkům na venek, a bavívala se s nimi. I dala se do řeči také s Vincencem, a žádala od něho, aby jí o víře křesťanské něco vypravoval, a některé písně zazpíval. Vincenc vyhověl rád přáním jejím, a zpíval „Zdravas Královno“ a jiné písně křesťanské.

I byla Turkyňe věcmi, jež od Vincence slyšela, tolik dojata: že večer muži svému výčitky činila, proč tak krásné náboženství opustil. Odpadlík šel do sebe, a vyjádřil se na druhý den Vincencovi, že se rozhodl: při nejbližší vhodné příležitosti s ním do Francie zpět přehnouti, a tam za veliké provinění své pokání činiti. A skutečně připlouli oba i se Zulinou na malé lodi šťastně do Francie dne 28. června 1607. čímž osmnáctiměsíčné otroctví Vincencovo se ukončilo.

Ve Francii odebrali se do *Avignonu*, kde papežský legát Montorio odpadlíka, jenž s mnohými slzami z provinění svých se vyznal v lůno Církve opět přijal a ženinu jeho Zulmu pokřtil. Následujícího roku zjednal legát usmířenému odpadlíku přijetí do kláštera milosrdných bratří, kde on si přál při obsluhování nemocných za provinění svá zadost činiti.

3. Tou dobou vykonal Vincenc také pouť do věčného města *Říma*. a navštěvoval tam nesčíslných památek na působení svatých knížat apoštolských Petra a Pavla, a ohromného počtu svatých mučenníků, s největší nábožností a duchovní radostí, všude docházeje pro své ctnosti a podivné osudy čestného přijetí. Při té příležitosti svěřil mu také papež jisté tajné poselství na krále francouzského Jindřicha IV. Takovým způsobem stal se Vincenc známým i u *dvora královského*, kde ho nábožná královna Marketa r. 1610. na svůj dvůr povolala jakožto domácího kněze.

Avšak nebylo to místo na němž Prozřetelnost Božská Vincence mítí chtěla; proto toho dopustila, že upadl v nespravedlivé podezření, jako by byl peníze odcizil. Následkem toho musel dům, v němž přebýval, s hanbou opustiti. Teprve po desíti letech přišla nevinność Vincencova na jevo, když byl zloděj oněch peněz sám dobrovolně ku zločinu svému se přiznal, výčitkami svědomí k tomu byv dohnán.

4. Roku 1612. stal se Vincenc *farářem v Clichy* (čte se Kliší) nedaleko Paříže. Tam působil slovem i příkladem sice jen něco přes rok, ale s velikým požehnáním. Chudý,

spustlý kostelík farní znova vystavěl, a všelikým náčiním, k službám Božím potřebným opatřil, aniž by chudá osada byla povinnou bývala přispívati.

5. Koncem roku 1613. stal se Vincenc k odporučení svého vůdce duchovního vychovatelem v rodině hraběte Filipa *Gondy*, velitele královských galejí, čili lodí, na kterých zločinci veslovati museli. Hrabě i manželka jeho Františka vyznamenávali se velikou bází Boží a láskou k bližnímu. Když hraběnka své tři syny Vincencovi odevzdávala, řekla mu: „Přeji si, abyste syny mé vychoval ne na veliké pány ve světě, ale na světce pro nebe!“

Novému povolání svému věnoval se Vincenc s největší svědomitostí. Žil v hraběcím paláci jako poustevník, jenž samoty své opouštěl jen tehdy, kdy ho nábožnost anebo láska k bližnímu volaly. Snažil se všem poddaným hraběcím jako otcem býti; hlavní ale péči věnoval samotné rodině hraběcí, kterou úchvatnými slovy a příkladnými mravy ku veliké duchovní dokonalosti přivedl, a ku četným skutkům milosrdenství přiměl.

Zejména hraběnka, která správu hraběcích statků vedla, ježto hrabě za příčinou svého povolání často vzdálen býval, měla velikou účasť na největším díle Vincencově, na *missiích* pro lid.

Toho času byla totiž Francie *bludy Kalvínovými* úplně rozeštvána. Strany kalvínců i věrných katolíků skoro neustále boje spolu vedly, jež v zápětí měly hroznou spoustu na mra-vech. I nejhorší hříchy: souboje, vraždy, snilstva, násilné prznění, podvody, loupeže, kruté zášti, rouhání nebyly za nic považovány. Mnohá biskupství, přemnohé farnosti byly bez duchovních; anebo co horšího bylo: spravovány byly duchovními nehodnými. Co tu mohlo ještě pomoci, aby ve spustlá srdce lidská pravá víra znova byla vštípena? Jiného ne, než *missie pro lid!* A těch počátek přezádoucí učinil Vincenc de Paula.

Příčinu k nim zavdal případ na oko docela obyčejný, který ale Bůh učinil jako základním kamenem veliké budovy.

V zimě totiž roku 1616. zdržovala se hraběcí rodina *Gondy* na svém zámku *ve Folleville* v biskupství Amienském. Tu vzkázal si smrtelně onemocnělý sedlák pro nábožného „pana Vincence“, jak ho nazývali, aby jej svátostmi pro umírající zaopatřil. Muž ten považován byl jakožto řádný, rozšafný křesťan. Jak podivil se ale a zděsil Vincenc, když ze zpovědi nemocného seznal, že týž má svědomí velice zanedbané, a že dřívější zpovědi jeho byly velmi často neplat-

nými. I poradil mu, aby pro upokojení svědomí svého veškeré své zpovědi dřívější opakoval, čili aby složil zpověď generalní, neboli zpověď z celého života svého; i nabídl se mu, že mu bude při díle tom sám nápomocným.

Sedlák rady Vincencovy s ochotou přijal, a s upřímnou lítostí a opravdovou bolestí z hříchů celého života svého se vyznal, a pak ze všech i rozhršení obdržel. Týž žil pak ještě více dnů, v kterých nepřestával Bohu díky vzdávati a Vincence vychvalovati, že jemu tak znamenitě posloužil, a úplný klid duše zjednal ve chvíli, kdy již na tom byl, aby pro předešlé mravní zločiny své na věky od Boha odsouzen byl!

Když se i hraběnka o tom dozvěděla, vzdýchala: „Jestliže tento muž, jehož jsme měli za pořádného, v tak velikém nebezpečí byl, že věčně zahyne: co stane se teprve s ostatními, kteří život zřejmě pustý vedou?!“

I prosila Vincence, aby o slavnosti „Obrácení svatého Pavla“, měl v kostele ve Folleville kázání o životní zpovědi. To Vincenc také učinil, a dodělal se výsledku překvapujícího. Museli býti povoláni z mnoha stran četní kněží, aby všem kajicníkům, kteří životní zpověď skládati chtěli, yyhověti mohli.

Toto své kázání nazýval později Vincenc *prvním kázáním missijním*, jemuž Bůh tolik požehnal, a tak zajisté pro přímluvu sv. Pavla, v jehož den obrácení konáno bylo.

6. Boje se Vincenc, že mu četné důkazy úcty v duchovním prospěchu na závadu budou; a že by ho rodina hraběcí po dobrém z domu svého nepropustila: opustil po úradě se svým zpovědníkem dům hraběcí tajně v červenci r. 1617., a stal se *farářem v Chatillonu* nedaleko Ženevy.

Farní osadu tu shledal pro zhoubné působení kalvínských bludařů v Ženevě velice spustlou. Chrám podobal se více chlévu než domu Božímu; duchovní tam ustanovení žili zcela světácky, a farní dům nebyl tam žádný.

Vincenc ubytoval se u kalvínského šlechtice, jemuž jméno bylo Beynier, a povolal na pomoc ctnostného kněze z Lyonu, jmenem Girarda. Za pomoci téhož během pouze čtyř měsíců celou farnost předělal. I domácí jeho i četní jiní kalvínci ohnivými slovy jeho, zvláště ale svatým příkladem jeho pohnuti, bludů svých se odřekli, a horlivými katolíky se stali. Také šest kaplanů, kteří dříve lid pustým životem svým pohoršovali, šlo do sebe, a upřímně se napravili.

Jednou, když chtěl právě na kazatelnu vystoupiti, byl od jedné zbožné paní požádán, aby milosrdenství posluchačů

svých doporučil jistou chudou rodinu, v které skoro všichni příslušníci těžce stonali. Vincenc tak učinil; a Bůh požehnal slovům jeho tolik, že ubožáci byli dary téměř zanešeni.

Aby tuto horlivost v milosrdenství zpravidloval, a aby netoliko tato rodina, ale i jiné potřebné, nedostaly najednou tolik, až by se zkazilo, a podruhé snad ničeho: založil Vincenc po bedlivých úvahách a poradách „*družinu nábožných žen k opatrování chudých a nemocných*“. I dal jim představenou, jež by spolek spravovala, a členy každé třetí neděle v měsíci k duchovnímu cvičení shromažďovala. Čtyřikrát do roka měly také společné svaté přijímání.

O tři leta později založil Vincenc podobnou *družinu mužů*, jež měla zdravé chudé vyhledávati, jim práci opatrovati, a když by onemocněli, je podporovati. Členové měli se ujímati zvláště takových chudých, kteří žebrati se styděli.

Podobné družiny snažil se pak Vincenc všude, kde působil, založiti.

7. Hraběcí rodina, dozvěděvši se zatím o místu působení Vincencova, neustála skrze nejváženější muže způsobem nejdojemnějším na něho doléhati, až se k ní přece zase vrátil. Dne 27. prosince 1617. nastoupil tedy *znova do domu hraběte Gondyho*, a od té doby měl svým stálým sídlem Paříž až do své smrti.

Hned roku 1618., kdy začala třicetiletá válka, kterou protestanté roznítily, počal Vincenc konati missie pro lid, v Paříži i ve vřkolu, zejména ale na statcích hraběcích. Neščíslný počet duší s Bohem smířil, i kalvínů množství zpět do Církve uvedl. V pracích duchovních byli mu nápomocnými četní zbožní i učení kněží; ve skutcích milosrdenství ale, jimiž si vždy cestu k srdcím lidským razil, byla mu velikou pomocnicí právě hraběnka Gondy.

Poněvadž hrabě byl vrchním dozorcem královských trestných lodí považoval to Vincenc za svou povinnost, i těm *zločincům*, jimiž každý opovrhoval, státi se apoštolem. I navštěvoval jich ve smrdutých děrách jejich; prokazoval jim rozličná dobrodiní; hleděl jim zjednati ulehčení, aby je tak spíše získal pro Boha. Tak činil v Paříži, v Bordó i v Marseille, kde těch nešťastníků bylo nejvíce.

Ano tam, milosrdenstvím hnut, sám přijal okovy za nově odsouzeného, kterého žena s dětmi i matka hořce oplakávaly. I nastoupil trest za nešťastníka, aby on na svobodě býti mohl. Tak naklonil si ovšem i zatvrzelce, a myslí jich obrátil k Bohu.

Král Ludvík XIV. sám veřejně uznával veliké zásluhy Vincencovy zejména o galejní otroky, a jmenoval jej posléze, dne 16. ledna 1647. *vrchním duchovním správcem galejí.*

Vidouc hraběnka Gondy, jak výborně missie na nápravu lidu působí: uložila již roku 1617. fond 16.000 franků k tomu účeli, aby na jejich statcích společnost kněží každý pátý rok missie konala. Hrabě zvýšil fond ten na 40.000 franků; a arcibiskup pařížský, blízký příbuzný jich, odevzdal Vincencovi malou *kollej s kaplí*, aby s těmi, kdož se k němu přidružití chtěli, v ní bydletí mohl. Náležitá smlouva o tom sdělána byla 17. dubna 1625., v které původní ustanovení rozšířeno bylo v ten rozum, aby kněží missionáři netoliko na statcích hraběcích, ale času zimního, kdy venkované polních prací nemají, po venkově vůbec missie konali.

Toto *zřízení kněží missionářů* bylo pravou poslední vůlí hraběnčinou; neboť krátce na to, dne 23. června r. 1625. skonala v Pánu, jsouce teprve 42 roky starou. Hrabě sám, urovnáv světské záležitosti své, po roku všech důstojenství se odřekl, a vstoupil do řádu oratorianů, kde ještě 25 roků Bohu věrně sloužil.

Vincenc odstěhoval se po smrti hraběnky beze vší další překážky do své malé kolleje ještě s dvěma kněžími, kteří se k němu byli připojili. Roku 1627. schválil král Ludvík XIII. jeho missionářskou družinu, a dovolil jí všude v iíši jeho se usazovati. Církevního schválení dosáhla od papeže Urbana VIII. r. 1632.

8. Prozřetelnost Božská, jež při všech podnicích Vincencových byla patrnou, postarala se malé obci missionářské o vhodnější domov, kde by se mohla snáze zmáhati, a ponenáhlu až do dalekých končin země rozšiřovati. Z vůle její stal se hlavním sídlem missionářů ústav u sv. Lazara v předměstí pařížském, zvaném Saint-Denis, čili u sv. Diviše.

Ústav u sv. Lazara byl původně určen za chorobinec pro malomocné, a bohatě nadán. Když ale malomocných nebylo, usazena byla v něm r. 1630. kapitola kollegiatní s osmi kanovníky. Představený jich, Adrian Lebon, pozoruje pozhnané působení Vincencovo a jeho druhů, se svolením svých spolubratří, vymínil si pro všechny doživotní pensí, ústav Vincencovi a brati jeho odevzdal dne 7. ledna 1632. Odtud nazýváni jsou napotom missionáři Vincencovi dle hlavního sídla svého také *lazaristé*.

V jakém duchu missionáři u sv. Lazara na missie se připravovali, a jak mezi lidem působili: seznati lze z této zásady Vincencovy, často opakované: „*Missionáři mají býti*

na venku apoštoly, a doma kartusiany," to jest nejprísnejšími řeholníky!

Z domu u sv. Lazara rozesílal Vincenc missionáře své do všech končin světa. Do Tunisu a Alžíru mezi otroky, kde sám bídy jich osobně byl seznal; do Irska, Škotska, na Hebridské ostrovy, do Polsky, Španěl, Portugal, Italie, na ostrovy Korsiku a Madagaskar. Do Rakouska přišli první bratři Vincencovi roku 1760.

9. Otázky, jak četným chudým i neduživým pomoci; a jak množství dívek, jež vdáti se nechtějí anebo nemohou, řádně zaopatřiti: rozřešil Vincenc tím, že založil *řád milosrdných sester*, jehož působení má obdiv i pochvalu i u samých jinověrců i neznabohů.

Pomocnicí ve velikém díle tom byla mu paní Luisa Legrasová, bohatá a bohobojná vdova, narozená r. 1591. Ta již jako manželka tajemníka královnina s velikou radostí donášela nemocným pokrmu a léky, a ošetřovala je. A když v 35. roce věku svého ovdověla: nápotom celý život následující zasvětila Bohu, a pro Boha i ubohým. Vincenc zkoumal její síly i vytrvalost po čtyry roky; a pak od roku 1629. počal pomoci její užívati při zakládání i řízení dobročinných spolků.

Počátek řádu milosrdných sester byl tento: Luisa Legrasová přijala několik mladých, zdravých, zbožných děvčat do domu svého; poučovala jich o duchovním i tělesném opatřování nemocných; rozplameňovala je láskou k Bohu a chudým; a pak prosila Vincence, aby jim dle vůle své přikázal práce.

Vincenc roku 1633. všechny zkoumal, ale vyvolil z nich jen čtyry, jež ostatní překonávaly pokorou, zbožností, opatrností, i dovedností. Ty staly se začátkem oné veliké, světoznámé družiny milosrdných sester, jež posud ve všech dílech světa požehnaně působí v nemocnicích i vězeních; ve školách i na bojištích; ve veřejných kuchyních pro chudé i v blázincích. Milosrdné sestry Vincencovy jsou v oděvu i stravě i obydlí svrchovanou měrou skromnými, ač mezi nimi jsou netoliko dívky z rodu chudého, jakými byly ty první, ale i dcery z rodin nejvznešenějších. Sami nazývají se „*dcerymi křesťanské lásky*.“

Došly v brzku církevního i státního schválení, a všeobecné obliby. Ještě za života svatého Vincence působily mimo Paříž v 28 domech. Za našich dnů čítají asi 12.000 členů, jež působí ve 2000 domech. *)

*) V Čechách působí v Nelahozevsi, Veltrusích, Liberci, Friedlandu, Chudenicích.

Také se dle jich vzorů ustanovily nesčetné *jiné družiny*, jež v rozličných zemích, dle místních potřeb, ale v duchu sv. Vincence požehnaně působí.

Zbožná matka všech, paní Legrasová, skonala po dvaceti-leté nemoci, kterou s příkladnou odevzdaností do vůle Boží snášela, jako světice dne 15. března 1660.

10. Ale *odkud nabral Vincenc tolik peněz*, aby mohl ústavy své nejen udržovati, ale i stále rozšiřovati?

Ovšem, že Legrasová věnovala zbožným podnikům Vincencovým celé značné jmění své; a i také mnohé sestry, byvše z bohatých rodin, svá věna obětovaly rovněž. Ale vše to by nebylo dostačovalo, kdyby byl Vincenc nezaložil pro dcery křesťanské lásky ještě i družinu *paní křesťanské lásky*, jež samy hojně podpor udílely, anebo od jiných vyprošovaly.

Tak jedna z paní těch, *Marie z Miramionu* založila z vlastních prostředků na sto škol, dala vykonati na dvě stě missií, a zřídila celou řadu dobročinných ústavů pro opuštěné děti a padlé ženštiny. Jiná, slečna *Magdalena z Lamoinu*, kterou Vincenc nazýval svou pravou rukou, odřeknuvši se všeho bohatství a požitků z něho vyplývajících, zasvětila život svůj chudině. I u královského dvora pro ni často za podpory prosila. Vypočetlo se při její smrti, že rozdala na podporách více než půl milionu franků. A podobně horlily a obětovaly své perly a skvosty i jiné šlechtné paní, mezi nimi i sama *královna francouzská Anna*.

11. Kdysi vracel se Vincenc podvečer z missií. I přistihl nedaleko městských hradeb pařížských žebráka, jenž jedno dítě své zmrzačoval, aby pak pro tohoto mrzáka kolemjdoucí tím spíše ku milosrdenství pohnul. Vincenc se tohoto skutku zhrozil, pln svatého hněvu dítě mu odňal, a v náručí svým lidem ho ukazuje, prosil, aby tomuto maličkému na místě Krista Pána milosrdenství prokázali.

Příhoda ta zavdala Vincencovi příčinu, že od té doby ve zvláštní péči pojal také maličkých, z nichž, jak se dověděl, ročně tři až čtyry sta způsobem nelidským bylo odloženo. A ty buď bídne zahynuly; anebo co horšího jest, byly od ničemných lidí sebrány, zmrzačeny a k žebrotě používány; anebo od bezectných ženštin k hanebnému řemeslu odchovány.

Vincenc najal nejprve r. 1638. za pomoci dobročinných paní zvláštní *dům*, v němž počal *maličké shromažďovati*, a o jich obživu a vychování skrze řeholnice své se starati.

I vystoupil počet ubohých dětí takových v krátké době na 4000 hlav!

12. A jako Vincenc pojal v péči pomoci potřebné lidičky na počátku jich života, tak podobně učinil i lidem pomoci potřebným na sklonku jich života: totiž *starcům*.

Roku 1653. přišel k němu jistý měšťan pařížský, který mu oznámil, že si předsevzal: sto tisíc livrů obětovati k nějakému dobrému účeli, jehož by mu Vincenc sám naznačil. Po vroucí modlitbě a bedlivé úvaze nabídl Vincenc onomu muži, aby založil *špital pro schudlé řemeslníky a jiné chudasy*, kteříž se pro sešlost věku více uživiti nemohli. Dobrodínec onen, jenž si vyprosil, aby jméno jeho nikdy na veřejnost nepřišlo, v nabídku Vincencovu nejen svolil: ale dar svůj ještě o dalších třicet tisíc franků rozmnožil.

Za darované peníze koupil Vincenc r. 1653. dva domy, a opatřil je vším potřebným, aby lidé starší v nich pracovati a pokud možno, na výživu vydělati si mohli. Při domech těch zřídil Vincenc kapličku; ustanovil jeden pro muže, druhý pro ženy; a svěřil je správě jednoho missionáře a dcerám křesťanské lásky. Z ústavu toho vyvinul se později velkolepý *všeobecný hospital*.

13. Když konával Vincenc se svými druhy missie pro lid, často se přesvědčil, že bídu lidu zaviňovala *nevědomost a spustlost duchovenstva*. Ty byly ale zase následky lžireformace, která na všechny stavy jako zžíravina působila.

Sněm tridentský nařídil sice, aby duchovenstvo ku svému vznešenému úřadu vědecky i mravně vzděláváno bylo v seminářích. Avšak parlament francouzský zřízení seminářů vší mocí se protivil, a všechny kroky biskupů v příčině té ničil.

Biskupům tedy nezbývalo, leč že ty, kteří se ku posvěcení hlásili, skoumali jen co do vědění. Jaký ale život dříve vedli: o tom bývalo jim těžko se přesvědčiti. A tak se stalo, že mnozí pro nedůstatek dobrého vychování, v prostopášnostech, jimž jako studenti navykli, pak i po vysvěcení na kněze bez ostýchání dále pokračovali, a tak lid pohoršovali.

Vincenc vzal se svými druhy na sebe ten úkol, že začal r. 1628. konati nejprvé v Bovésu (Beauvais) *duchovní cvičení s těmi, kdož posvěcení na kněze dosíci chtěli*. I kladl jim při duchovním cvičení tom, po dvě neb tři neděle trvajícím, nejdůležitější povinnosti kněžské s plamennou horlivostí na srdce; s důrazem napomínal jich ku svatosti života vlastního, a poukazoval ku budoucí odpovědnosti za duše, jež jich správě svěřeny budou.

I byli mnozí tolik dojati, že životní zpovědi skládali. Všichni naplněni jsou ale svatou horlivostí pro spasení své i svěřenců svých.

Tohoto požehnaného ovoce duchovního cvičení pozorující, počali si i jiní biskupové přáteli, aby misijnáři od sv. Lazara konali duchovní cvičení i s těmi, kdož měli teprve posvěcení přijati, i s kněžími staršími, aby ti spasitelná svá předsevzetí obnovili a na duchu pookřáli. A tak se přirozenou měrou vyvinulo, že ústav sv. Lazara stal se jako střediskem, kde po krátkých přestávkách stále se konaly duchovní cvičení; nebo *duchovenské porady o vlastním vzdělání duchovních i o potřebách věřících*; a tak nesmírně mnoho dobrého jest podniknuto i vykonáno!

Ještě za života svatého Vincence scházivalo se u sv. Lazara vždy v úterý na tři sta nejlepších kněží ku poradám. Z kruhu toho volival pak král rád nové biskupy, jsa o tom přesvědčen: že koho tu Vincenc poznal a doporučiti mohl, povýšení jistě zasluhuje. Také se děla dle vzoru těch podobná sdružení i v jiných zemích, a přinášela užitek veliký!

Také se Vincenc za příznivějších poměrů o to staral, aby zřízeny byly řádné *kněžské semináře*, jež pak správě svých spolubratří odevzdával. Do francouzské revoluce bylo takových seminářů zřízeno šedesát tři.

14. Když Vincenc pozoroval, jak blahodárně působí duchovní cvičení při kněžích: otevřel ústav sv. Lazara také ku *konání duchovních cvičení pro muže všeho stavu*. Pokud koutek v domě bylo, přijímal každého. V posledních dvaceti pěti letech života Vincencova vykonalo tam na 20.000 mužů svou duchovní obnovu. Jen Bohu povědomo, co dobrého působila obnova tolika lidí mezi jich bližními, i v rodinách jejich!

15. Při všech těch starostech o blaho duchovní, nezapomínal Vincenc pečovat také o potřeby tělesné bližních svých. Kde byla bída nejvyšší, tu býval Vincenc s pomocí nejbližší.

Tehdy řádila třicetiletá válka, a sice nejzuřivěji v *Lotrynkách*, jež byly vévodstvím mezi Francií a Německem. Tam panovaly také neúroda, hlad, mor. A tu Lazaristé lid sytili, odívali; pomahali, kde mohli; sirotků se ujímali; vyloupeným šlechticům ku slušnému živobytí nápomocni byli. Počítá se, že svatý Vincenc dal za deset roků jen do Lotrynk podpor aspoň za *dva milliony livrů*, jež byl od boháčů sebral. A podobně působil i v *Pikardii* a *Champagnii*.

V Paříži založil Vincenc r. 1652. za války, hladu a moru *kuchyni pro chudé*, kde od října denně asi desíti tisícům ubohých rozdával polévku, jež byla jich jedinou stravou.

Aby strastem těm, jež válka domácí s sebou přinášela, konec učinil: odebral se Vincenc ku přemocnému vládci při dvoře francouzském, ku kardinalu Richelieu-ovi, a prosil ho na kolenou, aby se nad bídou lidu smiloval, a o ukončení bojů se přičiňil.

16. Vedle těchto výkonů, jež obdiv světa vzbuzují, konal Vincenc i přčetné práce jiné, jichž si svět obyčejně mnoho nevšímá; a jež přece velikého požehnání přinášejí, a nemalého namáhání vyžadují. Jest to příkladně *duchovní vedení duší jednotlivých, i také celých duchovních družstev.*

Vincenc řídil v bohulibém a záslužném životu již hraběnkou Gondy, a pak také paní i dcery křesťanské lásky. Sv. František Saleský, když se s Vincencem seznámil, vyjádřil se o něm, že nepoznal kněze nad něho ctihodnějšího. I vyvolil ho za duchovního vůdce svých řeholnic Navštívení Panny Marie, jež měly kláštery ve Francii.

Mimo to působil Vincenc vlivem svým i na četné jiné družiny řeholní; na veškeré duchovenstvo francouzské; na vojáky i dvořeniny, měšťany i sedláky. Do všech poměrů dovedl se vpraviti, aby všem vším býti mohl; všude slovy krátkými, ale láskou plnými, rozšiřoval úctu jména Božího, a lásku k Bohu, v nejsvětější Svátosti skrytému, jakož i něžnou lásku ku Bohorodičce. Ku všem byl shovívavým, prchlivost a hněv v sobě přemáhaje i při největších útržkách.

Jen *ku samému sobě* byl Vincenc *velice přísným*, přeje si jen nejpotřebnějšího odpočinku, a jsa svrchovanou měrou střídým, zdržlivým. Tak pozůstával příbytek jeho z malého pokojíku, prostě vybíleného. V tom měl toliko dřevěný stolec, dvě slaměné židle, chudobné lože se slavníkem, krucifix, a na zdi přilepený papírový obrázek. Nesnídal, málo obědval, a často nevečeřel. Zpravidla pil jen vodu. Na umrtvení těla svého nosil zíněnou košili, a mrskával se denně. Mnoho se s Bohem obíral na modlitbách a svatém rozjímání. Mši svatou sloužil denně s největší nábožností, a pak zůstal ještě při následující ministrovat. I činil tak potom ještě, když již jako kmet osmdesátiletý jen o holi chodil, a klekati nemohl. Ještě sedmdesát osm roků starý šel k lidu na missie.

17. *Poslední leta* života svého strávil Vincenc ve velikých bolestech. Již roku 1645. obávali se missionáři, že svého zakladatele ztratí. Zárodky nemoci měl od doby svého

otroctví. Nádory a boláky na nohou jeho stávaly se čím dále tím hrůznějšími; ale při všech mukách tělesných konal povinnosti své se silou ducha svého nezlomenou.

Dne 26. září r. 1660. dal se z postele vyzvednouti, obléci, a ku mši svaté donésti, při které s velikou nábožností přijal Tělo Páně. Podvečer přijal svaté pomazání pro nemocné, a pak, často opakuje modlitbu, kterou v životě tolikrát konal: „Bože, ku pomoci mé vzezři: Pane, ku pomoci mé pospěš!“ v náručí bratří svých tiše skončil dne následujícího, maje 84 let věku svého.

Pohřben byl Vincenc s velikou slávou v kostele sv. Lazara, obecně považován jsa za světce. A Bůh Sám počal věrného sluhu Svého oslavovati mnohými zázraky, které na přímluvu jeho činil.

Roku 1712. dne 19. února byl za příčinou prohlášení Vincence za blahoslaveného, hrob jeho u přítomnosti četných, vznešených svědků otevřen, a mrtvola jeho byla neporušenou nalezena. Ku blahořečení bylo 56 zázraků nejpřísnějšímu proskoumání předloženo. Na to byl Vincenc dne 13. srpna 1729. prohlášen za blahoslaveného; a když jej Bůh novými zázraky oslavoval, po novém přísném šetření dne 10. srpna 1736. za svatého. Památka jeho koná se vždy dne 19. července.

Svatý Vincenc byl tedy zajisté reformátorem Cirkve ve Francii, od Boha povoláným. Památka jeho trvá stále, ježto duchovní synové jeho, missonáři lazaristé, a duchovní dcery jeho, milosrdné sestry rozličných odvětví působí ve všech končinách světa.

18. K úctě svatého Vincence sestoupilo se v Paříži v květnu roku 1838. osm studentů, mezi nimi proslavený katolický spisovatel Ozanam, ve spolek, jež nazvali *konferencí sv. Vincence*. I uložili si za úkol, dle příkladu světce toho lidi chudé v příbytcích jejich vyhledávati, a v potřebách tělesných i duchovních jim pomáhati. Požehnání s nebe, na konferenci té spočívající, stalo se patrným. Již za rok čítala na sto členů. Dle jich vzoru založeny pak i jiné konference, nejdříve v Paříži, potom i v jiných velkých městech; v posledních letech i v Praze a jinde v Čechách. I působily a působí konference ty dle vzoru sv. Vincence nesmírných dobrodiní, a platně přispívají ku mírnému rozřešení otázky chudiny, a odstranění anebo aspoň umírnění nejnovějších bludů, jimiž ovládnání jsou u nás *socialisté, anarchisté, nihilisté!*

§ 55. Život a působení Jana Boska.

Kterak Prozřetelnost Božská nad spásou lidí povždy bdí: chci ukázati ze života muže našich dob, jemuž právem přísluší jméno *reformatora své doby*, a zejména jméno *apostola chudé, opuštěné mládeže*. Muž ten nazývá se *Jan Bosko*.

1. Jan Bosco narodil se dne 15. srpna L. P. 1815. ve vesničce Becchi, v kraji turinském, v Itálii. Rodiče jeho byli zámožnější rolníci, vážení od svých sousedů pro svou upřímnost a nábožnost.

Když byly Janovi dvě leta, zemřel mu otec; načež matka jeho ujala se se vši pilí osiřelého hospodářství, a počala sama všemožnou péči věnovati vychování svých tří dítek, z nichž Jan byl nejmladším. Týž navštěvoval pilné domácí školu, ač byla vzdálená, a při dobrých vlohách prospíval znamenitě. Vedle školního učení musel se ale věnovati i polním pracím, anebo pásal krávy. Tu brával si knihy s sebou. a učil se z nich také básním. Měl-li pokdy, rád obcoval službám Božím

Jednoho dne kráčel Jan pod večer samotou osamělou cestou z pobožnosti domů. I potkal ho kněz, který se ho s podivením tázal, odkud tak pozdě sám přichází. A když zvěděl, že přichází z kázání, a dalšími otázkami se přesvědčil, že Jan i poslední kázání i jiná ku podivu dobře si zapamatoval: počal se o něho velice zajímati, a ho počátkům jazyka latinského vyučovati.

Potom dán jest Jan do města Chieri, kde byla dobrá škola, aby se dále vzdělával. Nesnázi s výživou matce neučinil. poněvadž byl přijat u jisté paní, aby její dva synáčky ve čtení a psaní vyučoval; a za to dostal byt a stravu, a mohl choditi do kolleje, kde měl vyučování zadarmo.

Jsa učitelem, pojal velikou lásku k duším nevinných dítek.

Ve svých studiích i v bohulibém životě pokračoval Bosko s takovým úsilím: že představení jeho všelikou chválu jemu vzdávali, a za hodného ho uznali aby dle přání srdce svého mohl se dáti na kněze vysvětit.

2. Toho času zkvétal v Turině „ústav sv. Františka z Assisi“, v němž nabývali mladší kněži vyššího vzdělání, a měli zároveň příležitost, cvičiti se v kázání a jiných skutcích bohulibých. Bosko vstoupil do ústavu toho, a věnoval se tu nejraději návštěvě mladistvých trestníků, kteří jen pro špatné vychování na cestě zločinců byli se octli. I seznal, že mnohem snáze jest, mladíka před nákazou mravní uchrániti: nežli již zkaženého napravit. I nemohl se napotom zbaviti myšlenky,

aby se věnoval vychování mládeže, aby jí budoucí zkázy uvažoval. Prozřetelnost Božská Sama mu ukázala cestu povolání jeho.

Dne 8. prosince L. P. 1841. přišel do kostela, mši svatou sloužit. Když jej kostelník oblékal, zpozoroval, že za ním stojí chlapec, jenž si kněze s pozorností prohlíží. I vyzval ho, aby knězi při mši svaté přísluhoval; a když chlapec se omlouval, že toho nedovede, kostelník ho s bitím odtud vyhnal. Bosko jemu ale nařídil, aby chlapce zpět přivedl, a uchlácholil ho. Po mši svaté, vyptav se zevrubně na jeho poměry, a dozvéděv se, že ač patnáctiletým jest, ani modliti se neumí: počal jej se vši láskou i trpělivostí vždy v neděli vyučovati, až jej mohl ku sv. zpovědi vzíti.

Chlapec ten jmenoval se *Garelli*, a učiněn jest, dle vyjádření samého Boska, *prvním stavebním kamenem ústavů*. Jež založil, a jež požehnané ovoce vydávají ve světě novém i starém.

Garelli přivedl několik potulných hochů, jiné sebral tu i tam Bosko sám, a počal je shromažďovati v neděli a ve svátek v kapli, přilehající ku sakrystii kostela jmenovaného ústavu u sv. Františka, a vyučovati v náboženství. Pak zpívali nábožné písně, a poslouchali ještě jiná užitečná ponaučení. Poněvadž se to vše dělo v kapli kostelní, počali schůze ty nazývati *oratorium*, jakoby řekl modlitebnu.

Stádce Boskovo se počalo množiti. Kdežto dne 8. prosince 1841. byl přijal prvního chovance, měl již o Hromnicích r. 1842. již dvacet; a v den Zvěstování Panny Marie na to, již třicet. Aby chovanců svých spíše upoutal, provozoval s nimi Bosko po vyučování rozličné, nezávadné a užitečné hry, a sice na prostoře před kostelem sv. Petra v okovech. Když ale hochů stále přibývalo, a s nimi také hřmot při hrách stával se vždy hlučnějším, museli si jiné místo vyhlédnouti

3. Zatím dokončil Bosko študií svých v ústavu sv. Františka, a povrhnuv třemi výhodnými místy duchovenskými, jichž mu ředitel nabízel: přijal místo pomocníka při svém příteli *Borellovi*. Týž spravoval chudinec a hospital, založené od markýsky z *Barolu*. I dal Bosko místu tomu přednost proto, aby se mohl zároveň opuštěným mladíkům věnovati i na dále.

a) Poněvadž se Boskovi hlavně místa nedostávalo, kde by své hochy, jichž počet stále vzrůstal, shromažďovati mohl: prosil arcibiskupa, aby je směl shromažďovati v některém kostele. Arcibiskup zámysly jeho schválil, a přiměl markýsku

z Barolu k tomu, že postoupila Boskovi *dva pokoje*, v kterých by vyučovati mohl; a posud nedokonanou *kapli*, v které by služby Boží se svými chovanci konati mohl. Bosko dal kapli z nouze dokončiti; dne 8. prosince 1844., ve výroční den, kdy prvního chovance byl přijal, je tam shromáždil; a se slzami radosti v očích, že většině jich také již Tělo Páně podati mohl, poprvé jim služby Boží konal.

V místnostech markýsky vyučoval Bosko, zároveň se svým věrným přítelem Borellim, a konal služby Boží po sedm měsíců; načež je markýska odtud vypověděla, když počet chovanců zatím na tři sta hlav byl vzrostl.

b) Arcibiskup dovolil sice, aby se chovanci Boskovi k náboženskému cvičení scházeli do kostela sv. Petra v okovech; ale že po vykonaných pobožnostech hlučné hry chovanců celé okolí znepokojovaly: byly jim další schůzky při kostele i na každém jiném veřejném místě v Turině zakázány.

c) Bosko, nevěda si rady, kam se se svými chovanci uchýliti, zatím ustanovil, aby v nejbližších nedělích každý hoch přinesl si s sebou potravu na celý den, a aby se všichni časné z rána shromáždili u jeho příbytečku. V určitou chvíli srovnal Bosko své milé poběhlíky jako vojáky do řad, postavil se jim v čelo, a vedl je *do některého kostela na venku*. Tam vyžádal si od faráře nebo představeného kláštera svolení, aby směl pro své chovance mši svatou sloužiti, a učinil jim krátkou promluvu. Při těchto příležitostech hoši se tak pěkně chovali, a při službách Božích tak krásně zpívali, jak je byl Bosko sám nacvičil: že to bylo pro venkovany ku velikému vzdělání. Načež po službách Božích oddávali se bez překážky radostnému veselí i dovádění, nebo učinili vycházky do vůkolí, a při západu slunce s myslí osvěženou vraceli se do Turina. Počet chovanců při tom stále vzrůstal.

d) Tyto výlety na venek byly velice příjemnými v létě, kdy se dály; ale hůře bylo, když nastal chladný podzim. Bosko najal za pomoci přítele Borelliho pro zimu tři pokoje u jistého *Moretty*, kde z nouze ústav svůj umístil, hochy své zpovídal a večer vyučoval; ale i odtud musel se v brzku zase vystěhovati, poněvadž sousedé u domácího pána na hluk chovanců si stěžovali.

e) Nevěda si jiné rady, najal Bosko ve Valdokku, předměstí turinském, bídnými křovinami *ohražený trávník*, kam se v březnu r. 1846. se svým oratoriem přestěhoval. Tam přicházel v den sváteční záhy z rána, posadil se na sedátko z drnů, a zpovídal pod širým nebem scházející se hochy,

kteří klečeli kolem něho, buď na svatou zpověď se připravující, anebo za obdržené rozhršení Bohu děkující. O něco dále bavili se ostatní hoši hrami méně hlučnými, jako že házeli kamínky neb kuličky ku terči, hráli míči nebo kroužky, anebo chodili na chůdách.

V určitou hodinu opustil Bosko svou podivnou zpovědnici; a že zvonku nebylo, kázal na starém, spraveném bubnu zabubnovati, což znamenalo, že se mají hoši kolem něho sestoupiti; pak nařídil na bídnou trubku zatroubiti, což bylo znamením, že se mají všichni utišiti. Potom naznačil chovancům kostel, do kterého půjdou ku mši svaté. Hoši sestavili se do dvou řad, a s velikou skromností odešli do kostela, a po službách Božích k obědu.

Odpoledne oddávali se všichni, kdož se znova dostaviti mohli, všelikým hram. V určitou dobu je Bosko bubnem kolem sebe shromáždil, a trubkou utišil; načež se kolem něho na trávníku posadili, a on jich po půl hodiny vyučoval v náboženství. Pak zpívali nešpory; a po těch učinil k nim Borelli krátkou, důvěrnou promluvu se stoličky své, aby jich poučil i pobavil. Načež na místě požehnání s nejsvětější Svátostí zapěli nějakou píseň na počest Bohorodičky, a ostatek dnu věnovali zase zábavě. Kázeň při všem jednání byla podivuhodná, a také počet chovanců podivuhodně vzrostl již na počet 400 hlav!

4. Avšak i toto blahodárné působení Boskovo ve prospěch zanedbané mládeže, z které by jinak trestnice a káznice se byly plnily, našlo své *nepřátely*.

a) Boskovi *vyčítáno*, že shromažďuje kolem sebe mladé ničemy, aby z nich utvořil revoluční společnost

Také majetníka ohrazeného trávníku, na kterém Bosko své milé shromažďoval, přiměli k tomu, že mu dal výpověď, aby se do osmi dnů odtud vystěhoval, ježto prý hoši všechnu trávu mu v něm vydupávají.

Také markýzka Barolová, která mu posud živobytí poskytovala za práce, jež konal v ústavěch jejích: dala mu výpověď když jejím vlastním ústavům veškeré píle věnovati nechtěl.

Ale Bosko při tom všem na mysl neklesl, skládaje veškerou naději svou na Boha, že, když mu tolik mladíků přivedl: dá mu také pro ně naléztí útulku. Ba v největších nesnázích svých tvrdil: že přece toho s pomocí Boží dokáže, aby děti jeho měly svůj prostranný kostel; veliký dům k učení i obývání; kněze, učitele, professory, dohlížitele, a čeho více třeba.

b) Po takovýchto svých řečích považován byl Bosko za *atřestěnce*. A aby prý duchovenstvu ostudy neučinil: dojeli k němu dva vysoce vážení kněži v uzavřeném kočáře, clutíce ho odvésti *do blázince*, kde pro něho již místo opatřeno měli. I dali se s ním do laskavého rozhovoru, zvláště o jeho plánech s oratoří: aby se posléze přesvědčili, že skutečně šílencem jest. Pak ho přemlouvali, aby s nimi v kočáře do čerstvého vzduchu odjel.

Bosko rychle pochopil zámyslů jejich, a s ochotou šel s nimi až ku kočáru. Do kočáru ale živou mocí nechtěl vstoupiti napřed. Museli tedy vstoupiti dříve oni dva kněži. Sotva se tak ale bylo stalo, Bosko rychle dvěře přirazil, a na kočího zvolal: „Jeďte co nejrychleji, kde vás již čekají!“

Kočí, jenž měl nakázáno, aby přese všecken odpor neprodleně do bláznice dojel: práskal pilně do koní, až byl v průjezdu bláznice.

Sluhové připravení, že přijmou do opatrování kněze jednoho, nemálo se podivili, když viděli z kočáru vystupovati kněze dva! Věc se ovšem brzy vysvětlila, a seznáno: že Bosko, jenž dovedl dvěma váženým spolubratřím takovýmto lstivým způsobem oči vytrítí, není přece takovým bláznem, za kterého ho měli!

c) Za takovýchto poměrů nechtěl ale nikdo Boskovi a jeho milým hochům přístřeší popřáti.

Na květnou neděli, dne 5. dubna 1846. směl Bosko se svým oratoriem naposled používati ohražené louky ve Valdokku, a nevěděl, kde svých čtyř set hochů bude na dále shromažďovati. Toho dne svolal je ráno opět na louku, a vyvedl je odtud na poutní místo při silnici, z Turina do Lanza vedoucí. Putovali tam, modlíce se na růženci, anebo zpívající litanie.

Když se svatyni blížili, kázal jich představený kláštera Fulgenzio, všemi zvony uvítati; a po mši svaté, které všichni s velikou nábožností obcovali, také jich v zahradě pohostil.

Při té příležitosti svěřil se Bosko chovancům svým, co těžce na srdci mu leží; a kterak vroucně Matku Boží vzývá, aby mu pomohla nalézti nového hnízda, v němž by se mohli shromažďovati, pokud by vlastních křídel upotřebovati nemohli. Hoši takovou otcovskou láskou uchvácení, spojili vroucí modlitby své s modlitbami Boskovými.

Odpoledne téhož dne shromáždili se naposled na milém palouku svém, a oddali se obvyklým radovánkám. Toliko Bosko odešel od nich proti obyčeji svému stranou, a pln zármutku a se slzami v očích jal se Boha prositi za pomoc

pro svěřence své, aby se nemuseli rozprchnouti, aby neupadli do neřestí, a nezahynuli kdesi v trestnici nebo v blázinci.

A Bůh vyslyšel prosby skormouceného sluhy svého. Přistoupil k němu na palouk jakýsi Pankratio, a tázal se ho, zdali hledá místo pro „laboratorium“. A když se dorozuměli: vedl Boska ku druhu svému, jenž mu nabídl ku pronajmutí velikou kůlnu, uprostřed zahrad a luk postavenou.

Poněvadž kůlna byla při jedné straně nad míru nízká, a střechu měla jako cedník: rozpakoval se Bosko, jí najati. Majetník ale slíbil, že dá vše spraviti, hlínu odkopati, a kolnu kolem vydlážditi. A když slyšel, že z jeho kůlny nemá býti laboratorium, ale oratorium s kaplí: jsa kostelním zpěvákem, s radostí uvolil se i ku zřízení kaple, a nabídl se Boskovi, že mu bude při službách Božích napomáhati. Na to ke kůlně té přidal ještě veliký kus volné prostory, na které by hoši jeho dováděti mohli, a pronajal mu vše za roční nájemné 320 franků.

Když se Bosko ku svým vrátil, a jim oznámil, že za jisté na přímluvu Matky Boží, kterou ráno tolik vzývali, budou míti svůj domov: všichni naplněni jsou nevýslovnou radostí, a jali se Bohu vroucí díky vzdávati.

Potom dal se Bosko se všemi, kdož pomáhati mohli, do práce, aby již budoucí neděli mohli se shromažďovati ve svém. I zřídili tam chudobnou nízkou kapli, v které Bosko z vůle arcibiskupovy směl si skoro jako farář počínati. Ve svatynce té tedy Bosko shromažďoval po celých šest roků oratorium své, jež památce sv. Františka Saleského byl zasvětil. A odtud členové jeho přijali také jméno Salesianů. Tu působil tolik vydatně, že nepřátelství proti němu poneáhlu mizelo; a mnohé vzácné osobnosti počaly jej penězi a jinými dary podporovati.

5. Když byl takto Bosko ústavu svému pevnou půdu zjednal, počal se vším úsilím pracovati na *vnitřním jeho zdokonalení*. I rozdělil chovance své dle jich věku a dřívějšího vzdělání na více oddělení, a počal je vyučovati po odděleních.

Kterak stačil?

Učitelstvo své vychoval si Bosko sám tak, že z chovanců vybral ty nejschopnější, a ku vyučování jiných nejspůsobilejší. A ty vzdělával darmo v řeči italské i francouzské i v latině, v počtářství, silozpytu, hudbě a jiných vědomostech, toliko s tou podmínkou: aby mu vypomáhali ve večerní škole, kterou byl pro učně a dělníky zařídil; a ve vyslýchání katechismu v dny nedělní. I spracoval a vydal

pro ně také celou řadu *knih učebných i modlitebních* tak dobrých, že ty i jinde velice se zamlouvaly, a tak některé až i ve sta vydáních vyšly!

6. Již když Bosko musel opustiti dům markýzky z Barolu, kde bylo o jeho tělesné potřeby postaráno: nabyt toho přesvědčení, že se v novém domově neobejde bez statné *hospodyně*, jež by mu starosti o časné zaopatření odňala. I přiměl svou matku k tomu, jež ještě v dobrých letech byla, a u vedení domácnosti výborně se vyznala; aby z lásky k Bohu a k opuštěným mladíkům domácnosti jeho se ujala, a proto vísku Becchi opustila. I učinila tak, a stala se potom nejvěrnější pomocnicí synu svému.

I zařídili se spolu ve dvou pokojích co nejskromněji, vyprodavše vše, bez čeho vůbec jen obejítí se mohli. Později najal Bosko při svém bytu v domě Pinardiho ještě více světnic, a umístil v nich nedělní a večerní školy své.

Toho času počal se svými chovanci vystupovati také na veřejnost, an je podrobil veřejným zkouškám. A ty vypadly tolik skvěle: že i město Turin Boskovi roční důchod pro jeho svěřence povolilo, i četní noví dobrodinci s dary svými se přihlásili!

To vše bylo ale Boskovi posud málo, pokud měl chovance jen takové, kteří k němu do učení přicházeli: a ne také takových, kteříž by stále *při něm byli, a celého zaopatření tělesného i vychování duševního od něho přijímali.*

Posud přicházeli k němu mnozí toliko na polévku; a těm matka Marketa spravovala také rozbité šaty. Později najal Bosko blízký senník, kde mohli přespávati ti, kteří bez přístřeší byli.

Ku zařízení asylu čili celého vychovávacího ústavu pro poběhlíky. tak zvaného *internatu*, zavedla ale Prozřetelnost Boží sama tuto příčinu.

Jednou pozdě u večer, za prudkého deště, přišel do domácnosti Boskovy hoch asi patnáctiletý. jenž plačky prosil, aby mu dali v některém koutku přespati. Marketa dala mu promoklé šaty osušiti, posadila ho ku kamnům, a připravila mu dobrou polévku. Chlapec na to vypravoval, že je v Turinu cizím, nikoho nemá, ničemu se nenaučil, podává zedníkům, ale mzdy posud neobdržel, aby si něco k jídlu a nocleh koupiti mohl.

Marketa se nad ním smilovala, udělala mu v kuchyni své postel z prkének, a napomínala ho. aby se před spaním k Bohu nábožně pomodlil. Chlapec zahanben se přiznal, že

ani žádné modlitby neumí. Řekla mu, aby si tedy jen poklekl, a říkal slovo za slovem po ní.

Byl to chlapec dobrý, jenž nežádal, než aby se mohl poctivě vyživovati. Chodil tedy do práce, pro jídlo a na nocleh přicházel k Boskovi, a v neděli býval při shromážděních ostatních chovanců. Vzdělal se na řádného řemeslníka, po letech vrátil se do rodné visky své, a stal se váženým otcem rodiny. Bosko nazval ho *prvním stavebním kamenem do svého internatu*.

Dle příkladu toho ujímal se Bosko vždy nových opuštěných hochů, stával se jim otcem, a propouštěl je vzdělané zase do světa. Tak se ale stalo, že kuchyně jeho stala se příliš malou, aby mohla býti také ložnicí pro stále množící se počet takovýchto chovanců. Proto najal Bosko místnosti nové, a zařídil je na ložnice. Roku 1885. měl již 40 ložnic, v kterých přes tisíc dětí přístřeší nacházelo!

Také pro zevnější chovance musel Bosko ústavy své stále rozšiřovati, ježto se jich počalo k němu scházeti na 700 až 800 hlav. I zařídil tedy pro ně *oratorium druhé*, na jiné straně města.

7. Čím více se ale ústavy Boskovy zmáhaly: tím více také *nepřítel člověčenstva počal proti nim zuřiti*, ježto mu duši odjímalý. Mimo jiné nepřátely pobouřil proti Boskovi zejména bludařů *Waldenských*, kteříž pak neustávali rozličnými piklemi chovanců jeho od něho odvracet; jeho samého na smrt nenáviděti; ba opětně životu jeho úklady činiti, a dílo jeho hanopisy hyzditi.

Tak příkladně po něm stříleli. Pod záminkou, aby přišel nemocného zaopatřit, vlákali ho do domu, kdež se naň klacky obořili. I byl by tam snad zahynul, kdyby chovanci, oň starostliví, nebyli ho provázeli, a vysvobodili. Jindy vrhl se naň chlap s velikým zabijákem. Jindy přišli ho zase skoumat penězi, zdali by se snad uplatiti nedal, a od svých zámyslů neustoupil.

Podivuhodnou jestiž ale ochrana, kterou dobrý Bůh horlivému sluhovi svému poskytoval skrze *velikého šedého ovčáckého psa* nejsilnějšího plemene, jak toho přčetní hodnověrní svědkové jsou. O psu tom nikdo se nedozvěděl, odkud by byl, ani kam se posléze poděl; a ten Boskovi vícekrát život zachránil! Když jej lotrové z nenadání přepadli, a jižjiž zavraždit chtěli: objevil se náhle ten pes, zuřivě jich napadl a trhati počal, tak že pro vlastní bezpečnost Boska opustiti museli.

Všecka ta nebezpečná pronásledování se strany lidí bezbožných nemohla ale Boska udolati; naopak ona ho jen více

pobádala, aby duše svých hochů s větší horlivostí opatroval. I byl jim láskyplným zpovědníkem, horoucím kazatelem, pečlivým učitelem ve slovu i písmu, a nerozpakoval se příležitostně, když matka jeho postačiti nemohla, svým chovancům vlastnoručně dělati i krejčího i kuchaře!

Aby mohl chovance své v hudbě cvičiti, začal se sám již v pokročilejším věku učiti hře na rozličné nástroje. A když mu prostředky k výživě hochů nepostačovaly, nestýchal se jíti pro ně do nejbližších ulic žebrat; čili jak on žertem říkal: „šel pro své milé kosy na honbu!“

8. Jak dobře v duchu křesťanském Bosko mladíky své vychovával, ukázalo se krásným způsobem roku 1854., když vypukla v Evropě asiatská *cholera*, a zejména v Itálii bezčetných obětí vyžadovala. Ze strachu a hrůzy i nejbližší příbuzní člověka na cholera onemocnělého opouštěli, tak že jich veliký počet hynul beze vší pomoci lidské.

Bosko dal ústavy své vnitř i zevnitř znova ovrhnouti a natřítí; vyprázdnil z části své ložnice; a učinil vše potřebné, aby nebezpečí cholery od svých odvrátil. Potom shromáždil své mladé přátely, a slovy horoucími kladl jim na srdce, aby se svých ubohých bližních ujímali; zejména aby nastoupili službu v nemocnicích, jež město Turin pro ochuravělé cholera bylo zřídilo, pro něž ale opatrovníků nenalezlo. Na to udal jim Bosko i způsob, jak by si měli při nemocných za nepřítomnosti lékaře počínati, a jak by měli ubožáků těšiti, než mohl jim kněz svátostmi přispěti.

Veliký počet chovanců Boskových s pravou hrdiností věnoval se obsluze onemocnělých, a Bosko sám byl ve dne v noci na nohou, aby je svátostmi zaopatřoval. A matka Marketa rozdala pro nemocné, co kde bylo: plátna, přikrývky, košile atd. A když cholera přestala, na kterou z Boskových ze zvláštní milosti Boží *nikdo nezhybnul*: ujal se Bosko zbylých sirotků po zemřelých, a stal se i jim druhým otcem.

Tím ponenáhlu vždy větší úcty i důvěry nabýval, a počet dobrodinců ústavů svých rozmnožoval. Nových dobrodiní užíval ale Bosko vždy k tomu, že ústavy své rozšiřoval. I počal míti ve svých oratořích v Turině *dilny skoro pro všechny řemeslníky*, jako pro: krejčí, obuvníky, tesaře, zedníky, strojníky, soustružníky a t. d. A na venku zařizoval zase *školy a ústavy hospodářské*.

Pro zvláště nadané chovance zřídil *študie gymnasiální i universitní*, po většině učitele sám si vychovav tak, že prospěchy chovanců jeho docházely pochvaly obecné!

9. Od roku 1865. počaly ústavy Boskovy činiti pokroky přímo obrovské. Již r. 1868. vystavěl Bosko pro své ústavy *velikolepý chrám marianský, jenž stál přes milion peněz*. Téhož roku počalo asi padesát kněží salesianů žíti pod společným pravidlem, čili *dle řehole*; kterýžto způsob papež Pius IX. r. 1870. slavně potvrdil.

Pro vychování mládeže ženské dle svých zásad založil Bosko zvláštní ženský řád „*Panny Marie Pomocné*“, jenž má totéž působiti při dívkách, co salesiané působí při mužských.

Základním kamenem tohoto ženského řádu stala se prostá dívka venkovská **Maria Mazarello**, narozená 1837. Dříve konala práce venkovské při svých zbožných rodičích, ve všem se utužujíc. Když po nemoci nemohla více těžkých prací konati: stala se výbornou šičkou, shromážděla kolem sebe dívky, s kterými vedla společný život, a založila pracovnu pro dívky malé. Zpovědník její *Pestorino*, jenž se s Boskem znal, snažil se tyto dvě spřízněné duše spolu seznámiti. Dalším jednáním pak se stalo, že Marie Mazarello se svými družkami zavázaly se sliby řeholními, že se nápravě a výchově mládeže ženské věnovati budou. Od 14. června r. 1874. jest kongregace ta ustálená, a vyhovuje účelu svému výtečně. Řeholnice ty jsou dle vůle papežovy pod vrchním dozorem salesianů, podobně jako milosrdné sestry sv. Vincence jsou pod vrchním dozorem lazaristů.

Maria Mazarello, první vrchní představená této řehole, zemřela plná zásluh jako světice roku 1881. Dílo její ale tolik prospívá, že již roku 1883. měla kongregace její třicet květoucích domů v starém i novém světě, a přes 300 řeholnic, jichž počet stále se množí.

10. O dušičkách roku 1875. představili se salesiani svatému Otci, aby od něho přijali požehnání pro missie mezi Indiany i svými rodáky v *jižní Americe*. Odcestovalo tam poprvé 10 salesianů a 15 sester Panny Marie Pomocné, a těch následují členové stále noví a noví.

Téhož roku počaly kongregace Boskovy působiti také ve *Francii*. Dále založeny ústavy salesianské i v jiných zemích Italie, ve *Španělich* a jinde.

Roku 1884. dostávalo se v ústavech Boskových vychování a vyučování asi jednomu stu tisíc mladíků, z nichž průměrně na sedm set věnuje se stavu duchovnímu. Z těch zůstávají někteří mezi salesiany, jiní odcházejí pod správu svých biskupů.

Domů, v kterých salesiani toho času působili, bylo již 150.

Za dnů našich vychovávají salesiané asi 300.000 jinochů, z nichž, kdyby nebylo Boska, byli by se nepochybně přemnoží zločinci stali! A ti nyní, rozcházejíce se do všech končin světa, stávají se celým milionům lidí *apoštoly osvěty pravé, bohulibé!*

11. *Jak mohl Bosko tak neslýchaných věcí dokázati?*

Učení nepravých reformatorů, že dobrých skutků netřeba; ba že ony i hříchem jsou, ježto prý zásluh Ježíše Krista umenšují: nebylo by z Boska učinilo toho, kým byl! Boska vedla láska k Tomu, Jenž říci ráčil: „Nechte maličkých přijíti ke Mně! A co jste učinili jednomu z nejmenších, Mně samému jste učinili!“ Miloval Boha, a pro Boha miloval i tvory Jeho; a spolehaje na pomoc svého Spasitele, Jenž jej vnitřním působením k dílům velikým povzbuzoval: dokázal věci, nade všecko očekávání lidské velikých! *Bosko byl zajisté pravým apoštolem devatenáctého století, od Boha vyvoleným, a od náměstků Jeho na světě: od papeže i biskupu svého náležitě pověřeným!*

Pravím, Bosko *byl* apoštolem. Nebo týž skonal v Pánu po delší nemoci, kterou s andělskou trpělivostí snášel, dne 31. ledna 1888. ve své skrovné, vybilené světničce v druhém poschodí, v domě při chrámu Panny Marie Pomocné v Turině, odkud byl po dlouhou dobu veškeré své podniky řídil. Se svými se louče, prosil, aby proň neplakali.

Pohřben byl s velikou slávou se strany nejvyšších hodnostářů církevních i světských, uprostřed missionářů svých ve Valle del Salice. Doufejme, když ho lid již za živa knězem *svatým* nazýval: že i Bůh Sám oslaví památku jeho tak, aby jednou i veřejně jakožto světec uctíván býti směl!

§ 56. Přehled ještě jiných reformatorů nového věku.

Snažil jsem se posud, oproti reformatorům nepravým čili skutečným deformatorům Církve, vyznačiti některé vynikající muže duchovní z rozličných stavů, řeholníky i světské kněze; a poukázati k velikým dílům jich, jež na opravu mravů příslušníků pravé Církve Páně vykonali. Díla jejich jsou jako nesmrtelná, ana působí stále: poněvadž svatí mužové ti dovedli ducha svého vštípati celým rodinám duchovním, jež v jich snaze pokračují, a člověčenstvo, vždy křehké, vždy klesající, vždy zase reformují čili obnovují.

Zbývá mi, abych k vůli doplnění aspoň některá ještě semeniska jmenoval, odkud pravá reforma v Církvi stále

pučí, a jež právě v době lži-reformace počátek svůj vzala. Jsou to *duchovní řády*. Na předním místě buďtež tedy jmenováni.

1. **Kapucíni.** Řád svatého Františka působil svým apoštolováním, zejména svou chudobou, již od třináctého století přímo zázračně oproti bohatství, nádheře, a z nich vyplývající rozmařilosti.

Při počátku šestnáctého století, když Františkané ve své přísnosti namnoze byli poulevili: snažil se *Matteo de Bassi*, v klášteře Monte Falconi, původní kázeň znova v platnost uvésti, a přidal ku řeholnímu rouchu svému špičatou kapuci, od níž on a druhové jeho jméno „kapucínů“ přijali. Papež Klement VII ustanovil kapucíny jakožto zvláštní řád roku 1528.

Kapucíni počali mocně působiti jakožto kazatelé, zpovědníci, ošetřovatelé morem postižených. Následkem toho počali do řady jich vstupovati znamenití mužové, jako vévoda z Modeny, znamenitý státník Jindřich z Joyense, a jiní. Mnozí z nich proslavili se jako missionáři v pobloudilých zemích, jako *sv. Fidelis ze Sigmaringen*, bývalý advokát, jemuž kalvinští Švýcaři připravili smrt mučennickou dne 24. dubna 1622.

Téže doby počali se kapucíni usazovati a reformovati také v *Čechách*, nejdříve na Hradčanech v Praze, od roku 1600. Kolem roku 1700. čítali kapucíni asi 1600 klášterů, a asi 25.000 řeholníků, nepočítaje do toho počtu četné jich štace missionářské mezi pohany.

Ba dle kapucínů mužů sestoupily se i ženy ve zvláštní *řád kapucinek*, který papežského svolení dosáhl od Klementa VIII. roku 1600. Také kapucinky přispívaly rovněž mnoho ku nápravě mravů životem svým, plným zapírání a obětí.

2. **Theatini nebo-li Kajetáni.** Zakladatelem jich jest kněz *Kajetan z Thienny* r. 1524., dle něhož nazývali se členové řádu jeho *kajetáni*. Nejznamenitějším z prvních členů řádu byl ale *Petr Karaffa*, biskup v Theatě, odkud *theatini* slují. Týž stal se později papežem pode jménem Pavel IV.

Řád založili k tomu účeli, aby v Církvi reformovali mravy i duchovenstva i nekněží; a sice hlubokou učeností, zbožností a nezištností.

Jména neměli pražádného, a také nikoho za nic nežádali. Žili toliko z toho, co jim věřící dobrovolně přinesli. Řád ten stal se semeniskem vysokých duchovních hodnostářů, an se proslavil svými pracemi missionářskými.

Do Prahy přistěhovali se theatini roku 1666. Do vlastního kláštera, zvaného pak „u kajetánů“, přibyli r. 1672.; načež mnoho českých šlechticů k nim vstoupilo. Řád jich, požehnaně působící, zrušil císař Josef bez příčiny dne 20. února 1783.

3. **Barnabiti.** Řád ten založili tři šlechtici milánští roku 1530. v Miláně, *při kostele svatého Barnabáše*. Sami nazývali se *řeholníky svatého Pavla*; ale lid nazval je podle jich kostela barnabity.

Měli za účel, vyučovati mládež, potírati bludy, vzdělávati duchovenstvo. Měli mnoho učenců ve svém středu. Konali missie hlavně v zemích pobloudilých.

Do Prahy byli povoláni roku 1627. ku kostelu sv. Benedikta na Hradčanech, kde jsou nyní karmelitanky. Císař Josef II. klášter jich zrušil dne 9. května 1786.

4. **Oratoriani.** Zakladatelem jich jest svatý *Filip Ne-rejský*, jehož církevní památku konáme dne 26. května.

Týž nejsa ještě knězem, založil již při svých študiích v Římě r. 1548. bratrstvo nejsvětější Trojice, jež o duchovní i tělesné potřeby poutníků a nemocných pečovalo, a i nejvyšší hodnostáře církevní v lůnu svém mělo. Jakožto kněz založil Filip r. 1551. spolek pro poučování lidu, a časté přísluhování jemu svátostmi. Pouévadž spolek ten nábožné schůzky své konal v kapli čili *oratoriu* kostela svatého Jeronyma, nazváni jsou členové spolku „oratoriani“.

Členové oratoria slibu neskládali. Žili sice společně, ale každý na své útraty. Vzdělávali obecný lid, ale konali také hluboká študia. Papežského potvrzení dosáhl řád ten r. 1574.

S některými změnami rozšířili se oratoriané brzo po Itálii, do Francie i Anglie. Ze středu jich vyšla celá řada proslavených učenců; kteří dovedli pravdy Božské přehorlivě hájiti. Tak příkladně *Baronius*, jenž psal církevní dějiny proti jich překrucovatelům magdeburgským, tak zvaným centuriatorům; *Raynald*, pokračovatel v dějinách Baroniových; *Petr Berulle*, později pro veliké zásluhy o Církev na kardinála povýšený; filosof *Malechrauche*; znatel východních jazyků *Morin*; výtečný kazatel *Massilon* a jiní.

5. **Maurini.** Že benediktinské kláštery během staletí požehnaného působení svého pro vzdělání Evropy velikého jmění byly nabyly: počaly ho také více užívatí, a tím původní přísná kázeň při nich namnoze poklesla. Těžce to nesa převor *Didier de la Kúr (Cour)* v klášteře svatého Vitona v Lotrinsku, s velikým namaháním a po velikých svízlech

dokázal toho, že domácí svůj klášter dle původní kázně svatého Benedikta zreformovati čili obnoviti mohl. Na to i jiné kláštery řádu jeho počaly dle něho opravu přijímati. Pone náhlu sestoupila se celá řada čili kongregace opravených, přísných klášterů benediktinských, jež se dala *pod ochranu svatého Maura*, učenníka sv. Benedikta, jenž byl roku 543. první klášter benediktinů ve Francii založil. Dle sv. Maura nazváni jsou pak reformovaní benediktini „maurini“. I počali se pak maurini tolik rychle rozmnožovati, že kongregace jich za několik desítiletí čítala na 300 klášterů, které jednomu společnému vrchnímu představenému podřízeny byly.

Maurini zanášeli se vyučováním lidu i hlubokými studiemi; zejména zřizovali pro vychování dobrých kněží proslavené *semináře a kolleje*. Ze středu jich vyšli velicí učenci, jako: *Mabillon*, proslavený dějepisec; *Ruinard*, slavný znalec starožitností; *Garnier*, mezi učenci známý znatel písemností svatých otců a t. d.

6. Karmelitané. Když papež prastarou řeholi karmelitanů uvolnil, začala v přísném tom řádu zavládati vlažnosť. K obnovení tuhé kázně vyvolil Bůh sv. *Teresii*, jejíž svátek konáváme dne 15. října. Papežem Piem IV. oprávněná, počala opravovati klesající kázeň nejprve v klášteře svém. a pak i v jiných karmelitanských klášteřích pro ženské, později i pro mužské členy, nedávajíc se odstrašiti nižádnými překážkami.

Napomocnými byli jí v bohulibém díle tom *svatý Jan z Kříže*, jehož památku konáme dne 24. listopadu; a *svatý Petr z Alkantary*, jehož památka koná se dne 19. října, zároveň přední ozdoba a obnovovatel tuhé kázně řádu fran-tišanského.

Karmelité, kteří přijali tužší kázeň, počali také choditi bosí, a slují tedy karmelitani *bosáci*; kteří zůstali při volnější kázni, slují karmelitané *obutí*. Obě větve karmelitanů ale získaly si veliké zásluhy o pravou reformaci v Církvi skrze oběti plné práce své při vyučování a opatrování nemocných; zejména ale pro své tuhé se umrtvování, jimž jsou ostatnímu světu jako stálou výčitkou pro rozmařilost a shánění se po statcích pozemských, pomíjejících.

V Praze jest klášter přísných *karmelitanek* na hradě pražském při kostele druhdy farním, pak barnabitům náležejícím, kdež usadili se roku 1792., byvše dříve při kostele sv. Josefa. *Karmelitáni* bosáci usadili se u Panny Marie Vítězné na Malé Straně, při kostele před tím luteránském,

dne 7. září 1624. Tu působili s požehnáním za mnohých svízelnů, z třicetileté války pocházejících, až do svého zrušení od císaře Josefa II. dne 3. července 1784. Mimo to působili bosáci v Čechách také v *Pacově*. V řádu tom žil a zemřel také *poslední potomek proslavené rodiny české Slavatů*.

Obutí karmelitani usadili se po bělohorské bitvě r. 1627. při kostele *sv. Havla*, a působili tu věrně až do zrušení svého, dze 2. května 1786.

7. Mimo missionářské řády jesuitů, redemptoristů, lazaristů a nyní uvedené, kteří vesměs o pravé vzdělání lidu pečovali a pečují: povstala v době zvláště po sněmu tridentském, ještě jiná četná družstva *pro vychování mládeže mužské*; jako: řád piaristů, čili řád kněží pobožných škol, založený r. 1600. od *sv. Josefa Kalasanského*, jehož svátek slavíme dne 27. srpna; řád školských bratří, založený r. 1651. od zbožného kanovníka remešského *Jana Lusalles*.

Dále povstaly řády *pro vychování mládeže ženské*, jako řád *Voršilek*, jež založila *sv. Angela z Merici*, jejíž svátek koná se 31. května. Řád ten potvrdil papež Pavel III. a velice rozšiřoval *sv. Karel Boromejský*. Dále řád školských sester s četnými odvětvími, a řád *anglických panen*, založený od zbožné Angličanky *Marie Wardovy* v sedmnáctém století.

K umírnění béd lidských pracují v nesčetných domech *milosrdní bratři*, založení od *sv. Jana z Boha*, jehož svátek světíme dne 8. března; *milosrdné sestry* nejrozmanitějších odvětví.

K tuhému, kajícímu životu slovem i příkladem navádějí a lid reformují *trapisté*, mající původ svůj v sedmnáctém století v klášteře *la Trappe* ve Francii.

Všecky tyto uvedené řády s bezčetnými členy svými, pracují ve všech dílech světa pro pouhou odplatu nebeskou.

Všichni ale ti tisícové tisíců zbožných papežů, kardinalů, biskupů i kněží, kteří ve spojení se stolicí svatého Petra v Římě jednomyslně nauky Kristovy hlásají, a nebeské léky Jeho ve svátostech rozdílají; i všichni zbožní, svatě žijící nekněží obého pohlaví, *dokazují zajiště až do dnešního dne: že Církev katolická sama v sobě má moc, stále se obrozovati, a nemocné údy své reformovati; že s pomocí Boží úkolu svému, od Krista Pána jí uloženému, aby lidstvo i ku spáse věčné, i ku spokojenosti pozemské přiváděla, také skutečně, všem patrně a nepopíratelně dostává; že tedy netřeba jí nějakých nepovolaných reformatovů, kteří jsou vlastně hubiteli duše; a*

že také marnými jsou naděje lidí buď nevědomých anebo zaslepených, těšících se: že by Církev katolická mohla zahynouti; ba že již hyne, když některých suchých větví na ní pozorují. Ó nikoliv! Církev katolická nezahyne, ježto věčně pravdivými zůstanou slova Páně, Petrovi řečená: „*Ty jsi Petr (to jest skála), a na té skále vzdělám Církev svou, a ani brány (čili mocnosti) pekelné nepřemohou jí!*“

Knihá čtvrtá.

Reformace v Čechách.

V knize předešlé byli jsme pozorovali, jak obnovovala se Církev sama ve své celosti. V knize této uvážíme ale ještě zvláště, kterak po hrozných zmatcích náboženských v naší milé vlasti náprava se dělá: abychom z toho v našich smutných, rozervaných, a oněm neblahým dobám minulým na mnoze se podobajících poměrech na mysli neklesali, ale ku Bohu a Církvi Jeho ve všech možných svízelistích s plnou důvěrou pohlíželi!

O nápravu Círky ve vlasti naší přičiňovali se i *vláda světská*, i *vláda duchovní*, i také horliví katolíci *nekněží sami*; a dle této trojí snahy rozdílím i pojednání v knize této. A poněvadž pověstná *bitva bělohorská* při reformaci v království Českém velice důležitý obrat způsobila: ukáži, jak se z které strany reformovalo:

- a) před bitvou touto; a
- b) jak po bitvě této.

A. Reformace se strany vlády občanské.

§ 57. a) Reformace vládní až do bitvy bělohorské.

1. V Čechách mělo se s reformací začíti hned *po bitvě u Lipan*, a po učiněné smírné úmluvě skrze tak zvané *kompaktaty basilejské*¹⁾.

A bylo věru čeho napravovati, po tolikaletých hrůzách válek husitských, v kterých hrozná spousta i v učení i v mravech byla zavládla! Císař *Sigmund* byl rozdal neb zastavil poklady korunní i klenoty kostelní, aby mohl zaplatiti mzdy

¹⁾ Srovnej svrchu § 14 i § 15. § 59. 3. c.

svým žoldněřům, a odměniti se pánům a rytířům, kteří mu v bojích proti husitům byli pomáhali. Tak se ale stalo, že nejen duchovenstvo ožebračené výdatně reformovati nemohlo, ale i moc královská oproti panstvu i městům, *jež se byly církevními i královskými statky obohatily*, velice byla oslabena, a panovníci i při nejlepší vůli pro dobro obecné ruce příliš vázané měli. Král Sigmund sotva že se na trůnu udržel; aby města Tábora upokojil, i při jeho náboženských rádech úplně ho ponechal.

Taktéž zeť Sigmundův, manžel dcery jeho Elišky, vévoda rakouský *Albrecht*, jenž roku 1437. po něm na trůn český dosedl, pro krátkou dobu panování; a vnuk Sigmundův Ladislav, syn Albrechtův, pro svou nedospělost, na reformu náboženského smýšlení lidu českého nevykonali ničeho.

Teprve **Jiří z Poděbrad a Kunštatu**, kališník, od roku 1451. zvolený zemský správce, jal se za nezletilosti Ladislava o lepší pořádek pečovati. Město Tábor r. 1453. přinutil, aby se odřeklo bohoslužby své, a přijalo kališnickou, od Církve římské trpěnou. A když Ladislav r. 1457. jakožto mládenec osmnáctiletý předčasně zemřel, a Jiří z Poděbrad na to dne 2. března r. 1458. slavně za krále českého zvolen byl, a mnozí sousedé pro jeho moc o přízeň jeho se ucházeli: jal se na přízeň spojenců spoléhaje, po svém náhledu i s větším důrazem o ustálení lepších poměrů náboženských přičiňovati.

Avšak i jeho snahy zůstávaly bez kýženého výsledku, poněvadž, sám jsa horlivým kališníkem, oproti vůli veliké většiny svých poddaných souvěrců, kteří své záležitosti náboženské sami spravovati si chtěli, jednati nemínil; ale tak se zase velice znepřátelil s papeži, kteří na něho dolehali, aby o obnovení úplně jednoty u víře i v mravech s Církví obecnou se zasadil.

Ba roztržka mezi přijímacími pod jednou, a mezi přijímacími pod obojí, zvanými *utrakvisty* nebo-li *kališníky*, stávala se tím větší, když papež Pius II., domnívaje se, že v Čechách toliko nepatrný počet opravdových kališníků se nalezá, kompaktaty basilejské na dále vůbec za neplatné prohlásil. A kališníci oproti tomu na učiněných jim ústupcích nepřestávajíce, přijímající pod jednou způsobou čili katolíky dle učení Husa za nepravé křesťany považovali, kalich i malým dětem podávali, a i obřady od Církve zavedené a utvrzené dle vůle své měniti počali.

A zmatky ty množil ještě mistr *Jan Rokycana* ¹⁾, ježž

¹⁾ Srovn. §. 59, 1, 3, c.

si byli kališníci již r. 1435. proti všemu právu za svého arcibiskupa zvolili, an se ve správu veškerých záležitostí jejich uvázal, a ji také až do smrti vedl, ač papež nižádným způsobem potvrditi ho nechtěl.

Tak se stalo, že král Jiří z Poděbrad, jenž se byl před korunovací zavázal, že o vyplnění všelikého kacířství v Čechách pečovati bude. když tak nečinil nebo činiti nemohl: až i církevními pokutami stíhán byl skoro až do své smrti r. 1471.

2. Za krále Vladislava, syna polského krále Kazímíra, jež byl král Jiří dříve již za krále doporučil, a který také skutečně na sněmu, v Kutné Hoře konaném, dne 27. května zvolen byl: nenabýly poměry náboženské tvářnosti ušlechtlejší, ale spíše se ještě zhoršily.

Kališníci, jsouce od papežů odsouzeni: počali míti *nedůstatek svěceného duchovenstva*, ježto vůkolní biskupové měli zakázáno, Čechům světit kněze, kteří by chtěli v neposlušnosti k papeži žíti, a pod obojí rozdávat. Pro tyto ale obtíže, jaké spojeny byly s dosažením svěcení kněžského: musel pak každý, kdo jakýmkoli nedovoleným způsobem svěcení přece někde se domohl, býti přijat a trpěn. Z toho ale počala ponenáhlu v duchovenstvu kališnickém *veliká mravní zkáza*.

A k větší ještě záhubě bylo, že po úmrti Jana Rokycany volivaly si vždy *sjezdy stavů*, a na nich závislé duchovenstvo kališnické zvláštního *administratora*, čili správce svých náboženských záležitostí. A ten si se svou *konsistoří* čili duchovní radou zcela samostatně počínal, o připojení se ku věrnému duchovenstvu pod jednou podávajícím, čili ku katolickému v ničem nedbaje.

Takovýmto způsobem se dělo, že když duchovenstvo kališnické pro nedostatek i vzdělání i bezúhonných mravů, a pro odvislost svou od panstva stále hlouběji klesalo, a světští páni si uvykli, skrze administratora a konsistoř utrakvistickou čili kališnickou ve vládu náboženskou vždy hlouběji zasahati: *připravovala se ponenáhlu vhodná půda pro vzpouru Lutrovu*, jenž při souvěrcích svých slovem i vlastním příkladem, zavedl život ten nejnevázanější; a celé zřízení svého náboženského sboru v úplnou moc a na pospas panovníkům světským přikázal. Proto také sotva že *učení Lutrovo v Čechách ve známost přicházeti počalo: ihned mezi kališníky volných uší nacházelo*. Spatřovali v něm cestu, jak by se z posavádních nesnází vybavili; a bez papeže i kompaktat, jak si sami přáli, na dále se obcházetí mohli. I za-

čali tedy hned po luteransku věrnému duchovenstvu katolickému všeliké násilí činiti.

Pro mravní nedostatky ale při straně kališníků jiní zase lidé, jsouce vroucnějšího náboženského smýšlení, počali se přese všechny zákazy utíkati *ku sborům českých bratří*, že se tehdy přísnějším způsobem života vyznamenávali. Bratři čeští pak ale, vždy dále v učeních svých se rozcházejíce, oblíbili si později až i lásky prázdné učení zádumčivého ukrutníka Kalvína, a přetvořili se na kalvínce!

Takto připravovaly se věci za dlouhého panování krále Vladislava, jenž byl sice mužem povahy dobré a mírné; ale také tolik slabým, že nikomu prosícímu ničeho odepřítí nemohl. Ba i práva svá královská zadával v ruce stále více *mohutnější šlechty*, jež ponenáhlu veškerou moc královskou k sobě potahovati počala; ve zpupnosti a zjištnosti své *na poddaný lid selský tvrdou ruku skládala*; a vždy novými břemeny ho ujařmovala, když ji v tom král nikterak nebránil.

Svoboda Husem a jeho stoupencei hlásaná, nebyla právě pro všechny lidi, ale jen pro pány, jako to jest při lži-svobodě ve všech dobách!

Po smrti Vladislava, jenž se se světem rozžehnal v Budíně dne 16. března roku 1516., nastoupil na trůn český nezletilý ještě syn jeho *Ludvík*, zároveň král uherský. Poněvadž týž sám vládnouti ještě nemohl: ujali se vlády jménem jeho nejvyšší páni zemští, kteří postavení svého užívali zase jen na větší utvrzení moci své, a *ujařmení lidu sedlského i městského*, tak že z toho nátisku povstaly až *boje krvavé*. Když se král konečně vlády ujal, o pořádek starati se chtěl. a šíření bludů luteranských zamezovati se snažil: viděl se nucena, v Uhrách proti Turkům se brániti. Tam ale zahynul na útěku po nešťastné bitvě, dne 29. srpna 1526. u Muhače svedené, utonuv i s koněm v rozbahněném hlubokém potoku, jsa teprv dvacetiletý.

3. Po smrti Ludvíka nastoupil na trůn manžel sestry jeho Anny, arcikníže rakouský **Ferdinand**, vnuk císaře německého Maximiliana, byv od oprávněných voličů jednoduše zvolen dne 24. října 1526.¹⁾

Ferdinandem rakouským přešel trůn český trvale na *rod habsburský*. A když vojska Ferdinandova po několikaletých bojích Turka přemohla: mírem r. 1533. v Cařihradu uzavřeným, přivtělena jest ku Čechám a starodávným zemím

¹⁾ Srovn. § 59. 3. m.

Kde jest reformaace?

domu rakouského aspoň veliká část koruny uherské, jež při nich posud trvá; a tyto země učiněny jsou základem velikosti říše rakouské.

Ferdinand, ač teprve čtyryadvacetiletý, slynul přece již při nastoupení svém na trůn český jakožto panovník vysoce vzdělaný, obezřelý i rázný, náboženství katolickému zcela oddaný. Zejména, že seznal i v říši německé i ve vlastních zemích svých *škodlivé následky svobod protestantských*: počal se jim v Čechách vším úsilím na odpor stavěti všude, kam jen moc jeho sahala.

Na panstvích pánů a rytířů bylo mu ale pro tehdejší poměry nesnadno, šíření se *luteranství* výdatně odpírati. Luteráni, bývalí kališníci, nechtěli se také již spravovati ani basilejskými kompaktáty: ale toliko prý „slovem božím“, jak je Lutr vykládal. I usilovali všemožně o rozšiřování svých novot, a stavěli se králi všude na překážku. Teprve, když spolek šmalkaldenský, o nějž i čeští luteráni se opírali, ve veliké bitvě u Mühlbergu dne 24. dubna 1547. od bratra Ferdinandova, císaře Karla, byl poražen: králi se uvolnilo. Načež nejen že spiklenců českých přísně potrestal: ale i důchody komory královské rozmnožil, i moc královskou upevnil a rozšířil tak, že pak v říjnu 1547. mohl starší *nálezy proti pikartům, čili sborům českých bratří, obnoviti, neposlušné přísně kárati, i ze země vypovídati.*

Na to přičiňoval se všemožně na to, aby luterany se zbylou a Církví trpěnou stranou pod obojí, čili se stranou utrakvistů neboli kališníků opět spojil; a těch zase aby s přijímajícími pod jednou čili s katolíky usmířil.

Snahám těmto ublížilo, že nové války s Turky a nové velké bouře v Německu přinutily r. 1555. císaře Karla V. a krále Ferdinanda k uzavření *míru augsburgského* v ten způsob: že císař viděl se nucena, odpadlých knížat německých ponechati při jich odtržení od Církve a těch rádech náboženských, jak si je sami ve svých zemích byli zavedli. Následkem toho donucen jest r. 1557. král Ferdinand, také luterským stavům v Čechách povoliti, aby někdejší statky duchovenské, jež od času krále Sigmunda zůstávaly zapsanými osobám světským, držitelům jich navždy zůstaly, a ani více zpět vykoupeny býti nemohly!

Když se takto králi Ferdinandovi, Čechy v jednotu víry katolické opět spojení nezdařilo: počal *sesilovati stranu pod jednou čili katolickou*, aby zmáhajícím se novotám spíše odpírati mohla. Za tou příčinou uvedl do Čech nově založený *řád jezuitů*, jenž jinde již s velikým prospěchem učení

protestantských potíral; a odevzdal jim r. 1556. kollej u sv. Klimenta v Praze, kdež oni otevřeli učení filosofické i bohoslovné, a počali svědomitě pečovati o katolické vychování mládeže. ¹⁾)

Aby duchovní správu katolickou v Čechách upevnil: přičinil se Ferdinand o konečné *osazení arcibiskupského stolce pražského*, jenž od bouří husitských byl neobsazen. I dosadil naň se svolením papeže r. 1561. *Antonína Brusa z Mohelnice* na Moravě, až posud biskupa vídeňského, a velmistra křížovníků s červenou hvězdou v Praze. A že arcibiskupské statky byly pobrány: vykázal jemu král 6000 kop ročního platu z komory královské; a ku zlepšení důchodů arcibiskupských přičinil se také o to ustanovení: aby arcibiskupové pražští byli vždy zároveň i velmistry křížovníků; což i po dlouhou řadu let v platnosti zůstalo.

Aby přijímajících pod obojí časem svým v poslušenství arcibiskupa uvedl: vyjednal také král Ferdinand skrze vyslance svého Brusa při sněmu tridentském, tehdy právě zasedajícím, povolení, *aby v Čechách velebná Svátost oltářní směla podávána býti pod obojí spůsobou*, aby tak příčina posavadního se rozlišování pominula.

I počali skutečně arcibiskup Antonín i jesuité u sv. Klimenta podávati pod obojí. A teprve, když i král i papež seznali, že bludaři u víře z povolnosti sněmu tridentského k nim, jen tím více ve své neústupnosti se zmohli, tím více z Církve posměchy si činili, a i takových věcí zpupně domáhati se počínali, jež by Církev samu byly zničily: bylo povolení ku přijímání pod obojí později zase odvoláno.

V neunavené činnosti pro duchovní i pozemské blaho poddaných, zastihla Ferdinanda smrt ve Vídni dne 25. července 1564. Tělo jeho převezeno bylo do sídelního města jeho Prahy, a tu v hrobce králů českých u sv. Víta slavně pohřbeno.

4. Po smrti krále Ferdinanda nastoupil na trůn královský prvorozený syn jeho **Maxmilian**, jsa již také císařem německým.

Maxmilian nakloněn byl v mládí svým učením protestantským tak, že se otec jeho pro tu příčinu velice kormoutil, a také místodržitelství v Čechách jemu nesvěřil, když často mimo zemi českou prodlévati musel. I dělali si protestanté z toho naděje, že až na trůn císaře německého a krále českého sám dosedne, i zjevně ku jich víře se přidá.

¹⁾ Srovnej §. 59, 3. n. §. 62.

To se sice nestalo! Ale ač Maxmilian, prohlédaje ku mělkým základům učení protestantského, sám protestantem se nestal: tož přece *Církev katolická se neujímal, a křivdy, katolíkům činěné, bez trestu nechával*; ba arcibiskupovi ani nedovolil, aby s kněžstvem synodu konal, jak obecný sněm tridentský nařizoval!

Tak zejména klidně k tomu přihlížel Maxmilian, když patronové kostelů katolickému faráři důchody jeho zadržovali, aby žítí nemohl; anebo tak dlouho jej všelikými spůsoby týrali, až se viděl nucena, se vystěhovati. Načež páni zboží kostela docela zabírali, někdy z kostela panskou stodolu, z fary stáje neb chlévy učinili. Na místě odešlých ale kněží katolických samozvaně ustanovovali luteranské kazatele, kteří mnohdy ani česky neuměli, tedy *lid o víru i jazyk mateřský zároveň olupovali*, a při tom katolickou církev dle Lutra hanebně tupili a zlehčovali. A takovýmto lidem platili páni již ne z důchodů kostelních anebo farních: ale dle libovůle své, jako sluhům. A když se jim zlíbilo, zase jich propouštěli, aniž mohl se arcibiskup nebo kdo jiný oprávněný při úřednicích císařských pomoci dovolati!

Jest-li se lid takovému pořádku bránil; páni ho hrozně trestali žalářem i jiným násilím, řídíce se nemravnou zásadou, z Němec přibranou, že: ku které víře přiznává se pán, k té že povinni jsou přiznávati se i poddaní! Jest-li tedy pán, pro zabrání zboží kostelního a zádušního, ze špatného katolíka stal se luteranem: měl ho poddaný lid ihned následovati; a zalíbila-li se luteranskému pánovi zase lépe víra kalvínská: měli poddaní jeho ihned státi se kalvinci. A když tak činiti se rozpakovali: počal je tak dlouho trýzniti, až přece konečně k jeho straně přistoupili. *Takto na víru obraceli páni protestantští!*

Mnohdy na místě násilí užili protestanté *podvodu*. Arcibiskupa se netázajíce, věrného katolického kněze týráním vypudili, a na jeho místo usadili nějakého odpadlíka, za pravého kněze jej vydávajíce. Ten konal z počátku ještě obřady církevní, a i v kázání byl opatrným. Ponenáhlu začal ale jedné památky na církev katolickou po druhé odstraňovati, na zlořády v církvi láteřiti, až lid učení jeho uvykl, a protestantským se stal. Zdráhal-li se kdo, dotlačil odpadlý pán po zlém!

Takto převeliká část lidu katolického násilím nebo šidbou stala se ponenáhlu protestantskou.

Ba císař povolil luteránům aspoň ústně, aby si směli věci své od katolíků i kališníků nezávisle sami spravovati,

a na uhájení svého zřízení 15 *defensorů* čili obranců víry své ze středu svého voliti. Ti měli pak v každém kraji nad protestantskými duchovníky jednoho *superintendentu*, čili vrchního dozorce, a spravovali si tak záležitosti své náboženské sami.

Maxmilian jim jménem svým i jménem nástupců svých také připověděl, že jim v jejich náboženství, jež nazvali **konfessí českou**, překážeti nebude. Maxmilian zemřel 12. října r. 1576.

5. Po Maxmilianu nastoupil na trůn český nejstarší syn jeho Rudolf, jsa zároveň císařem německým, králem uherským a arcivévodou rakouským. Byl již od mladosti váhavým, zasmušilým a málomluvným, plachým a úzkostlivým. Se záležitostmi správy svých zemí nerad se zanášel; za to měl ale zálibení v pracích vědeckých a uměleckých, a všemožně umělce i učence podporoval, sídle stále v Praze.

Při takovýchto vlastnostech krále Rudolfa *zmáhal se nepořádek ve věcích náboženských čím dále, tím více*. Kněžstva, řádně vysvěceného ubývalo. Kazatelé protestantští kázali každý dle své hlavy, toliko v surovém tupení Církve katolické závodíce. Vrchnosti světské samy duchovníkům svým vládnouce, a jako za najaté sluhy je majíce: přecházely ve velikou lehkost mravů, ostatní národ příkladem svým za sebou táhnouce. Rozmohlo se úžasné smilstvo i obžerství, jež všechny vyšší snahy utlumovaly. V nesmyslných hodech a divokých radovánkách hleděl jeden druhého překonati a majetek svůj promrhati!

Toliko strana katolická počala se s pilnou přičinlivostí za vedení horlivých jesuitů, u zmáhající se povšechné zkáze utužovati a zvelebovati. Zvláště pilně hleděli si jesuité řádného *vychování mládeže šlechtické*, z níž by časem svým povstali horliví a odhodlaní podporovatelé Církve.

Ale i *arcibiskupové* pilně se přičiňovali o lepší vzdělání duchovenstva, a o napravení kázně v klášterích.

Zatím nemohl se arcikníže *Matyáš* dočkati, aby po bezdětném bratru Rudolfovi panovníkem byl. I vymlouvaje se na nepořádky v panování jeho, a pobádán ctižádostivými rádci: snažil se ve spolku s četnými přátely mocí válečnou Rudolfa ku složení koruny přiměti. Nesnázi Rudolfových použili stavové pod obojí, čili vlastně již spojení luteráni a bratři. I nalehali za vedení Václava *Budorce z Budova* ¹⁾, muže ze šlechty bratrské, na Rudolfa, aby některé nepořádky

¹⁾ Srovn. §. 60. IV. 5; §. 62, 6.

ve správě země odstranil; a aby jim zejména udělil svobody *české konfesse*, o kterou se byli mezi sebou dohodli.

Když jim Rudolf k výstrahám *Zdeňka Popela z Lobkovic* snadno po vůli býti nechtěl: donutili ho ku sněmu v Praze roku 1609., kdež jemu žádosti své, v 25 člancích obsažené, a v podobě královského listu čili *majestátu* sepsané, jednoduše ku podpisu předložili. A když ani pak Rudolf po vůli býti jim nechtěl: uzavřeli stavové nastoupiti defensí čili *branný odpor proti císaři*, aby prý náboženství svého uhájili.

I daliť ihned najímati vojska, jehož velitelem učinili *Jindřicha Matěje hraběte z Thurnu*, německého šlechtice, teprv nedávno v zemi usedlého; a zřídili výbor 75 *direktorů*, kterým nařídili, aby záležitosti jejich řídili.

Rudolf konečně po marných pokusech, aby se žádostem stavů vyhnul, z donucení podepsal dne 9. července 1609. jmenovaný královský list čili majestát, jímž českou konfessi schválil; osazování konsistoře pod obojí i správu university stavům odevzdal; a dovolil, že smějí na svých i na královských statech kostely stavěti, a ku vykonávání i hájení těchto práv voliti defensory čili obrance, rovným počtem ze stavu panského, rytířského i městského.

Tímto majestátem protestantství doznalo v Čechách veřejného uznání, a položen jest základ ku velikým a osudným událostem.

6. Po Rudolfovi, jenž utrápen zemřel 26. ledna r. 1612., nastoupil na trůn český jeho bratr **Matyáš**. Týž byl dříve stíhal bratra svého Rudolfa, že prý ku vládě neschopným jest; sám ale, stav se panovníkem, *vládl ještě chatrněji!* Nebo dohnav činěnými nátlaky bratra svého ku podepsání královského majestátu, nyní sám musel zakoušeti hořkého ovoce jeho!

Stavové protestantští totiž nabyvše rovného práva s katolíky: počali svobody své užívati tak, aby, kde se jim k tomu příležitost naskytl, zúmynně křivdili katolíkům. A Matyáš nemohl jim v tom brániti, poněvadž jim byl zavázán k díkům za pomoc, které mu byli v jeho vzpouře proti bratrovi poskytl!

Při tom dbali protestanté pramálo o to, aby si svůj náboženský život zřídili. Lutherani či kalvinci, kališníci či čeští bratři byli se shodli ku podání „české konfesse“ jen potud, aby na králi vyplnění společné žádosti své snáze vymohli. Na to pak ale, jako při odštěpencích ani jinak býti nemůže, jedna každá strana zůstávala při náhledech

svých; ba jednotlivci ponechávali si zase zvláštní úsudky své o věcích náboženských i uprostřed strany své. Tak se dělo, že mravní spousta mezi protestanty nejen nepomijela: ale za nové svobody jen více se zmáhala, a i *kázeň jednot bratrských, jindy vychvalovaná, valně poklesla*. Hašteřili a nenáviděli se navzájem luteráni i kalvinci, zbylí kališníci i bratři! A při všech zanikaly snahy vyšší, a zavládala žádost po požitcích smyslných.

Za tou příčinou neučinili protestanté ani *s universitou*, jim přiřknutou, ničeho, aby ji znova o čtyrech fakultách zřídili. Církevní statky a universitní nadace dávno byli zabrali, a popustiti jich nechtěli. Když ale znovuzřízení university bez peněz možným nebylo, zanechali vše při starém nepořádku.

V jedné věci byli ale protestanté posud svorní, a sice v tom, aby královskou moc ve svůj prospěch úplně oslabili.

Proto předložili Matyášovi již hned před korunovací *patero žádostí*, které kdyby byl potvrdil, byl by vladařem v zemi býti přestal! Tak chtěli míti právo, aby směli sněmovati i bez svolení krále; aby král budoucně veškeré zemské úřady osazoval toliko za souhlasu stavů; aby si oni směli sbíratí své vojsko, když by ho potřebovali ku své obraně; aby se ve sporech s králem svým směli domáhati pomoci knížat cizích, zejména protestantských Němců!

Ba ani králova svolení neočekávajíce, *hledali v zemích jiných, zrádného dorozumění s úhlavními jeho protivníky*, kteří rod habsburský podvrátiti chtěli, jako: s Francií, Nizozemskem, a zejména s německými knížaty evangelické jednoty, za prostřednictví velikého *pleticháře knížete Krystyana z Anhaltu*.

Za takovýchto poměrů učinil Matyáš, když r. 1617. těžce onemocněl, dle obyčeje ku stavům českým žádost, an žádného syna neměl, aby přijali za budoucího krále arciknížete z rodu habsburského **Ferdinanda**, toho času arcivévodu ve Štyrsku.

Strana katolická si Ferdinanda za krále velice přála, poněvadž o něm bylo známo: že jest rázným a upřímným katolíkem, od něhož právem nadíti se mohli, že dovede spořádati rozervalé mocnářství rakouské; a bude-li i za císaře německého zvolen, že i v Němcích katolíkům ku právům jich dopomůže. Proto volili katoličtí voliči Ferdinanda za krále českého jednohlasně.

Toliko *protestanté*, bojíce se moci i ráznosti Ferdinandy, zvoliti ho otáleli; ale na konec i oni, pro lásku jeho

ku spravedlnosti, a pro přípověď jeho, že majestát Rudolfův zachovávatí bude, svorně jej za krále zvolili. I byl tedy Ferdinand dne 29. června r. 1617. slavně za krále českého korunován, když byl přísahal, že majestátu, práv i svobod zemských, tak jak byly, šetřiti bude. Avšak skutečné vlády země měl se ujeti teprve po smrti Matyáše, ovšem aby zatím protestantským stavům českým v jich počínání méně řekážel, než zmalátnělý císař Matyáš.

7. Z volby Ferdinanda II. za krále mohl se ovšem radovati každý pravý vlastenec, jemuž na klidném rozvoji lidu v pravdě záleželo. Zvolení to bylo ale proti mysli všem *cizím odbojníkům a přívržencům německých protestantů*. Jak velikým hněvem je naplnilo, vysvítá z psaní knížete Anhalts, jež zaslal falckému knížeti Bedřichovi, hlavě jednoty protestantské v Německu, a v kterém dí: „*Jest-li těm Habsburgům nyní koruny s hlavy nesrazíme: navždy se toho zoufalého díla zřící musíme*“¹⁾

Počali tedy protestanté němečtí v Čechách bouřiti, aby katolických Habsburgů odtud vypudili, a tak i přístupu ku německé koruně císařské jim zamezili. Za nástroj ku zradě propůjčil se jim cizinec *Matěj hrabě Thurn*.

Již v měsíci červenci r. 1617. položili si tedy *sjezd do Sedanu* ve Francii, kam dostavil se Bedřich Falcký, a vyslančové z Nizozemí, Anglie i Francie; a tam umluven plán, dle něhož mělo se proti nenáviděnému Ferdinandu II. válečně zakročiti.

V Čechách ve smyslu tom zuřivě *rýpáno*, a *vzbouření osnováno od jara r. 1618*. Umluveno, že budou královští místodržitelé a přední muži katoličtí Martinic a Slavata násilně zavražděni; pak že královská posádka a pánové katoličtí sáhnou zajisté na obranu ku zbrani, a protestanti budou jako donuceni, proti nim se brániti; a tak že *bude zahájena krvavá revoluce, jež by Ferdinanda s trůnu českého i s mocí v Německu i v jiných zemích smetla, a v Čechách moc královskou na panstvo přenesla. Němečtí štváči procházeli semí českou, a najímali ku vzpouře za veliké peníze, jež k účeli tomu namnoze vyloudili na bohatém a lehkovážném pánu Voku z Rožmberka. Týž poslal jim do Falce mnoho sudů čistého zlata.*²⁾

O provedení těchto zámyslů usilovali hlavně *Thurn, Václav z Budova, Václav z Roupova, Fěls, Smiřický*. Z ne-

¹⁾ Janssen V. 696.

²⁾ Katol. reformace od Svobody I. 54.

katolických pánů odpíral zámyslům jich zejména moravský pán *Karel ze Žerotina*. Odsuzoval jich zrádné záměry, poněvadž se od nich právem mnoha zlého pro panstvo i celou zemi obával.

I počalo se jednati o to, kterak by vzbouřenci našli nějaké vhodné příležitosti ku zevnímu nepřátelství, *a aby také lid do něho byl veštrán!* K tomu *hodily se jim zvláště následující stížnosti na věci náboženské.*

V *Broumově*, na pomezí pruském, vystavěli protestanté svůj kostel na území opata benediktinského; a v *Hrobu*, na pomezí saském, zřídili si kostel na území arcibiskupa pražského. To bylo proti majestátu krále Rudolfa, jenž protestantům dovolil kostely stavěti toliko na území protestantských pánů a na královském, nikoliv ale na území, náležejícím katolickým hodnostářům. Opat i arcibiskup obrátili se tedy se stížností ku císařskému dvoru, jenž jim ovšem dal za pravdu; načež protestantský kostel v *Broumově* byl zavřen, a onen v *Hrobu* rozbořen.

Protestanté ale od svého bezprávi dlouho upustiti nechtěli, tvrdíce, že dle jejich protestantského práva, jak učili Hus i Lutr, statky církevní náleží komoře královské; a že tedy po právu kostely ony si vystavěli. I dovolávali se pomoci svých defensorů.

Když ale oproti tomu král Ferdinand, brzo po své korunovaci, některé z předních štváčů po právu potrestati kázal vězením: svolali protestanté *sjezd do Prahy*, kdež vedli prudké řeči pro domnělé utiskování protestantů a rušení majestátu; a jali se popuzovati obyvatelů k nenávisti k nejvyšším úředníkům zemským, jimž nepříznivého vyřízení císařova přičítali.

Dne 23. května r. 1618. odebrali se pak, *branným lidem obklopení*, na hrad pražský; tam činili místodržitelům královským prudké výčitky; načež, jak již dříve se byli umluvili, uchopili dva z nich, *Juroslava z Martinic a Viléma Slavutu*, a shodili je s oken královské kanceláře s veliké výšky do příkopu hradního. Za niinů pak shodili ještě písaře jich *Filipa Fabricia*.

Potom zřídili ihned prozatímnou vládu, sestávající z *třiceti direktorů*; jali se sbíratí vojsko, jehož velitelem učinili Thurna; a vypravili poselství k jiným zemím, zejména ku protestantským knížatům německým, aby jim ku pomoci přispěli.

Potom, *aby ukázali svou lásku ku svobodě náboženské*, oloupili i vypověděli arcibiskupa Lohela, téměř sedmdesáti-

letého; vyhnali opata broumovského Zelendra i jesuity ze země; z kaple sv. Václava v Klementinum učinili konírnu; kostely drancovali, kněze vytloukali, a hrozili brannou mocí všem, kdož by jejich direktorů poslušnými býti nechtěli!

I zdvihli hned válku proti straně katolické, jež věrnosti ku korunovanému králi svému porušiti se zdráhala. Rozložili vojska svá hlavně po statcích katolické šlechty, jež ji i poddaný lid způsobem nelidským sužovala. A tak učiněn začátek války, jež po třicet roků vlast naši hubila, a na pokraj záhuby ji přivedla.

Při počátku jí zemřel Matyáš dne 20. března 1619, a otěže vlády přešly nyní docela do rukou dědice jeho Ferdinanda.

8. Když se král Matyáš se světem rozloučil, oznámil Ferdinand II, jakožto řádně zvolený a korunovaný král český, stavům smrt svého předchůdce i nastoupení vlády své. I opakoval při tom svou přísežnou přípoověď: že svobody zemské, zejména i královský majestát bude zachovávat, a o navrácení míru v zemi všemožně pečovat. Ale stavové rozbouření nepřijali ruky ku smíru nabízené; nechtěli Ferdinanda za krále více uznávat, ale počali proti němu útoky sháněti i v zemích cizích.

Hned na jaře r. 1619 vytrhl *Thurn do Moravy*, jež ku varování Karla Žerotína povstání účastniti se nechtěla. Tam dal Žerotína a kardinála Ditrychšteina vsaditi do žaláře, a přinutil pány, aby také zvolili prozatímnou vládu 24 direktorů, a s Čechy, Slezany a Lužičany se sdružili proti Ferdinandovi.

Potom obrátil se *do Dolních Rakous*, a přiměl tamnější protestanty na svou stranu. Ti pak vedrali se až do hradu císařského, a vši mocí doráželi na Ferdinanda, aby jim svobody náboženství popřál, a do jednoty odbojníků z koruny české vstoupiti jim dovolil. Zevnitř města stál ale Thurn, jehož společník *Kryštof Harant z Polžic*, ku kalvincům odpadlý, kázal z děl stříletí až do oken císařského hradu.

Z tuhého postavení v hradu vymanili Ferdinanda po Dunaji na lodích připlavivší se kyrysníci, s vojevůdcem jeho *Dampierrem* v čele. A Thurna od Vídně odrazilo veliké vítězství Ferdinandova vojevůdce *Bukvoje u Záblatí* v Čechách, nad pomocným vojskem z Němec do Čech poslaným, jež vedl vojevůdce *Mannsfeld*. Skvělé vítězství to stalo se hlavně přičiněním hrozně utiskovaného lidu selského, dne 10. června r. 1619.

9. Co se tyto věci dály, jednalo se v Čechách i mimo Čechy o tom, kdo by měl na místě Ferdinanda na český

trůn královský a pak i na císařský trůn německý dosednouti; ano jak by se veškeré panství Ferdinandovo rozdělití mělo.

V Čechách chtěli luterani míti králem *kurfirsta saského Jana Jiřího*, luterana; čeští bratří ale, více učení kalvínskému přičylní, chtěli míti ač mladistvého, tedy přece málo kdy strážlivého falckého *kurfirsta Bedřicha*, kalvínce čili helvetu. Týž byl synem prostopášného a marnotratného Bedřicha, zakladatele jednoty evangelické v Německu; a vnukem falckraběte Jana Kazimíra, krvežiznivého nepřítele katolíků, paliče vsí i uchvatitele cizích statků.

Když se ukázalo, že Bedřich, ač za krále se nehodí, přece bude míti vrch: přidal se kurfirst saský na stranu Ferdinandovu, a pomohl jemu, že byl dne 27. srpna 1620. *jednohlasně zvolen za císaře německého*.

Avšak právě den před tím, dne 26. srpna, *byl Bedřich falcký od shromážděných stavů protestantských*, na obecném sněmu ze zemí koruny české *zvolen za českého krále*, a také přese všechny odpory katolických pánů a rytířů ve svatovítském chrámu korunován. *Páni odporující byli na to krátce úřadů zemských zbaveni, a ze země vyhnáni*.

10. Bedřich postavil se nyní v čelo odbojných stavů, a vzal na se nesnadný úkol, Ferdinanda vší moci zbaviti. Ale vzal na sebe něco, k čemu ani duchovní ani tělesné síly jeho nestačovaly, ježto nejmilejšími věcmi byly mu hody a rozličné radovánky.

Také *nedovedl lásku a oddanost lidu získati*, ani on, tím méně hrdá, rouhavá manželka jeho Alžběta, Angličanka! Jsa kalvincem, nadržoval českým bratřím, a odvrátil tak luterány od sebe. A katolíků co nejvíce urazil, a pokud možno ještě více od sebe odpudil: an národní svatyni u sv. Víta hrozně spustošil, a v prázdnou modlitebnu kalvínskou proměnil, kanovníky i s ostatním katolickým duchovenstvem odtud vyhnal. Milovníky národního jazyka českého vůbec rozhořčil, že s sebou do Čech přivedl rádce cizozemské, dle rady jich se řídil, a pro ně nemoudře odstrkal těch, kteří ho byli do země povolali!

Knížata německá chystala se sice Bedřichovi ku pomoci; když jim ale Španělové, jimž vládl Filip III., blízký příbuzný Ferdinandův, zahrozili vpadnouti do zád: Bedřicha opustili. Na to spojil se Bedřich sice na čas s knížetem sedmihradským Gabrielem Betlenem; *ba poslal poselství i ku úhlavnímu nepříteli všeho křesťanstva ku sultánovi tureckému (!)* do Cařihradu, aby u něho oproti zákonitému králi Ferdinandovi pomoci vyhledával; a nabízel mu za ni docela krá-

lovství české v poplatnost! Ale naděje jeho rozpadly se brzo v nivec.

Rozhodnutí osudného boje s Ferdinandem musel tedy Bedřich ponenáhlu skládati jen v najaté vojsko, většinou z cizinců sebrané, jež pro zemi českou lásky nemělo; a jsouc špatně opatřeno, k nekázní a loupežím nakloněno bylo.

Zatím přidali se na stranu Ferdinandovu, mimo Filipa španělského, také papež; dále Maxmilian, vévoda bavorský a blava katolických knížat německých; i protestantský kurfirst saský Jan Jiří, jemuž slíbil Ferdinand zastaviti Lužici; a konečně i král polský Sigmund III. ze starého přátelství.

11. Z jara roku 1620. poslal Bedřich vojevůdce své *Hohenlohe, Anhalta a Mannsfelda do Rakous*, aby Ferdinanda napadli. Ale vyšli jim v cestu přátelé Ferdinandovi. Z Rakous vypudil voje Bedřichovy sám Maxmilian bavorský, ještě se svým slavným vojevůdcem *Tillym*. Skrze Lužici obořil se na voje Bedřichovy kurfirst saský. A na Moravu přikvapilo Ferdinandovi na pomoc několik tisíc kozáků, poslaných z Polska.

Když spojenci Bedřichovi byli pokořeni: spojil se Maxmilian bavorský s Ferdinandovým vojskem za vedení Bukvoje; a majíce asi 50.000 mužů branných, vtrhli do Čech, kde jim Bedřich jen asi s polovičkou branců čeliti mohl. Že větší města ponenáhlu byla dobytá, neb se ze strachu ku straně Ferdinandově přidávala: couvaly voje Bedřichovy ponenáhlu ku Praze, a soustředily se konečně na *Bílé Hoře u Prahy*, v pevném táboru. Tu svedena v poledne dne 8. listopadu roku 1620. krátká, ale krvavá bitva, v které Bedřichovy voje od císařských na hlavu jsou poraženy. Zanechaly na 6000 mužů na bojišti, a celé své ležení v rukou svého nepřitele.

Poněvadž za vetřelce Bedřicha na Bílé Hoře bojovali většinou najatí cizí žoldnéři: ovšem že *pravdou není, že by byl na Bílé Hoře „národ český“ vykřvácel!*

Když bitva již zuřila, vetřelec Bedřich seděl při veselé hostině na hradě pražském, a nedal se ani zvláštním poslem pohnouti, aby na rychlo na bojiště pospíšil, a přítomností svou svojím odvahy dodal! Když pak přece na cestu se vydal: potkal voje své u strahovské brány již na děsném útěku. To vida, ztratil hned i srdce i hlavu! Na rychlo odstěhoval se na Staré Město, a druhého dne časně z rána ujel z Prahy do Vratislavi, a jiní pomocníci jeho v revoluci s ním.

Bedřich ztratil na to netoliko panství nad korunou českou: ale i nad vlastními zeměmi svými. Uchýlil se do Hollandska, a pak se marně namáhal o to, aby mu aspoň

země jeho dědičné vráceny byly. Zemřel bídně roku 1632. v Mohuči, nazván byv potupně „zimním králem“, poněvadž toliko přes jednu zimu v Čechách byl panoval.

Dne 9. listopadu r. 1620. obsadil Maxmilian bavorský Prahu; načež odbojní páni i měšťané, odevšad opuštění, odevzdali se Ferdinandovi bez výminek na milost i nemilost.

Vítězstvím na Bílé Hoře začato pak nové období u reformování v království Českém

§ 58. b) Reformace vládní po bitvě bělohorské.

1. *Vítězstvím na Bílé Hoře byla revoluce českých pánů proti zákonnitému králi zlomena*, avšak ne na dobro zničena. Ještě zbývalo Ferdinandovi mnoho a mocných nepřátel, které měl přemoci.

Na Moravě trvala válka až ku konci roku 1620. V západních Čechách, v Plzni, pevně stál ještě vojevůdce Mansfeld, jenž v březnu 1621. obnovil válku proti hraběti Tillymu, jež byl Maxmilian bavorský po svém odchodu v Čechách zanechal. Před Tillym musel ale ustoupiti do Falce, čímž na ten čas Čechy jevištěm války býti přestaly. I *nové jakés povstání* bylo v Praze podtají zosnováno. jež ale bedlivými prostředky záhy udusil místodržitel Ferdinandův *Karel z Lichtenšteina*.

Za těchto doher bitvy bělohorské nedával dvůr císařský ještě znáti, jak chce vítězství svého využítovati. Proto, ač někteří z předních účastníků povstání po bitvě bělohorské ze strachu před trestem ze země uprchli: většina z nich zůstala v zemi, snadného odpuštění se nadějíc. Teprve když se Mansfeld k novému boji proti císaři chystal, a v Praze opět tajné pikle se děly: přišly od císařského dvoru z *Vídně tajné rozkazy*, aby všichni někdejší defensoři, direktori i jiné znamenitější osoby, jež se povstání byly zúčastnily, byly zatčeny.

Jedním dnem a jednou hodinou večerní, dne 20. února 1621., byli tedy v bytech svých *zjímáni všichni*, kdož se právě v Praze zdržovali; jiným stalo se totéž na venkovských sídlech jejich. I jsou potom do Prahy odvezeni, a do rozličných vězení vsazeni. Komu se podařilo uprchnouti: na toho vydán byl púhon čili obsílka, aby se před mimořádný soud v Praze dostavil, jehož předsedou učiněn byl kníže z Lichtenšteina.

I bylo všech zajatých 48, a obeslaných 30. Na to oznámen také císařský rozkaz, jímž *všichni kazatelé kalvinští a bratrství z království byli vypovězeni*. Proti luteranům ale, s ohledem na luteranského kurfirsta saského, Ferdinand z počátku hned nenastupoval.

Po krátkém soudu nad zajatými hlavami revoluce *stvrdil císař rozsudky* nad nimi. Dvacetsedm mužů stavu panského, rytířského i městského odsouzeno bylo *ne pro náhoženské vyznání, ale pro velezradu*, na smrt; ostatní k jiným těžkým pokutám. Na to dne 21. června r. 1621. o páté hodiue ranní ortel na odsouzených také vykonán, a sice před staroměstskou radnicí pražskou. Hlavy dvanácti předních odpravenců byly na to vyvěšeny za mřížemi na staroměstské mostecké věži, všem na výstrahu a na postrach. Jména těch ale, kdo zaslužené pokutě utekli, anebo k soudu se nedostavili: byla na černou tabuli napsána, a tu pověsil kat na šibenici.

Potom dne 3. února r. 1622. vydal císař listinu, které se říkalo *generalní pardon*. V tom se pravilo, že císař a král všem těm, kdož se dobrovolně ku své spoluvině při povstání přiznají: trest smrti odpustí, ale že je pokutovati bude toliko na jich statcích; kdo by se však nepřihlásil, že propadne plnému právu.

I přihlásilo se a přiznalo 728 osob stavu panského i rytířského, jímž pak z trestu byly odňaty buď všechny statky neb jen některé. I páčila se cena všech takto zabraných statků na 24 miliony kop míšenských. Pokutami těmi upadl veliký počet české šlechty v chudobu, anebo přišel úplně na mizinu; a tak učinil místo cizincům, kteří se v držení jeho statků uvázali.

Z pokut přisoudil císař částku arcibiskupu pražskému a duchovním řádům, zejména jesuitům, v náhradu za utrpené škody; něco rozdal mezi své hejtmany a dvořeniny, jak domácí tak cizí; a ostatek připadlo komoře královské na uhrazení útrat válečných.

Konečně jsou pro spoluvinu při povstání stavovském ze země vypovězeni také administrator a členové konsistoře pod obojí; dále z mnohých měst českých i *kazatelé luteranští*; a *nařízena* v městech i vesnicích *reformace katolická*, čili obrácení se na víru katolickou.

2. Zatím *zrušila válka v jiných zemích dále*. Hrabě Thurn, nemoha se proti Ferdinandovi zmoci, v Turecku pomoc skutečně hledal i našel; a přirazil odtud s velikým vojskem tureckým, tatarským a sedmhradským *na Moravu* r. 1622.

Tam mezi bezbranným lidem ukrutně sice řádl: ale proti císaři přece ničeho řádného neprovedl.

Pro věc katolickou i císařskou tehdy vítězně bojovali, mimo jiné, hrabě *Tilly*, jakožto velitel vojsk katolické jednoty německé; a Albrecht z *Waldšteina*, velitel vojsk, sebraných ve vlastních zemích Ferdinandových.

Za těch poměrů radili králi rádcové jeho cizí, aby ve správě země veškerá práva stavů docela zrušil a neobmezeně vládl. Tomu ale vši mocí odpírali stavové čeští, zejména věrní *katolici*: Lobkovic, Slavata, Martinic, Černín, Waldstein, Sternberk, Kolovrat, Berka a jiní, bráníce se tomu, aby za svou věrnost ku panovníkovi měli starodávných práv i svobod pozbavení býti.

I nahlédl král, že by skutečně věrným pánům křivdy činil; a proto vydal dne 15. května 1627. *obnovené zřízení zemské*. V tom prohlašuje rod habsburský za dědice trůnu českého; činí stav duchovní, to jest biskupy a opaty zemské, prvním stavem na sněmu, po němž následovati mají teprve páni, rytíři a zástupcové měst; a obmezuje právomoc sněmu zemského, aby pro budoucnost odpor proti králi byl nemožným. Tak Ferdinand svobod stavů sice nezrušil: ale přece poněkud zkrátil.

Mimo to také ustanovil Ferdinand, *aby vedle češtiny i němčina ve všech věcích považována byla za řeč úřední*, poněvadž bylo mnoho cizinců do stavu panského i rytířského v Čechách vstoupilo.

Potom dne 31. července 1627. vyšel poslední rozhodný rozkaz císařův, *aby byla v zemi jednota u víře provedena*: ježto císař nemíní na dále v zemi trpěti obyvatelů takových, kteří by se s ním u vyznávání víry Církve katolické shodovati nechtěli. I dána jest odpadlíkům stavu panského, rytířského a městského lhůta šesti měsíců, aby se v té bůd do Církve vrátili, anebo statky své prodali, a ze země se vystěhovali. Zároveň ustanovena i zvláštní *reformační komise*, složená z osob stavu duchovního i světského, aby o řádné provedení tohoto rozkazu pečovala.

Později prodloužil Ferdinand lhůtu k návratu do Církve na dalšího půl leta, a přemnozí se v ustanovené lhůtě s Církví skutečně smířili. Jiní, bludů svých opustiti nechtíce, se vyprodali, a do vůkolních zemí protestantských vystěhovali. Napočítalo se vystěhovavších se rodin šlechtických 158, celkem ale všech prý na 36.000 rodin.

3. *Ferdinand z vítěziv, ovšem přísně ztrestal odbojníky, kteří pod rouškou náboženské svobody, s trůnu jej svrhnutí a moc královskou sobě přivlastniti chtěli.*

Tak ale neučinil císař protestantům žádné křivdy, nýbrž měřil jim jen vlastním jejich loktem: poněvadž právě oni napsali na prapor svůj tyranskou zásadu, že „*čí jest země, toho musí poddaní býti i náboženství*“ („*cuius regio, illius et religio!*“). A dle té své zásady také všude oproti katolickým a jinověrným poddaným nastupovali, a se vši možnou přísností i ukrutností je nutili, aby se k nim v náboženství připojili! Tak příkladně v jediném Falcku museli obyvatelé čtyřikrát víru svou změnit, poněvadž tak učinili také jich panovníci! A jak již praveno: když protestanté v Čechách na čas vrch obdrželi, ihned arcibiskupa, opata broumovského, jesuity i katolické pány olupovali a do vyhnanství posílali. A zajisté, *kdyby se jim byla revoluce jejich podařila: pak oni by ani jediného vyznavače víry svatováclavské nebyli v zemi strpěli, ale vše do protestantismu za sebou strhli, a snad do dnešního dne v něm udržovali, jak učinili v Německu!*

Ferdinand byl zprvu oproti protestantům věru úplně shovívavým, korunovační přísahy své pamětlivým. Ale vystoupil proti nim přísně teprve tehdy: když pod záminkou, že se domáhají náboženské svobody, katolíky nespravedlivě utiskovali, a proti němu samému revoluci zdvihli.

Nastoupil proti nim přísně také proto, *aby budoucí vzpoura z jich strany předešel!* Kdo ho za to může právem kárati?

Jakého smýšlení čeští protestanté opravdu ale byli, jasně vysvětluje z jich chování se za doby, když Sasíci, nad císařskými krátce z vítězivše, dne 15. listopadu r. 1631. *opanovali Prahu.*

Pod ochranou Sasů navrátili se čeští vystěhovalci u velikém počtu do Čech, a zabrali zase bývalé statky své. Jindřich z Thurnu a Václav z Roupova, spolustrůjce revoluce české, dali ve slavném průvodu dvanácte hlav odpravených soudruhů svých s věže mostecké sejmuti, a pochovali je v chrámu týnském. Potom vypověděli ihned jesuity ze země; začali vším úsilím dle svého způsobu „reformovati“, a kazately své znova usazovati!

Za stalých bojů také s králem dánským, s Francií a s Gustavem Adolfem, králem švédským, jenž pod zástěrou, že jde svobody protestantské hájit, usiloval o to, aby Ferdinandovi korunu císařskou odníti, a sobě na hlavu vsaditi mohl: zemřel císař a král Ferdinand II. dne 15. února 1637., maje teprve 59 let věku svého.

4. Po něm nastoupil syn jeho **Ferdinand III.**, panovník ducha jasného, pečlivého. Byl národa českého větším milovníkem, než otec jeho, jenž pro revoluci v Čechách na lid náš z části zanevřel. Avšak Ferdinandu III. nebylo lze mnoho vykonati, poněvadž i za něho lítice válečná zuřila ještě po celých dvanácte let.

Za Ferdinanda III. vtrhl r. 1639. švédský vojevůdce *Banner* s mnohými českými vystěhovalci do Čech; oznámil, že chce býti *ochrancem protestantů*; a zakázal, aby jim vojáci jeho ubližovali. Ale proti katolíkům vystupoval Banner s neslýchanou zuřivostí, ba zhovadilostí, v čemž jemu bohužel *i vrátivši se protestanté čeští napomáhali!* Vše, co patřilo katolíkům, dal odvázeti nebo ničiti. Všude kázal při nich loupiti i páliť, aby se prý utlačeným protestantům zadosti učinění, a za utrpené škody náhrady dostalo! *Některou noc až na sto vesnic najednou vypáleno!* Celkem vydrancováno a spáleno od něho několik tisíc vesnic, městeček i měst, poněvadž byl lid skoro vesměs již katolickým.

Zvláště chytáni a zabíjeni jsou knězi, hanobeny kostely, ničeny obrazy. Katolíkům ruce i žebra zpřeráželi, uši, nosy, prsy uřezávali; ženám i dívkám nejnestoudnější násilí činili; děti nabodali, trýznili, pálili. A tak činili *po celý rok*, než se císaři podařilo, ze země je vytlačiti.

A podobnou „evangelickou svobodu“ provozovali po Bannerovi také švédští vojevůdci *Torstenson*, *Wrangel* a *Königsmark* v Čechách, na Moravě, ve Slezsku i v Rakousích.

Roku 1648. zmocnili se Švédové zradou Hradčan a Malé Strany, a dne 28. července udeřili i na Staré a Nové Město Prahy. Avšak obyvatelé bránili se statečně, zejména řezníci, sladovníčtí a studenti bojovali hrdinsky za vedení svého milovaného učitele, proslaveného jesuity Jiřího Plachého. Konečně po třicetiletém hrozném válčení ujednán jest mír dne 24. října 1648. v *Minsteru* a *Osnabriiku* ve Vestfalích. Než mohl ale Ferdinand III. hrozné rány, vlasti naší zasazené, aspoň z části vyléčiti: zemřel dne 2. dubna 1657, jsa teprve 49 r. stár.

5. Po Ferdinandovi nastoupil trůn syn jeho **Leopold I.**, jsa stár teprve 18 roků. Panoval po 48 let, maje vládu svou zkalenou mnohými válkami se Švédy, Turky i Francouzy; a konečně i s vlastními poddanými, a sice se sedláky. Ti, jsouce od pánů nemilosrdně utlačováni, vzbouřili se, ale špatně pochodili!

Za takových smutných poměrů, kdy země císařovy hrůzami válek a i velikého moru z míry byly zpustošeny, nemohlo se ovšem mnoho na duchovní obnovu poddaných státi.

Císař Leopold zemřel dne 5. května L. P. 1705. Po něm krátce panoval syn jeho *Josef I*, jenž ale záhy byv od Boha odvolán, při nejlepší vůli i schopnosti své mnoho napraviti nemohl.

6. Po smrti otce a bratra svého nastoupil na trůn císařský **Karel**, syn císaře Leopolda, jakožto císař VI. téhož jména, jakožto český král II. téhož jména, a sice roku 1711. I tento panovník věnoval méně pílě na obnovu náboženství ve své říši, pečuje přede vším o to, an mužských potomků neměl, aby po jeho smrti za panovníci přijata byla nejstarší dcera jeho Marie Teresie.

Z doby jeho památným jest, že po velkém úsilí v Římě slavně za svatého prohlášen byl *Jan Nepomucký*, a sice roku 1729, jehož úcta pak rychle po celém světě šířiti se počala.

7. Po smrti otce svého Karla, jenž zemřel dne 20. října 1740., ujala se vlády dcera jeho Marie Teresie, již roku 1736. provdaná za *Františka*, vévodu lothrinského a velkovévodu toskánského.

Ač měla Marie Teresie za života otce svého tak zvanou „pragmatickou sankci“, čili smlouvou se stavy v říši své i s panovníky sousedními, panování po otci svém zajištěné: povstaly proti ní přece ihned prudké bouře, a vyhrnuli se na ni nepřátelé ze všech stran, aby jí trůnu zbavili a říši mezi sebou rozdělili. I viděla se císařovna nucenou, o dědictví své kruté a dlouholeté války vésti s kurfirstem bavorským, s králem pruským Bedřichem II., a s králem francouzským.

Aby se nepřátelům svým snáze ubránila, potřebovala císařovna více vojska, a dobře vycvičeného. K tomu bylo zase zapotřebí více peněz. A aby těch nabyta, počala věnovati větší péči *hospodářství* národů sobě poddaných, aby mohli pak větší daně zmáhati a těžší břemena snášeti.

A aby národy snáze ovládati mohla, kteří dosud záležitosti své samostatně si řídili, a toliko osobou společného panovníka a zvláštními smlouvami k sobě připojeni byli: snažila se císařovna právomoc sněmů i stavů obmezovati, a i školu i *Církev těsněji pod svou vládu svíratí*. Novým rádem z roku 1751. byli již na gymnasiích i na vysokých školách ustanoveni ředitelé světští, jimž podřízeni byli duchovní, kteří byli dosud školy zařizovali i spravovali.

Roku 1764. zemřel manžel císařovny František, a ona přijala brzy potom syna svého *Josefa za spoluvladaře*, propustivši mu zatím vrchní správu věcí vojenských.

8. **Josef** začal již jako spoluvladař své matky zařizovati rozličné novoty, které odpor vzbuzovaly. Rád obíral se

knihami, jež sepsali francouzští rouhači a tupitelé Církve katolické; a tak působil mnoho hořkostí své matce, jež velice zbožně žila, a křivd a útrap Církvi od něho činěných želela.

Když roku 1773. papež Kliment XIV., krutému nalehání některých panovnických dvorů, jimž blahodárné působení jesuitů ve prospěch Církve katolické trnem v očích bylo, povolil, a *řád jezuitský zrušil*, aby spíše pokoje nabyl: stalo se přičiněním Josefa II., již za císaře zvoleného, že statky jezuitských kolejí byly zabrány, a z výtěžku jich že založen byl tak zvaný *studijní fond*. A z toho dostávali odměny učitelé, ponejvíce světští, kterými školy nižší i vyšší osazovány byly.

K tomu udělal Josef II., aby říši svou více jednotnou učinil, ještě další krok na dráze, již byla matka jeho v příčině té již nastoupila, an se jal *rozmanité národy říše své národnosti jich zbavovati, a veskrz v Němce proměňovati!* Za tou příčinou nařídil, aby všechna mládež povinnou byla, ve školách se vzdělávati; a ve školách aby se nesmělo jinak vyučovati, leč po německu! A aby se duchovenstvo trýzněného lidu ujímati nemohlo, *vzata biskupům téměř veškerá moc nad školami.*

Také ve všech oborech správy vládní nařizena němčina jakožto jediná řeč úřední!

9. Když byla dne 29. listopadu 1780. císařovna Marie Teresie se světem se rozžehnala, nastoupil *Josef II. jakožto samostatný vladař.*

Samovládu svou zahájil Josef II. nálezem, zvaným „*toleranční edikt*“, jímž povolil protestantům, kteří v říši jeho dosud toliko tajně víru svou vyznávali, aby ve všech zemích jeho směli bohoslužby po způsobu svém konati veřejně.

Na to vyrojilo se ale brzo *celé hejno různých náboženských odřezanců*, kteří vesměs víru dle svého vyznávají chtěli, a mnoho nepořádku načinili. Proto císař pro uvarování větších zmatků zařídil, aby z jinověrců každý přihlásil se *buď luteranům anebo kalvincům čili helvetům*, an jiných trpěti nemíni.

I *židům* dostalo se větší svobody.

Jen Církev katolickou jal se Josef II. po nívodu svých francouzských učitelů zlehčovati, utiskovati a besprávně, protože proti řadu, Synem Božím Samotným ustanovenému, *moci vlády své podmaňovati*. Snažil se zajisté na to, jak by říši svou z právomoci náměstka Kristova docela vytrhl, a jakousi „*státní církev*“ urobil, v které by on nejvyšším pánem byl, ač nižádné moci takové po svatém Petru nezdědil. Proto také

zakázal, aby kdo z duchovních ve věcích duchovních přijímal rozkazy od představených svých, když mimo říši byli, a byť to i papež byl!

Pak chtěl zrušiti všecky *kláštery*, jež po jeho zdání byly zbytečnými, a skutečně také velikou část jich zrušil. I pamatoval štědře zvláště na kláštery mezi Čechy, poněvadž věděl, že klášterníci, mezi lidem žijíce, s lidem spolicítli, a bezprávi, jehož se na něm skrze poněmčování dopouštěl, bez odporu nepropouštěli!

Papež *Pius VI.* pozoruje s bolestí, co se v rakouské říši v ohledu náboženském děje: vydal se roku 1782. sám osobně na cestu do Vídně, doufaje, že se mu osobně spíše podaří prchlivého panovníka uklidniti, a od nerozvážného si počínání odvrátiti. Ale nestalo se, jak očekával!

Josef II. byl se již tak dalece vši úcty k náměstku Kristovu zřekl, že nešetrně ba pohrdavě s ním zacházel; a patrně na jevo mu dal, kterak radami jeho řídit se nehodlá. Teprve když papež, skormoucen do Říma se navrátiv, odtud císaři pohrozil, že ho jakožto *odbojníku proti Církvi* ze společenství jejího slavně vyobcuje: zarazil se Josef, a ustál poněkud v novotách svých; začož papež mlčky pak snášel všecko to, co císař na úkor Církve byl již vykonal.

Pro tolikere nátlisky v ohledu i náboženském i občanském Josef II. konečně všecky vrstvy poddaných proti sobě poštvál tak, že se vzbouřily. A on sám pro nezdar svých zámyslů, jimiž po své hlavě národy oblažiti chtěl, chřadl, až mu pak srdce hořem puklo dne 20. února 1790.

10. Za císaře *Leopolda II.*, jenž panoval toliko dvě leta, a pak za císaře *Františka I.* vedeny kruté a po většině nešťastné války, rozdmýchané revoluční Francií. A v těch dobách, ač v nátiscích, Josefem nařízených, poněkud uvolněno bylo: povstaly pro nedostatek peněz svízele nové!

Dne 15. března 1811. vydal císař František tak zvaný *finanční patent*, jímžto papírové peníze, kterých byl beze všeho základu na tisíc milionů do oběhu pustil, sklesly na pětinu své ceny! Tím utrpěl nejen veškeren poddaný lid škody nesmírné: ale ožebračeny byly také kostely tu více, tam méně, poněvadž i památky jich zlaté a stříbrné byly ku ražení peněz zabrány.

Císař František zemřel dne 2. března 1835. Po smrti jeho stal se císařem synu jeho *Ferdinand*. Týž jsa povahy slabé a chorobné, neoddával se rád starostem vladařským: ale spíše hledal zaměstnání ve vědách a úkonech lásky, ponechávaje vládu předním rádcům zemřelého otce svého. A ti

hleděli zase udržeti vše v posavadním pořádku, až je roku 1848. nastalá revoluce s křesel jejich smetla, a Ferdinanda přiměla ku poděkování se s trůnu, na nějž pak dosedl synovec jeho *František Josef* dne 2. prosince L. P. 1848.

11. Císař František Josef propůjčil Církvi více práva i svobody skrze tak zvaný *konkordát*, čili úmluvu s papežem. Avšak když 20. října 1860 vydal *neodvolatelný diplom*, v němž slíbil, že budoucně o zákonodárnou moc sdíleti se chce se zástupci svých národů: nemohl tomu brániti, když tito, po většině svobodářští zástupcové, na říšské radě sdělali zákony, jimiž na mnoze vliv Církve na výchovu lidu se potlačuje; manželství se zlehčuje; moc kapitalu na úkor lidu dělného se utvrzuje; a všelikým způsobem oproti zákonům Božím i církevním jednati se dovoluje!

Doba naše jest dobou odporu proti Bohu, proti Kristu Pánu, proti Církvi Jeho, i proti milostem Ducha svatého. Zdaliž nepošle Bůh asi zase krutou bouři, aby smetl suché listy se stromu Církve, a ztrestal rouhače přesvatého Jména Svého?!

B) Reformace se strany vlády církevní.

Reformace církevní až do bitvy bělohorské;

a sice:

a) § 59. Za doby osiřelého stolce arcibiskupského.

1. Když, jak právě vylíčeno, i občanské vlády ze své strany poznávaly, že i v jejich zájmu jest, aby náboženské poměry mezi jich poddanými byly urovnány, a díla pokoje se dařila, a k tomu cíli po svém způsobu o reformaci dbaly: dá se právem očekávati, že i vladaři duchovní a dědici svatých apoštolů Páně, jimž blaho záhrobní svěřených oveček Kristových na srdci leží, zajisté se vši možnou snahou o mravní nápravu při svých svěřencích se namáhali; a proto také mezi lidem o čistotu učení Kristových se zasazovali, na nichž právě spořádané mravy založeny jsou.

A tak tomu také bylo!

Když *Kunrad z Vechty*, stvůra krále Václava na arcibiskupském stolci v Praze, sám zjevně od Církve odpadl a k husitům se přidal¹⁾: nastaly pro Církev katolickou

¹⁾ Srovnej §. 17. 7.

v Čechách smutné časy. Do kladby daný, a od papeže sesazený arcibiskup, byl statky arcibiskupské, pokud rukou husitů byly ušetřeny, rozmrhal, a *nebylo tedy hmotného opatření pro arcibiskupa nového.*

Snad by byly rozhodující osobnosti v Čechách, jež klonily se většinou k husitství, pro nové hmotné opatření arcibiskupa něčeho učinily, kdyby byl arcibiskupem učiněn býval muž po jejich chuti. Když ale beze všeho práva na sněmu, dne 21. října 1435. konaném, sami zvolili za arcibiskupa pražského mistra *Jana Rokycanu*, faráře u Matky Boží před Týnem, rozhodného náslapníka Husova a nepřítele Církve katolické; a papež Eugen IV. ovšem nížádným způsobem pohnouti se nedal, aby volbu tu stvrdil: nestalo se nic pro obživu arcibiskupa; a tak zmizela i všechna naděje na znovuobsazení uprázdněného stolce arcibiskupského v Praze katolíkem.

2. Pokud takto stolec arcibiskupský osiřelým byl, spravovala církevní záležitosti katolíků v Čechách *metropolitní kapitola*, která při víře katolické vždy věrně vytrvala. Poněvadž ale i kanovníci téže kapitoly byli po většině o příjmy své oloupeni: odstěhovala se část jich do Olomouce, jiná do Žitavy, vzavše rozličné posvátné ostatky z velechrámu s sebou na uschování.

V *Žitavě* zejména sídlíval představený kapitoly. Tam odtud odřekli se dne 21. dubna 1421. kanovníci svého odpadlého arcibiskupa Kunrada, a vyzvali duchovenstvo v Čechách, aby Církvi katolické věrným zůstalo. Pak udali odpadlíka u papeže, a uvázali se prozatím ve správu arcibiskupství, jak jim to po právu příslušelo.

I zvolili za svého administrátora *Jana Železného*, bývalého biskupa litomyšlského a odpůrce Husova v Kostnici. A poněvadž týž sám pro bouře husitské arcidiecési výdatně spravovati nemohl: zvolil jakožto zástupce své dva výtečné generalní vikáře: kapitolního děkana pražského *Jana z Královic*, a kanovníka *Jana z Dubé*.

Od roku 1436. ale, kdy se kanovníci svatovítští opět do Prahy navrátili, zastávali úřad administratorů sami.

Administratori bývali od kapitoly voleni, a od papeže potvrzeni. Každý takový administrator měl plnou pravomoc jako biskup; a dle toho usazoval správce duchovní; bděl nad učením i životem jejich; a ujímal se kněží i věřících proti nátlakům pánů světských.

I byli mezi administratory někteří muži výteční co do učení, mravů i působivosti k úřadu, na ně složenému; a jali se práva Církve neohroženě hájiti, i o duchovní prospěch

katolíků věrně se přičiňovati. Avšak opravdovou hlavu Církve v Čechách nahraditi přece nemohli, poněvadž se jim nedostávalo na důstatečné vážnosti, jaká samým biskupům náleží.

Zejména vadilo zdárnému působení administratorů, že byl *veliký nedostatek řádného kněžstva*, tak že mnohý duchovní i více farních osad zastávati musel. Dále vadily i *hmotné obtíže duchovních*, ješto mnozí páni kněžím, kteří dle jich zvůle úřad svůj konati se zpěchovali, pobytí na farách, jich patronatu podřízených, všemožně ztrpčovali, a příjmy jim zadržovali. A duchovní ani při úřadech královských pomoci a ochrany nenalezajíce, mnohdy raději dobrovolně místa svého působení opouštěli, nežli aby byli chtěli stálé pronásledování snášeti. Když se ale tak stalo, *odpadli páni místa jich osazovali duchovními lecjakými, ba často i protestantskými kazateli*, aniž by jim byl kdo v tom mocí bránil.

3. Po dobu 140 roků, v kterých arcibiskupský stolec pražský byl osiřelým, a ovečky Páně tu bez náležitého vrchního pastýře byly, *pečovali o Církev v Čechách hlavně tito administratori*, někdy i současně najednou:

a) Od roku 1421. až do 1430. *Jan Železný*, rázný i obětavý biskup litomyšlský; později, když od husitů o své statky oloupen byl, biskup olomucký, a konečně kardinál.

b) Od r. 1430. do 1434. administroval *Kunrát ze Zvole*, biskup olomucký. Též zasazoval se o usmíření Čechů na obecném sněmu v Basileji; ale upřímným snahám jeho učinila konec nenadálá smrt jeho, jež jej zastihla krátce po krvavé bitvě u Lipan, v které nesmířliví Táboriti byli zničeni. Za základ usmíření měly sloužiti tak zvané čtyry artikule pražské¹⁾, na nichž byli se stavové pod obojí uradili, a základem svého vyznání náboženského učinili.

c) Od r. 1434. do 1442. působili obětavě administratori *Jan z Dubé*, děkan u sv. Víta, a kanovník *Šimon z Nymburku*. Za jich vlády biskup a papežský legát *Filibert Kostnický*, po nějaký čas i předseda sněmu basilejského, velice se přičinil o uzavření tak zvaných „basilejských kompaktat“, na jichž základě přijetí odpadlých Čechů zpět do Církve možným se stalo.

Filibert přibyl do Prahy poprvé r. 1433. jakožto náčelník poslanectví sněmu basilejského, a jal se ihned tehdy vypo-máhati úkony, jež jen biskupům konati přísluší; zejména

¹⁾ Srovnej § 14, 9.

biřmováním a udílením svěcení kněžstva. Dále byl hlavním prostředníkem mezi sněmem basilejským, a českými pány pod obojí.

Úplného usmíření Filibert ale docílit nemohl, poněvadž Čechové žádali za stvrzení Jana Rokycany za biskupa, kterého ale ani papež, a ovšem ani sněm uznati nechtěli.

Pře s kališníky postoupila až potud, že k naléhání výstředníků císař Sigmund r. 1437. dopustil, aby si *ku duchovnímu vedení utrakvistů*, zvolili mistra *Křižanu z Prachatic za zvláštního administratora*, jenž by ná administratořích, od kapitoly svatovítské ku vedení přijímajících pod jednou způsobou čili katolíků ustanovených, úplně nezávislým byl, a i svou konsistoř měl.

Filibert zemřel L. P. 1439, a byl v pražském velechrámu pohřben.

Po smrti jeho světivali pak v Čechách na kněze sousední biskupové: z Olomouce, Řezna, Pasova, Míšně a Naumburku.

Zatím odstěhovali se l. P. 1436. u příležitosti, když král Sigmund slavný vjezd do Prahy slavil, kanovníci svatovítští za vedení Jana z Dubé zpět do Prahy, a arcidiecesi na dále odtud spravovali.

V té době počali se i rozprchlí řeholníci do svých klášterů vraceti, a zakládali i kláštery nové.

Utrakvisté ale pod svou konsistoří, a za nalehání Jana Rokycany, počali se Církvi vždy více odcizovati, a papežům láti, až na *sněmu kutnohorském* 4. října 1441. tak zvanou „utrakvistickou církev“ založili, a Rokycanu za svého náčelníka zvolili. Zatím zemřel Jan z Dubé r. 1442.

d) Roku 1442. zvolili kanovníci svatovítští ku pomoci zbylého administratora Šimona z Nymburku ještě spolubratra svého, *Jiřího z Prahy*, kteřížto oba pak Církev v Čechách spravovali až do r. 1446.

Po úmrtí Jiřího z Prahy nastoupil pak na místo jeho *Prokop z Kladrub*, učený i opatrný kapitolní děkan svatovítský, jenž se Šimonem z Nymburku administroval do r. 1448.

Toho času zvolen za náčelníka utrakvistů opatrný i rázný *Jiří z Poděbrad*, jenž jal se přičiňovati o uklizení sporů, jež zavdávaly podnět ku krvavým bojům v zemi. Týž zmocniv se dne 3. září 1448. Prahy, učinil ji hlavou utrakvistů, tak že kapitola svatovítská i administratoři její byli zase nuceni, do

Plzně se utéci. V té době staříčký administrator Šimon z Nymburku se světem se rozžehnal.

e) Od roku 1448. do r. 1453. vládl Církvi v Čechách zbylý statečný administrator Prokop z Kladrub, a sice z Plzně.

Za jeho doby počali utrakvisté v Praze nejvyšší úřady osazovati svými přívrženci, povolali Jana Rokycanu do Prahy, a odevzdali vysoké školy stranníkům svým. Oproti nim spojili se zase katolíci *ve Strakonících* za vedení *Oldřicha z Jindřichova Hradce*, a tak rozmohly se brzo krvavé rozbroje po celé zemi.

V těch přálo štěstí válečné Jiřímu z Poděbrad tolik, že ho většina pánů českých z jara r. 1451. zvolila za *vladaře čili správce země*, poněvadž pravý dědic koruny české Ladislav byl tehdy teprve dvanáctiletý.

Od téhož roku 1451. pokoušel se o usmíření v Čechách proslavený kardinál *Mikoláš Kusanský*; po něm biskup *Aeneáš Silvius*, jenž později papežem se stal, a jméno Pius II. přijal. Ale všechny jich pokusy byly marnými, poněvadž Jiří z Poděbrad ve srozumění s utrakvisty na tom stál, aby papež Rokycanu za arcibiskupa stvrdil; a smysl kompaktat přijal takový, jaký jemu utrakvisté podkládali; čehož ale papež, jakožto strážce víry i práv Církve, učiniti nemohl.

Když tedy Rokycana stvrzení od papeže dodělati se nemohl: pokusili se utrakvisté docela i na to, aby se spojili *s rozkolníky v Cařihradu!* Když ale Turci dne 29. května L. P. 1453. města toho dobyli: sesula se tak celá stará říše řecká, a zároveň i naděje utrakvistů českých na podporu její.

Pro vrácení se pobloudilých do ovčince Kristova působil té doby nejvydatněji světec *Jan Kapistrán*. Týž kázal toliko latinsky; a teprve po jeho kázání vykládali tlumočníci smysl slov jeho posluchačům, latiny neznalým. A přece byl výsledek jeho kázání tak veliký: že denně 20 až 30, ba někdy i 60 tisíc posluchačů kazatelnu jeho obkličovalo, a tisícové na pokání se dávali. Kázal ve Vídni, pak v Olomouci a ve Znojmu. Dne 15. října 1451. přibyl do Čech, a počal kázati v Krumlově, pak v Plzni. Roku 1452. kázal v Chebu a Mostu. V krátku odpřisáhlo 11 tisíc husitů bludy své v ruce světcovy, a mezi těmi byli i četní páni stavu duchovního i světského.

I počali se kališníci čili utrakvisté obávati, že by se snad v brzku celá strana jejich rozpadla, když by bylo svatému Janu dovoleno, po celé zemi kázati. Neboť dokazoval, že toliko v Církvi římsko-katolické jest pravé učení Kristovo;

a že jen ona ukazuje pravou cestu ku spasení, čili že ona jest samospasitelnou.

Aby se tedy Čechové do Církvě katolické nevraceli: vydal Jiří z Poděbrad přísný zákaz, aby Jan Kapistran v zemi trpěn nebyl. Na ten zákaz světec skutečně ze země české odešel, a v ustavičném horlení pro čest Boží se stravuje, zemřel r. 1456. při oblehání Bělehradu.

Dne 28. října 1453. měl býti mladý král Ladislav korunován, a za příčinou tou byla kapitola svatovítská z Plzně zpět do Prahy povolána. Ale prve než se korunovace uskutečnila, administrator Prokop skončil.

f) Od roku 1453. do r. 1460. byl administrátorem *Václav z Krumlova*, kapitolní děkan svatovítský. Týž přibyl s kanovníky svými ku korunovaci do Prahy. Po korunovaci ukazoval se král katolíkům příznivým, tak že mnohé ztracené statky zpět obdrželi. Jiří z Poděbrad ale, jenž posud „jménem krále“ vládl, byl zase příznivcem utrakvistů, ač jeden i druhý sporům se vyhýbali.

Rokycana vida, že stvrzení papežského neobdrží, aby arcibiskupem byl: počal tehdy jakožto kazatel u Matky Boží před Týnem proti papeži i Církvě římské tím rozhodněji vystupovati. Také se přiklonil ku „českým bratřím“, a přimluvou svou toho zmohl, že r. 1457. směli se usaditi v *Kunwaldě* při českomoravských hranicích.¹⁾

Byli ale „čeští bratři“ zbylí přívrženci učení starých táboritů, kteří, když město Tábor bylo r. 1453. Jiřím z Poděbrad donuceno ku kališníkům čili utrakvistům jeho se přidati: podrobili se nechtěli; ale blouznění svému se odevzdávající, tu po různu, tu ve skupinách potajmu bohoslužbu svou dále konali. Poněvadž neměli více společného střediska, jako dříve v Táboře, počali se mezi sebou různiti, a rozličná „bratrstva“ tvořiti. Tak stalo se zejména v Čechách: ve Vilémově, v Divišově, v Mladé Boleslavi, ve Vítanovicích, v Žatci, v Kolíně, v Brandýse nad Orlicí, v Litomyšli; a na Moravě v Přerově a v Tovačově.

„Bratři“ učili, že mocnosti světské nemají se míchati do věcí víry; že majetek a společenské postavení nesmí nikomu býti příčinou, aby se nad jiné povznášel; že přísaha jest výmyslem ďábelským; že každé účastenství při válce jest hříchem; že stav panský rovněž jako duchovenský při katolicích nebo kališnicích jsou zavržení hodnými.

¹⁾ Srovn. § 14., 10, § 57, 1.

Poněvadž vrchnosti světské je pronásledovaly: ukrývali se „bratří“ po lesích, až se jim mistr Jan Rokycana a synovec jeho Řehoř o společný domov v *Kunwaldě* postarali; a odtud pak dle toho, zdali v Čechách či na Moravě se rozšiřovali, „čeští“ neb „moravští bratři“ slouli. ¹⁾

V té době náhle zemřel král Ladislav, sotva devatenáctiletý; a páni čeští z obojí strany zvolili si dne 2. března r. 1458. za krále *Jiřího z Poděbrad*. Týž byl pak dne 7. května na to slavnostně korunován, když byl dříve dne 6. května *na evangelium přísahu složil*, že bude papeže jako ostatní katoličtí panovníci poslušen; že bude katolické náboženství chrániti; a že bude o to péči míti, aby český lid od bludů a kacířství odvrátil, a zpět do Církve přivedl.

O kompaktatech a kalichu v přísaze Jiříkově z úmyslu řeči nebylo; ale on sám kališníkům potajmu přislíbil, že při nich věrně vytrvá. Proto, když pak administrator Václav z Krumlova chtěl se v duchovní správu také nad těmi kališníky uvázati, kteří v jednotě Církve katolické býti chtěli: vymlouval se mu král, že toho dopustiti nemůže, poněvadž i kališníkům chrániti se zavázal; a toliko proti „bludařům“, totiž proti „českým bratřím“ nastupovati přislíbil! I ponechal Jiří Rokycanu i na dále administrátorem kališníků jako dříve.

Zatím Václav z Krumlova náhle zemřel, otráven prý od protivníků svých, kteří s jeho horlivostí o povznesení Církve v Čechách srovnávají se nechtěli.

g) Po krátké administraci *Mikoláše z Krumlova*, znamenitého znatele církevního práva, počali administrovati kapitální děkan *Hilar z Litoměřic* a *Jan Šymánek z Krumlova*; a vládli od r. 1461. do r. 1468.

V té době zrušil Pius II. výsady kompaktat, jež tolik příčin ku steskům působily, docela. Na to zanechal Jiří své posavadní obojetnosti, a stal se zase celým zastancem kališníků; ba vyslance papežského, jenž ho rušením korunovační přísahy vinil: vsadil do žaláře, a duchovenstvu přísně nakázal, aby kompaktaty zachovávalo. Administrator Hilar jemu ale neohroženě prohlásil, že katolíci kompaktat nikdy nepotřebovali, aniž potřebovati budou, aby mír zachovali.

Napotom snažil se král Jiří svolati sjezd knížat, jenž měl papeže posavadního vedení křesťanských mocností zbaviti; a proto byl dne 15. června 1464. do Říma obeslán, aby se tam ku zodpovídání se z kacířství během 180 dnů do-

¹⁾ Srovn. § 14., 10.

stavil. A poněvadž Jiří ani k opětnému vyzvání se nedostavil: byl dne 23. prosince 1466. slavnostně z Církve vyobcován. A s vyobcováním tím spojen byl i zákaz, by na dále nad lidem křesťanským vládl.

Za těch poměrů viděl se administrator Hilar nucena, z Prahy opět do Plzně se uchýliti; a odtud snažil se pak neohroženě rozkazům papežským patřičnou váhu zjednávat. V plném boji oproti nepřátelům jednoty Církve zemřel r. 1468.

h) Od roku 1469. do 1483. byli administratory: probošt *Hanuš z Kolovrat, zároveň s Janem Šymánkem z Krumlova*, jenž se stal po Hilarovi kapitolským děkanem.

Hanuš vyřizoval nejdůležitější záležitosti církevní ze svého pevného hradu Zbirochu čili Zbirovu, jsa věrným nástupcem neohroženého Hilara. Proto hledal Jiří opětně smíření s Římem, a usmíření osobně i došel: když zastihla ho smrt dne 22. března 1471. Nepokojný Jan Rokycana, chránělec jeho, zemřel krátce před ním, dne 22. února 1471.

Po smrti krále Jiřího hleděl zvolený král *Vladislav*, Polák a upřímný katolík, příkoří od kališníků katolíkům činěných umírňovati, anebo docela zmařiti; za to ale rozzuřili se kališníci tím více, a ujednali v Praze krvavé vzpoury, jaké bývaly za dob starších husitů.

V těchto smutných dobách zemřel administrator Hanuš, v předvečer sv. Václava r. 1483. Po dlouhých hádkách a bojích vydán pak po společné úradě krále a panstva v březnu r. 1485. zákon, dle něhož pod přísnými pokutami bylo zakázáno, *aby kdo komu pro jeho náboženství ubližoval*. Ale ani zákon tento pro neústupnost pánů a slabou moc králova mnoho nepomáhal.

i) Od roku 1483. do 1498. administroval probošt *Pavel Souček* za pomoci ještě jiných. Za něho prokazal král Vladislav katolíkům mnoho dobrodiní; ale i „čeští a moravští bratři“ velice se zmohli, tak že asi tři neb čtyry sta osad svých založili, a v Mladé Boleslavi hlavní své sídlo stanovili.

Za to *hynulo kališnictví*, poněvadž lepší členové utrakvismu ku katolíkům se přidali; odpůrci Církve katolické ale počali se spíše přidávat ku bratřím, kteří tvrdili, že ani kněží ani biskupů třeba není. Učení to zamlouvalo se ale zbylým kališníkům proto, poněvadž jim žádný katolický biskup kněze svítiti nesměl, a oni je tedy marně ku bohoslužbě své shledávali.

Utrakvisté stáli pod vlastními administratory od r. 1437. až do r. 1621., kdy konečně po bitvě bělohorské po stálém odbočování od Církve posléze *s luterany úplně splynuli!*

k) V době, kdy Lutr počal veřejnou vzpouru proti Církvi katolické hlásati, aby se zbavil nenáviděného jha, jež mu lehkomyšlně přijatý stav mnišský a kněžský působily: administroval v Čechách *Jan Žák*, kapitolní probošt v Litoměřicích a kanovník v Praze, muž velice učený a obratný.

Za něho zemřel horlivý zastance katolíků, a štědrý příznivec kostelů i klášterů, král Vladislav, dne 13. března r. 1516., zanechav trůn český synu *Ludvíkovi*, teprve desítiletému.

Za Ludvíka počali kališníci, jakožto správci nezletilého krále, po svém způsobu opět lid i na víru obracet, i čím dále tím více *porobovati*. Jakožto patronové kostelů a far statky zádušní pobrali, tak že duchovní byli na jich milost odkázáni. Také po své chuti nepohodlné faráře vyháněli, nové přijímali, anebo jako služebníky své vypovídali.

Pražští administratoři měli ovšem duchovenstvo chrániti; ale že pánové katoličtí byli na sněmu v menšině, neměl katolický administrator *Žák* k tomu důstatečné moci zevnější. Administratoři kališníků byli ale pouhými stvůrami kališnických pánů, kteří s nimi podobně, jako s faráři na patronátech svých zacházeli: totiž po chuti své je sesazovali, nebo zase dosazovali. Takto závislí administratoři nemohli pak ovšem zvůli pánů svých se opírat!

Když za těchto poměrů Lutr veškerý stav duchovní zavrhovati a hanobiti začal: přijímali učení takové s ochotou zbylí kališníci, jimž se duchovních nedostávalo; a počali na fary dosazovati místo kněží již jen pouhé nesvěcené kazately, zejména v pohraničných místech v Čechách proti Sasku.

Lutr dozvědév se, kterak učení jeho mezi dědici Husovy vzpoury ¹⁾ příznivé půdy nachází: počal si s přátely svými v Čechách čile dopisovati, a úmyslů jejich utvrzovati. R. 1523. poslal jim docela bývalého faráře litoměřického *Huvla Caheru*, aby jich přemluvil, by od Církve na dobro odpadli, a kněží katolických více netrpěli. Pokud by lid na ten nový pořádek nezvykl, doporučil jim *Caheru* za administratora, jenž by nové duchovní ustanovoval, a i příkladem svým při kostele u Matky Boží před Týnem působil. Avšak proti novému po-

¹⁾ Srovnej § 26, 8.

řádku vzniklá v Praze vzpoura přiměla Caheru, že brzo obrátil!

V těchto těžkých dobách zastával administrator Žák úřad svůj věrně, a snažil se zachovati, co se zachovati dalo, nedávaje se odstrašiti ani svízely ani urážkami nejrozmanitějšími! Úřadu svého se zřekl r. 1525, a potom blahodárně působil v Litoměřicích, zemřel tam dne 30. dubna 1543.

l) Od r. 1525. až do 1542. řídil osudy Církve v Čechách *Arnošt ze Schleiniců*, vysoce vzdělaný a mocný probošt svatovítský.

Za něho utonul, na útěku po nešťastné bitvě, král Ludvík v bařinách u Moháče v Uhrách, a po mnohých slibech i darech konečně zvolen byl za krále *arcivévodu Ferdinand rakouský*, jenž od února roku 1527. sídlem svým učinil Prahu, a administratoru Arnoštovi úplnou důvěru věnoval. Proto mohl týž ještě za pomoci statečných pomocníků, jako *Mikuláše Housky a Jana Fabri*, bludům Lutrovým statečně odpírati.

Příčiněním Arnoštovým se stalo, že král, maje ovšem ruce vázané slibem, že kompaktata zachovávatí bude: hlavně na statecích koruny a v královských městech luteranství mocné meze kladl, a zemským úředníkům nařizoval, aby katolického administratora v konání úřadu jeho všemožně podporovali. Také od Lutra vyslaného štváče Caheru ze země vypudil.

Avšak na statecích pánů, dříve kališníků, nyní luteránů, počalo se *bludařství zmáhati*, poněvadž páni s dychtivostí sahali po statecích duchovenských a zádušních, jež jim Lutr prikazoval; duchovní tak bezmocnými činili, a nepodajné vyháněli. Ba když král Ferdinand musel v Uhrách proti Turkům bojovati: luteránští pánové zvolili si nového administratora; a přes odbor pánů, kteří kališníky zůstali: sestavili tak zvané „*české vyznání víry*“ neboli „*českou konfesi*“ a žádali na králi, aby jim povolil zvoliti si zvláštního biskupa, ovšem luterána, čemuž se ale král rázně opřel.

Administrator Arnošt v těžkých těch dobách věrně plnil úřad svůj, až vysílen i usouzen r. 1542. ho složil. Zemřel v zátiší 6. února 1548., a pohřben byl ve Šluknově.

m) Od r. 1542. do 1553. administrovali *Valentin Jan ze Stříbra*, znamenitý mistr svobodných umění, a *Jan z Puchova*, výtečný kazatel i spisovatel; oba členové svatovítské kapitoly.

I těm věnoval král Ferdinand úplnou důvěru. Za jich doby podnikli luteránští páni, ve Šmalkaldenách spojení, boj

proti císaři Karlu, bratru Ferdinandovu ¹⁾ A tu i českým luteránům narostl hřebínek; i vzbouřivše se proti Ferdinandovi, chtěli ho trůnu zbaviti, a kurfirsta saského Bedřicha, jenž Lutra ochraňoval, českým králem učiniti. K tomu cíli shromáždili již vojsko blíže pomezí saského, u Pečova. Když ale císař nad odbojníky u Mühlbergu na Labi dne 24. dubna roku 1547. skvěle zvítězil: schlíply naděje i odbojníkům v Čechách, tak že krále za odpuštění prosili.

Ferdinand sice až na malé výminky odpustil: ale za to ztratila mnohá města výsady i statky své, jež moc královskou obmezovaly, tak že napotom mohl král mnohem neobmezeněji Církve i královských práv svých se ujímati.

I počal král moci své užívati k tomu, aby jednotu u víře v Čechách obnovil. Nejdříve nastoupil proti českým bratřím, a přinutil jich, zemi opustiti. Pak dolehal na to, aby nsvěcení a ženatí duchovníci, kteří se byli na místa katolických farářů vetřeli, nebo od odpadlých panů usazeni byli, odstraněni byli. A aby katolickou stranu oproti odbojníkům posílil: povolal do Čech *jesuity*, jimž odevzdal universitu, kde posud hnízdo vši vzpoury bylo; a nařídil, aby jakožto misionáři všude lid o pravé víře křesťanské poučovali.

Zároveň administratori krále opětně nutkali, aby se postaral o *znovu osazení osiřelého stolce arcibiskupského*, by stádece Kristovo v Čechách mělo také skutečného vrchního pastýře i vůdce svého.

n) Podobně působil na krále i poslední administrator *Jindřich Skribonius* (Písecký), doktor práv, zvaný „orakul kapitoly svatovítské“, a po 12 roků zpovědník královnin.

Týž uvedl blahoslaveného *Petra Kanisia* s dvanácti bratry r. 1556. do Prahy ²⁾ do kolleje u sv. Klimenta; a k jeho radám postaral se král o výživu jich a chovanců jejich. V brzku povstaly *jesuitské kolleje*, blahodárně působící, v Jindřichovu Hradci, Krumlově, Třeboni, Chomutově, Kladsku. Jesuité kázali ohnivě, služby Boží konali s velikou nádherou, vyučovali mládež vzorně, obnovili slávu poutních míst, a nesčíslných pobloudilců zpět do Církve uvedli.

Za pomoci jesuitů zřízen i *kněžský seminář*, aby v něm dorost duchovenstva, tolik potřebný, vzděláván býti mohl; a aby nemuseli do správy duchovní přibírání býti duchovní cizí lecjakýchs mravů. A administrator Jindřich všemožně snahy

¹⁾ Srovn. § 57, 3.

²⁾ Srovn. § 57, 3.

jich u krále podporoval, a poukazoval k zauklému zboží církevnímu, z něhož by seminář vydržován býti mohl.

Rovněž pracoval Skribonius se vším úsilím na *znovu osazení stolce arcibiskupského*, jehož statky byly rozmrhány; až král Ferdinand se zavázal, že novému arcibiskupovi bude se z královské komory vypláceti ročně 6000 kop grošů pro jeho osobu, a 8000 kop grošů pro rozmnožení duchovenstva, a pro potřeby velechrámu. A tak se stalo, že konečně po jedno sto čtyřicetiletém osíření dosedl na stolec svatého Vojtěcha v Praze *nový arcibiskup, dne 5. září 1561.*

* *

Administratoři s kapitolou svatovítskou věrně plnili úkoly své v těžkých těch dobách, a zasloužili si svůj nynější čestný titul „vždy věrné kapitoly“, ježto nikdo z nich ani násilím ani sliby od Církve katolické odvrátiti se nedal!

b) § 60 Reformace církevní za doby arcibiskupů.

I.

Prvním arcibiskupem pražským po dobách husitských jmenován byl *Antonín Brus z Mohelnice*, posud biskup vídeňský, když posavadní administrator Jindřich nižádným způsobem pohnouti se nedal, aby důstojnosti té přijal.

1. Antonín Brus byl již dříve, než se arcibiskupem pražským stal, mužem vysoce váženým pro svou učenost, zbožnost a pro Boha horlivost.

Antonín Brus narodil se v Mohelnici na Moravě, z rodu občanského, dne 13. února 1518. Po dokonáních studiích vstoupil v Praze do řádu křižovníků s červenou hvězdou, a tam i na kněze jest vysvěcen. Když L. P. 1543. Turci začali válku proti císaři Ferdinandovi, přihlásil se Brus i přijat byl jakožto vojenský kazatel ku vojsku císařskému. I zastával úřad svůj s velikou horlivostí, tak že sám císař na něho byl upozorněn.

Když s Turkem učiněno jest příměří: stal se Brus farářem na faře křižovnické v Chebu, kdež zase neunaveně horlil proti vtírajícím se tam bludům luteránským. Pro své výtečné vlastnosti zvolen byl roku 1553. od spolubratří svých za velmistra řádu křižovnického.

Když se válka s Turkem obnovila, učinil císař Brusa svým tajným radou, a zároveň předním kazatelem všeho vojska do boje táhnoucího. Císař pozoruje jeho apoštolského horlení, učinil ho také svým vlastním zpovědníkem, ano jmenoval jej roku 1558. i biskupem vídeňským, v kteréžto důstojnosti papež ho potvrdil. A naděje se do Brusa, že by on mohl náboženských rozmíšek v Čechách urovnati, jmenoval jej císař dne 5. října 1561. arcibiskupem pražským.

2. Jakožto arcibiskup pražský odebral se Brus v lednu roku 1562. ku sněmu církevnímu, v Tridentu konanému, jsa tam zároveň pověřen jakožto *vyslanec císařův*. I zúčastnil se tam pilně rokování, zvláště v jednání o kázni duchovenstva i lidu; dále o otázce, má-li se v zemích císařských povolití přijímání pod obojí. aby se bludaři s Církví spíše smířili. Teprve v lednu r. 1564., když byl svou nezaviněnou tiseň peněžní překonal, vrátil se Brus do Prahy, aby vlády rozsáhlé diecése své osobně se ujal.

Ku žádosti císaře Ferdinanda dovolil papež Pius IV. břevem ze dne 17. dubna 1564., *aby v Čechách i na Moravě, a v některých zemích německých smělo byti podáváno svaté přijímání pod obojí způsobou*; avšak dovolení to nepřivedlo národa českého více ku svornosti u věcech víry, pročež také roku 1622. bylo za zrušené prohlášeno.

Že zavedení přijímání pod obojí způsobou s cílem se minulo, dlužno přičítati hlavně té nešťastné okolnosti, že císař Ferdinand, upřímný horlитель pro sjednocení Církve, dne 25. července 1564. se světem se rozloučil, a dědic a syn jeho císař *Maxmilian* pravověrnému a ráznému otci svému nikterak se nepodobal.

3. *Maxmilian* dopouštěl, že přese všechny záповědi arcibiskupovy kališníci přece stále i nemluvňatům nejsvětější Svátost udíleli; svátostní zpovědi pohrdali; vyznání víry dle učení sněmu tridentského nepřipouštěli; biskupovi poslušnosti vůbec odpírali, a takto poněáhu úplně k protestantismu se přichylovali.

Za to zase *zpečoval se arcibiskup*, takovéto neposlušné čekatele stavu kněžského světiti. Kališníci ale, na místě aby se apoštolské moci arcibiskupově podvolili, ustanovovali na fary duchovníky nesvěcené, anebo jen od luteránů doporučené, jež s rodinami svými velikých poboršení lidu činili.

Abyste si to s protestanty nezkažil, *Maxmilian Antonínovi* ve *visitování* arcidiecese všemožně překážel a nedopouštěl mu, aby směl svolati *synodu* čili duchovní sněm kněžstva

svého, jak sněm tridentský nařizoval, ač horlivý otec jeho Ferdinand sám se o to zasazoval, aby na sněmu pražském ustanovení sněmu tridentského byla řádně prohlášena a v život uvedena.

Arcibiskup, nesměje veškerého duchovenstva kolem sebe shromáždit, svolával duchovní aspoň podle jednotlivých obvodů ku schůzím, jimž se *konvokace* říkalo; a v těch buď sám předsedal a ku zachovávaní nálezů tridentských vybízel: anebo dal se zastupovati svými důvěrníky. Konvokace ty staly se jako veřejnou stolicí soudnou nad mravy duchovenstva. Také *semináře*, čili vychovávacího ústavu pro kněze, nemohl Antonín přese všechny námahy své zříditi, jak sněm tridentský velel: poněvadž panstvo, Církvi nepřátelské, pokaždé žádosti jeho na odpor se postavilo.

Císař Maxmilian postavení arcibiskupova tím více znesnadnil, když roku 1575. *i volné vyznávání náboženství protestantského připustil.*

Brzo na to, dne 12. října roku 1576. císař skonal, před smrtí s Církví se smířiv; avšak neblahé semeno chování jeho přineslo neblahého ovoce, zejména že nástupce a syn jeho, *císař Rudolf II.*, byl sice katolíkem z přesvědčení, ale k rozhodným činům, jakých na obhájení pravé víry Kristovy v zemích jeho bylo třeba, úplně nedostatečným! Staral se o vládu svých zemí vůbec pokud možná nejméně!

4. Arcibiskup Brus byl pravou ozdobou prestolu sv. Vojtěcha. Ač téměř stále postonával, a zejména pakostníci mnoho trápen býval: přece snažil se s neunavenou pílí i na odvrácení bludného učení, i na rozsévání pravé nauky Spasitelovy, i na křesťanských mravech pracovati, libuje si všude a vždy býti nestranným a spravedlivým ku jednomu každému!

Poněvadž vysoké učení pražské klonilo se tehdy k luteranství: přiměl arcibiskup prosbami svými císaře Ferdinanda k tomu, že r. 1562. zřídil pro učení boboslovné a filosofii zvláštní *akademii u sv. Klimenta* v Praze, zvanou *klimentinskou* nebo *ferdinandskou*; a svěřil ji věhlasným učitelům z řádů sv. Ignáce z Loyoly, jež pak v snahách jejich na oživení víry katolické všemožně podporoval!

Taktéž přál Brus zdárnému vyvíjení se *umění i ostatních věd*, a kde mohl, umělce i učence podporoval, tu hmotnou pomocí, tu přímluvou. Začasté posílal schopné jinochy také do Italie, aby se tam ve vědách dokonale vzdělali.

I hmotného prospěchu země si hleděl, ujímaje se vřele zejména pěstování vinic a hedvábnictví.

Ač tedy arcibiskup Brus po sobě mnohé dílo nedokonaným zanechatí musel: činil nicméně pro výchovu kněžstva a řádnou kázeň mezi ním, i pro blaho věřících za těch zlých časů tolik, že v pravdě *reformatorem vlasti naší nazýván býti může.*

Arcibiskup Antonín Brus zesnul v Pánu dne 28. srpna r. 1580., udolán bolestmi tělesnými i útrapami duševními. Tělo jeho bylo dne 2. září na to ve velechrámu sv. Víta, v kapli patrona jeho křestního, slavnostně k budoucímu vzkříšení uloženo. Po úmrtí jeho dosedl na uprázdužený stolec jeho Martin Medek.

II.

1. **Martin Medek** byl rodákem Brusovým, Moravanem z Mohelnice. Narodil se roku 1538., studoval v Olomouci, stal se křižovníkem, knězem, dvorním kaplanem Brusovým; pak farářem v Příboru, později kanovníkem v Brač, posléze proboštem v Peltenbergu u Znojma. Po smrti arcibiskupa Brusa, jenž byl zároveň generalem křižovníků, zvolen byl Medek za jeho nástupce, na prestolu i generala řádu i arcibiskupa. Na biskupa vysvěcen byl dne 8. října 1581.

Jako předchůdce arcibiskupa Martina, tak i on sám ujímal se v obvodu svém s velikou horlivostí a opatrností *práv Cirkve* katolické oproti bludařům; a vší mocí se tomu bránil, aby na místě řádných kněží fary luteranskými kazateli osazovány byly. Taktéž snažil se *kostely i kláštery*, v bouřích minulých poškozené, opět obnoviti, aby potřebám lidu katolického vyhovovati mohly.

Aby bludaři nekázni mezi duchovenstvem se nevymlouvali, že v bludech svých zůstávají: s přísností sice, ale i se spravedlností káral pobloudilé kněze světské i řeholní. A aby z nouze o duchovní leckohos a odkudkoli v duchovní správě ustanoviti nemusel: snažil se i on o zřízení *semináře*, čili ústavu pro řádné vzdělání i vychování duchovenstva, ač i on vyplnění přání svého se nedočkal.

2. Že šlechtných záměrů svých, ku duchovnímu obrození v Čechách, čili ku *pravé reformaci* směřujících, provésti nemohl: v tom jemu na překážku byla hlavně *bezmezná nedbalost a netečnost císaře a krále Rudolfa*. Protestantští patronové vyháněli řádně ustanovené faráře katolické, a dosazovali na jich místa lidi po své chuti, anebo kněze k odpadnutí od víry katolické nutili. Bohužel, že našlo se i dosti jidášů mezi apoštoly, kteří nemajíce hlubšího vzdělání boho-

vědného, pro pozemské živobytní víry katolické se zříkali. Mezi nimi byli zvláště mniši, kteří pro bídu, v klášteřích panující, rádi s řehole sbíhali.

Arcibiskup Martin, své vlastní hmotné moci nemaje, kterou by přechmatům odpadlých pánů brániti, a lid proti novotám se vzpouzející chrániti mohl: nepřestával vésti si stížnosti u císaře; avšak stížnosti ty zůstávaly obyčejně nepovšimnuty. A přišel-li přece nějaký zákaz násilí, na katolických činěného: hleděli ho císařští hejtmani zase oslabiti, anebo si ho vůbec ani nevšimli: poněvadž sami po většině k novému učení nachýleni byli.

3. Útěchou bylo arcibiskupovi horlivé i pozebnané působení jezuitů, kteří počali mezi lidem urozeným i obecným veliké obliby nacházeti. Ti vystavěli z darů rozličné stanice po Čechách, zejména v Krumlově, Třeboni, Chomutově, odkud do celého vřkolí jakožto učitelé, kazatelé, zpovědníci blahodárně působili.

Poněvadž klášter benediktinů na Sázavě byl tehdy opuštěn: kázal arcibiskup tělo svatého Prokopa roku 1584. odtud vyzvednouti, a v kostele Všech Svatých na hradě pražském ve zvláštním oltáři k úctě věřících znovu uložit.

Pro rodiště své založil špitál pro chudé, jenž posud blahodárně působí.

Arcibiskup Medek postaral se roku 1582. v Čechách také o zavedení opraveného kalendáře papeže Řehoře čili gregoriánského, jehož posud užíváme.

Po četných bojích v úřadu svém, a po bolestné nemoci zemřel arcibiskup Medek o Hromnicích L. P. 1590., a byl po boku svého předchůdce ve velehrámu v Praze pohřben.

Muže tohoto zdobila horlivost v pravdě apoštolská, jež jemu umožnila i za trudných poměrů vážnost Církvě v Čechách zachovati, a aspoň u značné části obyvatelů země české platnost zákonům jejím zjednat. I zasluhuje toho tedy arcibiskup Medek, aby čítán byl mezi nejzasloužilejší biskupy země české, a pravé reformatory její, ač jen po málo let duchovní vládu v ní vykonávati mohl.

III.

1. Po smrti arcibiskupa Medka zasedl na místo jeho, po dvouletém mezivládí, Zbyněk II., Berka z Dubé a Lípy, člen nejbohatšího rodu šlechtického v Čechách. Narodil se roku 1551.; studie vykonal v Olomouci a v Krakově, kdež

i knězem se stal. Již za času arcibiskupa Antonína Brusa vynikal mezi českým duchovenstvem i pro svůj vznešený rod, i pro svou učenost a ušlechtilost tak, že více kapitol si přálo, míti jej za člena svého, a také si ho zvolily za kanovníka nebo probošta. Byl doktorem v bohosloví na vysokých školách v Krakově a Ingolštadu.

Roku 1583. stal se administrátorem biskupství v Řezně, a úřad svůj s velikou pochvalou zastával. Proto postaral se císař Rudolf o to, aby byl Zbyněk zvolen za velmistra řádu křižovnického v Praze, aby měl důstatečných důchodů jakožto arcibiskup; načez jej dne 14. prosince 1592. jmenoval arcibiskupem pražským, kteréžto jmenování papež Klement VIII. dne 22. května r. 1593. potvrdil. Svěcení na biskupa přijal Zbyněk dne 10. října r. 1593. od papežského legata Cesara Speciani.

2. Arcibiskup Zbyněk zasáhl mocněji v náboženské poměry v Čechách, než jak možným bylo oběma předchůdcům jeho, zejména že měl velikou oporu v mocném rodu svém. Císař Rudolf odevzdal jemu hned po jeho ustanovení právo, aby duchovní obroči na všech statcích královských duchovními svými volně osazovati mohl. A Zbyněk práva toho věrně užívaje, jal se všude na panstvích, koruně patřících, *na místě kališníků ustanovovati řádné kněze katolické.*

A když jemu císař Rudolf také právomoc nad konsistoří pod obojí byl odevzdal: posavadní *administrator Fabian Rezek* i s velikým počtem svého duchovenstva veřejně se r. 1593 do jednoty s Církví katolickou navrátili. Dle příkladu toho a také působením jesuitů, i mnozí katoličtí páni nadale kališnických duchovních na fary nepřijímali, ano vzpoury proti katolickým duchovním i mocí potírali.

Další pole ku nápravě čili reformaci otevřelo se Zbyňkovi, když jemu císař r. 1599. odevzdal *censuru nad knihami*, čili právo: aby skrze zřizence své každou knihu dříve prozkoumal, nežli by do tisku dána býti směla. Volné tištění knih bylo rozšiřování bludných nauk luteranských, kalvinských i bratrských posud velice napomáhalo. Proto snažil se Zbyněk censurou svou hroznému proudu tomu stavěti bráze.

K ruce byli Zbyňkovi netoliko jesuité, ale i *kapucíni*, kteří k jeho snahám dne 13. listopadu 1599. poprvé v Čechách, a sice na hradě pražském se byli usadili, a nejprísnějším zachováváním řeholních pravidel svých, a horlivým kázáním svým k nápravě mravů lidu českého přispívali.

Zbyněk užil konečně prostředku, ku reformaci právě nad jiné výdatného, jehož předchůdcové marně se domáhali:

an o slavnosti svatého Václava, L. P. 1605. v kapli své residence, kterou byl krátce před tím ze základu zbudoval, svolal proslavenou *synodu provincialní*, čili sněm veškerého duchovenstva sobě podřízeného; na tom ustanovení obecného sněmu tridentského beze vší ujmy slavně prohlásil, a v život jich uváděti příčně se zavázal. Do sněmu toho sešlo se přes 200 kněží, mezi nimi mnozí učenností proslulí.

Jestliže se přece ani tomuto muži apoštolskému nezdařilo, návrat celé země české do lůna Církve katolické způsobiti: nebylo ovšem vinou jeho, ale poměrů těch, že *nekatoličtí páni, vlastní střed a ohnisko všech bludů v Čechách*. spásitelným snahám arcipastýře svého hejvíce pro žádost statků pozemských odpírali; i na dále do vlády církevní svévolně se jemu vkládali; a on moci neměl, aby odporu jich pokořiti mohl. Ba ani sám císař, i kdyby byl chtěl, odpor pánů při tehdejších poměrech prekonati nemohl, až pak týž i v přímou revoluci se obrátil.

3. Pro své mocné a horlivé působení stál Zbyněk u veliké vážnosti i u papeže, i u svého panovníka, i u vrstevníků svých. Na důkaz té vážnosti povýšil císař Rudolf Zbyňka i všechny nástupce jeho r. 1603. na *knížata říšská*; a papež vyznamenal jej nejvyšší hodností církevní po papeži, jmenovav jej *kardinalem* římské Církve. Avšak prvé, než ho oznámení o této důstojnosti došlo: ducha Bohu poručil dne 6. března roku 1606., maje teprve 55 roků věku svého; načež tělesné pozůstatky jeho v rodinné hrobce Berků ve velechrámu svato-vítském s všemožnými poctami pohřbeny byly.

Arcibiskup Zbyněk II. zanechal po sobě pověst chvalnou, že svědomitě o lid svěřený pečoval; že řádnou kázeň mezi duchovenstvem světským i duchovním stále na zřeteli měl, a vším úsilím se jí domáhal; že bludům, mír země zžírajícím, všemožným způsobem odporoval, a o odstranění bludařských kazatelů neunaveně se přičiňoval: že residenci svou zvelebil a knihovnu nejznamenitějšími spisy obohatil; že také o vědecké i mravní vzdělání duchovenstva upřímnou péči měl; že ku papeži jako k otci, k císaři jako ku panovníku vždy věrnost nezlomenou zachovával; že opravdovým otcem chudiny býti se snažil; že ku každému, k domácím i k cizím, ku souvěrci i k jinak smýšlejícím, vždy přívětivost zachoval; že ku každému úslužným a laskavým býti se jevil, takto na jevo dáváje: že mu nejde o nic jiného, než o pravý duchovní i časný prospěch všech!

A takto měrou bohatou i arcibiskup Zbyněk II. *do řady pravých reformatorů v Čechách čítán býti zasluhuje!*

IV.

1. Již za půl roku po smrti Zbyňkové povolal císař Rudolf za nového arcibiskupa pražského kapitolního děkana v Pasově, svobodného pána Karla z Lamberku. Týž pocházel ze šlechtické rodiny štýrské, která si tehdy právě veliké zásluhy o dům císařský byla získala. Papež Pavel V. nového arcibiskupa stvrdil dne 14. května 1607., a nuntius čili vyslanec jeho, Antonín, biskup z Gaety, jej dne 7. října ve velechrámě sv. Víta slavně na biskupa vysvětil. Také byl arcibiskup Karel za velmistra řádu křížovnického zvolen.

2. Zvolení tohoto arcibiskupa bylo *neštěstím pro zemi*. Ne, že by nebyl měl Karel dobré vůle, vrchnopastýřský úřad řádně zastávati: ale poněvadž jsa stále nemocným, bídne na svém sídle v Oseku živořil; a tedy katolickým pánům i slabému císaři oporou býti nemohl, kdežto pro svůj původ jakožto cizozemec u pánů odbojných docela neoblíbeným byl!

Arcibiskup Karel sice se svým generálním vikářem, opatem strahovským *Lohelem* dle císařských výsad na královských statcích jen řádné kněze ustanovovali, i nad vydáváním knih bděli: ale nemohli tomu zabrániti, aby nespokojenci se nesdružovali, a převrat v zemi nepřipravovali!

Nespokojenost mezi protestanty českými kvasila ale vždy více, když se dozvěděli: kterak arcivévoda *Ferdinand*, jenž měl býti neženatého císaře Rudolfa nástupcem, ve Štýrsku vládná, odtud od r. 1600. všechny nekatolické kazately a učitelé vypudil; na místě nich všude katolické duchovní správce a učitelé ustanovil; a tak dokonalou *protireformaci katolickou zavedl*. I obávali se, že Ferdinand to samé, co učinil ve Štýrsku, budechtíti vykonati také v Čechách, když tu na trůn nastoupí. I připomínajíce si, co vyvzdorovali protestanté v Uhrách a v Německu, když se spojili: počali se i oni sdružovati, aby i bludům svým vrch v zemi zabezpečili, i moc královskou ve svůj prospěch omezili.

Výdatnou oporou zdál se jim býti vlastní bratr císaře Rudolfa *Matyáš*, který žádostí po koruně české puzen, již dne 1. února r. 1608. stavy uherské i rakouské kolem sebe sdružil, k nimž přidaly se později i stavy moravské a slezské. A o ty se podpíraje, přitáhl s vojskem do Čech, aby bratra ku sřeknutí se trůnu přinutil.¹⁾

Stavové čeští se sice tehdy k Matyaši veřejně nepřidali, ano slíbili, Rudolfovi věrnými zůstati; ale tak učinili teprve

¹⁾ Srovnej §. 57, 5.

tehdy: když se jim byl Rudolf zavázal, že požadavkům jich v příčině náboženství vyhová. Dne 25. června stalo se tedy usmíření mezi bratry v ten rozum, že Rudolf postoupí Matyaši všechny země, ale v Čechách že bude volně vládnouti sám.

Avšak když měl Rudolf dle přípovědi stavům odbojným volnost v náboženství a spolčování odevzdati: počal k výstrahám Zdenka *Lobkovice* váhati. Proto sešli se stavové na novoměstské radnici v Praze, proti všemu zemskému pořádku v plné zbroji, zvolili tu *direktorium čili říditelství země, ze 75 členů sestávající, a jali se najímati i vojsko, na obranu prý svého náboženství*. V této patrné vzpouře nevěděl si Rudolf pomoci jiné, nežli že konečně dne 9. června 1609. žádostem direktorů vyhověl, an jim tak zvaný *majestat* podepsal.

Dle této listiny nabyli ale všichni *protestantští páni, rytíři a královská města* toho práva, aby směli na *svém území* svobodně víru svou vyznávat, školy i kostely stavěti i osazovati, a konsistoř pod obojí i universitu dle svého smyslu si upravit. Ku opatrování těchto práv směli si protestantští stavové ze středu svého voliti stálý *výhor „obranců“ čili „defensorů“*, kteříž by stížnosti odstraňovali.

Z tohoto majestatu Rudolfova povstaly katolíkům nekonečné svízele, třenice, urážky, boje, jež konečně staly se zárodkem hrozné oné třicetileté války! Nebo protestanté počali tvrditi, že dle jejich náboženství statky koruny jsou statky země, a ne královy; a že tedy pro ně musí platiti tatáž svoboda, jakou zaručil Rudolf pouze královským městům. Taktéž tvrdili protestanté, že statky církevní nepatří arcibiskupovi a představeným církevním: nýbrž že jsou to statky zemské; a chtěli toho na arcibiskupu a opatech vynutiti, aby oni klidně k tomu přihlíželi, když by odbojníci na vlastních jejich statcích protestantské modlitebny stavěli, a luteranskými nebo kalvinskými kazateli osazovali!

Poněvadž Rudolf, vida ooco majestatu svého, chtěl takovéhoho výkladu svobod náboženských zabrániti, a povolal si na brannou pomoc arcivévodu *Leopolda* z Pasova: defensoři sebrali rovněž pole, pozvali si na pomoc krále Matyaše, a při vzniklé krvavé vzpouře v Praze a pak i na venku, Rudolf se dne 11. dubna 1611. s trůnu poděkoval, prohlásiv, že spokojen jest s tím, aby Matyaš na místě jeho na krále byl korunován. Na to ubohý ten uštvaný muž skončil 26. ledna 1612., a krátce na to, dne 18. září, následoval jej na věčnost i arcibiskup Karel, jenž v trudných těch dobách pro churavost svou na odvrácení hrozících bouří skoro ničeho výdatného nevykonal.

V.

1. Po arcibiskupu Karlovi dosedl na prestol jeho posavadní věrný pomocník jeho, světicí biskup Jan Lohel čili správně *Lochel*, jenž pak lodici církve české po deset roků v dobách velice bouřlivých svědomitě řídil.

Týž narodil se v Chebu L. P. 1549., jakožto syn chudého čeledína. sloužícího při koních u sedláka ve Vogavě. L. P. 1564. přišel do kláštera v Teplé, žádat tam za uprázdněnou službu pohánka. I obdržel službu při koních. Brzo ale upozoroval opat Jan Mauskönig, že služebník jeho vyniká neobyčejnými dary a schopnostmi ducha svého; a proto kázal jej v rozličných vědomostech vzdělávati od řeholních synů svých. A když jinoch znamenitě prospíval: přijat jest r. 1573. do řádu premonstratů, kdež po dvou letech slavnými sliby Bohu se zavázal. R. 1576. posvěcen jest na kněze, a vydal se na to do Prahy na vyšší studie k jesuitům u sv. Bartoloměje. Když se r. 1578. do Teplé vrátil, stal se tu pro svou učenost a vzorné mravy kazatelem i podpřevorem. A když se jemu tu podařilo, výmluvností svou luteranské konšely i celou obec teplskou k víře katolické zpět přivesti: povolán ještě téhož roku 1578. za převora na Strahov, aby tam pokleslou kázeň řeholní obnovil. Roku 1586. zvolen za opata na Strahově, a r. 1587. za generalního vikáře celého řádu v zemích císařských.

2. *Lohel*, jakožto opat, snažil se pilně na to, aby kázeň řeholní se zdokoualovala, a aby duchovní synové jeho v studiích vynikali; k účelu tomu založil také proslavenou *knihovnu strahovskou*. I působil s prospěchem tolik patrným, že když se jednalo o ustanovení zvláštního pomocného čili *světicího biskupa* k ruce arcibiskupa, ku svornému přání i císaře Rudolfa i arcibiskupa Zbyňka, a s úchvalou papeže Klementa VIII. zvolen jest na místo to Lohel r. 1604.

V úřadu tom pak velice prospíval již za arcibiskupa Zbyňka, zejména ale za vladaření churavého Karla: načež po smrti téhož jmenován byl r. 1612. sám arcibiskupem, a r. 1613. zvolen také za velmistra křižovníků.

3. *Jakožto arcibiskup* neustál Lohel hlásati slovo Boží, a zbloudilé křesťany do ovčince pravé Církve zpět uváděti, ač poměry časové byly tehdy nad pomyšlení trudné, a den ode dne hrozivější.

Císař Matyáš, jsa smýšlen katolického, když na trůn dosedl, hledal cesty, jak by se vyzul ze závazků nespravedlivých, oproti protestantům nepravě převzatých. I odevzdal

arcibiskupovi Janu Lohelovi své královské právo patronátní, aby tůž ho ovšem ve smyslu katolickém užíval. A to Jan také svědomitě konal; a všude, kde mohl, na místě kazatelů protestantských, řádné kněze usazoval. Z toho povstaly ovšem veliké kvašení mezi protestanty, a žaloby na žaloby, jež ale král ve smyslu práva, a tedy často i pro katolíky příznivě vyřizoval.

A když nový král Ferdinand, ježž byl arcibiskup u přítomnosti nejvyšších hodnostářů slavně korunoval, dle svědomí svého počal práv katolíků se ujímati, a neurvalé a nespravedlivé požadavky protestantů na patričnou míru uváděti: velice si tím i on protestanty proti sobě popudil; a pak stačily ovšem již jen nepatrné příhody s chrámy v Broumově a Hrobu¹⁾, aby *revoluce, dávno osnovaná, v mohutný požár propukla.*

Když byli odbojníci Martinice, Slavatu a Fabricia s oken hradu pražského vyhodili: zvolili ihned 30 direktorů země, vypověděli arcibiskupa Jana Lohela z Prahy i z Čech, rovněž vyhnali i opata broumovského a jesuity, jakožto nejmocnější oporu Církve katolické v Čechách. Načež vydali dlouhý *seznam osobností, jež měly zemi opustiti, a jimž měly se statky jich zabráti.*

Arcibiskup Jan utekl se do Vídně; jesuité i jiní řeholníci opouštěli zemi; pražští kanovníci byli ze svého kostela i z příbytků svých vyhnáni. Velechrám svatého Víta od nově zvoleného krále Bedřicha proměněn byl v holou modlitebnu kalvinskou, z níž zmizely svaté ostatky, jež zejména otec vlasti Karel IV. ze všech končin světa sem byl uložil. Obrazy byly rozbity neb spáleny; oltáře rozbořeny. Zběsilý kazatel Skultět ničil vše napořád; načež kázal na místě hlavního oltáře postaviti stůl, a kolem něho 12 židlí, kde na Boží hod vánoční lžikrál Bedřich se svými dvořany zasedli, aby prý slavili „večeři Páně!“

4. Arcibiskup Lohel, jakožto zapuzený pastýř oveček Kristových, nepřestával i v cizině o ně péči míti. Každoročně světíval sv. oleje ve Vídni, a rozesílal je ku potřebám věrných katolíků do Čech. Těšil písemně rozprášenou kapitolu i věřící lid pro metlu Boží, a povzbuzoval k naději, že Bůh svým věrným konečného vítězství propůjčí.

I nebyla sklamána naděje v Boha doufajících, ježto v rozhodné bitvě na Bílé Hoře u Prahy, dne 8. listopadu 1620.

¹⁾ Viz svrchu §. 57. 6.

svedené, Bůh zákonitému králi Ferdinandovi vítězství popřál. Na to Ferdinand rebelly přísně pokáral, a o obnovení víry katolické svědomitě se staral, ač válka i na dále zuřila.

Tak se stalo, že i arcibiskup Lohel i kanovníci i jesuité a jiní rozprchlí řeholníci mohli se v Praze a v Čechách znova usašiti.

Arcibiskup měl předkem plno práce, aby znesvěcený velechrám opět pro služby Boží upravil. Dne 28. února r. 1621. již jej znova vysvětil; načež službě Boží vracel i přečetné jiné svatyně. Také nastoupil opět v neskrácené právo patronatní na statcích královských, a počal osady csazovati věrnými kněžími katolickými, v čemž jej počali následovati i mnozí probudilejší katoličtí páni.

Také se Lohel o to přičinil, aby některé pobrané, ale jindy *arcibiskupství a kapitole svatovítské náležející statky* byly pravým majetníkům vráceny, a tak aby o potřeby vlády duchovní bylo postaráno. Taktéž pamatoval na to, aby i kláštery, jakožto sídla bohublého života, štědře byly obdarovány. Jeho přičiněním také jest universita zase odevzdána jesuitům, pro svou učenost proslavenými.

Aby lišení se u víře na dále přestalo, vymohl toho arcibiskup Jan u papeže Řehoře XV., že roku 1622. *přijímání pod obojí způsobou lidu obecnému naprosto a na všechny časy bylo zakázáno; a tak jest neblahému kališnictví navždy konec učiněn.*

Arcibiskup Jan Lohel zemřel po tuhých zápasech v úřadu svém, zásluhami korunován, jakožto *pravý reformátor v Čechách, ba jakožto světec vychvalován*, dne 2. listopadu L. P. 1622., a byl po svém přání v klášterním kostele na Strahově slavnostně pohřben.

§ 61. Reformace církevní po bitvě bělohorské.

Za přetěžkých dob války třicetileté uvedla Prozřetelnost Boží na biskupský stolec svatého Vojtěcha a Arnošta z Pardubic také muže, daleko vynikajícího: aby v zápalu mladistvé síly přečetným pohromám čeliti mohl, a přese všechny překážky, i věrné ovečky Kristovy pásal a od vlků chránil, i zbloudilé zpět do ovčince Páně přiváděl. Mužem tím byl Arnošt II., hrabě z Harrachů, římské Církve kardinál.

I.

1. **Arnošt hrabě z Harrachů** narodil se ve Vídni dne 4. listopadu L. P. 1598. jakožto syn nejvyššího hofmistra a tajného rady císaře Ferdinanda II. Byl také švakrem později proslaveného vojevůdce císařského Albrechta z Waldsteinů, jenž pojal jeho sestru Kateřinu za manželku. Študie své vykonal Arnošt v kolejích jesuitů; nižší v Krumlově a v Jindřichovu Hradci; filosofické a bohoslovné v Římě, kdež také na kněze byl vysvěcen, a skutečným komořím papežským se stal. Když jej, ctnostmi i dary duchovními vynikajícího, císař ku žádosti kapitoly svatovitské arcibiskupem jmenoval: papež Urban VIII. sám jemu dne 2. dubna L. P. 1624. svěcení na biskupa udělil. A dva roky potom, dne 11. ledra 1626. i kardinálem římské Církve jej ustanovil. Také křižovníci pražští zvolili jej za velmistra svého.

Když se Arnošt vlády Církve v Čechách ujal, neměl téměř stáde, neměl kněžstva ani ústavu k vychování ho; neměl kostelů ani prostředků, aby jich zřizovati mohl. Úloha přetěžká byla tedy jemu učiněna, aby v Čechách víru svatého Václava obnovil i upevnil.

2. Arnošt ujal se díla svého se vsí apoštolskou horlivostí. Stalo se sice za něho mnoho příkrého při zpět obracení ku víře katolické¹⁾, ale ne s jeho vůlí; neboť mnohé kruté dekrety nevycházely z kanceláře arcibiskupské, nýbrž z císařské. A císař, vida jakým způsobem si protestanté u převrácení katolíků počínali, měl se za oprávněna: aby podobně si počínal, když byl odboj v bitvě na Bílé Hoře mocně potřel. V počínání jeho utvrzovalo ho zejména, an nabyl přesvědčení, že všech krvavých rozbrojů příčinou jsou nesrovnalosti v náboženství; i chtěl jim tedy přítrž učiniti, a proto víru katolickou obnoviti, kterou za jedině pravou měl, a kterou upřímně i životem vyznával.

A konečně, mnohé věci přemrštěné a příkré nestaly se ani s vědomím císaře, nýbrž z vůle buď přehorlivých, anebo prchlých vykonavatelů vůle jeho. Také protestanté sami k ukrutnému s nimi nakládání příčinu zavdávali, ježto často krvavé vzpoury zdvihali, kostely i zámky vypalovali i bořili, a nanejmé kněze missionáře týrali, mučili i vraždili.²⁾

Již roku 1621. *vypověděl císař veškeré kalvinské kaza-*

¹⁾ Srovn. § 58

²⁾ Srovn. Dra Krásla: Život Arnošta hraběte Harracha str. 152 a násl.

tely a české bratry ze země, a na místě jich usazoval za duchovní správce na statcích svých a v královských městech kněze katolické. Podobně činili i páni katoličtí.

Roku 1624. dne 18. května *vypověděl Ferdinand také luteránské kazately* ze země, a i na jejich místa usazování byli faráři katoličtí.

Dne 12. března r. 1626. nařídil císař kardinálu Harrachovi, aby s českými místodržiteli provedení reformace katolické v poradu vzal, a vhodných návrhů jemu učinil.

Dne 29. května 1627. císař, obnoviv zřízení zemské, ustanovil, že v Čechách na dále žádné jiné vyznání náboženské trpěno nebude. leč katolické. Potom dne 31. července 1627. vydal císař „*reformační patent*“, v němž prohlašuje, „že v Čechách nikdy lépe nebylo, než za krásných dob císaře Karla IV., otce vlasti, pokud celá země náboženství katolického svorně se přidržovala; že teprve s náboženskými bludy husitskými rozbroje v zemi povstaly, jež zemi v záhubu uvedly. A proto, že jsa o pravosti náboženství katolického přesvědčen, a že si rozkvět země i věčnou spásu poddaných přeje, nařizuje: aby se všichni ku Církvi katolické zpět obrátili, ježto jiných poddaných, kromě katolíků, v zemi trpěti nebude. Za tou příčinou velí, aby všichni páni i rytíři během šesti měsíců buď opět katolíky se stali, anebo se vyprodali a zemi opustili“

Zároveň ustanovena byla zvláštní „*reformační komise*“ sestávající z arcibiskupa, jemuž ku pomoci přidán byl opat Kvestenberg ze Strahova; z vrchního komoří Jaroslava Bořity z Martiniců; z Bedřicha z Talmbergu, presidenta nad appellacemi; a z vrchního zemského písaře Vratislava z Mitrovic. Komise tato ustanovovala zase zvláštní světské komisaře reformační pro jednotlivé kraje, s připojením duchovenstva katolického, kteřížto komisaři pro případ potřeby měli při sobě ztráž vojenskou.

Spůsob reformace katolické byl tento: Komise krajské rozcházely se dle zvláštního císařského nařízení ve svých obvodech po jednotlivých městech i pauských obvodech; všude sezvaly magistraty, vrchnosti i poddané, aby jim vůli císaře oznámily. Kde byli kazatelé neb učitelé protestantští, ti byli ihned vypovězeni, a katolickými nahrazeni. Knihy kacířské musely býti odevzdány ku prozkoumání! Napotom začalo vyučování se strany instruktorů, čili přidělených komisi kněží missionářů, jemuž všichni obyvatelé do-pělejší musili přítomnými býti. Kdo se chtěl státi katolíkem, naposled šel ku správě Boží a přistoupil ku stolu Páně.

Lidé poddaní čili nevolníci museli na konec poučování ihned ku náboženství katolickému přistoupiti, a tedy služby Boží katolické navštěvovati, a svátosti přijímati. Kde by se ukazovala patrná vzpoura, mělo ku žádosti komisarů ihned patričné vojsko ku pomoci přispěti.

Páni, rytíři, svobodní měšťané i rolníci měli ještě šest měsíců, později celý rok na rozmyšlenou, buďto náboženství katolické přijati, anebo zemi opustiti.

Instruktory bývali nejvíce *jesuité*, jakožto nejučenější a nejhorlivější kněži tehdejší. Mezi nimi nad jiné vysoce horlivostí vynikali zvláště Adam *Kravařský* a Albert *Chánovský*, kteří tisíce tisíců duší Bohu opět získali. Ale i jiní řeholníci i světští kněži dílu tomu s horlivostí a obětavostí se podvolovali.

Kde se nařízením císařským vzpouzeli: tam ubytováno bylo na čas vojsko, zejména dragoni, místodržitelem českým *Lichtensteinem* rozesílání, aby vzpouru potlačili. Tito podivní apoštolé pak leckdes bezcitně, ba i krutě si počínali, tak že sice vzpouru potlačili, a mnohého ku zevnitřnímu vyznání víry katolické přiměli: avšak vnitra jeho ovšem nepředělali! A lidé takoví toliko na oko obrácení, pak při nejbližší vhodné příležitosti zase v řady protivníků Církve Páně směle se vraceli, jak se ukázalo při krátkém obsazení Prahy se strany luteránských Sasů, a pak při ohavném pustošení země se strany protestantských Švédů.

Kardinal Harrach v těch těžkých dobách činil, seč síly jeho byly, aby svěřenému od císaře úkolu dostal. Zejmena se přičiňoval o důkladné poučení lidu zbloudilého. Avšak nedělo se vše dle jeho vůle; i bylo mu často si stěžovati, že páni světští s násilím netoliko ku poslouchání slova Božího, ale i ku přijetí svátostí a vyznání víry katolické donucovali. Také i v samém Římě sobě stěžoval, že mu za instruktory vnučování bývají lidé, jimž on nikterak důvěry své věnovati nemůže. Dále vadily opravdově apoštolským snahám jeho bouře válečné, po 30 roků trvající.

3. S novým úsilím jal se po ukončené válce třicetileté nový císař *Ferdinand III.* o reformaci katolickou zasazovati reformačními patenty z dne 25. září 1649., z dne 23. března a 16 listopadu r. 1650, a z dne 4. května 1651. Ale poněvadž trval *veliký nedostatek katolických duchovních*, jež by po odchodu instruktorů byli mohli dobré semeno dále zasévat i lid v přijaté víře utvrzovati, a mnohdy jeden kněz deset až i čtrnácte far obstarávati musel: vplíželi se do země potajmu opět kazatelé protestantští, a udržovali lid v bludech

tak, že když později císař Josef dal protestantům svobodu vyznávání víry, přemnoho tajně zbylých protestantů pak veřejně k bludným učením svým hlásiti se začalo.

Za kardinála Harracha reformaci katolické velice napomáhalo téměř *neslýchané množení se* anebo znovuzřízení *klášterů*, o jichž zakládání v Praze i na venku císař i šlechta i města takřka závodili. Tak příkladně obnovili *minorité* kláštery v Horažďovicích, Jílovém, Pardubicích, Mladé Boleslavi; *františkané* v Tachově a Kadaňi; *augustiniané* v Bělé. Pro *kapucíny* založil Gerard z Kvestenbergu nový klášter u sv. Josefa v Praze; jiní založili pro ně kláštery v Sušici, v Litoměřicích, v Chrudimi, ve Falknově, v Kolině a t. d. Nejbohatěji obmýšleni bývali *jesuité*. Albrecht z Waldšteina usadil je v Litoměřicích a v Jičíně; císařský dvůr u sv. Mikuláše na Malé Straně, u sv. Ignáce, u sv. Václava, a u sv. Bartoloměje v Praze; dále v Kutné Hoře, v Chebu, v Březnici, v Klatovech, na Sv. Hoře, v Staré Boleslavi, v Jeníkově.

Podobně zařízeny jsou kláštery milosrdných bratří, karmelitanů, dominikanů, servitů, piaristů, uršulek atd. Do Emauz v Praze přivedl Ferdinand III. nové benediktiny ze Španěl, kteří odtud v brzku osadili také Bezděz.

Klášterní knězi namnoze v duchovní správě vypomáhali; ale přece nebyli to praví, stáli správcové duchovní. Aby si takových opatřil, založil kardinál Harrach svůj *seminář* ku vychování řádného duchovenstva světského, a sice v bývalém sídle královském, blíže prašné brány v Praze, kde zároveň zřídil *akademii* učení filosofického a bohoslovného.

Aby dílo reformační bylo spíše zabezpečeno, a o potřeby věřících lépe postaráno: přičinil se Harrach na to, aby vedle arcibiskupství pražského v Čechách povstala ještě *dvě nová biskupství*, a sice v Litoměřicích r. 1655., a v Králově Hradci r. 1664.; a postaral se o náležitou výživu pro duchovenstvo mimo jiné i tím, že za zabrané a promrhané statky, jež před bouřemi náboženskými Církvi v Čechách náležely, se svolením papeže s císařem se smluvil o tak zvaném *kontraktu solním*, dle něhož za každou bečku soli, která by se v Čechách vydobyla anebo sem přivežena byla, pro všechny budoucí časy mělo se platiti 15 krejcarů ve prospěch církevních účelů v Čechách. Ustanovení to skutečně platilo až do roku 1782., kdy císař Josef těžkou ruku svou i na fond ze soli sáhl, a ho do tak zvané náboženské matice české vtělil.

Za arcibiskupa Harracha jsou obě *university*, Karlova a Ferdinandova spojeny, a arcibiskup jest kancléřem obou ustanoven.

Za něho také tělo *sv. Norberta* na Strahově jest uloženo, a světec ten patronem země prohlášen.

Takto snažil se arcibiskup Harrach po celý život svůj jakožto vrchní pastýř duchovní správu Církvě v Čechách znova zříditi, a duchovenstvu patřičnou váhu i úctu zjednati, i v poradě královských hodnostářů na sněmu, i mezi lidem obecným.

Arnošt z Harrachů čítán bývá právem mezi nejhorlivější arcibiskupy pražské, a pravé reformatory v Čechách. Neboť se jemu podařilo, v poměrech náde vši míru obtížných, vykonati věci veliké pro Církev v Čechách. Tehdy byla zajisté země válkami spustošena; obyvatelstvo boji, stěhováním, morem prořídlé; duchovenstvo v nedostatečném počtu, vzdělání i kázně málo dbalé, s nouzí zápasící!

Arnošt vysvětil sám na tisíc kněží a 609 kostelů. Uděloval při svých velikých vydajích na podniky církevní veliké sumy na chudé, z nichž udílel v domě svém šesti stům denně po groši. Když r. 1655. přijel do Říma ku volbě papeže, až i na to se pomýšlelo, *aby on sám papežem se stal!* Tehdy ale řekl jeden z předáků římských: „Kardinal Harrach jest sice důstojnosti papežské hoden; avšak, kdyby se papežem měl státi, jest se obávati, že by všechny důchody Stolice apoštolské rozdal chudým!“

Když se arcibiskup Harrach z třetí cesty, do Říma ku volbě papežů vykonané, vracel, roznemohl se, a kde se narodil, tu taky zemřel: ve Vídni dne 25. října L. P. 1667. Načež tělo jeho bylo pohřbeno ve dvorním chrámu u sv. Augustina, v hrobce rodiny harrachovské.

II.

Po smrti tohoto znamenitého knížete církevního měl nastoupiti *Jan Vilém hrabě z Kolovrat-Liebštejnských*; ale prvé než se mohl ve správu arcidiecese uvazati, zemřel. Načež nastoupil Matouš Ferdinand Sobek, posud biskup Králové-Hradecký.

1. **Matouš Ferdinand** narodil se r. 1618. na Moravě, v Rajhradu, z rodičů rolnických. Otec jeho býval zaměstnán při úřadu hospodářském na klášterních statech v Broumově. Matouš navštěvoval s výborným prospěchem školy v Broumově a Olomuci, a pak vstoupil v řád benediktinský v Broumově. Tam brzo obrátil k sobě zraky všech pro svou učenost, ctnostný život a horlivost při poučování pobloudilců, tak že jej zvo-

lili nejprvé za převora v Broumově, pak za probošta sbratřeného kláštera v Rajhradu.

Roku 1652. svěřena mu byla správa nově zřízeného opatství u sv. Ivana, čili sv. Jana pod Skalou, a u sv. Mikoláše na Starém Městě v Praze.

Roku 1656. přidělen byl k nejvyšším úřadům berním a finančním, byv již dříve jmenován císařským radou, a povýšen do stavu šlechtického s titulem z Bilenberku.

Roku 1660. jmenoval jej císař Leopold prvním biskupem hradeckým, kdež o zřízení svého sídla a biskupské kapitoly nemálo se přičinil; načež po smrti Jana Viléma Kolovrata jmenován jest od císaře arcibiskupem pražským, a byv papežem stvrzen, ujal se vlády dne 4. května 1669.

2. Arcibiskup Matouš snažil se pevně nastoupiti v šlépěje svého slavného předchůdce Arnošta, aby lid zbloudilý zpět do ovčince Kristova uvedl. Krajští komisaři i za něho pokračovali v díle svém; a arcibiskup všemožně se o to zasazoval, aby obrácení ku Církvi katolické bylo upřímné, na pravém přesvědčení spočívající.

I vyvolil k tomu cíli zvláštní komisary duchovní, kteří měli krajiny, k víře katolické obrácené, navštěvovati a o bedlivém plnění příkázání církevních se přesvědčovati; po případu nepořádků při lidu nebo duchovenstvu postřežených odklizovati.

Aby duch katolický snáze se vzámáhal, snažil se arcibiskup všemožně podporovati působení řeholníků a zřizování *zbožných bratrstev* mezi osobami světskými. A kdežto krajští komisaři měli na starosti, knihy kacířské vypuzovati; dbal arcibiskup o to, aby se do rukou lidu dostaly dobré knihy katolické. K tomu konci založeno ze zbožných odkazů „*dědictví sv. Václava*“, z jehož úroků každoročně rozdávány byly darmo aneb za malý doplatek bible, životy svatých, kancionály a jiné dobré spisy, až císař Josef II., jako přemnohé jiné užitečné ústavy, i dědictví toto zničil.

Klášteřu na Sázavě, ze ssutin opět povstalému, osobně přinesl z Prahy rámě *sv. Prokopa*; a úctu tohoto světce v krajině sázavské oživil tolik, že až po dnes ke dnu jeho, dne 4. července, tisícové do Sázavy na pouť přicházejí, a den ten jako zasvěcený svátek v celém okolí slaví.

Na poctivost *sv. Václava*, jehož arcibiskup Matouš zvláštním ctitelem byl, kapli jeho ve velechrámu svým nákladem bohatě zřídil, a na papeži Klementu X. toho vymohl, že týž roku 1671. úctu našeho světce celému světu křesťanskému předepsal.

Neméně byl arcibiskup Matouš ctitelem *sv. Jana Nepomuckého*, ač tehdy ještě od papeže za svatého vyhlášen nebyl; a *svatého Vojtěcha*, jemuž před tehdejším velechrámem kapli zřídil. Také položil základ ku dostavění velechrámu, k čemuž ale tehdy pro války turecké nedošlo.

Velikým byl Matouš také *ctitelem Bohorodičky*. Za tou příčinou rád putoval na sv. Horu; tam dne 27. srpna 1673. nově dostavený chrám Panny Marie posvětil, a v Příbrami pod sv. Horou starý arcibiskupský zámek znova zřídil, aby měl tu kde přebývati, a mohl poutníkům snadno svátostí birmování přisluhovati.

Arcibiskup Matouš zemřel jakožto *pravý reformátor Církve v Čechách* dne 29. dubna 1675. Tělo jeho pochováno bylo v Broumově, a srdce v kapli sv. Václava na hradě pražském.

III

Mezi arcipastýři pražskými vyniká svatostí života nástupce Matoušův Jan Bedřich hrabě z Waldštejna.

1. **Jan Bedřich hrabě z Waldštejna** narodil se v Rakousích L. P 1644. jakožto syn nejvyššího komořího císařského Maxmiliána Waldštejna. Vzdělání svého nabyl na školách v Praze i v Římě. a veliké pokroky učinil v bohosloví a právu církevním. V Římě byl také na kněze posvěcen, a stal se domácím prelátem a komořím papeže Alexandra VII.

Toho času zvolen byl již na více místech do kapitol. R. 1668. jmenoval jej císař Leopold biskupem v Králové Hradci, a dovolil, aby zvolen byl za velmistra řádu křižovnického v Praze. Pro mladý věk jeho stvrdil ho ale papež teprve 27. listopadu 1673 za biskupa, načež přijal svěcení dne 4. března 1674 v pražském velechrámu od arcibiskupa Matouše z Bílenberku.

A když arcibiskup Matouš smrtí sešel, vyžádala si ho kapitola svatovítská od císaře za arcibiskupa. Jmenování jeho potvrdil papež dne 2. prosince 1673., načež Jan Bedřich dne 14. března 1676. jakožto arcibiskup slavně jest nastolen.

2. Nový arcibiskup *žil svatě*. Ač byl spříbuzněn anebo aspoň sprátcen s nejvznešenějšími rodinami v zemi: vyhýbal se, pokud možným bylo, všem světským zaměstnáním. Žil ve všem střídmě, tak že po více let vína při jídle neokusil. Spával na holých prknech anebo na tenkém koberci. Příbytek jeho byl zcela jednoduchý. Čas, jehož mohl ujmouti

úředním pracím, rozdíl mezi modlitby a nábožná čtení. Byl zvláštním ctitelem Bohorodičky.

Ač ale arcibiskup Jan Bedřich více miloval ústraní a život v Boha ponořený: tož nebyl proto nikterak nestatečným, anebo ku právům i povinnostem svým lhostejným. Naopak! Veřejné působení jeho vydává o tom svědectví, kterak svědomitě snažil se plniti nesnadné úkoly vrchnopastýřského úřadu svého v Čechách, a že zasloužil si čestného jména „*zrcadlo biskupů*“.

Jan Bedřich nepouštěl s očí dalšího provádění reformace skrze vrchnosti světské. Snažil se uvésti *jednotu a pořádek v konání služeb Božích a udílení svátostí*. I bylo toho tehdy tím více zapotřebí, poněvadž na duchovní výpomoc bývali do země povolávání kněží z rozličných zemí, kteří obyčeje, jimž doma byli uvykli, také i v Čechách zaváděli, a tak zmatky v lidu působili. I vydal tiskem *nové obřadní knihy*, jež musel si každý kněz opatřiti, a pak se jimi i řídit. Také on to byl, jenž ustanovil, by ve sporných případech oprávněn byl oddávati farář nevěstin.

Svým nákladem dal Jan Bedřich r. 1677. vytisknouti Nový Zákon s poznámkami, a daroval 2100 výtisků Dědictví sv. Václava, aby ono je vhodným způsobem rozšířilo. Také nařídil, aby i Starý Zákon brzy vydán byl, a tak bible celá do rukou lidu přišla, což se i stalo. Tak povstala *bible svaná „svato Václavská“*.

Arcibiskup Jan Bedřich měl také velikou péči o *zřízení chrámů a rozmnožení fur*, aby lidu věřícímu v duchovních potřebách jeho snáze přisluhováno býti mohlo. I vystavěl chrámy na svých statcích v Duchcově, ve Vltavo-Týnu, v Louňovicích, v Horním Litvinově; a do velechrámu sv. Víta daroval drahocenné náčiní. V Klatovech založil při děkanském kostele dům pro 4 kněze ku konání služeb Božích při záračném obrazu Bohorodičky.

A ku podobné obětavosti snažil se pohnouti také světské pány. Tak s jeho přičiněním povstaly *kláštery* ve Vobořšti, Lnářích, v Košumberku, Hořovicích, Zásmukách, Žatci, Zákupcích, ve Sv. Dobrotivé, v Kosmanosích, v Novém Městě nad Metují a jinde.

Pro kněze věkem sešlé založil ve Slupech v Praze, za pomoci svého světícího biskupa a probošta Jana Dlouhovského, dům i fond, z něhož by nadlepení měli.

Lidu snažil se břemen ulehčiti, zvláště když panovaly kruté *války* proti Turkům, kteří r. 1683. až i Vídeň oblehali, a celé říši záhubou hrozili; a proti Francouzům, kteří nejen

mečem ale i žhářstvím bojovali, a některá města venkovská, ba r. 1689. i celé židovské město a části Nového i Starého v Praze vypálili. Dále když panoval v Čechách r. 1681. *mor*, jenž přes 100.000 životů lidských zadával; a když sedláci, jsouce od gruntovních pánů více než od Turků a Tatarů týráni, v několika krajích se vzbouřili, ale pak přemoženi a zle trestáni byli.

Kromě těchto pohrom svíraly srdce arcibiskupovo ale ještě i jiné bolesti, a naplňovaly ho hořkostí. Bolesti ty vy-
piývaly z poměru státu ku Církvi.

Císařové byli po způsobu protestantských panovníků o převrácení víry svých poddaných po svém způsobu se zasadili: a nyní žádali. podobně jako protestantští páni nad svými náboženskými sbory vládu provozovali, *vrchní vládu nad Církví katolickou míti.* A tu bylo nezbytí, že bdělý nad právy Církve arcibiskup, jakým byl Jan Bedřich, musel se častěji sraziti i s vůlí panovníka, nyní zase v plné moci královské postaveného, i se zvolí jeho nejvyšších světských hodnostářů v Čechách. Ti totiž po odstěhování se krále do Vídně na místě jeho vladařili; a mnohdy ustanovení arcibiskupova *ve věcích duchovních* i s násilím rušili, právě tak: jako by oni byli dědici svatých apoštolů, a jako by Kristus Pán vládu nad Církví byl svěřil některému císaři neb králi, a ne ustanovené hlavě apoštolů, svatému Petrovi!

Tak zejména dostal se arcibiskup *do sporů s vládou*, když ukládány byly těžké berně statkům kostelním i duchovenským; když právo hlasovací ve sněmu i arcibiskupovi i prelatům bylo odňato, a lavice duchovních ze sněmovny vyhozena; když světské soudy opovážily se rozsudky arcibiskupovy pozměňovati, anebo appellece od nich přijímati; když císař jal se brániti arcibiskupovi, aby z Církve nevyobcoval anebo jinak církevními tresty nestíhal neposlušných katolíků; když dle příkladu vlády i patronové jednotlivých kostelů i nad kostely i nad duchovními i nad poddanými právomoc neobmezenou si osvojovati počali, a tak krutá povstání selská sami zavinili.

Když byl arcibiskup Jan Bedřich v květnu r. 1694. odjel do sídla svého v Duchcově, aby se tam od námah zotavil: rozstonal se tam náhle na neštovice, a přijav s velikou nábožností svátosti pro umírající, skončil život svůj dne 3. června. Tělo jeho bylo převezeno do Prahy, a pohřbeno ve velechrámu, v rodinné hrobce hrabat Valdštejnských.

O jeho srdci šlechetném vydává svědectví i závěť jeho, v které štědře obmyslil velechrám, a založil více krásných nadací. I svatě žijící arcibiskup Jan Bedřich byl *velikým a pravým reformátorem Církve v Čechách*.

IV.

Po smrti arcibiskupa Valdštejna jmenoval císař Leopold novým arcibiskupem posavadního světícího biskupa olomuckého, Jana Josefa hraběte z Breunerů.

1. **Jan Josef hrabě z Breunerů** narodil se L. P. 1641. Po vykonaných studiích stal se kanovníkem olomúckým, a byl se svým rodem povýšen do stavu hraběcího, byv prvé svobodným pánem. R. 1672. stal se v Olomúci generálním vikářem a světícím biskupem arcibiskupa Karla hraběte Lichtenštejna; r. 1689. kapitolním děkanem. Byv potvrzen od papeže Innocencia XII. za arcibiskupa pražského dne 4. července 1695., slavil vjezd svůj do velechrámu sv. Víta dne 6. listopadu r. 1695.. jsa mužem plné síly, důkladně vzdělaným, v úřadování již z Olomúce zběhlým. rázným, zbožným, Církvi upřímně oddaným, chudiny milovným.

2. Arcibiskup Jan Josef věrně nastupoval v šlépěje svého v blahé paměti zesnulého předchůdce, a zakoušel podobných obtíží s vládou, jako on.

Aby se o správném působení duchovenstva přesvědčoval, rozesílal zřízence své na *visitace všech vikariatů*, a dával sobě podávati zevrubných zpráv o všem. Liknavých duchovních přísně káral, ohrožených práv Církve všude statečně se zastával.

Příčinil se o *rozmnožení far* ze zabraných dříve kostelům a obročím pozemků, a z pokladny solní. Nařídil farářům přsné zachovávaní obřadů, Církvi nařízených; a pečlivé *sepisování matrik* narozených, oddaných i zemřelých, jak již sněm tridentský to nakázal.

Pro věkem sešlé kněze zřídil na místě obmezeného domu ve Slupech prostranný dům při kostelu sv. Karla Boromejského, blíže Karlova náměstí.

Arcibiskup Jan Josef pečoval o bohatou *výzdobu velechrámu*, pořídiv do něho zejména stříbrné sochy mnohých svatých; a příčinil se o svatořečení sv. Jana Nepomuckého. Také stal se *příčinou zařízení nových rodin řeholních*, jako: trinitarů ve Spálené ulici v Praze a ve Štěnovicích; augustiánů ve Vrchlabí; milosrdných bratří v Kuksu; piaristů v Berouně; oratorianů v Malešově a jinde.

Arcibiskup Breuner zemřel 20. března 1710 plu zásluh, jakožto věrný strážce svého stáda a *pravý reformátor*, a byl ve velechrámu pod schody preshytáře pohřben.

V.

Po smrti Jana Josefa dosedl teprve za tři roky nový arcibiskup na uprázdněný stolec pražský! Byl to Ferdinand hrabě z Khuenburgu.

1. **Ferdinand hrabě z Khuenburgu** narodil se v Štýrském Hradci dne 5. února L. P. 1649. Studie své vykonal v Římě, a po vysvěcení na kněze jmenován byl od papeže Klementa XI. domácím prelátem papežským. Potom stal se postupně kanovníkem v Solnohradu a v Pasově.

Roku 1701. jmenován byl biskupem v Lublani, kdež vzorně biskupoval. Neboť tam ze základu vystavěl biskupský chrám, založil seminář pro vychování duchovenstva, dům pro sešlé duchovenstvo, akademii filosofickou a klášter uršulek pro zbožné vychování dívek. Tak ale obrátil zraky císařské rodiny k sobě, že jej císař jmenoval arcibiskupem pražským, a papež Klement XI. v důstojnosti té ho potvrdil dne 13. srpna 1711.

Poněvadž za příčinou poselství do Portugal mu svěřeného, právě na cestách se nalezal, a pak zase mor v Čechách zuřil: slavil vjezd svůj do nového sídla svého teprve dne 14. dubna 1714., a den na to byl slavnostně nastolen

2. Téhož času panoval císař Karel VI. Týž dokončiv válku ve Španělich, jal se poněkud horlivěji nastupovati na reformaci katolickou, nežli byl předchůdce a bratr jeho na trůnu, mírný Josef byl činil. Poněvadž ale se strany vlády císařské po delší dobu o reformaci katolickou málo bylo dbáno, stalo se možným, že zatím četní kacírští učitelé z ciziny do říše se byli vloudili, mezi lidem zmatky u víře působili, a horlení arcibiskupů ochromovali.

I byly tedy od r. 1718. z nařízení císařského konány zase četné obecné *visitace*; a k účelu tomu zvolen byl pro každý kraj zvláštní *císařský komisar* z kanovníků u sv. Víta a jiných prelatů zemských. Komisaři ti měli práce mnoho, zejména v *krajích kouřimském, čáslavském, chrudimském a mlado-boleslavském.*

Arcibiskup ze své strany přičiňoval se o *důkladné poučení pobloudilců*; a proto vydal k účeli tomu zvláštní katechismus, a usiloval také o *rozmmožení far*, aby lidu v potřebách duchovních spíše vyhovováno býti mohlo.

Velikou péčí věnoval arcibiskup Khuenburg také tomu, aby *svatý Jan Nepomucký* od papežské stolice za skutečného světce slavně prohlášen byl, což se mu i podařilo. Dne 19. března L. P. 1729. prohlásil papež Benedikt XIII. rodáka našeho, po předchozím dlouholetém i přísném šetření, za světce, a úctu jeho celému světu křesťanskému nakázal.

Prohlášení Jana Nepomuckého za světce slavilo se, hlavně v Praze, s nevídanou okázalostí od 6. do 13. října. K slavnosti dostavili se četní biskupové a bezpočetní věřící. Všechny stavy mezi sebou zápolily, aby svatého rodáka co nejvíce uctily. Ve velechrámu samotném toho času odslouženo 3230 mší svatých. Zároveň učiněn sbírkami počátek k tomu, aby nad hrobem nového světce zřízena byla známá stříbrná rakev, v níž by tělo jeho odpočívalo; a nad rakví aby postavena byla stříbrná socha jeho, kteráž pak r. 1736. byla dohotovena.

Za arcibiskupa Khuenburga znova oživena byla starobylá *kapitola při kostelu sv. Kosmy a Damiana v Staré Boleslavi*. Zřízeny byly kláštery uršulek v Kutné Hoře, augustiniánů v Lysé, piaristů v Rychnově, alžbětinek v Praze, a jiné.

Bolestí naplňovalo srdce arcibiskupovo, že *vláda císařská víc a více do vlády církevní se vkládala*. Tak zapověděla, aby představení řádů z ciziny nesměly své domy řeholní v říši visitovati; a aby nebyli tu př. pouštění cizinci k duchovním důstojnostem. Jiné císařské rozkazy vložily se do správy statků arcibiskupských, jakoby ony ne statky duchovenskými, ale císařskými byly!

Arcibiskup Ferdinand Khuenburg zemřel, pln zásluh o blaho Církve v Čechách, dne 7. srpna 1731. v 83. roku věku svého, a byl ve velechrámu pražském pohřben.

VI.

Dne 5. listopadu r. 1731. jmenoval císař Karel VI. novým arcibiskupem pražským doktora Daniela Josefa Mayera z Mayern, a papež Klement XII. volbu tu stvrdil dne 7. května r. 1732.

1. **Daniel Josef Mayer** narodil se L. P. 1656 z rodičů chudých v městečku Vartenberku v Čechách. Stále s nouzí zápase, studoval nejprve v Jičíně, pak v Praze. Byl vysvěcen na kněžství, poslán byl do Příbuzu v Loketsku, aby tam vzrůstajícího se bludařství potíral. I ujal se díla svého s takovou horlivostí, že za málo roků na 500 luteránů do lůna Církve zpět uvedl.

Roku 1684. stal se farářem v Hroznětíně, kde ale jen nedlouho blahodárně působiti mohl, poněvadž ho arcibiskup Valdštejn určil za průvodce rakouského vyslance do Švédska. Tam snažil se katolíkům, pro víru nesmírně utiskovaných, ve víře utvrditi a potěšiti.

Po návratu ze Švédska zvolila ho kapitola svatovítská za svého člena dne 3 ledna 1693. Jakožto kanovník brzo obrátil na sebe pozornost i samého císaře pro své výtečné řečnictví a hluboké vzdělání, jakož i pro svou v obcování i v úřadování obratnost. Kapitola zvolila jej, ač mezi nejmladšími kanovníky byl, za probošta svého dne 3. července r. 1701. Císař učinil ho ale svým tajným radou, a povýšil ho do stavu šlechtického.

Za arcibiskupů Breunera a Khuenburga byl Mayer jich generalním vikářem. Poslednější přičinil se také na to, aby Mayer stal se i světícím biskupem pražským; což se stalo r. 1711. Po smrti pak arcibiskupa Khuenburga, stal se Mayer arcibiskupem sám, jsa již 76 roků stár.

2. Působení arcibiskupa Daniela bylo jen na krátko, poněvadž po nastoupení svém toliko po 7 měsíců vladařiti mohl. Ale i za tu krátkou dobu vydal *více vrchnopastýrských nařízení*, dýšících nejhroznější horlivostí pro čest Boží a rozkvět Církve Páně. Zejména s důrazem domáhal se toho, *aby duchovenstvo i učitelstvo vzorně žilo*, a mládeži aby se dostávalo důkladných vědomostí a zbožného vychování. Stvrdil pravidla *poustervníků*, kteří za vedení Antonína Steye, bývalého učitele v Jablonci, po příkladu svatého Ivana Bohu sloužiti si umínili.

Při arcibiskupovi Mayerovi chváli se mimo jiné ctnosti, zvláště jeho *spravedlnost*; jeho *láska k chudým*, zejména ku starému otci jeho, jež jako biskup u sebe choval; a jež sám krmíval, když stařeček pro velikou slabost pokrmů sám více do úst dávati si nemohl; dále i jeho veliká *pokora*, v které příkladně jakožto arcibiskup postavil si na stůl hlíněný hrnec, v němž jakožto chudý student zbytky jídel z kláštera kapucínů na Hradčanech sám si přinášival.

Také arcibiskup Mayer trpěl mnoho od vlády císařské, jež se mu všude jako za vrchního biskupa vtírala, a moci jeho duchovní ve světské prospěchy užívati se snažila. Tak příkladně musel arcibiskup skrze konsistoř svou oznamovati císařská nařízení o — pytláctví a podloudném dovážení tabáku, a jiné podobné úkazy!

Arcibiskup Mayer zemřel jakožto svědomitý arcipastýř oveček Kristových v Čechách 10. dubna 1733., a byl ve velechrámu pohřben. Dědicem učinil sv. patrony zemské, čili oslavení jich ve velechrámu.

VII.

1. Již dne 5. května r. 1733. jmenoval císař Karel VI. nástupce Mayerova, a sice: *Jana Adama hraběte Vratislava z Mitrovic*, biskupa litoměřického. A když týž ještě před nastoupením na cestě do Vídně dne 2. června r. 1731. náhle zemřel: jmenoval císař biskupa z Vídeňského Nového Města **Jana Mořice Gustava hraběte z Manderscheidu** arcibiskupem pražským dne 22. června r. 1733., a volbu tuto apoštolská Stolice stvrdila dne 17. prosince téhož roku. Slavně nastolen byl nový arcibiskup dne 12. září 1734.

Jan Mořic Gustav hrabě Manderscheid narodil se L. P. 1675. z rodiny vznešené, jež původ svůj odváděla z rodů královských. Když dosáhl hodnosti kněžské, brzo po sobě jmenován jest proboštem v Kolíně nad Rýnem, a proboštem ve Š rasburku. I nabyt tak příležitostí, seznámiti se s mnohými hodnostáři, ano i císaři Karlu VI se zavděčiti. Za tou příčinou jmenoval jej Karel VI. postupně svým tajným radou, r. 1720. biskupem ve Vídeňském Novém Městě, a konečně arcibiskupem pražským.

2. Nový arcibiskup ujal se úřadu svého v Praze se vši horlivostí i rázností. Zejména dbal o jednotu u víře, a tudíž císařským komisarům reformačním všemožně šel na ruku.

Ale i on musel trpkého ovoce zakoušeti za ochotu vlády, že jemu při poučování lidu a při zamezování nemravů pomocnou ruku zapůjčovala! Tak učinila za něho vláda císařská ustanovení v příčině peněz kostelních i nadačních, veřejných pobožností, svěcení dnů svátečních, poplatků štolových a jiných věcí, v právomoc biskupů spadajících! Také i uveřejnění bull papežských mělo záviseti na svolení královském! A arcibiskupskou konsistoř donucovala vláda k uveřejňování rozkazů vládních o — podloudnictví, pytláctví, zavádění kolkovaného papíru, mrzačení se vojenských nováčků, a o věcích těm podobných!

Radosti působilo arcibiskupovi Manderscheidovi *zkvétání života řeholního*. Tak povstaly kláštery kapucínů na Mělníku; piaristů v Praze, Brandýse, Budějovicích; františkánů na Skalce u Mníšku, anglických panen v Praze, a jiné.

Arcibiskup Manderscheid pohněval si konečně velice císařovnu *Marii Teresii*. Když totiž ona po smrti otce svého Karla VI. dle učiněných úmluv vlády říše se ujala: povstali proti ní četní závistníci, kteří spolčivše se, chtěli ji o korunu oloupiti, a říši rakouskou mezi sebou rozdělití. Nejvíce nátisků, křivd a soužení připravil jí nesvědomitý pruský král Bedřich II. A ve spojení s Prusáky vnikl kurfišt bavorský Karel do Čech, a dobyl Prahy; načež dal se od stavů prohlásiti za krále českého, a arcibiskup Jan jej také dne 12. prosince 1741. za krále korunoval. Když Marie Teresie ale pak oproti nepřátelům se zmohla, a dne 12. května L. P. 1743. za královnu českou korunovati se dala: nesměl jí po starém obyčeji arcibiskup pražský korunu na hlavu vsaditi, ale učinil tak biskup olomucký Jakub Arnošt hrabě z Lichtenstejnu. Arcibiskup Manderscheid byl ode dvora na své statky vypovězen.

I on měl těžké postavení oproti vládě Marie Teresie, jež při vši upřímné lásce ku Církvi katolické, přece jen duchovní její moc účelům svým podřizovati se snažila¹⁾.

Veliké sklíčení působily arcibiskupovi také *války*, jež za jeho panování o dědictví rakouské po dlouhá leta se konaly, a v nichž česká země zejména od Prusáků jest pustošena a duchovenstvo odíráno. Tak r. 1757. v noci z dne 29. května na 30. začal jmenovaný Bedřich II. do Prahy pumy házeti, vyvoliv sobě za terč velechrám sv. Víta. Když dne 20. června od města odtáhl. nalezeno bylo ve chrámu 770 kulí. Celkem vystřeleno bylo ale na velechrám na 22.000 ran, pum, ohnivých koulí a kartáčů, jež klenutí pobořily, ozdoby i oltáře roztráštěly, střechu i varhany popálily, a chrám bez mála v ssutiny obrátily.

Arcibiskup Manderscheid proslavil se *velikou dobročinností* oproti chudým lidem i kostelům. Pro stolicí arcibiskupskou koupil ze svého jmění statek Dobřejovice, jež po sobě Manderscheidem nazval; a postaral se také při statcích arcibiskupských o celé hospodářské příslušenství dědičné.

Zesnul v Pánu po mnohých pracích, jimiž duchovní život svých svěřenců oživiti se snažil, dne 26. října 1763. v 88. roku věku svého, a pohřben byl ve velechrámu vedle oltáře sv. Kříže.

VIII.

Po smrti arcibiskupa Manderscheida dosedl na uprázdňený stolec jeho Antonín Petr hrabě Příchovský z Příchovic,

¹⁾ Srovnej § 57, 7.

aby za těžkých dob tehdejších, rovněž jako předchůdce jeho, po dlouhou řadu let církev českou spravoval.

1. **Antonín Petr hrabě Příchovský z Příchovic** narodil se dne 28. srpna r. 1707. ze staročeského rodu, původně usedlého na tvrzi Příchovice v Klatovsku. Otec jeho byl okresním hejtmanem v Plzeňsku; matkou jeho byla Teresie rodem hraběnka Vršovcova. Nižší studie konal na jezuitském gymnasiu v Klatovech, vyšší na universitě pražské.

R. 1726. odebral se do Říma, v bohosloví se zdokonalit. Tam byl r. 1729. účasten slavností, konaných za příčinou svatořečení sv. Jana Nepomuckého; tam také povýšen na doktora v bohosloví, a přijal svěcení na podjáhna od samého papeže Benedikta XIII.

Vrátiv se do vlasti, vysvěcen byl Příchovský dne 29. dubna 1731. na kněze od biskupa litoměřického Mořice, vévody Saského. Pak povýšen byv i v Praze na doktora v bohosloví, odešel za kaplana do Šobotky, kdež brzo děkanem se stal, a velice blahodárně působil.

R. 1738. jmenoval jej císař Karel VI. čestným opatem u sv. Jiří v Gothalu v Uhrách; a roku následujícího děkanem kapitoly u Všech Svatých v Praze. R. 1746. stal se kanovníkem při velechrámu, a rok na to děkanem. Dne 4. listopadu r. 1752. stal se z vůle císařovny Marie Teresie koadjutorem čili pomocníkem staříckého arcibiskupa Manderscheida. Roku 1753. jmenován jest biskupem Králové-Hradeckým, kdež pak po deset roků požehnaně působil. Císařovna Marie Teresie povýšila jej i rod jeho do stavu hraběcího, an dříve byl rod toliko baronským.

Po úmrtí arcibiskupa Manderscheida povýšen byl se svolením papeže Klementa XIII. na uprázdněný stolec jeho, a konal slavný vjezd svůj do stoličného města dne 12. května, a do velechrámu dne 13. května 1764.

2. Za časů arcibiskupa Antonína Petra dopadaly *těžké rány na Církev v Čechách*. Pomoc i ochranu, které vláda císařská skytala pastýřům církevním, aby zbloudilé ovečky do ovčince Kristova snáze zpět uvést mohli: chtěli si nyní panovníci draze dáti zaplatiti!

Jako dříve jiné vlády světské osvojovaly si dle zlořečené protestantské zásady „cuius regio. illius sit et religio“ t. j. „čí jest země, toho budiž i náboženství“, právo nad svědomím svých poddaných, a víru tu neb onu s násilím jim vnucovaly: tak počala si nyní i vláda rakouská nad obraccenými katolíky, jako u protestantů bylo, úplnou vládu převlastňovati. A jako již dříve při apoštolování biskupy do

pozadí tlačila, a svou mocí a silou reformaci prováděti se snažila: chtěla nyní celé zřízení církevní převrátiti, biskupy na pouhé své sluby stlačiti, a Církev na pouhý *ústav policejní* proměnit tak, aby jen jí samé poddanou a služebnou byla!

Císařovna *Marie Teresie*, jsouc upřímně nábožnou, hleděla ještě pouta, jež církevním vladařům na ruce kladla, jemně přikládati a jich nepřitahovati. Ale když přijala dne 18. srpna L. P. 1765. syna svého *Josefa* za spoluvladaře: týž radami bohaprázdných světáků, a bohužel i Církvi zpronevěřilých hodnostářů duchovních sveden jsa, jal se okovů, Církvi kladených, nejen upevňovati: ale chtěl ji vůbec úplně *otrokyní svou* učiniti!

Tak nemohl arcibiskup Příchovský již za Marie Teresie až na některé pobožnosti, skoro ničeho samotného v řízení Církve podnikati, maje ve všem ruce vládou císařskou svázány. Za to ale ukládáno mu tím více císařských nařízení ku prohlášení. A nařízení císařská netýkala se toliko pořádku veřejných pobožností, svěcení dnů svátečných, přijímání svátostí: ale určovala také, aby kláštery, seminiska dobrých mravů a pravé nábožnosti, byly zamezovány; aby důchody duchovních obročí, jež nebyly s duchovní správou spojeny, byly zabráný, a ústavům pro vychování vojínů věnovány; aby nové knihy i bohoslovecké a náboženské od úřadů císařských skoumány byly; aby bez svolení vlády nikdo k papeži putovati nesměl, a také aby nikdo papeže za dispense čili prominutí žádati se neopovažoval; aby nikdo z duchovních proti nařízením vládním mluvit se neopovažoval, a tak podobně.

A když papež Klement XIV. dne 20. června L. P. 1773. k nalehání lakotných a znemravnělých dvorů burbonských *řád jesuitů* zrušil: musel k tomu arcibiskup bez pomoci přihlížeti, kterak i v Rakousku se statky po jesuitech, tedy se statky církevními, bylo zacházeno, a k čemu jich bylo užíváno!

A rozkazem císařským z dne 24. května L. P. 1777. jest *biskupství olomúcké*, posud pod arcibiskupa pražského patřící, od něho odtrženo, a za samostatné arcibiskupství prohlášeno, jemuž poddáno býti mělo *biskupství v Brně*.

3. Jest li že se ale takto již za Marie Teresie dělo: přišly pohromy na Církev ještě horší, když po smrti své matky, dne 29. listopadu r. 1780. samotným vladařem se stal Josef II.

Jest sice pravda, že tento císař učinil si zásluhy o zrušení nevolnictví; o povznesení školství, obchodu, průmyslu; a o ulevení bídě chudiny: ale neméně na pravdě jest, že *Církvi katolické hrozně rány zasazoval!*

Dne 13. října 1781. vydal tak zvaný „toleranční patent“, jímž luteranům augsburgského vyznání a helvetům úplnou svobodu vyznávání náboženství jich vedle katolického přiřkl. a tak *všemu posavadnímu reformování se strany vlády občanské rázem konec učinil.*

Následek toho ale byl, že všichni tajní bludaři nyní z úkrytů svých vyšli, zvláštní náboženské obce tvořiti, a katolíkům zášť svou veřejně na jevo dávatí se snažili.

Josef II. udělil velikou svobodu tisku, ale jen těm — kterým libo bylo, Bohu a ustanovením Církve se rouhati! Za to zapovídal přísně, aby se nikdo neopovážil, rozkazy a učení papežská bez jeho svolení uveřejniti! Životy svatých nesměly býti vydávány; a výnosy konsistoří, ba i kalendáře pro duchovní musely býti dříve od vlády schváleny! A co v duchovenských knihách o spojení s Římem bylo vyprávěno, muselo býti papírky přelepeno!

Na to následovaly na Církev ráz na ráz jedna rána za druhou, jako by byl měl císař Josef II. tušení, že se vysokého věku nedočká, aby vše, co v hlavě nosil, ve skutek uvedeným zřel.

Dne 12. listopadu r. 1781. zrušil Josef II. veškeré vychovávací ústavy biskupské, jak je sněm tridentský biskupům za zvláštní povinnost uložil: a nařídil všeobecný, *císařský generalní seminář*, v němž měli nastávající kněze vyučovati a vychovávati Bohu i Církvi odumřelí *svobodáři!* aby tak císař dorost duchovenstva pro své náhledy vychoval! Všechny námahy arcibiskupovy, aby na chovance, jež měl jednou na kněze světiti, směl aspoň vedle vlády spolu dohlížeti, zůstaly marnými!

Císař při své domnělé pravomoci v řízení Církve důsledně vydal dále nařízení, kterak a jací kněži mají býti dosazováni k duchovním obročím; jakým způsobem úřadovati i obřadovati mají; a jakou štolu požadovati směji!

I nařizoval katolickým kněžím, aby až i *jinověrce (!)* se slavným vyzváněním ku hrobu doprovázeli, na vlastní hřbitov, katolický!

Činil až *směšné rozkazy*, jaké písně mají se v kostelích zpívati, jaké litanie konati, kolik svící a jakých smí na oltářích hořeti; jak mají kostelní korouhve, obrazy a sochy vypadatí; kdy se má požehnání s nejsvětější Svátostí udílet:

v monstranci, a kdy v ciboři; jakým hlasem mají řeholníci žalmy pěti, a také jim i hodinky opravoval! že mají kněží spíše o hospodářství než o člancích víry kázati, a tak podobně!

Kněžím vyhrožováno těžkými pokutami, když by všelikých, do kostela nijak se nehodících, rozkazů císařských ohlašovati se zpouzeli, jako příkladně: o nemocích, lécích, o užitečnosti očkování! *A krajští komisaři*, jindy apoštolé (!) bloudících, stali se nyní přísnými dozorcí kněží, netoliko podřízených, ale i představených i biskupů!

Josef II činil také nepravé nálezy o manželství; zakazoval zřizování Božích hrobů; konání církevních procesí; úctu sv. ostatků; užívání odpustků; a dal kruté nařízení, aby na dále těla zemřelých nebyla do rakví kladena, ale *do pytlů zašita*, by prý se ušetřilo! Z toho povstaly ale až zjevné odboje lidu, tak že mnohdy při pohřbech celé čety vojska pořádek udržovati musely! Ne bez příčiny posmíval se Josefovi za takovéto jednání král pruský Bedřich, nazýváje ho potupně „*Bruder t. j. bratr sakrystan!*“

Se zvláštní bezohledností nastupoval císař Josef II. *oproti klášterům*. I snažil se řeholníky, z jejich prý náboženské přemrštěnosti, vyléčiti dvojím způsobem: buď že pravidla jich, apoštolskou Stolicí stvrzená, libovolně změnil, a spojení jich s nejvyšším představeným řádu přerušil! Anebo že úplně zrušil všechny ty kláštery, v nichž panoval život rozjímavý, a jichž ku veřejnému vyučování anebo k duchovní správě nezdálo se jemu býti třeba.

Tak beze všeho milosrdenství, ani na vůle zakladatelů, ani na vůli a život řeholníků se neohlížeje, zrušil Josef II. veškeré kláštery kartusianů, kamaldulenských, cisterciaků, poustevníků, trinitarů, karmelitek, klarisek, kapucinek, fran-tiškanek, premonstrátek a jiných: tak že co zbožní předkové po staletí nashromážděli, v málo rocích jest zmrháno!

I zhynula tak postupně proslavená místa pobožnosti, kláštery: u sv. Jiří, u sv. Anny, ve Slupech, u sv. Václava, u sv. Mikoláše, na Karlovu, u sv. Havla, u sv. Kateřiny, u sv. Jiljí v Praze; kláštery v Plzni, v Sedlci, v Mladé Boleslavi, v Sázavě, u sv. Jana pod Skalou, ve Zlaté Koruně, v Třeboni, v Kladrubech, v Milevsku, v Polici, na Bezdězi, v Plasích, v Klatovech, v Písku, v Chomutově v Litoměřicích, v Lysé, v Táboru, v Horažďovicích, na Mělníku, v Rumburku a jinde!

Kněží řeholní z rozpuštěných klášterů byli poslání do duchovní správy, anebo dáni na odpočinek. Řeholnice směly se do světa vrátiti; anebo mohly, ne více dle předpisů

svých řeholí, ale dle nařízení vládních, i na dále až do vymření bídne pospolu žiti.

Z majetku zrušených klášterů učinil Josef II. tak zvanou „náboženskou matici“, to jest pokladnu, z které měly býti zřízeny nové duchovní správy. Poněvadž ale drahocenných pokladů i vědeckých i uměleckých přišlo veliké množství na buben najednou: byly daleko pod skutečnou svou cenou pro matici prodány, a tak z úspor a jmění Církve obohatili se ponejvíce — židé!

Z náboženské matice zřízeno pak přes 400 nových, po většině bídne nadaných míst duchovenských v Čechách, a i nové *biskupství v Budějovicích*, kdež prvním biskupem stal se olomucký kanovník Jan Prokop hrabě ze Schaafgotsche r. 1785.

A jestli ani kláštery ani duchovní ústavy, nejlépe řízené, nenalezly milosti u císaře Josefa II.: nalezla jí ještě méně *zbožná bratrstva*, jež se v posledních stoletích skoro při všech větších kostelích byla utvořila, aby služby Boží zpěvy oslavovala, anebo o nádhernější jich konání se přičiňovala. R. 1783. zrušil císař všechny, a značné jich jmění spolkové odevzdal po většině ústavům pro chudinu.

Co bylo při ustanoveních císaře Josefa II. oproti Církvi zvláště krutým, byla ta okolnost, že *biskupům samým přisně nařizoval, aby tato jeho libovolná, všemu právu ve tvář bijící ustanovení podřízenému duchovenstvu sami prohlašovali*; a hrozil zabráním majetku každému, kdo by tak činiti se zpečoval!

Nejdůtklivější námitky biskupů, zejména i arcibiskupa Příchovského oproti takovému násilí, jež vrchní pastýře církevní v posvátné důstojnosti jejich co nejvíce urážely, byly z Vídně prostě zamítnuty. Ba když papež Pius VI. dne 12. prosince 1781. proti takovému neslýchaným v Církvi novotám, jež měly Rakousko v *nový protestantismus* zavést, zvláštním pamětním listem ku císaři se obrátil, nedostal příznivější odpovědi. A když dne 22. března 1782. osobně do Vídně se dostavil, aby císaře na lepší cestu uvedl: byl hrubě přijat; a na znamení, že císař ani hlasu dědice sv. Petra slyšeti nechce, kázal při odchodu papeže novou řadu klášterů zrušiti!

A *podřízené úřadnictvo*, vidouc s hůry takový příklad: snažilo se po způsobu služebníka, jenž v domě Annašově Krista Pána ve tvář udeřil, i se své strany Církvi Páně ve tvář bít, a mnohých ukrutností proti ní se dopouštěti, jež násilí císařovo ještě přesahovaly; a ty pak, když se o nich císař již příliš pozdě dozvěděl, jeho samého žalostí naplnily!

Ovoce nepředložené vzpoury své proti Církvi zakoušeje, an celé národy proti sobě poštvál, a do krutých krvavých odbojů se zapletl: umřel císař Josef II. jako věřící, sice svedený ale pak kající panovník, dne 20. února r. 1790. se slovy, jež vyslovil před přijetím svátostí pro umírající: „Jestli jsem chybil, Bůh mi milosrdenství prokáže, poněvadž zná moje dobré úmysly i lidskou slabost, nám všem společnou!“

4. Když po smrti císaře Josefa II. nastoupil bratr jeho Leopold II. jenž byl pro své vlastní církevní novoty již hořkých zkušeností nabyt: vyzval dne 9. dubna 1790. veškeré biskupy, aby zvláštní dvorní komisi, kterou byl Josef II. ku řízení církevních záležitostí ustanovil, oznámili své stížnosti, poněvadž jich chce dle možnosti odstraniti, aby s národy v pokoji žiti mohl.

I stěžoval si arcibiskup Příchovský zvláště na tyto věci: Že se jemu úřady císařské do duchovních záležitostí vměšují; že právomoc jeho i konsistoře jeho zamezují nebo umenšují; že nařízení úřadů císařských s kazatelen ohlašovati mu nakazují; že jemu odňaty byly: kněžský seminář, některá duchovní obročí, fond pro vysloužilé kněze a jiné.

Smysl veškerých podání biskupů byl ten, aby novoty císaře Josefa II. vůbec byly zrušeny. K tomu se Leopold II. sice neodhodlal, obávaje se, že by tak vážnost vlády císařské utrpěla. Přece ale nejkřiklavější bezprávi odstranil, an generalní semináře zrušil; biskupům ustanovování služeb Božích přiřkl; prohlašování nařízení vládních s kazatelnou zastavil; k papeži se odvolávati na dále dovolil; další rušení klášterů zamezil; posuzování bohoslovných knih biskupům přikázal.

Krutá příkoří, jež arcibiskup za dlouhého panování svého snášeti musel, oslazoval mu dobrý Bůh na druhé straně rozličnými radostnými událostmi. Tak příkladně mohl slaviti od 16. do 18. května r. 1779. padesátiletou památku svatořečení sv. Jana Nepomuckého, an byl před 50 roky při slavnosti samé v Římě papeži přísluhoval. Slavil památku vlastního padesátiletého kněžství svého dne 10. června 1781., za přísluhy biskupů českých. Korunoval dne 6. září 1791. mírněji smýšlejícího Leopolda II. za krále českého; a dne 9. srpna 1792. císaře Františka II.

Mnoho zkoušený a věrným apoštolem shledaný arcibiskup Příchovský v Pánu zesnul dne 14. dubna r. 1793., v 87. roku věku svého, a byl ve velechrámu v kapli hrabat Kinských pohřben.

IX.

1. Nástupcem arcibiskupa Příchovského stal se dne 3. května 1793. cizozemec **Vilém Florentin kníže Salm-Salm** z Vestfalska, a panoval do 14. září 1810.

Za téhož kruté řádila lítice válek s Francouzy, při které mysl náboženská málo bývá povzbuzována, a ušlechtilé výkvěty ctností bývají potlačovány. Tak bylo i tehdy: mravy pustly, a ku stálým válkám bylo třeba nesmírných peněz. I brala vláda z kostelů věci stříbrné a zlaté, aby z nich peněz narazila.

Arcibiskup Salm činil v těch zlých časech pro uchování pokladu svaté víry, co mohl. Zejmena dolehal na *vzorný život duchovenstva*; a proto svým vikářům nařizoval, aby v příčině té bedlivý dozor vedli tam, kde sám přesvědčovati se nemohl.

Lid získal si zejména svou laskavostí a nepřebornou *dobročinností*, při které často kníže Salm z hojných prostředků vlastních napomáhal, když pokladny arcibiskupa Salma byly vyčerpány! I získal si tolik lásky, že když mrtvé tělo jeho Rožmitálem ku pohřbení do Prahy vésti chtěli: měšťané tamnější toho dopustiti nechtěli, aby jich „laskavý otec a pán“ jinde než u nich pohřben byl; a teprve dvěma setniami vyslaných vojáků přinucení jsou, mrtvého arcibiskupa do Prahy propustiti!

Po arcibiskupu Salmovi zůstal prestol jeho po 4 roky neobsazeným, poněvadž papež Pius VII., byv s násilím z Říma do Francie odveden, a tam v zajetí držán: žádných biskupů v době té nepotvrzoval.

Zatím doby válečné hodnotu peněz rakouských tolik poškodily, že skrze tak zvaný finanční patent z dne 14. března r. 1811. asi na pětinu ceny sklesly. Tak ale utrpěla náboženská matice, jež již dříve při prodeji duchovenských statků mnoho byla poškozena, nyní nesmírných škod, a nemohla povinnostem svým dostávati. I pomýšleno docela i na to, aby důchody uprázdněného arcibiskupství na dobro pro ni zabrány byly!

Konečně přece jmenován novým arcibiskupem posavadní biskup litoměřický **Václav Leopold Chlumčanský, rytíř z Přestavlk a Chlumčan**, dne 12. prosince r. 1814., ježž do Říma se navrátilší papež Pius VII. stvrdil dne 15. března r. 1815.

Týž měl s vládou dlouhé boje o příjmy arcibiskupské, i o osvobození Církve z neoprávněného vkládání se vlády císařské v úřadování jeho. Jako předchůdcové jeho, tak i on některé ústupky na ní vymohl, a jha vládního ulehčil.

Václav Leopold snažil se učení bohoslovné i jiné ušlechťující povznést; a rozličnými dobročinnými ústavami a zvelebováním chrámů duše věřících pro Boha získati. Pro rozmnožení duchovenstva, jehož se nedostávalo, založil při semináři nadaci, aby z ní tam chudí a způsobili mladíci obživu nacházeli, když by se stavu duchovnímu věnovati mohli i chtěli. I zasloužil si tak čestného názvu „*otce chudých*“.

Zemřel zásluhami korunovaný v 82. roku věku svého dne 14. června 1830., a byl ve velechrámu po boku svých předchůdců pohřben.

3. Po krátkém panování arcibiskupa *Aloise Josefa I. hraběte Kolovrat-Krakovského*, a Poláka *Ondřeje hraběte Ankwicze*, za něhož bývalý jesuita a pak světský kněz Ant. Hanikýř a kanovník Václav Pešina zřídili požeňnaně působící „*dědictví sv. Jana*“, jmenován jest dne 20. června 1838. posavadní světicí biskup olomúcký arcibiskupem pražským, **Alois Josef II. svobodný pán ze Schrenků**, ježž papež Řehoř XVI. potvrdil dne 25. září 1838.

Týž věnoval se s mladistvou horlivostí správě arcidieceze své. I radoval se, vida, jak zbožná bratrstva znova povstávají, a i život řeholní obživuje; zejména že bylo r. 1845. „*milosrdným sestrám*“ sv. Karla Boromejského dovoleno, v Praze svůj mateřinec si zříditi. Ale život jeho ztrpčila *revoluce* r. 1848., která mnoho na dobrých mravech pohubila, a také zrušením desátek a jiných dávek velikou část duchovenstva ožebračila.

Když císař Ferdinand Dobrotivý koruny ve prospěch nynějšího císaře a krále Františka Josefa se byl vzdal, byla na sněmu, v Kroměříži konaném, sice všem uznaným náboženským vyznáním úplná svoboda v pořádání jich záležitostí, a ve správě jmění dne 26. ledna 1849. zaručena. I mohlo se zdáti, že aspoň nyní bude moci Církev bez otěží vlády světské, jako každý *svěpravý občan*, anebo jako každý jiný *státem uznaný spolek*, záležitosti své sama si spravovati. a s majetkem svým volně nakládati! Ale co popřáno židům, luteránům i helvetům, toho ani tehdy ve skutečnosti nepopřáno katolíkům! *Boj o svobodu katolické Církve v Rakousku vede se se strany biskupů až na nynější den, přese všechno vychvalované svobodářství jistých kruhů!*

Arcibiskup Schrenk trapnými těmi věcmi na duchu schvácen, zemřel dne 5. března 1849., maje teprve 47 roků věku svého, a pohřben jest ve velechrámu v hrobce arcibiskupů.

Po smrti arcibiskupa Schrenka byli dne 31. března 1849. všichni biskupové do Vídně pozváni, aby tam vyjádřili přání svá v příčině zavedení lepšího pořádku ve správě Církve. Zároveň uvolněno spojení jich s papežem, a zrušeny vládní nálezy, jež biskupům u vo'ném užívání právomoci na ujmu byly. Následkem úrad biskupů učiněna později smlouva mezi papežskou Stolicí a císařem rakouským, tak zvaný *konkordat* dne 6. září r. 1855.

4. Zatím usedl na uprázdněnou stolicí arcibiskupskou v Praze nový pastýř: posavadní arcibiskup solnohradský a kardinal **Bedřich Jan kníže ze Schwarzenbergu**. Přeložen jest na prestol pražský, aby i tu dílo v pravdě apoštolské konal, jako byl posud v Solnohradu činil. Tam založil seminář pro studenty, kteří by se později stavu kněžskému věnovati chtěli; zavedl milosrdné sestry sv. Vincence, jež brzo v četných domech působiti začaly; svolával biskupy ku poradám o potřebách Církve.

Arcibiskup Schwarzenberg slavil vjezd svůj do velechrámu pražského dne 15. srpna 1850, a tím ujal se vlády v nové arcidieceši své.

Kardinal Schwarzenberg, pocházející z rodiny, jež mezi nejvznešenější v Rakousku náleží, a maje tak spojení i ve kruzích nejvyšších: mohl dokázati mnoho, což by jinému nebylo se zdařilo. A on s celým úsilím a s jarým duchem přičiňoval se, aby se co možná nejhojnější žně apoštolské do dělal, jak toho jsme pamětníci, a netřeba mnohými slovy vyjádřovati.

Tak rozhňoval kněze k nové horlivosti zvláštními, každoročně konanými *exerciciemi* čili duchovními cvičeními. Pro obecný lid zavedl četné *missie*. Horlivější katolíky združoval v rozličné *spolky katolické*, jichž cílem jest obnova duchovní, oslava služeb Božích, výzdoba chrámů, zejména také velechrámu sv. Víta.

Přičinil se o to, aby *duchovní řády* rakouské byly zreformovány, a tedy setřely se sebe všechny nepořádky v kázni, do nichž je poručníkování anebo shovívání vlády světské bylo přivedlo.

Opravit *studie bohoslovné*. Svolával pastýřské porady se svým duchovenstvem, na nichž o pravé reformaci se pojednávalo; obnovil také církevními zákony nařizované, ale pro nepřízeň časů nekonané *synody* čili církevní sněmy veškerého podřízeného duchovenstva. O důstatečný dorost pro stav duchovní postaral se zařízením arcibiskupského *konviktu studentského*.

Za arcibiskupa Bedřicha vzniklo *dědictví sv. Prokopa* ku vydávání spisů bohoslovných; a zavedena *40hodinná pobožnost* ku nepřetržitému uctívání nejsvětější Svátosti. Za něho a jeho přičiněním za blahoslavenou prohlášena byla od svaté Stolice princezna česká a abatyše *Anežka*; slaveny byly tisícileté jubileum sv. apoštolů slovanských *Cyrilla a Methoděje*; 900letá památka *založení biskupství pražského*, a jubilea papežská.

Arcibiskup Bedřich sám jubilea kněžského roku 1883. se dočekav, při poradách o nadlepšení požitků milovaného duchovenstva ve Vídni meškaje: zachvácen jest tu smrtí jako věrný voják na bojišti, dne 27. března r. 1885. I bylo tělo jeho převeženo do velechrámu v Praze, kdež za nevidaného účastenství se strany všech vrstev obyvatelstva bylo po boku jeho předchůdce slavně pohřbeno; duch ale jeho, jakožto duch *vítězného reformatora Církve v Čechách*, žije dosud mezi námi!

5. Po smrti milovaného, v pravdě apoštolského arcibiskupa Schwarzenberga nastoupil na místo jeho nyní slavně panující **František hrabě ze Schönbornu**, kardinál římské Církve, dne 15. srpna 1885.

Týž nastupuje pevně v šlépěje svého vznešeného předchůdce, a v těžkých dobách, jež nové náboženské zákony rakouské od r. 1867. Církvi připravují, stojí věrně na stráž. I shromáždjuje tu v Římě, tu ve Vídni, tu v Praze horlivé spolubratry na vinici Páně kolem sebe, aby po společných úradách jednomyslně duše lidské pro království Boží ůobývali.

Jeho zásluhou zřízena *česká kollej* v Římě na vychování duchovních u samé skály Petrovy; jeho přičiněním znovuzřízen *český poutnický dům* v Římě. I jeho jméno bude zajisté jednou zapsáno zlatými písmeny v knize dějin Církve české! Zdař to Bůh, aby Církev Páně v Čechách přivedl k rozkvětu co možná nejkrásnějšímu!

C) Reformace katolická se strany nekněží.

§ 62. a) Až do bitvy bělohorské.

1. O nápravu klesajících mravů nevynasnažovaly se ale toliko vlády občanské i církevní, každá po svém způsobu: nýbrž také i věrní katolíci sami ze své strany. I sdružovali

se k tomu cíli, aby víry své, po otcích zděděné, na skále Petrově vzdělané, proti lživěram uhájili.

Katolíci, již dle povahy víry své, na skále pevně zbudované, nebývají výbojní, ale bezpeční. klidní; a proto namnoze ustupovali víru teprve hledajícimu, útočnému protestantismu.

Ustupovali katolíci dlouho, tak že dědicové husitů a protestanté již zamýšleli, *náboženství katolickému v Čechách vůbec konec učiniti!* Tu teprve katolíci se vzmužili, aby co jindy každý pro sebe, jen po různu bránili: nyní proti útokům nepřátel Kristových silami spojenými hájili! I sestupovali se v pozeňnané *družiny katolíků, mužů i jinochů, šlechticů i měšťanů, řemeslníků i rolníků*; zvolili si za ochránitelku Královnu nebeskou, jež všecka kacírství potírá; a zapsali v letopisech na památku slova útěchy plná:

„Mila bývala Maria Panna Čechům;
Mili budou Češi Panně Marii!“

2. Roku 1552. sešli se stavové čeští ku rokování o věcích náboženských; ale nedocílěna žádná shoda, poněvadž ani husité ani luterani od náhledů svých ustoupiti nechtěli, katolíci ale ovšem nemohli! I sestoupili se někteří hodnostáři duchovní i světští, jako probošt svatovítský Dr. Píšek, děkan Han, arcijahen Jan, pánové z Růže, Lobkovicové, Černínové, Hasnburgové, Berkové, Kolovratové, Martinici, Švihovští, Vítkovci, Markvartici, z Plavna, z Donína, aby společným úsilím, víru katolickou v Čechách rázně bránili.

I odejela deputace jich do Vídně ku císaři Ferdinandovi I., upřímnému katolíku, aby u něho, jakožto u svého náležitého panovníka, odčinění křivd, katolickému náboženství v Čechách činěných, se domáhali. I žádali:

a) *aby arcibiskupství pražské bylo obnoveno*, tak aby arcibiskup kněze světil a duchovenstvo řídil; a

b) *aby zřízeny byly vyšší školy katolické*, třebaš pod vedením horlivého řádu jesuitského. Neboť universita pražská od Karla IV. po katolicku zřízená: od víry katolické úplně odpadla; žádného katolíka za profesora nepřipouštěla; ba katolíka ani za učitele na venku neustanovovala; leč jen samé husity do úřadů rozesílala.

Ferdinand ihned přislíbil, obé žádosti s radostí vyhověti. I vybráno tedy v Čechách *dvanácte nadaných jinochů*, aby do Říma na studie odešli, a tam se vzdělavše, doma pak začátek studií po katolicku učiniti mohli. Byli mezi

nimi Václav Šturm, Baltasar Hostounský, Ondřej Běšín a jiní, kteří od samého sv. Ignace vzdělání nabyvše, později jako jesuité a misionáři v Čechách prosluli.

Zatím věrní oni muži nelenili, ale postarali se o vhodné místo pro školy; zjednali i skromný plat pro profesory; a neustáli, až sám slavný, nyní blahoslavený *Petr Kanisius* r. 1555. do Prahy zavítal, a vše potřebné zařídil. Roku pak 1556. povoláno 12 jesuitů z Říma *do Prahy*, kteříž dne 7. července ponejprv otevřeli vyšší školy katolické pro bohosloví a filosofii, a gymnasium pro studie nižší.

Zatím i arcibiskupství jest znovu zřízeno, a arcibiskup Antonín Brus jal se s apoštolskou horlivostí působiti.¹⁾

Školy jesuitů měly z počátku málo žáků; ale když se při žácích začalo ukazovati požehnané působení jesuitů i co do vědění i po mravné stránce: počali jim syny své svěřovati netoliko katolíci, ale i luteráni! Tak se stalo, že r. 1583. čítali jesuité žáků na 400; r. 1588. na 500; r. 1597. na 700; r. 1621. na 1500; a později na 2000! I byli katoličtí páni s těmito výsledky tolik spokojeni, že Vilém z Rožmberku založil a vystavěl podobné gymnasium r. 1586. v *Krumlově*; Jiří z Lobkovic r. 1590. v *Chomútově*; a Adam z Hradce r. 1592. v *Jindřichovu Hradci*.

I měli jesuité při vyučování *ten způsob*, že sice všechny svěřené mladíky snažili se co možná k největší dokonalosti přivést; ale mimo to zavedli mezi výtečně nadanými i snazivými *posluchači vysokých škol* veřejné *disputace* čili učené hádky o věcích, dotýkajících se mudrctví anebo bohosloví. Při těch hádkách naučili se mladí ti muži rychle mysliti, rázně odpovídati, a tak i viru svou oproti úskočným námitkám jinověrců statečně a učeně obhajovati.

Nezřídka se stávalo, že ti, kdož při disputaci výborně obstáli, beze všech dalších zkoušek byli povýšeni za doktory v bohosloví anebo ve filosofii, anebo také i do stavu šlechtického. A takovým kynula pak skvělá budoucnost! A to bylo zase při mnohých mocnou pobídkou ku pilnosti, vytrvalosti, bezúhonnosti!

Pro žáky na gymnasiích svých zařizovali ale jesuité tak zvané *akademie*; to byla shromáždění, v nichž výborní žáci rozličné práce své i cizí přednášeli, a k veřejnému vystupování pozdějšímu se připravovali. A tyto akademie dávaly obyčejně podnět ku zvláštnímu *sdužování se studentů pod ochranou Marie Panny*, v němž i později jakožto mu-

¹⁾ Srovnej § 57, 3. § 60, I.

žové věrně setrvali; čest Rodičky Boží, od bludařů mnoho hanobenou, chránili; a Syna jejího věrnými sluby býti se snažili.

3. První podnět k takové *družině, zvané marianské*, dal o vánocích jinochům, na gymnasium v Praze studujícím, profesor jich, nyní blahoslavený *Edmund Kampian*.

Týž vypravoval jim o marianské družině, jak v Římě jest zařízena, a kterak blahodárně působí. To zalíbilo se studentům tak, že si řekli: „Proč bychom neměli míti takovou družinu marianskou i my, když také Pannu Marii ctíme?“ I prosili Kampiana, aby i s nimi družinu takovou založil.

Kampian povolil žádosti jich; a ve srozumění s představenými řádu a s úchvalou jich uvázal se v duchovní vedení družiny. Správu spolku zevnější převzali ale představení, ze středu samých nejhorlivějších sdruženců, bez ohledu na stav, volnou volbou zvolení. Byli to: starosta s dvěma náměstky; pak tajemník, pokladník, sakrystán, praporečník, a šest až dvanácte radních.

I počala družina marianská pro čest Boží tolik horlivě působiti, že i hodnostáři duchovní i světští s radostí si toho všímali. Ba když katoličtí páni na slavném sněmu r. 1575. konaném, od protivníků Církve katolické, kteříž tehdy svobody vyznání svého mocí se dodělati, nejprudčeji byli napadáni: snažili se s moudrým vedením družiny marianské se seznámiti, a pak i podobné družiny pro katolické muže, šlechtice i měšťany zakládati!

A členové družin marianských nepečovali toliko o duchovní zušlechtění vlastní, jako jednotlivci vždy činili i činí. Ale majíce vlastní moudré zřízení, jež je na vzájem spojovalo; jsouce pod vedením volně zvolených představených, a jednajíce po společných úradách: sjednocovali se také ku cíli *společnému, totiž i ku zušlechtění bližních!* A tak povstal ze *67 marianských družin českých*, jež vysokou šlechtu, učence, advokaty, měšťany, rolníky, podle povolání sdružené spojovaly, *jediný mocný válečný šik proti všelikým odbojníkům Církve!*

A když náčelníci protestantů se pozdvihli, aby s katolíky válku až na smrt vedli, nazývajíce ji nepravdivé „bojem za svobodu (!) a rovnost (!)“: postavili se proti nim výtečně vzdělaní a uvědomělí katolíci z družin marianských, Prozřetelností Boží vyvolaných. A ti potření Církve katolické jednomyslně se opřeli, nezdolnou vůli svou vyjadřujíce slovy statečného Zdeňka z Lobkovic řkoucího: „Ať nás meče bludařů třeba rozsekají, neustoupíme!“

A blahoslavenou Rodičku věrně ctíce: shledali se s pomocí její tolik výdatnou, že veliké věci pro čest Boží vykonati mohli i vykonali!

I odchovaly družiny mariánské pro větší čest Boží i svou v boji s odpadlíky až i *několik mučedníků*, kteří za svatou víru svou smrt podstoupili. Prvním byl sám původce družiny, blahoslavený Edmund *Kampion*, jenž byv z Čech do Anglie odeslán, tam bolestné mučení vytrpěl. Po něm v bídném žaláři ve Štokholmu pro víru zahynul Kryštofor *Spotekus*. Od kalvinistů ukrutně mučen a zabit byl r. 1619. Melchior *Grodecký*. R. 1620. umučen byl pro svatou víru a mlčenlivost zpovědní blahoslavený farář Jan *Sarkander*. R. 1629. usmrceni jsou pro víru v Libuni u Turnova kněz jesuita Matěj *Burnatý*, a průvodčí jeho Jan *Rokyta*. Těžká pronásledování od odpadlíků snášeli také arcibiskup Jan *Lohel*; broumovský opat Volfgang *Zelender*; *Martinic*; *Slavata*; *Fabricius* a četní jiní.

4. Také *mnohé urozené paní* s požeňáním působily na vzkříšení života katolického v Čechách, zvláště tam, kde věrní kněží přístupu neměli. Mezi nimi na prvním místě jmenuvati sluší *Marii z Pernštejna*, choť Vratislava z Pernštejna, neivyššího kancléře českého, rodem ze Španěl. Táž vidouc v Čechách velikou náboženskou netečnost, vyplývající z odvěkých hádek i bojů: přiměla muže svého k tomu, aby nejprvé vykonali generalní zpověď, a tak s reformací. jak se pro pravé reformatory sluší, začali při samých sobě. Pak jala se starati pro lid o četné *misie*, jimiž by z bludů u víře byli vyvedeni, a ku životu bohabojnému povzbuzeni.

Příkladem jejím povzbuzeny, jaly se i jiné vznešené paní pro čest Boží horovati; kostely upravovati; rouchy poposvátnými a prádlem opatřovati; *misie* umožňovati; sebe posvěcovati! Byly to zejména Alžběta, Johana, Helena a Marketa ze slavného rodu *Berků*; hraběnka Marie *Martinicová*; Anna z *Kolovratů*; Anna z *Rožmberku*, rodem Hradecká; Anna *Hradecká*, rodem Rožmitálská; Anna *Hradecká*, rodem z Rožmberku; Isabella kněžna z *Fürstenbergu*; Maxmiliána hraběnka ze *Sternbergu*; a šest paní ze slavného rodu *Lobkoviců*: Benigna, Kateřina, Alžběta, Voršila, Marketa a Polyxena.

5. V družině mariánské vynikli *muži z rodu Lobkoviců*. Tak *Zdeněk Popel kníže Lobkovic*, jenž zastával úřad nejvyššího kancléře českého od r. 1599. až do 1628. za panování tří císařů, veliký příznivec kapucínů, a důvěrník svatého jich člena *Vavřince z Brindisi*. Jemu podobal se jediný

jeho syn, jenž katolické náboženství slovem i skutkem vyznával, a přes 33 roky družině mariánské, z českých měšťanů sestávající, starostoval, jsa rytířem zlatého rouna, císařským tajným radou a generalem.

Vedle rodu Lobkoviců vynikal v družině mariánské rod *Martiniců*, zvláště *Jaroslav Bořita Martinic*.

Vedle těch vynikal jakožto člen družiny mariánské *Vilém Slavata*, druhdy horlivý husita, zvláštním řízením Božím ale do Církve katolické uvedený. Pro právnický věhlas a bezúhonný život měl od čtyř císařů svěřeny vysoké úřady zemské. Posledních 24 roků byl nejvyšším kancléřem království českého. Se Zdeňkem Lobkovicem a Jaroslavem Martinicem byli věrnými přátely a vůdci katolíků proti cizáckému vzbouření v Čechách. A v družině mariánské působil Slavata co nejhorlivěji po celé půl století.

6. Když se r. 1608. vzbouření v Čechách nepodařilo, ale rozvadění císařští bratři Rudolf a Matyáš spor po dobrém urovnali ¹⁾): vydal se Anhalt sám do Čech, aby poměrů v zemi lépe seznal, a oheň vzpoury znova rozdmychal, maje vydatnou oporu zejména na uplaceném *Václavu Budovci*. To-liko *Karel ze Žerotína*, ač co do víry odpůrce císařův, od strany falcké se odvrátil, věrně ku zákonitému králi přilnul, a jiné vzbouřence k podobnému jednání nabádal: když se byl přesvědčil, že veškero bouřlivé úsilí se strany falcké není leč „*zráda a předsevzetí krom Boha, bez Boha, ven z Boha!*“ ²⁾)

Katolíci ale, ničemné a vlastizrádné pikle protestantů neméně prohlížejíce, pilně se scházeli, radili a družili kolem družiny mariánské a za vedení jejich předních mužů: v čele arcibiskupa Karla *Lamberga*, probošta *Pontanu*, děkana *Brože*, pánů *Šternberga*, *Lobkoviců*, *Waldštejna*, *Slavaty*, *Martinice*, *Kolovrata*, *Donína*, *Hazmburga*, *Švihovského*, *Žďarského*, *Lukavského*.

Když již v lednu r. 1609. svolán byl do Prahy sněm, žádal na něm Budovec *bouřlivě* za „svobodu náboženství (?)“. Ale žádost ta byla jen pokryteckou zástěrrou dalších záměrů jeho. Nebo bylo ujednáno mezi vzbouřenci: „Podepíše-li císař úplnou volnost našeho náboženství, o němž jsme se mezi sebou shodli: strháme my (bratři, kališníci, kalvinisté i luterané) katolické kostely, kláštery i arcibiskupství samé, jako to v Německu učinili. Nepodepíše-li ale císař: chopíme

¹⁾ Srovn. § 60. IV. 2.

²⁾ Skála, Historie česká III. 436.

se zbraní proti němu, a spojíme se s německou unií na kýženou záhubu celého nenáviděného rodu jeho!"

Ihned také vyslali čeští husité čili nyní kalvinci vyslance do Falce, za vedení chytráckého *Václava Viléma z Roupova*, prosit o pomoc vojenskou a připuštění do protestantské unie. Václav z Roupova přišel při tom k velikým penězům. S odbojníky se smluvil, jakým způsobem se do Čech dostancu.

Zároveň najímali spiklenci žoldnéřů do tisíců, a položili je na panství nejhrolivějších katolíků: aby ubohý lid láním i bitím trápili; katolickou víru zlehčovali, u všeliké ničemnosti tropili! Také se svou chasou ozbrojenou ku sjezdu protestantů do Prahy přijeli; a pod záminkou, že prý papeženci, totiž katolíci, jim ubližovati chtějí: jezdili po městě, počtem asi 10.000, a katolíkům vyhrožovali tolik, že ti na hradě a blíže novoměstské radnice ani ukázati se nesměli!

Za poměrů takovýchto slabý, neschopný, choromyslný císař Rudolf II. povolil spiklencům svobodu náboženství, vydav slavný list majestátní čili zkrátka *majestát*, dle něhož *protestantská šlechta a královská města* směly na svém území náboženství své bez překážky vyznávat; a *protestanté na statcích královských* kostely si stavěti.

Majestát, měl-li za platný považován býti, musel býti podepsán netoliko od císaře, ale také od nejvyššího kancléře, kterým byl tehdy *Zdeněk Lobkovic*. Týž ale, na svědomí své se odvolávaje, podpisu svého rozhodně odepřel, hlavně proto, že v majestátu dějí se ustanovení ve věcích víry, o nichž lidem světským a na sněmu nařizovati nepřisluší; a předvídaje, že bude majestát jistě na velikou škodu náboženství katolického i na neštěstí Jeho Milosti císařské. I podepsal pak majestát nejvyšší purkrabí hrabě Sternberg.

Když tedy protestanté na císaři majestát vyvzdorovali, počali si ho i dle své vůle vykládati. Hlásajíce „svobodu a rovnost“: jali se největších příkoří na katolících dopouštět. V *Hrobech*, na statku arcibiskupském, zavedli v katolickém kostele bohoslužby své; a když se tomu arcibiskup rázně opřel, postavili si tu proti všemu právu kostel svůj! Podobně učinili v *Broumově*; a když se statečný opat nespravedlivému jednání takovému opřel, ze *staviva klášterního* (!) vystavěli si tu kostel svůj! V *Kaplici* sužoval patron Schwamberg katolického faráře tolik, až odešel. V *Krumlově* postavil Hanibal z Valdštejna protestanty do městské rady, katolíky odtud vytlačiv; pak jim odňal kostel a protestantskému kazateli ho odevzdal. V *Tachově* zmocnili se prote-

stanté klášterního kostela, a přivedli si tam každou neděli pastora, aby jim kázal. Později katolického faráře vůbec vyhnali; oltáře a ostatky svatých z kostela vyházeli; drahocenné náčiní a roucha kostelní pobrali. A tak podobně činili i jinde, kde vrchu nabyli.

7. Takovému nespravedlivému jednání *katolíci ovšem všemožně odpírali*, a tím zase veliký hněv protestantů proti sobě vzbudili. Nejvíce byli jim proti myslí nejvyšší hodnostáři zemští a horliví členové družiny marianské: Lobkovic, Martinic a Slavata; a proto na tom se usjednotili, že je z úřadů jich, v nichž jejich snahám tolik překáželi, za každou cenu vytisknou.

Také proti arciknížeti Ferdinandovi, jenž měl na trůn český dosednouti; horlivým členem družiny marianské byl; a v Štýrsku, Korutanech a Krajině protestantismu rázně čelil: obrátil se hněv jejich, poněvadž právem se domnívali, že: stane-li se králem českým, zajisté zvolen bude i za císaře římského; a pak netoliko v Čechách, ale i v říši německé vzpoury proti Bohu, Církvi i říši potírati bude!

Když tedy Ferdinand přes nástrahy a úsilí protestantů přece za krále českého zvolen i korunován byl, sosnován v Sedanu revoluční plán v ten rozum: aby, poněvadž kníže Lobkovic dlel při císařském dvoře ve Vídni, zavraždění byli královští místodržící Martinic a Slavata; a když pak zámecká posádka a přítomní katoličtí páni sáhnou ku zbrani, že z toho povstane rozdvojení a krvavý spor, jenž bude začátkem revoluce. V úterý dne 22. května 1618. konali poslední poradu o tomto osudném činu v domě Albrechta ze Smiřic na Malé Straně, kdež jest nyní hostinec „u Montagů“, náčelníci vzpoury: Thurn, Budovec, Smiřický, Oldřich a Václav Vchynský, Pavel a Jan Litvín z Řičan; načež druhého dne zámysl svůj provedli, a oba místodržící, Boha za slitování prosící, s jich písařem oknem z hradu vyhodili, a krvavou revoluci zahájili ¹⁾

I jsou vyhození jako zázrakem, zajisté na přímluvu Bohorodičky, kterou mocně vzývali, při životu zachováni; a ti pak sami napsali události ty i následující z vlastní zkušenosti, jazykem českým, a dle pravdy. I jest tedy jim, *upřímným, svědomitým katolíkům, a i vzorným členům družiny marianské spíše věřiti: než překrouceninám revolucionářů jimiž chtěli věrolomnost i vlastizrádu svou okrášliti, a vinu svou na věrné katolíky svaliti, jako to jich stoupenci*

¹⁾ Srov. § 57, 6 7.

ve svých spisech proti vši pravdě a spravedlnosti činí dosud, a činiti nepřestávají!

8. Jak *nezištným „vlastencem“* byl příkladně Václav Vilém z *Roupova*, z toho patrno, že si v revoluci zjednal pěkné statky Trnovany a Zitenice a dům v Praze; k tomu si přibral statek probošství doksanského, statek probošství a děkanství litoměřického, a statek kláštera broumovského! Mimo to zjednal si mnoho náčiní od zlata i stříbra, a kapitally na 100.000 kop míšenských! Vlastenectví mu tedy patrně dobře vynášelo!

General *Fels* zjednal si panství Hartenstein, Bochov, Činov, Valdštejn a dům v Praze!

General Matěj *Thurn* přivlastnil si panství Jindřichův Hradec a Bystřici, dav Viléma Slavatu, jemuž patřili, prostě vyhlásiti za „nevěrného syna vlasti“!

Jiní podobně „vlastenčili,“ a „svobodu náboženství“ vykládali! Jeden druhému stále vyčítali, a přece jeden druhého o mnoho lepší nebyli; až konečně odbojníci přemoženi jsou v proslavené bitvě, na Bílé Hoře svedené, v níž voje katolické ku vítězství vedli vévoda bavorský *Maxmilian*, a jeho udatný general a panický ctitel Bohorodičky *Tilly*, oba horliví členové družiny mariánské a vychovanci proto nenáviděných jesuitů!

9. Rozhlédneme li se nyní zpět po těch bojích až do bitvy na Bílé Hoře, seznáme: že to byla doba, v které proti přerozmanitým způsobům útočného protestantismu čili církevního i státního odboje, Církev i císařství podaly si ruce, aby se ubránily, což se jim s pomocí Boží také zdařilo. A tak učinily také kalvinismu, v čele protestantismu bojujícímu, v srdci země české hráz nepřekročitelnou!

Z toho ale plyne:

a) že zcela nepravdivými jsou nářky lžihsitů doby naší, že prý na Bílé Hoře poražen byl český národ! *Nebo na Bílé Hoře nebyl poražen leč falckrabi Bedřich se svými žoldněři, a někteří jeho přívrženci čeští: kdežto vlastní stavové a národ český při něm nestáli, ba přese všechny kruté nátisky od protestantů věrně ku Církvi katolické a ku zákonitému králi byli.*

Také Anhalt, Thurn, Budovcc, Roupovec a ostatní náčelníci revoluce nikterak nebyli věrnými syny české vlasti, ale bídnými prospěcháři!

b) Že proti vši pravdě jest, jakoby tito náčelníci vzpoury byli bojovali pro „rovnost, a za svobodu

víry“: ješto sami nejhorších bezpráví na jináče smýšlejících se dopouštěli! Jednali asi tak, jako činí za doby naši lži-liberalové oproti katolíkům, když se jim moc dostane do ruky!

c) Že v pravdě na Bílé Hoře pokořen byl církevní i státní odboj čili revoluce; a sice s pomocí Boží, a na přímluvu Rodičky Boží, s jejímž obrazem, od bohaprázdných protestantů ve Strakonických zohaveným a probodaným, katolíci do boje táhli.

d) Že v pravdě skrze vítězství katolíků na Bílé Hoře zachován jest nám Čechům poklad víry svatováclavské t. j. katolické, za který jsme povinni, Bohu denně díky vzdávati na kolenou!

§ 63. b) Reformace katolická se strany nekněží po bitvě bělohorské.

1. Jako členové družiu marianských mají toho přední zásluhu, že katolíci stálým nátiskům a smělým, ba neurvalým žádostem protestantů se opřeli, až konečně s pomocí Boží i zvítězili: tak i po bitvě na Bílé Hoře neustávali víru svou i brannou mocí hájiti, když saň vzpoury znova povstávala, což se vícekrát opakovalo.

A že vzpoura na mnohých místech povstávala: staly se družiny marianské, v čelnějších městech českých roztroušené, k nimž i jiná ušlechtilá bratrstva katolická se připojovala, jako *ochrannými hrady Církve katolické v Čechách!* Kde bylo nebezpečí větší, stavěly se družiny marianské v spojený šik, aby nepřátelům čelily; a tak museli odbojnici konečně přece ustoupiti, a vesla vlády po právu katolíkům popustiti!

Aby členové družin marianských slabosti lidské nepodlehali: k tomu nápomocným bylo jim i moudré zřízení jich, dle něhož druh nad druhem s láskou bděl, a pokleslému ku novému povstání napomáhal; ale také i upřímná snaha o vlastní zdokonalení jednoho každého.

Tak byly členové družin marianských stanovami svými vázání, netoliko jednou, v čase velikonočním, svátosti přijímati: ale vícekrát do roka ve vlastní kapli duši svou ve svátosti pokání očistiti, a chlebem nebeským posilniti. Při takovýchto příležitostech příklad jednoho horlivého pobízel i ostatních ku horlivosti pro čest Boží takové, k jaké by jednotlivec sám o sobě sotva kdy se byl odhodlal!

I bylo druhům marianským cvičiti se v pokoře a skromnosti, v počestnosti a čistotě, v poslušnosti a uctivosti k rodičům, a představeným i duchovním i světským. Cvičili se v modlitbě, dobročinnosti, přemáhání vlastních žádostí a v kajicnosti.

Aby z míry nevypadli, a bludy kacířů svedeni nebyli: ve všech věcích, jež článků víry nebo bohulibých mravů se dotýkaly, tázali se vždy dříve za radu *svého duchovního vůdce, klerýž býval knězem, v bohosloví řádně vzdělaným*; v ostatních věcích ale zcela volně dle stanov svých si počínali.

Tak ovšem lišili se *podstatně od protestantů, kteří rovněž svou samospravou se honosili*: ale náhledy své o člancích víry často jako kabáty své měnili, poněvadž vážnosti papežů zavržše, ani jinými náčelníky vázati se nedávali. Také nehájili protestanté práva a spravedlnosti: ale v práva i majetek Církve katolické směle zasahující, bezprávi činili, nespravedlností se dopouštěli!

Členové družin marianských sestoupili se v pevný šik proti odbojníkům Církve i císaře!

2. Cílem snah revolucionářů byla především **Praha, jakožto hlava království českého**. Tu chtěli tedy opanovati, tu vlády své utvrditi: aby z Prahy, jakožto páni Čech, mohli pak zákonitého krále Ferdinanda s trůnu netoliko českého ale i císařského vytlačiti, a tak vzpouře své konečného vítězství zabezpečiti. Plán tento znali katolici; a proto i jim šlo předkem o to, aby Prahy uhájili, a tak vítězství svého si pojistili.

Když tedy na Bílé Hoře věc katolická zvítězila: vraceli se do Prahy od protestantů „na věčné časy“ vypovězení členové družstev marianských, páni jako Martinic, Kolovrat, Talmberk, Černín, Mitrovský, Točnick, Michna, z Újezda, Šternberk; dále vyhnání knězi z řádu jezuitského, dominikánského, františkánského; pak opat ze Strahova, kanovníci od sv. Víta, a staříčský arcibiskup Jan Lohel.

I konány v Praze četné schůze katolíků, jichž bylo účelem: aby znectěný velechrám katolickým službám Božím opět byl uspůsoben; aby kollej jezuitská od všelikého neřádu byla vyčištěna, a účelu svému navracena; aby družiny marianské zase byly obnoveny.

Ale prve ještě, než to vše řádně vykonáno býti mohlo, láskou k Bohu vedeni, uspořádali členové družiny ku velké radosti katolíků slavné služby Boží o svátcích vánočních. Při těch marianský soudruh, proslavený general *Tilly*,

rozestavil své vojsko, aby služby Boží střelbou oslavovalo; a sám i s jinými přistoupili okazale ku stolu Páně. Takové slavnosti a podobné často se pak opakovaly, a byly jimi mnozí ku milování Boha povzbuzeni!

Toho času otevřelo bohopusté řádění náčelníků protestantských a smutné jeho následky mnohým pobloudilým oči tak, že se kajicně v lůno Církve vrátili. Tak učinili příkladně: bývalý, udatný general protestantů, hrabě Jindřich Schlick; hrabě Štěpán Šternberk; hrabě Ferdinand Kolovrat; pánové ze Švihova, ze Švamberka, z Dubé a jiní.

Také někteří přední universitní profesori do Církve se vrátili, v čele jich: Dr. Jan Vodňanský, před tím rektor vysokých škol; Dr. Daniel Deutschenberg, děkan filosofické fakulty; Dr. Václav Valverin, bývalý rektor university, a jiní.

Také přišlo v oblibu učení bohoslovné tolik, že později r. 1728. vedle 72 vlastních bohoslovců, kteří kněžím státi se chtěli, studovalo ještě 284 jinochů světských, zejména šlechticů. A ti pak, jsouce po většině také členy družiny mariánské, odšedše na statky své, kněžím v pracích jejich velmi vydatně pomáhali; jen Církvi věrné úředníky na svých statcích ustanovovali; a misionáře ku poučení i napravení poddaného lidu povolávali.

Roku 1621. teprve mohli jesuité pravidelné vyučování u sv. Klimenta opět počíti. I přihlásilo se v brzku na 1500 žáků, a zařízeny jsou mezi nimi opět družiny mariánské, jaké byly před revolucí.

3. V Krumlově byla mariánská družina studentů od „svobodomilovných“ protestantů taktéž r. 1618. zrušena, a sice „na věčné časy!“ Když ale general Bukva v jižních Čechách vítězně postoupil: byla r. 1619. zase znova zřízena, ba v krátkosti novou družinou měšťanskou rozmnožena.

I jali se ctitelové marianští pak tolik horlivě pro čest Boží působiti: že již r. 1621. vrátilo se do Církve 121 protestantů, mezi nimiž hejtman císařského panství krumlovského Zikmund Turnovský; a že v brzku nezůstal ze 43 usedlých tu protestantů na dále nikdo v bludech svých.

Zvláště když císař Ferdinand II. panství krumlovské byl daroval předsedovi své tajné rady, výbornému katoliku Janu knížeti *Eggenbergovi*: bylo dle příkladů krumlovských i v okolních městech i dědinách, zejména ku panství krumlovskému náležejících, obrácení na víru tolik, že Církev Páně urvanou jí dříve půdu rychle opět zpět dobývala.

4. Podobně byla družina marianská při jesuitském gymnasiu v **Jindřichovu Hradci** od protestantů zrušena, ale brzo zase vzkříšena, a družinou měšťanskou a družinou rolnickou rozmnožena. Zde horoval zvláště *Vilém Slavata*, panství hradeckého majitel a horlivý člen družiny, nařizuje, aby protestanté v náboženství katolickém byli vyučováni.

Ferdinand III, věrný člen družiny, pozval tam na missie jesuity, zejména proslaveného kněze *Kravařského* jménem. A ten odkryl v starobylém klášteře augustinianů u přítomnosti purkmistra a měšťanů starodávnou sakristii; a v ní poukázal na zetlelá roucha mešní, drahocenné monstrance, kalichy a kříže, jež měšťanům patrné vydávaly svědectví: kterak Církev katolická se nezměnila, ale tehdy jako před dobami husitskými stejně oběť mše svaté konala, v nejsvětější Svátost věřila a ji uctívala! I byli novotáři u víře tím zahanbeni tolik, že lepšího poučení o Církvi pravé hledali i našli, a ku konci missie všickni, počtem 145 s Církví se smířili.

5. Také v **Chomutově** družina marianská výborně působila. Když Švédové i Sasíci tam na krátko vrch obdrželi, rozzuřili se hlavně proti družině marianské. Když ale z jara 1632., cizozemci i s českými protestanty mocnou rukou byli odtud vytištěni: rozkvetly družiny studentská i měšťanské v nové duchovní kráse, a šířily náboženství katolické skrze poučování a konání svatých missií dále.

6. Když strana katolická na Bílé Hoře nad odbojem zvítězila: konány i u arcibiskupa pražského, i u dvora císařského časté porady o tom, *kterak by nyní náboženství katolické v Čechách zvelebeno býti mělo*. Arcibiskup radil císaři s důrazem, aby postavil v čelo vlády v Čechách rázné katolíky; aby všem pánům nekatolickým odňal patronaty kostelů, poněvadž dosud dle libosti katolické kněze vyháněli; místa jich protestantskými kazateli osazovali; a se zádušním i farním jméním ve svůj vlastní prospěch zle hospodařili! Dále, aby zejména na královských panstvích ustanovil hodné, katolické úředníky, kteří by vlivem svým na návrat lidu do Církve působili.

Císař, vykonav pouť do Marie-Zellu za tím úmyslem, aby si pro přímluvu Bohorodičky pravého rozhodnutí od Boha vyprosil: zavázal se tam slibem, že, popřeje-li mu Bůh vítězství nad mocnými protivníky, v království českém i ve všech ostatních zemích dědičných katolické náboženství znova uvede.

A Bůh popřál jemu vítězství, jehož po rozumu lidském sotva nadíti se mohl, měrou přeutěšenou. Nebo tehdy vy-

žádali si přemožený hrabě Matěj Thurn a Ladislav ze Žerotína se stejně smýšlejícími společníky, pomoc proti císaři u knížete sedmihradského Betlena Gabora; a přemluvili i tureckého sultana, aby s Turky a Tatary vytáhl proti němu do boje. I přibyli nepřátelé ti skutečně od východu, počtem 60.000 mužů, až ku Hodonínu na Moravě, kde zle řádili, a 10.000 otroků sebrali. A hle! vojsko císařské, počtem sotva 12.000 mužů, odrazilo jich!

A druhé, mocné vojsko zdvihlo se proti císaři současně od západu, postavené od přátel vypuzeného Bedřicha falckého. V něm počítal dobrodružný general *Mansfeld* 35.000 mužů; jiný dobrodruh, *Krystyan z Brunšvíku* 20.000 mužů; a třetí dobrodruh, *Bedřich z Baden-Durlachu* 25.000 mužů. A proti těmto silám válečným sehnal císař jen asi 25.000, pod vedením slavného vojevůdce *Tillyho*. A hle! Bůh byl s ním! Tilly třem těmto vojskům, jednomu po druhém, prve nežli se spojití mohla, rázně se postavil; jedno po druhém ve více šťastných bitvách buď úplně rozprášil, jako v bitvě dne 6. května 1622. u Wimpfenu, a v bitvě u města Höchstu dne 20. července; anebo je úplně zničil, jako v bitvě u města Stadtlohn, převelikou kofistí válečnou voje své obohativ. Za to ovšem uenechávají protestanté na vzorném muži tom zdravého vlasu až na nynější den!

Členové družiny mariánské bránili tomu, aby císař v Čechách trestal vinníky s nevinnými. A císař skutečně zrušil toliko majestát Rudolfov a některá ustanovení, jež by k novému odboji vésti mohla; ale uznal dne 29. května 1627. zvláštním patentem za právo, že království české i na dále všech ostatních svobod i výsad bez překážky užívati může. Na to pak nařídil *reformaci katolickou* ¹⁾, zvoliv za vůdce v díle tom, vedle komisarů duchovních, *tři výtečné komisary světské*: Jaroslava z Martinic, Bedřicha Talmberka a Vratislava z Mitrovic, jimž podřízeni byli komisaři okresní, obyčejně hejtmané dotyčného kraje.

I začato s úřední reformací r. 1624. s prospěchem nestejným. Nejlépe se dařila v Teplé a v okolí přičiněním řeholníků sv. Norberta; v Mladé Boleslavi a v okolí přičiněním kapucínů; v Broumově a v okolí přičiněním benediktinů. V Ústí nad Labem a v Trutnově, kde protestanté činili mocné překážky a na učení katolické rouháním odpovídali: tam vloženy byly vojenské posádky až do doby, kdy by město prohlásilo, že se ku Církvi katolické hlásí.

¹⁾ Srovn. § 58, 2.

7. *Posádky vojenské jednaly často v křiklavém odporu s vůlí císařskou, a křivdy netoliko protestantům, ale i katolíkům činíce, byly příčinou četných stížností z obojí strany. Avšak stížnosti ty podstatně se od sebe lišily, ježto katolíci, v čele členové družiny Marianské, arcibiskup Harrach, hrabě Talmberk a Vratislav z Mitrovic, za odstranění příkoří obraceli se jako věrní poddaní ku císaři: protestanté ale obraceli se se stížnostmi svými ku panovníkům cizím; příkoří skutečná ještě smělymi výmysly rozmnožovali, a tak jen za tím účelem, aby kde kdo ku válce s katolíky a s císařem roznicen byl!*

Tak příkladně *veskrz vyhláno bylo*, že protestanté bitím a kousáním psů byli ku přijímání svátostí doháněni; že prý jim roubíky ústa otvírali, a velebnou Svátost s násilím do úst cpali! Nebo posud ani jediný případ takového násilí se strany komisarů reformačních *prokázán nebyl!*

Všem řádným katolickým reformátorům nešlo o znásilnění, ale o *důkladné poučení*. A za tou příčinou opravdově katoličtí páni zakládali ku provedení reformace nové kláštery a fary; zřizovali katolická gymnasia s družinami marianskými; a povolávali na panství svá i do celé země učené, zkušené a horlivé missionáře, jakými byli příkladně proslavení jesuité P. Vojtěch *Chanovský*, P. Adam *Kravařský*, P. Bernard *Oppel*.

8. *Ne násilí, ale přičinění a posvátnému horlení přičítati sluší*, že příkladně na zelený čtvrtek L. P. 1629. veškerý magistrát **Nového Města Prahy**: purkmistr, soudcové, obecní starší, úředníci i sluhové, všichni do jednoho spolu ku přijímání velebné Svátosti dle obřadu Církve katolické přistoupili, a tím celé Nové Město, jindy sídlo vzpoury proti Církvi, jako úředně za katolické prohlásili!

V **Jičíně** založil proslavený general Albrecht z Waldštejna jesuitské gymnasium, při němž vyvinuly se marianské družiny, studentů i měšťanů. A těm hlavně přičísti sluší, že r. 1661. ani v Jičíně ani v okolí žádného protestanta více nezbylo, ač dříve veškeré obyvatelstvo k husitství a později ku kalvinství se hlásilo; a ač nedávno před tím P. Matěj Burnaty a student Jan Rokyta jej provázející, v Libuni pro víru katolickou korunu mučennickou si zasloužili.

Z gymnasia jičínského zářilo světlo svaté víry také do vůkolních měst. Tak osvítilo obyvatelstvo města Mnichova Hradiště, Budovci poddaného, po 200 let husitského, že zejména při sv. missii, r. 1638. konané, s Církví úplně se smířili.

Podobně působila na města i okolí jesuitská gymnasia s marianskými družinami v *Králové Hradci*, v *Litoměřicích*, v *Chebu*, v *Klatovech*, v *Březnici*, v *Kutné Hoře*; a benediktinské gymnasium a filosofické učení s družinami v *Broumově*.

9. Z takovéto horlivosti katolíků pro Církev za dob těžkých, válečných, vyvinula se mysl obětavá, hrdinná, jež nepřítel mnohem silnějšího pokořila. Proto švédský generál *Banér*, zlé pověsti, vtrhnuv r. 1639. od Perny v Sasku do země české, maje s sebou na 1500 českých vystěhovalců: po dvakráte marně se namáhal dobýti Prahy. I jest posléze v únoru r. 1640. vojskem císařským ze země vytisknut; načež pro nestřídmost svou r. 1641. život bídně ztratil.

Podobně po hrůzách, jež způsobil, s hanbou zahnán jest od Brna jiný generál švédský, *Torstenson*, jenž Matce Boží hanebně se rouhal, i s pomocníkem svým *Rakoczym*, odbojníkem sedmihradským.

A když zradou bývalého důstojníka císařského *Arnošta z Otenwalde* švédský generál *Königsmark* v létě r. 1648. zmocnil se Menšího Města Prahy, a pak za přispění generalů *Wittenberga* a *Karla Gustava*, později krále švédského, snažil se srdce země české, celé Prahy, vši mocí se zmocniti, a vojska císařského na ochranu nebylo: postavili se tomuto trojímu nepříteli, Prahu svírajícímu, na odpor členové družiny marianské: primator *Mikuláš Turek* a rychtář *Václav Kavka*. I přidružil se k nim lid; proslavený jesuita *P. Jiří Plachý* vyzýval ohnivými slovy všechny, aby se pod ochranu Rodičky Boží dali; študenti, počtem 745, postavili se do řad válečných; vedle nich pořádky řemeslnické, zvláště sladovníci a řezníci, aby společným úsilím krutému nepříteli se ubránili. A hle! Bůh na přimluvu své Rodičky věrným svým přispěl ku pomoci tolik, že se tomu broznému nepříteli ubránili, a k odtáhnutí ho přiměli, načež mír jest uzavřen.

10. Družiny marianské i v pozdějších dobách věrně účelu svému sloužily: sebe posvěcovaly a bližním v rozličných potřebách duchovních i tělesných napomáhaly; a tak nesčíslné zásluhy u Boha si získaly.

Teprve na sklonku minulého století zastihly je rány smrtelné. Jednou z nich bylo zrušení řádu jesuitského, jenž je odchoval; a druhou bylo zrušení jich samých. Císař Josef II. i družiny marianské i ostatní jednoty na oživení víry a udržování dobrých mravů křesťanských zrušil, a jmění jich přikázal pokladně, tak zvané náboženské matici, jež měla na dále o potřeby věřících dle jeho vůle a názorů pečovati.

Teprve v novější době pouta, proti zákonům Božím Církvi uložená, poněkud jsou zase uvolněna; rozličná bratrstva tedy zase se zakládají, a k osvězení života katolického rozličným směrem napomáhají.

Nová družina marianská založena v Praze při jesuitské koleji u sv. Ignace r. 1879., aby proti netečnosti a nevěře bojovala. I působí od té doby velice blahodárně skrze duchovní cvičení pro muže i jinochy, procesí i pouti, jichž pořádá. V jejím smyslu pak spolupůsobí také akademická družina německá; družstvo sv. Václava; družina paní šlechtických; „Dítky Marie Panny.“

11. *K ožívování víry katolické a ku reformaci mravů napomáhají v rozličných místech v Čechách i na Moravě, zejména v sídlech biskupských, rozličné řehole mužů i žen, bratrstva, jednoty, spolky, pro poučení i ušlechtilé pobavení založené*

V Praze zejména jest: Jednota katolická ku pořádání slavných služeb Božích, zvláště májové pobožnosti u svatého Klimenta.

Katolická beseda.

Katolicko-politická jednota.

Jednota katolických tovaryšů.

Arnošt z Pardubic, jednota katolických akademiků.

Vlast, družstvo vydávající časopisy vědecké, zábavné i poučné, „Dělnické Noviny“ a „Vychovatele“.

Dědictví sv. Jana vydává dobré knihy prostonárodní.

Dědictví sv. Prukopa vydává knihy učené, bohoslovné.

Katolický tiskový spolek vydává dobré poučné spisy pro lid.

Slova pravdy vydávají dvoukřejcarové, poučné knížečky.

Zábavy večerní přinášejí dobré povídky.

Obrana hájí víru proti nevěrcům i lživěrcům.

Čech jest katolický denník politický.

Pražské večerní noviny jsou katolickým týdeníkem.

Časopis katolického duchovenstva hájí zájmy kněží.

Záložna sv. Václavská podporuje podniky katolické.

Jednota svatovítská působí pro dostavění velechrámu.

Křesťanská akademie obstarává veškeré potřeby k službám Božím.

Jednota k úctě nejsv. svátosti poděluje chudé chrámy potřebnými rouchy i nádobami a t. d. a t. d.

Závěrek.

Přicházím ku závěrku svého pojednání, jež mimo můj prvotní úmysl daleko se rozvinulo; a přece měl bych toho ještě tolik zajímavého povědět na vyvrácení odvěkých nepravd o Církvi katolické, a na oslavu *nesborné* skály Petrovy! Ale i to, co jsem uvedl, postačiti může všem rozvázným lidem — a jen pro takové jsem ku předložené sobě otázce psal! — aby seznali: kde jest pravá náprava, obnova čili *reformace*; a kde jest *deformace* čili mrzačení, násilné a postupné znetvořování **jediné Církve Páně!**

1. Církev, od Syna Božího založená, nepřipouští po své *Božské stránce* reformace co do učení o víře a o bohubých mravech, jak v úvodu tohoto spisu vyloženo; ale připouští nápravu po své *lidské stránce*, t. j. nápravu členů pravé Církve Páně, poněvadž lidé od přirozenosti své křehkostem jsouce podrobeni, i toho nejsvětějšího dle svobodné vůle své zneužití mohou, pobádání jsouce „žádostí očí, žádostí těla a pýchou života“, jak učí sv. Jan ¹⁾, miláček Páně.

Kde tedy kdo zhřešil žádostí očí, t. j. nezřízenou žádostí po tom, na čem oči pastvu mívají, čili lakotnou žádostí statků pozemských; kde kdo zhřešil žádostí těla, čili Bohu odporující žádostí po tělesných rozkoších, ze smilstva, a nestřídmosti vycházejících; kde kdo zhřešil pýchou života, čili zákonu Božímu se protivící, a tedy hříšnou žádostí cti a oslavy: u toho, v Církvi žijícího, jest nápravy třeba, ať jest on vysoko nebo nízko postaveným! Ano u toho právě reformy či nápravy jest tím více třeba: čím výše jest postaveným, a čím více zlého skrze příklad svůj při poddaných svých působiti mžel! Nebo kdo sám, žádostivostí neskrocenou zmámený, zákonu Božímu se protiví: kterak, jsa sám zaslepený, jiným cestu ku spáse ukáže? kdo sám jest otrokem pozemských žádostí svých: kterak jiných ku svobodě synů Božích povede?!

¹⁾ I. Jan 2, 16.

2. A *přihlížíme-li ku životu těch, obyčejně tak zvaných reformátorů*: shledáváme: že chtějí jiné reformovati: napřed a přede všemi zapotřebí měli — *reformy vlastní!*

Hus zajisté veden byl nesmírnou *pýchou života a nez-krocenou ctížádostí*, jež ho tolik oslepovaly, že chtěje skutečné nebo i jen vymyšlené chyby duchovních spolubratří kárati, až i skály Petrovy se spustil, a v hrozné bludy u víře upadl. ¹⁾ A Husovi podobal se chladný, zarytý, bezcitný *Kalvin*. ²⁾

Žádostí těla, strádáním v klášteře jen tím více rozplameněnou a zdivočilou, zmítán byl vilný, nestydatý, nestřídmý *Lutr*, ³⁾ a jemu podobný *Zwingli* ⁴⁾ i *Jindřich VIII.* ⁵⁾

Žádostí očí čili *lakotnou žádostí bohatých statků církevních zmítaní* přidávali se ku vzpouře tak zvaných reformátorů *četní panovníci a vladaři*, poněvadž dle učení Církve katolické o majetku, nikdy by nebyli mohli statky církevními se obohatiti!

A aby lid, Církvi poddaný, na překážku jim nebyl: vši mocí i s násilím ho pak od skály Petrovy odtrhovali!

A když lidé *žádostí očí* nebo *těla* nebo *pýchou života* zaslepení, od Církve Páně se odtrhli: *potom v bludu svém i jiných udržují a zaslepují*; v zášti ku Církvi odkájejí; návratu jich do lůna jediné, pravé, samospasitelné Církve zabraňují.

Činí zajisté podobně, jako i ďábel, jenž když Boha sám se spustil, pak dle výroků knížete apoštolů obchází, jako lev řvoucí, hledaje, koho by též od Boha odloudil, a pro svou říši bezbožnosti pohltil!

Trojí tedy *žádostivost*, jež se v člověku každém ozývá, a s kterou po celý život bojovati musíme, nechceme-li jí ducha svého dáti zotročiti a Bohu odciziti: vedla na bludné cesty odštěpence od Církve katolické všechny; vedla i liché reformatory 15. a 16. věku, že odporovati jí nechtěli. Takto ale, že nezřízeným žádostem bez odporu povolovali, a sami ve skutečnosti zákony Božími pohrdali: stali se naprosto nespůsobilými, aby mohli koho jiného v pravdě reformovati čili napraviti!

3. *Církev katolická jest jedinou, od Boha ustanovenou nápravkyní či reformatorkou, ana hlásá boj proti nezřízeným*

¹⁾ Srovn. §§ 7, 8.

²⁾ Srovn. § 38.

³⁾ Srovn. § 33. a 34.

⁴⁾ Srovn. § 37.

⁵⁾ Srovn. § 39.

žádostem, jež člověka, jim se podávajícího, již na světě nešťastným činí, a do záhuby věčné ho uvádějí. Ale právě proto všichni ti, kdo se přemáhati nechtějí, kdož v nitru svém ozývající se žádostem odporovati nemíní, ba naopak v ukájení jich blaženost svou, ovšem marně, vyhledávají: *stávají se vesměs i odpůrci Církve Páně*, a rádi by pro jakési ospravedlnění jednání svého i ostatní lidi na svou stranu dostali, ku svým náhledům jich přiměli, čili jak říkají — je reformovali!

Kdyby ale Církev katolická svatého učení Syna Božího, k jehož věrnému střežení má přislíbenou stálou pomoc Ducha svatého ¹⁾, na němž nikdo z lidí ničeho měniti nesmí, se spustila: *sapřela by povolání své k obnově člověčenstva*; stala by se nevěrnou chotí Ježíše Krista; nebyla by více pravou zástupkyní Boží na zemi! To ale dle přípovědi Ježíše Krista, Jenž slíbil, že Církev Jeho ani brány pekelné nepřemohou, nestane se nikdy!

Poněvadž tedy z jedné strany nezřízené žádosti oči a těla a pýcha života v lidech ozývati se nepřestanou; a vždycky hojnost jest takových, kteříž v ukájení jich blaho své hledají; a z druhé strany Církev od Krista Pána odpadnouti, čili žádostem hříšným hověti nesmí a nemůže: *proto, pokud člověčenstvo na tomto světě žiti bude, boj proti Církvi katolické nikdy také neustane! Nikdy Církev nepřijme jakési lidské reformace učení svého; vždycky bude hlásati skládání žádosti pod zákon Boží, a reformaci mravů všem svým příslušníkům!* Vždy bude chtíti obrácení se k Bohu a Ježíši Kristu ode všech jednotlivců i národů! Tak činila Církev za *patrné pomoci s hůry* po všechna století svého trvání skrze papeže, kardinály, biskupy i kněze, jak jsem v druhém dílu tohoto spisu naznačil, a činiti nepřestane až do konce světa!

Ale poněvadž i plnomocníci Církve nepřestávají býti lidmi, křehkými lidmi, trojí žádostivostí pokoušenými lidmi: proto stávalo se, může se dít, a děje se: že i tito *praví a povolání reformatoři v Církvi mohou v životě svém pochybiti*, ale proto není ještě Církev, dílo Ježíše Krista, Syna Božího, sama špatnou, jak neoprávnění a tedy nepraví reformatoři by míti chtěli.

4. Poněvadž, pravím, Bůh *lidí* za vůdce v Církvi Svě ustanovil: mohlo se státi, a bylo by divno, kdyby se nebylo stalo, že ti lidé dopustili se i všelikých mravních pochybení!

A přece se tomu protestanté divívají, a na mravní chyby církevních osob poukazujíce, chyby ty i zveličují, a

¹⁾ Srovnej úvod tohoto spisu.

pro skutečné anebo jen vymyšlené chyby pak Církev samu zlehčují, jí lají! Jest to jednání moudré a spravedlivé? Sotva!

Tak zejména stále a stále se ohřívá, a přese všechna vyvrácení a ospravedlnění Církevi se vyčítá, že *prý na Bílé Hoře měl býti národ náš pochován; že 36 000 rodin muselo tehdy zemi opustiti; že nekatolíci hrozně prý byli pro svou viru týráni.*¹⁾

Mnoho-li pravdy na tom, že „Český národ na Bílé Hoře zničen“, a jak to s tím domnělým utiskováním protestantů v pravdě dopadalo: již jsem vylíčil²⁾). Dlužno tedy přičiniti na konec ještě něco málo *o českých vystěhovalcích*, kteří po bitvě bělohorské vlast opustili. O těch se strany katolíkům nepříznivé přese všechna věrná vyličení věcí stále se tvrdí: že prý jich byl počet nad míru veliký: že prý po odchodu jich země česká téměř prázdnou zůstala; a ti vystěhovalci že prý byli právě „výkvětem národa českého; lidem učeným i svatým, od katolíků bez citu ze země vypuzeným!“

5. *K výčítkám tak velikým, ale i velice nespravedlivým odpovídám takto:*

Udává se sice, že počet vystěhovalců ze země české obnášel na 36.000 rodin. I připouštím, že v úředních zápisech vystěhovalců počet takový skutečně se nalezá. Avšak kdo by celý seznam těch, kdož se po bělohorské bitvě stěhovali, za vystěhovalce do cizích zemí počítal: na velikém omylu by se nacházel! Nebo *veliký počet vystěhovalců, na rozličných panstvích sečtený, nestěhoval se do ciziny, nýbrž toliko z jednoho panství v Čechách do druhého!*

Poněvadž země česká nebyla tehdy vůbec tolik jako dnes zalidněna: vrchnosti na mnohých panstvích a statech vábily k sobě pracovní lid, řemeslníky i rolníky, slibující jim rozličné výhody, když se jim na statech usadí. Tak příkladně jim připovídaly, že jim na tři i více let daně prominou, ano že jim v jich náboženství protestantském překážek činiti nebudou!

Tou příčinou stěhovali se pak mnozí z panství Mělníka a Velvar do Lovosic; z panství chebského na panství hrabat Zedviců; z celých Čech na kraje vévody Valdštejna a Trčků, jimž náležela rozsáhlá panství: Náchod, Nové Město nad Metují, Opočno, Chotěboř, Ledec, Smířice, Friedland, Liberec, Bělá, Kuřívody, Hořice, Český Dub, Doksy, Kopidlno, Smi-

¹⁾ Srovn. §§ 57, 58, 62, 63.

²⁾ Srovn. § 62. a 63.

dary, Kost a mnohé jiné. *Co takto na panství stěhováním někde ubylo, pro zemi českou ztraceno nebylo!*

Tak zejména mělo město *Jičín* r. 1622., kdy se v něm Valdštejn vlády ujal, toliko 108 měšťanských domů. I chtěje on panství své zvelebiti, velikými sliby zval do Jičína umělce i řemeslníky z Čech i ciziny; pobízel své generaly i dvořániny, aby se v Jičíně usadili, a domy si tam stavěli. A tak se stalo, že čtyři až i pět tisíc lidí tu na rozšíření a zvelebení města pracovalo, a k rozkazu Valdštejna v městě asi 100 domů, a ve dvou předměstích na 360 nových domů, veskrz břídlou krytých povstalo.

A podobně dělo se i na ostatních velkých panstvích. A když do jediného Jičína několik tisíc lidí se přistěhovalo: kolik tisíc se asi přistěhovalo na ostatní panství?!

6. *A mezi skutečnými vystěhovalci činiti slušno zase rozdily.* I vystěhoval se:

a) *Sám kníže falcký a nepravý král český Bedřich V.,* jenž za krátkou dobu přebývání v Čechách náboženství katolické byl ztupil, a celé třicetileté války bezprostřední příčinou byl. Měl by snad někdo odchodu tohoto člověka želeťi, jenž neostýchal se zemi českou až i **Turku zaprodávati**, a nevýslovných strastí jí připraviti?

Či snad má kdo toho želeťi, že, s Bedřichem byvše zároveň poraženi, *mnozí odbojníci ze země uprchli*, k nepřátelům, zejména ku Švédům odešli, těch do země přivedli; a ti pak neslýchaných ukrutností na katolických Česích učinili? A hle! takovými „vlastenci“, často od nepřátel katolické Církve politovanými, byli vojevůdci vzbouřenců proti zákonitému králi: Matěj Thurn s třemi jinými Thurny; několik Vchynských; několik Slavatů; páni Šadovský, Mičan, Bubna, Záborský, Rosengrün, Dobříkovský, Dohalský, Matěrovský, Pětipeský, Kapliř, Beřkovský, Haugvic, Doupovec, Michalovic, Štampach, Schlick, Anhalt a jiní.

A s těmi uprchli ze země také *mnozí úředníci vyšší i nižší*, kteří při revoluční vládě slouživše, peněz způsobem neslýchaným si byli nadělali, a pak soudům ujíti chtěli! Že lidé tací zemi opustili, věru nikoho boleti nemusí!

b) *Stěhovali se z Čech dále nepokojní pastorové protestantští*, ale obyčejně jen na oko. Shromáždili se kdesi se svými souvěrci; táhli ulicemi pražskými v žalostném průvodu ven na Bílou Horu, a tam se s mnohými tklivými slovy loučili, jakoby skutečně vlast pro viru opouštěli. Ale někteří z nich ihned za Bílou Horou, jiní jinde se obrátili a — ko-

medii vykonavše, šťastně doma zůstali! Že jich opravdu mnoho neodešlo, o tom svědčí posud v zemském archivu chovaný „seznam šlechticů, na jichž statcích luteranští kazatelé dobře chováni byli.“ I uvedeno jest tam na 70 statků a panství, kde po jednom, dvou, třech, čtyrech i více pastorech napořád se zdržovalo.

Teprve, když pastoři pokroku reformace katolické všeliké překážky činiti se snažili, jsou r. 1626. a 1627. někteří zatčeni, a ze země vypuzeni. A s těmi odešli pak i někteří jich přívrženci z lidu.

c) *Z obecného lidu* vylákáni jsou ze země mnozí hlavně *domnělými proroky protestantskými*. Takovým byl příkladně jirchář *Kotter*, jenž tvrdil, že jest od Boha a andělů Páně do Čech vyslán, aby tu proti Církvi katolické a rodu habsburgskému kázal, a souvrce k vystěhování vábil. Tak staly se *Perno* (Pirna) v Sasku a *Lešno* v Polsku shromáždění protestantů českých i německých. Ti ale ani na jednom ani na druhém místě jménu českému cti nečinili, poněvadž, nejsouce u víře svornými, stále nové sváry mezi sebou činili, zejména v Lešně, kde příkře proti sobě stáli náčelníci dvou stran: Amos *Komenský*, vůdce a pastor mladohusitů čili bratří a kalvinců; a Samuel *Martinius*, vůdce luteranů.

Jinými lžiproroky byli blouznivá *Krystyna Poňatovská*, a opilec i lakomec *Mikuláš Drábík*, kteří ve jménu Božím, jak pravili, věčnému zatracení odkazovali všech těch, kdož jim víry odpírali, když tvrdili, že papež jest antikristem; že katolická Církev jest nevěstkou babylonskou; a císař římský s rodem Habsburgů že jest chůvou této potvorné nevěstky, kterou prý na hřbetě nosí! I připovídali, že Bůh prý za pomoci Švédů, sesazeného Bedřicha a uherského knížete Rákoczyho, Turků i Tatarů, svět od těchto ohav násilně i krvavě osvobodí; a pak že zavládne víra protestantská; vystěhovalci že se slavně do země české navrátí, a Amos *Komenský* že bude korunovati nového krále českého!

A *Amos Komenský*, krvavou záští proti Církvi katolické naplněný, těchto věru bláznovských i lživých výroků nejen sám za pravdu přijímal: ale je ve zvláštním spisu také vydal, ba i do latiny přeložil, aby tiskem co nejdále rozšířeny býti mohly!

Takovýmito proroctvími ve klam uvádění, mnozí se vystěhovali, aby pak obohacení a s oslavou domů se vrátili. Ti a takoví svedení přivedli Sasíky i Švédy do Čech, aby ti tu vyplnili, co lžiproroci jim slibovali. A ti *cizí nepřátelé, roďáky do země přivedení*, hrozně tu řádili, aniž by ovšem byli

mohli živých proroctví uskutečnit! Pro neplnění se ale proroctví povstaly nové rozbroje, poněvadž někteří protestanté proti žiprorokům se stavěli; jiní zase, a s nimi i zaslepený Komenský, i na dále jich se přidržovali!

Takovéto byly tedy *poměry mezi vystěhovalci*, které, přese všechny pravdivé výklady, svobodáři ze vzdoru proti Církvi katolické, posud vynášejí pro jejich prý „nábožný, ba svatý, mučennický život!“ Kdo ale nesčíslných strastí, jež proroctví žiproroků, a ochrana jich se strany učeného, ale záští zaslepeného Komenského působily, spravedlivě uváží, doznati musí: že *ani tito, ani ostatní tvůrcové náboženských i politických revolucí svatými nebyli*, ale něčím zcela — jiným!

Zdali tedy oni jsou k následování, čili spíše opravdoví světci Páně, *jimž Bůh Sám skrze zázraky svědectví vydává*: kdo by mohl býti o tom na rozpacích, jemuž pozemská spokojenost a blaženost záhrobní opravdu na srdci leží?!

7. Za našich dob tolik hlasů se ozývá, jež nešťastné ty rozbroje na výsost vychvalují, a vrstevníky zajisté jen pro podobné neštěstí připravují. Stejně prostředky mívají podobné výsledky! I prosím všechny poctivce, kteří tuto knihu čisti budou, ať jsou vyznání náboženského kterého koli, pokud jim o blaho národa našeho upřímně jde: aby střízlivě a vážně přemýšleli o věcích, jež jsem dle nejlepšího vědomí i svědomí tu pověděl; a pak zajisté z toho srdce přisvědčí i oni slovům, jež praví se v pozvání sněmu basilejského k Čechům:

„Snad proto jen Bůh dopustil různici mezi námi, abychom nabudouce zkušeností, co zlého pochází z rozbrojů mezi bratry: tím vroucněji a bedlivěji vrátili se k lásce a jednotě!“

U. I. O. G. D!

Dokončeno v den velikého usmíření Páně, na Velký Pátek L. P. 1893.

OBSAH.

	Strana
I. V Podlesí	3
II. Seznam k dílu tomuto použitých spisů	14

Díl první: O deformaci.

Kniha první. Hus a jeho „reformace“

A) Život Jana Husa až do jeho zjevné vzpoury proti Církvi.

1. Husovo mládí	19
2. Husovo působení jakožto učitele	20
3. Husovo působení jakožto spisovatele	23
4. Husovo působení jakožto kněze	24

B) Jana Husa mistrem byl Jan Viklef.

5. Viklefov život	28
6. Viklefovo učení	33

C) Jan Hus jakožto učenník Jana Viklefa.

7. Kterak se Hus s Viklešem v učení srovnával	36
8. Kterak Hus Viklefa v jednání následoval	38

D) Jan Hus na soudu v Kostnici.

9. Husovo přelíčení	46
10. Husovo odsouzení	52
11. Husova ortele ospravedlnění	59

E) Jan Hus otcem hrozné revoluce.

12. Revoluce za krále Václava	65
13. Revoluce za Žižky	71
14. Revoluce po smrti Žižkové	78
15. Ovoce, jaké z revoluce té vyzrálo	83

F) Bylo opravdu za Husa všecko na dobro zkaženo?

16. Husa nikdo za reformatora nepovolal	86
17. Arcibiskupové pražští viní Husa z nepravdy	89

I. Arnošt z Pardubic 89
II. Jan Očko z Vlašími 93
III. Jan z Jenštýna 95
IV. Olbram ze Škvorce 97
V. Zbyněk Zajíc z Hasemburku 98

G) Bylo třeba církevní reformace za doby Jana Husa?

§ 18. Zkáza v Církví obecné byla 102
§ 19. Zkáza v Čechách zvláště také byla 106
§ 20. Hus nebyl jedinkým horlitem pro nápravu 111

H) Jsou nynější velebitelé Husa pravými stoupenci jeho?

§ 21. Pravými stoupenci Husovými nejsou liberalové 113
§ 22. Pravými stoupenci Husovými nejsou „evangelíci“ 120

Kniha druhá. Lutr a jeho „reformace“

A) Život Martina Lutra až do jeho zjevné vzpoury proti Církví.

§ 23. Život Lutrův zevnitř 125
§ 24. Život Lutrův vně 131

B) Lutrova vzpoura proti Církví.

§ 25. Lutr v odboji proti papežským plnomocníkům 140
§ 26. Disputace v Lipsku 148
§ 27. Lutr podniká s Církví boj na život i na smrt 158

C) Lutr buduje církev svou.

§ 28. Lutr v zátíší na Wartburgu 169
§ 29. Lutr „papežuje“ ve Wittenbergu 176
§ 30. Lutr vidí ovoce svého „evangelia“ 186
§ 31. Lutr dílo své „korunuje“ 192

D) Lutr dále s Církví bojuje, až dobojuje.

§ 32. Další boje luteranů a katolíků 199
§ 33. Lutr orteluje dílo své 211
§ 34. Lutr orteluje sama sebe 218

E) Rozhled po díle, Lutrem započatém.

§ 35. Bylo-li třeba nápravy v Církví za Lutra? 226
§ 36. I. Byli-li Lutr a stoupenci jeho, zejména 232
II. Melancton spůsobilými „reformatory“ Církvě? 244
§ 37. I. Byli-li Zwingli a stoupenci jeho, zejména 246
II. Oekolampad spůsobilými „reformatory“ Církvě? 251
§ 38. I. Byli-li Kalvín a stoupenci jeho, zejména 252
II. Beza spůsobilými „reformatory“ Církvě? 258
§ 39. I. Byli-li Jindřich VIII. a stoupenci jeho, zejména 261
II. Alžběta spůsobilými „reformatory“ Církvě? 266
§ 40. Zdali tak zvaná „reformace“ naučila svobodě svědomí 269
§ 41. Doslov o reformaci nepravé 273

Díl druhý: O reformaci.

Strana

Seznam k dílu tomuto použitých spisů 281

§ 42. Rozhled o pravé reformaci v Církvi 288

Kniha třetí. Sněm tridentský a jeho reformace.

A) Reformace skrze samotný sněm tridentský.

§ 43. Sněm tridentský vysvětluje pravé učení Páně 287

§ 44. Sněm tridentský ustanovuje nápravy v Církvi 299

B) Reformace skrze Pia V. — papeže.

§ 45. Papež Pius V. reformoval sebe 305

§ 46. Papež Pius V. reformoval Církev 313

§ 47. Pia V. následuje celá řada reformátorů Církve na Stolicí papežské 318

C) Reformace skrze Karla Boromejského — kardinála.

§ 48. Kardinál Karel Boromejský reformoval sebe 322

§ 49. Kardinál Karel Boromejský reformoval v Církvi 329

D) Reformace skrze — biskupy.

§ 50. Život a působení Františka Saleského 340

§ 51. Život a působení Alfonse Liguori 348

E) Reformace skrze — kněze.

§ 52. Život a působení Ignáce z Loyoly 357

§ 53. Život a působení Petra Kanisia 364

§ 54. Život a působení Vincence de Paula 369

§ 55. Život a působení Jana Boska 382

§ 56. Přehled ještě jiných reformátorů nového věku 392

Kniha čtvrtá. Reformace v Čechách.

A) Reformace se strany vlády občanské.

§ 57. a) Reformace vládní až do bitvy bělohorské 398

§ 58. b) Reformace vládní po bitvě bělohorské 413

B) Reformace se strany vlády církevní.

Reformace církevní až do bitvy bělohorské, a sice:

§ 59. a) Za doby osiřelého stolce arcibiskupského 421

§ 60. b) Za doby arcibiskupů:

I. Antonína Brusa z Mohelnice 432

II. Martina Medka 435

III. Zbyňka II. Berky z Dubé 436

IV. Karla z Lamberku 439

V. Jana Lohela 441

	Strana
§ 61. Reformace církevní po bitvě bělohorské	. 443
Za doby arcibiskupů:	
I. Arnošta z Harrachu 444
II. Matouše Ferdinanda Sobka 448
III. Jana Bedřicha z Valdštejnu 450
IV. Jana Josefa z Breunerů 453
V. Ferdinanda z Khuenburgu 454
VI. Daniela Josefa Mayera 455
VII. Jana Adama z Mitrovic 457
VIII. Antonína Petra z Příchovic 458
IX. Viléma Florentina ze Salmu 465
Václava Leopolda Chlumčanského 465
Aloise Josefa ze Schrenku 466
Bedřicha Jana ze Schwarzenberku 467
Františka ze Schönbornu 468
C) Reformace katolická se strany nekněží.	
§ 62. a) Až do bitvy bělohorské 468
§ 63. b) Po bitvě bělohorské 477
Závěrek 485

